

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 7 ฉบับที่ 10 (ตุลาคม 2566)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.7 No.10 (October 2023)

วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับ บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียน บทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กอง บรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

อุปนายกสภา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเทพปัญญาสุธี

ที่ปรึกษารองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร.

ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก รักษาการเจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บรรณาธิการบริหาร

นางสาวปัญญาดดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระครูสิทธิธรรมภาณี, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

พระสาโรจน์ ธรรมสโร, ดร.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฏฐาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร. อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

 ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลามีชัย

นายศักดิ์ดา ทารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอนุชิต ปราบพาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภิรักษ์ คำหารพล

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสาโรจน์ ธมมสโร

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระบุญญฤทธิ์ ภาทจารี

วัดสนธิ์ (นาสน)

ฝ่ายกฎหมาย

ผศ.ฉัตรมาส วิเศษสินธุ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

จัดรูปเล่ม

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 10 ประจำปีพุทธศักราช 2566 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 30 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิชาการ จำนวน 4 เรื่องและบทความวิจัย จำนวน 26 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 7 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index -TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษาคณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

ปญญาดา

นางสาวปญญาดา จงละเอียด
บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุน วิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา NEW NORMAL WORK SKILLS THAT AFFECTED THE BURNOUT OF UNIVERSITY'S NON-ACADEMIC PERSONNEL IN SONGKHLA PROVINCE รัตนากรณ์ ภูเอนจบ	1
การพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED-ON TWO SYSTEM THINKING WITH ANCHORING QUESTIONS APPROACH TO ENHANCE THE ABILITY OF CRITICAL READING บุษบา บัวสมบุญ	14
การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน A STUDY OF THE PRIORITY NEED TO DEVELOPMENT STRATEGIES FOR COMMUNITY QUALITY SCHOOL UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION นิรัช เพชรพรรณ, วัลนิกา ฌลากบาง และอภิสิทธิ์ สมศรีสุข	25
ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู STRATEGIES FOR DEVELOPING LEARNER SKILLS IN THE 21ST CENTURY OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE LOEI NONG BUA LAMPHU จิระนันท์ สาพรหม, บุษกร สุขแสน, กฤตติกา แสนโกชน์ และศุภกฤต บิทธิพัฒน์	35
รูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจค้าส่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบน A MODEL FOR ENHANCING SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE WHOLESALE BUSINESS GROUP IN UPPER NORTHEAST อังคณา สุรชวาลา, กฤตติกา แสนโกชน์, บุษกร สุขแสน และไพศาล แนนอุดร	47
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร FACTORS AFFECTING THE SUCCESS OF THE IMPLEMENTATION OF BLUE FLAG WELFARE PROGRAM POLICY IN BANGKOK ดนัย จันทร์สามเรือน, ศรชัย ท้าวมิตร และโชติ บศิริรัฐ	58

สารบัญ (ต่อ)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการเรียนรู้ร่วมกัน กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	71
LEARNING MANAGEMENT MODEL OF PROJECT BASE LEARNING INTEGRATED COLLABORATIVE LEARNING WITH HIGH SCHOOL STUDENTS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION (OBEC)	
วิโรจน์ วิจิตรธำรงค์ดี, ณัฐชนา พุทแสง, ประทีป จินน์, กาญจนา ภัทราวิวัฒน์ และฐาศุภกร จันทประเสริฐ	
การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	82
DEVELOPING A COLLABORATIVE LEARNING COMMUNITY SYSTEM TO ENHANCE DIGITAL CHARACTERISTICS HIGH SCHOOL STUDENTS	
รังสิยา นรินทร์	
ผลของกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพและทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	95
EFFECTS OF HEALTH EDUCATION ACTIVITIES APPLYING SAPPURISA-DHAMMA PRINCIPLE TOWARDS THE HEALTH BEHAVIORS AND PROBLEM SOLVING THINKING SKILLS ON THE TOPIC OF HEALTH PROMOTION FOR THE LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS	
สิงหา จันทน์ขาว	
สมรรถนะของผู้นำชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเขตตำบลโคกสูง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด	109
COMPETENCIES OF COMMUNITY LEADERS IN PERFORMING DUTIES UNDER THE EPIDEMIC OF THE CORONAVIRUS DISEASE 2019 SITUATION IN KHOK SUNG SUBDISTRICT, PHON THONG DISTRICT, ROI ET PROVINCE	
จิราพร บาริศรี และสัญญา เคนมาภูมิ	
แนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน	124
THE MANAGEMENT APPROACH TO INCREASE EFFICIENCY OF DURIAN EXPORTS FROM THAILAND TO THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA	
ZHU WANYING, ณัฐภัสสร ธนาบรรพานิชย์ และอนันต์ ธรรมชาลย์	
การจัดการห่วงโซ่อุปทานหนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช	137
SUPPLY CHAIN MANAGEMENT OF SHADOW PUPPETS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE	
ชัยญารักษ์ ไชยพรรณ, ศุภฤกษ์ กาธรรมณี, ธนาภรณ์ เมืองมุงคุณ, เมธิรา ไกรนที และสันติ วงศ์สูง	
หลักธรรมที่ปรากฏในตำนานประเพณีมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ นครศรีธรรมราช	148
THE DHAMMA PRINCIPLE APPEARING IN LEGEND OF MAGHA PUJA HARPHAKHUNTHATU TRADITION IN NAKHON SI THAMMARAT	
พระราชวิสุทธิกวี (ไมตรี ไกรแก้ว), พระเมธีวชิราภรณ์ และกันตภณ หนูทองแก้ว	

สารบัญ (ต่อ)

โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	156
AN MANAGEMENT MODEL TOWARDS EXCELLENCE OF PRIVATE EARLY CHILDHOOD SCHOOLS IN THE NORTHEASTERN REGION	
นารินทร์ จันทฤทธิ์, สุเทพ เมย์ไธสง และจิราภรณ์ ผั่นสว่าง	
การฟื้นฟูตำราพระโอสถพระนารายณ์ เพื่อการส่งเสริมและศึกษาศิลปวัฒนธรรมอย่างบูรณาการ	171
RESTORATION OF TAMRA PHRA OSOT PHRA NARAI FOR INTEGRATIVE PROMOTION AND STUDYING OF ARTS AND CULTURE	
รัชพล แยมกลีบ และบุญยง นาคะ	
การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี	182
DEVELOPMENT OF ACTIVITIES MODEL TO PROMOTE WELLNESS TOURISM IN CHONBURI PROVINCE	
ศิโรตถา วิวัฒนา, ภัทธรธิดา ผลงาม และกำพล ศรีวัฒนกุล	
การพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึมเพื่อเสริมสร้างโมทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัด เทศบาลนครนครศรีธรรมราช	192
THE DEVELOPMENT OF A TEACHING MODEL BASED ON CONSTEUCTIVISM THEORY TO ENCHANCE THE SCIENTIFIC CONCEPTS OF GEADE 12 UNDER THE JURISDICTION OF NAKHON SI THAMMARAT MUNICIPALITY	
สุภาวดี นพพล	
การพัฒนาแบบแผนการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย	203
THE DEVELOPMENT OF A MODEL THAT PROMOTES PROACTIVE LEARNING MANAGEMENT BEHAVIOR AMONG TEACHERS AT MUNICIPAL SCHOOL 1 (BAN KAO) IN PHAN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE	
ปวิษฐา ใจมาตุ่น	
การปรับตัวสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างความยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ	215
MOVING TO CIRCULAR ECONOMY FOR CORPORATE SUSTAINABLE DEVELOPMENT	
วิภาวี วลีพิทักษ์เดช, สวรรยา พิณเนียม, สุริษา ประสิทธิ์แสงอารีย์ และสนธยา เรืองทริณ	
การพัฒนาแบบแผนการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2560 – 2563	226
DEVELOPMENT CARE MODELS AND ENHANCEMENT QUALITY OF LIFE FOR ALL AGE GROUPS WITH DISTRICT HEALTH SYSTEM IN SAN PA TONG DISTRICT CHIANG MAI YEAR 2017 – 2020	
ทวิศิลป์ ชัยชนะ	
รูปแบบความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน ในโครงการบริหารจัดการน้ำ	238
MODEL OF PUBLIC SERVICES COLLABORATION OF THE ROYAL IRRIGATION DEPARTMENT IN WATER MANAGEMENT PROJECTS	
นันท์วัฒน์ ธาณินทร์เดชานันท์ และจันทรา นุช มหากาญจนะ	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ของเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี	250
FACTORS AFFECTING THE RECEIVING CERTIFICATION OF GOOD AGRICULTURAL PRACTICES BY SMALL FARMERS FRUIT GROWERS FOR EXPORT IN CHANTHABURI PROVINCE	
นลินี ชนะมูล, อัญญา คัมภีระ และนริส อุไรพันธ์	

สารบัญ (ต่อ)

องค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	265
THE ELEMENTS OF DEVELOPMENT OF EFFECTIVE TEAM BUILDING FOR EDUCATIONAL OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICES IN THE NORTHEAST	
สุวิทย์ เพียรชนะ, ทรัพย์หิรัญ จันทรักษ์ และวลัณิกา ฉลากบาง	
กลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้	278
STRATEGIES FOR SOLVING PEOPLE'S POVERTY PROBLEMS IN SOUTHERN BORDER PROVINCES	
อารยา ยอดขยัน, ประจวบ ทองศรี, และอัสญาน์ สมุห์เสนโต	
โลกาภิวัตน์กับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทย	286
GLOBALIZATION AND THE CHANGING TRENDS OF THAI SOCIETY AND CULTURE	
พระครูปลัดสุริยะ ขวนปญโญ และประวิทย์ ธงชัย	
การพัฒนาเฟอร์นิเจอร์จากเศษไม้สกัดตาสงายาระยะแถวปลูกด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์	300
DEVELOPMENT OF FURNITURE FROM SCRAPS OF CROWN THINNING TEAK WOOD BY USING QUALITATIVE FUNCTIONAL TRANSFORMATION TECHNIQUE WITH CREATIVE ECONOMY APPROACH	
ศิริยศ กิจมงคลวานิชย์ และทรงวุฒิ เอกวุฒินวงศ์	
ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม	316
LEGAL PROBLEMS RELATED TO ENVIRONMENTAL CRIMINAL PROCEDURE	
ศศิธร อินโต, ถวัลย์ รุยาพร, ภาณุมาศ ชัดเงางาม, โสภณ เจริญ และวนาภรณ์ พันธุ์พุกษ์	
การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายประเทศไทย	325
ANALYSIS COMPONENTS OF CREATIVE PROBLEM SOLVING COMPETENCY OF UPPER PRIMARY SCHOOL STUDENTS THAILAND	
ทินภัทร ศรีคะชินทร์, มารุต พัฒนาผล และดนุสดา จามจุรี	
การพัฒนาแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี	335
THE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY-BASED TOURISM MANAGEMENT MODEL ON THE BASE OF CULTURAL CAPITAL TO ENHANCE CREATIVE ECONOMY IN "OLD TOWN", PHETCHABURI PROVINCE	
นริศรา กรุดนา และนรินทร์ สังข์รักษา	
การออกแบบและพัฒนาแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าถ่านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา จังหวัดชลบุรี	350
BRAND DESIGN AND DEVELOPMENT FOR IDENTITY AND VALUE CREATION FOR BIOMASS CHARCOAL BRIQUETTE OF NONG LENG PATTANA ENTERPRISE, CHONBURI PROVINCE	
น้ำฝน ใจดี, ยิ่งยศ จิตจักร และกฤตยชล ทองธรรมสถิต	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	364

ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อภาวะหมดไฟของบุคลากร
สายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา*
NEW NORMAL WORK SKILLS THAT AFFECTED THE BURNOUT OF UNIVERSITY'S
NON-ACADEMIC PERSONNEL IN SONGKHLA PROVINCE

รัตนากรณ์ ภูเอนจบ

Rattanakorn Poojanjob

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Management Science, Songkhla Rajabhat University, Songkhla, Thailand

Corresponding author E-mail: rattanakorn.po@skru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา 2) ปัจจัยภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา และ 3) ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา จำนวน 400 คน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยมีเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ โดยรวมและรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ปัจจัยภาวะหมดไฟโดยรวมพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา พบว่า ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ด้านดิจิทัล และการใช้ข้อมูล ด้านความคิดสร้างสรรค์ และการบูรณาการ และด้านการวางแผน และการตัดสินใจแก้ไขปัญหา มีผลกระทบเชิงบวกกับภาวะหมดไฟโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนทักษะด้านการปรับตัว และความยืดหยุ่นไม่มีผลกระทบกับภาวะหมดไฟโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลของงานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อให้องค์กรได้วางแผนการพัฒนาศักยภาพคนุชย์ด้านทักษะที่มีความจำเป็นสำหรับการทำงาน และนำไปจัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสุขเพื่อลดปัญหาภาวะหมดไฟให้บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการของมหาวิทยาลัย

คำสำคัญ: ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่, ภาวะหมดไฟ, บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ

Abstract

The research purposes were to study 1) new normal work skills 2) burnout factors and 3) new normal work skills affect to the burnout of non-academic personnel in Songkhla province. The sample population were 400 non-academic personnel in Songkhla. This research is quantitative research with questionnaires as a tool to collect data. Statistics used in data analysis

* Received 17 August 2023; Revised 15 October 2023; Accepted 18 October 2023

include percentage, mean, standard deviation, correlation, and multiple regression analysis. The research results found that overall and each item new normal work skills were found to be at a high average level. The overall burnout factor was found to be at a high average level. Moreover, new normal work skills affected to burnout of non-academic personnel in university, Songkhla that were new normal work skills in digital and information usage, creation, and integration as well as plan and problem decision were positive effect on the burnout overall statistically at the 0.05 level. Moreover, adaptability and flexibility were not affected on the burnout overall statistically at the 0.05 level. The research results can be utilized for organization plan about human resource development in terms of necessary work skills and organized activities that help create happiness for reduced burnout problem of non-academic personnel in university, Songkhla.

Keywords: New Normal Work Skills, Burnout, Non-Academic Personnel

บทนำ

การระบาดของโควิด-19 (COVID-19) เป็นสถานการณ์ที่วิกฤติร้ายแรงซึ่งผลกระทบของต่อประชาชนทุกภาคส่วน ทุกประเทศในแทบทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิตใหม่ภายใต้โลกใบเดิมหรือที่เรียกว่า New Normal ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คน เช่น การรักษาระยะห่างในที่ทำงานโดยการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล (Social distancing) หรือระยะห่างทางสังคม มีการสวมหน้ากากอนามัยเมื่อออกนอกบ้านอยู่เสมอ รวมทั้งปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานที่ต่างออกไปจากเดิมรูปแบบ จากที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเปลี่ยนเป็นเน้นการทำงานอยู่บ้านเป็นหลัก (Work from home: WFH) รวมทั้งมีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงาน มีการติดต่อสื่อสารทางไกล มีการนำแอปพลิเคชันมาใช้ในการพูดคุยกันมากขึ้น รวมถึงการจัดสรรเวลา การสร้างสมดุลชีวิตระหว่างการแบ่งช่วงเวลางานกับการพักผ่อนให้เหมาะสม นอกเหนือจากการปรับตัวในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ สิ่งหนึ่งที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไป คือ การพัฒนาทักษะในการทำงาน (นักสิทธิ์ ศักดาพัฒน์, 2566)

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดการใช้ชีวิตแบบ New Normal ในการทำงานมากขึ้น ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติงานจำเป็นต้องปรับตัวและวางแผนการดำเนินงานของตนเอง เพื่อความอยู่รอดขององค์กรภายใต้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงกระทบต่อการบริหารจัดการองค์กรในรูปแบบเดิม ๆ และบุคลากรก็ต้องมีการพัฒนาทักษะของตนเอง ทั้งที่เป็นทักษะทางด้านวิชาชีพ (Hard skills) และทักษะทางด้านสังคม (Soft skills) เนื่องจากทักษะการทำงานเดิม ๆ ที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอกับการทำงานในปัจจุบัน และเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในการสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ต้องมีการพัฒนาความรู้ในทักษะเดิม (Upskill) และเสริมทักษะความรู้ใหม่ ๆ (Reskill) ที่ไม่เคยรู้มาก่อน (Marr, B., 2020) และจากผลการศึกษาของ Verma, S. & Gustafsson, A. อธิบายว่า ช่วงหลังการระบาดของโรคโควิด-19 การเพิ่มทักษะให้กับบุคลากรขององค์กรเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยเฉพาะทักษะทางด้านระบบดิจิทัลเข้ามามีบทบาทกับการปฏิบัติงานของบุคลากรมากยิ่งขึ้น (Verma, S. & Gustafsson, A., 2020) ในขณะเดียวกันก็ต้องมีการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ทักษะการปรับตัวและความยืดหยุ่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะการใช้ข้อมูล เป็นต้น ซึ่งทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่บุคลากรจำเป็นต้องมีสำหรับการปฏิบัติงานในยุคหลังโควิด 19 (กมลพร กัลยาณมิตร, 2564); (กาญจนา วานิชกร, 2564); (ธนชาติ นุ่มนนท์, 2563) มีรายละเอียด ดังนี้ 1) ทักษะด้านดิจิทัลและการใช้ข้อมูล หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้และเปิดใจใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อนำปรับมาใช้ในการทำงาน ตลอดจนการนำระบบ Artificial Intelligence (AI) มาใช้ในการ

ปฏิบัติงาน รวมถึงการนำเอาระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงาน 2) ทักษะด้านการปรับตัวและความยืดหยุ่น หมายถึง ความสามารถในการปรับเปลี่ยนตนเองและพร้อมเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยให้สอดคล้องกับสังคม เหตุการณ์ และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป 3) ทักษะความคิดสร้างสรรค์และบูรณาการ หมายถึง ความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้เท่าทันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น กล้าที่จะคิดนอกกรอบ กล้าที่จะทำสิ่งใหม่ กล้าที่จะลองผิดลองถูก และนำสิ่งใหม่มาปรับใช้ในวิถีการทำงานอย่างเหมาะสม และ 4) ทักษะวางแผนและตัดสินใจแก้ปัญหา หมายถึง เป็นความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการปฏิบัติ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที

ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่มีความจำเป็นกับทุกองค์กร ไม่เว้นแม้แต่มหาวิทยาลัยก็ได้ออกมาตราการให้บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการให้ทำงานแบบออนไลน์ที่บ้าน (WFH) เพื่อลดการระบาดของโรคเนื่องจากโควิด-19 ส่งผลต่อวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงาน ส่งผลให้บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติงานของตนเองจากเดิมที่ต้องทำงานในมหาลัย กลับต้องไปปฏิบัติงานที่บ้านแทนทำให้คนที่มีความสามารถและประสิทธิภาพต่ำ จะทำงานด้วยความยากลำบากและไม่ได้ประสิทธิภาพ (Kato, K., 2022); (อิทธิพร ขำประเสริฐ, 2564); (อานภาพ เลชะกุล, 2564) เนื่องจากความไม่พร้อมทางด้านเทคโนโลยี ไม่มีการวางแผนงานที่ครอบคลุม ไม่มีแหล่งข้อมูลที่จะติดต่อกับผู้ต้องประสานงานระหว่างการทำงานที่บ้าน ทำให้งานชะงักล่าช้า ไม่มีความสม่ำเสมอต่อการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ และขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้การทำงานแบบ WFH ทำให้ไม่มีการปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า (face to face) กับผู้บริหาร และเพื่อนร่วมงานทำให้เกิดความรู้สึกเหงา เบื่อหน่าย หรืออาจขาดแรงกระตุ้น และบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการบางคนอาจจะไม่มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน เช่น มีความสามารถในการปรับตัวและยืดหยุ่นในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์และรู้จักการบูรณาการในการทำงาน การใช้งานเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นต้น (อิทธิพร ขำประเสริฐ, 2564) และปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้บุคลากรเกิดความเครียด มีความอ่อนล้าทางอารมณ์ ลดคุณค่าของตนเองหรือที่เรียกกันว่าภาวะหมดไฟ (burnout) ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลกับการทำงานของบุคลากร (พรชัย สิทธิศรีณกุล, 2563); (ปิยะวดี สุมาลัย, 2564); (นครินทร์ ชุนงาม, 2563) ซึ่งเป็นความอ่อนล้าที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลต้องเผชิญกับความเครียดที่รุนแรง อาการของภาวะหมดไฟ โดยเฉพาะอาการที่เกี่ยวข้องกับงาน ได้แก่ มีอาการอ่อนเพลียทางอารมณ์ คือ รู้สึกถึงการหมดพลัง การลดบุคลิกภาพ คือ การที่มีทัศนคติทางด้านลบต่อความสามารถในการทำงานของตนเอง และความรู้สึกถึงความสำเร็จส่วนบุคคล คือ ประสิทธิภาพในการทำงานที่ลดลง (Bradley, M. & Chahar, P., 2020) ภาวะหมดไฟในก่อก่อให้เกิดผลเสียทั้งต่อตัวบุคคลและองค์กร โดยพบว่า ผู้ที่มีภาวะหมดไฟในการทำงานจะขาดงานบ่อย มีอัตราการลาป่วยมากกว่าคนทั่วไป ส่วนใหญ่จะลงงานด้วยอาการปวดหัว ปวดท้อง มีอาการโกรธง่าย หงุดหงิด แยกตัวกับผู้ร่วมงาน ไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงานขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ จนทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานของตนเองและองค์กรลดลง (นิชชุนันท์ ประสารพันธ์ และคณะ, 2564) ภาวะหมดไฟในการทำงานมี 3 ด้าน ดังนี้ 1) ความอ่อนล้าทางอารมณ์ หมายถึง ความรู้สึกเหนื่อยล้าที่สะสมมาเรื่อย ๆ จนทำให้ตัวบุคคลรู้สึกหมดกำลังใจ ไม่มีแรงในการดำเนินชีวิต ทำงาน และพบปะผู้คน 2) ความรู้สึกด้อยสัมพันธ์ทางบุคคล หมายถึง รู้สึกไม่ติดต่อกับตนเองและบุคคลอื่น พยายามปิดกั้นตนเอง คิดในแง่ลบอยู่ตลอดเวลา รู้สึกว่าตนเองเข้ากับผู้อื่นได้ยาก จึงทำให้ไม่ยอมมีส่วนร่วมในองค์กร และ 3) ความรู้สึกไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกภายในตัวบุคคลที่ทำให้บุคคลติดลบกับตนเอง รู้สึกว่าตนเองไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีความสามารถพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จได้

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา ซึ่งผลของงานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อในการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรและช่วย

ในการดำรงรักษาทรัพยากรบุคลากรให้อยู่กับองค์กรไปนาน ๆ พร้อมทั้งยังสามารถนำผลของการวิจัยเพื่อไปเป็นข้อมูลในการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพและนำไปสู่การมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง** ประชากร เป็นบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา มีประชากร จำนวน 4,676 คน (ที่มา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, มหาวิทยาลัยทักษิณ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamané ที่ระดับ ความเชื่อมั่น 95% (Yamané, T., 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 368 คน เพื่อป้องกันการตอบแบบสอบถามไม่ครบถ้วน จำนวนของกลุ่มตัวอย่างเป็นสิ่งสำคัญในงานวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ถูกต้องครบถ้วน จำนวน 400 ฉบับ

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล** การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีทั้งหมด 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดตามวิธี (Likert Scale) แบ่งระดับการวัดเป็น 5 ระดับ และส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัย จังหวัดสงขลา โดยประยุกต์ตามแนวคิดของ Christina, M. & Susan, E. J. เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดตามวิธี (Likert Scale) แบ่งระดับการวัดเป็น 5 ระดับ (Christina, M. & Susan, E. J., 1986)

3. **การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ** ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมนำมาทดสอบความเที่ยงตรงของข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน หลังปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Object Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 มีค่า IOC ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามมีความเที่ยงตรง ครอบคลุมวัตถุประสงค์และคำนิยามการวิจัยสามารถนำไปใช้ได้ (นิรัช สุดสังข์, 2559) การหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลอง (Try Out) กับบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 30 ชุด เพื่อนำมาทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผลการทดสอบพบว่า ความเชื่อมั่นของตัวแปรทั้งหมดมีค่าอยู่ระหว่าง 0.818 - 0.941 ซึ่งมีความมากกว่า 0.70 สอดคล้องกับ Hair, J. F., et al. กล่าวว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไปถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ในทางปฏิบัติการทดสอบค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมีค่าอยู่ระหว่าง 0.427 -

0.877 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.40 ถือว่ายอมรับได้ (Hair, J. F., et al., 2018) และการทดสอบความลำเอียงจากการไม่ตอบแบบสอบถามกลับมา (Test of Not-Response Bias) โดยใช้การทดสอบแบบ t-test โดยใช้ข้อมูลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างที่ส่งคืนแบบสอบถามกลับมาโดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่มที่ตอบเร็ว และกลุ่มที่ตอบช้า ผลการทดสอบพบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติจึงไม่พบปัญหาความเอนเอียงจากการไม่ตอบแบบสอบถาม (Armstrong, J. S. & Overton, T. S., 1977)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง และจริยธรรมการวิจัย ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เลขที่โครงการวิจัย HREC No. 025/2565 เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2565 จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ก่อนดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยได้ทำการพิทักษ์สิทธิของผู้กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ และขั้นตอนของการทำวิจัย การเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้เป็นไปด้วยความสมัครใจจะให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง และข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างจะถือเป็นความลับ และในการรวบรวมข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้กับบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Specified Sampling) ซึ่งจะใช้เวลาในการเก็บแบบสอบถาม จำนวน 1 เดือน แบบสอบถามกลับมา และข้อมูลมีความสมบูรณ์ถูกต้องครบถ้วน จำนวน 400 ชุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้จากกลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ทำการศึกษา ได้แก่

5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ และปัจจัยด้านภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัย จังหวัดสงขลา

5.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ ในการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ถึง 4 โดยเขียนตัวแบบสมการถดถอยเชิงพหุคูณ ได้ดังนี้

$$BSY = \beta_0 + \beta_1 DDS + \beta_2 RAS + \beta_3 CIS + \beta_4 LCS + \varepsilon$$

กำหนดให้	β	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย
	ε	หมายถึง	ค่าความคลาดเคลื่อน
	A	หมายถึง	ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ
	DDS	หมายถึง	ทักษะด้านดิจิทัล และการใช้ข้อมูล (Digital and Data usage Skill)
	RAS	หมายถึง	ทักษะด้านการปรับตัว และความยืดหยุ่น (Resilience and Adaptability Skill)
	CIS	หมายถึง	ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ และการบูรณาการ (Creativity and Integration Skill)
	LCS	หมายถึง	ทักษะด้านการวางแผน และการตัดสินใจแก้ไขปัญหา (Learning Agility and Complex Problem Solving Skill)
	BSY	หมายถึง	ภาวะหมดไฟโดยรวม (Burnout Syndrome)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการการวิเคราะห์จำนวน และร้อยละของข้อมูลบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 342 คน คิดเป็นร้อยละ 85.5 มีอายุอยู่ในช่วง

35 - 40 ปี และมากกว่า 45 ปี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 311 คน คิดเป็นร้อยละ 77.8 มีอายุงานมากกว่า 15 ปี จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 41.0 และมีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 30,001 บาท จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 38.8

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา

ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
ทักษะด้านดิจิทัลและการใช้ข้อมูล	4.208	0.309	มาก	2
ทักษะด้านการปรับตัวและความยืดหยุ่น	4.131	0.314	มาก	3
ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และการบูรณาการ	4.052	0.393	มาก	4
ทักษะด้านการวางแผนและการตัดสินใจแก้ไขปัญหา	4.237	0.358	มาก	1
โดยรวม	4.157	0.284	มาก	

จากตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.157$, S.D. = 0.284) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ทักษะด้านการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.237$, S.D. = 0.358) รองลงมา ทักษะด้านดิจิทัล และการใช้ข้อมูล มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.208$, S.D. = 0.309) ทักษะด้านการปรับตัว และความยืดหยุ่น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.131$, S.D. = 0.314) และทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ และการบูรณาการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.052$, S.D. = 0.393) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะหมดไฟ ของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา

ภาวะหมดไฟ	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
โดยรวม	4.167	0.339	มาก	

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับภาวะหมดไฟ ของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.167$, S.D. = 0.339) ครอบคลุมคำถามเกี่ยวกับความรู้สึกห่อเหี่ยว ไร้คุณค่ากับงานที่ทำอยู่ ความอ่อนเพลียเหนื่อยล้าเมื่อรู้ว่าตนเองต้องไปปฏิบัติงาน ความรู้สึกเหนื่อยหน่ายกับงานที่ทำอยู่ ความคับข้องใจจากการทำงาน และหมดความอดทนกับงานที่ทำอยู่

ตารางที่ 3 แสดงค่าสหสัมพันธ์ระหว่างทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลต่อภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา

ตัวแปร	DDS	RAS	CIS	LCS	BSY
DDS	1	0.662*	0.590*	0.688*	0.655*
RAS	-	1	0.604*	0.548*	0.553*
CIS	-	-	1	0.424*	0.656*
LCS	-	-	-	1	0.556*
BOS	-	-	-	-	1

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลต่อภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยของจังหวัด

สงขลา พบว่า ตัวแปรอิสระแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันอยู่ระหว่าง 0.424 - 0.688 ซึ่งค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรจะต้องไม่เกิน 0.70 เพื่อป้องกันปัญหา Multicollinearity ซึ่งผลงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าต่ำกว่า 0.70 ทุกตัวแปร จึงถือได้ว่าเป็นตัวแปรที่ดี สามารถนำไปวิเคราะห์หาค่าถดถอยพหุคูณ

ตารางที่ 4 การทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์การถดถอยระหว่างทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลต่อภาวะหมดไฟ ของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา

ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่	ภาวะหมดไฟ		สัมประสิทธิ์มาตรฐาน	t-value	p-value	Tolerance	VIFs
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน					
ค่าคงที่ (a)	0.640	0.170		3.771	0.000*		
ทักษะด้านดิจิทัล และการใช้ข้อมูล (DDS)	0.302	0.060	0.276	5.060	0.000*	0.376	2.658
ทักษะด้านการปรับตัว และความยืดหยุ่น (RAS)	0.033	0.052	0.310	0.636	0.525	0.478	2.094
ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ และการบูรณาการ (CIS)	0.344	0.038	0.398	9.008	0.000*	0.70	1.754
ทักษะด้านการวางแผน และการตัดสินใจแก้ไขปัญา (LCS)	0.171	0.044	0.180	3.863	0.000*	0.511	1.956
F = 125.349, p = 0.000, Adj R ² = 0.555							

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ การศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลต่อภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา พบว่า ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่รายด้านที่ส่งผลต่อภาวะหมดไฟ คือ ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ และการบูรณาการ (CIS) มีผลกระทบเชิงบวกกับภาวะหมดไฟ ($\beta = 0.344$, $p < 0.05$) ทักษะด้านดิจิทัล และการใช้ข้อมูล (DDS) มีผลกระทบเชิงบวกกับภาวะหมดไฟ ($\beta = 0.302$, $p < 0.05$) และทักษะด้านการวางแผน และการตัดสินใจแก้ไขปัญา (LCS) มีผลกระทบเชิงบวกกับภาวะหมดไฟ ($\beta = 0.171$, $p < 0.05$) ส่วนทักษะด้านการปรับตัว และความยืดหยุ่น (RAS) ไม่มีผลกระทบกับภาวะหมดไฟ ($\beta = 0.033$, $p > 0.05$) ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ปรับปรุง (Adj R²) เท่ากับ 0.555 โดยสามารถเขียนสมการพยากรณ์คะแนนดิบ ดังนี้

$$BSY = 0.640 + 0.302DDS + 0.033RAS + 0.344CIS + 0.171LCS + \varepsilon$$

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลกระทบท่อภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ และสมมติฐานดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ 1) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ และการบูรณาการ 2) ทักษะด้านการปรับตัว และความยืดหยุ่น 3) ทักษะด้านดิจิทัล และการใช้ข้อมูล 4) ทักษะด้านการวางแผน และการตัดสินใจแก้ไขปัญหาของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัย ของจังหวัดสงขลา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 เป็นโรคติดต่อที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนซึ่งถือได้ว่าเป็นสถานการณ์ภาวะไม่ปกติทำให้ภาครัฐต้องออกมาตรการควบคุมดูแลประชาชน และองค์กรต่าง ๆ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยต้องออกมาตรการเพื่อป้องกันการติดเชื้อให้กับอาจารย์ และบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการด้วยการนำเอาทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่มาปรับใช้กับองค์กร ซึ่งทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่จะมีความยืดหยุ่น คล่องตัว มีประสิทธิภาพ และนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงานไม่ว่าจะเป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบ หรือวิธีการปฏิบัติงานทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Römgen, I. S., et al. และ Marr, B. พบว่า ในช่วงที่มีโรคระบาด หลาย ๆ องค์กรได้นำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดแนวทางเชิงกลยุทธ์ และต้องมีการกำหนดความสามารถด้านทรัพยากรบุคคลภายในองค์กรภายใต้รูปแบบของวิถีชีวิตใหม่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน นอกจากนี้ องค์กรยังต้องมีการพัฒนาทักษะการทำงาน เช่น ทักษะด้านดิจิทัล และการใช้ข้อมูล ทักษะด้านการปรับตัว และความยืดหยุ่น ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ และการบูรณาการ และทักษะด้านการวางแผน และการตัดสินใจแก้ไขปัญหาเพื่อให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ภายในองค์กรสามารถปรับตัวในการทำงานภายใต้สภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นได้ องค์กรจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาทักษะการทำงานให้กับผู้ปฏิบัติงาน (Römgen, I. S., et al., 2019); (Marr, B., 2020) เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ กมลพร กัลยาณมิตร พบว่า ทักษะจำเป็นแห่งอนาคตในการทำงาน ประกอบด้วย ทักษะการปรับตัว และความยืดหยุ่น ทักษะความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม ทักษะการใช้ข้อมูล ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ ทักษะเชิงดิจิทัล ทักษะความฉลาดทางอารมณ์ และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (กมลพร กัลยาณมิตร, 2564)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ภาวะหมดไฟรายข้อของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งภาวะหมดไฟในการทำงานเกิดจากความเครียดของการทำงานที่มากเกินไปส่งผลทำให้มีความรู้สึกเหนื่อยล้าทางด้านอารมณ์ และจิตใจ มีทัศนคติเชิงลบต่อความรู้ ความสามารถของตนเอง ไม่มีแรงจูงใจ และส่วนร่วมในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เกิดสถานการณ์โควิด-19 ทำให้บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการต้องทำงานจากที่บ้านนำไปสู่การห่างเหินจากผู้อื่น หรือไม่มีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงาน จนสุดท้ายส่งผลทำให้ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการทำงานลดน้อยลง หรืออาจจะทำให้บุคลากรอาจมีการขาดงานบ่อย ๆ และตัดสินใจที่จะลาออกในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Azoulay, E., et al., 2020; Barello, S., et al. และ Aro, K. S. & Read, S. พบว่า จากช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งได้ส่งผลให้บุคลากรมีความเครียดทางด้านจิตใจเป็นอย่างมาก ทำให้มีการแสดงออกทางด้านพฤติกรรม เช่น มีอาการอ่อนล้า การขาดงานบ่อย ๆ ไม่อยากมีส่วนร่วมกับองค์กร เป็นต้น และนำไปสู่การเกิดภาวะหมดไฟ (Burnout) ของบุคลากร (Azoulay, E., et al., 2020); (Barello, S., et al., 2020); (Aro, K. S. & Read, S., 2017) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เปรมกมล อินไชยา และพิชญา พรคทองสุข พบว่า ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลให้บุคลากรเกิดภาวะหมดไฟ คือ บรรยากาศขององค์กรที่มีความเครียด ความมุ่งมั่นในการทำงานที่มากเกินไป และการปฏิบัติงานที่ต้องทำติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจและความผูกพันให้เกิดขึ้นกับบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ เพื่อลดการเกิดภาวะหมดไฟ (เปรมกมล อินไชยา และพิชญา พรคทองสุข, 2564)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า

3.1 ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ด้านทักษะด้านดิจิทัล และการใช้ข้อมูลมีผลกระทบเชิงบวกกับภาวะหมดไฟ เนื่องจาก สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกส่งผลให้มี New Normal ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการปฏิบัติงาน โดยที่มหาวิทยาลัยได้นำเอานวัตกรรม หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของดิจิทัลได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการโดยเฉพาะคนที่มีประสบการณ์การทำงานมานาน ซึ่งมีความคุ้นเคยกับการปฏิบัติงานในรูปแบบเดิม ๆ ทำให้ไม่สามารถปรับเปลี่ยนตนเองจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเครียด และถูกกดดันจากหน่วยงาน นำไปสู่การเกิดภาวะหมดไฟกับบุคลากรได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Valiūnienė, V. K., et al. พบว่า ความสามารถทางดิจิทัลมีผลกระทบเชิงบวกต่อการจัดการกับความเครียด หรือภาวะหมดไฟในช่วงล็อกดาวน์ COVID-19 (Valiūnienė, V. K., et al., 2021) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Marzal, M. A. & Cruz, P. E.; Margaryan, A., et al. และอันธิกา ปริญญานิกลกุล และคณะ ได้อธิบายว่า ทักษะด้านดิจิทัล และการใช้ข้อมูลเป็นการนำเอาความรู้ ทักษะ และกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารมาเป็นทักษะที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ซึ่งหากบุคลากรไม่สามารถที่จะนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานก็จะส่งผลให้เกิดความเครียดจนสุดท้ายนำไปสู่การเกิดภาวะหมดไฟได้ (Marzal, M. A. & Cruz, P. E., 2018); (Margaryan, A., et al., 2011); (อันธิกา ปริญญานิกลกุล และคณะ, 2563)

3.2 ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ ด้านทักษะด้านการปรับตัว และความยืดหยุ่นไม่มีผลกระทบกับภาวะหมดไฟ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามหาวิทยาลัยได้ออกมาตรการในการที่จะช่วยลดความเสี่ยงของการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ด้วยการให้บุคลากรทั้งสายวิชาการ และสายสนับสนุนวิชาการได้ทำการปฏิบัติงานที่บ้าน (WFH) บุคลากรส่วนใหญ่อยากที่จะรักษาสมดุลชีวิตส่วนตัว และการทำงาน ด้วยการบริหารจัดการเวลาในการปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง และมีความยืดหยุ่น ทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง แต่การที่ต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม ๆ เป็นระยะเวลานาน ส่งผลให้เกิดความเครียดจากการทำงาน และการดำเนินชีวิตประจำวัน อันนำไปสู่การเกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน งานวิจัยของ Janatolmakan, M., et al. พบว่า การรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับงานที่ตนเองได้รับมอบหมาย ส่งผลให้ต้องมีการปรับตัว และความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงานตลอดเวลาทำให้มีความวิตกกังวล เกิดความตึงเครียดในการทำงานเมื่อเป็นบ่อยครั้งก็จะส่งผลให้เกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน (Janatolmakan, M., et al., 2021) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yang, S. & Wang, W. และ Hernández, L. A., et al. พบว่า ภายในใต้สถานการณ์โควิด-19 ที่เกิดขึ้นส่งผลให้บุคลากรต้องปฏิบัติงานด้วยความกดดัน และต้องมีการปรับตัว หรือมีความยืดหยุ่นในการทำงานจะส่งผลให้เผชิญกับความเครียดอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพจิต และสุขภาพร่างกายของบุคคล ซึ่งนำไปสู่ประสิทธิภาพการทำงานที่ไม่ดี ผลผลิตต่ำ ขาดแรงจูงใจ และทำให้เกิดภาวะหมดไฟ (Yang, S. & Wang, W., 2022); (Hernández, L. A., et al., 2019)

3.3 ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ด้านความคิดสร้างสรรค์ และการบูรณาการ มีผลกระทบเชิงบวกกับภาวะหมดไฟ เนื่องจาก สถานการณ์โควิด-19 มหาวิทยาลัยได้ให้บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการได้มีการทำงานที่บ้านแต่บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการอาจจะขาดอุปกรณ์เครื่องมือที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน รวมทั้งมีการทำงานในรูปแบบออนไลน์ต้องอาศัยทักษะ ความรู้ และความสามารถในการดึงข้อมูลจากระบบดิจิทัลมาใช้ซึ่งบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการอาจเกิดความเหนื่อยล้า และมีความยากลำบากในการปฏิบัติงานส่งผลให้เกิดภาวะหมดไฟ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ju, D., et al.; Laschinger, H. & Fida, R. และ Abbas, M. & Raja, U. กล่าวว่า การที่องค์กรคาดหวังให้บุคลากรมีการคิดสร้างสรรค์ และการบูรณาการอยู่ตลอดเวลา อาจจะส่งผลให้เกิดภาวะหมดไฟได้เนื่องจากบุคลากรมีความรู้สึกเกิดภาวะเครียด มีความกดดัน ขาด

แรงจูงใจ และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน (Ju, D., et al., 2016); (Laschinger, H. & Fida, R., 2014); (Abbas, M. & Raja, U., 2015)

3.4 ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ด้านการวางแผน และการตัดสินใจแก้ไขปัญหา มีผลกระทบเชิงบวกกับภาวะหมดไฟ เนื่องจาก บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการได้ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยมานาน ซึ่งอาจจะมีความเคยชินกับการทำงานแบบเดิม ๆ ในทุกวัน อาจจะไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะของการวางแผน และตัดสินใจแก้ไขปัญหา แต่เมื่อเกิดสถานการณ์โควิด-19 อย่างกะทันหันมหาวิทยาลัยได้มีนโยบายให้บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการไปปฏิบัติงานที่บ้าน ส่งผลต่อทำให้มีความเครียด และความวิตกกังวล เพราะต้องวางแผนการดำเนินงาน และตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากการทำงานภายใต้สถานการณ์วิถีชีวิตใหม่ นำไปสู่การใช้อารมณ์เชิงลบในการตัดสินใจหาแนวทางในแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และเมื่อมีอาการนี้บ่อยครั้งก็จะนำไปสู่ภาวะหมดไฟในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Lemonaki, R., et al. พบว่า หากบุคลากรมีการวางแผนการดำเนินงานที่แตกต่างไปจากที่เคยทำ และมีข้อมูลที่สนับสนุนการตัดสินใจไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ก็จะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานไม่ดี นำไปสู่การเกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน (Lemonaki, R., et al., 2021) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Derakhshanrad, S. A., et al. พบว่า หากบุคลากรเกิดความรู้สึกว่าขาดขวัญ และกำลังใจในการทำงาน เนื่องจากผู้บริหารไม่ให้อิสระในการวางแผน และตัดสินใจแก้ไขปัญหาทำให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงานจนสุดท้ายนำไปสู่การเกิดความเบื่อหน่าย และนำไปสู่ภาวะหมดไฟในการทำงาน (Derakhshanrad, S. A., et al., 2019)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา เนื่องจากทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่เป็นความสามารถในการปฏิบัติงานที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากสิ่งเดิม ๆ ที่เคยทำมา เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ซึ่งบุคลากรสายสนับสนุนที่ปฏิบัติงานอยู่ในมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องจะต้องมีการปรับเปลี่ยนทักษะของตนเองเพื่อให้การปฏิบัติงานที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่มีความจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยีและระบบดิจิทัลใหม่ๆ รวมไปถึงแพลตฟอร์มในรูปแบบของออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งได้เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น และในอนาคตที่มีการเปลี่ยนจาก “New Normal” สู่ชีวิตวิถีถัดไปหลังโควิด “Next Normal” ส่งผลให้บุคลากรต้องมีการวางแผน เตรียมความพร้อมในการปรับตัวให้ก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่นเดียวกับบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยหากไม่สามารถปรับตัวทางด้านทักษะที่ใช้ในการปฏิบัติงานได้ หรืออาจจะได้รับความกดดันจากการปฏิบัติงานส่งผลให้เกิดภาวะหมดไฟในการทำงานซึ่งเป็นภาวะที่จิตใจ รู้สึกถึงการสูญเสียพลังงาน อ่อนแรง หมดใจ และเหนื่อยล้า หรือทำให้ไม่มีความสุข หมดแรงจูงใจ หมดไฟในการทำงาน และมีทัศนคติในแง่ลบเกี่ยวกับที่ทำงานหรืองานที่ทำ ซึ่งเป็นผลมาความเครียดหรือความเบื่อหน่ายจากการทำอะไรซ้ำ ๆ เดิม ๆ ผลงานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ และความรู้สึกไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในการศึกษาวิจัยเรื่องทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อภาวะหมดไฟของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยของจังหวัดสงขลา จากผลการศึกษาผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้ 1) ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยต้องมีการส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ เพื่อให้บุคลากรสามารถ

ปรับตัวต่อการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป 2) ภาวะหมดไฟโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยควรมีการวางแผนและหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดบุคลากรที่ปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยเกิดปัญหาภาวะหมดไฟ เช่น รูปแบบการบริหาร บรรยากาศในการทำงาน การจ่ายค่าตอบแทนรางวัล หรือผลประโยชน์อื่น ๆ เป็นต้น เพื่อช่วยให้บุคลากรเกิดความรู้สึกที่ดี มีความผูกพันองค์กร มีแรงจูงใจในการทำงาน และปฏิบัติงานกับองค์กรต่อไปเรื่อย ๆ 3) ทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ด้านความคิดสร้างสรรค์ และการบูรณาการ ด้านดิจิทัลและการใช้ข้อมูล และด้านการวางแผนและการตัดสินใจแก้ไขปัญหามีผลกระทบเชิงบวกกับภาวะหมดไฟ ซึ่งผู้บริหารของมหาวิทยาลัยควรมีการพัฒนาทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อให้บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการสามารถปฏิบัติงานได้ดีภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และจัดกิจกรรมที่เน้นให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกภายในหน่วยงาน เพราะจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงาน มีความเข้าใจเกี่ยวกับงานและองค์กร ทำให้บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการเกิดความจงรักภักดีและความผูกพันต่อองค์กร ส่วนข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพทั้งในเรื่องของปัจจัย และผลกระทบที่เกิดจากภาวะหมดไฟของบุคลากรที่มีภาวะหมดไฟสูง ซึ่งจะช่วยให้รู้ถึงปัจจัยของสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้น และผลกระทบได้ชัดเจนมากขึ้น เพื่อนำไปวิธีการสู่การแก้ไขปัญหา หรือผลกระทบที่อาจจะเกิดจากภาวะหมดไฟต่อไป 2) ควรทำการศึกษาความภาวะหมดไฟกับมิติด้านอื่น ๆ เพื่อให้มีความหลากหลายขึ้น เช่น ความเครียด ภาวะผู้นำ ทักษะการบริหาร เป็นต้น เพราะจะนำผลการวิจัยไปใช้ในแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดจากภาวะหมดไฟของบุคลากรต่อไป และ 3) ควรทำการศึกษาทักษะการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ส่งผลกระทบกับปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น การทำงานที่มีประสิทธิภาพ การดำเนินงาน ภาวะผู้นำ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เปรมกมล อินไชยา และพิชญา พรหมทองสุข. (2564). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะหมดไฟของพนักงานในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา. วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตรคลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า, 38(2), 142-151.
- กมลพร กัลยาณมิตร. (2564). ทักษะจำเป็นแห่งอนาคตการทำงานยุคหลังโควิด-19. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 6(3), 163-176.
- กาญจนา วานิชกร. (2564). ทักษะมนุษย์-แรงงานที่จำเป็นสำหรับประเทศไทยในโลกหลังโควิด-19. เรียกใช้เมื่อ 17 กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.mhesi.go.th/index.php/news/4918-19-38.html>.
- ธนาชาติ นุ่มนนท์. (2563). การมีวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัลเพื่อเข้าสู่นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ได้สำเร็จ. เรียกใช้เมื่อ 7 กรกฎาคม 2566 จาก <https://thanachart.org/digital-culture>.
- นครินทร์ ชุนงาม. (2563). สุขภาพจิตและภาวะหมดไฟในการทำงานของแพทย์ในโรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 28(4), 348-359.
- นักสิทธิ์ ศักดาพัฒน์. (2566). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นในชีวิตวิถีใหม่ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, 15(1), 83-107.
- นิชขุนันท์ ประสารพันธ์ และคณะ. (2564). ภาวะหมดไฟในการทำงานและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของบุคลากรในโรงพยาบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร. วารสารพยาบาลสาธารณสุข, 35(3), 48-63.
- นิรัช สุดสังข์. (2559). ระเบียบวิธีวิจัยทางการออกแบบ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ปิยะวดี สุมาลัย. (2564). ภาวะหมดไฟในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพ สถาบันบำราศนราดูร. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี, 4(2), 66-78.

- พรชัย สิทธิศรีธัญกุล. (2563). ภาวะหมดไฟไม่ใช้โรค แต่เป็นปรากฏการณ์เหตุอาชีพ. *Chula Med Bull*, 2(2), 115-119.
- อันธิกา ปริญญาธิกุล และคณะ. (2563). ทักษะดิจิทัลที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพในธุรกิจโรงแรมไทย: กรณีศึกษาโรงแรมในเครือดุสิตอินเตอร์เนชั่นแนลในเขต กรุงเทพมหานคร (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยดุสิตธานี.
- อานุภาพ เลขะกุล. (2564). ความปกติถดไปอุดมศึกษา: ความท้าทาย. *วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้*, 1(2), 111-125.
- อิทธิพร ขำประเสริฐ. (2564). การทำงานที่บ้านของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ: แนวคิด และประสบการณ์. *วารสารวิชาการ ปชมท*, 10(2), 35-46.
- Abbas, M. & Raja, U. (2015). Impact of psychological capital on innovative performance and job stress. *Canadian Journal of Administrative Sciences*, 32(2), 128-138.
- Armstrong, J. S. & Overton, T. S. (1977). Estimating nonresponse bias in mail surveys. *Journal of Marketing Research*, 14(3), 396-402.
- Aro, K. S. & Read, S. (2017). Study engagement and burnout profiles among Finnish higher education students. *Burnout Research*, 7(1), 21-28.
- Azoulay, E., et al. (2020). Symptoms of burnout in intensive care unit specialists facing the COVID-19 outbreak. *Annals of Intensive Care*, 10(1), 2-8.
- Barello, S., et al. (2020). Burnout and somatic symptoms among frontline healthcare professionals at the peak of the Italian COVID-19 pandemic. *Journal of Psychiatric Research*, (11), 2-4. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113129>.
- Bradley, M. & Chahar, P. (2020). Burnout of healthcare providers during COVID-19. *Cleveland Clinic Journal of Medicine*, <https://doi.org/10.3949/ccjm.87a.ccc051>.
- Christina, M. & Susan, E. J. (1986). *Maslach Burnout Inventory Manual* (2 nd ed). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Derakhshanrad, S. A., et al. (2019). The Relationships between Problem-Solving, Creativity, and Job Burnout in Iranian Occupational Therapists. *Occupational Therapy in Health Care*, 33(4), 365-380.
- Hair, J. F., et al. (2018). *Multivariate Data Analysis* (8 nd ed). England: Pearson Prentice.
- Hernández, L. A., et al. (2019). Stress, self-efficacy, academic achievement and resilience in emerging adults. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 17(1), 129-148.
- Janatolmakan, M., et al. (2021). Comparison of Knowledge, Attitude, and Practice of Nursing and Medical Students in Kermanshah, Iran, about Toothbrush Maintenance and Use. *Journal of Environmental and Public Health*, 16, 1-7. <https://doi.org/10.1155/2021/6669029>.
- Ju, D., et al. (2016). Boundary conditions of the emotional exhaustion-unsafe behavior link: The dark side of group norms and personal control. *Asia Pacific Journal of Management*, 33(1), 113-140.

- Kato, K. (2022). The Impact of Work-From-Home (WFH) of Male Full-time Workers under COVID-19 on Their Work-Life-Balance (WLB) Attitude. *Journal of ASEAN PLUS+ Studies*, 3(2), 35-47.
- Laschinger, H. & Fida, R. (2014). New nurses burnout and workplace wellbeing: The influence of authentic leadership and psychological capital. *Burnout Research*, 1(1), 19-28.
- Lemonaki, R., et al. (2021). Burnout and job performance: a two-wave study on the mediating role of employee cognitive functioning. *European Journal of Work and Organizational Psycholog*, 30(5), 692-704.
- Margaryan, A., et al. (2011). Are digital natives a myth or reality? University students' use of digital technologies. *Computers & education*, 56(2), 429-440.
- Marr, B. (2020). Future predictions for a post-coronavirus world. *NSW Doctor*, 12(3), 19-20.
- Marzal, M. A. & Cruz, P. E. (2018). Gaming como Instrumento Educativo para una Educación en competencias Digitales desde los Academic Skills Centres. *Revista General de Información y Documentación*, 28(2), 489-506.
- Römgens, I. S., et al. (2019). Unraveling the concept of employability, bringing together research on employability in higher education and the workplace. *Studies in Higher Education*, 45(12), 2588-2630.
- Valiūnienė, V. K., et al. (2021). Influence of Digital Competence on Perceived Stress, Burnout and Well-Being Among Students Studying Online During the COVID-19 Lockdown: A 4-Country Perspective. *Psychology Research Behavior Management*, 14, 1483-1498. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S325092>.
- Verma, S. & Gustafsson, A. (2020). Investigating the emerging COVID-19 research trends in the field of business and management: A bibliometric analysis approach. *Journal of Business Research*, 118, 253-261. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.06.057>.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.
- Yang, S. & Wang, W. (2022). The Role of Academic Resilience, Motivational Intensity and Their Relationship in EFL Learners' Academic Achievement. *Front Psychol*, 12, 1-8. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.823537>.

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถาม เป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม*

DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED-ON TWO SYSTEM THINKING WITH ANCHORING QUESTIONS APPROACH TO ENHANCE THE ABILITY OF CRITICAL READING

บุษบา บัวสมบุญ

Busaba Buasomboon

มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม ประเทศไทย

Silpakorn University, Nakhon Pathom, Thailand

Corresponding author E-mail: buasomboon_b@su.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถก่อนและหลังใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม 3) เพื่อขยายผลการวิจัยด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 24 คน และกลุ่มตัวอย่างขยายผลการศึกษา ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนการสอน แบบวัดความสามารถการอ่านวิจารณ์ แบบสอบถามความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายฯ มี 4 องค์ประกอบ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) กระตุ้นด้วยคำถาม (2) ปูพื้นความคิด (3) ปักหมุดการไตร่ตรอง (4) ย้ำเตือนประสบการณ์ 2) นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถในการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และ 3) นักศึกษาที่ได้รับการขยายผลการศึกษาด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถในการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนการสอน, การคิดสองระบบ, คำถามเป้าหมาย, การอ่านวิจารณ์

Abstract

The purposes of this research were: 1) to develop an instructional model based on Two System Thinking with anchoring question approach to enhance the ability of critical reading 2) to compare critical reading ability of undergraduate students before, and after employing the

* Received 16 September 2023; Revised 26 October 2023; Accepted 28 October 2023

instruction model. 3) disseminate an instructional model based on Two System Thinking with anchoring question approach to enhance the ability of critical reading of undergraduate students. The samples of this research were 24 undergraduate students in the second year of Thai Language major, Faculty of Education, Silpakorn University. The expansion group of this research were 24 undergraduate students in the second year of Thai Language major, Faculty of Education, Chiang Mai University. The instruments consisted of an instructional model and handbook, units lesson plans, critical reading ability test, and opinion questionnaire. The quantitative data were analyzed by mean, standard deviation, and t-test dependent. The research results were as follows: 1) The Instruction model Based - on Two System Thinking with Anchoring Questions Approach to Enhance the Ability of Critical Reading consisted of 4 components. The teaching and learning process has 4 steps as follows: (1) prompted by questions (2) primed idea (3) pinned reflection (4) repeated experience 2) The undergraduate students received the result expanding who learned by using this developed instructional model had higher critical reading ability than before starting an experiment at 0.05 level of significance. The students' opinion towards the development of an instructional model after the experiment was at a high level. 3) The undergraduate students received the result expanding who learned by using this developed instructional model had higher critical reading ability than before starting an experiment at 0.05 level of significance. The students' opinion towards the development of an instructional model after the experiment was at a high level.

Keywords: Instructional Model, Two System Thinking, Anchoring Questions, Critical Reading

บทนำ

การอ่านเป็นกระบวนการรับสารผ่านตัวอักษรแล้วส่งสารไปสู่สมองทำให้เกิดการรับรู้และการคิด โดยเฉพาะการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดขั้นสูงในการแสดงความคิดเห็นและประเมินคุณค่า ดังที่ กุหลาบ มัลลิกะมาส และเรีนฤทัย สัจจพันธุ์ กล่าวทำนองเดียวกันว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของวรรณกรรม พร้อมทั้งประเมินคุณค่าด้วยเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่มีอคติ (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2562; เรีนฤทัย สัจจพันธุ์, 2560)

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ให้นิยามการอ่านวิจารณ์ว่าเป็นการพิจารณาวรรณกรรมในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การจำแนกประเภท การตีความวรรณกรรม การวิเคราะห์โครงสร้างและลีลา การตัดสินคุณค่า โดยเปรียบเทียบกับงานวรรณกรรมอื่น การประเมินค่าว่าวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ มีผลกระทบต่อผู้อ่านเพียงใด และการกำหนดหลักทั่วไปว่าวรรณกรรมควรได้รับการประเมินค่าและทำความเข้าใจอย่างไร (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2561)

แม้ว่าการอ่านวิจารณ์จะเป็นสิ่งสำคัญ แต่จากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยสอนการวิจารณ์วรรณกรรมในระดับปริญญาบัณฑิตและบัณฑิตศึกษา รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในการสอนวรรณกรรมวิจารณ์และนักศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิตที่เรียนในรายวิชา พบปัญหาที่มาจากผู้เรียนและผู้สอน กล่าวคือปัญหาจากผู้เรียน ได้แก่ ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถอ่านแล้ววิเคราะห์วิจารณ์ได้ คำตอบของผู้เรียนเมื่อให้อ่านเรื่องสั้นหรือนวนิยาย ผู้เรียนจะตอบตามความรู้สึกโดยไม่มีความรู้จากเรื่องที่อ่าน ผู้เรียนบางส่วนให้ข้อมูลที่เป็นปัญหาของการอ่านวิจารณ์ว่าไม่

มีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่อ่าน รู้สึกว่าเสียเวลาอ่าน และยังเรื่องทีอ่านมีกลวิธีซับซ้อนก็ยิ่งจะหมดความสนใจที่ต้องอ่านซ้ำหลายครั้งกว่าจะเข้าใจ

ผู้วิจัยพบว่าธรรมชาติของการอ่านวิจารณ์เป็นไปทำนองเดียวกับแนวคิดการคิดสองระบบ ตามที่แดเนียล คาน์เนแมน (Daniel Kahneman) นักจิตวิทยา ได้เขียนเกี่ยวกับการคิดแนวคิดสองระบบ เรื่อง Thinking, Fast and Slow (Kahneman, D. , 2011) ที่มีเนื้อหากล่าวถึงการคิดสองระบบซึ่งเป็นส่วนกำกับการตัดสินใจและพฤติกรรมของมนุษย์ ได้แก่ การคิดระบบที่หนึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ อคติ ชอบคิดเรื่องง่าย รู้สึกคุ้นเคย รู้สึกเป็นความจริง รู้สึกดี รู้สึกว่าไม่ต้องใช้ความพยายาม อารมณ์ดี ระบบที่หนึ่งจึงเน้นไปที่สัญชาตญาณของมนุษย์ในการอยู่รอดซึ่งต้องการความฉับไวในการตัดสินใจ แต่ระบบที่หนึ่งก็มีจุดอ่อนตรงที่ทำให้การตัดสินใจผิดพลาดได้ง่ายเพราะความเร็วนั่นเอง ส่วนการคิดระบบที่สองจะเป็นระบบที่คิดอย่างมีเหตุผล คิดช้า ๆ แบบเพ่งพินิจ ใช้สมาธิในการทำอะไรสักอย่างทีซับซ้อนหรือยาก การคิดระบบที่สองจึงมักถูกการคิดระบบที่หนึ่งครอบงำได้ง่ายเพราะความรวดเร็วของระบบที่หนึ่ง ส่วนข้อดีของการคิดระบบที่สองคือทำให้คิดได้รอบคอบ ไตร่ตรอง ดังนั้นการคิดทั้งสองระบบจึงเป็นการคิดเพื่อเกื้อกูลกันและกัน ในประเทศไทยได้มีการนำความคิดสองระบบนี้ออกแบบการทดลองสร้างสมการที่จะใช้วิจัยเพื่อหาความไม่เท่าเทียมทางเพศในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการออกแบบกิจกรรมของ ผศ. ดร.ธานี ชัยวัฒน์ ผู้อำนวยการศูนย์เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมและการทดลอง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในกิจกรรม “ออกแบบเพื่อเท่าเทียม: ‘สะกิด’ กรอบคิดเรื่องเพศด้วยเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม”

จากสภาพปัญหาของนักศึกษาที่ไม่สามารถอ่านวิจารณ์วรรณกรรมได้ดีเท่าที่ควรเพราะขาดความอดทนในการพิจารณาใคร่ครวญ ไม่อ่านละเอียด ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบ ร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมของนักศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิตวิชาภาษาไทยซึ่งจะไปปฏิบัติการสอนภาษาไทยในอนาคต จึงควรมีความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมอันจะยังประโยชน์ในการฝึกความรอบคอบในการอ่านต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมาย
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายดังนี้

2.1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมของนักศึกษาก่อนใช้ ระหว่างใช้ และหลังใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมาย

2.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม

3. เพื่อขยายผลการวิจัยด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม ดังนี้

3.1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมของนักศึกษาที่ได้รับการขยายผลการวิจัยก่อนใช้ ระหว่างใช้ และหลังใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมาย

3.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่ได้รับการขยายผลการวิจัยที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ร่วมกับการออกแบบระบบการเรียนการสอน ADDIE Model ที่ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนให้มีความเป็นระบบเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน (Kruse. K., 2009) และการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบของดิคค์ แครเรย์ และแครเรย์ (Dick. W. et al, 2005) ร่วมกับการใช้รูปแบบการวิจัย Pre-Experimental Design โดยประยุกต์ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียวมีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (The One-Group Pretest-Posttest Design) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁) เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบ (Design and Development: D&D) ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน (Implementation: I) ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนและขยายผลการศึกษา รูปแบบการเรียนการสอน (Evaluation: E)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ปีการศึกษา 2565 ชั้นปีที่ 1-3 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาควิชาการศึกษาด้าน ปีการศึกษา 2565 จำนวน 78 คน ที่ลงทะเบียนวิชา 465 120 แนวทางการศึกษาวรรณคดี 465 328 การวิจารณ์วรรณกรรมไทย 465 448 สัมมนา งานเขียนร้อยแก้ว ซึ่งเป็นรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 วิชาเอกภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ศึกษาในภาควิชาการศึกษาด้าน ปีการศึกษา 2565 จำนวน 24 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการขยายผลการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ศึกษาในภาควิชาการศึกษาด้าน ปีการศึกษา 2565 จำนวน 24 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือการวิจัยแต่ละขั้นตอนรวมทั้งมีกระบวนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือก่อนนำไปใช้ในการวิจัยแต่ละขั้น ดังนี้

2.1 รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมความสามารถอ่านวิจารณ์วรรณกรรม ผู้วิจัยร่างรูปแบบฯ จากการสังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำไปตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พบว่า ทุกรายการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 4.93 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.28 รายการรายข้อค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง (M) 4.60-5.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.00-0.55 แสดงว่ารูปแบบฯ สามารถนำไปใช้ได้จริงได้

2.2 คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนฯ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามองค์ประกอบต่าง ๆ แล้วนำไปตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่าทุกรายการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 5.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.00 แสดงว่าคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนฯ สามารถนำไปใช้ได้จริงได้

2.3 แผนการเรียนการสอน มีจำนวน 5 แผน ประกอบด้วยการอ่านวิจารณ์เรื่องสั้น 5 ประเภท ได้แก่ แนวสังคม แนวสัญลักษณ์ แนววิทยาศาสตร์สังคม แนวทดลอง และแนวสันนิษฐานมหัศจรรย์ จากนั้นตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่าทุกรายการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย

มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 4.85 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.28 รายการรายข้อค่าเฉลี่ย อยู่ระหว่าง (M) 4.67 - 5.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.00 - 0.52 แสดงว่าแผนการเรียนการสอน สามารถนำไปใช้ได้จริง

2.4 แบบวัดความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม เป็นแบบวัดที่มีข้อคำถามเป็นแบบ อัตนัย 4 ข้อ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน (Rubric Scoring) เป็น 5 ระดับ โดยประเมินจากการตีความสาร การ วิเคราะห์ลักษณะเด่นขององค์ประกอบ การประเมินแนวคิดและการประเมินกลวิธี จากนั้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่า ทุกข้อมีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 5.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.00 จากนั้นจึงวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบวัดความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมโดย คำนวณสูตร Conbach's Alpha ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นระดับยอมรับได้ เท่ากับ 0.933 (Nunnally, J.C. , 1978) และหาคุณภาพเกณฑ์การประเมินด้วยการนำเกณฑ์การประเมินความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมไปหา ความเชื่อมั่นโดยวิธี Inter Rater Reliability คือ การวัดซ้ำโดยผู้ตรวจคนละคน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยและผู้ช่วย วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์สอนภาษาไทย มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Corelation) เท่ากับ 0.881 ซึ่งมีค่าสหสัมพันธ์สูง

2.5 แบบสอบถามความคิดเห็น เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จากนั้นนำไปตรวจสอบ คุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่า ทุกรายการมีค่าความสอดคล้องระหว่างรายการ ที่ใช้วิเคราะห์กับรายละเอียดที่ศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 5.00 และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.00 แสดงว่าแบบสอบถามดังกล่าวมีความสอดคล้องเหมาะสมในระดับมากที่สุด สามารถ นำไปใช้ได้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2565 จำนวน 15 ชั่วโมง เริ่มจากการชี้แจงและทำความเข้าใจกับนักเรียนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการวัดและประเมินผล บทบาทของผู้เรียน และบทบาทของผู้สอนตามรายละเอียดในคู่มือการใช้รูปแบบฯ

3.2 ผู้วิจัยได้ประเมินความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมโดยใช้แบบวัดความสามารถ การอ่านวิจารณ์วรรณกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นก่อนการใช้รูปแบบ

3.3 ผู้วิจัยจัดการเรียนการสอนด้วยตนเองตามแผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบการเรียนการสอน ตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

3.4 ประเมินความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม และความคิดเห็นของนักศึกษาหลังการใช้ รูปแบบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ความสามารถการอ่านวิจารณ์ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สถิติ t-test แบบ dependent และแบบสอบถามความคิดเห็นด้วยค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล กระบวนการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย ขั้นตอนการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นด้วยคำถาม (prompted by questions) ที่มาจาก รหัสวรรณกรรมไปสู่คำถาม ขั้นตอนที่ 2 ปลูกฝังความคิด (primed idea) ขั้นตอนที่ 3 ปักหมุดการไตร่ตรอง

(pinned reflection) และขั้นตอนที่ 4 ย้ำเตือนประสบการณ์ (repeated experience) ผลการตรวจสอบคุณภาพมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 4.93 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.28

2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตก่อนใช้ ระหว่างใช้และหลังใช้รูปแบบการเรียนการสอนฯ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมก่อนเรียนกับหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม

การทดสอบ	จำนวนนักศึกษา	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับความสามารถ	t	df	p
ก่อนเรียน	24	20	8.38	1.13	พอใช้	85.31	23	.000
หลังเรียน	24	20	18.21	0.88	ดีมาก			

จากตารางพบว่า คะแนนหลังเรียนความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 18.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.88 อยู่ในระดับดีมาก สูงกว่าก่อนเรียนที่มีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 8.38 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 1.13

นอกจากนี้ระหว่างเรียนพบว่าคะแนนแบบฝึกหัดรายบุคคลท้ายแผนการจัดการเรียนการสอน จากการอ่านวิจารณ์เรื่องสั้นแนวต่าง ๆ จำนวน 5 เรื่อง พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมมีดังนี้ การอ่านวิจารณ์เรื่องสั้นแนวสังคมมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 17.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.96 อยู่ในระดับดี การอ่านวิจารณ์เรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์มีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 16.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.92 อยู่ในระดับดี การอ่านวิจารณ์เรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์สังคมมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 17.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.83 อยู่ในระดับดี การอ่านวิจารณ์เรื่องสั้นแนวทดลองมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 16.96 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.81 อยู่ในระดับดี และการอ่านวิจารณ์เรื่องสั้นแนวสังคมนิยมแนวพุทธธรรมมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 16.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.99 อยู่ในระดับดี

2.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม

ที่	รายการตรวจสอบ	M	SD	แปลผล
1.	กิจกรรมการสอนเน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิด	4.88	0.34	มากที่สุด
2.	กิจกรรมการสอนเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกระบวนการทำงานกลุ่ม	4.63	0.65	มากที่สุด
3.	บรรยากาศการเรียนการสอนมีความผ่อนคลาย	4.50	0.66	มากที่สุด
4.	บรรยากาศการเรียนการสอนส่งเสริมการคิด	4.33	0.76	มาก
5.	สื่อการเรียนการสอนส่งเสริมการอ่านวิจารณ์	4.46	0.72	มาก
6.	สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.38	0.77	มาก
7.	สื่อการเรียนการสอนตอบสนองความอยากรู้	4.46	0.72	มาก

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถอ่านวิจารณ์วรรณกรรม (ต่อ)

ที่	รายการตรวจสอบ	M	SD	แปลผล
8.	หลังจากการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนนี้ทำให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ของการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม	4.29	0.69	มาก
9.	หลังจากการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนนี้ทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านวรรณกรรม	4.29	0.75	มาก
10.	หลังการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนนี้ทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจที่จะนำไปใช้ในการอ่านวรรณกรรมต่อไป	4.25	0.74	มาก
รวม		4.42	0.69	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้เรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถอ่านวิจารณ์วรรณกรรมอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก (M เท่ากับ 4.42, SD เท่ากับ 0.69) และด้านที่ผู้เรียนให้ความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดคือกิจกรรมการสอนเน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิด (M เท่ากับ 4.88, SD เท่ากับ 0.34) รองลงมาคือกิจกรรมการสอนเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกระบวนการทำงานกลุ่ม (M เท่ากับ 4.63, SD เท่ากับ 0.65) ด้านที่ผู้เรียนให้ความเห็นด้วยในลำดับสุดท้าย คือหลังการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนนี้ทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจที่จะนำไปใช้ในการอ่านวรรณกรรมต่อไป (M เท่ากับ 4.25, SD เท่ากับ 0.74)

3. การขยายผลการวิจัย พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

3.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการขยายผลการวิจัยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถอ่านวิจารณ์วรรณกรรมก่อนเรียนกับหลังเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถอ่านวิจารณ์วรรณกรรมกลุ่มขยายผลการวิจัย

การทดสอบ	จำนวนนักศึกษา	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับความสามารถ	t	df	p
ก่อนเรียน	24	20	7.88	1.19	ปรับปรุง	61.00	23	.000
หลังเรียน	24	20	18.04	0.95	ดีมาก			

จากตารางที่ 3 พบว่าหลังเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบกลุ่มขยายผลการศึกษามีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 18.04 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.95 สูงกว่าก่อนเรียนที่ความสามารถอ่านวิจารณ์วรรณกรรมค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 7.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 1.19

ด้านการประเมินระหว่างเรียนพบว่า คะแนนแบบทดสอบรายบุคคลท้ายแผนการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มขยายผลการวิจัย จำนวน 5 เรื่อง พบว่า ผลคะแนนสะท้อนความสามารถอ่านวิจารณ์เรื่องสั้นแต่ละแนวอยู่ในระดับดี ได้แก่ คะแนนเฉลี่ยความสามารถอ่านวิจารณ์เรื่องสั้นแนวสังคมมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 17.08 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.93 อยู่ในระดับดี การอ่านวิจารณ์เรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์มีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 16.71 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.81 อยู่ในระดับดี การอ่านวิจารณ์เรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์สังคมมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 17.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 1.23 อยู่ในระดับดี การอ่านวิจารณ์เรื่องสั้นแนวทดลองมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 16.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.96 อยู่ในระดับดี และการอ่านวิจารณ์

เรื่องสั้นแนวสัจนิยมแนวมหิศจรรยมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 16.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.93 อยู่ในระดับดี

3.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มขยายผลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก (M เท่ากับ 4.31, SD เท่ากับ 0.68)

อภิปรายผล

1. ผู้วิจัยได้นำลักษณะการคิดสองระบบมาเป็นแนวคิดในการจัดการเรียนการสอน ด้วยการเรียงลำดับขั้นตอนตั้งแต่ผู้สอนตั้งคำถามให้ผู้เรียนสำรวจตนเองถึงความรู้สึกและความสามารถในการอ่าน เพื่อรำลึกและตีความจากประสบการณ์การอ่าน จากนั้นผู้สอนให้ข้อมูลเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการปูพื้นความคิด ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การอ่านเพิ่ม และได้ประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนด้วยกัน ทบทวนความรู้ความเข้าใจวิธีการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม และให้คำถามที่เป็นเป้าหมาย เพื่อให้ได้เกิดการคิดใคร่ครวญไตร่ตรองก่อน จึงพบว่าผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านวิจารณ์เรื่องสั้นอย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากมีขั้นตอนดังกล่าวดังที่ ทิศนา แคมมณี กล่าวว่าการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนจะต้องศึกษาสภาพการณ์และปัญหาที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อเป็นการค้นพบปัญหาและความต้องการ (ทิศนา แคมมณี, 2552) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทราภรณ์ ช้อยศิริ วิทยุ พบว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อแก้ปัญหาการอ่านในระดับต่าง ๆ เมื่อได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานความจำเป็นและปัญหาจะสามารถส่งเสริมความสามารถการอ่านของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตได้ (ภัทราภรณ์ ช้อยศิริ, 2563)

2. ขั้นตอนการเรียนการสอนมีส่วนสำคัญที่ส่งเสริมความสามารถด้านการคิดเพื่อการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม ดังปรากฏขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นด้วยคำถาม (prompted by questions) คือ การสำรวจความสนใจและความสามารถของผู้เรียน ตามหลักการคิดสองระบบที่ให้ระบบหนึ่งเป็นฝ่ายอารมณ์ สร้างสรรค์ ระลึกได้ เชื่อมโยงประสบการณ์ ได้เริ่มทำงานตีความตามสัญชาตญาณในเบื้องต้น ซึ่งคำตอบที่ผู้อ่านให้กับตนเองในเบื้องต้นอาจไม่ได้มาจากการมุ่งตอบคำถามตามที่ควรเป็น อาจใช้อคติ หรือประสบการณ์ส่วนตัวในการตอบ จึงเป็นการสำรวจสิ่งที่รู้และไม่รู้เบื้องต้นด้วย และยังสัมพันธ์กับทฤษฎีวรรณกรรมของ โรลิ่งด์ บาร์ตส์ ที่ว่าการอ่านสัมพันธ์เชื่อมโยงรายละเอียดของสิ่งที่อ่านเข้ากับแบบแผนที่คุ้นเคย และตามประสบการณ์จากการได้ยินได้ฟังมาก่อน (นพพร ประชากุล, 2544) และขั้นตอนที่ 3 ปักหมุดการไตร่ตรอง (pinned reflection) คือ การใช้คำถามเป้าหมายให้ผู้เรียนต้องพยายามตอบตามจุดประสงค์ของคำถามไม่ใช่เป็นการตอบตามอคติที่ตนเองคิดโดยไม่สนใจเนื้อหาที่อ่าน คำถามเป้าหมายจะเป็นการกระตุ้นความคิดระบบที่สองให้ทำงานอย่างขุดคุ้ยการระลึกได้ การตั้งคำถามจึงนับว่ามีความสำคัญทำให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้พบว่าการสอนที่เป็นวิธีการตั้งคำถามส่งเสริมความสามารถการอ่านได้ เช่น งานวิจัยของ แสงนภา ใจเย็น ศึกษาการพัฒนาความเข้าใจในการอ่านและความสามารถในการตั้งคำถามแบบคิวิ เอ อาร์โดยใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่ากลวิธีการอ่านแบบร่วมมือส่งเสริมให้นักเรียนได้ตั้งคำถามเพื่อทบทวนบทอ่านทำให้มีความกระตือรือร้นและฝึกการสังเกตการหาตำแหน่งของคำตอบส่งผลให้เข้าใจบทอ่านมากขึ้น (แสงนภา ใจเย็น, 2562)

นอกจากนี้การอ่านวิจารณ์วรรณกรรมยังเป็นการที่ผู้เรียนมีประสบการณ์การวิจารณ์จากเรื่องที่ทำความเข้าใจและได้วิจารณ์กันในกลุ่มและในชั้นเรียน จากนั้นจึงให้ผู้เรียนได้อ่านวิจารณ์วรรณกรรมเรื่องใหม่ที่มีแนวทางการคล้ายคลึงกับที่เรียนมาแล้ว แต่ครั้งนี้ให้ศึกษาด้วยตนเองและเขียนตอบเป็นรายบุคคล จึงถือเป็นการถ่ายโอนประสบการณ์มาสู่การอ่านวิจารณ์วรรณกรรมในแนวเดียวกันอีกครั้ง ขั้นตอนนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ภาษาแบบประสบการณ์ (Experiential Language Learning) ของ คอลบ์ (Kolb) ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมประสบการณ์อย่างเป็นรูปธรรม และใช้ความคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจ

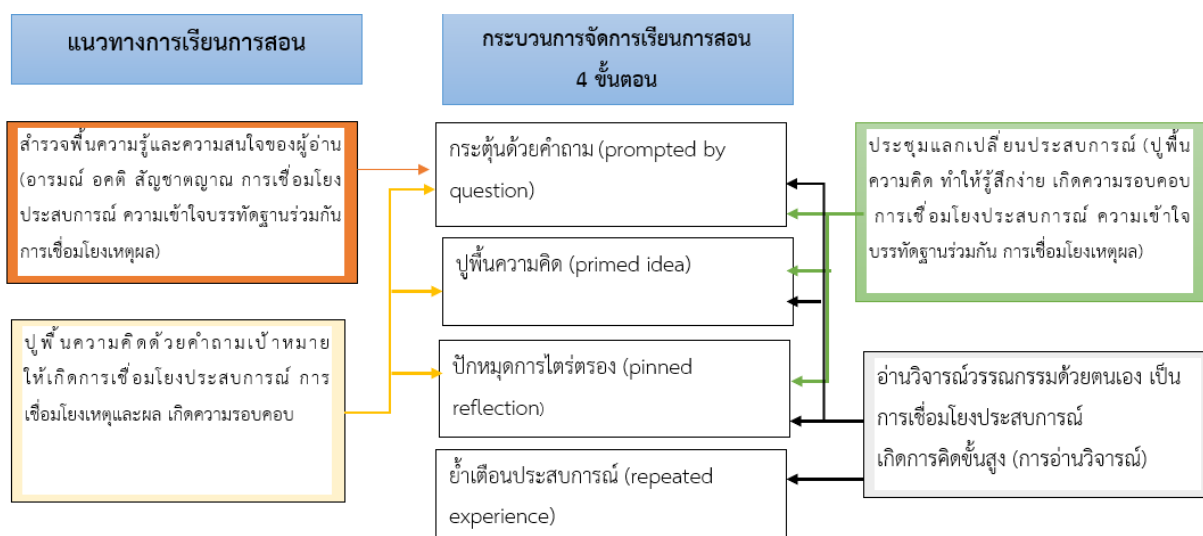

และสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Kolb, D. A., 1984) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สง่า วงศ์ไชย และประเสริฐ ตันติเสนาะ พบว่าการคิดสรรเรื่องสั้นและบทความที่มีเนื้อหาและใช้ภาษาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนเป็นสื่อเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน (สง่า วงศ์ไชย, 2560; ประเสริฐ ตันติเสนาะ, 2560)

3. ประเด็นที่นักศึกษามีระดับความเห็นด้วยมากเป็นอันดับแรก คือส่งเสริมกระบวนการคิดและการทำงาน กลุ่มทำให้ส่งเสริมการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการคิดมาจากการตั้งคำถามเป้าหมายทำให้ผู้เรียนต้องใช้กระบวนการคิดหาคำตอบจึงส่งเสริมความสามารถการอ่าน สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนการสอนเน้นการมีส่วนร่วมและกล้าแสดงออกจึงส่งผลกับความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม ดังเช่นงานวิจัยของ ศักดิ์ดีดา เปลี่ยนเดชา ที่พบว่ากระบวนการทำงานกลุ่มทำให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง เกิดการวิพากษ์วิจารณ์จนได้คำตอบที่ดีที่สุด สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยเน้นการมีส่วนร่วมและกล้าแสดงออกจึงส่งผลกับความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม (ศักดิ์ดีดา เปลี่ยนเดชา, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยทำให้สามารถสังเคราะห์แนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับคำถามเป้าหมายออกมาเป็นขั้นตอนการเรียนการสอน 2pr-pr Model ซึ่งช่วยให้การอ่านวิจารณ์มีระบบการคิดแบบไตร่ตรองตั้งแต่ปัจจัยพื้นฐานความสนใจและประสบการณ์ส่วนเดิมของผู้อ่าน การใช้คำถามเป้าหมายที่มีความสำคัญสำหรับการวิจารณ์อย่างมีจุดเน้น การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนและนำไปสู่การวิจารณ์ด้วยตนเองอย่างรอบคอบจนพัฒนาเป็นความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมได้

ภาพที่ 1 กระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบ ร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมสามารถนำมาเป็นรูปแบบการเรียนการสอนได้ โดยสรุปได้ว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล กระบวนการเรียนการสอนประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1.กระตุ้นด้วยคำถาม 2.ปูพื้นความคิด

3. ปักหมุดการไตร่ตรอง และ 4. ย้ำเตือนประสบการณ์ 2) นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนหลังการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถในการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 3) นักศึกษาที่ได้รับการขยายผลการศึกษาก่อนการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถในการอ่านวิจารณ์วรรณกรรมสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จากการวิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการคิดสองระบบร่วมกับการตั้งคำถามเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม สามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาของบทอ่านให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้ หรือให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรื่องที่สนใจอ่าน และสามารถขยายผลการศึกษากับผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วศึกษาผลที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการนำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้ในวงกว้าง 2) เรื่องสั้นแต่ละแนวมีกลวิธีแตกต่างกัน จึงควรเลือกเป็นสื่อให้เหมาะสมกับจุดประสงค์การสอนแต่ละครั้ง และการกำหนดเวลาเรียน สามารถยืดหยุ่นได้ตามความยากง่ายของเนื้อหาและระดับชั้นปี

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรที่ให้ทุนอุดหนุนวิจัย ประจำปี พ.ศ. 2565

เอกสารอ้างอิง

- กุหลาบ มลลิกะมาส. (2562). วรรณคดีวิจารณ์. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทิตินา แคมมณี. (2552). การคิด. ใน สารานุกรมวิชาชีวศรัศร เณิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสสมโภชสมเณิมพระชนมพรรษ 80 พรรษา. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- นพพร ประชากุล. (2544). โรลันด์ บาร์ตส์ กับสัญศาสตร์วรรณกรรม. ใน มายาคติ สรรนิพนธ์จาก Mythologies ของ Roland Barthe แปลจากภาษาฝรั่งเศส โดย วรรณพิมล อังคศิริสรพ. โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ประสรวงศ์ ตันติเสนาะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนอ่านตามทฤษฎีโครงสร้างเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (การสอนภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภัทราภรณ์ ช้อยศิริ. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมความสามารถในการอ่านตีความของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตโดยใช้ RUCES MODEL. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (การสอนภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). วิธีวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 9). นครปฐม: ศูนย์วิจัยและพัฒนาทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2560). วรรณกรรมปัจจุบัน. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศักดิ์ดา เปลี่ยนเดชา. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงรุกเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านเชิงรุกและความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สง่า วงศ์ไชย. (2560). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยบูรณาการแนวการสอนที่เน้นภาษา วรรณกรรม และประสบการณ์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและเขียนสรุปความของนักศึกษา

ระดับปริญญาบัณฑิต. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (การสอนภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2561). พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา (แก้ไขเพิ่มเติม). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

แสงภา ใจเย็น. (2562). การพัฒนาความเข้าใจในการอ่านและความสามารถในการตั้งคำถามแบบคิวิ เอ อาร์โดยใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Dick. W. et al. (2005). The systematic design of instruction. (6th ed). Boston: Allyn and Bacon.

Kahneman, D. . (2011). Thinking, fast and slow. Farrar: Straus and Giroux.

Kolb, D. A. (1984). Experiential learning: Experience as the source of learning and development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Kruse. K. (2009). Introduction to Instructional Design and the ADDIE Model. Retrieved December 15, 2022, from <http://www.transformativedesigns.com/>

Nunnally, J.C. . (1978). Psychometric theory. (2nd Edition). New York: McGraw-Hill

การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*
A STUDY OF THE PRIORITY NEED TO DEVELOPMENT STRATEGIES FOR
COMMUNITY QUALITY SCHOOL UNDER THE OFFICE OF THE BASIC
EDUCATION COMMISSION

นิรัช เพชรพรรณ*, วลัยกา ฉลากบาง, อภิสิตี สมศรีสุข

Niruch Phetphan*, Wannika Chalabang, Apisit Somsrisuk

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: niruchsakon3@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน 2) จัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน การดำเนินการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 96 คน และครูหัวหน้างานบริหารวิชาการ จำนวน 96 คน รวม 192 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบประเมินความต้องการจำเป็น ข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ $\bar{X}$, S.D. และค่าดัชนี PNI_{modified} ผลการวิจัย พบว่า 1) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สภาพที่เป็นจริง ($\bar{X} = 3.15$, S.D. = .29) สภาพที่คาดหวัง ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = .12) PNI_{modified} = 0.438 ด้านเทคโนโลยี สภาพที่เป็นจริง ($\bar{X} = 3.16$, S.D. = .25) สภาพที่คาดหวัง ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = .14) PNI_{modified} = 0.424 ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สภาพที่เป็นจริง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = .19) สภาพที่คาดหวัง ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = .21) PNI_{modified} = 0.421 ด้านคุณภาพของผู้เรียน สภาพที่เป็นจริง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = .25) สภาพที่คาดหวัง ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = .18) PNI_{modified} = 0.404 และด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ สภาพที่เป็นจริง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = .21) สภาพที่คาดหวัง ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = .17) PNI_{modified} = 0.394 2) การจัดลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นด้านเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านคุณภาพของผู้เรียน และด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, โรงเรียนคุณภาพของชุมชน, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The objectives of this research article are to 1) study the necessary needs in developing quality schools in the community 2) prioritize the necessary needs in developing quality schools in the community. Conducting research Use quantitative research methods The sample consisted of 96 school directors and 96 academic administration teachers, totaling 192 people. A multi-

stage sampling method was used. The research tool is a needs assessment. The questions are on a 5-point rating scale. Statistics used in data analysis include mean, standard deviation, and PNI_{modified} index. The results of the research found that 1) Necessary needs for the development of community quality schools include community participation. Actual condition ($\bar{X}$ = 3.15, S.D. = .29) Expected condition ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = .12) PNI_{modified} = 0.438 Technology aspect Actual condition ($\bar{X}$ = 3.16, S.D. = .25) Expected condition ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = .14) PNI_{modified} = 0.424 in the development of teachers and educational personnel Actual condition ($\bar{X}$ = 3.18, S.D. = .19) Expected condition ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = .21) PNI_{modified} = 0.421 Quality of students Actual conditions ($\bar{X}$ = 3.22, S.D. = .25), expected conditions ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = .18), PNI_{modified} = 0.404 and quality teaching and learning. Actual condition ($\bar{X}$ = 3.22, S.D. = .21) Expected condition ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = .17) PNI_{modified} = 0.394 Arranging the order of needs, it was found that community participation is the first Followed by technology Development of teachers and educational personnel Quality of students and quality teaching and learning, respectively.

Keywords: Priority Need, Community Quality School, The Office of The Basic Education Commission

บทนำ

ปัจจุบันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กระบวนการในการจัดการศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความท้าทายดังกล่าว ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะพยายามเปลี่ยนแปลงกระบวนการในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพดีขึ้น แต่ยังมีประสบปัญหาในหลายด้าน ซึ่งเกิดจากคุณภาพการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) สำนักงานคณะกรรมการ การการศึกษาขั้นพื้นฐานตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กที่มีแนวโน้มสูงขึ้นซึ่งเป็นผลจากแนวโน้มของประชากรวัยเด็กลดลงส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน ประสิทธิภาพการบริหารจัดการตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการกระจายทรัพยากรให้แก่โรงเรียนในสังกัด จึงกำหนดแนวทางการสร้างโรงเรียนคุณภาพให้ชุมชนเป็น “โรงเรียนคุณภาพของชุมชน” ในระดับประถมศึกษา ยกระดับคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ในชนบทให้เป็น “โรงเรียนมัธยมศึกษาดีมีคุณภาพ” ในระดับมัธยมศึกษา และเพิ่มคุณภาพโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ห่างไกลและมีความสามารถพึ่งพาตนเองในการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพให้เป็น “โรงเรียน STAND ALONE” การขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ และข้าราชการในกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการในแต่ละจังหวัด ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

การจัดการศึกษาของประเทศไทยยังประสบปัญหาในหลายด้าน ทั้งในแง่ของหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การบริหารจัดการในสถานศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) ที่จัดขึ้นโดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) เพื่อเป็นการวัดความรู้ของผู้เรียนระดับชาติในช่วงที่ผ่านมา พบว่า มีผลคะแนนเฉลี่ยต่ำในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 5 วิชาหลัก ประกอบด้วย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อันสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษาที่ยังขาดประสิทธิภาพ สถานศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดนโยบายพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกด้านให้มี

ประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อยกระดับคะแนน O-NET ให้สูงขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) นโยบายการปฏิรูปการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำลังดำเนินการ คือ การ “ควบรวม” โรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนน้อยกว่า 120 คน ซึ่งจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) พบว่า โรงเรียนในสังกัดปี 2563 จำนวน 29,642 แห่ง โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า 120 คน จำนวน 14,976 แห่ง มีนักเรียน รวม 968,992 คน คิดเป็น 14.68% ของนักเรียนทั้งหมด การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีแนวทางการดำเนินงาน “โรงเรียนคุณภาพของชุมชน” โดยคัดเลือกโรงเรียนหลักของชุมชน มีการบริหารจัดการงบประมาณ บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อม มีหลักการทำโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ เกิดจากการรวมโรงเรียนเครือข่าย 1 ต่อ 7 หรือ 1 ต่อ 8 หรือในอัตราส่วนที่มากที่สุดที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถดำเนินการได้ให้เป็นโรงเรียนคุณภาพของชุมชน และโรงเรียนมัธยมดีสี่มุมเมือง เป็นศูนย์กลางการเรียนเพื่อให้ผู้ปกครอง ชุมชน เกิดการยอมรับในการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ประกาศรายชื่อโรงเรียนคุณภาพของชุมชน จำนวน 183 โรงเรียน ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหนังสือเลขที่ ศธ 04008.1/ว192 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2565 เพื่อให้โรงเรียนดำเนินการตามนโยบายและแนวทางของโครงการโรงเรียนคุณภาพ จากข้อมูลข้างต้นการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะต้องมีการบริหาร โดยใช้กรอบแนวคิดระบบเปิด (Open-systems Framework) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการแปรรูป (Transformation Process) และผลผลิต (Outputs) (Lunenburg, F. C. & Ornstein A. C., 2000) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Owens, R. G. และการบริหารที่ดีจะต้องเป็นการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ ซึ่งเป็นวิธีการสำคัญในการวางแผน จัดองค์การทำความเข้าใจกิจกรรมแต่ละอย่างแต่ละส่วนของการทำงานมุ่งไปสู่จุดหมายเดียวกัน โดยนำทุกคนสู่กระบวนการปรับปรุงคุณภาพ (Owens, R. G., 1998) โรงเรียนคุณภาพจึงต้องมีการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เพื่อประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคมให้บรรลุตามความมุ่งหมายที่กำหนด จะเห็นได้ว่าโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน โดยอาศัยหลักการแนวคิดทฤษฎีเป็นแนวทางในการพัฒนาต้องใช้ความทุ่มเทในทุกด้านจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการมุ่งสู่เป้าหมายที่ชัดเจน ด้วยการมีทรัพยากรที่เพียงพอและมีคุณภาพ อีกทั้งการมีวิสัยทัศน์ของการบริหารหลักสูตรและการสอนกว้างไกลและความเป็นผู้นำของผู้บริหารและครูในการพัฒนา พร้อมทั้งบรรยากาศแห่งการยอมรับนับถือและไว้วางใจซึ่งกันและกันเพื่อจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารที่มุ่งสู่คุณภาพ

การดำเนินงานโรงเรียนคุณภาพชุมชน มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารหลายอย่าง ได้แก่ หน่วยงานต้นสังกัดต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนต่อเนื่อง หากมียุทธศาสตร์แต่ไม่สามารถดำเนินการตามนโยบายได้ ย่อมทำให้เกิดปัญหาความแตกต่างในเรื่องคุณภาพของโรงเรียนมากขึ้น โรงเรียนเครือข่ายส่วนใหญ่ ระยะทางเกิน 3 กิโลเมตร ไม่สะดวกในการเคลื่อนย้ายนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนของโรงเรียนเครือข่ายไม่สะดวกและยังไม่มั่นใจในนโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนคุณภาพ รวมทั้งยังมีความต้องการให้บุตรหลานเรียนที่โรงเรียนเดิม การดำเนินการโรงเรียนคุณภาพของชุมชนขาดความต่อเนื่อง หน่วยงานต้นสังกัดไม่ได้รับความชัดเจนในเรื่องของการบริหารจัดการและการจัดสรรงบประมาณที่โรงเรียนคุณภาพได้ดำเนินการจัดทำคำขอตั้งงบประมาณไป (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2565) การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารงานยุคใหม่ของสถานศึกษา เพราะมีรากฐานจากการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน จากการประเมินสภาพแวดล้อมภายในและแสวงหาโอกาสและอุปสรรคจากการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก การบริหารเชิงกลยุทธ์มีการคำนึงถึงการแข่งขันของสถานศึกษาอื่นด้วย อีกทั้งยังช่วยพัฒนาสถานศึกษาสู่ความสำเร็จด้วยการมีส่วนร่วมของบุคลากร เน้นมุมมองการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ร่วมกันเพื่อให้ได้เปรียบทางการแข่งขัน (Barney, J. B., 2012) สอดคล้องกับ ทศพร ปุ่มสีดา ที่สรุปว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญในการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพของชุมชนอย่างยิ่ง ซึ่งการนำโรงเรียนสู่โรงเรียนคุณภาพเพื่อให้ได้รูปแบบบริหารองค์การที่สามารถเผชิญการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งภายนอกและภายในองค์การได้เป็นอย่างดีเป็นองค์การแห่งปัญญาที่ให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยถือว่าคน คือ หัวใจของการบริหารสู่องค์กรคุณภาพ (ทศพร ปุ่มสีดา, 2559)

จากความสำคัญของโรงเรียนคุณภาพของชุมชน การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะเป็นการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์โดยตรง ส่งผลให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในชุมชน เป็นต้นแบบ มีความพร้อมให้บริการการศึกษาที่มีคุณภาพตลอดจนเป็นศูนย์รวมหรือเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน สร้างโอกาสให้นักเรียนในพื้นที่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อคุณภาพของโรงเรียนในการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียน นำไปสู่การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่เป็นประโยชน์ เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนคุณภาพของชุมชนมีแนวทางการบริหารงานให้โรงเรียนมีคุณภาพ ผู้บริหารมีคุณภาพ ผู้เรียนมีคุณภาพ ครูผู้สอนมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของชุมชน ทำให้สามารถยกระดับโรงเรียนให้เป็น “โรงเรียนคุณภาพของชุมชน” มีการพัฒนาสมบูรณ์แบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. จัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการ ดังนี้

ประชากร เป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้างานบริหารวิชาการในโรงเรียนคุณภาพของชุมชน ตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั่วประเทศ รวม 183 โรงเรียน รวม 366 คน จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน 183 คน และครูหัวหน้างานบริหารวิชาการในโรงเรียนคุณภาพของชุมชน 183 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้างานบริหารวิชาการในโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2565 จำนวน 192 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยโดยเปิดตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane ระดับความเชื่อมั่น 95% (Yamane, T., 1973) ใช้วิธีการสุ่มสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นแบบประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนคุณภาพของชุมชน แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์มากำหนดเป็นองค์ประกอบ 2) นำองค์ประกอบที่ได้ไปพหุกรณีศึกษาโรงเรียน

ที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ จำนวน 3 โรงเรียน เพื่อให้ได้องค์ประกอบโรงเรียนคุณภาพของชุมชน 3) นำองค์ประกอบที่ได้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อให้ได้องค์ประกอบโรงเรียนคุณภาพของชุมชน 4) นำองค์ประกอบที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประเมินองค์ประกอบและตัวบ่งชี้โรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้จากการสังเคราะห์และนิยามศัพท์ที่กำหนด โดยผลการประเมินความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ตั้งแต่ .60 - 1.00 และ 5) นำตัวบ่งชี้ที่ผ่านการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ มาจัดทำแบบประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้ตัวบ่งชี้ในแต่ละขององค์ประกอบมาจัดทำเป็นข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 47 ข้อ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 10 ข้อ 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 7 ข้อ 3) การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ จำนวน 10 ข้อ 4) คุณภาพของผู้เรียน จำนวน 10 ข้อ และ 5) เทคโนโลยี จำนวน 10 ข้อ แล้วไปทดลองใช้ (try out) ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 30 คน ในโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาตรวจสอบด้านความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำหรับให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 17 สิงหาคม 2566 ถึง 29 สิงหาคม 2566 ได้ข้อมูลการวิจัยที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ จำนวน 192 ฉบับ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง
2. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนี PNI modified

ผลการวิจัย

การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ด้าน	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่คาดหวัง			PNI modified
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา	3.18	.19	ปานกลาง	4.52	.21	มากที่สุด	0.421
การมีส่วนร่วมของชุมชน	3.15	.29	ปานกลาง	4.53	.12	มากที่สุด	0.438
การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ	3.22	.21	ปานกลาง	4.49	.17	มาก	0.394
คุณภาพของผู้เรียน	3.22	.25	ปานกลาง	4.52	.18	มากที่สุด	0.404
เทคโนโลยี	3.16	.25	ปานกลาง	4.50	.14	มาก	0.424
ภาพรวม	3.186	.109	ปานกลาง	4.511	.079	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ข้อมูลการวิจัยมีค่าดัชนี PNI modified สูงที่สุด เท่ากับ 0.438 รองลงมาเป็นด้านเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านคุณภาพของผู้เรียน และด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ โดยมีค่าดัชนี PNI modified เท่ากับ 0.424 0.421 0.404 และ 0.394 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 การลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกรายด้าน

ประเด็นการประเมิน	PNI modified	ลำดับ Need
การมีส่วนร่วมของชุมชน	0.438	1
เทคโนโลยี	0.424	2
การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา	0.421	3
คุณภาพของผู้เรียน	0.404	4
การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ	0.394	5

จากตารางที่ 2 ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกรายด้าน พบว่า การพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชนมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นลำดับแรก รองลงมาเป็นด้านเทคโนโลยี การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา คุณภาพของผู้เรียน และการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ตามลำดับ

อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีค่าดัชนี PNI modified สูงที่สุด เท่ากับ 0.438 รองลงมาเป็นด้านเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านคุณภาพของผู้เรียน และด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ โดยมีค่าดัชนี PNI modified เท่ากับ 0.424 0.421 0.404 และ .394 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาสภาพที่เป็นจริงในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและด้านคุณภาพของผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านเทคโนโลยี และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน เมื่อพิจารณาสภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านคุณภาพของผู้เรียน ด้านเทคโนโลยี และด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพตามลำดับ โดยผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคาดหวังเกี่ยวกับสภาพที่คาดหวังสูงกว่าสภาพที่เป็นจริงในทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคาดหวังในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างมากและเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชนอันเป็นด้านสำคัญในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังบุคลากรกับชุมชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของสถานศึกษา โดยให้สมาชิกเข้ามาร่วมวางแผน ปฏิบัติและประเมินงาน โดยความร่วมมือของทุกภาคส่วน เป็นไปในลักษณะของความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับ อรรถัย กักผล สรุปว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่ว่าในหน่วยงานใดก็ตามเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เพราะการมีส่วนร่วมมีคุณประโยชน์หลากหลายประการอย่างไรก็ตาม ประโยชน์ที่จะได้จากการมี

ส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับความจริงใจและความจริงจังในการดำเนินการด้วย (อรัทัย กักผล, 2552) ทั้งนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ศุภพร พึ่งมี สรุปว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นความหวังของสังคมและเป็นเหมือนต้นทางแห่งสภาพจิตใจ ครอบครัว วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม กระบวนการทางการศึกษามีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา เป็นกระบวนการที่เป็นกลางทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ (ศุภพร พึ่งมี, 2564) อีกทั้งสถานศึกษาต้องพัฒนาด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถดึงดูดและบำรุงรักษาคนดี มีความรู้ความสามารถไว้ในหน่วยงานให้มากที่สุดและนานที่สุดเท่าที่หน่วยงานต้องการ การจะทำเช่นนั้น ได้หน่วยงานจะต้องมีการบริหารงานบุคคลที่ดี ส่งเสริมด้านคุณภาพของผู้เรียน มีความสมดุลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม เพื่อให้นักเรียนดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข สนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตลอดจนการส่งเสริม การนิเทศ การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้โรงเรียนคุณภาพของชุมชนเป็นโรงเรียนที่เป็นศูนย์กลางในชุมชน เป็นต้นแบบ มีความพร้อมให้บริการการศึกษาที่มีคุณภาพ ตลอดจนเป็นศูนย์รวมหรือเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน สร้างโอกาสให้นักเรียนในพื้นที่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อคุณภาพของโรงเรียนในการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียน นำไปสู่การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่เป็นประโยชน์ เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

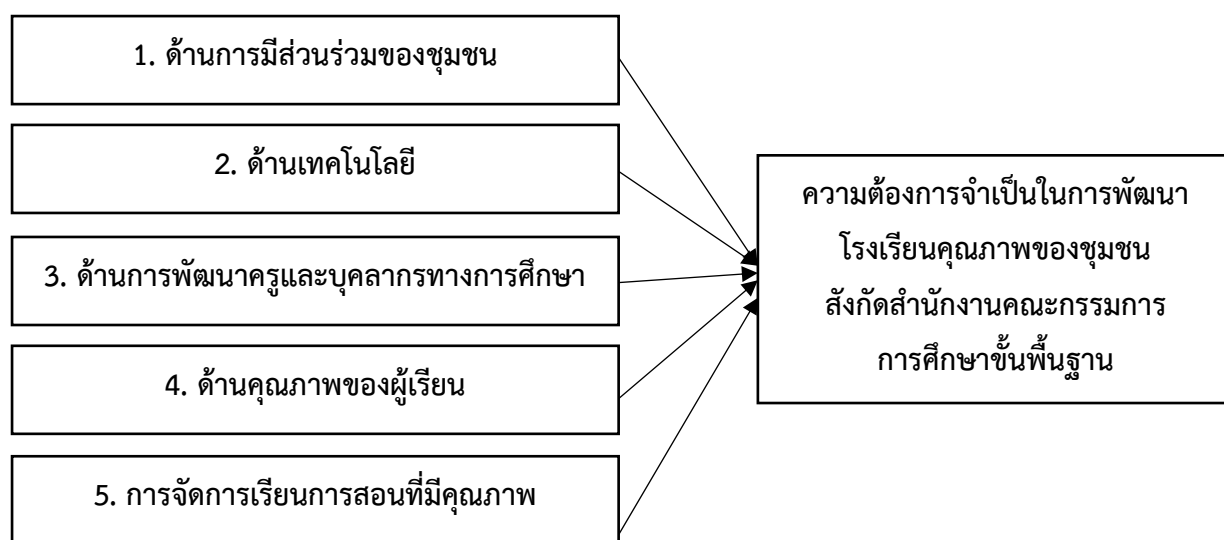
2. การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชนในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านคุณภาพของผู้เรียน ด้านเทคโนโลยี และด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ตามลำดับ จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องจากโรงเรียนในปัจจุบันยังขาดงบประมาณ ผู้ปกครองส่งนักเรียนไปโรงเรียนในตัวอำเภอ ขาดการยอมรับการมีส่วนร่วมของชุมชนและเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ต้องสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อคุณภาพของโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพนา บัญญัติโต ที่ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูของสถานศึกษา พบว่า ครูมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครู ด้านการสร้างร่วมมือกับชุมชนในระดับมากที่สุด ในประเด็นความสามารถในการนำชุมชนมามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา เช่น ศึกษา และรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เชิญผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (พรพนา บัญญัติโต, 2558) สอดคล้องกับงานวิจัยของ น้ำเพชร บุญศรี กล่าวว่า การพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญที่สุดในกระบวนการบริหารงานขององค์กร ทั้งนี้ เพราะถ้าองค์กรขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ความเหมาะสมเข้ามาปฏิบัติงาน อาจส่งผลให้องค์กรขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขาดศักยภาพในการแข่งขัน และการพัฒนาและอาจส่งผลถึงความล้มเหลวในการดำเนินงานขององค์กร (น้ำเพชร บุญศรี, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุคนธ์ สินธพานนท์ กล่าวว่า การศึกษามีเป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับแนวจัดการศึกษาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโลกทำให้การจัดการเรียนรู้ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2556) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อำไพจิตร ไชยพันธ์ กล่าวว่า การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับจัดการเรียนรู้เป็น

องค์ประกอบสำคัญ เพราะการจัดการเรียนรู้เป็นการจัดกิจกรรม ประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนโดยคำนึงถึงองค์ประกอบหลายด้าน เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ลักษณะของกิจกรรม วัยของผู้เรียน เทคนิควิธีการสอน บรรยากาศในชั้นเรียน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ และยังคงกล่าวถึง ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ในการจัดการเรียนรู้นั้นควรมีความสอดคล้องกับความถนัดและความสนใจตลอดจนความต้องการของผู้เรียน 2) ส่งเสริมความสามารถในกระบวนการเรียนเพื่อให้มีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตหรือการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ 3) ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของผู้เรียนแต่ละคนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเน้นกระบวนการคิด การปฏิบัติจริงและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หรือมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด และ 5) ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันทั้งผู้เรียนผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง (อำไพจิตร ไชยพันธ์, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจัดอันดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชนมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นลำดับแรก รองลงมาเป็นด้านเทคโนโลยี การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา คุณภาพของผู้เรียน และการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ตามลำดับ องค์ความรู้ใหม่นี้ สามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สภาพที่เป็นจริง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = .19) สภาพที่คาดหวัง ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = .21) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สภาพที่

เป็นจริง ($\bar{X} = 3.15$, S.D. = .29) สภาพที่คาดหวัง ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = .12) ด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ สภาพที่เป็นจริง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = .21) สภาพที่คาดหวัง ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = .17) ด้านคุณภาพของผู้เรียน สภาพที่เป็นจริง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = .25) สภาพที่คาดหวัง ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = .18) ด้านเทคโนโลยี สภาพที่เป็นจริง ($\bar{X} = 3.16$, S.D. = .25) สภาพที่คาดหวัง ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = .14) สามารถจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดังนี้ โรงเรียนคุณภาพของชุมชนมีความต้องการจำเป็นในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นลำดับแรก รองลงมาเป็นด้านเทคโนโลยี การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา คุณภาพของผู้เรียน และการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพตามลำดับ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ มีดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จัดให้มีการประชุมร่วมกันกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน พระสงฆ์ และศิษย์เก่า เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีซึ่งกันและกัน ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน จัดให้มีการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับชุมชนในวันสำคัญทางศาสนาและงานสำคัญของชุมชน จัดให้มีการบริการแก่ชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน ส่งเสริมให้บุคลากรของโรงเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของชุมชน เพื่อการบริหารโรงเรียนคุณภาพของชุมชนมีประสิทธิภาพต่อไป 2) ครูผู้สอนควรวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและใช้ข้อมูลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน กำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ สมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนอง ความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนอย่างเหมาะสมตามศักยภาพของแต่ละบุคคล จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยเน้นการสอนแบบโครงงานในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกชั้นเรียน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และการประเมินค่าได้ จัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะด้านอาชีพ ให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกห้องเรียนและและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชุมชนมาเสริมในการจัดการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป คือ ควรศึกษารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา โดยการนำผลที่ได้ไปกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับการพัฒนาความร่วมมือในการจัดการศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรของโรงเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของชุมชนและการศึกษาโมเดลโครงสร้างปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เอกสารอ้างอิง

- ทัศพร ปุมสิดา. (2559). การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- น้ำเพชร บุญศรี. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

- พรพนา บัญญัติโต. (2558). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 จังหวัดอ่างทอง. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 10(2), 263-271.
- ศุภพร พิงมี. (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 9(36), 61-71.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2565). ข้อเสนอของการตรวจราชการของศึกษาธิการภาค. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). รายงานแนวทางการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินักเรียน (O-NET). กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี.
- สุนันท์ สินธพานนท์. (2556). นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิคพรินติ้ง.
- อรทัย ก๊กผล. (2552). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: ส. เจริญการพิมพ์.
- อำไพจิตร ไชยพันธ์. (2557). สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- Barney, J. B. (2012). Purchasing, supply chain management and sustained competitive advantage: The relevance of resource-based theory. *Journal of Supply Chain Management*, 48(2), 3-6.
- Lunenburg, F. C. & Ornstein A. C. (2000). *Educational Administration: Concept and Practices*. (3 ed nd). Belmont: Wadsworth.
- Owens, R. G. (1998). *Organizational Behavior In Education Instructional Leadership And School Reform*. (7 ed nd). The United States of America: Allyn and Bacon.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู*

STRATEGIES FOR DEVELOPING LEARNER SKILLS IN THE 21ST CENTURY OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE LOEI NONG BUA LAMPHU

จีระนันท์ สาพรหม*, บุษกร สุขแสน, กฤตติกา แสนโภชน, ศุภกฤต ปิติพัฒน์

Jeeranant Saprom*, Bussakorn Suksan, Krittikar Sanphosh, Supagrit Pitiphat

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อุดรธานี ประเทศไทย

Graduate School, Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: jeeranant4003@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลการวัดกับข้อมูลเชิงประจักษ์และกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนในระบบระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 500 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ขั้นตอนที่ 1 จัดทำร่างยุทธศาสตร์ ขั้นตอนที่ 2 ประเมินยุทธศาสตร์ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 15 คน และผู้เชี่ยวชาญ 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการประชุมเชิงปฏิบัติการ และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สรุปตีความและบรรยายเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลการวัดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ทุกตัวแปรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ด้านทักษะชีวิตและอาชีพ ด้านทักษะสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี ด้านทักษะการสื่อสาร ด้านทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ด้านทักษะการเรียนรู้ และด้านทักษะการร่วมมือ 2) ผลการกำหนดยุทธศาสตร์ พบว่า ได้ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา 6 ประเด็น ได้แก่ 2.1) การพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียน 2.2) การเสริมสร้างทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยีของผู้เรียน 2.3) การเพิ่มพูนทักษะการสื่อสารของผู้เรียน 2.4) การส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของผู้เรียน 2.5) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 2.6) การเสริมสร้างทักษะการร่วมมือกับผู้อื่นของผู้เรียน เมื่อทำการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ผ่านเกณฑ์ทุกประเด็นยุทธศาสตร์

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์การพัฒนา, ทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to verify the goodness of fit of the measurement model with empirical data and to determine strategies for developing learner skills in the 21st century of secondary school students. Phase 1: using quantitative methodology. The population

was 500. The research tools were questionnaires. Data were analyzed by statistics of frequency, percentage, mean, standard deviation. Structural Equation Modeling: SEM analysis. Phase 2: using qualitative methodology. Step 1: make a strategy. Step 2: Strategic Assessment the target group was 15 people and 30 experts. Research tools were workshop plan and a suitability and feasibility assessment form Data were analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation statistics. Summary, interpretation and summary content. The research results showed that: 1) verify the goodness of fit of the measurement model with empirical data. Found that all variables were statistically significant at the 0.01 level, including life skills and occupations. information, media and technology skills communication skills Creativity and innovation skills learning skills and cooperation skills. 2) The results of strategic for developing learner skills in the 21st century of secondary school students Secondary Education Service Area Office Loei Nong Bua Lamphu. Found that 6 development strategy issues: 2.1) Development of life skills and careers of learners 2.2) Enhancing information, media and technology skills of learners 2.3) Improving the communication skills of learners 2.4) Promoting creative and innovative skills of learners 2.5) Developing learning skills of learners and 2.6) Enhancing learners' cooperative skills. when assessing the suitability and feasibility of all strategic issues.

Keywords: Strategies for Developing, Exercise, Learning Skill in the 21st Century al, The Secondary Education Service area office

บทนำ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เป็นหน่วยงานที่ก่อตั้งขึ้นตามมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และเมื่อมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2553) เพิ่มเติมและพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2553) จึงจัดตั้งให้มีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 ขึ้นรับผิดชอบพื้นที่จำนวน 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย และจังหวัดหนองบัวลำภู (เจริญพงษ์ ชมภูษ และน้ำทิพย์ อองอาจวนิชย์, 2562) จากการรวบรวมข้อมูลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพบว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยี ด้านสารสนเทศ สื่อ นักเรียนมีความสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ดีมาก เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีและสารสนเทศ สื่อต่าง ๆ เข้าถึงได้ง่าย เด็กจึงมีอุปกรณ์หรือเครื่องมือสื่อสาร เกือบทุกคน และทางกระทรวงศึกษาธิการก็มีนโยบายสนับสนุน แต่ต้องพัฒนาให้เหมาะสม เนื่องจากมองว่าปัจจุบันนักเรียน ใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีดังกล่าวเล่นเกมส์มากกว่าการนำมาใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา นักเรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ยังขาดประสบการณ์ชีวิตและลำดับความสำคัญยังไม่ได้ดีเท่าที่ควร มีนักเรียนส่วนน้อยที่มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา บางคนยังใช้อารมณ์และความชอบส่วนตัวในการตัดสินใจ โดยเฉพาะความสามารถในการมีเหตุผลที่มีประสิทธิภาพต้องใช้ประสบการณ์ของแต่ละคน รวมถึงความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบนักเรียนยังคงต้องพัฒนาเรื่องนี้ เพื่อให้สามารถวางแผนตนเองได้ในเรื่องต่าง ๆ ทั้งการเรียนและชีวิต (สุนันท์ สีพาย, 2562) ส่วนความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ปัญหานักเรียนบางส่วนที่ไม่มีการเรียบเรียงการคิดอย่างเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งจะต้องมีกระบวนการพัฒนาทักษะเหล่านี้ ทักษะชีวิตและอาชีพ นักเรียนมีทักษะชีวิตและอาชีพ ไม่แตกต่างกันมากนักเนื่องจากโดยภาพรวมนักเรียนยังไม่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองยังต้องอาศัยการฝึกจากผู้ปกครองและครูในโรงเรียน ส่วนความสามารถในการปรับตัวกับสถานการณ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ส่วนใหญ่คิดเห็นว่าเด็กมีค่อนข้างสูง นักเรียนสามารถที่จะเรียนรู้เอาตัวรอดได้ในสถานการณ์ที่

ค่อนข้างซับซ้อนได้ และความสามารถในการทำงานและการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองได้ดี โดยเฉพาะสามารถค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้ดีด้วยตัวเอง ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมการแก้ไขปัญหา นั้น นักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีทักษะนี้เกิดขึ้นด้วยตัวเอง ขาดการเชื่อมโยงในส่วนของการคิดอย่างเป็นระบบเกิดจากสภาพแวดล้อมจากครอบครัวหรือการเรียนรู้อื่นๆ ในห้องเรียน เนื่องจากขาดการกระตุ้นให้คิดอย่างมีกระบวนการจนไปสู่การแก้ปัญหา จะต้องมีการพัฒนาทักษะการคิดจนให้เกิดความชำนาญรวมไปถึงกระบวนการทำงานกลุ่มเพื่อให้เกิดการพัฒนาการร่วมกันแสดงความคิดเห็นของนักเรียนที่จะต้องมีการกระตุ้นให้นักเรียนคิดด้วยตัวเอง ส่วนความสามารถในการรู้จักคิดอย่างสร้างสรรค์หรือปรับเปลี่ยนมุมมองในการคิดเพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมใหม่ ความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นในตัวนักเรียนเองระดับที่น้อยมาก เพราะนักเรียนส่วนมากปัจจุบันใช้เวลาส่วนใหญ่นอกจากการเรียนแล้วจะหมกหมุ่นกับโทรศัพท์สมาร์ทโฟนมากขึ้น เช่นการเล่นเกมส์ ความบันเทิงต่าง ๆ ในสื่อออนไลน์ ในความชอบส่วนตัวเป็นหลัก จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นในการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อแก้ไขปัญหา จะส่งผลทำให้นักเรียนสามารถปรับตัวเพื่อพัฒนาตนเองในการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในการแข่งขันเพื่อพัฒนาประเทศต่อไป (ฐิตพัฒน์ สดางค์จันทร์, 2561)

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาของ ฐิตพัฒน์ ดาวศร และคณะ ศึกษาการบริหารจัดการเรียนรู้ด้านทักษะพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 พบว่า ทักษะการเรียนรู้ คือทักษะที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดในคนรุ่นใหม่ (ฐิตพัฒน์ ดาวศร และคณะ, 2564) และจากงานวิจัยของ พิเชษฐ ยิ่งตรง ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในศตวรรษที่ 21 พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ควรประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะด้านความรู้ คือเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและกล้าแสดงออก รักการเรียนรู้และ การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น (พิเชษฐ ยิ่งตรง, 2560)

จากความเป็นมาและรายงานการวิจัยที่ผ่านมาดังกล่าวข้างต้น งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน มีกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในสำนักงานเขตการศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต้นสังกัดในการกำหนดนโยบายการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลการวัดของทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กับข้อมูลเชิงประจักษ์
2. เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลการวัดทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากร ในการวิจัยนี้คือผู้เรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนในระบบระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำนวน 27,776 คน

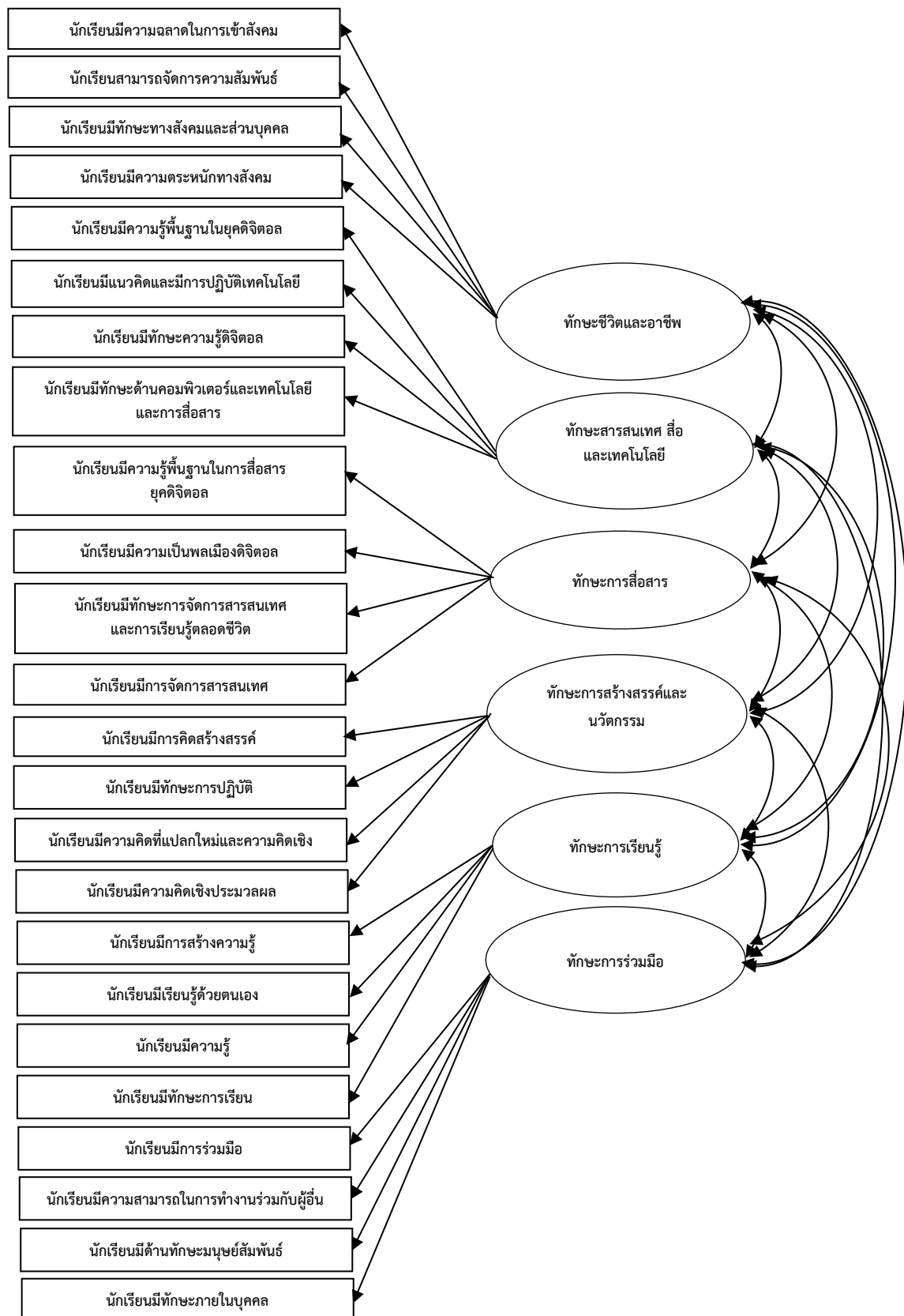
กลุ่มตัวอย่าง สำหรับการศึกษาครั้งนี้ กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้หลักการของ Hair, Black, Babin & Anderson (Hair, J. F. et al., 2014) ที่เสนอว่า หากในโมเดลมีตัวแปรแฝงไม่เกิน 7 ตัวแปร และไม่มี Under Identified ของตัวแปรแฝง โดยตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงมีค่าความร่วมกัน (Communality) มากกว่า 0.50 ขนาดตัวอย่างต่ำสุดภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว คือ 150 ตัวอย่าง โดยการวิจัยในครั้งนี้ มีตัวแปรแฝงที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 6 ตัวแปร โดยตัวแปรแฝงไม่มีลักษณะของ Under Identified และตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงมีค่าความร่วมกันอยู่ระหว่าง 0.629 - 0.825 ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 500 ราย

การสุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ได้แก่ 1) กำหนดจำนวนโรงเรียนในเขต 52 โรงเรียน 2) แบ่งขนาดโรงเรียนขนาดใหญ่ 21 แห่ง ขนาดกลาง 28 แห่ง และขนาดเล็ก 3 แห่ง 3) หาดัชนีจากการคำนวณประชากรแต่ละโรงเรียนเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจำนวนประชากรแต่ละโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ขนาดโรงเรียน ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการใช้ทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ลักษณะเครื่องมือเป็นมาตรวัดแบบประมาณค่า (Rate Scale) 5 ระดับตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ด้วยการหาค่าความเชื่อมั่น ในส่วนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาปรีกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อการตรวจสอบความสอดคล้องความเหมาะสมกับปริมาณ ระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด ตลอดจนความครอบคลุมของข้อคำถามและความชัดเจนของภาษา แล้วนำปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยผลการใช้สูตร IOC ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ถือว่ามีความสอดคล้องสามารถนำไปสร้างเป็นแบบสอบถามได้และการหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีของครอนบาค (Cronbach) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546) ซึ่งจะได้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.70 ผลหาความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.995 จึงจะสรุปได้ว่าแบบสอบถามมีระดับความเชื่อมั่นเป็นที่ยอมรับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำบันทึกขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จากนั้นนำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย ประสานไปยังกลุ่มตัวอย่างขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลนำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ และการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของทักษะผู้เรียน ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยใช้โปรแกรมลิซเรล (Lisrel) การวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเพื่อสร้างโมเดลการวัดของทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีตัวแปรกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลการวัดของทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ไปเป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างยุทธศาสตร์ในระยะที่ 2 ต่อไป

ระยะที่ 2 การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเชิงคุณภาพ กำหนดขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้ดำเนินการแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จัดทำร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมนักเรียน ศักยภาพการของโรงเรียน โดยอาศัยผลจากการศึกษาระยะที่ 1 และการศึกษาค้นคว้างานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปรึกษาอาจารย์ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมมาเป็นกรอบในการพิจารณา

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การพัฒนา จำนวน 5 คน และ 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน รวมเป็นจำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยจัดทำแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยกำหนดเกณฑ์ให้คะแนนเป็นแบบประมาณค่าระดับ (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ท (Liker Method) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบประเมินที่สร้างขึ้นมาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อการตรวจสอบความสอดคล้องเหมาะสม ความชัดเจนของภาษา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปเก็บข้อมูลตัวอย่าง จากนั้นนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย จากนั้นประสานไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมิน นำแบบประเมินพร้อมหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อดำเนินเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้วทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้คำนวณด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบจากการวิจัยนำเสนอประเด็นที่สำคัญ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลการวัดของทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า จากการพิจารณาโมเดลที่พัฒนาขึ้น พบว่าตัวแปรสังเกตได้ 24 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.66 - 0.89 เมื่อพิจารณาจากค่าสถิติ (t) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวแปรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าทุกตัวแปรสังเกตได้มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ในระดับที่น่าเชื่อถือและสามารถอธิบายได้อย่างมีความหมาย เมื่อพิจารณาตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละองค์ประกอบพบว่า

1.1 องค์ประกอบปัจจัยทักษะชีวิตและอาชีพตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนมีทักษะทางสังคมและส่วนบุคคล 2) นักเรียนมีความฉลาดในการเข้าสังคม 3) นักเรียนสามารถจัดการความสัมพันธ์ 4) นักเรียนมีความตระหนักทางสังคม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.66 ถึง 0.77 มีค่าความเที่ยง (R²) อยู่ระหว่าง 0.28 ถึง 0.36 โดยตัวแปรเรื่องนักเรียนมีทักษะทางสังคมและส่วนบุคคล มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด

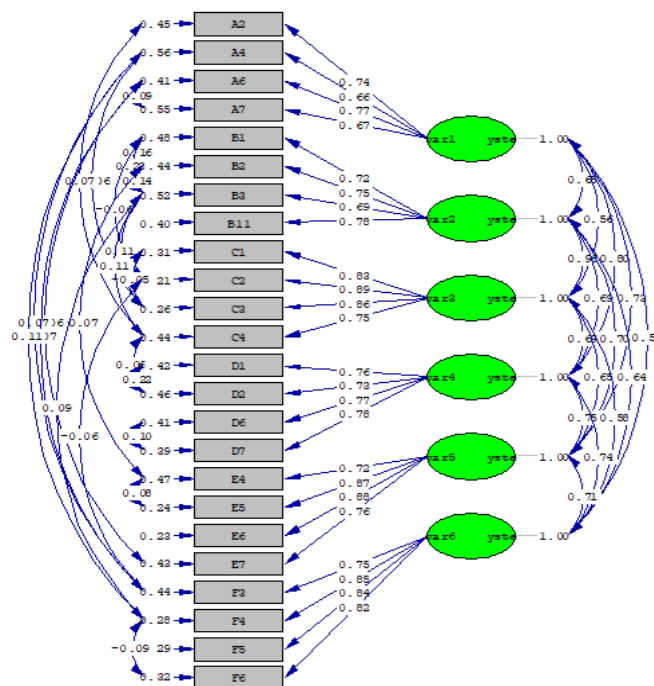
1.2 องค์ประกอบปัจจัยด้านทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีจตุรแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนมีทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีและการสื่อสาร ได้แก่ 1) นักเรียนมีความเป็นพลเมืองดิจิทัล 2) นักเรียนมีความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล 3) นักเรียนมีแนวคิดและมีการปฏิบัติเทคโนโลยี 4) นักเรียนมีทักษะความรู้ดิจิทัล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.69 - 0.78 มีค่าความเที่ยง (R2) อยู่ระหว่าง 0.49 - 0.70 โดยตัวแปรเรื่องนักเรียนมีทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีและการสื่อสารมีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด

1.3 องค์ประกอบปัจจัยด้านทักษะการสื่อสารตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนมีความเป็นพลเมืองดิจิทัล 2) นักเรียนมีความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล 3) นักเรียนมีทักษะการจัดการสารสนเทศและการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4) นักเรียนมีการจัดการสารสนเทศ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.66 ถึง 0.89 มีค่าความเที่ยง (R2) อยู่ระหว่าง 0.31 ถึง 0.72 โดยตัวแปรเรื่องนักเรียนมีความเป็นพลเมืองดิจิทัล มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด

1.4 องค์ประกอบปัจจัยด้านทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติ 2) นักเรียนมีการคิดสร้างสรรค์ 3) นักเรียนมีความคิดที่แปลกใหม่และความคิดเชิงประยุกต์ 4) นักเรียนมีความคิดเชิงประมวณผล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.70 ถึง 0.78 มีค่าความเที่ยง (R2) อยู่ระหว่าง 0.36 ถึง 0.52 โดยตัวแปรเรื่องนักเรียนมีทักษะการปฏิบัติ มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด

1.5 องค์ประกอบปัจจัยด้านทักษะการเรียนรู้ ตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนมีความรู้ 2) นักเรียนมีการสร้างความรู้ 3) นักเรียนมีเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.72 - 0.88 มีค่าความเที่ยง (R2) อยู่ระหว่าง 0.36 ถึง 0.52 โดยตัวแปรเรื่องนักเรียนมีความรู้ มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด

1.6 องค์ประกอบปัจจัยด้านทักษะการร่วมมือ ตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น 2) นักเรียนมีการร่วมมือ 3) นักเรียนมีด้านทักษะมนุษยสัมพันธ์ 4) นักเรียนมีทักษะภายในบุคคล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.75 ถึง 0.85 มีค่าความเที่ยง (R2) อยู่ระหว่าง 0.36 ถึง 0.52 โดยตัวแปรเรื่องนักเรียนมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด

Chi-Square=418.56, df=215, P-value=0.00000, RMSEA=0.044

ภาพที่ 2 แสดงน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน ค่าสถิติ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานและค่าความเที่ยงของตัวแปรแฝงสังเกตได้

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภูต่อไป

2. ผลการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัดระดับยุทธศาสตร์ และประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา

วิสัยทัศน์ “ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู มีทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21”

พันธกิจ 1) พัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียน 2) เสริมสร้างทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีของผู้เรียน 3) เพิ่มพูนทักษะการสื่อสารของผู้เรียน 4) ส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของผู้เรียน 5) พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 6) เสริมสร้างทักษะการร่วมมือกับผู้อื่นของผู้เรียน

เป้าประสงค์ 1) เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตและอาชีพ 2) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3) เพื่อให้ผู้เรียนได้รับทักษะการสื่อสาร 4) เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5) เพื่อให้ผู้เรียนรับทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ 6) เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการร่วมมือกับผู้อื่น

ตัวชี้วัดระดับยุทธศาสตร์ 1) ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนของตนเอง 2) ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ ร้อยละ 80 ของผู้เรียนระดับมัศึกษามีทักษะผู้เรียนที่สูงขึ้น

ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียน ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีของผู้เรียน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มพูนทักษะการสื่อสารของผู้เรียน ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของผู้เรียน ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ยุทธศาสตร์ที่ 6 การเสริมสร้างทักษะการร่วมมือกับผู้อื่นของผู้เรียน ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ พบว่า มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 ขึ้นไป และมีความสอดคล้องกันจึงยอมรับว่ายุทธศาสตร์มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้

อภิปรายผล

1. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลการวัดของทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่ามีตัวแปรสังเกตได้ 24 ตัวแปร นำหลักองค์ประกอบทุกตัวแปรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าทุกตัวแปรสังเกตได้มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ในระดับที่น่าเชื่อถือและสามารถอธิบายได้อย่างมีความหมาย เมื่อพิจารณาตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละองค์ประกอบพบว่า

ตัวแปรทักษะชีวิตและอาชีพพบตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนมีทักษะทางสังคมและส่วนบุคคล 2) นักเรียนมีความฉลาดในการเข้าสังคม 3) นักเรียนสามารถจัดการความสัมพันธ์ 4) นักเรียนมีความตระหนักทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวี ศิริลักษณ์ และคณะ ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โดยทำการเก็บข้อมูลกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จำนวน 540 คน พบว่า องค์ประกอบของทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 มีทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ องค์ประกอบที่ 2 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา องค์ประกอบที่ 3 ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี องค์ประกอบที่ 4 ทักษะการสื่อสาร และองค์ประกอบที่ 5 ทักษะชีวิตและอาชีพ (วิภาวี ศิริลักษณ์ และคณะ, 2562)

ตัวแปรทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีพบตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนมีทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีและการสื่อสาร ได้แก่ 1) นักเรียนมีความเป็นพลเมืองดิจิทัล 2) นักเรียนมีความรู้

พื้นฐานในยุคดิจิทัล 3) นักเรียนมีแนวคิดและมีการปฏิบัติเทคโนโลยี 4) นักเรียนมีทักษะความรู้ดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนลักษณ์ สุวรรณพงษ์ และคณะ ศึกษาสภาพและระดับทักษะเด็กในศตวรรษที่ 21 ระดับประถมศึกษา จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ด้านสารสนเทศ สื่อ เด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้น มีความสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ดีมาก และง่ายในปัจจุบันโดยเฉพาะทักษะการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์การสื่อสาร เช่น โทรศัพท์มือถือ (รัตนลักษณ์ สุวรรณพงษ์ และคณะ, 2562)

ตัวแปรทักษะการสื่อสารพบตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนมีความเป็นพลเมืองดิจิทัล 2) นักเรียนมีความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล 3) นักเรียนมีทักษะการจัดการสารสนเทศและการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4) นักเรียนมีการจัดการสารสนเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตยา จันตะคุณ ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามเพื่อการพัฒนาคุณภาพนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ถึง ชั้นปีที่ 5 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2560 รวมทั้งสิ้น 404 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 อยู่ในเกณฑ์ดี และทักษะการสื่อสาร ทักษะความเป็นนานาชาติ และทักษะการแก้ปัญหา เป็นทักษะที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 (นิตยา จันตะคุณ, 2561)

ตัวแปรทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมพบตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติ 2) นักเรียนมีการคิดสร้างสรรค์ 3) นักเรียนมีความคิดที่แปลกใหม่และความคิดเชิงประยุกต์ 4) นักเรียนมีความคิดเชิงประมวลผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ อีระภาพ เพชรมาลัยกุล วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารงานวิชาการและการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะและทักษะในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: การวิเคราะห์เชิงปริมาณผลงานเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารวิชาการเพื่อเสริมสร้างทักษะผู้เรียนศตวรรษที่ 21 เป็นการบริหารวิชาการที่อิงแนวคิด ลักษณะ แนวทาง จัดโครงสร้างองค์ประกอบที่คำนึงถึงประกอบด้วย 1) ผลสัมฤทธิ์ 2) ผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) สอดคล้องศักยภาพผู้เรียน 4) ฝึกปฏิบัติ 5) เน้นกิจกรรม 6) ฝึกการคิด 7) แสวงหาความรู้ เรียนร่วมกัน ซึ่งจะเห็นว่าทักษะการฝึกปฏิบัติเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารวิชาการเพื่อเสริมสร้างทักษะผู้เรียนศตวรรษที่ 21 (อีระภาพ เพชรมาลัยกุล, 2562)

ตัวแปรทักษะการเรียนรู้ พบตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนมีความรู้ 2) นักเรียนมีการสร้างความรู้ 3) นักเรียนมีเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้

ตัวแปรทักษะการร่วมมือ พบตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียนมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น 2) นักเรียนมีการร่วมมือ 3) นักเรียนมีด้านทักษะมนุษย์สัมพันธ์ 4) นักเรียนมีทักษะภายในบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนลักษณ์ สุวรรณพงษ์ ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาทักษะเด็กในศตวรรษที่ 21 ระดับประถมศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า ทักษะการสื่อสารและทำงานร่วมกับผู้อื่นเด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความสามารถในการใช้ทักษะด้านนี้ได้ดี ซึ่งเกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนด้วย (รัตนลักษณ์ สุวรรณพงษ์ และคณะ, 2562)

2. ผลการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู มีประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียน ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีของผู้เรียน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มพูนทักษะการสื่อสารของผู้เรียน ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของผู้เรียน ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน และยุทธศาสตร์ที่ 6 การเสริมสร้างทักษะการร่วมมือกับผู้อื่นของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิเชษฐ ยังตรง เรื่องกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ควรประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะด้านความรู้ คือเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและกล้าแสดงออก รักการเรียนรู้และ การเรียนรู้ด้วยตนเอง คุณลักษณะด้านความคิดคือการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์

การคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณ และการคิดสร้างสรรค์ คุณลักษณะด้านทักษะ คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิต และการทำงาน และทักษะด้านสื่อ เทคโนโลยีและสารสนเทศ และคุณลักษณะด้านคุณธรรม คือการมี จิตสำนึกและค่านิยมที่ดีงามที่ดี การมีจิตสาธารณะ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม (พิเชษฐ ยังตรง, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เลยหนองบัวลำภู พบว่า ได้องค์ความรู้ใหม่ ดังปรากฏในภาพที่ 3 ดังนี้

วิสัยทัศน์

ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู มีทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

พันธกิจ: 1) พัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียน ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3) เพิ่มพูน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการเรียนรู้ และ 6) ทักษะการร่วมมือกับผู้อื่น

เป้าประสงค์: ผู้เรียนมีทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ ทักษะการร่วมมือกับผู้อื่น

ยุทธศาสตร์ที่ 1: การพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียน

ยุทธศาสตร์ที่ 2: การเสริมสร้างทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีของผู้เรียน

ยุทธศาสตร์ที่ 3: การเพิ่มพูนทักษะการสื่อสารของผู้เรียน

ยุทธศาสตร์ที่ 4: การส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของผู้เรียน

ยุทธศาสตร์ที่ 5: การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

ยุทธศาสตร์ที่ 6: การเสริมสร้างทักษะการร่วมมือกับผู้อื่นของผู้เรียน

ภาพที่ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลยหนองบัวลำภู

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุปและข้อเสนอแนะจากการดำเนินการวิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผู้วิจัยพบว่า มีประเด็น ยุทธศาสตร์การพัฒนา 6 ประเด็น ได้แก่ การพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียน การเสริมสร้างทักษะ สารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีของผู้เรียน การเพิ่มพูนทักษะการสื่อสารของผู้เรียน การส่งเสริมทักษะการ สร้างสรรค์และนวัตกรรมของผู้เรียน การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน และการเสริมสร้างทักษะ การร่วมมือ กับผู้อื่นของผู้เรียน โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1) การพัฒนาทักษะ

ชีวิตและอาชีพของผู้เรียน สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ ไปพัฒนาในโรงเรียนโดยการจัดกิจกรรมอบรมด้านทักษะทางสังคมและส่วนบุคคล สร้างความฉลาดในการเข้าสังคม เพิ่มความสามารถจัดการความสัมพันธ์ เสริมสร้างความตระหนักทางสังคมและอบรมหรือจัดการเรียนการสอนด้านอาชีพให้แก่ผู้เรียน 1.2) การเสริมสร้างทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีของผู้เรียน สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ ไปพัฒนาในโรงเรียน โดยจัดโครงการรู้เท่าทันสารสนเทศ ให้มีความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล ข้อดีและข้อเสียของระบบสารสนเทศในผู้เรียน ซึ่งข้อเสนอแนะในข้อที่ 1.2 ผู้วิจัยได้นำไปทดลองในโรงเรียนเลยพิทยาคม ซอยเลยด่านซ้าย 1 ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ไปใช้ในการจัดกิจกรรมให้นักเรียน“กิจกรรมการพัฒนาทักษะการใช้คำทับศัพท์ผ่านช่องทางออนไลน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3” สารการเรียนรู้ภาษาไทย 1.3) การเพิ่มพูนทักษะการสื่อสารของผู้เรียน สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ ไปพัฒนาในโรงเรียน โดยการจัดทำโครงการพัฒนาผู้เรียนเพื่อการสื่อความหมายจากการฟังได้ โครงการพัฒนาทักษะการสะกดภาษาไทยเพื่อการสื่อสารออนไลน์ โครงการพัฒนาทักษะการพูดภาษาต่างประเทศจากเจ้าของภาษา และโครงการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมทักษะการสื่อสารด้านการพูด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเขียนสื่อความหมายจากการอ่าน ฟัง ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ 1.4) การส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของผู้เรียน สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ ไปพัฒนาในโรงเรียน โดยจัดทำโครงการพัฒนาระบบการคิดที่แปลกใหม่และความคิดเชิงประยุกต์ เช่น การเรียนรู้แบบ Stem ศึกษาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน และโครงการฝึกคิดเชิงคำนวณ กระบวนการแก้ปัญหาในหลากหลายลักษณะ เช่น การจัดลำดับเชิงตรรกศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูล และการสร้างสรรค์วิธีแก้ปัญหาไปทีละขั้นทีละตอน (หรือที่เรียกว่าอัลกอริทึม) เพื่อพัฒนาระบบการคิดสร้างสรรค์ สร้างระบบความคิดที่แปลกใหม่และความคิดเชิงประยุกต์ 1.5) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ ไปพัฒนาในโรงเรียน โดยจัดทำโครงการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และพัฒนาของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา เช่น การเรียนการสอนในการสืบค้นข้อมูลที่มีประโยชน์ งานวิชาการ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มมากขึ้น 1.6) การเสริมสร้างทักษะการร่วมมือกับผู้อื่นของผู้เรียน สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ ไปพัฒนาในโรงเรียน โดยจัดทำโครงการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นที่ดี เพื่อฝึกปฏิบัติการทำงานเป็นทีม และฝึกทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1) ควรศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดอื่น ๆ 2.2) ควรศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 2.3) ควรศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพื้นที่เขตอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- เจริญพงษ์ ชมภูษ และน้ำทิพย์ งามงามวนิชย์. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์. วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 6(12), 39-55.
- ฐิตพัฒน์ สดางค์จันทร์. (2561). การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย. ฉบับภาษาไทยสาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, 11(1), 343-365.
- ฐิตินันท์ ดาวศร และคณะ. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(1), 59-74.

- ธีระภาพ เพชรมัลลกุล. (2562). รูปแบบการบริหารงานวิชาการและการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะและทักษะในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: การวิเคราะห์เชิงปริมาณผสวนเชิงคุณภาพ. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ, 11(1), 126-145.
- นิตยา จันตะคุณ. (2561). การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามเพื่อการพัฒนาคุณภาพนักศึกษาในศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 25 กรกฎาคม 2565 จาก <http://research.rmu.ac.th/rdi-mis//upload/fullreport/1607005961.pdf>
- พิเชษฐ ยั่งตรง. (2560). กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในศตวรรษที่ 21. วารสารสุทธิปริทัศน์, 31(100), 1-12.
- รัตนลักษณ์ สุวรรณพงษ์ และคณะ. (2562). รูปแบบการพัฒนาทักษะนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ระดับประถมศึกษา จังหวัดอุดรธานี. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(2), 11-42.
- วิภาวี ศิริลักษณ์ และคณะ. (2562). การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 16(4), 155-165.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2546). ระเบียบวิธีการวิจัยสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: เพ็องฟ้าปรีณัติ.
- สุนันท์ สีพาย. (2562). บทบาทของครูไทยในการศึกษา 4.0. วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 25(2), 3-14.
- Hair, J. F. et al. (2014). Multivariate Data Analysis. 7th Ed. United Kingdom: Pearson Education.

รูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน*

A MODEL FOR ENHANCING SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE WHOLESALE BUSINESS GROUP IN UPPER NORTHEAST

อังคณา สุรชวาลา*, กฤตติกา แสนโชน, บุษกร สุขแสน, ไพศาล แนนอุดร

Ankana Surachavala*, Krittikar Sanphosh, Bussakorn Suksan, Paisan Nanudon

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อุดรธานี ประเทศไทย

Graduate School, Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: ankanasu292@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและกำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ระยะที่ 1 ขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการร้านค้าส่งสินค้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 จากร้านค้าส่งสินค้า จำนวน 380 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ขั้นตอนที่ 1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกการประชุม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ประกอบการร้านค้าส่งในจังหวัดอุดรธานี จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบปัญหาด้านรูปแบบโมเดลธุรกิจ และปัญหาด้านระบบนิเวศของกิจการเพื่อสังคม ซึ่งกำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย 10 รูปแบบ คือ 1) ด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า 2) ด้านลูกค้า 3) ด้านกระแสรายได้ 4) ด้านโครงสร้างต้นทุน 5) ด้านพันธมิตรหลัก 6) ด้านกิจกรรมหลัก 7) ด้านผู้ออกนโยบาย 8) ด้านผู้สร้างศักยภาพ 9) ด้านหน่วยงานผู้จัดงานแข่งขัน 10) ด้านผู้ให้ทุนสนับสนุน ทำการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ผ่านเกณฑ์ทุกด้าน

คำสำคัญ: รูปแบบการเสริมสร้าง, ความรับผิดชอบต่อสังคม, นวัตกรรมทางสังคม, ธุรกิจค้าส่ง

Abstract

The purposes of this research were to study the social responsibility problem and determine a model for enhancing social responsibility in social innovation of the wholesale business group. in the upper northeastern region 1. Phase 1: Step 1: using quantitative

methodology. the target group was 8 experts. The research tools were semi-structured Interview. Data were analyzed by summary content. Step 2: using qualitative methodology. The sample group consisted of 380 wholesale store operators in the upper northeastern region 1 from wholesale stores. The research tools were questionnaires. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation statistics. Phase 2: using quantitative methodology. Step 1: The target group was 13 experts. The research tools were meeting recording form. Data were analyzed by summary content. Step 2: The target group was 30 wholesale store operators in Udon Thani province. The research tools were suitability and feasibility assessment form. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation statistics. The research results showed that: The social responsibility problem for enhancing social responsibility in social innovation of the wholesale business group. in the upper northeastern region 1, consisted 2 aspects, Business models and social enterprise ecosystems. The results of model for developing total of 10 models consisted: 1) Customer relationship 2) Customer 3) Revenue Streams 4) Cost structure 5) Main partners 6) Main activities 7) Decision makers 8) Potential creators 9) Competition organizers and 10) Sponsor. when assessing the suitability and feasibility of all aspects.

Keywords: A Model for Enhancing Social, Social Responsibility, Social Innovation, The Wholesale Business Group

บทนำ

การสร้างธุรกิจให้เติบโตแบบยั่งยืน ในภาวะที่มีการแข่งขันจำเป็นต้องอาศัยรากฐาน มวลชน หรือกลุ่มลูกค้าที่ภักดีต่อตราสินค้าอย่างเหนียวแน่น ที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนของธุรกิจนั้น ๆ ในกระบวนการบริหารจัดการองค์การธุรกิจยุคใหม่ จึงได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ทางธุรกิจเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ (Corporate Social Responsibility: CSR) ได้ถูกหยิบยกขึ้นเป็นวาระการดำเนินงาน ที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการดำเนินธุรกิจ ซึ่งมีเป้าหมายในการมุ่งแสวงหากำไรและความมั่งคั่งให้แก่ผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของกิจการ (บุษกร ปังประเสริฐ และคณะ, 2563) แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมในมาตรฐานระหว่างประเทศ ISO 26000 ได้ระบุไว้ว่า การดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม มีเป้าหมายยอดสุดอยู่ที่การสร้างผลได้สูงสุดในความทุ่มเทของกิจการ อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) ที่ดำเนินควบคู่ไปกับการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ในปี พ.ศ. 2558 นั้น (พิชาย รัตนดิลล ฌ ภูเก็ต, 2552) ได้กำหนดประเด็นการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการไว้โดยมีวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ เพื่อผลักดันให้ภาคธุรกิจผนวกเอาเรื่อง CSR ไว้ในวาระการดำเนินงานของกิจการ และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจสังคมที่ยั่งยืน ในหมู่ประเทศสมาชิกอาเซียนภาคเอกชน โดยเฉพาะบริษัทจดทะเบียน จึงควรเตรียมพร้อมรองรับการดำเนินกิจการที่จะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ตามแนวทางที่สากลยอมรับและการเปิดตลาดเสรีในระดับภูมิภาคอาเซียน การริเริ่มดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น สิ่งสำคัญพื้นฐานที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นก่อน คือ ความรู้ความเข้าใจเรื่อง CSR ที่ถูกต้องตรงกัน โดยเฉพาะเรื่องขอบเขตของ CSR ที่มักเข้าใจไปคนละทิศละทาง กิจการหลายแห่งยังเห็นว่า CSR คือ เรื่องที่ธุรกิจทำประโยชน์ให้สังคม (วฐู โรจนวงศ์ และ อรพรรณ คงมาลัย, 2561) ในรูปของกิจกรรมเพื่อสังคมโดยไม่ได้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทางธุรกิจ ซึ่งความจริงแล้วความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสำคัญยิ่งกว่ากิจกรรมเพื่อสังคมซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมในกระบวนการนี้ เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้

เสียทั้งลูกค้า คู่ค้า ชุมชน สิ่งแวดล้อม (โกศล ดีศีลธรรม, 2554) การที่กิจการมีเป้าหมายที่ถูกต้องในเรื่อง CSR เปรียบเสมือนมีเข็มทิศช่วยในการดำเนินธุรกิจให้ต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรค จากการดำเนินงานที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยเหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสถาบันธุรกิจเพื่อสังคม (Corporate Social Responsibility Institute: CSRI) ต่างเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นของบริษัทจดทะเบียนและองค์กรธุรกิจทั่วไป ที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจและริเริ่มพัฒนากิจการของตนเองไปสู่ความยั่งยืนในมิติของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักบรรษัทภิบาล (Environment Social & Corporate Governance: ESG) รวมถึงนำแนวคิดดังกล่าวมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ในการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน เพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงแข็งแรง ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมให้แก่สังคมไทย (ไพฑูรย์ พรหมสุกร, 2563)

ตลอดหลายปีที่ผ่านมายังมีปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อน CSR ขององค์กรในประเทศไทย (ฉัตรชนก จรัสวิญญู, 2563) โดยพบว่า ผู้นำองค์กรบางแห่งมีความเข้าใจ CSR ในมุมแคบ โดยเน้นทำกิจกรรม CSR ในเชิงสังคม สงเคราะห์ การบริจาคเงิน และสิ่งของเพื่อสาธารณกุศลเพียงอย่างเดียว บางองค์กรใช้กระแส CSR เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้แก่องค์กรแบบผิวเผินและหวังผลระยะสั้น นอกจากนี้ ยังพบว่า บางองค์กรไม่ให้ความสำคัญต่อ CSR โดยคิดว่า CSR เป็นกิจกรรมเชิงอุดมคติที่จำเป็นต้องใช้งบประมาณ เป็นการเพิ่มภาระให้แก่องค์กรโดยที่สังคมได้รับประโยชน์เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้สำรวจองค์กรธุรกิจเอกชนกว่า 200 บริษัท พบว่า องค์กรส่วนใหญ่จะเน้นทำกิจกรรม CSR ในรูปการบริจาคเงินและสิ่งของในระดับมากที่สุดถึงร้อยละ 98.5 ได้เปิดเผยผลการศึกษาและผลการประมวลสภาพความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในประเทศไทย พบว่า องค์กรธุรกิจมีแนวโน้มจะใช้ CSR เพื่อประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์องค์กรและการส่งเสริมการขายมากกว่าการคำนึงถึงประโยชน์ที่สังคมพึงได้รับ ทำให้ CSR กลายเป็นเครื่องมือสร้างภาพลักษณ์ให้แก่องค์กร และสอดคล้องกับผลวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) พบว่า ผู้นำองค์กรบางแห่งมองว่า CSR เป็นกิจกรรมที่ทำให้องค์กรมีต้นทุนเพิ่มขึ้น และไม่มั่นใจว่าองค์กรจะได้รับผลตอบแทนกลับคืนมาหรือไม่ การยกระดับจาก CSR ที่จับต้องได้ง่าย ขึ้นบนเงื่อนไขที่ให้อุตสาหกรรมและสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสร้างสรรค์ ด้วยการสร้างคุณค่าให้แก่ธุรกิจควบคู่ไปกับการสร้างคุณค่าทางสังคม การขับเคลื่อน CSR ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่องได้นั้น เริ่มต้นที่ผู้นำองค์กรจำเป็นต้องทบทวนตนเองว่า จะสามารถนำแนวคิด CSR ไปพัฒนาเป็นกลยุทธ์ทางธุรกิจได้อย่างไร ผู้นำองค์กรสามารถมองเห็นถึงโอกาสทางธุรกิจที่องค์กรจะได้รับ และตอบสนองความต้องการของสังคมหรือไม่ องค์กรมีความพร้อมทั้งด้านทรัพยากรและความเชี่ยวชาญมากน้อยเพียงใด และจะมีวิธีใดที่สามารถจูงใจและดึงศักยภาพของพนักงานมาใช้สร้างสรรค์นวัตกรรมทางธุรกิจ เพื่อเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจกล่าวได้ว่า แนวคิด CSR เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ประสานประโยชน์ให้แก่ธุรกิจและสังคมอย่างแท้จริงยิ่งกว่านั้น ยังเป็นแนวคิดที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมทางธุรกิจด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งและเป็นภูมิคุ้มกันให้ธุรกิจและสังคมสามารถเติบโตไปพร้อมกันในระยะยาว (สุภาพร ภิญญฉัตรจินดา, 2561)

ในช่วงเริ่มแรกธุรกิจค้าส่งสมัยใหม่ มีการขยายตัวมากในกรุงเทพฯ และปริมณฑล และเมื่ออัตราการเติบโตของส่วนแบ่งตลาดเริ่มอิ่มตัว จึงได้มีการขยายตัวไปสู่เขตภูมิภาค โดยเริ่มจากศูนย์กลางทางการค้าของแต่ละภูมิภาค (สิริรักษ์ เพชรรัตน์กุลธนา และพระครูประวิตรวรานุกฤต, 2565) ทีมผู้บริหารของธุรกิจค้าส่งได้มีแผนการที่จะขยายสาขาเพิ่มทั้งในเขตกรุงเทพฯ และภูมิภาค ซึ่งรวมถึงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย ยกตัวอย่างเช่น ผู้ประกอบการค้าส่งรายใหญ่ หรือกลุ่มผู้ประกอบการ Modern Trade อาทิ ไฮเปอร์มาร์เก็ตร้านสะดวกซื้อ ร้านค้าสินค้าเฉพาะ ในส่วนของยอดขายสินค้าอุปโภคและบริโภค ส่วนใหญ่ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน 10 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2565 สินค้าที่มียอดขายดีได้แก่ เบียร์ วิสกี้ น้ำอัดลม ชา กาแฟพร้อมดื่ม ในขณะที่สินค้า โครงสร้างทางเศรษฐกิจรายภูมิภาค ในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2564 มีการขยายตัวดีกว่าช่วงระยะเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมาเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นในด้านการใช้จ่ายของภาครัฐและการบริโภคของภาคเอกชนเนื่องจากอัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้เป็นการพิจารณาจากจำนวนภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีรวมที่จัดเก็บได้ ปริมาณการใช้ไฟฟ้า ยอดจดทะเบียนรถยนต์และจักรยานยนต์ และรายจ่ายเพื่อการลงทุนในภาครัฐที่เพิ่มขึ้น (นัชชา เทียมพิทักษ์ และคณะ, 2562)

จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญและสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบทางสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยจะศึกษาเฉพาะผู้ประกอบการ ผลการวิจัยสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์สำหรับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคม และส่งเสริมให้องค์กรที่มีรูปแบบดำเนินงานในเชิงธุรกิจแต่มีเป้าหมายเพื่อสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในสังคมที่เหมาะสมตามศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1
2. เพื่อกำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ เลือกแบบเจาะจง ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการร้านค้าส่ง จำนวน 5 คน 2) นักวิชาการ จำนวน 2 คน 3) สำนักงานพาณิชย์จังหวัด จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (ต่างคนต่างเวลา ต่างสถานที่) จนกว่าข้อมูลอิ่มตัว โดยกระทำระหว่างเก็บข้อมูล คือ ถามซ้ำ ถามทวน และถามคำถามเดียวกันสำหรับแต่ละคนทำไปตรวจสอบไป และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการร้านค้าส่งสินค้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 จากร้านค้าส่งสินค้า จำนวน 39,784 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ที่จะใช้ในการวิจัย โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่าง 380 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคม ของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามเป็นรายข้อ ไม่ต่ำกว่า 0.50 พบว่ามีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 ถือว่ามีความสอดคล้อง และได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.906 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยระยะที่ 2 การกำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบทางสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 จัดทำร่างรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบทางสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยนำข้อมูลการวิจัยระยะที่ 1 มาเป็นข้อมูลสำคัญดำเนินการดังนี้ 1) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสรุปภาพรวม 2) การจัดทำร่างรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบทางสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ เลือกแบบเจาะจง ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการร้านค้าส่งสินค้าอุปโภคบริโภค จำนวน 9 คน 2) นักวิชาการ จำนวน 2 คน 3) หน่วยงานที่สนับสนุนทั้งภาครัฐและภาค เอกชน จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 13 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 ยืนยันรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบทางสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างยุทธศาสตร์ และนำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ประกอบการร้านค้าส่งในจังหวัดอุดรธานี เลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสม โดยการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบทางสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ 1) โมเดลธุรกิจ และ 2) ระบบนิเวศน์ของกิจการเพื่อสังคม ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน 5 ระดับ (Rating Scale) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบประเมินจะต้องผ่านการประเมินมีค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.51 ถือว่าการประเมินประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ผ่าน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2550)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบจากการวิจัยนำเสนอประเด็นที่สำคัญ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

1.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 8 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 75.0 อายุ ตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป ร้อยละ 50.0 วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีและ ปริญญาโท ร้อยละ 37.5 ระยะเวลาดำเนินงาน 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 50.0 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของธุรกิจค้าส่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่า ด้านรูปแบบโมเดลธุรกิจ ประกอบด้วย 1) ด้านลูกค้า ความต้องการของลูกค้ามีมากกว่า สินค้ามีไม่เพียงพอ 2) ด้านคุณค่า กลุ่มลูกค้าส่วนมากเข้าไม่ถึงในการซื้อ - ขายทางออนไลน์ ลูกค้าเมื่อมาซื้อสินค้า ถ้าสินค้าชนิดนั้นไม่มี จะไม่รับสินค้าชนิดอื่นไปแทน ซึ่งอาจจะต้องมีการโปรโมท ประชาสัมพันธ์ สินค้าแบรนด์ชนิดอื่นให้ลูกค้าทราบแทนคุณภาพสินค้าชนิดนั้น 3) ด้านช่องทาง การโฆษณาทางวิทยุ ทางคลื่นเสียง สัญญาณอาจไม่ค่อยดี ทางไลน์ เฟสบุ๊ก จะสะดวกเป็นส่วนใหญ่ 4) ด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า ควรมีการสนับสนุนลูกค้า เช่น การรับส่งสินค้าให้ลูกค้าถึงที่ 5) ด้านกระแสรายได้ ควรมีการปล่อยยอดในการให้เครดิตลูกค้ารายย่อย ส่วนมากมีรายได้จากการขายสินค้า 600,000 - 800,000 / วัน เป็นลูกค้าหมู่บ้าน 50% ลูกค้าปลีก 30% ลูกค้าส่ง 20% 6) ด้านทรัพยากรหลัก รถโฟล์คลิฟท์ในการเคลื่อนย้ายสินค้า เกิดการขัดข้อง ไฟตกบ่อย เกิดปัญหาด้านโลจิสติกส์ในการส่งสินค้าไปให้ลูกค้า 7) ด้านกิจกรรมหลัก มีเบี้ยเลี้ยงเพิ่ม ถ้าหากพนักงานออกไปส่งสินค้านอกพื้นที่ การจัดรายการสินค้าเมื่อมีงานบุญประจำปีหรือประเพณีต่าง ๆ ก็จะมีการบริจาคสิ่งของ อาหารแห้ง ไปบริจาค บริจาคของให้ไปมูลนิธิเด็ก การมีส่วนร่วมในการบริจคน้ำดื่ม จำนวน 1 คันรถสิบล้อ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมและมอบให้แก่มูลนิธิที่จัดทำโรงงาน มีการฝึกอบรมพนักงานทุกวันก่อนทำงาน มีการ

แบ่งบทบาทหน้าที่ของพนักงานชัดเจน 8) ด้านพันธมิตรหลัก บริษัทบังคับให้ขายสินค้า บริษัทบางแห่งดูแลสินค้าให้กับผู้ประกอบการ มีพาร์ทเนอร์ บางแห่งขายสินค้าออกอย่างเดียว และ 9) ด้านโครงสร้างต้นทุน ควรมีเบี้ยยั่นสวัสดิการให้พนักงานที่อยู่ประจำ ด้านระบบนิเวศของกิจการเพื่อสังคม ประกอบด้วย 1) ด้านผู้ออกนโยบาย พบว่าผู้ประกอบการไม่ได้วิเคราะห์ สภาพความพร้อมของตนเอง เช่น ไปดูของบริษัทอื่นแล้วรู้สึกว่ามี แล้วมาดำเนินการจึงไม่ตอบสนองของตนเอง ซึ่งบริษัทนั้น ๆ มีทรัพยากรที่พร้อมกว่า จึงเกิดปัญหาตามมา หากไม่วิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง โดยเน้นกำหนดความต้องการตนเอง และไม่ได้ศึกษาความต้องการของชุมชนว่าต้องการอะไร ทำให้การทำกิจกรรมไม่มีเป้าหมาย ซึ่งการกระทำแบบนี้เป็นไปในทางยึดเยื้อให้กับสังคม แนวทางแก้ไข ต้องวิเคราะห์สภาพความพร้อมของตนเอง และต้องวิเคราะห์ความต้องการของชุมชนด้วย ถึงจะกำหนดนโยบายออกมาได้ว่าจะทำอะไรให้กับสังคม - มีกฎของร้านในการจัดการ การบริหารเวลา การบริหารการเงิน - ส่งสินค้า เข้า - ออก ร้านอยู่เป็นประจำ การป้องกันน้ำหนักรถในการบรรทุกสินค้า ไม่ให้เกิดกฎหมายกำหนด - สนับสนุนด้านกีฬา เช่น การทำเสื้อฟุตบอล สนับสนุนการปลูกต้นไม้ อุปกรณ์การเรียนเด็ก ๆ 2) ด้านผู้ให้บริการระบบสนับสนุนและความเป็นมืออาชีพ เจ้าของกิจการหรือผู้ประกอบการตัดสินใจเอง ในการสนับสนุนการบริจาค ซึ่งส่วนใหญ่จะบริจาคกับเด็กด้อยโอกาส ผู้มาขอความช่วยเหลือว่าขาดแคลนอะไรก็จะบริจาคไป 3) ด้านการสร้างศักยภาพ การขนส่งสินค้า ลดจำนวนคนลง เอาเครื่องจักรเข้ามาช่วย เพื่อความรวดเร็วเนื่องจากเครื่องจักรสามารถควบคุมได้ 4) ด้านสถาบันวิจัย ขาดความร่วมมือจากสถาบันวิจัยกับผู้ประกอบการ เช่น การทำให้ธุรกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน ไม่รู้ว่าผลิตภัณฑ์ของตนเองที่จะทำเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร ทำอย่างไร 5) ด้านผู้สร้างเครือข่าย ควรให้หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเข้ามาเพื่อมาขอจัตรายการสินค้าชนิดใดให้ลูกค้า เช่น สินค้าเกษตร สินค้าที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เป็นต้น และที่ผ่านมามีการทำกิจการเพื่อสังคมในระยะสั้น ไม่เกิดการต่อเนื่องและไม่มีความชัดเจนว่าเครือข่ายที่จะทำ CSR 6) ด้านผู้ให้ทุนสนับสนุน ต้องชี้ให้ผู้ประกอบการเห็นความสำคัญของ CSR และประโยชน์ ที่นอกเหนือจากเป็นมูลค่าทางการเงิน เพราะประโยชน์ของ CSR มีด้านอื่น ๆ และ 7) ด้านหน่วยงานผู้จัดงานแข่งขัน สร้างความตระหนัก CSR ในการเข้าถึง และมีความสำคัญ เพราะไม่รู้ว่า CSR สร้างประโยชน์ให้ผู้ประกอบการในมากน้อยแค่ไหน แนวทางแก้ไข หน่วยงานต้องมีการสนับสนุน ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับผู้ประกอบการ ว่ามีความสำคัญอย่างไร และต้องชี้ให้เห็นประโยชน์ว่า คืออะไร ในทุก ๆ ด้าน

1.2 การวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 380 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 68.4 มีอายุ ระหว่าง 45 - 54 ปี ร้อยละ 31.8 สถานภาพเป็นหม้าย ร้อยละ 36.3 ระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 52.8 และมีประสบการณ์ทำงานระหว่าง 16 - 20 ปี ร้อยละ 51.8 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (380)	ร้อยละ (100)
เพศ		
ชาย	120	31.5
หญิง	260	68.4
อายุ		
ระหว่าง 25 - 34 ปี	63	16.5
ระหว่าง 35 - 44 ปี	79	20.7
ระหว่าง 45 - 54 ปี	121	31.8
ตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป	117	30.7
สถานภาพ		
โสด	62	16.3
สมรส	121	30.3
หม้าย	138	36.3
หย่าร้าง	59	17.0

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (380)	ร้อยละ (100)
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	120	31.5
ปริญญาตรี	201	52.8
ปริญญาโท	59	15.5
ปริญญาเอก	0	0.0
ประสบการณ์การทำงาน		
ไม่เกิน 10 ปี	63	16.5
ระหว่าง 11 - 15 ปี	0	0.0

ระดับสภาพปัญหาของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย ด้านรูปแบบโมเดลธุรกิจและด้านระบบนิเวศของกิจการเพื่อสังคม ดังตารางที่ 2 - 3

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับสภาพปัญหาของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ด้านรูปแบบโมเดลธุรกิจ ในภาพรวม

ด้านรูปแบบโมเดลธุรกิจ	ระดับความคิดเห็น		ลำดับ
	$\bar{x}$	SD	
1. ด้านลูกค้า	4.3	0.6	2
2. ด้านคุณค่า	3.2	1.2	9
3. ด้านช่องทาง	3.4	1.4	8
4. ด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า	4.5	0.6	1
5. ด้านกระแสรายได้	4.3	0.8	3
6. ด้านทรัพยากรหลัก	3.9	1.1	7
7. ด้านกิจกรรมหลัก	4.0	0.9	6
8. ด้านพันธมิตรหลัก	4.0	0.8	5
9. ด้านโครงสร้างต้นทุน	4.1	0.7	4
รวม	4.0	0.9	

จากตารางที่ 2 ด้านรูปแบบโมเดลธุรกิจ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ลำดับที่ 1 ด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า ลำดับที่ 2 ด้านลูกค้า ลำดับที่ 3 ด้านกระแสรายได้ ลำดับที่ 4 ด้านโครงสร้างต้นทุน ลำดับที่ 5 ด้านพันธมิตรหลัก ลำดับที่ 6 ด้านกิจกรรมหลัก ลำดับที่ 7 ด้านทรัพยากรหลัก ลำดับที่ 8 ด้านช่องทาง และลำดับที่ 9 ด้านคุณค่า ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับสภาพปัญหาของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ด้านระบบนิเวศของกิจการเพื่อสังคม ในภาพรวม

ด้านระบบนิเวศของกิจการเพื่อสังคม	ระดับความคิดเห็น		ลำดับ
	$\bar{x}$	SD	
1. ด้านผู้ออกนโยบาย	3.88	1.17	1
2. ด้านผู้ให้บริการระบบสนับสนุนและความเป็นมืออาชีพ	3.38	1.36	5

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับสภาพปัญหาของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ด้านระบบนิเวศของกิจการเพื่อสังคม ในภาพรวม (ต่อ)

ด้านระบบนิเวศของกิจการเพื่อสังคม	ระดับความคิดเห็น		ลำดับ
	$\bar{X}$	SD	
3. ด้านผู้สร้างศักยภาพ	3.82	1.25	2
4. ด้านสถาบันวิจัย	3.05	1.52	7
5. ด้านผู้สร้างเครือข่าย	3.20	1.46	6
6. ด้านผู้ให้ทุนสนับสนุน	3.54	1.14	4
7. ด้านหน่วยงานผู้จัดงานแข่งขัน	3.81	1.01	3
รวม	3.53	1.27	

จากตารางที่ 3 ด้านระบบนิเวศของกิจการเพื่อสังคม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ลำดับที่ 1 ด้านผู้ออกนโยบาย ลำดับที่ 2 ด้านผู้สร้างศักยภาพ ลำดับที่ 3 ด้านหน่วยงานผู้จัดงานแข่งขัน ลำดับที่ 4 ด้านผู้ให้ทุนสนับสนุน ลำดับที่ 5 ด้านผู้ให้บริการระบบสนับสนุนและความเป็นมืออาชีพ ลำดับที่ 6 ด้านผู้สร้างเครือข่าย และลำดับที่ 7 ด้านสถาบันวิจัย ตามลำดับ

2. ผลการกำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบทางสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบทางสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยผู้วิจัยนำด้านโมเดลธุรกิจในด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า ค่าเฉลี่ยกลาง ตั้งแต่ลำดับที่ 1 - 6 และด้านระบบนิเวศของกิจการเพื่อสังคมในด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า ค่าเฉลี่ยกลาง ตั้งแต่ลำดับที่ 1 - 4 มาจัดทำเป็นรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ได้แก่ 1) ด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า 2) ด้านลูกค้า 3) ด้านกระแสรายได้ 4) ด้านโครงสร้างต้นทุน 5) ด้านพันธมิตรหลัก 6) ด้านกิจกรรมหลัก 7) ด้านผู้ออกนโยบาย 8) ด้านผู้สร้างศักยภาพ 9) ด้านหน่วยงานผู้จัดงานแข่งขัน 10) ด้านผู้ให้ทุนสนับสนุน ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้รูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยรายด้านมากกว่า 3.51 จึงกล่าวได้ว่าสามารถนำรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ไปปฏิบัติได้จริง

อภิปรายผล

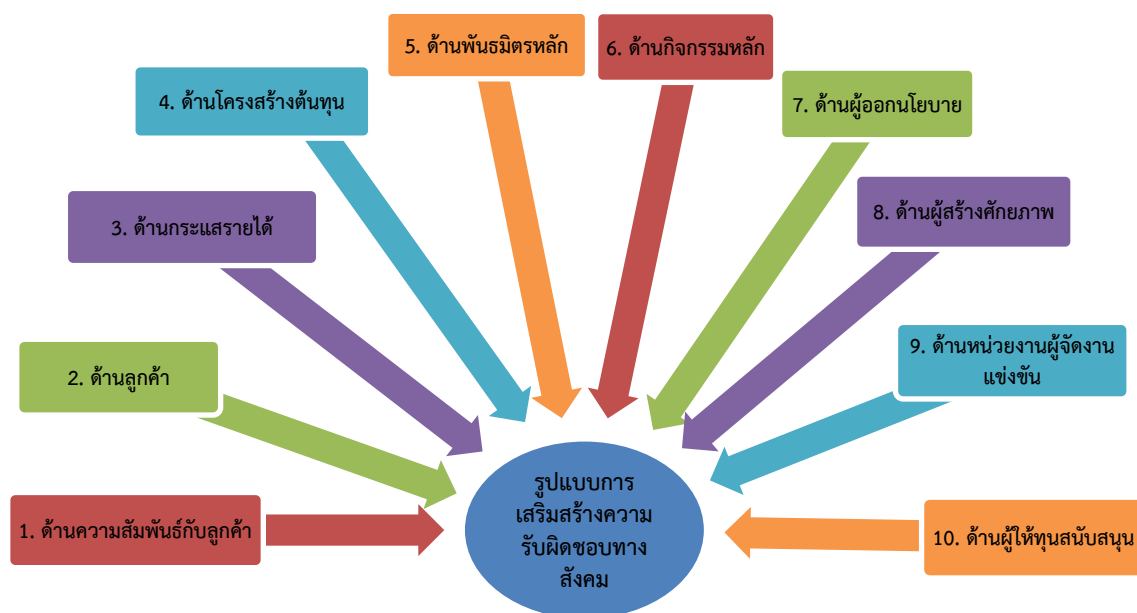
1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่า สภาพปัญหาของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่าปัญหาด้านความสัมพันธ์กับลูกค้าเป็นปัญหาอันดับ 1 โดยผู้ประกอบการจะต้องแสดงความใส่ใจกับลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ พัฒนาความรู้และทักษะผู้ประกอบการในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าโดยการหมั่นติดตาม สังเกตความชอบหรือไม่ชอบกับลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิวิทย์ พูลสวัสดิ์ และคณะ พบว่า ปัญหาอุปสรรคความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจอันดับต้น ๆ คือ การใส่ใจลูกค้าของผู้ประกอบการ เช่น การสอบถาม ติดตามความพึงพอใจในการรับบริการของลูกค้า (ศศิวิทย์ พูลสวัสดิ์ และคณะ, 2562)

2. ผลการกำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย 10 รูปแบบ ได้แก่ 1) ด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า โดย

ผู้ประกอบการต้องสำรวจปัญหาและความต้องการของลูกค้าอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านลูกค้า เปิดโอกาสให้ลูกค้ามีสิทธิ์ต่อรองเจรจาราคาสินค้ากับผู้ประกอบการได้ 3) ด้านกระแสรายได้ เพิ่มช่องทางการหารายได้ของธุรกิจให้มีหลายช่องทาง 4) ด้านโครงสร้างต้นทุน ควรสร้างต้นทุนที่ใช้พัฒนาธุรกิจ ให้เติบโตมากยิ่งขึ้น เช่น งบประมาณ งบในการจัดงานแถลงข่าว งบในการลงข่าวประชาสัมพันธ์ธุรกิจ 5) ด้านพันธมิตรหลัก ให้คำปรึกษาโดยตรงในการจัดส่งสินค้าให้ลูกค้าของบริษัททางแห่งและการดูแลสินค้าจากเจ้าของแบรนด์สินค้า 6) ด้านกิจกรรมหลัก พัฒนาระบบการและวิธีการส่งมอบสินค้าไปให้ลูกค้าประเภทกลุ่มต่าง ๆ ตามที่อยู่ในการจัดส่งสินค้าอย่างรวดเร็ว 7) ด้านผู้ออกนโยบาย คัดเลือกผู้ประกอบการดีเด่นด้านความซื่อสัตย์สุจริต เป็นธรรม มีจรรยาบรรณ และตั้งมั่นที่จะดำเนินธุรกิจตามกฎหมาย จริยธรรมในการประกอบการค้า และหลักการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรม ชำระภาษีอากรอย่างถูกต้องตรงต่อ 8) ด้านผู้สร้างศักยภาพ พัฒนาศักยภาพการแข่งขันการจัดการกิจการเพื่อสังคมของผู้ประกอบการ 9) ด้านหน่วยงานผู้จัดงานแข่งขัน สนับสนุนด้านข้อมูลการให้คำปรึกษา เสริมสร้างประสบการณ์ ความรู้ในการทำงาน และการได้รับใบประกาศ เกียรติคุณให้แก่ธุรกิจที่ช่วยเหลือสังคมจากภาครัฐ และ 10) ด้านผู้ให้ทุนสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเป็นผู้จัดกิจกรรมเพื่อสังคมขององค์กรธุรกิจนั้น ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคเงิน สิ่งของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ พรหมสุกร ศึกษารูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร พบว่า รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ของธุรกิจและความสำเร็จของธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า ด้านลูกค้า ด้านกระแสรายได้ ด้านโครงสร้างต้นทุน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเชิงเหือตอนบน 1 (ไพฑูรย์ พรหมสุกร, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเชิงเหือตอนบน 1 พบว่า ได้องค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง
ในภาคตะวันออกเชิงเหือตอนบน 1

รูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย 10 รูปแบบ ดังนี้ 1) ด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า 2) ด้านลูกค้า 3) ด้านกระแสรายได้ 4) ด้านโครงสร้างต้นทุน 5) ด้านพันธมิตรหลัก 6) ด้านกิจกรรมหลัก 7) ด้านผู้ออกนโยบาย 8) ด้านผู้สร้างศักยภาพ 9) ด้านหน่วยงานผู้จัดงานแข่งขัน และ 10) ด้านผู้ให้ทุนสนับสนุน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัญหาด้านรูปแบบโมเดลธุรกิจ ได้แก่ 1) ด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า 2) ด้านลูกค้า 3) ด้านกระแสรายได้ 4) ด้านโครงสร้างต้นทุน 5) ด้านพันธมิตรหลัก 6) ด้านกิจกรรมหลัก 7) ด้านทรัพยากรหลัก 8) ด้านช่องทาง และ 9) ด้านคุณค่า ตามลำดับ ส่วนปัญหาด้านระบบนิเวศของกิจการเพื่อสังคม ได้แก่ 1) ด้านผู้ออกนโยบาย 2) ด้านผู้สร้างศักยภาพ 3) ด้านหน่วยงานผู้จัดงานแข่งขัน 4) ด้านผู้ให้ทุนสนับสนุน 5) ด้านผู้ให้บริการระบบสนับสนุนและความเป็นมืออาชีพ 6) ด้านผู้สร้างเครือข่าย และ 7) ด้านสถาบันวิจัย ตามลำดับ นำปัญหาดังกล่าวมากำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคมของกลุ่มธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย 10 รูปแบบ ดังนี้ 1) ด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า 2) ด้านลูกค้า 3) ด้านกระแสรายได้ 4) ด้านโครงสร้างต้นทุน 5) ด้านพันธมิตรหลัก 6) ด้านกิจกรรมหลัก 7) ด้านผู้ออกนโยบาย 8) ด้านผู้สร้างศักยภาพ 9) ด้านหน่วยงานผู้จัดงานแข่งขัน และ 10) ด้านผู้ให้ทุนสนับสนุน มีข้อเสนอแนะ ด้านรูปแบบโมเดลธุรกิจ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยกลุ่มธุรกิจค้าส่ง สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ในการสร้างฐานลูกค้าช่วยให้เข้าใจวิธีการตอบสนองลูกค้าปัจจุบัน และนำไปขยายฐานลูกค้าได้ในอนาคต พัฒนาการไปรษณีย์ ประชาสัมพันธ์ สินค้าแบรนด์ชนิดอื่นให้ลูกค้าทราบแทนคุณภาพสินค้าชนิดนั้น จัดราคาสินค้าที่มีความยุติธรรมทั้งสองฝ่าย การเปลี่ยนแปลงช่วงวัยตามอายุ ที่ไม่สามารถทำงานได้เต็มที่เหมือนเดิม เพิ่มช่องทางการขายสินค้าออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก และมีการร่วมงานอีเว้นท์ แปรนต์มาออกงาน ร่วมอีเว้นท์กับแบรนด์ เพจ shoppee สามารถค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตได้เลย ใช้ระบบ CRM หรือ Customer Relationship Management ที่เป็นระบบบริหารจัดการลูกค้าสัมพันธ์ จะช่วยให้คุณบริหารจัดการลูกค้าได้ง่ายขึ้น และบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนด้านระบบนิเวศของกิจการเพื่อสังคม โดยกลุ่มธุรกิจค้าส่ง สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปพัฒนาโครงการคัดเลือกผู้ประกอบการธุรกิจดีเด่นด้านความซื่อสัตย์สุจริต เป็นธรรม มีจรรยาบรรณ และตั้งมั่นที่จะดำเนินธุรกิจตามกฎหมาย จริยธรรมในการประกอบการค้า และหลักการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรม ชำระภาษีอากรอย่างถูกต้อง พัฒนาโครงการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สินค้าให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าหลากหลายประเภทมากขึ้น พัฒนาความร่วมมือจากสถาบันวิจัยกับผู้ประกอบการ เช่น การทำให้อุตสาหกรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน หรือ CSR เรื่องสิ่งแวดล้อมเราเป็นผู้ประกอบการเอง พัฒนาความร่วมมือจากสำนักงานภาครัฐต่าง ๆ เช่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเข้ามาเพื่อมาขอจัดรายการสินค้าชนิดใดให้ลูกค้า ในด้านสินค้าเกษตร สินค้าที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เรียบเรียงจากงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมทางสังคม ของธุรกิจค้าส่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1” ขอขอบคุณผู้ประกอบการร้านค้าส่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุดรธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ในการสนับสนุนข้อมูล และการอำนวยความสะดวกต่อการลงพื้นที่วิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2550). การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับบริหารและวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกศล ดีศีลธรรม. (2554). องค์กรทำดีเพื่อสังคม: พลังสร้างสรรค์ธุรกิจยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: MGR 360.
- ฉัตรชนก จรัสวิญญู. (2563). ตัวแบบธุรกิจสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคม. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2565 จาก <http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/4751>
- นัชชา เทียมพิทักษ์ และคณะ. (2562). กระบวนการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมด้านบริการอุปกรณ์สำหรับผู้สูงอายุ. วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์, 5(2), 115-129.
- บุษกร ปังประเสริฐ และคณะ. (2563). การดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย: วิธีการวิจัยแบบผสม. วารสาร BU Academic Review, 19(2), 73-87.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2552). องค์การและการบริหารจัดการ. กรุงเทพมหานคร: อิงค์ ปิยอนด์บุ๊คส์.
- ไพฑูรย์ พรหมสุกร. (2563). แนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(3), 179-194.
- วฐุ โรจนวงศ์ และ อรพรรณ คงมาลัย. (2561). การพัฒนาแนวทางสนับสนุนการดำเนินกิจการเพื่อสังคมในประเทศไทย. วารสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 14(1), 1-17.
- ศศิวัลย์ พูลสวัสดิ์ และคณะ. (2562). การศึกษาบทบาทและแนวทางการส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคม ในกลุ่มธุรกิจขนาดย่อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2565 จาก <https://research.rmutsb.ac.th/fullpaper/2561/research.rmutsb-2561-20191206162204598.pdf>
- สิริรักษ์ เพชรรัตน์กุลธนา และพระครูประวิตรวรานุกฤต. (2565). แนวทางการส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคมสู่การแบ่งปันตามหลักพุทธธรรมของร้านของร้านปันกัน มูลนิธิยุวพัฒน์. วารสารปรัชญาอาศรม, 4(2), 104-118.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2546). ระเบียบวิธีการวิจัยสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: เพ็ญฟ้าปริ้นติ้ง.
- สุภาภร ภิญโญฉัตรจินดา. (2561). การวิเคราะห์การเป็นผู้ประกอบการทางสังคมของผู้ประกอบการในเขตประกอบการสวนอุตสาหกรรมโรจนะ จังหวัดอยุธยา. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากรฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(1), 662-678.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐ ไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร*

FACTORS AFFECTING THE SUCCESS OF THE IMPLEMENTATION OF BLUE FLAG WELFARE PROGRAM POLICY IN BANGKOK

दनय जन्तसमरेण*, सूरचय तवमित्र, चोत बदेरत

Danai Chansamruean*, Somchai Tawmit, Chot Bodeerat

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย

Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Danai8138@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติ 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติ และ 3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธีได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ประกอบการร้านค้าที่เข้าร่วมโครงสร้างธงฟ้าประชารัฐ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งยังเปิดกิจการอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2564 จำนวน 353 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จำนวน 20 คน เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1. ความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยรวมอยู่ระดับมาก 2. ปัจจัยคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ปัจจัยช่องทางการจัดจำหน่าย และปัจจัยเครือข่ายผู้ประกอบการธงฟ้ามีผลในทางบวกต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ ควรเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายให้มีความหลากหลายมีการจัดทำข้อมูลในการบริหารร้านค้าอย่างจริงจัง สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการและปฏิบัติตามข้อกำหนดของภาครัฐในการดำเนินการตามนโยบาย

คำสำคัญ: อิทธิพล, ความสำเร็จ, นโยบายธงฟ้าประชารัฐ

Abstract

The objective of this research is to 1) study the level of success in implementing the national flag policy in the area of Bangkok 2) investigate the factors influencing the success of implementing the national flag policy in the area of Bangkok, and 3) study the recommendations for implementing the national flag policy in the Bangkok metropolitan area. The sample group used in the research consists of business operators participating in the national flag policy program

* Received 9 October 2023; Revised 20 October 2023; Accepted 27 October 2023

in the Bangkok metropolitan area, which is still in operation in the year 2021, totaling 353 people. Data was collected using a questionnaire with approximately 5 levels of data analysis using statistical methods, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and structural equation modeling. Research findings are as follows: The success in implementing the national flag policy in the Bangkok metropolitan area is generally at a high level. Factors such as the characteristics of business operators, distribution channels, and the network of national flag business operators have a positive impact on the success of implementing the national flag policy in the Bangkok metropolitan area, statistically significant at the 0.05 level. Business operators of national flag stores should diversify distribution channels, create genuine data for store management, build networks with other operators, and comply with government regulations in implementing the policy.

Keywords: Influence, Success, National Flag Policy

บทนำ

แนวโน้มการเติบโตที่สูงขึ้นของธุรกิจค้าปลีกในตลาดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะกลุ่มร้านค้าสะดวกซื้อที่เป็นตราสินค้าของท้องถิ่น (local brand) และในประเทศไทยธุรกิจค้าปลีกก็มีแนวโน้มการเติบโตที่สูงขึ้นเช่นกัน และร้านค้าสะดวกซื้ออีกตราสินค้าหนึ่งที่เป็นที่นิยมของผู้บริโภคในประเทศไทยคือ “เซเว่นอีเลฟเว่น” อย่างไรก็ตามข้อมูลจากประชาชาติธุรกิจออนไลน์ได้นำเสนอผลการวิจัยพฤติกรรมการจับจ่ายของผู้บริโภค บริษัท กันตาร์ เวิร์ลด์พาแนว (ประเทศไทย) จำกัด ได้ทำการวิจัยไว้ ซึ่งพบว่าธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern trade) ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคมากขึ้น เพราะร้านค้าเหล่านี้มีการปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตกับพฤติกรรมผู้บริโภค (life style and customer behaviour) ที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมของคนไทยในปัจจุบันมีความนิยมซื้อสินค้าใกล้บ้านมากขึ้น ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจ มีแนวโน้มชะลอตัว คนระมัดระวังการใช้จ่ายแต่ร้านค้าปลีกสมัยใหม่ยังสามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ นอกจากนี้ยังพบว่าร้านค้าดั้งเดิม แม้จะมีสัดส่วนแนวโน้มลดลงแต่ก็ยังสามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ เพราะเป็นร้านค้าที่มีความสามารถจำหน่ายสินค้าและบริการเข้าถึงชุมชนได้ดีกว่าร้านค้าปลีกสมัยใหม่

ประกอบกับกระทรวงพาณิชย์ของไทยได้ริเริ่มโครงการธงฟ้าประชารัฐ (Pracharat Blue Flag project) เพื่อสร้างให้เกิดผู้ประกอบการชุมชนที่สามารถเป็นแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์และบริการ ซึ่งถือเป็นที่พักของแต่ละชุมชนทั่วประเทศไทย ประโยชน์ของการพัฒนาโครงการดังกล่าว คือ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการบริโภคของชุมชนและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีมีสุขในชุมชนทั่วประเทศหน่วยงานหลัก ได้แก่ พาณิชย์จังหวัด มุ่งสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐในพื้นที่ ทำการพัฒนาและสร้างความรู้ความสามารถให้กับร้านค้าหรือผู้ประกอบการชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการธงฟ้าประชารัฐ รวมถึงเพื่อให้เกิดความสามารถในการปรับตัวและความสามารถทางด้านนวัตกรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสร้างผลิตภัณฑ์ และบริการที่ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน (มณีวรรณ บรรลุศิลป์ และปรางทิพย์ เสยกระโทก, 2561) ที่อยู่ในพื้นที่ และมีพันธกิจที่จะพัฒนาชุมชนได้ร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างผู้ประกอบการชุมชนให้มีความรู้ และทักษะเพิ่มขึ้น (พัชรกัญญ์ เอียรชุนตินันท์ และสมเดช มุ่งเมือง, 2562) ซึ่งเป้าหมายคือ การสร้างให้เกิดความรู้ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ และความมั่นใจที่เพิ่มมากขึ้นในการบริหารร้านธงฟ้าประชารัฐให้ประสบความสำเร็จ รวมไปถึงการเกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อความสำเร็จของโครงการนี้ในที่สุด

ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เป็นบุคคลที่ทำการก่อตั้งกิจการธุรกิจของตนเองด้วยตนเอง และมีการพัฒนาอย่างเจริญก้าวหน้า สามารถดำรงรักษากิจการโดยผ่านประสบการณ์ในด้านความเสี่ยง การควบคุมการตอบสนองความต้องการของลูกค้าจนได้รับความเชื่อถือและการยกย่องจากสังคม จนกลายมาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและมีส่วนร่วมทำให้สังคมเจริญเติบโตด้วย (วันวิสาข์ โชคพรหมอนันต์, 2558) นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังเป็นผู้ลงทุนและผู้บริหารพร้อมกันทั้งสองหน้าที่เป็นผู้วางแผนบริหารจัดการ เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น ขวนขวายที่จะเอาปัจจัยการผลิตต่างๆ มาผสมผสานด้วยหลักการจัดการทำให้เกิดเป็นสินค้าแปลกใหม่เกิดผู้บริโภคใหม่มีการเสาะแสวงหาตลาดหรือช่องทางที่ทำให้เกิดกำไรเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สิ่งแปลกใหม่ให้กับสินค้าตัวเดิมอยู่เสมอ หรือปรับปรุงกระบวนการผลิตเดิมให้ดีขึ้น การที่ผู้ประกอบการจะดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จได้นั้น คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ประกอบการจะมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ เพราะคุณลักษณะของผู้ประกอบการจะเป็นสิ่งกำหนดความสำเร็จของกิจการ และเป็นแนวพฤติกรรมการทำงานของผู้ประกอบการโดยรวม ผู้ประกอบการจะต้องสามารถต่อสู้หรือยืนหยัดได้กับทุกสถานการณ์ ดังนั้น การพยายามหาคุณลักษณะสำคัญสำหรับการเป็นผู้ประกอบการที่ดีจะช่วยให้ผู้ประกอบการมีความพร้อมในการดำเนินอาชีพและเป็นประโยชน์ ทำให้ทราบจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะและความสามารถ รวมทั้งคุณลักษณะสำคัญที่จะทำให้การดำเนินธุรกิจประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น (พนทิพย์ ฆารไสว, 2554) ดังนั้นคุณลักษณะของผู้ประกอบการจึงส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ

นอกจากคุณลักษณะของผู้ประกอบการแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจดังที่ รพีพรรณ พงษ์อินทรวงศ์ และคณะ ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเครือข่ายผู้ประกอบการ ส่งผลต่อการเพิ่มยอดขายของร้านค้าปลีก ยุคไทยแลนด์ 4.0 กรณีศึกษา ร้านธงฟ้าประชารัฐบริการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จะเห็นได้ว่าการสร้างเครือข่ายของผู้ประกอบการ เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานมีความสามารถสูงกว่าการที่ผู้ประกอบการจะทำตามลำพัง (รพีพรรณ พงษ์อินทรวงศ์ และคณะ, 2563) การสร้างเครือข่ายนั้นเป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนการสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ของผู้ประกอบการด้วยกัน การสร้างเครือข่ายด้านสินค้าและบริการ ด้านราคาทำให้เกิดประโยชน์และส่งผลเชิงบวกกับผลการดำเนินงานของธุรกิจ (ชัยญภาภัก หล้าแหล่ง และคณะ, 2561) อีกทั้งการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถโดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ หรือหน่วยงานเอกชน และมีการบริการความรู้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายทำให้ผู้ประกอบการเกิดการรับรู้เกี่ยวกับธุรกิจตลอดจนนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ ซึ่งจะทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติ ดังที่ วลัย ช่อนกลิ่น ได้กล่าวว่า การที่ร้านค้าปลีกจะประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจนั้น จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดเข้ามาสนับสนุน ซึ่งประกอบ ด้วยทำเลที่ตั้งของร้านค้าที่เข้าถึงได้ง่าย ช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย ประเภทสินค้าที่ให้บริการและการติดต่อสื่อสารกับผู้บริโภคถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ (วลัย ช่อนกลิ่น, 2562) ซึ่ง Aaker, D. A. ได้กล่าวว่า ส่วนผสมทางการตลาดจะต้องให้ความสำคัญกับช่องทางการจัดจำหน่าย เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงการซื้อสินค้าได้ง่าย (Aaker, D. A., 2014) อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้จะพบว่าร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ บริการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จะมีการบริการสินค้าทั้งหน้าร้านและการซื้อขายผ่านออนไลน์ และเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลได้ส่งเสริมให้ร้านค้าธงฟ้าประชารัฐมีบริการเครื่องรูดบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และมีการใช้โปรแกรมประยุกต์สำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Application) หรือเรียกว่าถุงเงินประชารัฐ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้ซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในเขตชุมชน อีกทั้งเป็นการลดภาระเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อมาซื้อสินค้าในร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ในชุมชนพื้นที่ในเมืองขนาดใหญ่ ดังนั้นช่องทางการจัดจำหน่ายจึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐมาปฏิบัติ

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนํานโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายของผู้ประกอบการธงฟ้าประชารัฐในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษานโยบายภาครัฐด้านโครงการธงฟ้าประชารัฐในเขตกรุงเทพมหานคร และเพื่อศึกษาปัจจัยด้านนโยบายภาครัฐด้านโครงการธงฟ้าประชารัฐ ที่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการสร้างเครือข่ายของผู้ประกอบการธงฟ้าประชารัฐ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการนํานโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนํานโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการนํานโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนํานโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยใช้รูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะพื้นฐานของผู้ประกอบการและการรับนํานโยบายภาครัฐด้านโครงการธงฟ้าประชารัฐ
2. ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนํานโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร
3. ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนํานโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนํานโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้พิจารณาเนื้อหา ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ และปัจจัยด้านเครือข่าย และความสำเร็จในการนํานโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาวิจัย ร้านค้าที่เข้าร่วมโครงสร้างธงฟ้าประชารัฐ ภายในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีเขตพื้นที่บางเขน, เขตหนองจอก, เขตดุสิต, เขตพระนคร

ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือร้านค้าที่เข้าร่วมโครงสร้างธงฟ้าประชารัฐ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งยังเปิดกิจการอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2564 โดยกำหนดให้ร้านค้า 1 ร้านนับเป็นกลุ่มประชากร 1 ราย จำนวนรวมทั้งสิ้น 3,053 ราย (<https://shop.moc.go.th/shop>)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ร้านค้าที่เข้าร่วมโครงสร้างรถไฟฟ้าประชารัฐ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งยังเปิดกิจการอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2564 จำนวน 353 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน (Yamane, T. , 1973)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) คือ ผู้ประกอบการร้านค้าภายในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเข้าร่วมโครงการรถไฟฟ้าประชารัฐ จำนวน 20 คนได้มาโดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกเป็นร้านค้าที่มียอดขายจำหน่ายสินค้าสูงและมีกลุ่มเครือข่ายทางธุรกิจ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์กลุ่มคือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการ มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการสร้างเครือข่ายทางด้านธุรกิจ และเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับโครงการประชารัฐ จำนวน 9 คน กำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิคือ

1. เป็นผู้บริหารองค์กรหรือผู้ประกอบการ ที่สำเร็จการศึกษาปริญญาเอก หรือ ผู้มีตำแหน่งวิชาการไม่น้อยกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์
2. เป็นผู้ประกอบการที่ประสบผลสำเร็จในการประกอบธุรกิจ
3. เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับนโยบายหรือโครงการประชารัฐของรัฐ หรือมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการขับเคลื่อนโครงการประชา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 212 คนคิดเป็นร้อยละ 60.06 อายุ 31-40 ปีจำนวน 176 คนคิดเป็นร้อยละ 49.86 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 53.82 ระยะเวลาที่ประกอบกิจการ 6-10 ปี จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 33.71 ส่วนใหญ่จำหน่ายสินค้าประเภทอุปโภค บริโภค จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 42.78 มีทุนจดทะเบียนไม่เกิน 1,000,000 บาทจำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 48.44 และมีพนักงาน จำนวน 6-10 คน จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 58.64

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ พบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, SD. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความใส่ใจในความสำเร็จ ($\bar{X} = 3.97$, SD. = 0.55) รองลงมาคือด้านความเป็นตัวของตัวเอง ($\bar{X} = 3.96$, SD. = 0.60) ความกล้าเสี่ยง ($\bar{X} = 3.94$, SD. = 0.63) ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.93$, SD. = 0.62) ความมีนวัตกรรม ($\bar{X} = 3.89$, SD. = 0.65) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ความก้าวร้าวในการแข่งขัน ($\bar{X} = 3.82$, SD. = 0.61) รายละเอียดแต่ละด้านเป็นดังนี้

2.1 คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ด้านความเป็นตัวของตัวเอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, SD. = 0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยสามลำดับ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ความสามารถทางธุรกิจทำให้ธุรกิจของเจริญรุ่งเรือง ($\bar{X} = 4.10$, SD. = 0.82) รองลงมาคือผ่านภาวะวิกฤติต่าง ๆ มาได้ด้วยความสามารถของตนเอง ($\bar{X} = 4.01$, SD. = 0.85) และผลสำเร็จของงานเกิดขึ้นได้เพราะตัวของมิใช่โชคหรือดวง ($\bar{X} = 3.99$, SD. = 0.86) ตามลำดับส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ชีวิตของถูกกำหนดโดยการกระทำของตนเอง ($\bar{X} = 3.88$, SD. = 1.01) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับกับสามารถที่จะบริหารจัดการชีวิตของตนเองให้เจริญก้าวหน้าตามที่ปรารถนาได้ ($\bar{X} = 3.88$, SD. = 0.88)

2.2 คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ด้านความมั่นคงวิวัฒนาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, $SD. = 0.65$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยสามลำดับ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ คิดว่าการปรับปรุงผลิตภัณฑ์หรือการบริการเป็นเรื่องง่าย ($\bar{X} = 3.98$, $SD. = 0.91$) รองลงมาคือ คิดว่าข่าวสารที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือการบริการด้วยวิธีต่าง ๆ เป็นเรื่องคุ้มค่า ($\bar{X} = 3.87$, $SD. = 0.88$) ค่าเฉลี่ยเท่ากับกับ คิดว่าความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์หรือการบริการ เป็นสิ่งที่ใกล้ตัว ($\bar{X} = 3.87$, $SD. = 0.86$) ตามลำดับส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ มักเสนอแนะวิธีการแปลกใหม่ที่มีประสิทธิภาพในการผลิต หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์หรือการบริการให้แก่ลูกค้า ($\bar{X} = 3.86$, $SD. = 0.92$)

2.3 คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ด้านความกล้าเสี่ยง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, $SD. = 0.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยสามลำดับ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ มีแนวคิดในการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัยอยู่เสมอ ($\bar{X} = 4.03$, $SD. = 0.83$) รองลงมาคือ มีแนวคิดในการเพิ่มจำนวนพนักงานเมื่อลูกค้าเพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 4.01$, $SD. = 0.90$) และมีแนวคิดในการปรับลดราคาพิเศษตามเทศกาล ($\bar{X} = 3.99$, $SD. = 0.93$) ตามลำดับส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ มีแนวคิดในการจัดโปรโมชั่นผลิตภัณฑ์หรือบริการอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 3.83$, $SD. = 0.98$)

2.4 คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ด้านความก้าวร้าวในการแข่งขัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$, $SD. = 0.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยสามลำดับ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การแก้ไขข้อร้องเรียนและปรับปรุงงานสามารถแก้ไขได้ตรงตามความต้องการของลูกค้า ($\bar{X} = 3.93$, $SD. = 0.89$) รองลงมาคือ สถานประกอบการของมีเทคโนโลยีมาใช้ในการอำนวยความสะดวกให้ลูกค้า ได้อย่างรวดเร็วและเพียงพอ ($\bar{X} = 3.88$, $SD. = 0.85$) และข้อร้องเรียนและข้อเสนอแนะของลูกค้า ได้รับการตอบสนองรวดเร็ว ($\bar{X} = 3.87$, $SD. = 0.89$) ตามลำดับส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ลูกค้าสามารถร้องเรียนหรือเสนอแนะการดำเนินงานสถานประกอบการของได้สะดวก ($\bar{X} = 3.74$, $SD. = 0.89$)

2.5 คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ด้านความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$, $SD. = 0.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยสามลำดับ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ สถานประกอบการของมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะบ่อยครั้ง ($\bar{X} = 4.04$, $SD. = 0.93$) รองลงมาคือในภาพรวมให้ความสำคัญต่อความคิดเห็นของลูกค้า ($\bar{X} = 4.03$, $SD. = 0.92$) และสถานประกอบการของมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 3.93$, $SD. = 0.95$) ค่าเฉลี่ยเท่ากับกับ ผลิตภัณฑ์หรือการบริการในสถานประกอบการ ของคำนึงถึงความสะดวกของลูกค้า ($\bar{X} = 3.93$, $SD. = 0.93$) ตามลำดับส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ สถานประกอบการของมีขั้นตอนการทำงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ($\bar{X} = 3.82$, $SD. = 0.98$)

2.6 คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ด้านความใส่ใจในความสำเร็จ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, $SD. = 0.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยสามลำดับ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ถ้าพบปัญหาในการทำงานท่านจะไม่วิตกกังวล แต่จะหาทางแก้ไขปัญหานั้นจนสำเร็จ ($\bar{X} = 4.31$, $SD. = 0.78$) รองลงมาคือจะทำผลงานให้ดีกว่าผู้อื่นทำ ($\bar{X} = 4.24$, $SD. = 0.78$) และจะนำเอาความล้มเหลวผิดพลาดมาแก้ไขเพื่อให้งานประสบความสำเร็จขึ้นได้ ($\bar{X} = 4.19$, $SD. = 0.79$) ตามลำดับส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ จะกำหนดมาตรฐานในระดับสูงสำหรับผลิตภัณฑ์หรือการบริการของ ($\bar{X} = 3.30$, $SD. = 1.10$)

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยช่องทางการจัดจำหน่ายของร้านธงฟ้าประชารัฐ พบว่า โดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, $SD. = 0.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยสามลำดับ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีร้านมีบริการเครื่องรูดบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$,

SD. = 0.78) รองลงมาคือ การจัดวางสินค้าเป็นหมวดหมู่ เลือกซื้อได้สะดวก ($\bar{X}$ = 4.34, SD. = 0.69) และร้านค้าที่มีที่จอดรถสะดวก ($\bar{X}$ = 4.32, SD. = 0.72) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ร้านค้าได้จัดทำข้อมูลในฐานข้อมูล ออนไลน์ของกระทรวงพาณิชย์ ($\bar{X}$ = 3.61, SD. = 1.18)

4. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเครือข่ายผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.74, SD. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความร่วมมือกันทางธุรกิจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.99, SD. = 0.76) รองลงมาคือ ด้านระบบการบริหารจัดการเครือข่าย ($\bar{X}$ = 3.88, SD. = 0.86) ด้านกลไกการติดต่อสื่อสาร ($\bar{X}$ = 3.81, SD. = 0.97) ด้านจิตสำนึกการพึ่งพาและร่วมมือกัน ($\bar{X}$ = 3.72, SD. = 0.89) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจกันของเครือข่าย ($\bar{X}$ = 3.72, SD. = 0.92) ตามลำดับส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ด้านการจัดการความรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.33, SD. = 0.98) รายละเอียดแต่ละด้านเป็นดังนี้

4.1 เครือข่ายผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ ด้านจิตสำนึกการพึ่งพาและร่วมมือกันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.72, SD. = 0.89) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีจิตสำนึกในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่ม ($\bar{X}$ = 3.78, SD. = 1.11) รองลงมาคือมีจิตสำนึกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพึ่งพาระหว่างผู้ประกอบการ ($\bar{X}$ = 3.77, SD. = 0.97) และมีการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้ประกอบการในการสร้างความร่วมมือ การพัฒนาแบบยั่งยืนเพื่อการพึ่งตนเอง ($\bar{X}$ = 3.67, SD. = 1.00) ค่าเฉลี่ยเท่ากับมีการสร้างโอกาสให้สมาชิกเสนอข้อคิด เห็นตั้งแต่การกำหนดปัญหา การวางแผน การดำเนินกิจกรรมการใช้ประโยชน์ การแบ่งปันผลประโยชน์ และประเมินผล ร่วมกันทุกขั้นตอน ($\bar{X}$ = 3.67, SD. = 0.94) ตามลำดับ

4.2 เครือข่ายผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจกันของเครือข่ายโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.72, SD. = 0.92) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พยายามสร้างทีมงานและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการทำงานร่วมกันระหว่างภาค ($\bar{X}$ = 3.85, SD. = 1.07) รองลงมาคือ หน่วยงานสามารถสร้างความศรัทธาความเชื่อใจในผลิตภัณฑ์ให้กับภาคเครือข่าย ($\bar{X}$ = 3.74, SD. = 1.03) และหน่วยงานสามารถสร้างความมั่นใจแก่ภาคีในการเสริมสร้างภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่สินค้า ($\bar{X}$ = 3.57, SD. = 0.99) ตามลำดับ

4.3 เครือข่ายผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ ด้านกลไกการติดต่อสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.81, SD. = 0.97) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ มีการนัดประชุม พบปะระหว่างภาคเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ เช่น ประชุมชมรมผู้จัดการ การจัดประชุมเสวนา โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ($\bar{X}$ = 3.94, SD. = 1.08) รองลงมาคือมีการติดต่อสื่อสารโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ระหว่างภาคี ($\bar{X}$ = 3.68, SD. = 0.95) ตามลำดับ

4.4 เครือข่ายผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ ด้านการจัดการความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.33, SD. = 0.98) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ปฏิบัติเพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ($\bar{X}$ = 3.37, SD. = 0.86) รองลงมาคือมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างภาคีเครือข่าย ($\bar{X}$ = 3.34, SD. = 1.05) และ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ฝังในตัวตนของผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานมาก่อน ($\bar{X}$ = 3.26, SD. = 0.89) ตามลำดับ

4.5 เครือข่ายผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ ด้านระบบการบริหารจัดการเครือข่าย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.88, SD. = 0.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีความยืดหยุ่นพอสมควร เพราะสถานการณ์อาจมีการ เปลี่ยนแปลงและเข้าใจในข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย ($\bar{X}$ = 4.05,

SD. = 0.96) รองลงมาคือ มีความคาดหวังที่ตรงกันและมีความสุขในการทำงานเครือข่าย ตลอดจนรับผิดชอบในความสำเร็จหรือล้มเหลวร่วมกัน ($\bar{X}$ = 4.03, SD. = 0.98) และยึดหลักเสมอภาคในการทำงาน และมีความโปร่งใส ($\bar{X}$ = 3.91, SD. = 0.99) ค่าเฉลี่ยเท่ากับกับ หน่วยงานมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ($\bar{X}$ = 3.91, SD. = 0.96) ตามลำดับส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ หน่วยงานมีความผูกพันและรับผิดชอบต่อการสร้างเครือข่ายมีความพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน ($\bar{X}$ = 3.52, SD. = 1.07)

4.6 เครือข่ายผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ ด้านความร่วมมือกันทางธุรกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.99, SD. = 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ รวมกลุ่มกันช่วยปรับปรุงขั้นตอนการจัดส่งสินค้าให้กับลูกค้าได้อย่างสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.37, SD. = 0.90) รองลงมาคือรวมกลุ่มกันจัดหาช่องทางการจำหน่ายสินค้าหลากหลายรูปแบบ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10, SD. = 0.96) และนำสินค้าของตนไปแสดงตามงานจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ ตามที่เอกชนจัด ($\bar{X}$ = 4.04, SD. = 1.01) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ มีระบบการจัดหาสินค้าที่มีประสิทธิภาพ เช่น ระบบทันเวลาพอดี ($\bar{X}$ = 3.82, SD. = 0.96)

5. ผลการวิเคราะห์ความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติ ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.01, SD. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยสามลำดับ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ นโยบายธงฟ้าประชารัฐช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของประชาชน ($\bar{X}$ = 4.46, SD. = 0.91) รองลงมาคือ นโยบายธงฟ้าประชารัฐทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ($\bar{X}$ = 4.42, SD. = 0.91) และนโยบายธงฟ้าประชารัฐทำให้ประชาชนมีรายได้เพียงพอกับค่าครองชีพ ($\bar{X}$ = 4.36, SD. = 0.92) ตามลำดับ

6. สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ดังนี้

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสรุปผลได้ดังนี้

6.1 องค์ประกอบของปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้ประกอบการ มี 6 ตัวแปร ได้แก่ 1) ความเป็นตัวของตัวเอง มีตัวแปรที่สังเกตได้ 7 ตัวแปร 2) ความมีวินัยกรรมมีตัวแปรที่สังเกตได้ 7 ตัวแปร มีตัวแปรที่สังเกตได้ 4 ตัวแปร 3) ความกล้าเสี่ยง มีตัวแปรที่สังเกตได้ 7 ตัวแปร 4) ความก้าวร้าวในการแข่งขัน มีตัวแปรที่สังเกตได้ 6 ตัวแปร 5) ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ มีตัวแปรที่สังเกตได้ 7 ตัวแปร และ 6) ความใส่ใจในความสำเร็จ มีตัวแปรที่สังเกตได้ 9 ตัวแปร

6.2 องค์ประกอบของปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีตัวแปรที่สังเกตได้ 15 ตัวแปร

6.3 องค์ประกอบของปัจจัยด้านเครือข่ายผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ มี 6 ตัวแปร ได้แก่ 1) จิตสำนึกการพึ่งพาและร่วมมือกัน มีตัวแปรที่สังเกตได้ 4 ตัวแปร 2) ด้านความเชื่อถือไว้วางใจกันของเครือข่าย มีตัวแปรที่สังเกตได้ 3 ตัวแปร 3) กลไกการติดต่อสื่อสาร มีตัวแปรที่สังเกตได้ 2 ตัวแปร 4) การจัดการความรู้ มีตัวแปรที่สังเกตได้ 3 ตัวแปร 5) ระบบการบริหารจัดการเครือข่าย มีตัวแปรที่สังเกตได้ 5 ตัวแปร และ 6) ด้านความร่วมมือกันทางธุรกิจ มี ตัวแปรที่สังเกตได้ 15 ตัวแปร

6.4 องค์ประกอบของความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ 20 ตัวแปร

สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยตัวแปรแฝง 3 ตัวแปร

7. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัย (Hypothesis Model) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาตามแนวคิดและทฤษฎีมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ หากพบว่าไม่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยก็จะดำเนินการปรับแก้แบบจำลอง (Modification Model) เพื่อให้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการยอมให้ค่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของตัวแปรสังเกตบางคู่มีความสัมพันธ์กัน จนกระทั่งแบบจำลองที่ปรับแก้ (Adjust Model) มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แล้วจึงจะพิจารณาถึงเส้นทางความสัมพันธ์ของแบบจำลองรายละเอียดดังนี้

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างเชิงสาเหตุตามสมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงสาเหตุของแบบจำลองปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่ดำเนินการปรับแก้ (Adjust Model) ได้ผลลัพธ์สำหรับการทดสอบสมมติฐาน H1 แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะของผู้ประกอบการ มีผลในทางบวกต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สิ่งนี้แสดงว่า หาก คุณลักษณะของผู้ประกอบการสูงขึ้นก็มีแนวโน้มที่ความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครจะมากขึ้นด้วย

สำหรับการทดสอบสมมติฐาน H2 แสดงให้เห็นว่าช่องทางการจัดจำหน่ายมีผลในทางบวกต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สิ่งนี้แสดงว่า หากช่องทางการจัดจำหน่าย มีมากขึ้น ก็มีแนวโน้มที่ความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จะมากขึ้นด้วย

ในส่วนของการทดสอบสมมติฐาน H3 แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายผู้ประกอบการมีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สิ่งนี้แสดงว่า หากเครือข่ายผู้ประกอบการมีมากขึ้นก็มีแนวโน้มที่ความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครจะมากขึ้นด้วย

จะเห็นว่าปัจจัยทั้ง 3 ต่างมีผลทางบวกต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยที่ปัจจัยเครือข่ายของผู้ประกอบการธงฟ้าประชารัฐ ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐมากที่สุด ($\beta = 0.299$) ปัจจัยที่มีผลรองลงมาคือ คุณลักษณะของผู้ประกอบการและช่องทางจัดจำหน่าย ($\beta = 0.291$ และ 0.141 ตามลำดับ)

อภิปรายผล

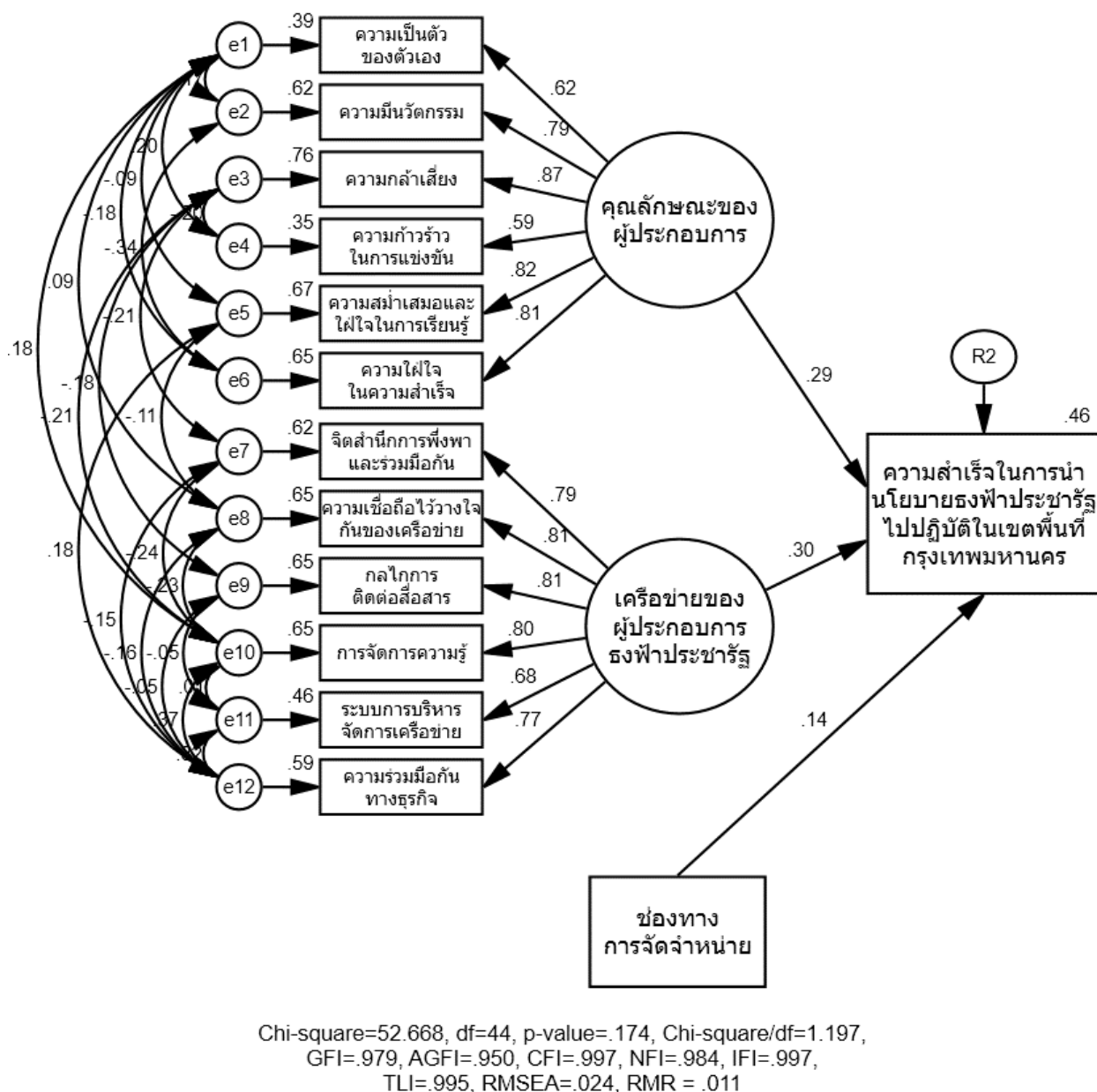
การวิจัยในครั้งนี้อภิปรายผลได้ว่าคุณลักษณะผู้ประกอบการ ช่องทางการจัดจำหน่ายและเครือข่ายของผู้ประกอบการธงฟ้าประชารัฐ ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. คุณลักษณะผู้ประกอบการ เป็นคุณลักษณะของผู้ประกอบการธุรกิจร้านค้าปลีกที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล่าวที่จะตัดสินใจทำงานในสถานการณ์ต่าง ๆ มีความรับผิดชอบสามารถแก้ปัญหาในการบริหารงานและปรับตัวเองในการทำงาน มีอิสระในการทำงาน มุ่งเน้นนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการร้านค้า เช่น องค์ประกอบของร้านค้า บรรยากาศ ความสะอาด เป็นต้น ซึ่ง Lumpkin, G.T. et al ได้กล่าวว่าผู้ประกอบการจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าเสี่ยง มีความคิดและวิสัยทัศน์กว้าง และมุ่งเน้นการนำนวัตกรรมมาใช้ในการดำเนินงาน (Lumpkin, G.T. et al, 2009) นอกจากนี้สอดคล้องจากการศึกษาของ วรมรรณ นามวงศ์ และคณะ ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของเจ้าของธุรกิจค้าปลีกที่เข้าร่วมโครงการธงฟ้าประชารัฐกรณีศึกษา : พื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย และพบว่าคุณลักษณะของผู้ประกอบการจะต้องเป็นผู้ที่มีการทำงานเชิงรุก มีความกล้าแข่งขันและกล้าเสี่ยงในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ดังที่ กล่าวว่า ร้านค้าปลีกที่อยู่

ในชุมชนจะมีอุปสรรคด้านการบริการสินค้าที่หลากหลายจึงอาจทำให้ไม่สนองตอบความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้น ผู้ประกอบการจะต้องพัฒนาจัดร้านค้าให้มีความทันสมัย สินค้าจัดวางอย่างเป็นหมวดหมู่ซึ่งในความเป็นจริง การจัดหาสินค้าที่หลากหลายนั้นผู้ประกอบการร้านค้าปลีกจะไม่กล้าเสี่ยงที่จะลงทุนซื้อสินค้ามาจัดวางในร้าน (วรรณ นามวงศ์ และคณะ, 2562)

2. การวิจัยครั้งนี้พบว่าช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ บริการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จะมีบริการสินค้าทั้งหน้าร้านและการซื้อขายผ่านออนไลน์ และเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลได้ส่งเสริมให้ร้านค้าธงฟ้าประชารัฐมีบริการเครื่องรูดบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และมีการใช้โปรแกรมประยุกต์สำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Application) หรือเรียกว่า ถุงเงินประชารัฐ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ได้ซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคที่อยู่ในเขตชุมชน อีกทั้งเป็นการลดภาระเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อมาซื้อสินค้าในร้านค้าปลีกใกล้ชุมชนในชุมชน ดังนั้นด้วยเหตุผลที่กล่าวมาจึงทำให้ช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับการศึกษาของ รพีพรรณ พงษ์อินทรวงศ์ และคณะ ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดขายของร้านค้าปลีก ยุคไทยแลนด์ 4.0 กรณีศึกษาร้านธงฟ้าประชารัฐบริการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัจจัยช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อการเพิ่มยอดขายของร้านค้า ซึ่งจะเห็นได้ว่า ร้านค้าปลีกที่เข้าร่วมโครงการร้านธงฟ้าประชารัฐ เป็นร้านค้าที่บริการสินค้าและบริการให้กับผู้บริโภคในชุมชนและเป็นผู้บริโภคลำดับสุดท้าย ตามแนวคิดช่องทางการจำหน่ายสินค้า ร้านค้าปลีกเหล่านี้เป็นแนวทางในการสร้างอาชีพให้ประชาชนในชุมชนให้มีอาชีพ และถึงแม้ว่าจะมีร้านค้าปลีกสมัยใหม่เข้ามาขยายสาขาเป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมก็ยังมีความจำเป็นกับสังคมไทยเช่นเดิม และสิ่งที่ทำให้เกิดหลักฐานเชิงประจักษ์จะพบว่า ร้านธงฟ้าประชารัฐ เป็นร้านค้าอำนวยความสะดวกให้ผู้มีรายได้น้อย สามารถซื้อสินค้าและบริการในร้านค้าใกล้บ้าน อีกทั้งร้านธงฟ้าประชารัฐยังเป็นร้านค้าที่ตอบสนองนโยบายของรัฐบาลที่จะลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมโดยผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและ มีความยากจน (รพีพรรณ พงษ์อินทรวงศ์ และคณะ, 2563)

3. การสร้างเครือข่ายของผู้ประกอบการส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการสร้างเครือข่ายของผู้ประกอบการเป็นการร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานมีความสามารถสูงกว่าการที่ผู้ประกอบการจะทำตามลำพัง การสร้างเครือข่ายนั้นเป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้นับสนุนการสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ของผู้ประกอบการด้วยกัน การสร้างเครือข่ายด้านสินค้าและบริการ ด้านราคาทำให้เกิดประโยชน์ และส่งผลเชิงบวกกับผลการดำเนินงานของธุรกิจ (ชัยญญากาศ หล้าแหล่ง และคณะ, 2561) นอกจากนี้จากการศึกษาของ สุจินดา เจียมศรีพงษ์ ได้เสนอแนะว่าการที่ร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมจะอยู่รอดในอนาคตจะต้องมีการสร้างเครือข่ายของกลุ่มร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม (สุจินดา เจียมศรีพงษ์, 2554)

ภาพที่ 1 การสร้างเครือข่ายของผู้ประกอบการส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธพป.ไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า คุณลักษณะผู้ประกอบการนั้นเป็นคุณลักษณะของผู้ประกอบการธุรกิจร้านค้าปลีกที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าที่จะตัดสินใจทำงานในสถานการณ์ต่าง ๆ มีความรับผิดชอบสามารถแก้ปัญหาในการบริหารงานและปรับตัวเองในการทำงาน มีอิสระในการทำงาน มุ่งเน้นนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการร้านค้าในส่วนของการจัดการกำหนดยุทธศาสตร์นั้นส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธพป.ไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าร้านค้าธพป.บริการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จะมีการบริการสินค้าทั้งหน้าร้านและการซื้อขายผ่านออนไลน์ และเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลได้ส่งเสริมให้ร้านค้าธพป.มีบริการเครื่องรูดบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และมีการใช้โปรแกรมประยุกต์สำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Application) หรือเรียกว่า ถุงเงินประชารัฐ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนผู้ถือบัตรสวัสดิการ

แห่งรัฐ ได้ซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคที่อยู่ในเขตชุมชน อีกทั้งยังเป็นการลดภาระเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เพื่อมาซื้อสินค้าในร้านค้าปลีกใกล้ชุมชนในชุมชน ดังนั้นด้วยเหตุผลที่กล่าวมาจึงทำให้ช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร และการสร้างเครือข่ายของผู้ประกอบการส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายธงฟ้าประชารัฐไปปฏิบัติในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสร้างเครือข่ายของผู้ประกอบการเป็นการร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานมีความสามารถสูงกว่าการที่ผู้ประกอบการจะทำตามลำพัง การสร้างเครือข่ายนั้นเป็นการ นำเทคโนโลยีมาใช้นับสนุนการสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ของผู้ประกอบการด้วยกัน การสร้างเครือข่ายด้านสินค้า และบริการ ด้านราคาทำให้เกิดประโยชน์ และส่งผลเชิงบวกกับผลการดำเนินงานของธุรกิจ ข้อเสนอแนะเชิง นโยบาย หน่วยงานรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับผิดชอบในการประสานงานกับร้านธงฟ้าประชารัฐ โดยการ ประชาสัมพันธ์และสร้างความตระหนักให้ร้านค้าเหล่านี้่นำนโยบายเกี่ยวกับการบริการสินค้าที่หลากหลาย โดยเฉพาะการรับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนมาจำหน่ายภายในร้าน เช่น พืชผัก ผลไม้ ต่าง ๆ หรือสินค้าแปรรูป เป็นต้น เพราะสินค้าดังกล่าวจะทำให้ประหยัดต้นทุนในการจัดหาสินค้า ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ร้านธงฟ้าประชารัฐ ควรคำนึงถึงการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายให้มีความหลากหลายมีการจัดทำข้อมูลในการบริหารร้านค้าอย่างจริงจัง เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ในการวางแผนด้านการประหยัดต้นทุน ลดค่าใช้จ่ายก็จะส่งผลให้ยอดขายของกิจการเพิ่มขึ้น และให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดของภาครัฐในการดำเนินการตามนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับผิดชอบในการประสานงานกับร้านธงฟ้าประชารัฐ โดยการประชาสัมพันธ์และ สร้างความตระหนักให้ร้านค้าเหล่านี้่นำนโยบายเกี่ยวกับการบริการสินค้าที่หลากหลายโดยเฉพาะการรับสินค้าหรือ ผลิตภัณฑ์ชุมชนมาจำหน่ายภายในร้าน เช่น พืชผัก ผลไม้ ต่าง ๆ หรือสินค้าแปรรูป เป็นต้น เพราะสินค้าดังกล่าว จะทำให้ประหยัดต้นทุนในการจัดหาสินค้า ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ร้านธงฟ้าประชารัฐ ควรคำนึงถึงการเพิ่มช่อง ทางการจัดจำหน่ายให้มีความหลากหลายมีการจัดทำข้อมูลในการบริหารร้านค้าอย่างจริงจัง เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้ ไปใช้ในการวางแผนด้านการประหยัดต้นทุน ลดค่าใช้จ่ายก็จะส่งผลให้ยอดขายของกิจการเพิ่มขึ้น และให้ปฏิบัติ ตามข้อกำหนดของภาครัฐในการดำเนินการตามนโยบาย

เอกสารอ้างอิง

- ชัยญภาภัก หล้าแหล่ง และคณะ. (2561). การสร้างเครือข่ายทางธุรกิจกับความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(2), 3447-3464.
- ฝนทิพย์ ชารไสว. (2554). การศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จของธุรกิจโรงแรม ใน จังหวัดภาคเหนือตอนล่างของไทย. วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 7(1), 39-50.
- พัชรกัญญ์ เจริญชุตินันท์ และสมเดช มุ่งเมือง. (2562). นโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อย ผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. วารสารมหาจุฬาริชาการ, 6(2). 333-345.
- มณีนวรณ์ บรรลุศิลป์ และปรางทิพย์ เสยกระโทก. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าใน ร้านค้าปลีกดั้งเดิม (ร้านโชห่วย). วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 8(2), 1-15.
- รพีพรรณ พงษ์อินทร์วงศ์ และคณะ. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของผู้ประกอบการเอส เอ็ม อี สตาร์ทอัพ กรณีศึกษาเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารสหวิทยาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 3(2), 11-19.

- วรมรรณ นามวงศ์ และคณะ. (2562). คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ของเจ้าของธุรกิจค้าปลีกที่เข้าร่วมโครงการธงฟ้าประชารัฐ กรณีศึกษา : พื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. วารสารบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยแม่โจ้, 1(1), 48-59.
- วลัย ช่อนกลิ่น. (2562). กลยุทธ์การค้าปลีกที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการค้าปลีกวัสดุก่อสร้าง ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 10(2), 233-247.
- วันวิสาข์ โชคพรหมอนันต์. (2558). คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่มีต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม. Veridian E-Journal, Slipakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(2), 967-988.
- สุจินดา เจียมศรีพงษ์. (2554). ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม (ร้านโชห่วย): ปัญหาและทางแก้ไข. วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์, 6(1), 9-23.
- Aaker, D. A. (2014). Aaker on Branding 20: Principles that Drive Success. New York: Morgan James Publishing.
- Lumpkin, G.T. et al. (2009). Understanding and Measuring Autonomy: An Entrepreneurial Orientation Perspective. Entrepreneurship Theory and Practice, 3(1), 47-69.
- Yamane, T. . (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd Ed). New York: Harper and Row Publications.

รูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกัน
กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

LEARNING MANAGEMENT MODEL OF PROJECT BASE LEARNING INTEGRATED
COLLABORATIVE LEARNING WITH HIGH SCHOOL STUDENTS UNDER THE OFFICE
OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION (OBEC)

วิโรจน์ วิจิตรธำรงศักดิ์^{1*}, ณัฐชนา พุทธแสง², ประทีป จินน์³, กาญจนา ภัทราวิวัฒน์³, ฐาสุกร จันประเสริฐ³
Virote Vijittamrongsak^{1*}, Natchana Bhutasang², Prateep Jinng³, Kanchana Pattrawiwat³, Thasuk Junprasert³

¹วัดพระธรรมกาย ปทุมธานี ประเทศไทย

¹Wat Phra Dhammakaya, Pathum Thani, Thailand

²คณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเมธาร์ธย์ ปทุมธานี ประเทศไทย

²School of Health Science, Metharath University, Pathum Thani, Thailand

³สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

³Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: virotev@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เก็บข้อมูลด้วยการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการโดยวิธีการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง ผ่านโปรแกรม zoom จากครูที่มีประสบการณ์การสอนการทำโครงการนักเรียน หรือการสอนการทำงานเป็นกลุ่ม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก (V-Star) จำนวน 4 คน จาก 4 โรงเรียน และทีมงานฝ่ายวิชาการชมรมพุทธศาสตร์สากล ที่มีหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตร โครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน โดยผู้ให้ข้อมูลต้องมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์คัดเลือก และได้ความเห็นชอบจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อลดความอคติในการคัดเลือก มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการบูรณาการปัจจัย 4 ตัว ประกอบด้วย 1) เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ร่วมกัน 2) การรับรู้ความสามารถของตน 3) การรับรู้ความสามารถของกลุ่ม และ 4) การปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม 6 ลงสู่ 6 ขั้นตอนในการเรียนรู้แบบโครงการ คือ 1) ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน 2) ขั้นกระตุ้นความสนใจ 3) ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ 4) ขั้นแสวงหาความรู้ 5) ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ และ 6) ขั้นนำเสนอผลงาน โดยมีแนวทางในการบูรณาการ คือ 1) ชี้แนะให้เห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม 2) มีการจัดกิจกรรมเสริมข้อคิดประสบการณ์ 3) คอยเติมเต็มความสำเร็จ 4) ทำให้เห็นต้นแบบที่ดี และ 5) คอยชื่นชมให้กำลังใจ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, การเรียนรู้แบบโครงการ, การเรียนรู้ร่วมกัน

Abstract

This research article is a qualitative research. The objective of this study is to develop the learning management model of project base learning integrated collaborative learning with high school students under the office of the basic education commission (OBEC). Data were collected by organizing the workshop seminar using the specific focus group discussion method with an online system through the zoom application from teachers who had experience in project base teaching or work groups teaching among high school's students at world-class standard schools participating in the World Morality Revival Project (V-Star) included 8 participants: 4 teachers from 4 schools and 4 academic staffs from International Buddhist Clubs (IBS) who has the responsibility to develop the curriculum of project. The inclusion criteria were met and got the approval from all involved parties to reduce the selection bias. Qualitative data were analyzed. The research revealed that the learning management model of project base learning integrated collaborative learning of high school students has integrated 4 factors: self-efficacy, attitude, group efficacy and saraniyadhamma six into 6 steps of project base learning management: 1) basic knowledge teaching 2) interest arousing 3) organizing collaborative groups 4) knowledge seeking 5) summary of what students learned and 6) work presenting. The approach for integration are 1) point out the advantages 2) organize activities to enhance ideas and experiences 3) success giving 4) keeping role models in mind 5) admiration and encouragement.

Keywords: Learning Management, Project Base Learning, Collaborative Learning

บทนำ

การศึกษาไทยในยุคปัจจุบันมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ก้าวสู่สังคมแห่งยุคดิจิทัล อันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เนื่องจากเทคโนโลยี แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญในการเรียนรู้ทักษะชีวิตและทักษะการทำงาน รวมถึงไม่ได้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในชีวิตจริง ทำให้นักเรียนไม่สามารถปรับตัวกับการเผชิญปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ นอกชั้นเรียนได้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมจนถึง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2562 (ฉบับที่ 4) ได้กล่าวถึงมาตราที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ มาตรา 22 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาตรา 23 การจัดการศึกษาต้องเน้นทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และมีการบูรณาการ มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยให้โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ ฝึกปฏิบัติเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เกิดการใฝ่รู้ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียน และมาตรา 26 การประเมินแนวใหม่ที่หลากหลายโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา มีการประเมินผลตามสภาพจริง (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4), 2562) ดังนั้น รูปแบบการเรียนการสอน และแนวคิดที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่การเรียนการสอนในชั้นเรียนเป็นวิธีการสอนแบบเล่าเรื่อง โดยครูเป็นผู้ให้ความรู้ทางเดียว เป็นลักษณะการเรียนรู้ที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) คือ การสอนที่ครูยืนอยู่หน้าชั้นเรียนและสอนด้วยวิธีการอธิบายให้ความรู้ โดยมีนักเรียนเป็นผู้นั่งฟังและจดบันทึกสิ่งที่ครูสอน และเน้นการท่องจำในตำรามากกว่าการให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (โรงเรียนช่างฝีมือทหาร, 2561) ทำให้การเรียนการสอนในลักษณะนี้ส่งผลให้ผู้เรียนขาดการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และขาดการตื่นตัวจากการเรียน จึงไม่

สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ครบทุกด้านได้ แต่อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นครูเป็นศูนย์กลางนั้น มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้เนื้อหาสาระที่ผู้เรียนไม่สามารถหาอ่านได้จากหนังสือหรือตำราเรียน รวมถึงเนื้อหาสาระที่มีความซับซ้อนซึ่งผู้เรียนไม่สามารถทำความเข้าใจได้ด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องอาศัยคำอธิบายจากครู หรือเป็นความรู้จากประสบการณ์ของผู้สอน (วิชัย เสวกงาม, 2555)

จากสภาพปัญหาในอดีตทำให้รูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Center) มากยิ่งขึ้นตามกรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st-Century Skill) ที่มุ่งเน้นเป้าหมายไปที่ผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สู่ทักษะในด้านต่าง ๆ รวมถึงการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน (Communication and Collaboration) ก็ถือเป็นหนึ่งองค์ประกอบในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาและมีความสำคัญต่อผู้เรียนในการเรียน ซึ่งการสื่อสารในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพต้องเกิดจากพฤติกรรมการทำงานร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นจากตัวผู้เรียนกับตัวผู้เรียนเอง หรือระหว่างตัวผู้เรียนกับครูผู้สอนก็ตาม โดยการทำงานเป็นทีมที่มีการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) เป็นการเรียนรู้ที่มีสมรรถิผลสูงกว่าทำงานและเรียนรู้โดยลำพัง เนื่องจากการเรียนรู้ร่วมกันมีการแลกเปลี่ยนแนวความคิดประสบการณ์ สนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของกลุ่มและส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ โดยในกลุ่มไม่มีการแข่งขันในการทำงาน เกิดพลังกลุ่มที่ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และตัดสินใจแก้ปัญหาาร่วมกัน (Anuradha, G. A., 1995) และถึงแม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการจะมีนโยบายส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Active Learning) คือ การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติจริงในรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันในการทำกิจกรรมหรือโครงการ แต่พบว่า นักเรียนก็ยังไม่ได้มีพฤติกรรมการเรียนรู้หรือการแก้ปัญหาในการทำงานร่วมกันอย่างแท้จริง เช่น นักเรียนบางส่วนอาจไม่คุ้นชินการเรียนรู้โดยการลงมือทำร่วมกับเพื่อนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ (นนทลี พรธาดาวิทย์, 2559) ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือ หรือไม่ยอมแสดงความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่น (กองนโยบายและแผน สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2560) นักเรียนกลัวที่จะแสดงความคิดเห็น เพราะเกรงว่าความคิดเห็นที่แตกต่างจะนำไปสู่ความขัดแย้ง (ประทับใจ ทิศนแจ่มสุข, 2559) ดังนั้น บุคลากรทางการศึกษาจึงควรหาทางแก้ไข และพัฒนาให้นักเรียนไทยเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ แก้ไขปัญหาในการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบโครงการที่มีบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันและปัจจัยสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมในการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อที่จะพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียนนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน พบว่า ได้รับความสนใจมากขึ้นมีการศึกษาเกี่ยวกับข้อดีของการเรียนรู้ร่วมกันว่ามีผลดีต่อประสิทธิภาพและการแก้ปัญหา โดยการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในหลากหลายมุมมองจากภูมิหลังที่แตกต่างกันรวมทั้งพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทำให้เห็นว่าการเรียนรู้ร่วมกันมักจะส่งเสริมให้มีเหตุผลในระดับที่สูงขึ้น รวมถึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้สูงขึ้น สามารถสร้างแนวคิดและเพิ่มสมรรถนะทางสังคมของนักเรียน เช่น ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้มากกว่าที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยตนเองในบริบทที่ผู้เรียนอื่น ๆ นอกจากนี้แล้วแนวความคิดด้านการศึกษามีความต้องการเพิ่มขึ้นสำหรับนักเรียนที่สามารถใช้ความรู้และทักษะการแก้ปัญหาทางสังคม (OECD, 2017) ทำให้ต้องเผชิญกับความจำเป็นในการคิดค้นการทำงานร่วมกัน เพื่อรวมศักยภาพและความเชี่ยวชาญของบุคคลในการทำงานร่วมกัน (Knoll, S. W. et al., 2010) ขณะที่ Soller อธิบายว่าการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ผลักดันการทำงานเป็นทีมในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Soller, A., 2001) ส่วน Retnowati, Ayres, และ Sweller พบว่า กลยุทธ์การทำงานร่วมกัน (collaborative) ในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่ทำงานร่วมกันมีประโยชน์ทางวิชาการ สังคม และจิตวิทยาอย่างมีนัยสำคัญมากกว่านักเรียนที่ทำงานเป็นรายบุคคล (Retnowati, E. et al., 2017)

ชมรมพุทธศาสตร์สากล ได้จัดให้มีโครงการฟื้นฟูศิลปธรรมโลก (V-Star) ที่บูรณาการศิลปธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนเพื่อพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนเก่งและคนดี โดยมีโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการฯ เป็นจำนวน 254 โรงเรียน และเป็นโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล จำนวน 36 โรงเรียน ซึ่งยังไม่เคยมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียนในโรงเรียนกลุ่มนี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนเหล่านี้ วิโรจน์ วิจิตรธำรงศักดิ์ จึงได้ทำการศึกษาวิจัยปัจจัยเชิงสาเหตุพระดับที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ในระดับกลุ่ม การเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มได้รับอิทธิพลทางตรงจากการรับรู้ความสามารถของกลุ่ม ส่วนในระดับบุคคล การเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียนได้รับอิทธิพลทางตรงจากการรับรู้ความสามารถของตน เจตคติต่อการเรียนรู้ร่วมกัน และหลักสาราณียธรรม 6 (วิโรจน์ วิจิตรธำรงศักดิ์ และคณะ, 2565) จากผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยต้องการทำการศึกษาวิจัยเพื่อต่อยอดพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งคาดว่าจะประโยชน์และสามารถนำไปปรับใช้ในวิชาต่าง ๆ ที่มีการทำโครงการ เพื่อทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการจัดสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Discussion) (Patton, M. Q., 2015) ซึ่งมีหลักการที่ว่าผู้ให้ข้อมูลต้องสามารถให้ข้อมูลได้ดีและเป็นประโยชน์มากต่อการวิจัย โดยเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 8 คน จากครูที่มีประสบการณ์ในการสอนการทำโครงการนักเรียน หรือการสอนนักเรียนในการทำงานเป็นกลุ่ม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูศิลปธรรมโลก (V-Star) และทีมงานฝ่ายวิชาการชมรมพุทธศาสตร์สากล ที่มีหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตร ที่ใช้ในโครงการฟื้นฟูศิลปธรรมโลก โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือวิจัย โดยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน

ขั้นตอนที่ 2 ขออนุญาตเก็บข้อมูลกับต้นสังกัด ด้วยการทำหนังสือเชิญถึงผู้เข้าร่วมสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการ พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ กระบวนการเก็บข้อมูลและการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 ตัดตอนนัดหมาย วัน เวลา และช่องทางในการสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มแบบเจาะจงโดยใช้ระบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม zoom กับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มล่วงหน้า

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง คือ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มร่วมระดมความคิดเห็น และเสนอแนะแนวทาง เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ขั้นตอนที่ 5 ในระหว่างการสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง ผู้วิจัยจะเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้ประเด็นคำถามปลายเปิด รวมถึงมีการตั้งคำถามหลักและคำถามชักแก่ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อเสนอแนะแนวทาง รวมถึงทำหน้าที่ในการหีบยกประเด็นขึ้นมาให้สมาชิกในกลุ่มสนทนากัน และจะมีการจดบันทึกในประเด็นที่สำคัญ รวมถึงมีการบันทึกเสียงการสนทนา

ขั้นตอนที่ 6 หลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง ผู้วิจัยจะทำการถอดเทปและสรุปสิ่งที่ได้จากการสนทนากลุ่มเพื่อใช้ในการเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ต่อไป

ขั้นตอนที่ 7 การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากครูที่มีประสบการณ์ในการสอนการทำโครงงานนักเรียนหรือการสอนนักเรียนในการทำงานเป็นกลุ่ม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก (V-Star) และทีมงานฝ่ายวิชาการชมรมพุทธศาสตร์สากล ที่มีหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตร ที่ใช้ในโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและเกณฑ์คัดเลือก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนการทำโครงงานนักเรียน หรือการสอนนักเรียนในการทำงานเป็นกลุ่ม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก (V-Star) จำนวน 4 คนจาก 4 โรงเรียน และทีมงานฝ่ายวิชาการชมรมพุทธศาสตร์สากล ที่มีหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตร ที่ใช้ในโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก จำนวน 4 คน รวมเป็น 8 คน โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือก คือ

1.1 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนการทำโครงงานหรือการทำงานกลุ่มกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ต่อเนื่องมากกว่า 5 ปี

1.2 มีความสนใจในประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษา

1.3 ยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงงานบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมถึงพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับชมรมพุทธศาสตร์สากลในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ นี้ไปทดสอบใช้ในห้องเรียนหรือหลักสูตรแผนการสอนที่รับผิดชอบในอนาคต

1.4 เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการของชมรมพุทธศาสตร์สากลที่มีประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรกิจกรรมในบริบทของโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก ต่อเนื่องมากกว่า 5 ปี

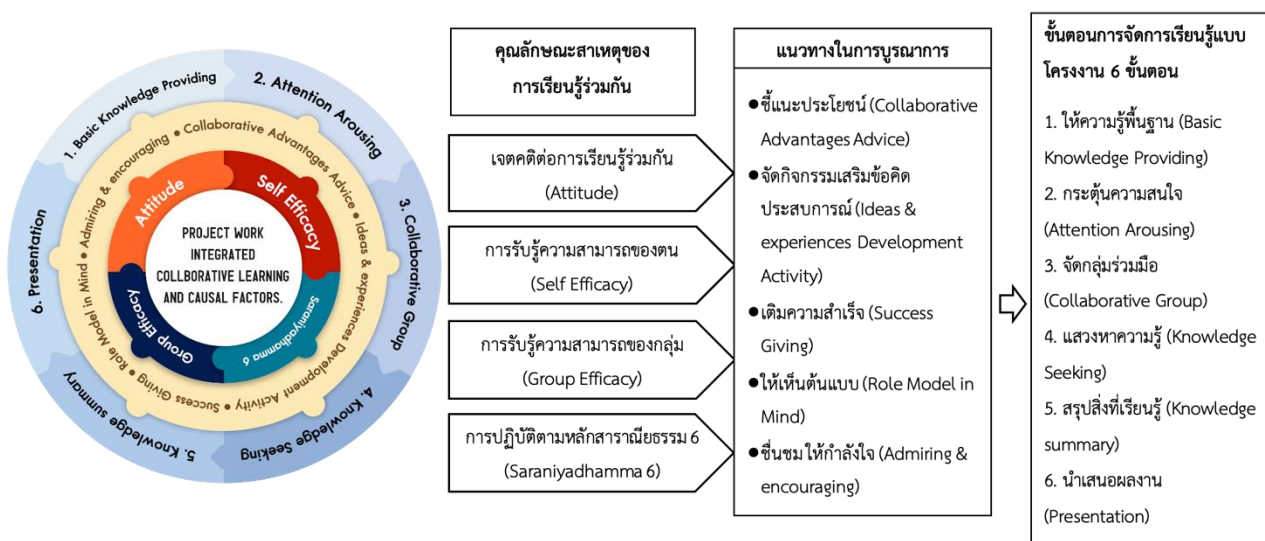
ซึ่งในกระบวนการคัดเลือกนี้จะได้รับความเห็นชอบจากครูที่มีประสบการณ์ในการสอนการทำโครงงานนักเรียนหรือการสอนนักเรียนในการทำงานเป็นกลุ่ม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก (V-Star) และทีมงานฝ่ายวิชาการชมรมพุทธศาสตร์สากล ที่มีหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตร ที่ใช้ในโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลกทั้งหมด เพื่อลดความอคติในการคัดเลือก

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุญาตเก็บข้อมูลต่อคณะกรรมการจริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เลขที่ SWUEC/E/G-359/2563 เรียบร้อยแล้วจึงจะดำเนินการทำหนังสือขอเก็บข้อมูลต่อต้านสังกัดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อขออนุญาตในการเก็บข้อมูล โดยก่อนที่จะเริ่มทำการเก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูลจะได้รับทราบเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าร่วมการวิจัย คือ ผู้ให้ข้อมูลสามารถที่จะไม่ตอบคำถามในบางคำถาม หรือถอนตัวจากการให้ข้อมูลเมื่อใดก็ได้ ในส่วนข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อ ที่อยู่ สถานภาพ ของผู้ให้ข้อมูล จะได้รับการปกปิดเป็นความลับ และในส่วนของงานรายงานผลการวิจัย ข้อมูลที่ระบุถึงบุคคลผู้ให้ข้อมูล เช่น ชื่อ-นามสกุลจริง จะไม่ได้รับการเปิดเผย จะเป็นเพียงการใช้ชื่อสมมติขึ้นเท่านั้น

ผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เก็บข้อมูลด้วยวิธีการจัดสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง จากครูที่มีประสบการณ์ในการสอนการทำโครงงานนักเรียน หรือการสอนนักเรียนในการทำงานเป็นกลุ่ม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก (V-Star) และทีมงานฝ่ายวิชาการชมรมพุทธศาสตร์สากล ที่มีหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตร ที่ใช้ในโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก สามารถสรุปผลการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงงานบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันฯ

จากภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันฯ ด้วยวิธีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง สามารถสรุปในตอนท้ายของการสัมมนา ในการนำปัจจัยทั้ง 4 ตัว ประกอบด้วย

1. เจตคติต่อการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นลักษณะที่ครูสามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องชัดเจน ชี้แนะให้ตระหนัก เห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการให้อ่านศึกษาข้อมูลที่ดี และจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ตรงให้นักเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงและเสริมสร้างเจตคติที่ดี มีการอธิบายให้นักเรียนเข้าใจความแตกต่างความสามารถของเพื่อนในกลุ่มเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในกลุ่ม และให้รางวัลหรือคำชมเชยเมื่อนักเรียนและกลุ่มสามารถทำได้ดี เพื่อให้นักเรียนหรือกลุ่มอื่นได้เห็นเป็นตัวอย่าง ดังคำกล่าว

“ต้องปรับปรุงความคิดเด็ก อันนี้สำคัญเพื่อที่เขาจะได้มีแรงจูงใจ สมมุติว่าเราจะให้เด็กทำกิจกรรมอะไรสักอย่าง ต้องให้เขาเห็นว่าได้อะไรจากการเรียนแล้วเขาจะพัฒนาศักยภาพตัวเองขนาดไหน ก็คือ พุดคุยให้เข้าใจก่อน ก็เป็นอีกหนึ่งวิธีการที่จะทำให้เขาได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ต้องจูนความคิดเขาก่อนที่จะไปทำกิจกรรมร่วมกัน ก็เป็นแรงเสริม” (ครูต้นน้ำ, 2566)

2. การรับรู้ความสามารถของตน และ 3. การรับรู้ความสามารถของกลุ่ม โดยปัจจัย 2 ตัวนี้มักเกิดควบคู่กัน คือ ครูจำเป็นต้องมีการเริ่มจากการให้นักเรียนและกลุ่มของตนมีประสบการณ์ในการประสบความสำเร็จในการทำงานร่วมกันโดยเริ่มจากความสำเร็จจากกิจกรรมการเรียนรู้เล็ก ๆ ทำให้เกิดความสุขเพลิดเพลิน เพราะการที่นักเรียนทำงานร่วมกันแล้วประสบความสำเร็จซ้ำ ๆ กันหลาย ๆ ครั้ง จะทำให้นักเรียนมีการรับรู้ว่าตนเองและกลุ่มของตนสามารถทำได้ เชื่อมั่นในความสามารถของตน และกลุ่มของตนที่ร่วมกันทำเพิ่มมากขึ้น หรืออาจใช้วิธีการให้เห็นประสบการณ์ความสำเร็จของเพื่อนหรือผู้อื่น ควบคู่ไปกับการใช้คำพูดแนะนำ กระตุ้นชักชวน และพูดให้กำลังใจ ยกย่องเมื่อนักเรียนและกลุ่มของนักเรียนทำกิจกรรมในการเรียนรู้ร่วมกันได้ดี อีกทั้งมีการเสริมให้นักเรียนมีการชื่นชมยกย่องจากเพื่อน ๆ ต่างกลุ่ม ดังคำกล่าว

“ลักษณะการจัดกิจกรรม อย่างเวลาจัดค่ายอย่างนี้ค่ะ ถ้าเราแบ่งให้เขาทำกิจกรรมกลุ่ม ก็คือ ให้เขาและเพื่อน ๆ ได้มีการชื่นชมและเกื้อหนุนกันเอง คือ ให้มีการชื่นชมระหว่างกลุ่มกันเอง อย่างเช่น เพื่อนกลุ่มนี้นำเสนอ แล้วก็ให้เพื่อน ๆ กลุ่มอื่น ๆ ในห้องได้มีการชื่นชมเพื่อนว่าแบบ เธอเยี่ยมมาก เธอเก่งจังเลย เพราะว่าการได้รับการยอมรับจากครูก็ส่วนหนึ่ง และการได้รับการยอมรับจากเพื่อนต่างกลุ่มจากเพื่อนในห้องก็จะทำให้เขารู้สึกมีกำลังใจว่าที่เขาทำร่วมกันคิดมานี้ มันมีผลงานที่น่าชื่นชม ก็จะทำให้พวกเขาเกิดความมั่นใจมากขึ้น” (คุณต้นข้าว, 2566)

4. การปฏิบัติตามหลักสราณียธรรม 6 เป็นลักษณะของการพัฒนานักเรียนให้มีหลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจ กล่าวคือ ครูควรพูดชี้แนะ ชักชวนให้นักเรียนตระหนักในการคิด ใช้คำพูดและกระทำกับเพื่อนด้วยความเมตตา ปราณนาดี พร้อมทั้งให้กำลังใจเมื่อนักเรียนมีเมตตาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการใช้สื่อประกอบในการเสริมสร้างความมีเมตตาในการทำงานร่วมกัน หรือใช้เกมกิจกรรมในการให้ประสบการณ์นี้ร่วมกัน ดังคำกล่าว

“ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการชมและเชียร์เป็นหลักนะคะ ... ให้เขาช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพราะทุกคนก็อยากได้รับความรัก พวกที่เก่งกว่าถ้าอยากได้รับความรักจากเพื่อนก็พูดกับเพื่อนดี ๆ ด้วยความเมตตา ตั้งคำถามเช่น รู้สึกเป็นอย่างไรบ้าง ลองบอกคุณครูสิ เขาก็ตอบมาชัดเจนว่ารู้สึกดีมาก อยากจะขอบคุณมาก ๆ เลย อะไรประมาณนี้ พอเราพูดเรื่องแบบนี้บ่อย ๆ เด็กก็จะเกิดความเมตตาซึ่งกันและกันมากขึ้นแล้วก็อยากช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น ความเห็นแก่ตัวก็หายไปเยอะ” (ครูต้นหญ้า, 2566)

นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้พูดคุยและสรุปร่วมกันในการจัดทำรูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันฯ อันเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐาน ที่ได้จากการศึกษาชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยมี 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน 2) ขั้นกระตุ้นความสนใจ 3) ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ 4) ขั้นแสวงหาความรู้ 5) ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ และ 6) ขั้นนำเสนอผลงาน ซึ่งได้แบ่งกลุ่มทำร่วมกัน โดยในช่วงแรกจะเน้นในการสร้างเจตคติต่อการเรียนรู้ร่วมกัน ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน และมีการทำให้นักเรียนมีการรับรู้ความสามารถของตนเองและความสามารถของกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกัน แล้วจึงเน้นการให้นักเรียนมีความเข้าใจ เห็นความสำคัญและนำการปฏิบัติตามหลักสราณียธรรม 6 ไปใช้ในการเรียนรู้ร่วมกัน โดยครูจำเป็นต้องมีการให้คำพูดแนะนำ กระตุ้นชักชวน การจัดให้ประสบการณ์ในการประสบความสำเร็จในการทำงานร่วมกันแก่นักเรียน พูดให้กำลังใจ จากครูและเพื่อน มีการให้ความรู้ที่ถูกต้องชัดเจน ชี้แนะให้ตระหนัก เห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ให้รางวัลหรือคำชมเชยเมื่อนักเรียนและกลุ่มสามารถทำได้ดี เพื่อให้นักเรียนหรือกลุ่มอื่นได้เห็นเป็นตัวอย่าง รวมถึงมีการเสริมการใช้กิจกรรมหรือเกมต่าง ๆ เป็นตัวช่วยในการเสริมให้นักเรียนมีเจตคติต่อการเรียนรู้ร่วมกัน การรับรู้ความสามารถของตนเองและกลุ่ม และมีการปฏิบัติตามหลักสราณียธรรม 6

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้เป็นรูปแบบการพัฒนาต่อยอดการจัดการเรียนรู้การทำโครงการตามปกติให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เนื่องจากมีการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันรวมถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งเป็นลักษณะการทำงานเป็นกลุ่มเข้าไปในกระบวนการจัดการเรียนรู้การทำโครงการ หรือในรายวิชาทั่วไปที่มีการเรียนรู้เป็นกลุ่ม เป็นงานวิจัยที่เป็นการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ของครู ไม่ใช่เป็นเพียงแค่การบูรณาการเนื้อหาสาระวิชา หรือทักษะต่าง ๆ เหมือนงานวิจัยที่พบทั่วไป โดยจากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย การนำปัจจัยทั้ง 4 ตัว

คือ เจตคติต่อการเรียนรู้ร่วมกัน การรับรู้ความสามารถของตน การรับรู้ความสามารถของกลุ่ม และการปฏิบัติตามหลักสารณียธรรม 6 ลงสู่รูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการเรียนรู้อารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ที่ได้จากการศึกษาชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยการสอดแทรกปัจจัยเหล่านี้เข้าไปใน 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน 2) ขั้นกระตุ้นความสนใจ 3) ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ 4) ขั้นแสวงหาความรู้ 5) ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ และ 6) ขั้นนำเสนอผลงาน (ดุขฎิ โยเหลา และคณะ, 2557) โดยการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติต่อการเรียนรู้ร่วมกันนั้น ครูควรให้ความรู้ที่ถูกต้องชัดเจน ชี้แนะให้ตระหนัก เห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการให้อ่านศึกษาข้อมูลที่ดี และจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ตรงให้แก่เด็กนักเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงและเสริมสร้างเจตคติที่ดี มีการอธิบายให้นักเรียนเข้าใจความแตกต่างความสามารถของเพื่อนในกลุ่มเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในกลุ่ม และให้รางวัลหรือคำชมเชยเมื่อนักเรียนและกลุ่มสามารถทำได้ดี เพื่อให้เด็กนักเรียนหรือกลุ่มอื่นได้เห็นเป็นตัวอย่าง สอดคล้องกับปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ที่ได้กล่าวถึงการพัฒนาเจตคติโดยอาศัยทฤษฎีการเกิดและการเปลี่ยนแปลงเจตคติมาใช้ในการเรียนการสอน โดยครูต้องให้ความสนใจ กำลังใจ คำชม ให้นักเรียนได้ดูบุคคลสำคัญที่นักเรียนรักและชื่นชอบเป็นตัวอย่าง การให้ข่าวสาร ข้อมูลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและมีความรู้สึกร่วมด้วย โดยควรทำเป็นกลุ่ม เพราะบุคคลชอบเลียนแบบเอาอย่าง ซึ่งจะทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553) ต่อมาผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ให้ข้อเสนอแนะในการนำปัจจัยสำคัญ คือ การรับรู้ความสามารถของตน และการรับรู้ความสามารถของกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกัน ลงสู่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่า ครูผู้สอนควรเริ่มจากการให้นักเรียนและกลุ่มของตนมีประสบการณ์ในการประสบความสำเร็จในการทำงานร่วมกันโดยเริ่มจากความสำเร็จจากกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเล็ก ๆ เพราะการที่นักเรียนทำงานร่วมกันแล้วประสบความสำเร็จซ้ำ ๆ กันหลาย ๆ ครั้ง จะทำให้นักเรียนมีการรับรู้ว่าตนเองและกลุ่มของตนสามารถทำได้ เชื่อมมั่นในความสามารถของตน และกลุ่มของตนที่ร่วมกันทำเพิ่มมากขึ้น หรืออาจใช้วิธีการให้เห็นประสบการณ์ความสำเร็จของเพื่อนหรือผู้อื่นผ่านสื่อวีดิทัศน์ควบคู่ไปกับการใช้คำพูดแนะนำ กระตุ้นชักชวน และพูดให้กำลังใจ ยกย่องเมื่อนักเรียนและกลุ่มของนักเรียนทำกิจกรรมในการเรียนรู้ร่วมกันได้ดี อีกทั้งมีการเสริมให้นักเรียนมีการชื่นชมยกย่องจาก เพื่อน ๆ ต่างกลุ่ม ข้อเสนอแนะเหล่านี้สอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนของ Bandura ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา 4 ข้อ คือ 1) ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จด้วยตนเอง (Mastery Experiences) 2) การได้เห็นตัวแบบ (Model) หรือประสบการณ์ของผู้อื่น (Vicarious Experience) 3) การใช้คำพูดชักจูง (Verbal Persuasion) 4) การกระตุ้นทางอารมณ์ (Emotional Arousal) (Bandura, A., 1989) นอกจากนี้ยังสอดคล้อง มน-api คงรักช้าง และชุดิมา สุรเศรษฐ ได้พัฒนาโปรแกรมการรับรู้ความสามารถของตนเองในอาชีพต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวิธีการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในอาชีพจาก 4 ปัจจัย ได้แก่ ความสำเร็จจากการกระทำ การเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น การโน้มน้าวด้วยคำพูด และสภาพทางร่างกายและอารมณ์ (มน-api คงรักช้าง และชุดิมา สุรเศรษฐ, 2559) และการพัฒนานักเรียนให้มีหลักในการยึดเหนี่ยวน้ำใจ คือ การปฏิบัติตามหลักสารณียธรรม 6 นั้น ครูควรพูดชี้แนะ ชักชวนให้นักเรียนตระหนักในการคิด ใช้คำพูดและกระทำกับเพื่อนด้วยความเมตตา ปราณนาดี พร้อมทั้งให้กำลังใจเมื่อนักเรียนมีเมตตาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการใช้สื่อประกอบในการเสริมสร้างความมีเมตตาในการทำงานร่วมกัน หรือใช้เกมกิจกรรมในการให้ประสบการณ์นี้ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวทางการสอนศีลธรรมในโรงเรียนในยุคปัจจุบัน ที่ครูนอกจากจะแนะนำโดยคำพูดหรือให้นักเรียนศึกษาจากการอ่านแล้วควรจัดกิจกรรมการสอนที่หลากหลายให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละช่วงอายุ โดยเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น และทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และแสวงหาความจริงกับครูและเพื่อนนักเรียน (ขวัญชัย กิตติเมธี, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ แนวทางการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้การทำโครงการ หรือในรายวิชาทั่วไปที่มีการเรียนรู้เป็นกลุ่ม เป็นการบูรณาการการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันและปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน คือ เจตคติต่อการเรียนรู้ร่วมกัน การรับรู้ความสามารถของตนและกลุ่ม การปฏิบัติตามหลักสราณียธรรม สู่การจัดการเรียนรู้ในการทำโครงการ หรือรายวิชาต่าง ๆ ที่ทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกฝน เพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันในทุก ๆ คาบเรียน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในวิชาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study) ที่มีการให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นโครงการ รวมถึงนำไปปรับใช้ในวิชาทั่วไปที่มีการจัดการเรียนรู้เป็นกลุ่มได้ ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ลำดับ	ตัวแปร	แนวทางการพัฒนา ฯ
1.	เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ร่วมกัน	- ให้ความรู้ที่ถูกต้องชัดเจน ชี้แนะให้ตระหนัก เห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม - จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ตรงให้แก่ นักเรียน - อธิบายให้นักเรียนเข้าใจความแตกต่างความสามารถของเพื่อนในกลุ่มเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในกลุ่ม - ให้รางวัลหรือคำชมเชยเมื่อนักเรียนและกลุ่มสามารถทำได้ดี เพื่อให้นักเรียนหรือกลุ่มอื่นได้เห็นเป็นตัวอย่าง
2.	การรับรู้ความสามารถของตน	- มีการสอนหรือทำกิจกรรมให้ประสบการณ์ในการประสบความสำเร็จในการทำงานร่วมกันแก่นักเรียน - ครูให้คำพูดแนะนำ กระตุ้นชักชวนแก่นักเรียน - ครูและเพื่อน ๆ ชื่นชม ให้กำลังใจแก่นักเรียนเมื่อทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี
3.	การรับรู้ความสามารถของกลุ่ม	- มีการเสริมให้ประสบการณ์ในการประสบความสำเร็จในการทำงานร่วมกันแก่กลุ่มทำงานของนักเรียน - ครูให้คำพูดแนะนำ กระตุ้นชักชวนแก่กลุ่มทำงานของนักเรียน - ครูและเพื่อน ๆ ชื่นชม ให้กำลังใจแก่กลุ่มทำงานของนักเรียนเมื่อกลุ่มร่วมกันทำได้ดี
4.	การปฏิบัติตามหลักสราณียธรรม 6	- ชี้แนะ ชักชวนให้นักเรียนตระหนักในการคิด ใช้คำพูดและกระทำกับเพื่อนด้วยความเมตตา ปราณานัติ - ให้กำลังใจเมื่อนักเรียนมีเมตตาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน - มีการใช้สื่อประกอบในการเสริมสร้างความมีเมตตาในการทำงานร่วมกัน - ใช้เกมกิจกรรมในการให้ประสบการณ์

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ดำเนินการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากครูที่มีประสบการณ์ในการสอนการทำโครงการนักเรียน หรือการสอนนักเรียนในการทำงานเป็นกลุ่ม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก (V-Star) จำนวน 4 คนจาก 4 โรงเรียน และทีมงานฝ่ายวิชาการชมรมพุทธศาสตร์สากล ที่มีหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตร ที่ใช้โครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก จำนวน 4 คน รวมเป็น 8 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากผลการวิจัย

พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย การนำปัจจัยทั้ง 4 ตัว คือ เจตคติต่อการเรียนรู้ร่วมกัน การรับรู้ความสามารถของตน การรับรู้ความสามารถของกลุ่ม และการปฏิบัติตามหลักสภานียธรรม 6 บูรณาการลงสู่ 6 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้การทำโครงการ โดยมีแนวทางในการบูรณาการ คือ ครูควรให้ความรู้ที่ถูกต้องชัดเจน ชี้แนะให้เห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการจัดกิจกรรมเสริมข้อคิดประสบการณ์ คอยเติมเต็มความสำเร็จ ทำให้เห็นต้นแบบที่ดี และคอยชื่นชมให้กำลังใจ โดยจุดเด่นของงานวิจัยนี้ คือ ผลลัพธ์ที่พบจากงานวิจัยเป็นการพัฒนารูปแบบการสอนแบบโครงการให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นโดยการบูรณาการเสริมเทคนิคการสอนเพื่อให้นักเรียนมีการเรียนรู้ร่วมกันในการเรียนรู้แบบโครงการที่หลากหลายมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ยังมีช่องว่างโดยมิได้มีการนำโมเดลไปทำการทดลองเพื่อวัดผลจริง ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ ควรผลักดันนโยบายการส่งเสริมกิจกรรมการบูรณาการที่ทำให้เกิดการทำงานเป็นทีมและเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียน 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ คือ ครูสามารถนำแนวทางไปปรับใช้โดยการชี้ให้นักเรียนมีความเข้าใจและเห็นประโยชน์ของการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม รวมถึงแนะนำสอดแทรกให้นักเรียนมีเมตตา รู้จักการแบ่งปัน มีวินัยรับผิดชอบต่อหน้าที่ และยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่มโดยปฏิบัติตามหลักสภานียธรรมในการอยู่ร่วมกัน โดยในช่วงแรกอาจจัดนำเกมส์ กิจกรรมที่ทำให้นักเรียนมีประสบการณ์การทำงานกลุ่มร่วมกันที่สนุกสนานและได้ข้อคิดดี ๆ ในการเรียนรู้การทำงานกลุ่ม แทรกในระหว่างการจัดการเรียนรู้การทำโครงการปกติ เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์และความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน และได้เรียนรู้จากการสังเกตเพื่อน ๆ หรือกลุ่มที่ทำได้ดี โดยชื่นชม ให้กำลังใจ นักเรียนและกลุ่มที่ทำได้ดีในทุก ๆ กิจกรรมในระหว่างการทำงานกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนเกิดเจตคติต่อการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มและให้นักเรียนมีมั่นใจในความสามารถของตนเองและของกลุ่มของตนและได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเหมาะสมเพื่อนำไปใช้ในระหว่างการทำโครงการหรืองานกลุ่มกับเพื่อน 3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันมาทดสอบเพื่อยืนยันผลการศึกษาด้วยการวิจัยเชิงทดลองว่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในทางปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

- กองนโยบายและแผน สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (2560). สรุปลองค์ความรู้ประจำปีงบประมาณ 2560. เรียกใช้เมื่อ 23 ตุลาคม 2566 จาก <https://ssru.ac.th/datafiles/ssrubook/file/manage4.pdf>
- ขวัญชัย กิตติเมธี. (2562). การสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาตามหลักไตรสิกขา. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 2(2), 86-98.
- ครูต้นน้ำ. (9 มกราคม 2566). รูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. (วิโรจน์ วิจิตรธำรงค์ดี, ผู้สัมภาษณ์)
- ครูต้นหญ้า. (9 มกราคม 2566). รูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. (วิโรจน์ วิจิตรธำรงค์ดี, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณต้นข้าว. (9 มกราคม 2566). รูปแบบการจัดการเรียนรู้การทำโครงการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. (วิโรจน์ วิจิตรธำรงค์ดี, ผู้สัมภาษณ์)
- ดุขฎิ โยเหลา และคณะ. (2557). การศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของเด็กและเยาวชน: จากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียนไทย. กรุงเทพมหานคร: หจก. ทิพย์วิสุทธิ.
- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2559). การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning. กรุงเทพมหานคร: ทริปปี้ลเอดดูเคชั่น.

- ประทับใจ ทศนแจ่มสุข. (2559). การจัดการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ (Active Learning) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ (Knowledge Management) โปรแกรมวิชาภาษาอังกฤษ ประจำปีภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. ใน ปริยานุช พรหมภาสิต (บก.), คู่มือการจัดการเรียนรู้ "Active Learning (AL) for Huso at KPRU". กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มนานี คงรักช้าง และชุตินา สุระเศรษฐ. (2559). การศึกษาผลของโปรแกรมการรับรู้ความสามารถของตนเองในอาชีพต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6. An Online Journal of Education, 11(3), 59-79.
- โรงเรียนช่างฝีมือทหาร. (2561). คู่มือการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning). เรียกใช้เมื่อ 29 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.mtts.ac.th/mtts4/assets/pdf/คู่มือการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน.pdf>
- วิชัย เสวกงาม. (2555). การเรียนการสอนทางตรง: สอนอย่างไรให้มีประสิทธิภาพในบริบทการจัดการศึกษาที่เน้นผลลัพธ์. วารสารครุศาสตร์, 40(2), 255-272.
- วิโรจน์ วิจิตรธำรงค์ศักดิ์ และคณะ. (2565). ปัจจัยเชิงสาเหตุพระระดับที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, 14(2), 59-79.
- Anuradha, G. A. (1995). Collaborative Learning Enhances Critical Thinking. Retrieved October 23, 2023, from <https://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JTE/v7n1/gokhale.jte-v7n1.html>
- Bandura, A. (1989). Regulation of cognitive processes through perceived self-efficacy. Developmental Psychology, 25(5), 729-735.
- Knoll, S. W. et al. (2010). Collaboration ontology: applying collaboration knowledge to a generic group support system. In De Vreede, G. J. (Ed.), Proceedings of the GDN 2010 (pp. 1-37). Omaha: Center for Collaboration Science.
- OECD. (2017). PISA 2015 Assessment and Analytical Framework. German, French: OECD.
- Patton, M. Q. (2015). Qualitative Research & Evaluation Methods. (4th). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Retnowati, E. et al. (2017). Can collaborative learning improve the effectiveness of worked examples in learning mathematics. Journal of Educational Psychology, 109(5), 666-679.
- Soller, A. (2001). Supporting Social Interaction in an Intelligent Collaborative Learning System. International Journal of Artificial Intelligence in Education (IJAIED), 2001(12), 40-62.

การพัฒนาระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัล สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*

DEVELOPING A COLLABORATIVE LEARNING COMMUNITY SYSTEM TO ENHANCE DIGITAL CHARACTERISTICS HIGH SCHOOL STUDENTS

รังสิยา นรินทร์

Rangsiya Narin

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: rkrujoy2509@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน 2) เพื่อพัฒนาระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 3) เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้ระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัล การวิจัยมี 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน ระยะที่ 2 การพัฒนาระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิผลการใช้ระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน ประกอบด้วย 1.1) การเข้าถึงดิจิทัล 1.2) การมีมารยาทในการใช้ดิจิทัล 1.3) การสื่อสารดิจิทัล 1.4) การมีวิจารณญาณบนโลกดิจิทัล 1.5) การคิดวิเคราะห์ สื่อดิจิทัลเพื่อใช้ในการเรียนรู้ 1.6) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และ 1.7) การตระหนักถึงคุณค่าดิจิทัล 2) การพัฒนาระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก ๆ 7 องค์ประกอบ คือ 2.1) หลักการของระบบ 2.2) วัตถุประสงค์ 2.3) ปัจจัยนำเข้า 2.4) กระบวนการ 2.5) ผลลัพธ์ 2.6) ข้อมูลย้อนกลับ และ 2.7) การประเมินผล 3) การประเมินประสิทธิผลการใช้ระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ของระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัล สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$)

คำสำคัญ: คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน, ชุมชนการเรียนรู้, การเรียนรู้แบบร่วมมือ, ระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Abstract

The purposes of this research were 1) to study Digital Characteristics Students 2) to develop a Collaborative Learning Community System to Enhance Digital Characteristics High School Students, and 3) to evaluate the effectiveness of using a Collaborative Learning Community System to Enhance Digital Characteristics. The research has 3 phases as follows: Phase

* Received 6 October 2023; Revised 25 October 2023; Accepted 27 October 2023

1. Studying Digital Characteristics Students. Phase 2. Developing a Collaborative Learning Community System to enhance Digital Characteristics High School Students and Phase 3. Evaluating the effectiveness of using a Collaborative Learning Community System to enhance Digital Characteristics. The Results were: 1) Digital Characteristics Students consists of 7 Components 1.1) Digital Access 1.2) Digital Ethic 1.3) Digital Communication 1.4) Digital Critical 1.5) Digital Analysis 1.6) Digital Self-development and 1.7) Digital Recognize 2) developing the Collaborative Learning Community System to Enhance Digital Characteristics High School Students consists of 7 Components 2.1) Principle of system 2.2) Objectives 2.3) Input 2.4) Process 2.5) Output 2.6) Feedback 2.7) Evaluation. 3) The effectiveness of the Collaborative Learning Community System to Enhance Digital Characteristics High School Students. The posttest average of students who uses a Collaborative Learning Community System to Enhance Digital Characteristics High School Students was posttest higher than pretest by statistically significant at the 0.05 level and the students' satisfaction was 4.50 level.

Keywords: Digital Characteristics Students, Learning Community, Collaborative Learning, Collaborative Learning Community System

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (The Partnership for 21st Century Skills) ได้กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 (21st century student outcomes) ว่านักเรียนจะต้องเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นเพื่อความสำเร็จในโลกปัจจุบัน เช่นการคิดวิเคราะห์การแก้ปัญหาการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน โดยมีกรอบแนวคิดในการพัฒนา 3 ด้าน คือ 1) มีทักษะด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรม 2) มีทักษะด้านอาชีพ และ 3) ทักษะด้านข้อมูลสื่อและทักษะทางเทคโนโลยี ทักษะที่ 3 มีความจำเป็นเช่นกันกับผู้คนในศตวรรษที่ 21 อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต้องใช้เทคโนโลยีและสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ 1) การเข้าถึงข้อมูล และการประเมินข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณในการนำไปใช้ และใช้ข้อมูล การจัดการข้อมูล แหล่งข้อมูลอย่างเท่าทัน ในการนำไปใช้และมีจริยธรรม 2) การใช้สื่อ คือ มีความรู้ เข้าใจ และประยุกต์ใช้ สร้างสรรค์สื่อ อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ข้อมูลการสื่อสารและเทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการวิจัยจัดระเบียบประเมินและสื่อสารข้อมูลใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560 - 2574 ได้ กำหนดเป้าหมายให้พัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดีมีคุณลักษณะทักษะและสมรรถนะ เช่น ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดังนั้นคณะกรรมการการศึกษานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แห่งยูเนสโก ได้กำหนดหลักในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่าเป็นการเรียนรู้เพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2557)

สังคมไทยในยุคปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงมุ่งสู่สังคมดิจิทัล ทำให้เยาวชนมีการเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีการแสดงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทำให้เกิดปัญหาและความรุนแรงทางสังคมตามมา (ภัทริกา วงศ์อนันต์นันท, 2557) และนักเรียนยุคดิจิทัลเป็นเด็กที่เติบโตมาพร้อม ๆ กับเทคโนโลยีและสังคมออนไลน์ และการให้ความสำคัญกับเรื่องของเทคโนโลยี ทำให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้คล่อง ให้ความสำคัญโซเชียลมีเดีย รับรู้ข่าวสารได้เร็ว ให้ความสำคัญกับตัวเอง ไม่ชอบการรอคอย มีความมั่นใจในตัวเองสูง ชอบแสดงออก เพราะมีสื่ออยู่ในมือ (ทฤษฎีปัญญา, 2562) และในส่วนข้อมูลจาก เฉลิม

พล แจ่มจันทร์ และคณะ ได้รายงานผลการสำรวจ พบว่าวัยรุ่นและเยาวชนไทยมากกว่าร้อยละ 90 สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ต แต่ปัญหาคือการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตแต่การใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ยังเป็นไปเพื่อการสื่อสารและความบันเทิงมากกว่าเพื่อการเรียนรู้และการศึกษา (เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และคณะ, 2563) สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กล่าวว่านักเรียนดิจิทัลมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา คือการใช้เทคโนโลยีส่วนใหญ่ยังเป็นแบบตั้งรับ ผู้เรียนใช้เพื่อการสืบค้นเนื้อหาสาระ แต่ยังขาดความสามารถในการจัดการและการสังเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้นได้ รวมถึงการใช้ประโยชน์ด้านอื่น การขาดคุณธรรม จริยธรรม ขาดสมรรถนะหรือคุณลักษณะอื่น ๆ การส่งเสริมดิจิทัลสำหรับนักเรียน ให้มีความรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ ถือเป็นคุณสมบัติของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 กับการที่จะเลือก รับ วิเคราะห์ ประเมิน และนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในทางสร้างสรรค์ เช่นสามารถผลิตสื่อที่ดีเพื่อขับเคลื่อนสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ดังนั้นการพัฒนาเด็กไทยให้ไปสู่โลกดิจิทัล โดยเป็นเด็กที่กำหนดการเรียนรู้ได้ ศึกษาค้นคว้า คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ รู้เท่าทันสื่อ มีกระบวนการทำงานสร้างความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ โดยเน้นการสอนให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ พัฒนาครูให้สอดคล้องกับความรู้ยุคดิจิทัล เช่น ภาษาอังกฤษ และเรื่องเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในอนาคตซึ่งขอให้แก่นักเรียนและครูทุกคนได้ปรับตัวกับการใช้หลักสูตรใหม่ เพราะหลักสูตรฐานสมรรถนะจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ค้นพบศักยภาพของเด็กไทยมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในปัจจุบันพบว่า ปัญหาการเข้าถึงดิจิทัล การรู้เท่าทัน การวิเคราะห์ แยกแยะ การรักษาข้อมูล การมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมน้อยลง จมปลักกับสื่อลามกเนื่องจากสิ่งดึงดูดใจที่มาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัล และไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม ขาดการพัฒนาตนเอง การเรียนรู้ด้วยตนเอง ความรับผิดชอบ ดังนั้น การสอนทักษะการรู้เท่าทันดิจิทัล (digital literacy skills) ให้เหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงวัย จะช่วยส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลอย่างถูกวิธีและสร้างสรรค์ซึ่งสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติฉบับที่ 2 2560 - 2564 ที่กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยให้ความสำคัญกับตัวเด็กและเยาวชน (กรมกิจการเด็ก และเยาวชน, 2561) การปลูกฝังการส่งเสริมทักษะดิจิทัลในวัยเด็กนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้สื่อดิจิทัลทั้งกับตนเองและสังคม ด้วยเหตุผลสำคัญนักเรียนเหล่านี้ เติบโตเป็นผู้ใหญ่ จะต้องเข้าสู่สังคมช่วงวัยผู้ใหญ่ สู่รั้วมหาวิทยาลัย เข้าสู่สังคมแรงงาน ซึ่งต้องใช้เครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลอีกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคูณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน
2. เพื่อพัฒนาระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้ระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยโดยใช้แบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนา มาสังเคราะห์เป็นระยะ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย กำหนดขั้นตอนและกระบวนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

การดำเนินการระยะที่ 1 วิเคราะห์ สังเคราะห์คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Document Analysis and Synthesis) และใช้วิธีเดลฟาย (Delphi Technique) กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบวิเคราะห์คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนเป็นเครื่องมือในการวิจัย

ใช้แบบการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ตามแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เอกสารของอุทุมพร จามรมาน มีลักษณะเป็นตารางวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 1) ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์เนื้อหา 2) กำหนดวิธีการในการวิเคราะห์เนื้อหา 3) สร้างแบบวิเคราะห์เนื้อหา ตามประเด็นเนื้อหาที่ต้องการศึกษา 4) ผู้วิจัยนำแบบวิเคราะห์คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนที่สร้างขึ้นปรึกษาอาจารย์ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รับฟังคำแนะนำ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความถูกต้องของภาษา 5) ปรับปรุงแก้ไขประเด็นตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ และการสร้างแบบสังเคราะห์คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน 1) ผู้วิจัยนำแบบสังเคราะห์คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนที่สร้างขึ้นปรึกษาอาจารย์ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รับฟังคำแนะนำ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความถูกต้องของภาษา 2) ปรับปรุงแก้ไขประเด็นตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ความถี่ของข้อมูลที่แจ่มแจ้ง โดยเลือกใช้แนวคิดของนักการศึกษาที่มีความถี่สูงมาใช้ในการวิจัย (อุทุมพร จามรมาน, 2531)

ขั้นตอนการใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในการตรวจสอบ ยืนยันคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน ได้ดำเนินการ จำนวน 2 รอบดังนี้ รอบที่ 1 คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ 17 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่มีอัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อนจะมีน้อยมาก เพื่อตรวจสอบคุณภาพ ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน ใช้แบบสอบถามความคิดเห็น เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยระดับใด โดยใช้แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) หากผู้ตอบแบบสอบถามไม่เห็นด้วยในข้อใดก็ให้แสดงหรือระบุเหตุผลประกอบมาด้วย หรือหากมีข้อความในข้อใดไม่ชัดเจนหรือควรมีการแก้ไขข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญสามารถดำเนินการได้ ผู้วิจัยนำคำตอบแต่ละข้อหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าพิสัยควอไทล์ รอบที่ 2 นำแบบสอบถามและข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งความเห็น ในรอบที่ 1 นำมาปรับปรุงแก้ไข ในแต่ละประเด็นแล้วส่งกลับให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม เพื่อตอบยืนยัน หากเห็นตามมติ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มีทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ในเรื่อง คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนเป็นอย่างดี ได้แก่ ผู้สอนนักเรียนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาจารย์ผู้สอนด้านเทคโนโลยีในระดับสูง มีวิธีการดำเนินการโดยเริ่มจากการคัดเลือก กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความเชี่ยวชาญมา 1 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้นำทางวิชาการและเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดิจิทัล มีประสบการณ์อย่างน้อย 10 ปีขึ้นไป จากนั้นใช้เทคนิคการบอกต่อ (Snowball) จนได้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน

การดำเนินการระยะที่ 2 การพัฒนาระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามวิธีของ ADDIE ดังนี้ 1) การพัฒนา 2) การจัดทำร่าง 3) การประเมิน และ 4) การทดลองใช้ระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระยะนี้ เป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ประกอบของระบบ กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำโครงสร้างระบบชุมชนการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ แบบวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร สร้างตามแนวคิดของ อุทุมพร จามรมาน (อุทุมพร จามรมาน, 2531) และตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความถูกต้องของภาษาโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แบบประเมินคุณภาพของระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือฯ สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งใช้แนวทางของ Guskey 4 ด้าน คือ ความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ นำไปใช้ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี ผู้เชี่ยวชาญการออกแบบชุมชนการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนา และผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา ในการตรวจสอบคุณภาพระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แล้วนำผลการประเมิน หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) (Guskey, T. R., 2000)

การทดลองใช้ โดยใช้รูปแบบของ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ สรุปคือ เป็นแบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest Posttest Design มีกลุ่มทดลองกลุ่มเดียวกัน 2 ครั้ง (Pretest-Posttest) โดยใช้สถิติทดสอบ ชนิด T-Dependent ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และค่า t-test กลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2565 โดยใช้วิธีของ สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ์ วิรัชชัย คือการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติโรงเรียน ในจังหวัดที่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและบุคลากร และเป็นโรงเรียนในโครงการ World Class Standard ตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากโรงเรียนขนาดใหญ่มีจำนวนนักเรียนต่อห้องเพียงพอต่อการดำเนินการวิจัย จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ซึ่งผ่านการพิจารณาตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538); (สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ์ วิรัชชัย, 2546)

การดำเนินการระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิผลของระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระยะนี้ผู้วิจัยได้นำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนฉวางรัชดาภิเษก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 30 คน โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยแผนการทดลองแบบ One Group Pretest Posttest Design ของ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ คือ มีกลุ่มทดลองกลุ่มเดียวกัน 2 ครั้ง (Pretest-Posttest) โดยใช้สถิติทดสอบชนิด T-Dependent หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และค่า t-test เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ก่อนเรียน-หลังเรียน) 2) แผนการจัดการเรียนรู้ระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือ 3) แบบประเมินคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน (โดยใช้แบบมาตรประมาณค่าแบบบรรยาย 5 ระดับ ตามแนวคิดของ เทอเน่ และร็อบ และปราณี ทองคำ ซึ่งมีทั้งตัวเลขและคำบรรยาย ดังนี้ 1 หมายถึง ไม่เคยปฏิบัติ 2 หมายถึง ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง 3 หมายถึง ปฏิบัติเป็นบางครั้ง 4 หมายถึง ปฏิบัติบ่อยครั้ง และ 5 หมายถึง ปฏิบัติสม่ำเสมอ 4) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อกระบวนการชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538); (Turney, B.L. & Robb, G. P., 1971); (ปราณี ทองคำ, 2539)

ผลการวิจัย

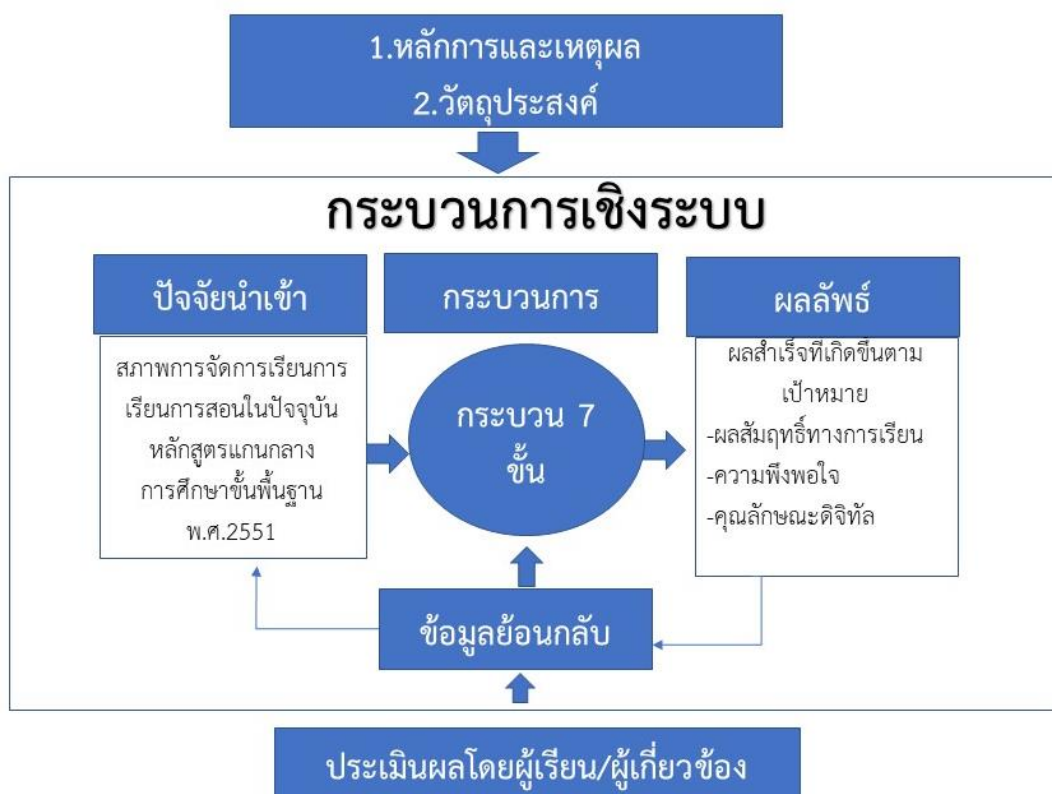
1. ผลการศึกษาคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน พบว่า มี 7 ประเด็นหลัก 24 ข้อย่อย ดังนี้ 1) การเข้าถึงดิจิทัล Digital access มีรายละเอียด 3 ข้อ ประกอบด้วย 1.1) เข้าถึงระบบการเก็บข้อมูลและใช้อย่างคุ้มค่า 1.2) รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ออนไลน์ 1.3) มีการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนางานอาชีพ 2) การมีมารยาทในการใช้ดิจิทัล Digital Ethic มีรายละเอียด 4 ข้อ ประกอบด้วย 2.1) มีวินัยในการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล 2.2) รับมือต่อการถูกคุกคามอย่างเหมาะสม 2.3) มีการแสดงความรู้สึกเชิงบวก ต่อสิ่งดี ๆ บนโลกออนไลน์ 2.4) มีการอ้างอิงข้อมูลที่นำมาใช้ประโยชน์บนระบบออนไลน์ 3) การสื่อสารดิจิทัล Digital communication มีรายละเอียด 5 ข้อ ประกอบด้วย 3.1) จัดกลุ่มสื่อสารผ่านช่องทาง Social network ตามความจำเป็น 3.2) ระมัดระวังในการสร้างความสัมพันธ์กับคนแปลกหน้าบนโลกออนไลน์ 3.3) มีความสุภาพในการสนทนาโต้ตอบ 3.4) แสดงสัญลักษณ์ภาพ เสียง เหมาะสมกับความรู้สึก 3.5) สร้างประโยชน์จากอีเมลในการสื่อสาร ติดต่องาน การเรียน 4) การมีวิจญาณบนโลกดิจิทัล Digital critical มีรายละเอียด 3 ข้อ ประกอบด้วย 4.1) ประเมินตรวจสอบ ข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้อง 4.2) ระมัดระวังการส่งต่อ และเผยแพร่ ข้อมูลบนโลกออนไลน์ 4.3) ร่วมมือสนับสนุน การทำงานอาชีพ ภายใต้อุปกรณ์สื่อสารออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย 5) การคิดวิเคราะห์ สื่อดิจิทัลเพื่อใช้ในการเรียนรู้ Digital Analysis มีรายละเอียด 3 ข้อ ประกอบด้วย 5.1) เลือกสรร คัดกรอง สื่อดิจิทัลเพื่อใช้ประกอบในการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ ได้ตรงประเด็น 5.2) เสาะหาแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ

5.3) แยกแยะข้อเท็จจริงจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง 6) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง Digital self-development การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง Digital self-development มีรายละเอียด 4 ข้อประกอบด้วย 6.1) ใช้งานอุปกรณ์ สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ 6.2) รักษาข้อมูลสำคัญส่วนตัวได้อย่างปลอดภัย 6.3) ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ผ่านระบบเครือข่าย 6.4) เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจและถนัด 7) การตระหนักถึงคุณค่าดิจิทัล Digital recognize มีรายละเอียด 2 ข้อ ประกอบด้วย 7.1) เห็นคุณค่าและดูแลอุปกรณ์ดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม 7.2) แบ่งปันประสบการณ์ดิจิทัลแก่บุคคลอื่น ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงรายละเอียดคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน

2. ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของระบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยนำเข้า 4) กระบวนการประกอบด้วย 7 กระบวนการ คือ 4.1) การวางแผนสร้างความเข้าใจการเข้าถึงดิจิทัล 4.2) การกำหนดประเด็นในการใช้ดิจิทัล Digital Ethic 4.3) การระดมสมองเพื่อการวางแผนการเรียนรู้ การสื่อสารดิจิทัล Digital communication 4.4) การมีวิจารณญาณบนโลกดิจิทัล Digital critical 4.5) การคิดวิเคราะห์ สื่อดิจิทัลเพื่อใช้ในการเรียนรู้ Digital Analysis 4.6) การประเมินผลการเรียนรู้ Digital self-development และ 4.7) การเผยแพร่ นำเสนอ ถ่ายทอดความรู้โดยเลือกใช้ Application การเรียนรู้ Digital apply 5) ผลลัพธ์ 6) ข้อมูลย้อนกลับ และ 7) การประเมินผล ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. ผลการประเมินประสิทธิผลระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า

3.1 การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน มีคะแนนเฉลี่ยที่ 13.63 คะแนน และ 26.10 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test ผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	จำนวนผู้เรียน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t-test	Sig
ก่อนเรียน	30	30	13.63	5.89		
หลังเรียน	30	30	26.10	1.32	11.42	0.00

*อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้ ระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมสร้างคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่าโดยภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้นตอนเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยตามลำดับ 4 ลำดับ การวางแผนสร้างความเข้าใจการเข้าถึงดิจิทัล Digital access ($\bar{X}$ = 4.63) การระดมสมองเพื่อการวางแผนการเรียนรู้การสื่อสารดิจิทัล Digital communication ($\bar{X}$ = 4.53) การมีวิจาร์ณญาณบนโลกดิจิทัล Digital critical ($\bar{X}$ = 4.51) และการประเมินผลการเรียนรู้ Digital self-development และ ($\bar{X}$ = 4.50) มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และรองลงมา การคิดวิเคราะห์ สื่อดิจิทัลเพื่อใช้ในการเรียนรู้ Digital Analysis การกำหนด

ประเด็นในการใช้ดิจิทัล Digital Ethic และการเผยแพร่ นำเสนอ ถ่ายทอดความรู้โดยเลือกใช้ Application การเรียนรู้ Digital Apply ($\bar{X} = 4.48$) มีความมีความพึงพอใจในระดับมาก แสดงตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้ระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

กระบวนการเรียนรู้ ระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือฯ	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1 การวางแผนสร้างความเข้าใจการเข้าถึงดิจิทัล Digital access	4.63	0.28	มากที่สุด
การเก็บรวบรวมฐานข้อมูล	4.77	0.43	มากที่สุด
การเรียนรู้ออนไลน์	4.33	0.48	มาก
การค้นหาค้นหาข้อมูล	4.80	0.41	มากที่สุด
2 การกำหนดประเด็นในการใช้ดิจิทัล Digital Ethic	4.48	0.30	มาก
การใช้ดิจิทัลอย่างเหมาะสม	4.63	0.49	มากที่สุด
การควบคุมอารมณ์	4.40	0.50	มาก
การให้กำลังใจดี ๆ บนโลกดิจิทัล	4.37	0.49	มาก
การใช้ข้อมูลและการอ้างอิงข้อมูล	4.50	0.51	มากที่สุด
3. การระดมสมองเพื่อการวางแผนการเรียนรู้การสื่อสารดิจิทัล Digital communication	4.53	0.23	มากที่สุด
การติดต่อสื่อสารผ่านช่องทาง Social network	4.80	0.41	มากที่สุด
ข้อควรระวังการสนทนาผ่านสื่อ	4.47	0.51	มาก
การใช้ภาษาโต้ตอบ ด้วยความสุภาพ	4.30	0.47	มาก
ความรู้ความเข้าใจสัญลักษณ์บอกความรู้สึก	4.53	0.51	มากที่สุด
การใช้อีเมล เพื่อการติดต่อ	4.53	0.51	มากที่สุด
4 การมีวิจารณ์บนโลกดิจิทัล Digital critical	4.51	0.26	มากที่สุด
การตรวจสอบ ประเมินข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้อง	4.87	0.35	มากที่สุด
ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนส่งต่อและเผยแพร่	4.20	0.41	มาก
การติดต่อ สื่อออนไลน์อย่างระมัดระวัง	4.47	0.51	มาก
5 การคิดวิเคราะห์ สื่อดิจิทัลเพื่อใช้ในการเรียนรู้ Digital Analysis	4.48	0.26	มาก
การเลือกสรรคัดกรองสื่อ	4.83	0.38	มากที่สุด
การเลือกแหล่งข้อมูล	4.27	0.45	มาก
การแยกแยะข้อเท็จจริง	4.33	0.48	มาก
6 การประเมินผลการเรียนรู้ Digital self-development	4.50	0.31	มากที่สุด
การใช้สื่อดิจิทัล	4.50	0.51	มากที่สุด
การจัดการป้องกันข้อมูล	4.23	0.50	มาก
การเลือกใช้ซอฟต์แวร์สืบค้น	4.30	0.53	มาก
การรับมือและแก้ไขปัญหา	4.50	0.51	มากที่สุด
7. การเผยแพร่ นำเสนอ ถ่ายทอดความรู้โดยเลือกใช้ Application การเรียนรู้ Digital Apply	4.48	0.28	มาก
การใช้อุปกรณ์ดิจิทัล	4.60	0.55	มากที่สุด
การแนะนำให้บุคคลอื่น	4.37	0.49	มาก
ภาพรวม	4.50	0.27	มากที่สุด

3.3 ผลการประเมิน คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยครูผู้สอน
ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	ความหมาย
การเข้าถึงดิจิทัล Digital access			
1.1 เข้าถึงระบบการเก็บข้อมูลและใช้อย่างคุ้มค่า	4.29	0.45	ดี
1.2 รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ออนไลน์	4.78	0.47	ดีมาก
1.3 มีการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนางานอาชีพ	4.63	0.53	ดีมาก
การใช้ดิจิทัล Digital Ethic			
2.1 มีวินัยในการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล	4.48	0.79	ดี
2.2 รับผิดชอบต่อการถูกคุกคามอย่างเหมาะสม	4.46	0.48	ดี
2.3 มีการแสดงความรู้สึกเชิงบวก ต่อสิ่งดี ๆ บนโลกออนไลน์	4.65	0.50	ดีมาก
2.4 มีการอ้างอิงข้อมูลที่นำมาใช้ประโยชน์บนระบบออนไลน์	4.58	0.55	ดีมาก
การสื่อสารดิจิทัล Digital communication			
3.1 จัดกลุ่มสื่อสารผ่านช่องทาง Social network ตามความจำเป็น	4.51	0.49	ดีมาก
3.2 ระมัดระวังในการสร้างความสัมพันธ์กับคนแปลกหน้าบนโลกออนไลน์	4.58	0.67	ดีมาก
3.3 มีความสุภาพในการสนทนา โต้ตอบ	4.53	0.50	ดีมาก
3.4 แสดงสัญลักษณ์ ภาพ เสียง เหมาะสมกับความรู้สึก	4.48	0.49	ดี
3.5 สร้างประโยชน์จากอีเมลในการสื่อสาร ติดต่องาน การเรียน	4.39	0.45	ดี
การมีวิจารณญาณบนโลกดิจิทัล Digital critical			
4.1 ประเมินตรวจสอบ ข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้อง	4.46	0.48	ดี
4.2 ระมัดระวังการส่งต่อ และเผยแพร่ ข้อมูลบนโลกออนไลน์	4.53	0.59	ดีมาก
4.3 ร่วมมือสนับสนุนการทำงานอาชีพ ภายใต้เครือข่ายสังคมออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย	4.41	0.60	ดี
การคิดวิเคราะห์ สื่อดิจิทัลเพื่อใช้ในการเรียนรู้ Digital Analysis			
5.1 เลือกสรร คัดกรอง สื่อดิจิทัลเพื่อใช้ประกอบในการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ ได้ตรงประเด็น	4.51	0.49	ดีมาก
5.2 เสาะหาแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ	4.53	0.54	ดีมาก
5.3 แยกแยะข้อเท็จจริงจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง	4.34	0.53	ดี
การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง Digital self-development			
6.1 ใช้งานอุปกรณ์ สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์	4.12	0.15	ดี
6.2 รักษาข้อมูลสำคัญส่วนตัวได้อย่างปลอดภัย	4.58	0.50	ดีมาก
6.3 ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ผ่านระบบเครือข่าย	4.51	0.49	ดีมาก
6.4 เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจและถนัด	4.39	0.59	ดี
การตระหนักถึงคุณค่าดิจิทัล (Digital recognize)			
7.1 เห็นคุณค่าและดูแลอุปกรณ์ดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม	4.12	0.15	ดี
7.2 แบ่งปันประสบการณ์ดิจิทัลแก่บุคคลอื่น	4.26	0.37	ดี
สรุปผลภาพรวม	4.46	0.49	ดี

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยครูผู้สอน ในภาพรวม นักเรียนมีคุณลักษณะดิจิทัล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยตามลำดับ 4 ลำดับ พบว่า การเข้าถึงดิจิทัล Digital access รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ออนไลน์ ($\bar{X} = 4.78$) การใช้ดิจิทัล Digital Ethic มีการแสดงความรู้สึกเชิงบวก ต่อสิ่งดี ๆ บนโลกออนไลน์ ($\bar{X} = 4.65$) การเข้าถึงดิจิทัล Digital access มีการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนางานอาชีพ ($\bar{X} = 4.63$) การสื่อสาร

ดิจิทัล Digital communication ระมัดระวังในการสร้างความสัมพันธ์กับคนแปลกหน้าบนโลกออนไลน์ และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง Digital self-development รักษาข้อมูลสำคัญส่วนตัวได้อย่างปลอดภัย ($\bar{X} = 4.58$) มีคุณลักษณะดิจิทัลระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 การอภิปรายผลคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน จากการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์และการใช้เทคนิคเดลฟาย ได้ค้นพบ คุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียน ดังนี้ 1) การเข้าถึงดิจิทัล Digital access 2) การมีมารยาทในการใช้ดิจิทัล Digital Ethic 3) การสื่อสารดิจิทัล Digital communication 4) การมีวิจารณญาณบนโลกดิจิทัล Digital 5) การคิดวิเคราะห์ สื่อดิจิทัลเพื่อใช้ในการเรียนรู้ Digital Analysis 6) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง Digital self-development 7) การตระหนักถึงคุณค่าดิจิทัล Digital recognize ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณกร พรประเสริฐ สรุปว่า ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำแนกตามเพศ ชั้นปีที่ศึกษา และกลุ่มคณะวิชา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 950 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือวิจัยที่ปรับมาจากงานวิจัยงานวิจัยของ วรณกร พรประเสริฐ สรุปได้ว่า การพัฒนาแบบวัดและเกณฑ์ปกติความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่ง (first order confirmatory factor analysis) พบว่ามีจำนวน 11 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ที่ 1 การเข้าถึงดิจิทัล ตัวบ่งชี้ที่ 2 การทำธุรกรรมทางดิจิทัล ตัวบ่งชี้ที่ 3 การสื่อสารทางดิจิทัล ตัวบ่งชี้ที่ 4 มารยาททางดิจิทัล ตัวบ่งชี้ที่ 5 การรู้เท่าทันดิจิทัล ตัวบ่งชี้ที่ 6 กฎหมายดิจิทัล ตัวบ่งชี้ที่ 7 สิทธิและความรับผิดชอบทางดิจิทัล ตัวบ่งชี้ที่ 8 สุขภาพกายและใจทางดิจิทัล ตัวบ่งชี้ที่ 9 การรักษาความปลอดภัยทางดิจิทัล ตัวบ่งชี้ที่ 10 อัตลักษณ์ทางดิจิทัล และตัวบ่งชี้ที่ 11 ความปลอดภัยในการใช้ดิจิทัล ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.522 - 0.869 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยได้นำตัวบ่งชี้มาสร้างเป็นแบบวัดจำนวนทั้งสิ้น 48 ข้อ มีลักษณะเป็นเชิงสถานการณ์ (situation test) โดยข้อคำถามเชิงสถานการณ์จะเป็นข้อความ รูปภาพ บทสนทนา โฆษณา คำพูด และเรื่องราวจากข่าวสารต่าง ๆ ที่นิสิตนักศึกษาสามารถพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ตัวเลือกในแต่ละสถานการณ์มีจำนวน 4 ตัวเลือก มีลักษณะเป็นตัวเลือกเชิงพฤติกรรม ที่เรียงลำดับจากประโยชน์ที่สุดไปยังประโยชน์ที่แย่ที่สุดส่วน เกณฑ์ในการให้คะแนนแบบวัดความเป็นพลเมืองดิจิทัล คือ ตอบถูก ให้ 1 คะแนน และตอบผิดให้ 0 คะแนน ผลการวิจัยพบว่า 1) นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีความเป็นพลเมืองดิจิทัลอยู่ในระดับดี จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 26.21 ระดับพอใช้ จำนวน 338 คน คิดเป็นร้อยละ 35.58 และระดับปรับปรุง จำนวน 363 คน คิดเป็นร้อยละ 38.21 2) ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเมื่อเปรียบเทียบตามเพศ ชั้นปีที่ศึกษา และกลุ่มคณะวิชา พบว่ามีความเป็นพลเมืองดิจิทัลไม่แตกต่างกัน (วรณกร พรประเสริฐ, 2562)

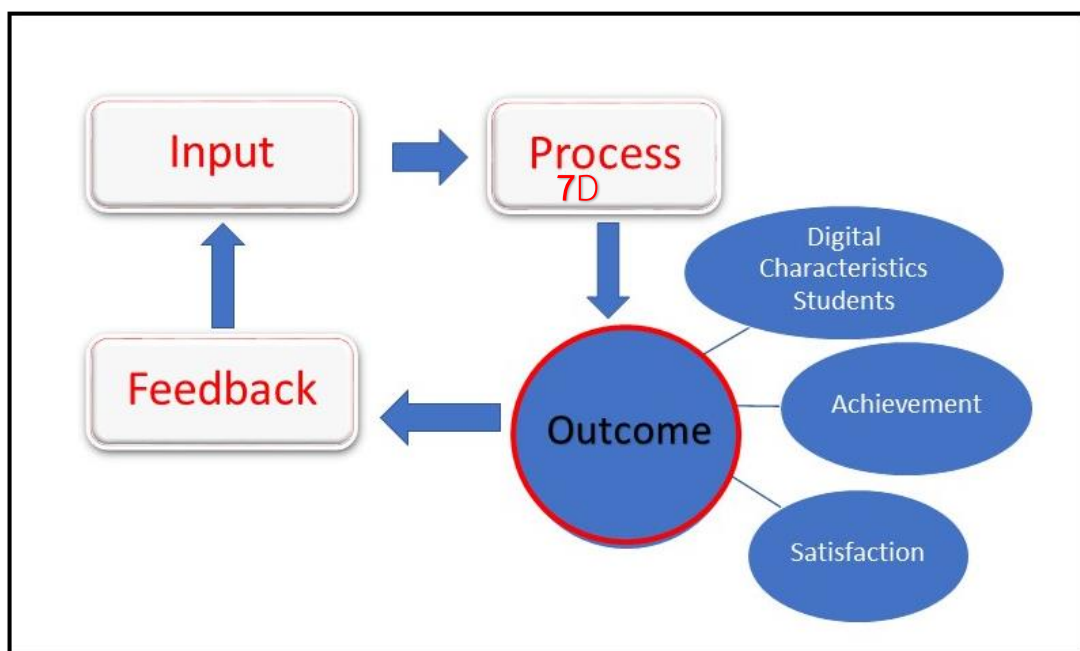
ตอนที่ 2 การอภิปรายผลการพัฒนาระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัล สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก ๆ 7 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของระบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยนำเข้า เป็นตัวกำหนดหลักให้การดำเนินการมีทิศทางสู่เป้าหมาย เช่นหลักสูตรแกนกลาง แผนการจัดการเรียนรู้ สื่อแหล่งเรียนรู้ สภาพการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน 4) กระบวนการ เป็นการลำดับขั้นตอน รายละเอียด และปฏิบัติได้อย่างชัดเจน 5) ผลลัพธ์ ความสำเร็จที่เกิดขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

6) ข้อมูลย้อนกลับ ความพึงพอใจ ข้อเสนอแนะ เพื่อการปรับปรุง 7) การประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิชัย ลายเสมา สรุปว่า ระบบการเรียนรู้ร่วมกันด้วยทีมเสมือนจริงในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบบควันตภาพ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการทำงาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะผู้เรียน คุณลักษณะผู้สอน และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบบควันตภาพ 2) กระบวนการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมการก่อนการเรียน การสอน ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน และขั้นประเมินผล โดยขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนเป็น ขั้นตอนตามกระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นศึกษาเนื้อหา ขั้นสร้างโอกาส ขั้นการสำรวจข้อมูล ขั้นกำหนดกรอบของปัญหา ขั้นก่อกำเนิดความคิด ขั้นวางแผนการแก้ปัญหา และขั้นยอมรับการค้นพบ 3) การควบคุม ได้แก่ การควบคุมและติดตามการเรียนของ ผู้เรียน และการกำหนดระยะเวลาการตรวจผลงาน 4) ผลลัพธ์ ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ผลงานสร้างสรรค์ และทักษะการทำงานร่วมกัน และ 5) ผลป้อนกลับ ได้แก่ คะแนนความคิดสร้างสรรค์ และคะแนนทักษะการทำงานร่วมกันของผู้เรียน (สิทธิชัย ลายเสมา, 2557)

ตอนที่ 3 การอภิปรายผลการประเมินประสิทธิผลการใช้ระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน โดยมีคะแนนเฉลี่ยที่ 13.63 คะแนน และ 26.10 คะแนน และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสร้อยญา จันทระชูสกุล และคณะ สรุปว่า การพัฒนามาตรวัดการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา พบว่า 1. มาตรวัดการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ (เข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน ใช้และสร้างสรรค์) 17 ตัวบ่งชี้และ 51 ข้อคำถาม 2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของมาตรวัด พบว่า (1) ความตรงเชิงเนื้อหา มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00, (2) ข้อคำถามสามารถจำแนกกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ทุกข้อ, 3. นักเรียนเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศสูงกว่าเพศชาย และนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีค่าเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศสูงกว่าระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สร้อยญา จันทระชูสกุล และคณะ, 2560) และมีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$)

องค์ความรู้ใหม่

ระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยหลัก ๆ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) คือการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ. 2551 ศึกษาวิเคราะห์ ตัวชี้วัด เพื่อใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาพฤติกรรมนักเรียน การจัดการเรียนรู้ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จากการจัดกิจกรรม PLC เพื่อให้ค้นพบปัญหาที่แท้จริง และการพัฒนาในบริบท สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ตรงประเด็น จัดทำแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน 2) กระบวนการ (Process) ได้มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative) การดำเนินการชุมชนการเรียนรู้ ได้ 7 ขั้นตอนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ 3) ผลลัพธ์ (Outcome) นักเรียนที่ผ่านการเรียนรู้ด้วยระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือ เกิดคุณลักษณะดิจิทัลที่เหมาะสม มีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น มีความพึงพอใจ มีความสุขในการเรียนรู้ และ 4) ผลย้อนกลับ (Feedback) เป็นความคิดเห็น ความรู้สึก การให้ข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงในส่วนบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 สรุปภาพรวมระบบชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะดิจิทัล
สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

สรุปและข้อเสนอแนะ

1) จากการศึกษาคุณลักษณะดิจิทัลสำหรับนักเรียนซึ่งประกอบด้วยประเด็นหลัก 7 ประเด็น และข้อย่อย 24 ข้อ แล้วนำมาสร้างเป็นแบบประเมิน 5 ระดับการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้สอนนำไปใช้ในการประเมินพฤติกรรมด้านดิจิทัลของนักเรียน การนำไปใช้เพื่อประเมินนักเรียนควรต้องจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน 2) การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้แบบร่วมมือฯ ได้โครงสร้างเชิงระบบมีองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ และ ในส่วนของกระบวนการมี 7 ขั้น (7D) การนำไปใช้การจัดการเรียนรู้ จำเป็นที่ครูผู้สอนต้องศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ตามคู่มือ และสามารถปรับประยุกต์ให้ตรงตามบริบท ความจำเป็น ความพร้อม และความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง อีกทั้งควรเป็นความร่วมมือทั้งครู นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3) การนำไปใช้เพื่อต่อยอดในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระ และระดับชั้นอื่น ๆ ผู้สอนควรศึกษาในส่วนของปัจจัยนำเข้า คือ หลักสูตร สภาพปัจจุบันของผู้เรียนให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ตรงตามเป้าหมาย เนื่องจากปัจจุบันพบว่านักเรียนมีความคล่องแคล่วด้านดิจิทัลเกือบทุกระดับ ดังนั้นหากมีการพัฒนาให้ตรงตามความถนัดและต้องการของนักเรียนแต่ละระดับ นักเรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้ ย่อมส่งผลดีต่อพฤติกรรมการใช้ดิจิทัลที่มีคุณภาพ และตลอดถึงผลสัมฤทธิ์ที่ดีตามมา

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการเด็ก และเยาวชน. (2561). ร่างแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2564. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2563 จาก http://dcy.go.th/webnew/main/news_view.php?id=1492&type=12
- เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และคณะ. (2563). วิจัยรุ่นและเยาวชน กับสื่อสังคมออนไลน์. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2562 จาก https://www.thaihealthreport.com/th/articles_detail.php?id=64
- ทรูปลูกปัญญา. (2562). ทำไมเยาวชนไทย ต้องใส่ใจเรื่อง Digital Footprint. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.truelookpanya.com/education/content/76135-teaartedu-teaart-24>

- ปราณี ทองคำ. (2539). เครื่องมือวัดผลทางการศึกษา. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ภัทริกา วงศ์อนันต์นนท์. (2557). พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ของเด็กและเยาวชน Excessive Internet Usage Behavioral in Adolescents. วารสารพยาบาลทหารบก, 15(2), 173-178.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วรรณกร พรประเสริฐ. (2562). ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 19(2), 104-117.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. (2557). การโค้ชเพื่อการรู้คิด. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- สร้อยญา จันทรชูสกุล และคณะ. (2560). การพัฒนามาตรวัดการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา. วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 23(2), 183-196.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 - 2565. เรียกใช้เมื่อ 21 กรกฎาคม 2565 จาก <https://obeclaw.obec.go.th/archives/1118>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พริกหวานกราฟิกจำกัด.
- สิทธิชัย ลายเสมา. (2557). ระบบการเรียนรู้ร่วมกันด้วยทีมเสมือนจริงในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบภควัฒนาภาพ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะการทำงานร่วมกัน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ กรุงเทพมหานคร.
- สุวิมล ว่องวาณิช และนางลักษณ์ วิรัชชัย. (2546). แนวทางการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทุมพร จามรมาน. (2531). การสังเคราะห์งานวิจัย: เชิงปริมาณเน้นวิชาวิเคราะห์เมตาดา. กรุงเทพมหานคร: พันนี้พับลิชชิง.
- Guskey, T. R. (2000). Evaluation professional development. California: A sage.
- Turney, B.L. & Robb, G. P. (1971). Research in Education : An Introduction. Illinois: The Dryden Press, Inc.

ผลของกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพและ
ทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*

EFFECTS OF HEALTH EDUCATION ACTIVITIES APPLYING SAPPURISA-DHAMMA
PRINCIPLE TOWARDS THE HEALTH BEHAVIORS AND PROBLEM SOLVING THINKING
SKILLS ON THE TOPIC OF HEALTH PROMOTION
FOR THE LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS

สิงหา จันทน์ขาว

Singha Chankhaw

ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นครนายก ประเทศไทย

Department of Health Education, Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University, Nakhon Nayok, Thailand

Corresponding author E-mail: singhac@swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบก่อนการทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมสุขศึกษาโดยประยุกต์การใช้หลักสัปปุริสธรรมที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ 2) ศึกษาทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมสุขศึกษา โดยประยุกต์การใช้หลักสัปปุริสธรรม รูปแบบการวิจัยเป็นการศึกษากลุ่มเดียวแบบทดสอบก่อนและ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ แม่แจ่ม อำเภอมแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน ที่ยินดีเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 มีการดำเนินกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์การใช้หลักสัปปุริสธรรมทั้ง 7 ประการ ประกอบด้วย อัมมัญญตา อตถัญญตา อัตตัญญตา มัตตัญญตา กาลัญญตา ปริสสัญญตา และปุคคลัญญตา สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลัก สัปปุริสธรรม จำนวน 5 แผน แบบวัดพฤติกรรมสุขภาพ แบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหา และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างด้วยค่าที่ ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษากลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมสุขภาพทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ การปฏิบัติ และทักษะการคิดแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : กิจกรรมสุขศึกษา, สัปปุริสธรรม, พฤติกรรมสุขภาพ, การสร้างเสริมสุขภาพ, ทักษะการคิดแก้ปัญหา

Abstract

This research was a pre-experimental designs. The purposes of this research were to: 1) study the results of health education activities applying Sappurisa-Dhamma principles towards

* Received 2 October 2023; Revised 23 October 2023; Accepted 27 October 2023

the health behaviors on the topic of health promotion 2) study problem solving thinking skills on the topic of health promotion and 3) study the students' satisfaction concerning the health education activities applying Sappurisa-Dhamma principles. The research design was a one group pre-test post-test design. The samples were 30 students of the sventh grade students of "Somdej-Ya" Learning Community Demonstration School Srinakharinwirot University Maechaem, Maechaem District, Chiang Mai who were willing to enroll in this research during the first semester of academic year 2023. Sappurisa-Dhamma principles were applied in each health education activities of this research which composed of Dhammannuta, Atthannuta, Attannuta, Mattannuta, Lalannuta, Parisannuta, Puggalannuta. The research instruments were consisted of five health education activities plans applying Sappurisa-Dhamma principles. The health behavior test, problem solving thinking skills assessment and the questionnaire the students' satisfaction concerning with the health education activities plans applying Sappurisa-Dhamma principles. The obtained data were then analyzed in term of means, standard deviation and dependent samples t-test. The results indicated that after participating in the health education activities, the samples had significantly improved in knowledge, attitude and practice aspect of the health behaviors and problem solving thinking skills on the health promotion than before participating in the health education activities at the .05 level, the students' concerning the health education activities plans applying Sappurisa-Dhamma principles was found at the highest level.

Keywords: Health Education Activities, Sappurisa-Dhamma, Health Behavior, Health Promotion Problem Solving Thinking Skills

บทนำ

ปัญหาสุขภาพนับเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการหาแนวทางการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวัน อันนำไปสู่การเกิดปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ตลอดจนความมั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคที่มีสาเหตุมาจากการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคมะเร็ง โรคเครียด เป็นต้น อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนการรับค่านิยมและวัฒนธรรมของต่างประเทศ ก็ส่งผลทำให้เกิดปัญหาสุขภาพให้กับทุกกลุ่มช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวัยรุ่น ที่เป็นกลุ่มกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต เป็นช่วงวัยที่เหมาะสมในการปลูกฝังความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ซึ่งวัยรุ่นมีการเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจอย่างรวดเร็ว ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของฮอร์โมนเพศ อันนำมาสู่การมีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสมได้ ดังที่อาภาพร เฝ้าวัฒนา และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนำไปสู่ความเสี่ยงทางพฤติกรรมที่หลากหลาย เช่น การสูบบุหรี่ ดื่มแอลกอฮอล์ พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ (อาภาพร เฝ้าวัฒนา และคณะ, 2561) ดังข้อมูลจากข้อมูลของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ที่พบว่า การเลือกซื้ออาหารสำหรับวัยรุ่นและเยาวชนไทย ยังเป็นไปตามความชอบ (ร้อยละ 27.7) มีเพียงร้อยละ 8.1 เท่านั้น ที่คำนึงถึงคุณค่าทางอาหาร อีกทั้งยังพบว่า ในปี พ.ศ. 2562 วัยรุ่นและเยาวชนป่วยด้วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์รวมทุกโรค (ไม่รวมเอชไอวี/เอดส์) จำนวน 16,262 คน กลุ่มอายุ 10-14 ปี จำนวน 687 คน นอกจากนี้ ผลการสำรวจก็ยังพบได้อีกว่า ในปีพ.ศ. 2560 วัยรุ่นและเยาวชนไทย (15-24ปี) สูบบุหรี่ถึงร้อยละ 15.4 และดื่มสุรา ร้อยละ 23.9 อีกด้วย (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่า พฤติกรรมสุขภาพของวัยรุ่นในเรื่องอาหาร สุขภาพทางเพศ และ สิ่งเสพติด เป็นเรื่องที่สำคัญและมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังปรากฏให้เห็นได้จาก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) ที่กำหนดให้เด็กจากครอบครัวยากจนได้รับการช่วยเหลือให้สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ตลอดจนมุ่งพัฒนาคนให้มีทักษะที่จำเป็นในโลกยุคใหม่อย่างรอบด้าน (สำนักงานสภาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) นอกจากนี้เป้าหมายของการพัฒนาแห่ง สหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs) ก็ยังมีทิศทางของการพัฒนาในช่วงปีพ.ศ.2558-2573 ซึ่งมีเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการยุติภาวะทุพโภชนาการทุกรูปแบบ ยุติการแพร่กระจายของเอดส์ รวมถึงการ ใช้สารเสพติดในทางที่ผิดและการใช้แอลกอฮอล์ในทางอันตราย อีกทั้งต้องการที่จะสร้างหลักประกันให้กลุ่มชน พ้นเมือง และเด็กให้สามารถเข้าถึงการศึกษาได้ (สำนักงานสภาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ซึ่ง การดำเนินการจัดกิจกรรมสุขศึกษาเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในวัยรุ่นนั้น ควรเน้นกิจกรรมการจัดประสบการณ์ใน ลักษณะเชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560- 2579 ที่ได้กำหนด เป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) ไว้โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและ ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นในเรื่องทักษะในการแก้ปัญหา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ดังที่พาสนา จุลรัตน์ ได้กล่าวว่า การแก้ปัญหา เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล ผู้ที่มีทักษะในการ แก้ปัญหาจะสามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก และสามารถก้าวผ่านปัญหาและอุปสรรคไปได้ (พาสนา จุล รัตน์, 2564) และยังสอดคล้องกับ เกษแก้ว เสี่ยงเพราะ ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างเสริมสุขภาพ เป็นศาสตร์และศิลป์ใน การพัฒนาดูแลสุขภาพตนเองเพื่อปกป้องร่างกายให้ปราศจากการเกิดโรค มุ่งเน้นการปรับพฤติกรรมตนเองให้ สมบูรณ์ทั้งภายในและภายนอก (เกษแก้ว เสี่ยงเพราะ, 2563)

จากแนวคิดการจัดกิจกรรมสุขศึกษาเพื่อการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่ารูปแบบ การจัดกิจกรรมโดยการประยุกต์ใช้สัปปุริสธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถพัฒนาพฤติกรรม สุขภาพของวัยรุ่นได้ เนื่องจากสัปปุริสธรรม มีแนวทางการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสุขภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสุขภาพทางปัญญาได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนที่ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของ การเกิดปัญหาสุขภาพที่มาจากสภปัจจัยต่าง ๆ และแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังสามารถ ช่วยป้องกันปัญหาสุขภาพที่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นได้อีกด้วย ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ ได้ กล่าวถึงความหมายของ สัปปุริสธรรมไว้ว่า เป็นธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ซึ่งประกอบไปด้วย 1.ธัมมัญญตา (รู้จักเหตุ) 2.อัตถัญญตา (รู้จักผล) 3.อัตตัญญตา (รู้จักตน) 4.มัตตัญญตา (รู้จักประมาณ) 5.กาลัญญตา (รู้จักกาล) 6.ปริสสัญญตา (รู้จักชุมชน) 7.บุคคลัญญตา (รู้จักบุคคล) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553) อีกทั้ง พระมหาวาสเทพ ญาณเมธี ก็กล่าวว่าหลักธรรมนี้ พบได้ใน สังคมมนุษย์ในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกัน ด้วยการพิจารณาจากเหตุและผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ เพื่อให้ สามารถอยู่ร่วมกันได้ อันนำไปสู่สังคมที่มีความหวัง สังคมที่เปี่ยมสุข (พระมหาวาสเทพ ญาณเมธี, 2564)

โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัด เชียงใหม่ เป็นหนึ่งในหน่วยงานของมหาวิทยาลัย ที่ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนคริน ทรบรมราชชนนี ในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาในถิ่นทุรกันดาร และเพื่อเป็นต้นแบบโรงเรียนสาธิต ทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชุมชนห่างไกล โดยมีเยาวชนชาวเขาจากพื้นที่ใกล้เคียงและจากถิ่น ทุรกันดารมาศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเยาวชนกลุ่มนี้ควรได้รับการ พัฒนาความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ รวมถึงทักษะการคิดแก้ปัญหาในเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพที่เกี่ยวกับอาหาร และโภชนาการ สุขภาพทางเพศ และสารเสพติด ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและลักษณะทางสังคม เพื่อการมีสุขภาพที่ ดี อันจะส่งผลให้เป็นเยาวชนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนของตนเอง ดังข้อมูลจาก

ศูนย์อนามัยชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติที่กล่าวไว้ว่า แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560-2569 เป้าหมายหนึ่งเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน อีกทั้งต้องมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม และยังได้กล่าวไว้อีกว่า วัยรุ่นชาวเขาจะต้องเรียนรู้ในการปรับตัว รวมทั้งสร้างโลกและประสบการณ์ที่แตกต่างกันไปเมื่อเคลื่อนย้ายเข้ามาในเมือง ทั้งในเรื่องรูปแบบการใช้ชีวิต การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพศ (ศูนย์อนามัยชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ, 2562) นอกจากนี้ผู้วิจัยก็ยังได้มีการสัมภาษณ์คณาจารย์โรงเรียนสาธิตชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งได้ข้อมูลว่านักเรียนยังคงมีปัญหาเรื่องปัญหาโรคผิวหนัง ที่มีสาเหตุมาจากเชื้อรา เนื่องจากสภาพภูมิอากาศ และมีพฤติกรรมมารับประทานอาหารที่มีรสชาติเค็มและเผ็ดอีกด้วย (คณาจารย์โรงเรียนสาธิตชุมชนแห่งการเรียนรู้สมเด็จย่ามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแม่แจ่ม, 2566) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องผลของกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพและทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สืบเนื่องจากยังไม่พบว่ามีการวิจัยใดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอาหาร สุขภาพทางเพศ และสารเสพติดที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงผลของกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม จะส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมสุขภาพและทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษาได้หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อศึกษาทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ต่อการจัดกิจกรรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพและทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบก่อนการทดลอง (Pre-experimental designs) ที่มีรูปแบบการวิจัยเป็นการศึกษากลุ่มเดียวแบบทดสอบก่อนและหลัง (The one group pre-test post-test design) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษา (ปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์, 2561) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการขอรับรองจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามหมายเลขข้อเสนอการวิจัย SWUEC-169/2565E และได้รับการสนับสนุนทุนการวิจัยจากเงินรายได้ คณะพลศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2565

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

เป็นนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนสาธิตชุมชนแห่งการเรียนรู้สมเด็จย่า มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) สืบเนื่องจากทางโรงเรียนเป็นต้นแบบโรงเรียนสาธิตทางเลือกสำหรับเยาวชนชาวเขาจากพื้นที่ใกล้เคียงและจากถิ่น

ทุรกันดาร และมีความประสงค์ให้จัดกิจกรรมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งในปีการศึกษา 2566 มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวนเพียง 30 คนเท่านั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม จำนวน 5 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ได้แก่ แผนที่ 1 เรื่องสุขภาพและธรรมชาติของการเจ็บป่วย แผนที่ 2 เรื่องอาหารและโภชนาการเพื่อสุขภาพ แผนที่ 3 เรื่องพิษร้ายจากบุหรี่และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แผนที่ 4 เรื่องการดูแลสุขภาพทางเพศของวัยรุ่น และแผนที่ 5 เรื่องการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางสุขภาพ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมสุขศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรมที่ประกอบด้วยหลักธรรม 7 ประการ ไว้ในทุกแผนการจัดกิจกรรมสุขศึกษา ดังที่ อุดม คำขาด กล่าวไว้ดังนี้ 1.“ธัมมัญญตา” (ความเป็นผู้รู้จักเหตุ) 2.“อัตถัญญตา” (ความเป็นผู้รู้จักผล) 3.“อัตตัญญตา” (ความเป็นผู้รู้จักตน) 4.“มัตตัญญตา” (ความเป็นผู้รู้จักประมาณ) 5.“กาลัญญตา” (ความเป็นผู้รู้จักกาล) 6.“ปริสสัญญตา” (ความเป็นผู้รู้จักชุมชน) 7.“บุคลัญญตา” (ความเป็นผู้รู้จักบุคคล) (อุดม คำขาด, 2549) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมสุขศึกษา ด้านสร้างเสริมสุขภาพ และด้านการดูแลสุขภาพกลุ่มเด็กและวัยรุ่น เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาถึงความครอบคลุม และความสอดคล้องของกิจกรรมสุขศึกษากับนิยามและวัตถุประสงค์ของแผนการจัดกิจกรรม (index of objective congruence : IOC) (รัตนะ บัวสนธ์, 2565) ซึ่งมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และได้มีการนำแผนการจัดกิจกรรมสุขศึกษาไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมของกิจกรรม การวัดและการประเมินผล และระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วย แบบทดสอบด้านความรู้ แบบวัดด้านเจตคติ แบบวัดด้านการปฏิบัติ แบบประเมินทักษะการแก้ปัญหา และแบบสอบถามความพึงพอใจ ซึ่งผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบการใช้ภาษา และความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (index of objective congruence : IOC) ซึ่งมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และได้มีการนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบทดสอบความรู้ เป็นแบบทดสอบปรนัยแบบเลือกตอบ (Multiple Choice) มี 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ มีการให้คะแนนโดยที่กลุ่มตัวอย่างตอบข้อคำถามถูกต้องจะได้ 1 คะแนน และกลุ่มตัวอย่างตอบไม่ถูกต้องจะได้ 0 คะแนน มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.37-0.70 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.24-0.55 และมีค่าความเชื่อมั่น (reliability) เท่ากับ 0.81

2.2 แบบวัดด้านเจตคติ เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบ 4 ระดับ จำนวน 20 ข้อ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีข้อความทางบวกและทางลบ การให้คะแนนอยู่ระหว่าง 1-4 โดยข้อความทางบวกหากกลุ่มตัวอย่างตอบเห็นด้วยอย่างยิ่ง จะได้ 4 คะแนน และข้อความทางลบหากกลุ่มตัวอย่างตอบเห็นด้วยอย่างยิ่ง จะได้ 1 คะแนน มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.21-0.69 และมีค่าความเชื่อมั่น (reliability) เท่ากับ 0.87

2.3 แบบวัดด้านการปฏิบัติ เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบ 4 ระดับ จำนวน 20 ข้อ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัตินานๆ ครั้ง และไม่เคยปฏิบัติเลย โดยมีข้อความทางบวกและทางลบ การให้คะแนนอยู่ระหว่าง 1-4 โดยข้อความทางบวกหากกลุ่มตัวอย่างตอบปฏิบัติเป็นประจำ จะได้ 4 คะแนน และข้อความทางลบหากกลุ่มตัวอย่างตอบปฏิบัติเป็นประจำ จะได้ 1 คะแนน มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.27-0.65 และมีค่าความเชื่อมั่น (reliability) เท่ากับ 0.85

2.4 แบบประเมินทักษะการแก้ปัญหา เป็นแบบประเมินที่มีการกำหนดสถานการณ์ จำนวน 3 สถานการณ์ และให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถาม สถานการณ์ละ 4 ข้อ เป็นแบบประเมินตอบในลักษณะอัตนัย มีการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถาม ตามเกณฑ์ประเมินแบบ (Scoring Rubrics) โดยมีคะแนนอยู่ระหว่าง 0-3 คะแนน โดยมีความเหมาะสมในการใช้ภาษา และมีความครอบคลุมต่อรายละเอียดในการดำเนินกิจกรรม

2.5 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบ 4 ระดับ จำนวน 20 ข้อ คือ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจน้อย พึงพอใจน้อยที่สุด โดยมีข้อความทางบวกและทางลบ การให้คะแนนอยู่ระหว่าง 1-4 โดยข้อความทางบวกหากกลุ่มตัวอย่างตอบเห็นด้วยอย่างยิ่ง จะได้ 4 คะแนน และข้อความทางลบหากกลุ่มตัวอย่างตอบเห็นด้วยอย่างยิ่ง จะได้ 1 คะแนน โดยมีความเหมาะสมในการใช้ภาษา และมีความครอบคลุมต่อรายละเอียดในการดำเนินกิจกรรม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมสุขศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 แผนกิจกรรม แผนกิจกรรมละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 และมีการประเมินพฤติกรรมสุขภาพทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ การปฏิบัติ และทักษะการแก้ปัญหา ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสุขศึกษา ในส่วนการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมสุขศึกษา ได้ดำเนินการภายหลังจากการจัดกิจกรรม สุขศึกษาเสร็จสิ้นแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของคะแนนจากแบบสอบถามความรู้ แบบวัดเจตคติ แบบวัดการปฏิบัติ และแบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหา ทั้งก่อนทดลอง และหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่าง

2. วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบคะแนนจากแบบสอบถามความรู้ แบบวัดเจตคติ แบบวัดการปฏิบัติ และแบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหา ระหว่างก่อนทดลองกับหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่าง โดยการทดสอบค่าที่ (t - test for dependent Samples)

3. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของคะแนนจากแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมแผนการจัดกิจกรรมสุขศึกษาโดยประยุกต์การใช้หลักสัปปุริสธรรม แล้วนำค่าเฉลี่ยมาจัดระดับความพึงพอใจ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพและทักษะการคิดแก้ปัญหา เรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผลของการจัดกิจกรรมสุขศึกษาโดยประยุกต์การใช้หลักสัปปุริสธรรมที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพ เรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ย (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และค่าที่ (t-test) เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษา (n=30)

พฤติกรรมสุขภาพ	คะแนนเต็ม	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม		หลังเข้าร่วมกิจกรรม		t	p
		M	SD	M	SD		
ความรู้	20.00	6.00	2.61	13.12	2.71	8.97	0.00*
เจตคติ	80.00	50.97	5.32	56.06	5.11	4.15	0.00*
การปฏิบัติ	80.00	61.87	8.50	65.76	5.61	2.27	0.03*

*p< .05

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ ของนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษา หลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงขึ้น และเมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยสถิติทดสอบที ก็พบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษาโดยประยุกต์การใช้หลักสัปปุริสธรรม มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ย (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และค่าที (t-test) ด้านทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ของนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม สุขศึกษา (n=30)

ทักษะ	คะแนนเต็ม	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม		หลังเข้าร่วมกิจกรรม		t	p
		M	SD	M	SD		
ทักษะการคิดแก้ปัญหา	36.00	10.73	3.65	19.50	3.61	9.58	0.00*

*p < .05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าค่าคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษา หลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงขึ้น และเมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยสถิติทดสอบที ก็พบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการคิดแก้ปัญหาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ต่อการจัดกิจกรรมสุขศึกษาโดยประยุกต์การใช้หลักสัปปุริสธรรม มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของความพึงพอใจต่อกิจกรรม สุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม (n=30)

ข้อ	ข้อความ	ค่าคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ		ระดับความพึงพอใจ
		M	SD	
1.	ส่งเสริมให้นักเรียนใส่ใจในการสร้างเสริมสุขภาพ และการดูแลสุขภาพ	3.70	0.46	มากที่สุด
2.	กระตุ้นให้นักเรียนสังเกตการเปลี่ยนแปลงสุขภาพของตนเอง	3.60	0.49	มากที่สุด
3.	ส่งเสริมให้นักเรียนพิจารณาถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาสุขภาพอย่างหลากหลาย	3.37	0.49	มาก
4.	ส่งเสริมให้นักเรียนรับรู้ถึงผลกระทบของการเกิดปัญหาสุขภาพ	3.40	0.49	มาก
5.	กระตุ้นให้นักเรียนรับรู้ถึงปัญหาสุขภาพที่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่พึงประสงค์	3.43	0.56	มาก
6.	ส่งเสริมให้นักเรียนวิเคราะห์ถึงวิถีชีวิตของตนเองที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่พึงประสงค์	3.57	0.50	มากที่สุด
7.	ส่งเสริมให้นักเรียนพิจารณาถึงปัญหาสุขภาพที่มีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลต่างๆ	3.73	0.45	มากที่สุด
8.	ส่งเสริมให้นักเรียนพิจารณาถึงปัญหาสุขภาพที่มีสาเหตุมาจากสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อสุขภาพ	3.67	0.47	มากที่สุด
9.	ส่งเสริมให้นักเรียนพิจารณาถึงปัญหาสุขภาพที่มีสาเหตุมาจากวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีของชุมชน	3.67	0.47	มากที่สุด
10.	ส่งเสริมให้นักเรียนพิจารณาถึงปัญหาสุขภาพที่มีสาเหตุมาจากบุคคลที่อยู่รอบข้าง	3.53	0.50	มากที่สุด
11.	กระตุ้นให้นักเรียนได้วิเคราะห์สาเหตุของการเกิดปัญหาสุขภาพอย่างรอบด้าน	3.60	0.49	มากที่สุด
12.	ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิดเป็นลำดับขั้นตอน	3.60	0.49	มากที่สุด
13.	ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดเพื่อแก้ปัญหา	3.63	0.49	มากที่สุด
14.	กระตุ้นให้นักเรียนหาวิธีการปฏิบัติเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพที่เหมาะสมกับตนเอง	3.70	0.53	มากที่สุด
15.	ส่งเสริมให้นักเรียนได้กล้าแสดงความคิดเห็นทางวิชาการ	3.67	0.47	มากที่สุด
16.	ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน	3.27	0.64	มาก

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของความพึงพอใจต่อกิจกรรม สุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม (n=30) (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	ค่าคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ		ระดับความพึงพอใจ
		M	SD	
17.	ส่งเสริมให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการใช้สื่อการสอนอย่างหลากหลาย	3.77	0.43	มากที่สุด
18.	บรรยากาศในการเข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษามีความอิสระ และไม่ตึงเครียด	3.60	0.49	มากที่สุด
19.	ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม	3.83	0.37	มากที่สุด
20.	นักเรียนได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษาในครั้งนี้	3.73	0.45	มากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ยโดยรวม		3.60	0.29	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีระดับความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษา ที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพและทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบได้ว่า นักเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษาสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจากการที่ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมสุขศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพทั้ง 3 ด้าน เพื่อเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดูแลสุขภาพ และการสร้างเสริมสุขภาพ กล่าวคือเมื่อนักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษาแล้ว ก็ย่อมทำให้เกิดการยอมรับ และตระหนักถึงความสำคัญ จนนำไปสู่การปฏิบัติในการดูแลสุขภาพได้ ดังที่ จินตนา สรายุทธพิทักษ์ ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ สุขศึกษานั้นควรเน้นพฤติกรรมสุขภาพทั้งด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติไปด้วยพร้อมๆ กัน เพราะพฤติกรรมทั้ง 3 ด้านนี้จะต้องเกิดร่วมกันและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่เสมอ จึงยากที่จะแยกเน้นอย่างหนึ่งอย่างใดออกไปต่างหาก (จินตนา สรายุทธพิทักษ์, 2565) ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมที่ให้กลุ่มเป้าหมายได้รับประสบการณ์โดยตรงผ่านกิจกรรมที่มีฐานแนวความคิดมุ่งเน้นให้เด็กเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered) และการจัดกิจกรรมสุขศึกษาแบบเชิงรุก (Active Learning) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมตามหลักสัปปุริสธรรมทั้ง 7 ประการ ด้วยการให้นักเรียนได้ทำความเข้าใจถึงกระบวนการการเกิดปัญหาสุขภาพ ที่มีลักษณะของความต่อเนื่อง ด้วยการเริ่มต้นให้นักเรียนได้พิจารณาถึงสภาพปัญหาและผลกระทบ ความรุนแรงของการเกิดปัญหาสุขภาพ ด้วยการรับชมภาพ ข่าว และวิดีโอที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ต่างๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของนักเรียน รวมถึงการที่ผู้วิจัยได้สอบถามถึงประสบการณ์การเจ็บป่วยของนักเรียนและบุคคลที่ใกล้ชิด เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้สะท้อนถึงความรู้สึกเมื่อต้องตกอยู่ในสถานการณ์ของการเจ็บป่วย และเกิดความรู้สึกที่จะหาวิธีการดูแลตนเองไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยในอนาคต

ทั้งนี้ผู้วิจัยก็ได้มีการดำเนินกิจกรรมสร้างความเข้าใจอย่างถ่องแท้ให้กับนักเรียนด้วยการเชื่อมโยง และให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาสุขภาพ ด้วยการใช้อุปกรณ์การเรียนรู้อย่างหลากหลาย ดังเช่น การให้รับชมคลิปวิดีโอ โมเดลอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย รวมถึงกรณีศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้รับรู้ถึงสาเหตุและผลกระทบของการเจ็บป่วย นอกจากนี้ผู้วิจัยมอบหมายให้นักเรียนวาดภาพและบรรยายถึง “ภาพอนาคตที่นักเรียนปรารถนาต้องการให้เกิดขึ้น” โดยผลจากการทำกิจกรรมนี้พบได้ว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งต้องการที่จะประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และการมีครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งผู้วิจัยก็ได้สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ เพื่อลดปัญหาและอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต ดังคำกล่าวของ พิม

พันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ ที่กล่าวว่า แนวการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ โดยผ่านการปฏิบัติกิจกรรม (Learning by Doing) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้กัน จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ, 2566) อีกทั้ง สิทธิพล อาจอินทร์ ก็ยังได้กล่าวไว้อีกว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ในสภาพความเป็นจริง และการได้รับประสบการณ์โดยตรง ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ (สิทธิพล อาจอินทร์, 2564) ในส่วน ดนุลดา จามจรี กล่าวไว้ว่า ผู้สอนควรเข้าใจความต้องการ ความสนใจ และแรงจูงใจของผู้เรียน เพื่อให้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด หากผู้เรียนไม่มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่เหมาะสม การเรียนรู้อาจไม่เกิดขึ้น และหากไม่มีการเรียนรู้ก็อาจไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา (ดนุลดา จามจรี, 2564) อีกทั้งนันทน์ภัส นิยมทรัพย์ ก็กล่าวไว้ว่า ผู้สอนควรยกตัวอย่างที่เป็นภาพ ข้อความ หรือสถานการณ์ ที่มีความหลากหลายแล้วให้ผู้เรียนสังเกตเห็นความแตกต่างระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ หรือให้นักเรียนเป็นผู้ยกตัวอย่าง ซึ่งอาจใช้คำตอบของนักเรียนในการแสดงให้เห็นความแตกต่างของประสบการณ์เพื่อสร้างความขัดแย้งทางปัญญา (นันทน์ภัส นิยมทรัพย์, 2560) โดยกิจกรรมในส่วนนี้ได้สอดคล้องกับหลัก “อัมมมัญญตา” และ “อัตตัญญตา” ดังที่ พระปลัดธีรภัทร์ นาถสีโล กล่าวไว้ว่า การใช้หลัก “อัมมมัญญตา” เพื่อการบริหารตนเองนั้น ตัวเองจะต้องมีความรู้จักหลัก หรือรู้จักเหตุ ไม่ว่าจะพูด คิด หรือลงมือทำอะไร ล้วนต้องอยู่บนพื้นฐานของเหตุ เช่น อะไรเป็นเหตุของปัญหาสังคม อะไรคือหนทางในการแก้ปัญหา อีกทั้ง “อัตตัญญตา” หมายถึง รู้จักผลที่จะได้รับ แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ มีจุดหมายอะไร รู้ว่าเพราะเหตุใดจึงทำให้เกิดผลเช่นนั้น รู้ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเกิดผลสำเร็จตามที่ต้องการ (พระปลัดธีรภัทร์ นาถสีโล, 2564)

ผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมที่ให้กลุ่มตัวอย่างได้ทำการประเมินโอกาสเสี่ยงทางด้านสุขภาพของตนเองด้วยการสังเกตการเปลี่ยนแปลงสุขภาพดังเช่น การประเมินพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร การสังเกตสีของปัสสาวะ อุจจาระของตนเอง เพื่อจะได้เกิดแรงจูงใจในการหาแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมกับตน อีกทั้งผู้วิจัยยังได้มีการสร้างความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นที่เป็นผลมาจากอิทธิพลของฮอร์โมน ซึ่งทำให้กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มที่จะถูกชักจูงไปมีพฤติกรรมที่เสี่ยงทางด้านสุขภาพได้ง่ายขึ้น และเมื่อกลุ่มตัวอย่างได้ทำความเข้าใจถึงลักษณะธรรมชาติของตนเองแล้ว ก็ย่อมส่งผลให้เกิดความตระหนักของการดูแลสุขภาพ และนำไปสู่พฤติกรรมการปฏิบัติเพื่อให้หลีกเลี่ยงต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการเจ็บป่วยได้อย่างเหมาะสมกับวัยและบริบทของตนเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยก็ยังได้มีการประเมินถึงความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ ด้วยการกำหนดสถานการณ์ที่กลุ่มตัวอย่างจะมีโอกาสเสี่ยงต่อการถูกชักจูงไปมีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่พึงประสงค์ โดยการให้กลุ่มตัวอย่างร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม เพื่อเสนอแนวทางการการปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เสี่ยงทางสุขภาพ

นอกจากนี้ยังได้มีการนำเสนอผลการปฏิบัติงานกลุ่มด้วยการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์ที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้จริง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้าใจ จนสามารถเปลี่ยนแปลงความรู้สึกและนำไปสู่การปฏิบัติได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของจักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ ที่ได้กล่าวว่า การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม หรือละเว้นพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นรับรู้ถึงภาวะคุกคามของการเกิดโรคที่เกิดจากพฤติกรรมของตนเองในปัจจุบันมีความเสี่ยงทำให้เกิดโรคตามมา และโรคที่จะเกิดตามมานั้นมีผลกระทบที่รุนแรงทั้งตนเองและบุคคลใกล้ชิด (จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ, 2560) อีกทั้งอภิชา แดงจำรูญ ก็กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้อื่น ได้เรียนรู้การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ช่วยให้เกิดความเข้าใจ และเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมของตน ช่วยพัฒนาทักษะในการเผชิญสถานการณ์ ตัดสินใจและแก้ปัญหา ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานและเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (อภิชา แดงจำรูญ, 2564) โดยกิจกรรมในส่วนนี้สอดคล้องกับหลัก “อัตตัญญตา” “มัตตัญญตา” “กาลัญญตา” ดังที่ พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐิตญาโณ ระบุไว้ว่า การดำเนินชีวิตสมัยใหม่ จำเป็นต้อง

ให้ความสำคัญต่อตนเอง รู้ว่าตนเองเป็นใคร ควรแก้ไขตนเองอย่างไร ควรประพฤติตนอย่างไร ซึ่งตรงกับหลัก “อัตตัญญา” อีกทั้ง การยึดหลัก “มัตตัญญา” ก็ต้องคำนึงถึงความเป็นอยู่อย่างพอเพียง รู้จักการวางแผนในการดำเนินชีวิต รู้จักการเรียงลำดับความจำเป็นมากไปน้อย นอกจากนี้ ก็ต้องจำเป็นรู้จักการจัดเวลาให้เหมาะสมถูกต้องกับสถานการณ์ รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร ซึ่งตรงกับ “กาลัญญา” (พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐิตญาโณ, 2564)

ผู้วิจัยก็ยังได้สร้างความเข้าใจ และความตระหนักให้กับนักเรียนถึงปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล ที่มีได้มีเพียงปัจจัยด้านตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังคงมีปัจจัยด้านอื่นๆ อีกด้วย จึงได้ดำเนินกิจกรรมที่ให้กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในพื้นที่อาศัยของตนเองได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ สภาพอากาศ การประกอบอาชีพ ตลอดจนการศึกษาด้านวัฒนธรรม ประเพณี และยักรวมถึงสถานที่ต่างๆ ภายในท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงให้กลุ่มตัวอย่างได้เข้าใจถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุของการเจ็บป่วย ทั้งยังให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันระบุลักษณะของบุคคลต่างๆ ที่มีแนวโน้มชักจูงไปมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ตลอดจนการเสนอแนะวิธีการปฏิบัติตนเมื่อต้องพบกับบุคคลที่มีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันไปได้ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ นิรมล เมืองโสม การสร้างเสริมสุขภาพจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมต่างๆ หลากอย่างที่สัมพันธ์กับสุขภาพ (health -related behavior) ของบุคคล ครอบครัว ชุมชน รูปแบบและสภาพของการดำรงชีวิต (condition of living) ได้แก่ สภาพที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม รวมทั้งรูปแบบของการดำเนินชีวิต (lifestyle) (นิรมล เมืองโสม, 2564) อีกทั้งณรงค์ศักดิ์ หนูสอน ก็กล่าวไว้ว่า สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวบุคคล เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการมีสุขภาพที่ดีและการเกิดโรค ได้แก่ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย อากาศ สถานที่ทำงาน ร้านค้า ล้วนเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสุขภาพได้ (ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน, 2564) โดยกิจกรรมในส่วนนี้สอดคล้องกับหลัก “ปริสัญญา” “บุคคลัญญา” ดังที่ พระครูอุภิตปริยัติโสภณ และ สุวิชัย อินทกุล กล่าวไว้ว่า การพัฒนาในศตวรรษที่ 21 นั้น การใช้หลัก “ปริสัญญา” กล่าวคือ จะต้องรู้จักชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ และต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย ซึ่งจะช่วยรักษาชุมชนให้สงบเรียบร้อยและน่าอยู่ อาศัย อีกทั้ง ยังต้องเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิธีที่จะปฏิบัติตนต่อบุคคลนั้นอย่างเหมาะสม ซึ่งก็ตรงกับหลัก “บุคคลัญญา (พระครูอุภิตปริยัติโสภณ และสุวิชัย อินทกุล, 2564)

2. จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนเฉลี่ยของ”ทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา” สูงขึ้นกว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจาก ผู้วิจัยได้มีการออกแบบกิจกรรมของการวิจัยที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสพัฒนาทักษะกระบวนการคิดอยู่ในทุกๆ แผนการจัดกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์การใช้หลัก สัปปริสธรรม ดังเช่น มีการให้นักเรียนได้ฝึกการใช้ทักษะกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ในการร่วมกันระบุปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้น วิเคราะห์ถึงสาเหตุและปัจจัยของการเจ็บป่วย จากนั้นให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดแบบมีวิจารณญาณในการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างรอบด้าน และให้นักเรียนได้ร่วมกันพิจารณาตามหลักเหตุและผลของแนวทางนั้นๆ ว่าสามารถดำเนินการได้ตามวิถีชีวิตและบริบทของนักเรียนหรือไม่ ตลอดจนการฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ด้วยกิจกรรมระดมสมองในการหาข้อสรุปเพื่อตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการนำไปสู่การปฏิบัติตนเพื่อสุขภาพที่ดีต่อไป ซึ่งการที่นักเรียนได้รับประสบการณ์ผ่านกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรมนั้น จะส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ และมีความสามารถในการวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ และครอบคลุมถึงสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดปัญหาสุขภาพ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับการแก้ปัญหาทางสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องข้อมูลเกี่ยวกับ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุ ผลกระทบ พฤติกรรมของบุคคล และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเกิดปัญหาสุขภาพ ดังคำกล่าวของ วัชรา เล่าเรียนดี และคณะ ที่กล่าวไว้ว่า การแก้ปัญหา เป็นกระบวนการที่ต้องมีกิจกรรมให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อให้ได้แนวทางแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย อีกทั้งต้องจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เผชิญกับปัญหา รวมถึงให้นักเรียนร่วมกันคิดหาวิธีแก้ปัญหา และวางแผนแก้ปัญหาร่วมกัน (วัชรา เล่าเรียนดี และคณะ, 2560) ในส่วนของสุคนธ์ สินธพานนท์ ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหานั้น ควรฝึกให้นักเรียนเป็นผู้มีเหตุผล รู้จักพิจารณา กำหนดวิธีคิดแก้ปัญหาด้วยการวิเคราะห์

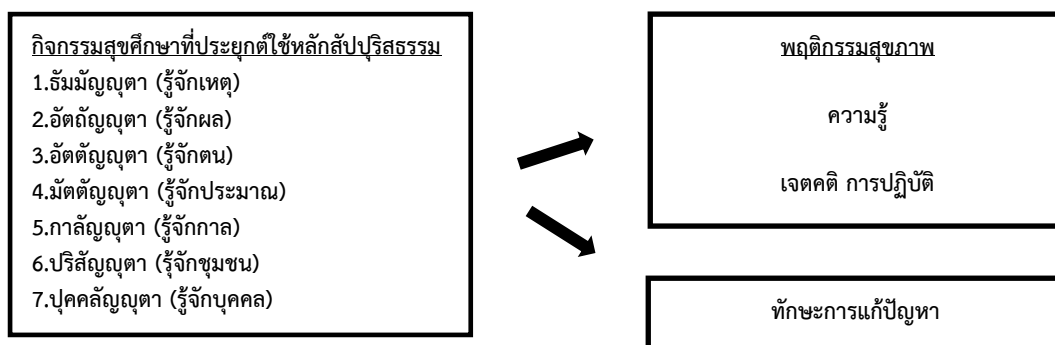
วิจารณ์ปัญหา โดยกำหนดวิธีการวิเคราะห์ วิจารณ์ออกเป็นขั้น ๆ ได้แก่ การกำหนดปัญหา รวบรวมข้อเท็จจริง ตั้งสมมติฐาน ทดสอบสมมติฐาน และประเมินผล (สุคนธ์ สิ้นธพานนท์, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับ ประเทืองสุข ยังเสถียร การแก้ปัญหาจำเป็นต้องใช้การคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบเพื่อให้ปัญหานั้นได้รับการแก้ไขอย่างยั่งยืน การออกแบบวิธีการแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียนโดยใช้หลักสัปปริสธรรมเป็นแนวคิดเชิงวิถีพุทธที่สามารถนำมาใช้เป็นหลักคิดในการออกแบบวิธีการแก้ปัญหาให้ตรงตามสาเหตุแห่งปัจจัย อีกทั้งเพื่อหลีกเลี่ยงปัจจัยแทรกซ้อนในขณะที่ดำเนินการแก้ปัญหา (ประเทืองสุข ยังเสถียร, 2559)

3. ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์หลักสัปปริสธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจากการที่ผู้วิจัยได้เน้นการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่อบอุ่น การมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียน มีการสอบถามความรู้สึกและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนการให้กลุ่มตัวอย่างได้เล่าถึงประสบการณ์ของตนเองที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประเด็นต่างๆ อีกทั้งยังมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามในประเด็นที่สงสัยหรือไม่เข้าใจ นอกจากนี้ในการเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้งผู้วิจัยพยายามโน้มน้าวใจให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการมีภาวะสุขภาพที่ดีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีการยกตัวอย่างประกอบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของนักเรียนเพื่อเสริมให้นักเรียนเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง อีกทั้งได้นำสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจมาให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ตลอดจนมีการให้ข้อมูลย้อนกลับ ภายหลังจากการที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามใบงาน เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจที่เห็นความสำเร็จจากผลงานของตนเอง ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้จะส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความผ่อนคลาย และเกิดความพร้อมที่จะเรียนรู้ตามกิจกรรมของการวิจัย ดังคำกล่าวของ กุลิศรา จิตระยวณิช ที่กล่าวไว้ว่า การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ต้องเน้นความสัมพันธ์ที่ดีในการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โดยฝึกให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ส่วนผู้สอนนั้นจะต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้เรียนเช่นกัน โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เป็นกันเอง มีความสุข และทำตนให้เป็นกัลยาณมิตรที่ดีในการเรียนรู้ (กุลิศรา จิตระยวณิช, 2562) และยังสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี ที่กล่าวว่า การได้รับข้อมูลย้อนกลับ หรือ ทราบผลของการปฏิบัติของตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถปรับปรุงการปฏิบัติของตนให้อยู่ในระดับที่ต้องการ (ทิศนา ขัมมณี, 2566)

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ งานวิจัยของคณพัฒน์ อรุณรัศมีโชติ โดยผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่เรียนผ่านนวัตกรรมการสอนศิลปะประดิษฐ์ตามหลักสัปปริสธรรมมีพัฒนาการแบบองค์รวม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งค่าเฉลี่ยระดับพัฒนาการแบบองค์รวมหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนผ่านนวัตกรรมการสอนศิลปะประดิษฐ์ตามหลักสัปปริสธรรม สูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับพัฒนาการแบบองค์รวม หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนผ่านชุดกิจกรรมศิลปะแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (คณพัฒน์ อรุณรัศมีโชติ, 2560) และงานวิจัยของกาวิ ศรีรัตน์ (2562) ก็พบว่า นักศึกษามีการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรมในการใช้โทรศัพท์มือถือ โดยรวมทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านธัมมัญญตา รองลงมาคือด้านปริสัญญตา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านอัตตัญญตา (กาวิ ศรีรัตน์, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 กิจกรรมสุศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรมที่มีต่อพฤติกรรมสุภาพ และทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องการสร้างเสริมสุภาพ

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมสุศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรมทั้ง 7 ประการ สามารถช่วยพัฒนาพฤติกรรมสุภาพทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ อีกทั้งยังพัฒนาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่องการสร้างเสริมสุภาพให้สูงขึ้นได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมสุศึกษาที่ใช้หลักสัปปริสธรรมกลุ่มตัวอย่าง 1) มีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมสุภาพทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ การปฏิบัติ สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมสุศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) มีค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการคิดแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมสุศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) มีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรม สุศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) ควรนำ“หลักสัปปริสธรรม” ไปใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมสุภาพและทักษะการคิดแก้ปัญหาในเนื้อหาสุศึกษาอื่นๆ 2) การจัดกิจกรรมสุศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรมนั้น จะมีหลักสูตร 7 ประการ ซึ่งครูสุศึกษาสามารถนำหลักสูตรข้อใดขึ้นมาจัดกิจกรรมก่อนก็ได้ โดยหลักสูตรแต่ละข้อสามารถพัฒนาพฤติกรรมสุภาพและทักษะกระบวนการแก้ปัญหาได้ และ 3) ควรมีกิจกรรมที่ช่วย ในการควบคุม กำกับ และติดตามพฤติกรรมสุภาพของกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้ 1) ควรศึกษาเรื่องความคงทนของผลการจัดกิจกรรมสุศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลัก สัปปริสธรรมทั้งทางด้านพฤติกรรมสุภาพ และทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา 2) ควรศึกษาผลของกิจกรรมสุศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม ในตัวแปรอื่นๆ เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะการคิดแบบวิจารณ์ญาณ และ 3) ควรใช้รูปแบบการศึกษาแบบสองกลุ่มคือกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยการทดสอบก่อนและหลัง (Two group pre-test post-test design) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลของกิจกรรมสุศึกษา ที่มีต่อพฤติกรรมและทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา

เอกสารอ้างอิง

- กาวิ ศรีรัตน์. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสันโดษและหลักสัปปริสธรรมในการซื้อและการใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟน
 องค์กรศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า, 6(3), 3-30.
 กุณิสรา จิตรชนวนิช. (2562). การจัดการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เกษแก้ว เสียงเพราะ. (2563). ทฤษฎี เทคนิคการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ และการประยุกต์ใช้ในงานสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คนพัฒน์ อรุณศรีมิโชติ. (2560). นวัตกรรมการสอนศิลปะประดิษฐ์ตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาแบบองค์รวมของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา(OJED), 12(1), 466-479.
- คณาจารย์โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระเจ้ามหาวิยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแม่แจ่ม. (29 กรกฎาคม 2566). ปัญหาสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. (สิงหา จันทน์ขาว, ผู้สัมภาษณ์)
- จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ. (2560). พฤติกรรมสุขภาพ แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จินตนา สรายุทธพิทักษ์. (2565). การจัดการเรียนรู้สุขศึกษาในศตวรรษที่21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน. (2564). หลักการส่งเสริมสุขภาพ. พิษณุโลก: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พีดีจิตตอล จำกัด.
- ดนุตา จามจุรี. (2564). การออกแบบการเรียนรู้ : แนวคิดและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด น้ำกิงการพิมพ์.
- ทิตนา แวมมณี. (2566). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทน์ภัส นิยมทรัพย์. (2560). ความรู้พื้นฐานด้านการเรียนการสอน. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิรมล เมืองโสม. (2564). การป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยกาประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์และการส่งเสริมสุขภาพ. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประเทืองสุข ยังเสถียร. (2559). การออกแบบวิธีการแก้ปัญหาของผู้เรียนโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 31(2), 1-6.
- ปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์. (2561). แบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง : การประยุกต์ใช้ในงานวิจัยเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐิตญาโณ. (2564). สัปปุริสธรรม:พฤติกรรมการณ์ดำเนินชีวิตสมัยใหม่. วารสารมหาจุฬานาคทรรณ, 8(7), 16-26.
- พระครูอุภิตปรีดีโสภณ และสุวิชัย อินทกุล. (2564). สัปปุริสธรรม 7 กับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 6(2), 198-206.
- พระปลัดธีรภัทร์ นาถสีโล. (2564). สัปปุริสธรรมกับการบริหารจัดการตนเองในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา(COVID-19). วารสารมหาจุฬานาคทรรณ , 8(6), 123-135.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2553). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. นนทบุรี: บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระมหาवासเทพ ญาณเมธี. (2564). สัปปุริสธรรม 7 กับการพัฒนาในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 6(1), 195-204.
- พาสนา จุลรัตน์. (2564). จิตวิทยาการรู้คิด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ. (2566). การเรียนรู้เชิงรุกเสริมสร้างสมรรถนะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2565). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วัชรวิทย์ เล่าเรียนดี และคณะ. (2560). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพ การศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21. นครปฐม: เพชรเกษมพรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- ศูนย์อนามัยชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ. (2562). โครงการส่งเสริมโภชนาการ และสุขภาพอนามัยเด็ก และเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร. วารสารศูนย์อนามัยชาติพันธุ์ ชายขอบและแรงงานข้ามชาติ, 1(122), 4-5.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2563). สุขภาพคนไทย 2563. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ. 2560-2575. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.moe.go.th/แผนการศึกษาแห่งชาติ-พ-ศ-2560/>
- สำนักงานสภาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). เป้าหมายของการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. เรียกใช้ เมื่อ 15 พฤษภาคม 2565 จาก <https://social.nesdc.go.th/social/Default.aspx?tabid=40>
- สำนักงานสภาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570). เรียกใช้เมื่อ 9 มีนาคม 2566 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=13651
- สิทธิพล อาจอินทร์. (2564). ศาสตร์และศิลป์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2560). ครูยุคใหม่กับการจัดการเรียนรู้สู่การศึกษา 4.0. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพรินต์ติ้ง.
- อภิชาต แดงจำรูญ. (2564). การส่งเสริมสุขภาพนักเรียน(สุขศึกษาและพลศึกษาสำหรับครูประถมศึกษา). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภาพร เผ่าวัฒนา และคณะ. (2561). การป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น : แนวคิด และ การจัดการหลายระดับ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แดเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น จำกัด.
- อุดม คำขาด. (2549). สัมพันธภาพกับการจัดการเรียนรู้. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, 2(2), 5-11.

สมรรถนะของผู้นำชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเขตตำบลโคกสูง อำเภอพนมทอง จังหวัดร้อยเอ็ด*
COMPETENCIES OF COMMUNITY LEADERS IN PERFORMING DUTIES UNDER THE
EPIDEMIC OF THE CORONAVIRUS DISEASE 2019 SITUATION IN KHOK SUNG
SUBDISTRICT, PHON THONG DISTRICT, ROI ET PROVINCE

จิราพร บาร์ศรี^{1*}, สัณญา เคนาภูมิ²

Jirapon Barisri^{1*}, Sanya Kenaphoom²

¹คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ร้อยเอ็ด ประเทศไทย

¹Faculty of Political Science, Roi Et Rajabhat University Roi Et Thailand

²คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาสารคาม ประเทศไทย

²Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat MahaSarakhm University, MahaSarakhm, Thailand

*Corresponding author E-mail: Pan111jirapon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 2) ศึกษาระดับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 3) ศึกษาสมรรถนะของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อ การปฏิบัติหน้าที่ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และ 4) แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของ ผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการ วิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในตำบลโคกสูง จำนวน 374 คน เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายอำเภอ นายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กำนันตำบล นักวิชาการ ผู้ใหญ่บ้าน ประธานอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และ ประชาชน รวมทั้งสิ้น 15 คน โดยการเลือก แบบเฉพาะเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การพยากรณ์แบบพหุคูณและการสังเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า (1) สมรรถนะของผู้นำชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก (2) การปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชนภายใต้ สถานการณ์การแพร่ระบาดโดยรวมอยู่ในระดับมาก (3) สมรรถนะของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ พบว่า สมรรถนะด้านแรงจูงใจ ด้านทักษะ ด้านบุคลิกลักษณะ ด้านความรู้ และด้านทัศนคติ สามารถพยากรณ์ได้ ร้อยละ 79.80 และ (4) แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประกอบด้วย ด้านแรงจูงใจ ด้านทักษะ ด้านบุคลิกลักษณะ ด้านความรู้ และด้าน ทัศนคติ

คำสำคัญ: สมรรถนะ, ผู้นำชุมชน, การปฏิบัติหน้าที่, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Abstract

This research article aims to 1) study the level of competency of community leaders under the epidemic situation of the Coronavirus Disease 2019 2) study the level of performance of community leaders under the epidemic situation of the Coronavirus Disease 2019 3) study the competency of community leaders that affect their performance of duties under the situation of the spread of the Coronavirus Disease 2019 and 4) guidelines for promoting the competence of community leaders under the situation of the spread of the Coronavirus Disease 2019 It is quantitative research and qualitative research. Quantitative research The sample group included 374 people in Khok Sung Subdistrict. Research tools include questionnaires, qualitative research. Important informants include the district chief, mayor, director of the Subdistrict health promotion hospital, Subdistrict headman, academics, village headman, Subdistrict public health volunteer president Village health volunteers and citizens, a total of 15 people, by specific selection Data were collected through in-depth interviews Statistics used include percentage, mean, standard deviation. Pearson correlation Multiple forecasting and synthesis using content analysis methods The results of the research found that (1) the overall competency of community leaders was at a high level (2) the performance of duties of community leaders Overall, it was at a high level (3) Competencies of community leaders that affect the performance of duties were found to be motivational competencies, skills, personality, knowledge, and attitude Can predict 79.80% and (4) guidelines for promoting the competency of community leaders under the outbreak of coronavirus disease 2019 include motivation, skills, personality, knowledge, and attitude.

Keywords: Competencies, Community leaders, performing duties, Coronavirus disease 2019

บทนำ

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่รักษาหรือประสานให้สมาชิกของชุมชนอยู่ร่วมกัน เป็นผู้ใกล้ชิดที่มีความสัมพันธ์และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีบทบาท ในการดูแลความเป็นอยู่ของคนในชุมชนร่วมกับสาธารณสุข ในการดูแลจิตใจเพื่อป้องกันการฆ่าตัวตายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งถือเป็นสมรรถนะของ ผู้นำชุมชนแสดงเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตนและมีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกและดูแล รักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้ เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องที่ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรใน หมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการกับภาครัฐ รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อนทุกข์สุขและความต้องการที่ จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้านแจ้งต่อภาครัฐ เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือให้การสนับสนุนส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของภาครัฐควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยผู้นำชุมชนจะต้องทำเป็นตัวอย่างแก่ราษฎรด้วยอบรมและชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ และกฎหมาย ในการนี้สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการ สาธารณประโยชน์ เพื่อบำบัดป้องกันอันตรายสาธารณะอันมาโดยฉุกเฉิน (ปภินวิช ศรีกุล, 2563)

สมรรถนะผู้นำถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารหรือการปฏิบัติเป็นการนำหรือการทำให้ผู้อื่นประพฤติ ปฏิบัติตามที่ประสงค์ตามเป้าหมายขององค์การ สมรรถนะผู้นำจึงเป็นเรื่องสำคัญมากในการบริหารการพยายาม พัฒนาผู้นำที่ดীনเป็นพื้นฐานของการสร้างผลผลิตหรือบริการองค์การจะสำเร็จหรือล้มเหลวนั้นขึ้นอยู่กับคุณสมบัติ ของผู้นำในองค์การนั้นเป็นอย่างมาก ดังนั้นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ : หรือการบริหารงานภายในตำบลและ

หมู่บ้านให้เกิดความสงบเรียบร้อย ผู้ใหญ่บ้านจึงจำเป็นต้องมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมในฐานะ “ผู้นำ” (Leader) เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์การ ทั้งนี้เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่ : และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องวางแผนสั่งการดูแลและควบคุมให้บุคลากรขององค์การปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อให้เข้าใจในสมรรถนะผู้นำและผู้นำ (Leader) ดีขึ้นดังเช่น งานวิจัยสร้อยสุริย์รัตน์ พลพรพิสิฐ พบว่า ภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงและเป็นไปในทางบวกกับการปฏิบัติงาน (สร้อยสุริย์รัตน์ พลพรพิสิฐ, 2552) และงานวิจัยของสุรพงษ์ รุ่งวารินทร์ พบว่า ภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (สุรพงษ์ รุ่งวารินทร์, 2555)

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ข้อมูลขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization (WHO), 2020) เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 มีผู้ติดเชื้อทั่วโลกสะสมประมาณ 3 ล้านราย ผู้เสียชีวิตประมาณ 2 แสนรายและยังคงตรวจพบผู้ติดเชื้อรายใหม่รวมถึงผู้เสียชีวิตรายใหม่อย่างต่อเนื่องจากข้อมูลของกรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข (Department of Disease Control, Ministry of Public Health, 2020) วันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 มีผู้ติดเชื้อโคโรนา 2019 สะสม 2,969 รายเป็นผู้ติดเชื้อรายใหม่ 3 รายมีการประชาสัมพันธ์ให้คนไทยดูแลตนเองอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อง่ายและมักมีอาการรุนแรงจนเสียชีวิตได้เมื่อติดเชื้อได้แก่สตรีมีครรภ์เด็กอายุ 6 เดือน - 2 ปี ผู้ป่วยโรคเรื้อรังผู้สูงอายุผู้พิการผู้ป่วยโรคโลหิตจางหรือภูมิคุ้มกันบกพร่องและโรคอ้วนที่มีค่าดัชนีมวลกายตั้งแต่ 35 กก./ม.2 (วิญญูทิพย์ บุญทัน และคณะ, 2563)

สถานการณ์การแพร่ระบาดโรคโควิด 19 ตำบลโคกสูง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด ช่วงเดือนตั้งแต่กรกฎาคม 2564 จนถึงเดือนตุลาคม 2564 ชาวตำบลโคกสูง ได้จัดตั้งศูนย์พักคอย (LCI) ประจำตำบลการเตรียมความพร้อม โดยมีศูนย์พักคอย จำนวน 3 แห่ง 1. LCI วัดสว่างหนองดง ขนาด 30 เตียง 2. LCI แฝก ขนาด 10 เตียง 3. LCI หนองตอตำบลโคกสูง มีการประชุมเตรียมความพร้อมเปิดรับพี่น้องชาวตำบลโคกสูงกลับบ้าน 100% ผ่านศูนย์พักคอย 3 แห่ง โดยประสานงานเจ้าหน้าที่งานสาธารณสุข เทศบาลตำบลโคกสูงให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเคลื่อนย้ายผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยง และ ผู้ป่วยติดเชื้อ ตำบลโคกสูง รับ-ส่ง กลุ่มเสี่ยงตรวจโควิดที่ รพ. โพธิ์ทอง และ ออกฉีดพ่นยาฆ่าเชื้อตามบ้านผู้ติดเชื้อ และฉีดพ่นฆ่าเชื้อรถยนต์ส่วนบุคคลของกลุ่มเสี่ยงที่กักตัว และงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ นิติกร และทีมงาน จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่นอน มุ้ง ผ้ายาล้าง ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน เพื่อสำรองให้กับผู้ป่วยในศูนย์พักคอย CI จากการวิจัยของ Zhong และคณะ ที่ศึกษาความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของชาวจีนจำนวน 6,910 คนในช่วงการระบาดใหญ่ของโควิด -19 พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 90 ตอบคำถามเกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้ถูกต้องร้อยละ 97.10 มีความเชื่อมั่นว่าสาธารณสุขรัฐประชาชนจีนจะสามารถลดการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้จากการปฏิบัติตามนโยบายป้องกันการติดเชื้อโดยร้อยละ 98 สวมหน้ากากอนามัยเมื่อออกนอกบ้าน (Zhong, B. L. et al, 2020) นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่าความรู้เกี่ยวกับการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 (ณัฐวรรณ คำแสน, 2564) งานวิจัยของ Qing Miao และคณะ ได้ศึกษาการตอบสนองต่อ COVID-19 กรณีศึกษาอาสาสมัครในชุมชนของประเทศจีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทที่สำคัญของอาสาสมัครชุมชนและการปรับตัวในช่วงวิกฤตผู้ศึกษาได้วิเคราะห์กิจกรรมการให้บริการส่วนบุคคลและการทำงานร่วมกันโดยอาศัยข้อมูลจากอาสาสมัคร COVID-19 จำนวน 85,699 คน ที่รวบรวมผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล รวมถึงการสำรวจจากตัวอย่างอาสาสมัคร COVID-19 จำนวน 2,270 คน โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลและการสัมภาษณ์ 14 ผู้นำชุมชนที่รับผิดชอบในการประสานงานกิจกรรมบริการ ผลการศึกษาพบว่า การร่วมมือกันระหว่างประชาชนในพื้นที่ภาคประชาสังคมรวมถึงกลุ่มชุมชนและหน่วยงานภาครัฐในระดับภูมิภาคในการเชื่อมประสานการบริการสาธารณะบทบาทสำคัญของอาสาสมัครในพื้นที่ที่มีประสบการณ์ และการ

ทำงานร่วมกันระหว่างอาสาสมัครและหน่วยงานรัฐที่มีอย่างต่อเนื่องยาวนาน (Qing Miao, et al, 2021) การศึกษาแบ่งข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของจิตอาสาและการมีส่วนร่วมในการตอบสนองของอาสาสมัครของจีนต่อการระบาดใหญ่ การศึกษานี้สามารถช่วยสนับสนุนการตอบสนองต่อ COVID-19 และวิกฤตในอนาคตโดยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากการระบาดของเชื้อโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อการค้าเงินชีวิตของประชาชนก่อให้เกิดความเครียดและความกังวลในประชาชนทั่วประเทศ ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคที่จะให้การดูแลช่วยเหลือจิตใจคนในชุมชนของตนให้มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการดูแลช่วยเหลือ คือ การรับฟังผู้ที่มีปัญหาด้านจิตใจ เพื่อช่วยให้เขาเหล่านั้นได้ระบายความเครียดหรือความทุกข์ใจออกมา รับฟังด้วยหัวใจ หรือที่เรียกว่า “หัวใจมีหู” พร้อมรับมือและสกัดการแพร่ระบาด กำหนดมาตรการหรือแนวทางจัดการเพื่อป้องกันและรับมือกับสถานการณ์ลดผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชนทั่วไป มีคุณภาพชีวิตที่ดีเท่าเดิมได้รวดเร็วที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
2. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
3. เพื่อศึกษาสมรรถนะของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
4. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณและงานวิจัยเชิงคุณภาพ งานวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในตำบลโคกสูง จำนวน 5,760 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การคำนวณของ ทาโร ยามาเน จำนวน 374 คน (ศุภิสรา ธารประเสริฐ, 2563; Yamane, T. , 1973) โดยเครื่องมือใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายอำเภอ นายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กำนันตำบล นักวิชาการ ผู้ใหญ่บ้าน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และ ประชาชน รวมทั้งสิ้น 15 คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และระดับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเขตตำบลโคกสูง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีและแนวคิดต่างๆตลอดจนผลงานเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาประมวลสร้างแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check list) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการพักอาศัย จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และระดับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การ

แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ข้อคำถามเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) การให้คะแนนในระดับสมรรถนะของผู้นำชุมชน และระดับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชน แบ่งเป็น 5 ระดับดังนี้ (ศุภิสรา ธารประเสริฐ, 2563)

- 5 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัย ราชภัฏร้อยเอ็ด ถึงผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตตำบลโคกสูง อำเภอโพธิ์ทอง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชาชนในตำบลโคกสูง รวมทั้งสิ้น 374 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามสัดส่วนของประชากรในหมู่บ้าน แล้วตรวจสอบความถูกต้องความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำแบบสอบถามไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้คือร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การหาความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และสถิติพหุคูณถดถอยเชิงเส้น (Multiple linear Regression) โดยวิธี Enter ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเขตตำบลโคกสูง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาระดมความคิดเห็นร่วมกันในการศึกษาแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งสิ้น 15 คน ประกอบด้วย นายอำเภอ 1 คน นายกเทศมนตรี 1 คน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 1 คน กำนันตำบล 1 คน นักวิชาการ 2 คน ผู้ใหญ่บ้าน 6 คน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำตำบล 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 1 คน และประชาชน 1 คน แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ให้สัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น

จริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เลขที่ 008/2566

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยรวมและรายด้าน (n=374)

สมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านความรู้	4.09	.756	มาก
2. ด้านทักษะ	3.98	.795	มาก
3. ด้านบุคลิกลักษณะ	4.06	.752	มาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยรวมและรายด้าน (n=374) (ต่อ)

สมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
4. ด้านทัศนคติ	4.04	.731	มาก
5. ด้านแรงจูงใจ	4.05	.748	มาก
รวม	4.04	.756	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านความรู้รองลงมา ได้แก่ ด้านบุคลิกลักษณะ ด้านแรงจูงใจ ด้านทัศนคติและด้านทักษะ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำแนกโดยรวมและรายด้าน (n=374)

การปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านการใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎร	4.04	.756	มาก
2. ด้านการรายงานต่อทางราชการ	4.09	.710	มาก
3. ด้านการนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร	4.00	.758	มาก
4. ด้านการป้องกันโรคติดต่อ	4.04	.762	มาก
5. ด้านการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย	4.06	.715	มาก
รวม	4.04	.740	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ด้านการรายงานต่อทางราชการ รองลงมา คือ ด้านการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ด้านการใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎร ด้านการป้องกันโรคติดต่อ และด้านการนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อำนาจพยากรณ์ของสมรรถนะของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE	β	t	p-value
ค่าคงที่ (a)	.481	.096	-	4.990	.000**
X ₅ (ด้านแรงจูงใจ)	.285	.038	.319	7.581	.000**
X ₂ (ด้านทักษะ)	.139	.030	.177	4.609	.000**
X ₃ (ด้านบุคลิกลักษณะ)	.137	.036	.161	3.814	.000**
X ₁ (ด้านความรู้)	.160	.036	.177	4.401	.000**
X ₄ (ด้านทัศนคติ)	.162	.039	.175	4.157	.000**
a = .481, R = .789, R ² = .798 R ² _{adj} = .796					
SE _{est} = .232					

หมายเหตุ. **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากตารางที่ 3 พบว่า การสร้างสมการพยากรณ์สมรรถนะของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ พบว่า

สัมประสิทธิ์ของตัวแปรพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (b) หรือสัมประสิทธิ์ตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) ส่งผลต่อตัวแปรเกณฑ์ในทางบวกมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < 0.001$) จึงสามารถสร้างสมการสมรรถนะที่มีผลต่อตัวแปรตามในรูปคะแนนดิบ และในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$$Y = .481 + .285 X_5 + .139 X_2 + .137 X_3 + .160 X_1 + .162 X_4$$

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z = .319 Z_5 + .177 Z_2 + .161 Z_3 + .177 Z_1 + .175 Z_4$$

4. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเขตตำบลโคกสูง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า

4.1 ด้านแรงจูงใจ ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้เสียสละที่จะทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนและนโยบายภาครัฐให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยจะต้องสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมและส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้ชุมชนสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง มีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับตนเองและผู้อื่น และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีความรักสามัคคีกันในการทำงานร่วมกันทำงานภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

4.2 ด้านทักษะ ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนมีการติดตามตามข้อมูลข่าวสารเพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับโรคไวรัสโคโรนา 2019 และมีความรู้ความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับประชาชนมีการทำงานร่วมกับประชาชนซึ่งจะทำให้ผู้นำมีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์สถานการณ์ และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ และประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่อย่างรวดเร็ว

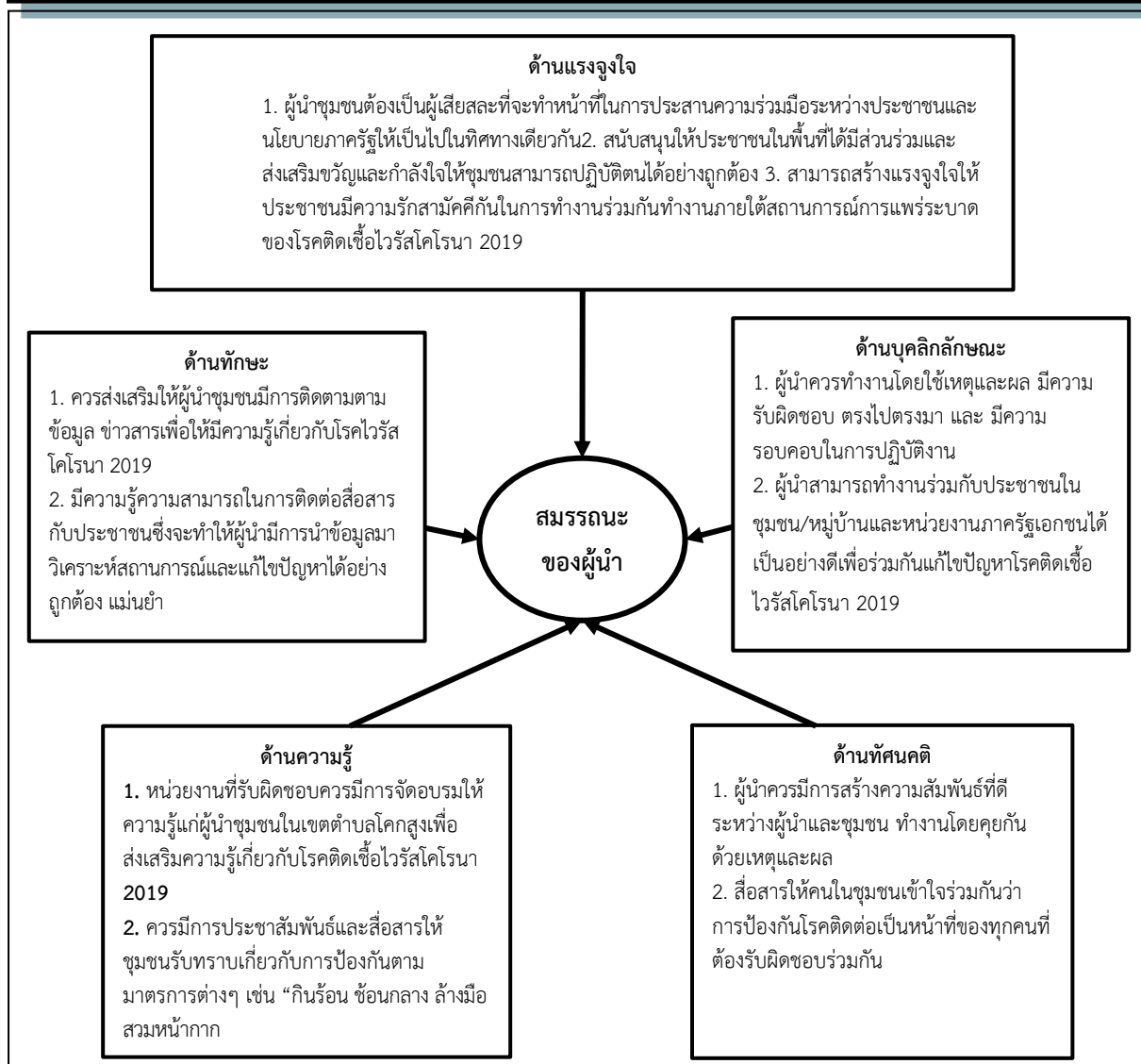
4.3 ด้านบุคลิกลักษณะ ผู้นำชุมชนควรทำงานโดยใช้เหตุและผล มีความรับผิดชอบ ตรงไปตรงมา หุ่่มเททำงานหนัก และมีความรอบคอบในการปฏิบัติงานจะทำให้ได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์โรคได้ชัดเจน และผู้นำสามารถทำงานร่วมกับประชาชนในชุมชน/หมู่บ้านและหน่วยงานภาครัฐเอกชนได้เป็นอย่างดี เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

4.4 ด้านความรู้ หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชนในเขตตำบลโคกสูง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อให้ผู้นำเกิดความเข้าใจในการประชาสัมพันธ์และสื่อสารให้ชุมชนรับทราบเกี่ยวกับการป้องกันตามมาตรการต่าง ๆ เช่น “กินร้อน ช้อนกลาง ล้างมือ สวมหน้ากากอนามัย ออกกำลังกาย” ตามที่ทางหน่วยงานได้กำหนด นอกจากนี้มีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเฝ้าสังเกตบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าออกชุมชน และควรนำการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้การดำเนินการสั่งการต่าง ๆ เป็นไปด้วยความรวดเร็วซึ่งเป็นการประหยัดเวลาในการเดินทางมารับหนังสือสั่งการ

4.5 ด้านทัศนคติ การแสดงออกของผู้นำชุมชนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้นำควรมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำและชุมชนทำงานโดยคุ้ยกันด้วยเหตุและผลเพื่อให้คนในชุมชนเข้าใจร่วมกันว่าการป้องกันโรคติดต่อเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

สมรรถนะของผู้นำชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ
ไวรัสโคโรนา 2019 ในเขตตำบลโคกสูง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด

แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ
ไวรัสโคโรนา 2019

ภาพที่ 1 แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเขตตำบลโคกสูง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาในระดับสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเขตตำบลโคกสูง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ดสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 ด้านความรู้ ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจมีการประชาสัมพันธ์การประสานงานให้คนในชุมชนทราบเกี่ยวกับวิธีการ และมาตรการในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้แก่ “กินร้อน ช้อนกลาง ล้างมือ สวมหน้ากากอนามัย ออกกำลังกาย” ที่ถูกต้อง สอดคล้องกับวารสารสาธารณสุขมูลฐานภาคอีสาน ที่กล่าวว่า การป้องกันตนเองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และการประสานการดำเนินงานในชุมชน สิ่งสำคัญที่สุดในการเฝ้าระวังป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19 ของ อสม. ในเบื้องต้นก็คือ 1) ต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคโควิด-19 2) รู้วิธีการป้องกันโรค ได้แก่ “กินร้อน ช้อนกลาง ล้างมือ สวมหน้ากากอนามัย ออกกำลังกาย” ที่ถูกต้อง 3) รู้ระบบการดูแลเฝ้าระวังป้องกันโรคโควิด-19 ของภาครัฐ ท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายที่มีในชุมชน 4) ศึกษามาตรการการเฝ้าระวังป้องกันโรคโควิด-19 ในชุมชน ของอสม. (วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน, 2563) สอดคล้องกับการวิจัยของสุภัคชญา ภาวรงค์ะรัต และคณะ ศึกษาเรื่อง การศึกษาสถานการณ์การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พฤติกรรมการป้องกันตนเองของประชาชนส่วนใหญ่สวมหน้ากากอนามัย ล้างมือ และการรักษาระยะห่างทางสังคม (สุภัคชญา ภาวรงค์ะรัต และคณะ, 2563) และยังสอดคล้องกับการวิจัยของจิราพร บาริศรี และคณะ ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันโรคโควิด-2019 (COVID-2019) ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด การป้องกันโรคโควิด-2019 (COVID -2019) ของประชาชนในตำบลเกาะแก้วรับประทานอาหารที่ปรุงสุกสุก ลักษณะเท่านั้น ออกกำลังกาย 3 - 4 ครั้ง ๆ ละไม่น้อยกว่า 30 นาทีต่อสัปดาห์ (จิราพร บาริศรี และคณะ, 2564)

1.2 ด้านบุคลิกลักษณะ ผู้นำชุมชนทำงานโดยคุยกันด้วยเหตุและผล มีความรับผิดชอบตรงไปตรงมา ห่วงเททำงานหนัก และมีความรอบคอบต่อการปฏิบัติงานในช่วงสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สอดคล้องกับการวิจัยของชัชวาล ผึ้งทอง ศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการนำนโยบายการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 ไปปฏิบัติ ในพื้นที่ตำบลราชาทเว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด จึงต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทำหน้าที่แนะนำและอธิบายให้ประชาชนทราบถึงวิธีการและมาตรการต่าง ๆ ต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในปัจจุบัน (ชัชวาล ผึ้งทอง, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัคชญา ภาวรงค์ะรัต และคณะ ศึกษาเรื่อง การศึกษาสถานการณ์การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บทเรียนในการดำเนินงานที่เป็นปัจจัยความสำเร็จคือความสามัคคีความทุ่มเทเสียสละ การสนับสนุน/พัฒนาความรู้ความสามารถ การเรียนรู้จากพื้นที่ใกล้เคียงหรือพื้นที่อื่นนำมาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง (สุภัคชญา ภาวรงค์ะรัต และคณะ, 2563)

1.3 ด้านแรงจูงใจ ผู้นำชุมชนสามารถกระตุ้นหรือชักจูงใจให้ชุมชนตระหนักถึงความจำเป็นในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทั้งสร้างแรงผลักดันให้ชุมชนมีขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิต และส่งเสริมให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนวทางในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สอดคล้องกับการวิจัยของสุภัคชญา ภาวรงค์ะรัต และคณะ ศึกษาเรื่อง การศึกษาสถานการณ์การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ผู้ถูกกักตัวให้ความร่วมมือในการกักตัวอย่างจริงจังในพื้นที่กักตัวครบ 14 วันและประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือต่อมาตรการ หรือการดำเนินงานของ อสม. (สุภัคชญา ภาวรงค์ะรัต และคณะ, 2563) และ สอดคล้องกับงานวิจัยสุมาลี จุทอง ศึกษาการจัดการภัยพิบัติโรคระบาดโควิด 19 ในพื้นที่ชุมชนริมคลองหัวหมาก

น้อยสำนักงานเขตบางกะปิ ผู้ปฏิบัติงานทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายเหมือนงานประจำมีการมอบอำนาจในการปฏิบัติงานประชาชนให้ความร่วมมือตามมาตรการหรือตามนโยบาย และมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่ทำให้การจัดการโรคระบาดประสบความสำเร็จได้เร็วมากขึ้น (สุมาลี จุทอง, 2563)

1.4 ด้านทัศนคติ การแสดงออกของผู้นำชุมชนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จะทำงานโดยคุยกันด้วยเหตุและผล สอดคล้องกับศตวรรษ กล้าดิษฐ์ ที่กล่าวว่าถึงด้านทัศนคติคือ ทำหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น สถานการณ์ใด ๆ การกระทำใด ๆ และวัตถุใด ๆ ที่มีผลทำให้บุคคลนั้นมีหน้าที่การแสดงออก (ศตวรรษ กล้าดิษฐ์, 2560) สอดคล้องกับการวิจัยของชัชวาล ผึ้งทอง ศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการนำนโยบายการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 ไปปฏิบัติในพื้นที่ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุดจึงเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทำหน้าที่แนะนำและอธิบายให้ประชาชนทราบถึงวิธีการและมาตรการต่าง ๆ เพื่อลดความเครียดของประชาชนที่มีต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในปัจจุบัน (ชัชวาล ผึ้งทอง, 2562)

1.5 ด้านทักษะ ผู้นำชุมชนสามารถวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาในสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นภายในชุมชนในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ถูกต้อง แม่นยำ รวมทั้งสามารถติดต่อสื่อสาร อธิบายแนวทางการอาศัยในพื้นที่ให้ผู้เดินทางกลับจากต่างจังหวัด หรือต่างประเทศได้ สอดคล้องกับการวิจัยของชัชวาล ผึ้งทอง ศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการนำนโยบายการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 ไปปฏิบัติ ในพื้นที่ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผู้ใหญ่บ้านจะต้องมีความรู้และมีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและอุปสรรคต่าง ๆ ได้ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (ชัชวาล ผึ้งทอง, 2562) ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Paakkari, & Okan ศึกษาเรื่องโควิด-19 : การรับรู้ ประเมินปัญหาด้านสุขภาพ การสื่อสารด้านสุขภาพเกี่ยวกับความรู้ระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง Syndrome Coronavirus 2 (SRS-CoV-2) และวิธีหลีกเลี่ยงการแพร่กระจายเชื้อที่ใช้งานได้จริง เช่น การล้างมือ การเว้นระยะห่าง และหลีกเลี่ยงสถานที่แออัด (Paakkari, L., & Okan, O., 2020)

2. จากการศึกษาระดับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเขตตำบลโคกสูง อำเภโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 ด้านการรายงานต่อทางราชการ ผู้นำชุมชนรายงานเรื่องเร่งด่วนเรื่องที่ราษฎรได้รับความเดือดร้อน และเหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นในชุมชนให้ทางราชการทราบสอดคล้องกับการวิจัยของศุภกัญญา ภาวรงค์กะรัต และคณะ ศึกษาสถานการณ์การเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านการประสานงานและให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อเช่นกลุ่มไลน์ชมรมอสม. ระดับหมู่บ้าน/ตำบล กรณีที่มีบุคคลเดินทางมาจากจังหวัดอื่น ๆ จะได้รับข้อมูลจากเพื่อนบ้านและคนในชุมชนหลังจากที่อสม. ได้รับข้อมูลดังกล่าวจะมีการประสานงานร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขฝ่ายปกครองในการจัดเตรียมและตรวจสอบความพร้อมของสถานที่เพื่อใช้ในการเฝ้าสังเกตอาการที่พักอาศัย (Home Quarantine) (ศุภกัญญา ภาวรงค์กะรัต และคณะ, 2563)

2.2 ด้านการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ผู้นำชุมชนประสานงานกับแพทย์ประจำตำบลในเรื่องการจัดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของหมู่บ้านให้ถูกสุขลักษณะและขอความร่วมมือประชาชนในพื้นที่ เพื่อจัดเตรียมบ้านเรือนหรือสถานที่กักตัวให้มีความพร้อมสอดคล้องกับการวิจัยของสุมาลี จุทอง ศึกษา การจัดการภัยพิบัติโรคระบาดโควิด 19 ในพื้นที่ชุมชนริมคลองหัวหมากน้อยสำนักงานเขตบางกะปิ ด้านประสานงานการดูแลความสงบเรียบร้อยมีการจัดกำลังเจ้าหน้าที่ร่วมกับหน่วยงานด้านความมั่นคงตั้งจุดตรวจคัดกรองการเดินทาง เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามแผนรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ (สุมาลี จุทอง, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภกัญญา ภาวรงค์กะรัต และคณะ ศึกษาการศึกษาสถานการณ์การเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคติด

เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านข้อมูลบทบาทของอสม. ในการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคโควิด 19 ในชุมชนมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ทำความสะอาดจัดสภาพแวดล้อม (ศุภคณา ภาวักค์ะรัต และคณะ, 2563)

2.3 ด้านการใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรผู้นำชุมชนควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติ ตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ผู้นำชุมชนรับฟังปัญหาความเดือดร้อนทุกข์สุขและความ ต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้านแจ้งต่อส่วนราชการของรัฐ หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับการวิจัย ของชัชวาล ผึ้งทอง ศึกษาบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการนำนโยบายการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 ไปปฏิบัติในพื้นที่ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่มีความใกล้ชิด กับประชาชนในท้องที่มากที่สุด นำนโยบายต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้ออกมาเพื่อใช้ในการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 ไปปฏิบัติในท้องที่ที่ตนเองดูแลรับผิดชอบ เช่น การตรวจคัดกรองผู้ที่เดินทางผ่านเข้าออกในพื้นที่ตำบลราชาเทวะ การตรวจสถานประกอบการ ร้านค้าต่าง ๆ ที่ให้หยุดกิจการเป็นการชั่วคราว การลงพื้นที่สำรวจผู้ได้รับผลกระทบ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 เป็นต้น กำนันผู้ใหญ่บ้านนอกจากจะนำนโยบายข้อสั่ง การต่าง ๆ ที่ทางราชการกำหนดไว้ไปดำเนินการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปถ่ายทอดและอธิบายสร้างความ เข้าใจให้กับประชาชนได้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง (ชัชวาล ผึ้งทอง, 2562)

2.4 ด้านการป้องกันโรคติดต่อผู้นำชุมชนประสานกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล, อสม. ใน การจัดหาฉีดวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ถ้ามีโรคติดต่อร้ายแรงเกิดขึ้นผู้นำชุมชนแจ้งให้กรมการ อำเภอรอบพื้นที่และจัดประชุมแพทย์ประจำตำบลผู้นำในหมู่บ้าน เพื่อหาแนวทางป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สอดคล้องกับการวิจัยของศุภคณา ภาวักค์ะรัต และคณะ ศึกษาการศึกษาสถานการณ์การเฝ้าระวังป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน การจัดการของ ชุมชนในการเฝ้าระวังป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศุภคณา ภาวักค์ะรัต และคณะ, 2563) สอดคล้อง กับการศึกษาของสตีปีดฮิสส์ อีลา ศึกษาการแก้ปัญหาการรับมือและการป้องกันการแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโค โรนา 2019 องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงเตี้ย อ.แม่ลาน จ.ปัตตานี การรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการปฏิบัติงานและ การรับรู้ความรุนแรงของโรค covid 19 อยู่ในระดับมากที่สุด (สตีปีดฮิสส์ อีลา, 2564)

2.5 ด้านการนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร ผู้นำชุมชนเป็นตัวกลางระหว่างราชการกับ ประชาชนในการนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับแจ้งจากราชการไปประกาศให้ราษฎรรับทราบโดยใช้เสียงตามสายในการ แจ้งข่าวสารราชการในหมู่บ้านให้ราษฎรทราบสอดคล้องกับการวิจัยของสุมาลี จุทอง ศึกษาการจัดการภัยพิบัติโรค ระบาดโควิด 19 ในพื้นที่ชุมชนริมคลองหัวหมากน้อยสำนักงานเขตบางกะปิ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ สำนักงานเขตได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์วิธีการควบคุมและป้องกันโรคให้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้เกิดความเข้าใจ ที่ถูกต้อง โดยการลงพื้นที่ให้คำแนะนำ การแจกโบรชัวร์ การติดป้ายไว้นิล และประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์สำนักงาน เขต Facebook Application และLine หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มีสื่อในความรับผิดชอบ อาทิ วิทยุ ชุมชน กลุ่มไลน์ชุมชน ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง (สุมาลี จุทอง, 2563)

3. สมรรถนะของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019 โดยรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r=.891$) และพบว่า สมรรถนะด้านแรงจูงใจ(X_5) ด้าน ทักษะ(X_2) ด้านบุคลิกลักษณะ(X_3) ด้านความรู้ (X_1) และด้านทัศนคติ(X_4) ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยสามารถพยากรณ์ได้ ร้อยละ 79.80 จึงสามารถ สร้างสมการในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $Z = .319Z_5 + .177Z_2 + .161Z_3 + .177Z_1 + .175Z_4$ ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เพราะสมรรถนะของผู้นำชุมชนในเขตตำบลโคกสูง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด มีสมรรถนะด้านแรงจูงใจ ด้าน ทักษะ ด้านบุคลิกลักษณะ ด้านความรู้ และด้านทัศนคติเป็นสมรรถนะพื้นฐานในการดำรงสถานะของบุคลากร

ผู้ปฏิบัติงานให้อยู่ด้วยความสุจริตมีสำนึกและเคารพยึดมั่นอยู่ในหลักการตามกรอบของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับหรือจรรยาบรรณ แสดงให้เห็นถึงการยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและบุคลากรสายสนับสนุนมีความคิดเห็นตรงกันในเรื่องของการปฏิบัติงานด้วยความขยันหมั่นเพียรอดทน เป็นผู้ยึดมั่นในหลักการ ปฏิบัติงานได้ในทุกสถานการณ์ที่กดดันหรือบีบบังคับเพียงใดก็ตามมีความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อมิให้ตนเองและหน่วยงานเกิดความเสื่อมเสียในด้านต่าง ๆ ปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ และปฏิบัติต่อผู้อื่นและผู้มารับบริการอย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับ David C. McClelland ได้กล่าวว่า สมรรถนะจะเป็นตัวผลักดันให้บุคคลสามารถสร้างผลการปฏิบัติงานในงานที่ตนรับผิดชอบให้สูงกว่าหรือเหนือกว่า เกณฑ์/เป้าหมายที่กำหนดไว้ (David C. McClelland, 1970) และจิราพร บาร์ศรี ได้กล่าวว่า สมรรถนะทั้งหมดของบุคคลที่สะท้อนหรือปรากฏออกมาในรูปของการปฏิบัติงาน พฤติกรรมการทำงานในบทบาทและสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ (จิราพร บาร์ศรี, 2557) นอกจากนี้สมรรถนะของผู้นำชุมชนในเขตตำบลโคกสูงได้มีการพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองอยู่เสมอจากการเข้ารับการอบรมปฏิบัติการต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทำงานแบบใหม่ ๆ ต้องแสดงความสามารถรับผิดชอบและรับผิดชอบต่อภายในขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ต้องกล้าแสดงความสามารถรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนเองที่ส่งผลกระทบต่อหมู่บ้านชุมชน โดยไม่ผลักภาระให้ผู้อื่นเป็นผู้รับผิดชอบทั้งต้องกระทำตนเป็นที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนตลอดเวลาตั่งแต่วิถีของศตวรรษ กล้าดิษฐ์ กล่าวว่า สมรรถนะ เป็นขีดความสามารถทั้งหมดของความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่เด่นชัดที่สุดในการทำงานของบุคคลนั้น ๆ ส่งผลให้การทำงานที่ได้รับมอบหมายนั้นมีประสิทธิภาพสูง และมีส่วนอย่างมากที่ทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จ (ศตวรรษ กล้าดิษฐ์, 2560) ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของรัชจิกร จิตวัฒนานนท์ ได้ศึกษาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะหลักและปัจจัยสนับสนุนสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างประกอบด้วย ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการบริการที่ดี ด้านจริยธรรม ด้านการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ด้านการทำงาน เป็นทีม ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านความสามารถ ด้านแรงจูงใจ และด้านเจตคติ มีความสัมพันธ์กับ ผลการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (Y tot) ในทางบวกอยู่ระหว่าง .040 ถึง .386 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านเจตคติประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างมีความสัมพันธ์กันมากที่สุดที่ .386 ส่วนด้านแรงจูงใจมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดที่ .040 (รัชจิกร จิตวัฒนานนท์, 2564)

4. แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของผู้นำชุมชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเขตตำบลโคกสูง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด สรุปได้ว่า 4.1) ด้านแรงจูงใจ ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้เสียสละที่จะทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนและนโยบายภาครัฐให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยจะต้องสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมและส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้ชุมชนสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง 4.2) ด้านทักษะ ผู้นำชุมชน ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนมีการติดตามตามข้อมูล ข่าวสาร เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับโรคไวรัสโคโรนา 2019 4.3) ด้านบุคลิกลักษณะ ผู้นำควรสามารถสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับตนเองและผู้อื่นอยู่เสมอ กำหนดบุคคลและบทบาทของผู้ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์โรคให้ชัดเจน 4.4) ด้านความรู้ ควรมีการจัดอบรมเพื่อให้ผู้นำเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคไวรัสโคโรนา 2019 สื่อสารให้ชุมชนรับทราบเกี่ยวกับการป้องกันตามมาตรการต่าง ๆ ที่ทางหน่วยงานได้กำหนดอย่างถูกต้อง 4.5) ทศนคติผู้นำควรมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำและชุมชน เพื่อลดหวาดระแวงภายในชุมชนสื่อสารให้คนในชุมชนเข้าใจร่วมกันว่าการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 เป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของชัชวาล ผึ้งทอง บทความการวิจัยเรื่อง บทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการนำ

นโยบายการป้องกันโรคโควิด 2019 ไปปฏิบัติ ในพื้นที่ตำบลราชาทะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการนำนโยบายการป้องกันโรคไวรัส โควโรนา 2019 ไปปฏิบัติในการควบคุมโรคติดต่อในตำบลราชาทะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า 1) ส่งเสริมให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีความรู้เกี่ยวกับการสาธารณสุข การป้องกันโรคไวรัสโควิด 2019 และโรคอุบัติใหม่ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากปัจจุบันในวงการแพทย์ ยังไม่พบวัคซีนที่จะใช้ในการป้องกันและทำลายล้างเชื้อไวรัสโควิด 2019 ได้ ซึ่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด จะได้นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปถ่ายทอดและอธิบายสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนได้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง 2) ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการส่งข้อมูลข่าวสาร โดยให้มีการจัดตั้งไลน์กลุ่มประจำหมู่บ้าน หรือเพจของหมู่บ้าน โดยให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้ดูแลในการลงข้อมูลประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ข้อสั่งการต่าง ๆ เกี่ยวกับโรคไวรัสโควิด 2019 เช่น การรณรงค์การเว้นระยะห่างทางสังคม การสวมใส่หน้ากากอนามัย ทุกครั้งที่ออกนอกเคหสถาน การหมั่นล้างมือบ่อย ๆ การรับประทานอาหารปรุงสุกใหม่ การใช้ช้อนกลางเมื่อรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น โดยให้ทุกคนต้องเข้าร่วมกลุ่มหรือเป็นสมาชิกเพจอย่างน้อย ครัวเรือนละ 1 คน เป็นต้น (ชัชวาล ผึ้งทอง, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Adhikari et al. ศึกษาเรื่องระบาดวิทยา สาเหตุ อาการทางคลินิกและการวินิจฉัยป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโควิด COVID-19 ในช่วงระยะการระบาด มาตรการป้องกัน เช่น หน้ากาก ล้างมือ การปฏิบัติด้านสุขอนามัย การหลีกเลี่ยงการสัมผัสในสถานที่แออัด การตรวจหาเคส การติดตามผู้สัมผัส และการกักกัน (Adhikari, S. P. et al, 2020)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยนี้หน่วยงานภาครัฐควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการสาธารณสุข การป้องกันโรคไวรัสโควิด 2019 และโรคอุบัติใหม่ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากปัจจุบันในวงการแพทย์ยังไม่พบวัคซีนที่จะใช้ในการป้องกันและทำลายล้างเชื้อไวรัสโควิด 2019 ดังนั้น 1) นายอำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด ควรส่งเสริมนโยบายการพัฒนาศักยภาพและภาวะผู้นำสำหรับผู้นำชุมชนในระดับต่างๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความเชื่อถือต่อผู้ร่วมงานและประชาชนในพื้นที่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 2019 2) ผู้นำชุมชนในเขตตำบลโคกสูง ควรมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยต้องมีการตัดสินใจที่รวดเร็วมากขึ้นและเข้าใจถึงแนวทางการพัฒนาแนวทางใหม่ๆ ในทางที่ดีและเข้าถึงประชาชนให้มากขึ้นภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 2019 3) ผู้นำชุมชนในเขตตำบลโคกสูง ควรพิจารณาถึงปัญหาเร่งด่วนของแต่ละชุมชนและวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน จุดอ่อนจุดแข็งและความต้องการของประชาชนในชุมชนเพื่อให้ผลงานที่เกิดขึ้นประชาชนได้รับผลประโยชน์จริง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 2019 4) ผู้นำชุมชนในเขตตำบลโคกสูง ควรพัฒนาคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นในด้านต่างๆ เช่น คุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยและจะต้องเป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนรับฟังทุก ๆ ปัญหา ปฏิบัติงานในองค์กร

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากคณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

เอกสารอ้างอิง

- จิราพร บาร์ศรี. (2557). ปัจจัยที่อธิบายสมรรถนะของผู้ใหญ่บ้านในมุมมองของประชาชน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- จิราพร บาร์ศรี และคณะ. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันโรคโควิด-2019 (COVID -2019) ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(2), 33-45.
- ชัชวาล ผึ้งทอง. (2562). บทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการนำนโยบายการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 ไปปฏิบัติในพื้นที่ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. ใน วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัฐวรรณ คำแสน. (2564). ความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของประชาชนในเขตอำเภออุ้มผางจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้าจังหวัดเพชรบุรี, 4(1), 33-48.
- ปณิวิช ศรีกุล. (2563). ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- รัชจิกร จิตวัฒนานนท์. (2564). สมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา ยุทธศาสตร์การพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน. (2563). บทบาท อสม. ในการเฝ้าระวังป้องกันโรคปอดอักเสบจากเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชน “อสม. เคาะประตูบ้านต้านโควิด-19”. วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน, 35(1), 17-28.
- วิญญูทัตญญู บุญพัน และคณะ. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพในการป้องกัน การติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) ของผู้สูงอายุ. วารสารพยาบาลตำรวจ, 12(2), 323-337.
- ศตวรรษ กล้าดิษฐ์. (2560). สมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานฝ่ายผลิตในอุตสาหกรรมการผลิตสายไฟฟ้าการณศึกษาบริษัท สายไฟฟ้าไทย-ยาสากิ จำกัด. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.
- ศุภคชญา ภาวิงค์รัตน์ และคณะ. (2563). การศึกษาสถานการณ์การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. ใน รายงานการวิจัย. กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ.
- ศุภิสรา ธารประเสริฐ. (2563). ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สร้อยสุรีย์รัตน์ พลพรพิสิฐ. (2552). ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดสมุทรสาคร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สตีปาตัส อีลา. (2564). การแก้ปัญหาการรับมือและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงเตี้ย อ.แม่ลาน จ.ปัตตานี. ใน การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 12. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

- สุมาลี จุทอง. (2563). การจัดการภัยพิบัติโรคระบาดโควิด 19 ในพื้นที่ชุมชนริมคลองหัวหมากน้อยสำนักงานเขตบางกะปิ. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรพงษ์ รุ่งวารินทร์. (2555). การพัฒนาภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจังหวัดสุพรรณบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- Adhikari, S. P. et al. (2020). Epidemiology, causes, clinical manifestation and diagnosis, prevention and control of coronavirus disease (covid-19) during the early outbreak period: A scoping review. Retrieved July 21, 2021, from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7079521/>
- David C. McClelland. (1970). Test for Competency. rather than intelligence American Psychologists, 17(7), 57-83.
- Paakkari, L., & Okan, O. (2020). Covid-19: Health literacy is an underestimated problem. The Lancet Public Health, 5(5), 249-250.
- Qing Miao, et al. (2021). Responding to COVID-19: Community volunteerism and coproduction in China. World Development, 137(2021), 105-128.
- World Health Organization (WHO). (2020). Coronavirus disease (COVID-19) situation report – 104 data as received by WHO. Retrieved May 3, 2020, from [rom https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200503-covid19-sitrep-104.pdf?sfvrsn=53328f46_2](https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200503-covid19-sitrep-104.pdf?sfvrsn=53328f46_2)
- Yamane, T. . (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd Ed). New York: Harper and Row Publications.
- Zhong, B. L. et al. (2020). Knowledge, attitudes, and practices towards COVID-19 among Chinese residents during the rapid rise period of the COVID-19 outbreak: A quick online cross-sectional survey. International Journal of Biological Sciences, 16(10), 1745-1752.

แนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพส่งออกทุเรียนจากประเทศไทย ไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน*

THE MANAGEMENT APPROACH TO INCREASE EFFICIENCY OF DURIAN EXPORTS FROM THAILAND TO THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

ZHU WANYING*, ณัฐภัสสร ธนาบวรพานิชย์, อนันต์ ธรรมชาลัย

ZHU WANYING*, Nattapassorn Tanabowornpanich, Anan Thamchalai

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนครกรุงเทพ ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, North Bangkok University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: Wanying_zzhu@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยคุณลักษณะองค์กรส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียน 3) เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณได้จากเครื่องมือแบบสอบถาม เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 294 องค์กร สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยคุณลักษณะองค์กรส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียน ได้แก่ สถานที่ตั้ง และสัดส่วนสัญชาติผู้ถือหุ้นในกิจการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และทุนจดทะเบียน และระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำนวนพนักงาน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียน พบว่า การจัดการธุรกิจทุเรียนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) แนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียน ได้แก่ การส่งเสริม Soft Power การพัฒนาการผลิตทุเรียนแปรรูปส่งเสริมการขับเคลื่อนการผลิตทุเรียนไทยที่มีคุณภาพเพื่อส่งออกไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ส่งเสริมการรักษาสุขอนามัยของทุเรียนในกระบวนการผลิตเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยกย่องการสร้างแบรนด์ทุเรียนไทยที่มีคุณภาพสูงสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค แก้ไขกฎระเบียบและเงื่อนไขมาตรการการขนส่งและนำเข้าทุเรียนสดระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ยกย่องอุตสาหกรรมและฝีมือแรงงานอย่างมืออาชีพ และพัฒนาการบูรณาการระบบดิจิทัลในขั้นตอนการผลิตส่งออกทุเรียน

คำสำคัญ: การจัดการ, ประสิทธิภาพส่งออกทุเรียน, สาธารณรัฐประชาชนจีน

Abstract

The objectives of this research article are 1) to study organizational characteristics factors affecting durian export efficiency. 2) to study durian business management factors affecting durian export efficiency. 3) to analyze and propose management guidelines to increase efficiency. Exporting durian from Thailand to the People's Republic of China. By using quantitative data

obtained from a questionnaire tool. Data were collected from a sample of 294 organizations. Statistics and data analysis included number, percentage, mean, standard deviation. One-way analysis of variance and multiple regression analysis. The results of the research found that 1) organizational characteristics factors affecting durian export efficiency include location and the proportion of nationality of shareholders in the business. They are significantly different at the .01 level and registered capital. and duration of business They are significantly different at the .05 level and the number of employees The difference is not statistically significant. 2) Durian business management factors affect durian export efficiency. It was found that durian business management affects durian export efficiency. The results are statistically significant at the .01 level. 3) Management guidelines to increase the efficiency of durian exports include: should focus on promoting soft power, developing the production of processed durian, promoting the production of quality Thai durian for export to the People's Republic of China. Promote the maintenance of hygiene of durian in the production process to reduce environmental impacts. Raise the level of creating a high quality Thai durian brand, building confidence among consumers. Amending the rules and conditions for transporting and importing fresh durian between Thailand and the People's Republic of China. Raise the ideals and professional skills of workers and develop the integration of digital systems in the durian export production process.

Keywords: Management, Durian Export Efficiency, People's Republic of China

บทนำ

ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกผลไม้เมืองร้อนที่สำคัญของโลก ประเทศไทยสามารถผลิตและส่งออกทุเรียนได้เป็นอันดับ 1 ของโลก การปลูกผลไม้ในเชิงเศรษฐกิจนอกจากจะสร้างรายได้เข้าประเทศแล้วยังเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกรจำนวนมาก ผลไม้ส่งออกที่สำคัญ คือ ทุเรียน “ราชาแห่งผลไม้” ปี พ.ศ. 2564 ทุเรียนประเทศไทยมีมูลค่าส่งออกสูงถึง 3.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ มีอัตราการขยายตัวของการส่งออกสูงถึงร้อยละ 68 ซึ่งได้รับความนิยมสูงต่อเนื่องในต่างประเทศแต่มีอัตราการขยายตัวค่อนข้างคงที่ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565) ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกทุเรียนไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ราคาทุเรียนมีเสถียรภาพมากขึ้น ซึ่งบางแห่งรับซื้อผลผลิตและส่งออกทั้งปีโดยดำเนินการตั้งจุดรับซื้อทั้งในภาคตะวันออกและภาคใต้สำหรับการดำเนินธุรกิจและบริหารจัดการมีทั้งโรงคัดบรรจุที่เป็นผู้ประกอบการไทย ผู้ประกอบการจีนและผู้ประกอบการไทยถือหุ้นร่วมกับผู้ประกอบการจีนโดยจ้างคนไทยดำเนินการบรรจุภัณฑ์หรือดำเนินการแทน (สุสิทธิ์ สิงหาดี, 2564) ความเปลี่ยนแปลงการส่งออกทุเรียนหลายประการ เช่น ทุเรียนไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานการส่งออกเนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการส่งออกทุเรียนที่มีคุณภาพ อีกทั้งปัจจุบันมีพ่อค้าชาวต่างชาติมีการลงทุนทำถังในการรับซื้อโดยตรงกับเกษตรกรโดยพ่อค้ามีการกำหนดราคาเองทำให้เกษตรกรมีอำนาจในการต่อรองราคาได้มากขึ้น (พิรศักดิ์ ศักดิ์หงษ์ และวิชญ์ งามสะอาด, 2564) เกิดปัญหาผลผลิตเกินความต้องการของตลาดและหากยังไม่มีตลาดอื่นรองรับผลผลิตจะส่งผลให้มีปัญหาราคาตกต่ำตามมาประกอบกับการเข้ามาประกอบธุรกิจร่วมทุนผลไม้แบบครบวงจรของคนต่างชาติ ซึ่งคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและการดำเนินธุรกิจทุเรียนของประเทศไทย โดยรวมรวมถึงมีผลกระทบโดยตรงต่อเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ของประเทศไทย

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การจัดการเป็นกระบวนการประสานกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ในการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจัดการธุรกิจการส่งออกทุเรียน ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดทฤษฎีของของบาร์โธล & มาร์ติน (Bartol, K. M. & Martin, D. C., 1997) ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดการองค์กร 3) การนำ และ 4) การควบคุม ซึ่งองค์กรที่มีผลการดำเนินการที่ดีหรือประสบผลสำเร็จนั้นจะเป็นการนำเข้าทรัพยากรที่ใช้ในการสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรและมีการสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรที่ใส่เข้าไปในกระบวนการทำให้ธุรกิจเกิดผลกำไรมากกว่าทรัพยากร และประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์องค์กรกระบวนการหรือการกระทำใด ๆ

การศึกษานี้ได้นำแนวคิดทฤษฎีของ ปีเตอร์สันและพลอแมน (Peterson, E. & Plowman, G. E., 1953) ที่ได้กำหนดองค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไว้ 4 ประการ คือ 1) ต้นทุน 2) คุณภาพ 3) ปริมาณ และ 4) เวลา ซึ่งศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของธุรกิจส่งออกทุเรียนประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ประหยัดหรือคุ้มค่าของทรัพยากรสามารถนำไปพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อเป็นปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านการจัดการโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกทุเรียนเพิ่มประสิทธิภาพสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย นอกจากนี้ยังเป็นการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกทุเรียนตลอดจนเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกทุเรียนซึ่งต้องมีความเป็นมืออาชีพ และพร้อมที่จะรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยคุณลักษณะองค์กรส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน
3. เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้ข้อมูลและระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลและวิธีการดำเนินการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของธุรกิจการส่งออกทุเรียนในประเทศไทย

1. ด้านขอบเขต

1.1 ด้านประชากร (Population)

ผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียนโรงคัดบรรจุทุเรียนไทยออกไปนอกราชอาณาจักรไว้ต่อกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กรมวิชาการเกษตรกำหนด และกรมวิชาการเกษตรแจ้งชื่อและหมายเลขทะเบียนผู้ส่งออกผลไม้ไทยให้กรมศุลกากรทราบเพื่อประกอบการส่งออก จำนวนทั้งสิ้น 1,221 แห่ง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2566)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

ผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียนโรงคัดบรรจุทุเรียนไว้ต่อกรมวิชาการเกษตร กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำจำนวน 293 องค์กร โดยใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่ และมอแกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการการส่งออกทุเรียนไทยจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนละ 1 คน โดยสุ่มตัวอย่างจากประชากรด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างหลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ซึ่ง

ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มผู้ประกอบการการส่งออกทุเรียนไทยจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยพิจารณาตามสถานที่ตั้งตามภูมิภาค ประกอบด้วย ภาคตะวันออก ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันตก ภาคอีสาน ภายหลังที่ได้รับแบบสอบถามกลับมาแล้วทำการตรวจสอบพบว่ามีแบบสอบถามที่มีความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล จำนวน 294 องค์กร จึงใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างของผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณในการวิจัยครั้งนี้

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการการส่งออกทุเรียน ที่ได้จดทะเบียนโรงคัดบรรจุส่งออกทุเรียนไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน จำนวน 1 ฉบับ มี 4 ส่วน ดังนี้ต่อไป

ส่วนที่ 1 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะขององค์กร ได้แก่ ทุนจดทะเบียน จำนวนพนักงาน ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ สถานที่ตั้ง และสัดส่วนสัญญาที่ผู้ถือหุ้น ข้อคำถามมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกตอบ (Check list)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจัดการองค์กร 3) การนำองค์กร 4) ควบคุม มีข้อคำถามลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกตอบ โดยใช้มาตรวัดระดับความคิดเห็นแบบประเมินค่า (Rating Scales)

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ประกอบด้วย 1) ต้นทุน 2) คุณภาพ 3) ปริมาณ และ 4) เวลา มีข้อคำถามลักษณะเป็นแบบปลายปิดให้เลือกตอบ โดยใช้มาตรวัดระดับความคิดเห็นแบบประเมินค่า (Rating Scales)

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิดให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็น

วิธีหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องและความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) โดยค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้เท่ากับ 0.87 ซึ่งถือว่าใช้ได้สำหรับการ

2. ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามด้านความเชื่อมั่น (Reliability) ดำเนินการโดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด (Cronbach, L. J., 1951) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.853 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามชุดนี้มีคุณภาพในด้านความตรงของเนื้อหาในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

3. ด้านการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม โดยใช้ช่องทางส่งไปรษณีย์ จำนวน 1,221 ฉบับ ถึงผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกทุเรียน โดยเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการโรงงานละ 1 ฉบับ ผู้วิจัยได้ติดต่อขอความอนุเคราะห์ผู้ประกอบการให้ตอบแบบสอบถามผ่านระบบ (Google Form) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้สามารถเก็บแบบสอบถามที่สมบูรณ์ได้ทั้งหมด 294 ฉบับ

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติเชิงบรรยาย

4.1.1 การวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน และประสบการณ์ในการทำงาน วิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4.1.2 การวิเคราะห์คุณลักษณะองค์กร ได้แก่ ทุนจดทะเบียน จำนวนพนักงาน ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ สถานที่ตั้ง และสัดส่วนสัญญาถือหุ้นในกิจการ วิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 สถิติเชิงอนุมาน ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) วิเคราะห์โดยใช้สถิติ F-test โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการ LSD และ 2) การวิเคราะห์ทำการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรต้น ด้วยค่าสถิติ (Pearson Correlation) และการวิเคราะห์การถดถอยเชิง แบบ All Enter โดยใช้สถิติ Adjusted R^2 ได้แก่ ค่า F และ t

4.3 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ (SWOT Analysis) ของ ฮัมฟรีย์ (Humphrey, Albert, 2005) ทำให้ได้ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค แล้วนำมากำหนดแนวทางด้วยหลักการ (TOWS Matrix Analysis) ของ ไวฮ์ริช (Weihric, 1993) โดยใช้หลักการเชิงรุก หลักการเชิงป้องกัน หลักการเชิงแก้ไข และหลักการเชิงรับ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยคุณลักษณะขององค์กรในการวิจัยการเชิงปริมาณ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยคุณลักษณะขององค์กร โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 เป็นจำนวนมากที่สุด มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 56.80 เป็นจำนวนมากที่สุด มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 61.60 เป็นจำนวนมากที่สุด มีตำแหน่งรองผู้จัดการ จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 46.30 เป็นจำนวนมากที่สุด มีทุนจดทะเบียน 1,000,001-10,000,000 บาท จำนวน 144 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 49.00 เป็นจำนวนมากที่สุด มีจำนวนพนักงาน 50-100 คน จำนวน 191 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 65.00 เป็นจำนวนมากที่สุด มีระยะเวลาในการดำเนินงานมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป จำนวน 133 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 45.20 เป็นจำนวนมากที่สุด มีสถานที่ตั้งองค์กรอยู่ในภาคใต้ จำนวน 144 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 49.00 เป็นจำนวนมากที่สุด มีสัดส่วนสัญญาถือหุ้นในกิจการร่วมทุนร้อยละ 100 ของคนต่างชาติ จำนวน 103 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 35.10 เป็นจำนวนมากที่สุด

2. ผลของการวิเคราะห์ความแตกต่างโดยวิธีการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นมากกว่าสองกลุ่ม และโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) จำแนกตามปัจจัยคุณลักษณะขององค์กร แสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการทดสอบประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อจำแนกตามคุณลักษณะขององค์กร

คุณลักษณะขององค์กร	ประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไป สู่สาธารณรัฐประชาชนจีน		
	สถิติ F	p-value	ผลการทดสอบสมมติฐาน
1. ด้านทุนจดทะเบียน	3.167*	.025	ปฏิเสธสมมติฐาน
2. ด้านจำนวนพนักงาน	.685	.505	ไม่ปฏิเสธสมมติฐาน
3. ด้านระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ	3.645*	.027	ปฏิเสธสมมติฐาน
4. ด้านสถานที่ตั้ง	8.999**	.000	ปฏิเสธสมมติฐาน
5. ด้านสัดส่วนสัญญาถือหุ้นในกิจการ	3.705**	.006	ปฏิเสธสมมติฐาน

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า

1. ประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะขององค์กร ด้านทุนจดทะเบียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
 2. ประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะขององค์กร ด้านจำนวนพนักงาน แตกต่างกันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ
 3. ประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะขององค์กร ด้านระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
 4. ประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะขององค์กร ด้านสถานที่ตั้ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
 5. ประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะขององค์กร ด้านสัดส่วนสัญญาผู้ถือหุ้นในกิจการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียนส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างต้น ด้วยค่าสถิติ Pearson Correlation ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นที่ใช้ในการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ตัวแปร	การวางแผน	การจัดการองค์กร	ด้านการนำองค์กร	การควบคุม
การวางแผน	1.000			
การจัดการองค์กร	.561** (.000)	1.000		
ด้านการนำองค์กร	.621** (.000)	.561** (.000)	1.000	
การควบคุม	.670** (.000)	.394** (.000)	.506** (.000)	1.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นที่ใช้ในการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรต้นดังกล่าวสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการวางแผน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ ได้แก่ ด้านการจัดการองค์กร โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r=.561$, $p\text{-value} = .001$) แสดงว่าค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้านการนำองค์กร โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r=.621$, $p\text{-value} = .001$) แสดงว่าค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และด้านการควบคุม โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r=.670$, $p\text{-value} = .001$) แสดงว่าค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
2. ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการจัดการองค์กร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ ด้านการนำองค์กร โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r=.561$, $p\text{-value} = .001$) แสดงว่าค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และด้านการควบคุม โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r=.394$, $p\text{-value} = .001$) แสดงว่าค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3. ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการนำองค์กร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านการควบคุม โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r = .506$, $p\text{-value} = .001$) แสดงว่าค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียนส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน

ปัจจัยการจัดการธุรกิจ ทุเรียน	ประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐ ประชาชนจีน				
	ต้นทุน	คุณภาพ	ปริมาณ	เวลา	ภาพรวม
ด้านการวางแผน	10.342** (.000)	1.916 (.056)	1.962 (.051)	7.517 ** (.000)	10.573** (.000)
ด้านการจัดการองค์กร	5.214** (.000)	-1.273 (.204)	9.515** (.000)	1.282 (.201)	7.597** (.000)
ด้านการนำองค์กร	13.890** (.000)	6.049** (.000)	1.766 (.079)	4.342 ** (.000)	12.468** (.000)
ด้านการควบคุม	1.586 (.114)	23.207** (.000)	2.151* (.032)	-1.325 (.186)	11.178** (.000)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า

1. ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการวางแผน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านต้นทุน ด้านเวลา และภาพรวม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการจัดการองค์กร ส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านต้นทุน ด้านปริมาณ และภาพรวม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการนำองค์กร ส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านต้นทุน ด้านคุณภาพ ด้านเวลา และภาพรวม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการควบคุม ส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านคุณภาพ และภาพรวม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการควบคุม ส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านปริมาณ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการวิเคราะห์และเสนอแนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน

4.1 แนวทางการส่งเสริม Soft Power ยกระดับส่งออกทุเรียนไทยในตลาดทั่วโลก

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย : เพื่อการส่งเสริม Soft Power ยกระดับส่งออกทุเรียนในตลาดทั่วโลกสร้างคุณภาพสูงในผลผลิตทุเรียน โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการการผลิตที่มีความดูแลและควบคุมคุณภาพอย่างเข้มงวด การส่งออกไปตลาดจีนโดยตรงมีความยุ่งยากและซับซ้อนมาก ซึ่งภาครัฐควรดูแลให้อำนาจต่อรองระหว่างผู้ประกอบการและเกษตรกรไทยมีความเป็นธรรมที่สุด ไม่ฉวยโอกาสเอาเปรียบซึ่งกัน และกัน

ผู้ประกอบการประเทศไทยควรหาตลาดการส่งออกใหม่ ๆ นอกเหนือจากจีนเพื่อลดความเสี่ยงของ การกระจุกตัวในตลาดเดียว ขณะที่ภาครัฐควรเร่งเจรจาการค้าเพื่อประโยชน์แก่ผู้ประกอบการผลไม้ ไทยในการหาช่องทางการส่งออกใหม่ ๆ

4.2 แนวทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนแปรรูปสร้างมูลค่าให้กับทุเรียนไทยในตลาดจีน

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย : เพื่อการพัฒนาการผลิตทุเรียนแปรรูปสร้างมูลค่าให้กับทุเรียนไทยในตลาดจีนให้มีกรอบทิศทางทางการพัฒนาการผลิต การตลาดและการบริหารจัดการผลไม้อย่าง เป็นระบบมีเอกภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาผลไม้ได้อย่างยั่งยืนให้เกษตรกรชาวสวนผลไม้มีความมั่นคงในอาชีพรายได้ และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเพิ่มมูลค่าของทุเรียนไทยและขยายการส่งออกให้มากขึ้นสร้างเสถียรภาพราคาทุเรียนโดยค่าเฉลี่ยของราคาที่เกษตรกรขายได้จะไม่ต่ำกว่าต้นทุนการผลิตส่งผลให้มูลค่าของทุเรียนตามราคา/เกษตรกรขายได้เพิ่มขึ้นและเพิ่มผลตอบแทนให้แก่เกษตรกร

4.3 แนวทางส่งเสริมการขับเคลื่อนการผลิตทุเรียนไทยที่มีคุณภาพเพื่อส่งออกไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย : เพื่อส่งเสริมการขับเคลื่อนการผลิตทุเรียนไทยที่มีคุณภาพเพื่อส่งออกไปสู่สาธารณรัฐ ประชาชนจีนคุณภาพของผลผลิตทุเรียนเป็นสิ่งสำคัญในการเข้าสู่ตลาดจีนให้มีความสำคัญกับการปรับปรุงกระบวนการผลิตและควบคุมคุณภาพปรับตัวมุ่งไปสู่แนวทางการพัฒนาธุรกิจอย่าง ยั่งยืน (Sustainability) มากขึ้น ซึ่งนอกจากคุณภาพ คุณค่า รูปแบบสินค้า ความไว้วางใจ แก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการ เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อความอยู่รอดและเสริมสร้างให้เกิดความสำเร็จขององค์กรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและอย่างเป็นรูปธรรมในขับเคลื่อนการผลิตทุเรียนไทยที่มีคุณภาพเพื่อส่งออกไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน

4.4 แนวทางส่งเสริมการรักษาสุขอนามัยของทุเรียนในกระบวนการผลิตเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย : เพื่อส่งเสริมการรักษาสุขอนามัยของทุเรียนในกระบวนการผลิตเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมลดการใช้สารเคมีที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและผู้บริโภค ลดการใช้พลาสติกและวัสดุที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้ธุรกิจส่งออกทุเรียนให้มีคุณภาพสูง ลดต้นทุนในการผลิตและสามารถทำการผลิตทันต่อความต้องการให้เพิ่มขึ้นส่งผลต่อการลดอัตราการสูญเสียในกระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ทุเรียนอีกทั้งยังเพื่อเป็นการกำหนดค่าแรงที่แรงงานจะได้รับให้ เหมาะสมเป็นไปตามมาตรฐานฝีมือของแรงงานสนับสนุนเกษตรกรที่ใช้วิธีการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นสิ่งสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

4.5 แนวทางยกระดับการสร้างแบรนด์ทุเรียนไทยที่มีคุณภาพสูงสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคจีน

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย : เพื่อยกระดับการสร้างแบรนด์ทุเรียนไทยที่มีคุณภาพสูงสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคจีนเร่งสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพและมาตรฐานทุเรียนไทยพร้อมประชาสัมพันธ์วิธีการเลือกซื้อทุเรียนของไทยให้ผู้บริโภคในต่างประเทศมากขึ้นเข้มงวดในการควบคุมคุณภาพของผลผลิต ทั้งในกระบวนการผลิตและการบรรจุให้ความสำคัญในการบรรจุผลผลิตให้อยู่ในมาตรฐานสูง และใช้บรรจุภัณฑ์ที่ดึงดูดและประทับใจลูกค้าสร้างแบรนด์ที่สร้างความเชื่อมั่นด้วยการสื่อสารมีคุณภาพสูงสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคจีนและการตลาดที่เข้าใจความต้องการของผู้บริโภคจีน

4.6 แนวทางแก้ไขกฎระเบียบและเงื่อนไขมาตรการการขนส่งและนำเข้าทุเรียนสดระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย : เพื่อแก้ไขกฎระเบียบและเงื่อนไขมาตรการการขนส่งและนำเข้าทุเรียนสดระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนที่กำหนดมาตรฐานกระบวนการนำเข้าและการตรวจสอบ

สินค้าผลผลิตทุเรียนคุณภาพไม่ตัดทุเรียนอ่อนสามารถสร้างรายได้ให้ผู้ประกอบการอย่างมั่นคงช่วยให้ต้นทุนลดลง และผลผลิตเพิ่มขึ้นเพื่อกระจายผลผลิตทุเรียนให้มีปริมาณและคุณภาพผลผลิตตาม ความต้องการของตลาด ซึ่ง สร้างเสถียรภาพทางรายได้และความมั่นคงในอาชีพให้แก่ผู้ประกอบการ การแก้ไขกฎระเบียบและเงื่อนไข มาตรการขนส่งและนำเข้าทุเรียนระหว่างสองประเทศจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎระเบียบสร้างความมั่นใจในตลาด และเพิ่มพูนความสำคัญของการค้าขายทุเรียนระหว่างสองประเทศลดอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการค้าขายทุเรียนระหว่าง สองประเทศ เช่น การลดเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบสินค้า

4.7 แนวทางยกระดับอุดมการณ์และมีมือแรงงานอย่างมืออาชีพ

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย : เพื่อยกระดับอุดมการณ์และมีมือแรงงานอย่างมืออาชีพส่งเสริมให้ แรงงานใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองและกระบวนการผลิตเพิ่มปริมาณผลผลิต ทุเรียนส่งออกให้มีคุณภาพและมาตรฐานกำหนดด้วยการเสริมทักษะ ด้านต่าง ๆ (Re skills, Up skills, New skills) ให้พร้อมรับมือวิถีชีวิตแบบปกติใหม่ (New normal) ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในอนาคตที่มีอุดมการณ์และ เป้าหมายในการขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างชัดเจนสร้างสังคมในการทำงานที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมยกระดับฝีมือแรงงานในสายงานที่เฉพาะเจาะจง โดยมีการร่วมมือภาครัฐและเอกชนในการผลิตแรงงานอย่างมืออาชีพเพื่อ สร้างความเข้มแข็งในสถานประกอบการเน้นการปรับตัวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเพิ่มขึ้น รวมถึงการ สร้างเสริมทักษะเฉพาะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้แก่แรงงาน ทั้งนี้เพื่อจะเพิ่มผลิตภาพแรงงานและเพิ่มผลผลิตใน การทำงาน

4.8 แนวทางพัฒนาการบูรณาการระบบดิจิทัลในขั้นตอนการผลิตส่งออกทุเรียนไทย

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย : เพื่อพัฒนาการบูรณาการระบบดิจิทัลขั้นตอนการผลิตควบคุมการ ส่งออกทุเรียนเพื่อลดต้นทุนในการผลิตเป็นการปรับตัวและใช้นวัตกรรมเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขัน โดย นำเทคโนโลยีมาใช้ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทุเรียนส่งออกให้มีคุณภาพสูง และสามารถทำ การผลิตทันต่อความต้องการให้เพิ่มขึ้นส่งผลต่อการลดอัตรา การสูญเสียในกระบวนการผลิตสร้างระบบเก็บข้อมูล ออนไลน์ที่ใช้ในการติดตามข้อมูลการผลิตและการส่งออกทุเรียน เช่น ระบบการติดตามสินค้าและคุณภาพของ ทุเรียนใช้เทคโนโลยีเซ็นเซอร์และอุปกรณ์อื่น ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ

อภิปรายผล

1. ผลของการศึกษาปัจจัยคุณลักษณะขององค์กรผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 294 ชุด พบว่า เป็นผู้ประกอบการการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน โดย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 เป็นจำนวนมากที่สุด มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 56.80 เป็นจำนวนมากที่สุด มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 181 คน คิดเป็น ร้อยละ 61.60 เป็นจำนวนมากที่สุด มีตำแหน่งรองผู้จัดการ จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 46.30 เป็นจำนวน มากที่สุด มีทุนจดทะเบียน 1,000,001 - 10,000,000 บาท จำนวน 144 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 49.00 เป็นจำนวน มากที่สุด มีจำนวนพนักงาน 50 - 100 คน จำนวน 191 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 65.00 เป็นจำนวนมากที่สุดมี ระยะเวลาในการดำเนินงานมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป จำนวน 133 องค์กร เป็นจำนวนมากที่สุด มีสถานที่ตั้งองค์กรอยู่ ในภาคใต้ จำนวน 144 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 49.00 เป็นจำนวนมากที่สุด มีสัดส่วนสัญญาผู้ถือหุ้นในกิจการร่วม ทุนร้อยละ 100 ของคนต่างชาติ จำนวน 103 องค์กร คิดเป็นร้อยละ 35.10 เป็นจำนวนมากที่สุด

2. ผลการศึกษาปัจจัยการจัดการทุเรียนส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่ สาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า ประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อ จำแนกตามคุณลักษณะขององค์กร ด้านสถานที่ตั้ง ด้านสัดส่วนสัญญาผู้ถือหุ้นในกิจการ แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน

เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะขององค์กร ด้านทุนจดทะเบียน ด้านระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะขององค์กร ด้านจำนวนพนักงาน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลิต มานิตยกุล ได้ศึกษาเรื่องปัญหาและทางออกของผลไม้ไทยเข้าสู่จีน ผลการศึกษาได้พบว่า โดยเฉพาะปัญหาที่พบเมื่อสินค้ามาถึงจุดนำเข้า ในประเทศจีน โดยเป็นการประมวลและศึกษาได้แสดงรายละเอียดของปัญหาที่พบ ณ ปลายทางการนำเข้าผลไม้ไทยในจีนทั้งระบบการฝากขายและการพัฒนาด้านการตลาดของผู้ประกอบการไทย นอกจากนี้ผลไม้ไทยมีปัญหามาตรฐานและคุณภาพส่งออกปัญหาราคาขายผลไม้ที่สูงจนลดขีดความสามารถในการแข่งขัน จากต้นทุนการนำเข้าที่สูงทั้งที่ราคาขายของเกษตรกร ต้นทางในประเทศต่ำกว่ามาก ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของสินค้า เป็นต้น ทั้งกระบวนการตั้งแต่ต้นทางส่งออก การขนส่งและการจัดการกับปัญหา ณ ปลายทางที่เป็นจุดนำเข้าในประเทศจีน (ชลิต มานิตยกุล, 2552)

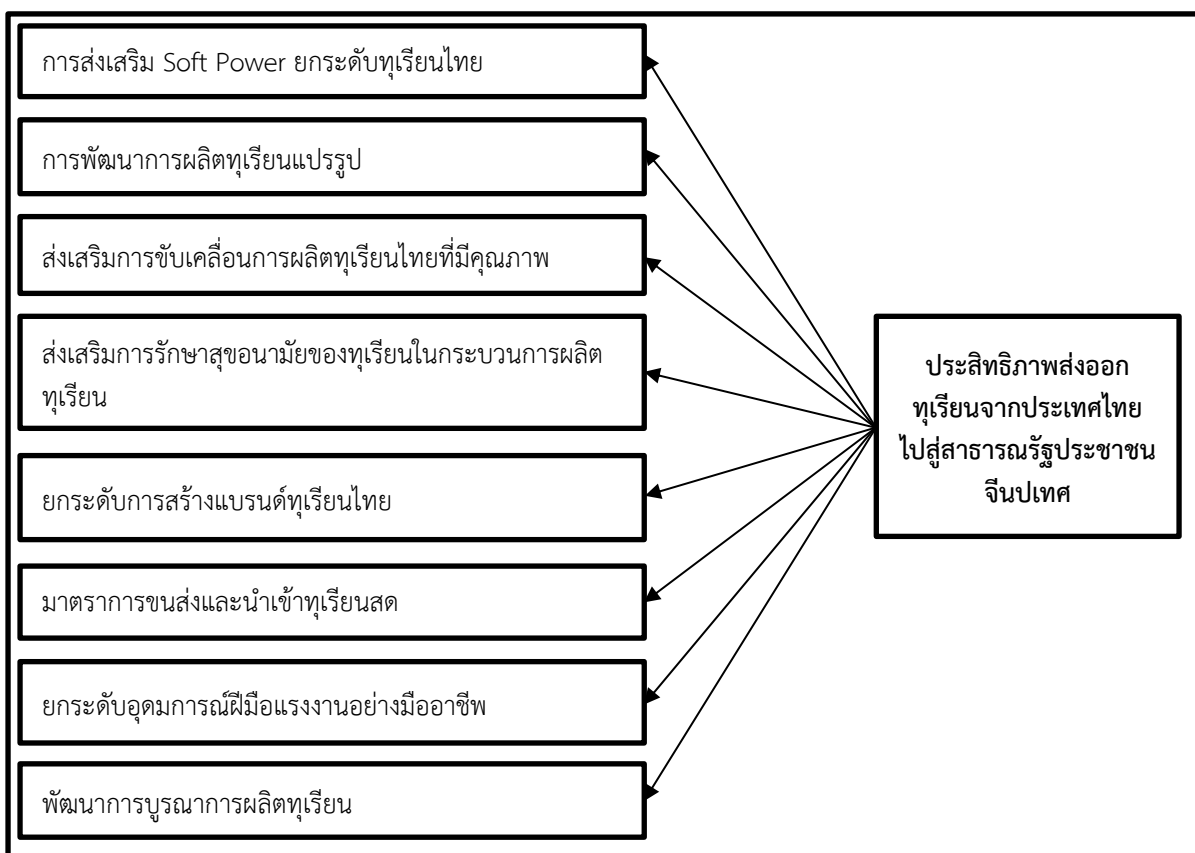
3. ผลการศึกษาปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า 1) ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการวางแผน ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านต้นทุน ด้านเวลา และภาพรวม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการจัดการองค์กร ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านต้นทุน ด้านปริมาณ และภาพรวม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการนำองค์กร ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านต้นทุน ด้านคุณภาพ ด้านเวลา และภาพรวม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการควบคุม ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านคุณภาพ และภาพรวม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการควบคุม ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านปริมาณ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพงศ์ หาญบุญทรง ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การส่งออกทุเรียนสดและลำไยสดของไทยสู่ ประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปริมาณการส่งออกทุเรียนสดของไทยไปประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนรวมปี 2547 - 2556 สามอันดับแรกคือ อินโดนีเซียลาว และมาเลเซียตามลำดับ ปริมาณการส่งออกลำไยสดสามอันดับแรกคือ อินโดนีเซีย เวียดนาม และลาวตามลำดับ 2) การวิเคราะห์แนวโน้มพบว่า การส่งออกทุเรียนสดไปอินโดนีเซียและลาวมีแนวโน้มลดลงส่วนมาเลเซียมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และการส่งออกในกลุ่มประชาคมอาเซียนโดยรวมมีแนวโน้มลดลง การส่งออกลำไยสดไปอินโดนีเซียและลาวมีแนวโน้มลดลง ส่วนเวียดนามมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และการส่งออกในกลุ่มประชาคมอาเซียนโดยรวมมีแนวโน้มลดลง ส่วนดัชนีฤดูกาล ปริมาณการส่งออกทุเรียนสดสูงสุดในไตรมาสที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน) ดัชนีฤดูกาลปริมาณการส่งออกลำไยสดสูงสุดในไตรมาสที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน) การส่งออกในไตรมาสอื่น ๆ มีน้อย 3) การวิเคราะห์จุดแข็ง พบว่า ผลผลิตมีคุณภาพและรสชาติดีพื้นที่ปลูกและสภาพอากาศเหมาะสม เกษตรกรมีความชำนาญสูง มีเทคโนโลยีการเกษตรที่จุดอ่อนคือผลไม้เมืองร้อนเสียหายง่าย การใช้สารเคมีกับผลผลิต เกษตรกรบางรายขาดจริยธรรมต่างชาติเข้ามารับซื้อผลผลิตเพื่อส่งออกเอง ด้านโอกาส การผลิตทุเรียนและลำไยมีคู่แข่งในต่างประเทศน้อย มีช่องทางการตลาดในกลุ่มร้านค้าสมัยใหม่อุปสรรคคือการพัฒนาการผลิตผลไม้ของหลายประเทศ มาตรการที่มีใช้ภาษีของประเทศคู่ ค่าภาวะการแข่งขันในตลาดผลไม้มีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้น ข้อมูลการตลาดผลไม้ของกลุ่มประชาคมอาเซียนหาได้ยากและไม่ทันสมัย 4) กลยุทธ์สำคัญได้แก่ เกษตรกรควรปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตทำ GAP ขยายการผลิตนอกฤดู ผู้รวบรวมและผู้ส่งออกเน้นควบคุมคุณภาพผลไม้ที่ส่งออก ผู้ส่งออกควรขยายช่องทางการตลาดและหาตลาดใหม่ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตอย่างเต็มที่ ตรวจสอบ

สินค้าที่ส่งออกอย่างเข้มงวด เร่งเจรจาหาข้อยุติหรือผ่อนผันการใช้มาตรการที่มีใช้ภาษีของประเทศคู่ค้า ประชาสัมพันธ์ผลไม้ไทยในงานแสดงสินค้า ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกร ผู้รวบรวม และผู้ส่งออก เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความเป็นธรรมทางการค้า (จักรพงษ์ หาญบุญทรง, 2557)

4. ผลการศึกษาและเสนอแนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า การส่งเสริม Soft Power ยกระดับส่งออกทุเรียนไทยในตลาดทั่วโลก การพัฒนาการผลิตทุเรียนแปรรูปสร้างมูลค่าให้กับทุเรียนไทยในตลาดจีนส่งเสริมการขับเคลื่อนการผลิตทุเรียนไทยที่มีคุณภาพ เพื่อส่งออกไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ส่งเสริมการรักษาสุขอนามัยของทุเรียนในกระบวนการผลิตเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยกระดับการสร้างแบรนด์ทุเรียนไทยที่มีคุณภาพสูงสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค จีน แกไขกฎระเบียบและเงื่อนไขมาตรการการขนส่งและนำเข้าทุเรียนสดระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ยกระดับอุดมการณ์และฝีมือแรงงานอย่างมืออาชีพ และพัฒนาการบูรณาการระบบดิจิทัลในขั้นตอนการผลิตส่งออกทุเรียนไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พีรพร พร้อมเทพ ผลการศึกษาพบว่า มีจุดแข็งและโอกาสสูงมากจึงเลือกใช้กลยุทธ์เพิ่มปริมาณการผลิต เพื่อประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาคุณภาพผลผลิต และกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิต 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดพื้นที่ดำเนินการ 2) การกำหนดประเด็นการพัฒนา 3) การออกแบบและวางแผนการส่งเสริมและพัฒนา และ 4) การดำเนินการตามแผนโดยมีกลไกการบริหารจัดการที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพแนวทางการพัฒนา (พีรพร พร้อมเทพ, 2558)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนประกอบด้วย 1) การส่งเสริม Soft Power ยกระดับส่งออกทุเรียนไทยในตลาดทั่วโลก 2) การพัฒนาการผลิตทุเรียนแปรรูปสร้างมูลค่าให้กับทุเรียนไทยในตลาดจีน 3) ส่งเสริมการขับเคลื่อนการผลิตทุเรียนไทยที่มีคุณภาพเพื่อส่งออกไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน 4) ส่งเสริมการรักษาสุขอนามัยของทุเรียนในกระบวนการผลิตเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 5) ยกระดับการสร้างแบรนด์ทุเรียนไทยที่มีคุณภาพสูงสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคจีน 6) แก้ไขกฎระเบียบและเงื่อนไขมาตรการการขนส่งและนำเข้าทุเรียนสดระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน 7) ยกระดับอุดมการณ์และฝีมือแรงงานอย่างมืออาชีพ และ 8) พัฒนาการบูรณาการระบบดิจิทัลในขั้นตอนการผลิตส่งออกทุเรียนไทย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 294 ชุด พบว่า ผู้ประกอบการการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 169 คน อายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 167 คน ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 181 คน ตำแหน่งรองผู้จัดการ จำนวน 136 คน ทุนจดทะเบียน 1,000,001 - 10,000,000 บาท จำนวน 144 องค์กร จำนวนพนักงาน 50 - 100 คน จำนวน 191 องค์กร ระยะเวลาในการดำเนินงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 133 องค์กร ที่สุดสถานที่ตั้งอยู่ในภาคใต้ จำนวน 144 องค์กร สัดส่วนสัญชาติผู้ถือหุ้นร้อยละ 100 ของคนต่างชาติ จำนวน 103 องค์กร เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้วจึงทำการวิเคราะห์และสรุป ดังนี้ 1) ประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อจำแนกตามคุณลักษณะองค์กร พบว่า ทุนจดทะเบียน ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สถานที่ตั้ง สัดส่วนสัญชาติผู้ถือหุ้นในกิจการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และจำนวนพนักงาน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า ปัจจัยการจัดการธุรกิจทุเรียน ด้านการวางแผน ด้านการจัดการองค์กร ด้านการนำองค์กร ด้านการควบคุม ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผู้ประกอบการในธุรกิจส่งออกทุเรียน ควรศึกษาและนำแนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ได้แก่ 1) การส่งเสริม Soft Power 2) การพัฒนาการผลิตทุเรียนแปรรูป 3) ส่งเสริมการขับเคลื่อนการผลิตทุเรียนไทยที่มีคุณภาพเพื่อส่งออกไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน 4) ส่งเสริมการรักษาสุขอนามัยของทุเรียนในกระบวนการผลิตเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 5) ยกระดับการสร้างแบรนด์ทุเรียนไทยที่มีคุณภาพสูงสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค 6) แก้ไขกฎระเบียบและเงื่อนไขมาตรการการขนส่งและนำเข้าทุเรียนสดระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน 7) ยกระดับอุดมการณ์และฝีมือแรงงานอย่างมืออาชีพ และ 8) พัฒนาการบูรณาการระบบดิจิทัลในขั้นตอนการผลิตส่งออกทุเรียน ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการส่งออกทุเรียนที่ไม่ได้คุณภาพ เช่น ทุเรียนอ่อน ทุเรียนเน่า ทุเรียนเนื้อแข็ง ทุเรียนเนื้อยาง ทุเรียนราดำและทุเรียนมีหนอน เพื่อพัฒนาคุณภาพ และชื่อเสียงทุเรียนไทยที่ส่งออกไปประเทศจีน และ 2) ควรมีการวิจัยและพัฒนากิจการองค์ความรู้ความเข้าใจให้กับชาวเกษตรกรทุเรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2566). กระทรวงเกษตรฯ เผยผลสำเร็จการขับเคลื่อนคุณภาพและมาตรฐานทุเรียนภาคตะวันออก ปลื้มส่งออกจีน 4.7 แสนตัน ยกจันทบุรีโมเดลเป็นต้นแบบในพื้นที่ภาคใต้ พร้อมเตรียมนำ

- คณะลงพื้นที่ติดตามการดำเนินงานอย่างเข้มข้น. เรียกใช้เมื่อ 31 พฤษภาคม 2566 จาก <https://www.moac.go.th/news-preview-451291792706>
- จักรพงษ์ หาญบุญทรง. (2557). กลยุทธ์การส่งออกทุเรียนสดและลำไยสดของไทยสู่ประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน. ใน วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชลิต มานิตยกุล. (2552). ปัญหาและทางออกของผลไม้ไทยเข้าสู่จีน. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันการต่างประเทศ เทเวศวงศ์วิโรปการ.
- ชลีพร สิงหาดี. (2564). การสื่อสารการตลาดเพื่อส่งออกทุเรียนของจังหวัดจันทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการสื่อสาร. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). ผลไม้ไทยสุดฮอตรุกตลาดโลกฝ่าโควิด-19. เรียกใช้เมื่อ 11 สิงหาคม 2565 จาก https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/article-s-and-publications/articles/pdf/Article_25May2022.pdf
- พีรพร พร้อมเทพ. (2558). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนศรีสะเกษเพื่่อการส่งออก ไปยังประเทศจีน. ใน รายงานการศึกษส่วนบุคคล. สถาบันการต่างประเทศ เทเวศวงศ์วิโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.
- พีรศักดิ์ ศักดิ์หงษ์ และวิชญ์ งามสะอาด. (2564). การพัฒนาการบริหารห่วงโซ่อุปทานผลผลิตทุเรียนและการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการคัดแยกทุเรียนด้วยหลักการ SCOR Model. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก, 1(2), 25-38.
- Bartol, K. M. & Martin, D. C. (1997). Management. (2nd ed.). New York: McGraw.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests. Psychometrika, 16(3), 297-334.
- Humphrey, Albert. (2005). SWOT Analysis for Management Consulting. Retrieved March 10, 2022, from <https://www.sri.com/sites/default/files/brochures/dec-05.pdf>.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Peterson, E. & Plowman, G. E. (1953). Business Organization and Management. (3rd ed.). Illinois: Irwin.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Tijdschrift voor Onderwijsresearch: 2(2), 49-60.

การจัดการห่วงโซ่อุปทานหนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช*

SUPPLY CHAIN MANAGEMENT OF SHADOW PUPPETS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

ชญัญญัก ไชยพรรณ*, ศุภฤกษ์ การธรรมณี, ธนาภรณ์ เมืองมุงคุณ, เมธิรา ไกรนที, สันติ วงศ์สูง

Chanyaphak Chaiyaphan*, Suppharerk Kathammanee, Thanaporn Muangmungkun, Maytira Krainatee, Santi Wongsueng

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Industrial Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: Chanyaphak_cha@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ผลการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่าเดิมและคุณค่าใหม่ ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) การประเมินมูลค่าเศรษฐกิจก่อน-หลัง ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง ผลการวิจัย พบว่า การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าเดิมของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้ base line (ฐานกิจกรรม) เดิม เพื่อวิจัยห่วงโซ่คุณค่าใหม่ พบว่า การหาโอกาสใหม่จากห่วงโซ่คุณค่า ที่สร้างการเติบโตของมูลค่าเศรษฐกิจฐานราก ทำด้วยวิธีการจัดการด้วยระบบ Eco-System (การทำงานร่วมกันและแบ่งปันองค์ความรู้ต่าง ๆ ด้วยแนวการทำงานที่แตกต่างกัน) ได้ 2 ห่วงโซ่คุณค่าใหม่ คือ 1) การลดบทบาทซื้อต่อในห่วงโซ่อุปทาน โดยทำการผลิตผลิตภัณฑ์เอง (ผู้จำหน่ายที่ 2) และการเพิ่มซื้อต่อโดยการรับผลิตภัณฑ์ใหม่จากผู้ประกอบการ (ผู้จำหน่ายคนที่ 1) นำไปจำหน่าย ในช่องทางตลาด ทำให้สามารถยกระดับรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการ 2) การขยายซื้อต่อคือการเพิ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่าที่เป็นผู้ประกอบการเครื่องดนตรีนครศรีธรรมราช ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยการถ่ายทอดทุนทางวัฒนธรรมของหนังตะลุง ในตลาดลายบนวัสดุอื่นที่ไม่ใช่หนังวัว คือ การใช้แผ่นทองแดงตอกลายต่าง ๆ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การประเมินมูลค่าเศรษฐกิจก่อน-หลังการโครงการของผู้ประกอบการรายเดิม พบว่า ผู้ประกอบการรายเดิมผลิตผลิตภัณฑ์หนังตะลุงด้านรายได้ของผู้ประกอบการหนังตะลุงรายที่ 1 เพิ่มขึ้นร้อยละ 45.97 ผู้ประกอบการหนังตะลุงรายที่ 2 เพิ่มขึ้นร้อยละ 55.19 ผู้ประกอบการหนังตะลุงรายที่ 3 เพิ่มขึ้นร้อยละ 48.77 นอกจากนี้โครงการวิจัยยังสามารถสร้างผู้ประกอบการทุนทางวัฒนธรรมด้านผลิตภัณฑ์ สามารถสร้างรายได้ให้เกิดมูลค่าขึ้น 25,800 บาท คือผู้ประกอบการเครื่องดนตรีรายที่ 4

คำสำคัญ: หนังตะลุง, ห่วงโซ่อุปทาน, การจัดการ

Abstract

The research objectives were: 1) To analyze the original and new value chain of shadow puppet products in Nakhon Si Thammarat Province. 2) To assess the economic value of shadow puppet products before and after the project. The research results found that the analysis of the original value chain of shadow puppet products in Nakhon Si Thammarat Province, using the original baseline (activity base) to research the new value chain, found that finding new

opportunities from the value chain that created growth of the grassroots economic value was done by managing a system of Eco-Systems (collaboration and sharing of different knowledge with different working lines). This resulted in two new value chains: 1) Reducing the role of links in the supply chain by producing products themselves (distributor 2) and adding links by taking new products from entrepreneurs (distributor 1) to sell in marketing channels. This can increase the income of entrepreneurs. 2) Expanding links is to add stakeholders in the value chain of entrepreneurs who are Nakhon Si Thammarat lacquerware entrepreneurs to create new products by transferring the cultural capital of shadow puppets in patterns on materials other than cowhide, namely the use of various copper sheets. The second objective found that the assessment of the economic value before and after the project of the original entrepreneurs found that the original entrepreneurs who produced shadow puppet products on the income of the shadow puppet entrepreneur No. 1 increased by 45.97%, the shadow puppet entrepreneur No. 2 was increased by 55.19%, the shadow puppet entrepreneur No. 3 was increased by 48.77%. In addition, the research project could also create cultural entrepreneurs in product value, which could generate income of 25,800 Bath, namely the lacquerware entrepreneur No. 4.

Keywords: Shadow Puppet, Supply Chain, Management

บทนำ

อดีตหนังตะลุงมีหน้าที่หลัก คือ ให้ความบันเทิงเริงรมย์และการพักผ่อนหย่อนใจของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น (ชวน เพชรแก้ว, 2543) หนังตะลุงเป็นพื้นภูมิวัฒนธรรมในวิถีชีวิตที่เสมือนบ้านหลังหรือรากเหง้าของคนในเขตวัฒนธรรมหนังตะลุง อันได้แก่ ชุมชนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาคือพัทลุง สงขลาและนครศรีธรรมราชอันเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมแห่งหนึ่งของภาคใต้ที่หนังตะลุงได้ก่อตัวขึ้นหนังตะลุงเป็นความเชื่อดั้งเดิมและสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมของชาวฮินดู พุทธมหายานและพราหมณ์ รากฐานของหนังตะลุงคือเรื่องของประเพณีและพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงบูชาตามลัทธิเทวนิยม ต่อมาพิธีกรรมเหล่านั้นถูกฝังถ่ายสู่ชาวบ้านเกิดประเพณีและพิธีกรรมการแก้บน หนังตะลุงจึงเป็นทั้งผลผลิตและผู้สร้างวัฒนธรรมให้กับชุมชนไม่ว่าจะเป็นทัศนคติ ความคิดความเชื่อ โลกทรรศน์ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมและสุนทรียศาสตร์ (พิทยา บุขรรัตน์, 2548) นอกจากนี้เนื่องจากหนังตะลุงเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็ง สามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิดและค่านิยมทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ผ่านมามีงานวิจัยที่หนังตะลุงมีส่วนช่วยสนับสนุน และเป็นเครื่องมือบูรณาการสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม ตลอดจนเป็นสื่อกลางที่ส่งเสริมความสามัคคี และสร้างความสัมพันธ์อันดีให้แก่สมาชิกในชุมชนนั้น ๆ (จรรยา หยูทอง, 2556) หนังตะลุงมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการกล่อมเกลางานทางสังคมของคนได้มายาวนาน ก่อนจะมีระบบการศึกษาประชาบาลและการละเล่นหรือความบันเทิงสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทแทนในยุคหลัง นับตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2504 (ชวน เพชรแก้ว, 2551) องค์ประกอบในการแสดงหนังตะลุงประกอบด้วยตัวนายหนัง โรงหนัง เครื่องดนตรีของหนัง เรื่องที่หนัง ใช้แสดง รูปหนัง บทหนัง ขบขันนิยมในการแสดงหนัง ฯลฯ มีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนในทุกเรื่องจะมากจะน้อยตามความต้องการของนายหนังและคนดูหนังหรือสังคมคนใต้ที่เปลี่ยนแปลงไป (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2553) อีกทั้งยังถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการแสดง สะท้อนถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งย่านตลาดหน้าวัดพระธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งหากพิจารณาในมิติด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจแล้วนั้น หนังตะลุงยังสร้างความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับมิติด้านสังคมในแง่ของการสร้างความสัมพันธ์ของผู้คน การแสดงออกซึ่งความผูกพัน และยังเป็นเครื่องมือในการสร้าง

เศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นผ่านการแสดง และสร้างรายได้แก่คณะและพื้นที่การประกอบอาชีพของคนในชุมชน บนฐานของการนำองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการนำทรัพยากร ธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ นอกเหนือการเป็นส่วนหนึ่งในมิติทางวัฒนธรรมหนึ่งตระกูลยังทำหน้าที่สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ทั้งนี้สิ่งที่นักวิชาการพอจะช่วยส่งเสริมและพัฒนา หนึ่งตระกูลได้บ้างก็คือช่วยกระตุ้นหรือช่วยเติมความรู้ และความคิด เพิ่มพูนโอกาสให้แก่รายหนึ่งตระกูล ให้เขาทันโลก ทันสังคม ช่วยหาโอกาสและหาวิธีการ ในการสร้างทายาทผู้ชมหนึ่งตระกูล (ประเสริฐ รักษ์วงศ์, 2548) จากการสืบค้นปัญหาเชิงพื้นที่ ผู้วิจัยได้พบประเด็นปัญหาด้านน้ำคือ ปัจจุบันยังขาดกระบวนการ ในการสร้างคุณค่าในตัวผลิตภัณฑ์หนึ่งตระกูล ไม่มีการแปรรูปเพื่อมาสร้างแบรนด์ใหม่ โดยคณะผู้วิจัยได้พัฒนาชุดโครงการการวิจัยการจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งตระกูล เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสานักกรักท้องถิ่นย่านตลาดวัฒนธรรมหน้าวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ประกอบการหนึ่งตระกูล ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินความสำเร็จ โดยการจัดการห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่าใหม่เพื่อให้เกิดโครงสร้างการกระจายรายได้สู่ผู้ผลิตต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และประเมินมูลค่าเศรษฐกิจก่อนและหลังการโครงการ ของผลิตภัณฑ์หนึ่งตระกูลและการแสดงหนึ่งตระกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่าเดิมและคุณค่าใหม่ของผลิตภัณฑ์หนึ่งตระกูลและการแสดงหนึ่งตระกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ประเมินมูลค่าเศรษฐกิจก่อนและหลังของโครงการวิจัย ของผลิตภัณฑ์หนึ่งตระกูลและการแสดงหนึ่งตระกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการห่วงโซ่อุปทานหนึ่งตระกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์มีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขต

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาโดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ที่มีหน้าที่ดูแล แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ประธานวิสาหกิจชุมชน 2 คน 2) ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หนึ่งตระกูล 1 คน 3) ผู้ประกอบการเครื่องถมจำนวน 1 คน ซึ่งทั้งหมดเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องการทำผลิตภัณฑ์หนึ่งตระกูล มีระยะเวลาการประกอบการ 5 ปีขึ้นไป

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ เอกสาร ตำรางานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการห่วงโซ่อุปทาน หนึ่งตระกูลและผลิตภัณฑ์ และทุติยภูมิ (Secondary Sources)

2. เครื่องมือที่ใช้

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงและครอบคลุมเนื้อหา โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.78 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2543) ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูลเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของงานวิจัย คือ นำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 30 คนและได้หาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, L. J., 1990) เท่ากับ 0.96 และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) ผลการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานเดิมและคุณค่าใหม่ ของผลิตภัณฑ์หนึ่งตระกูล จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 3) การประเมินมูลค่าและหลังการจัดทำโครงการวิจัย

3. การเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 ผลการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าเดิมและคุณค่าใหม่ ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช ระยะที่ 3 การประเมินมูลค่าเศรษฐกิจก่อน-หลัง ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ เชิงคุณภาพด้วยสถิติค่าร้อยละ (percentage) ของข้อมูลจากสูตร (กัลยา วาณิชยัทธากัลยา วาณิชยัทธ, 2561) และสรุปเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

การประเมินห่วงโซ่มูลค่าเศรษฐกิจและผลตอบแทนทางสังคมจาก การลงทุนของผลิตภัณฑ์หนังตะลุงและการบริการแสดง จังหวัดนครศรีธรรมราช งานวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่เน้นในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ จะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) รวมถึงการวิเคราะห์จากผังการไหลที่แสดงภาพรวมทั้งหมดของห่วงโซ่มูลค่า ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทางเศรษฐกิจ ขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรายละเอียดตามวัตถุประสงค์การวิจัย แบ่งเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่าเดิมและคุณค่าใหม่ ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช

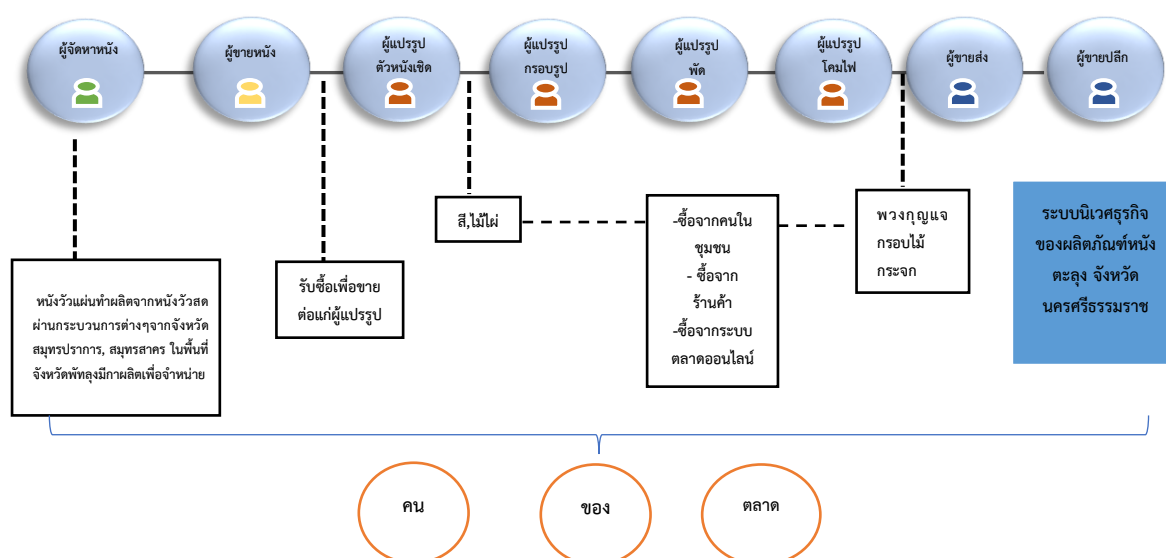
ตอนที่ 2 การประเมินมูลค่าเศรษฐกิจก่อนและหลังการจัดทำโครงการวิจัย ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่าเดิมและคุณค่าใหม่ ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่าเดิมและคุณค่าใหม่ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุงและการบริการแสดงจังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถแบ่งหัวข้อ ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่าเดิมและคุณค่าใหม่ ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ระบบนิเวศธุรกิจของผลิตภัณฑ์หนังตะลุงจังหวัดนครศรีธรรมราช

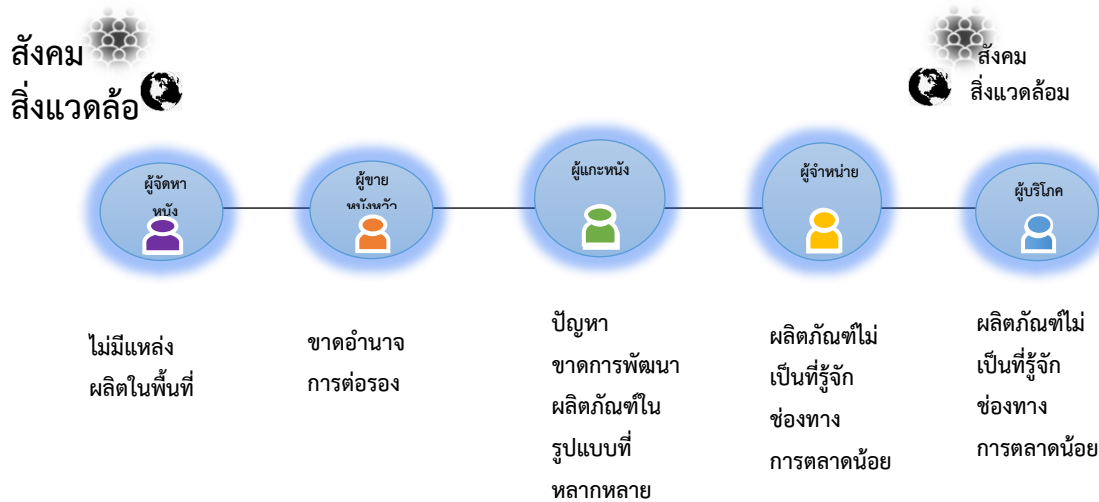
ภาพที่ 1 ข้อมูลระบบนิเวศธุรกิจของผลิตภัณฑ์หนังตะลุงจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากภาพที่ 1 จากการเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการ จำนวน 4 ราย ด้านระบบนิเวศทางธุรกิจของผลิตภัณฑ์หนังตะลุงและการบริการแสดง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประกอบไปด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องคือ ผู้จัดการหนังวัว ผู้ขายหนังวัว ผู้แปรรูปแกะหนังตะลุงตัวเซ็ด ยังมีการแปรรูปในรูปแบบของที่ระลึกและของใช้ ขายไปยังผู้ขายส่ง ผู้ขายปลีก เพื่อจำหน่ายให้ผู้บริโภคต่อไป ในส่วนของหนังวัว ที่เป็นวัตถุดิบหลักของทุนทางวัฒนธรรมที่ผู้ประกอบการนำมาใช้จะมีการสั่งตรงมาจากจังหวัดสมุทรสาครและสมุทรปราการ เพื่อใช้ในการทำผลิตภัณฑ์ของตนเองและเพื่อจำหน่ายแก่ผู้ประกอบการภายในจังหวัด นอกจากนี้กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ มีการแปรรูปที่เพิ่มขึ้นจากตัวเซ็ดหนังตะลุง ที่ไว้ทำการแสดง เป็นของที่ระลึก ของใช้ มีการจำหน่ายไปยังผู้บริโภคที่เป็นขายส่ง และ ขายปลีกไปยังผู้บริโภค

2. ผลการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานด้านห่วงโซ่คุณค่าเดิม คุณค่าใหม่ ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ห่วงโซ่คุณค่าเดิม Value Chain (Old Base Line)

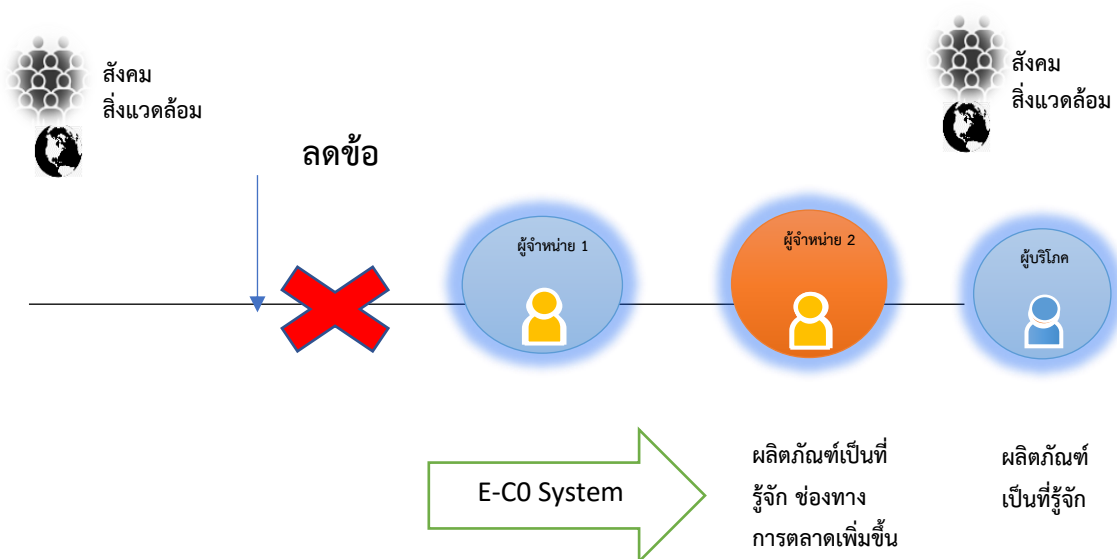
ภาพที่ 2 การวิเคราะห์ปัญหาที่ข้อต่อผ่านห่วงโซ่อุปทาน

จากภาพที่ 2 การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าเดิม ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้ base line เดิม พบว่า ช่วงต้นน้ำประกอบด้วย supplier (ผู้ผลิต/ขายแผ่นหนัง ร้านขายสี ย้อมหนัง ร้านขายอุปกรณ์) และผู้ผลิตหนัง ซึ่งประเด็นปัญหาต้นน้ำคือปัจจุบันยังขาดกระบวนการ ในการสร้างคุณค่าในตัวผลิตภัณฑ์หนังตะลุง งานวิจัยนี้จึงได้พัฒนาโครงการภูมิปัญญา ตำนานเรื่องเล่าหนังตะลุง เพื่อศึกษาข้อมูลด้านภูมิปัญญา ตำนานเรื่องเล่าหนังตะลุงจังหวัดนครศรีธรรมราช สร้างแหล่งเรียนรู้และเผยแพร่เกี่ยวกับภูมิปัญญา ตำนานเรื่องเล่าเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน และสำนักที่ท้องถิ่นย่านตลาดวัฒนธรรมวัดเจดีย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ช่วงกลางน้ำประกอบด้วยผู้แปรรูปลำดับที่ 1 2 และ 3 กลุ่มกลางน้ำจะรับซื้อตัวหนังตะลุงแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยแบ่งเป็น 1) แปรรูปจากหนังตะลุงสภาพเดิม ได้แก่ พวงกุญแจ 2) แปรรูปโดยเพิ่มเติมวัตถุดิบอื่น ๆ ได้แก่ กรอบรูป จะเห็นได้ว่าไม่มีการแปรรูปเพื่อมาสร้างแบรนด์ใหม่ จากการสืบค้นปัญหาเชิงพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์ห่วงโซ่ปัญหา ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำของกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริการหนังตะลุง งานวิจัยนี้ได้พัฒนาโครงการต้นน้ำ 1 การศึกษาภูมิปัญญา ตำนานเรื่องเล่าหนังตะลุง เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนักท้องถิ่นย่านตลาดวัฒนธรรมวัดเจดีย์ กลางน้ำ 1 โครงการ ได้แก่ 1) การออกแบบผลิตภัณฑ์จากหนังตะลุง เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาศิลปะการแกะหนังตะลุงมาเป็นแนวทางในการ

ออกแบบผลิตภัณฑ์จากหนึ่งตะลุงจังหวัดนครศรีธรรมราช และสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์จากหนึ่งตะลุง และจำหน่ายเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ปัญหาของกระบวนการปลายน้ำ ยังไม่มีความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์ จึงมีโครงการในการเพิ่มความโดดเด่น ประชาสัมพันธ์และสร้างการตลาดด้วยกัน ปลายน้ำ 2 โครงการคือ การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายหนึ่งตะลุงเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนักท้องถิ่นวัดเจดีย์ เพื่อศึกษาพัฒนาการของคณะหนึ่งตะลุงในจังหวัดนครศรีธรรมราช และสร้างรูปแบบความร่วมมือและเครือข่ายในการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนักท้องถิ่น และโครงการ “การพัฒนาอัตลักษณ์นายหนึ่งตะลุงเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช”

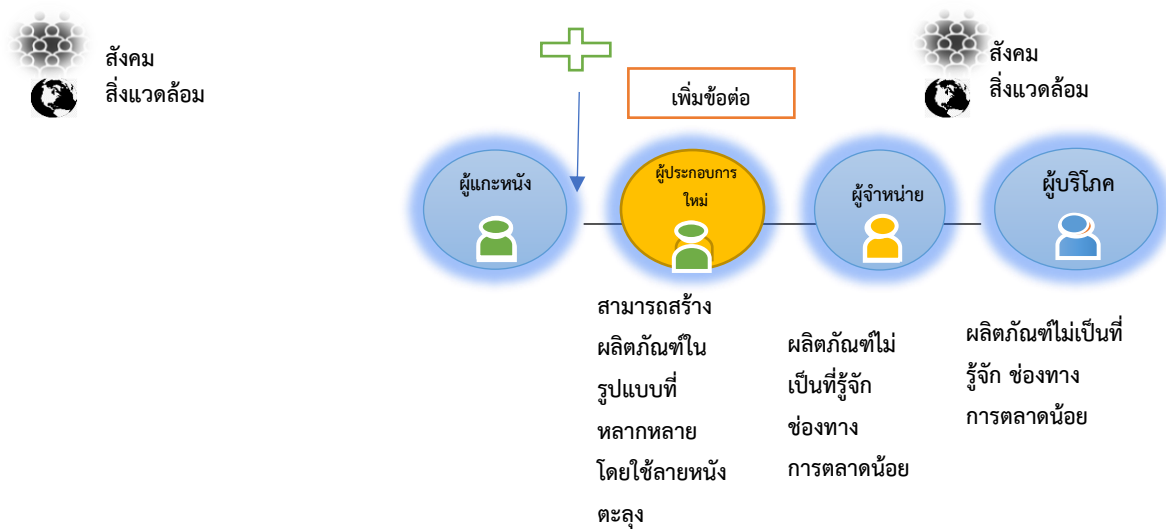
ห่วงโซ่คุณค่าใหม่ New Value Chain แบบที่ 1

ภาพที่ 3 การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าใหม่ ข้อต่อผ่านห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่า แบบที่ 1

จากภาพที่ 3 จากการหาโอกาสใหม่จากห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่าที่สร้างการเติบโตของมูลค่าเศรษฐกิจฐานราก ทำด้วยวิธีการจัดการด้วยระบบ Eco-System (การทำงานร่วมกันและแบ่งปันองค์ความรู้ต่าง ๆ ด้วยแนวการทำงานที่แตกต่างกัน) คือ การลดบทบาทข้อต่อของผู้ที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่า ทั้งนี้งานวิจัยสามารถสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการได้มีปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้วิสาหกิจชุมชนเกาะหนึ่งตะลุง ลดบทบาทของกลุ่มในการทำการผลิตผลิตภัณฑ์เอง (ผู้จำหน่ายที่ 2) โดยผู้การรับผลิตภัณฑ์ใหม่จากผู้ประกอบการ (ผู้จำหน่ายที่ 1) นำไปจำหน่ายในช่องทางการตลาดต่าง ๆ ในงานแสดงสินค้า ทำให้สามารถยกระดับรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการ โดยผู้ประกอบการไม่ต้องนำเงินมาลงทุนในการจัดหาหนี้ ไม่ต้องผลิตเอง เป็นผู้จำหน่ายที่สามารถสร้างมูลค่าจากการจำหน่ายที่ระดับราคาต่าง ๆ ที่ไปออกงานแสดง การจำหน่ายไปยังลูกค้าได้โดยตรงไม่ต้องรักษาระดับสินค้าคงคลัง สามารถมีแบบอย่างเพื่อรับการสั่งซื้อและดำเนินการสั่งซื้อได้ต่อไป

ห่วงโซ่คุณค่าใหม่ New Value Chain แบบที่ 2

ภาพที่ 4 การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าใหม่ ข้อต่อผ่านห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่า แบบที่ 2

จากภาพที่ 4 จากการหาโอกาสใหม่จากห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่า สร้างการเติบโตของมูลค่าเศรษฐกิจฐานราก ทำด้วยวิธีการจัดการด้วยระบบ Eco-System (การทำงานร่วมกันและแบ่งปันองค์ความรู้ต่าง ๆ ด้วยแนวการทำงานที่แตกต่างกัน) คือ การขยายข้อต่อของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่า ทั้งนี้งานวิจัยสามารถสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการได้มีปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้สามารถขยายข้อต่อไปยังผู้ประกอบการเครื่องดนตรีธรรมราชแบบเดิมเป็นการผลิตเครื่องประเภทต่าง ๆ ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ในงานโดยการถ่ายทอดทุนทางวัฒนธรรมของหนังตะลุง ในลวดลายบนวัสดุอื่นที่ไม่ใช่หนังวัว คือ การใช้แผ่นทองแดงตอกลายต่าง ๆ ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ สามารถนำไปจำหน่าย ในช่องทางการตลาดต่าง ๆ ในงานแสดงสินค้า ทำให้สามารถยกระดับรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการรายนี้ได้

ตอนที่ 2 การประเมินมูลค่าเศรษฐกิจก่อน-หลังการโครงการ ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การคำนวณการยกระดับมูลค่าเศรษฐกิจฐานรากด้วยวิธีการคำนวณมูลค่าเพิ่มด้านรายได้ในห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในส่วนเฉพาะผลิตภัณฑ์เดิมของผู้ประกอบการและผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อพิจารณาการสร้างมูลค่าที่เน้นตัวผลิตภัณฑ์ทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์เดิม และการคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่โดยอาศัย การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของโครงการที่ 4 โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แยกรายผู้ประกอบการที่ทำการผลิตหนังตะลุงและผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีทั้งสิ้น 4 ผู้ประกอบการ คือ ของผู้ประกอบการหนังตะลุงรายที่ 1 , ผู้ประกอบการหนังตะลุงรายที่ 2 , ผู้ประกอบการหนังตะลุงรายที่ 3, ผู้ประกอบการเครื่องดนตรีรายที่ 4 โครงการวิจัย การประเมินมูลค่าเศรษฐกิจก่อน-หลังการโครงการของผู้ประกอบการรายเดิมทางด้านการผลิตผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงดังตารางที่ 1

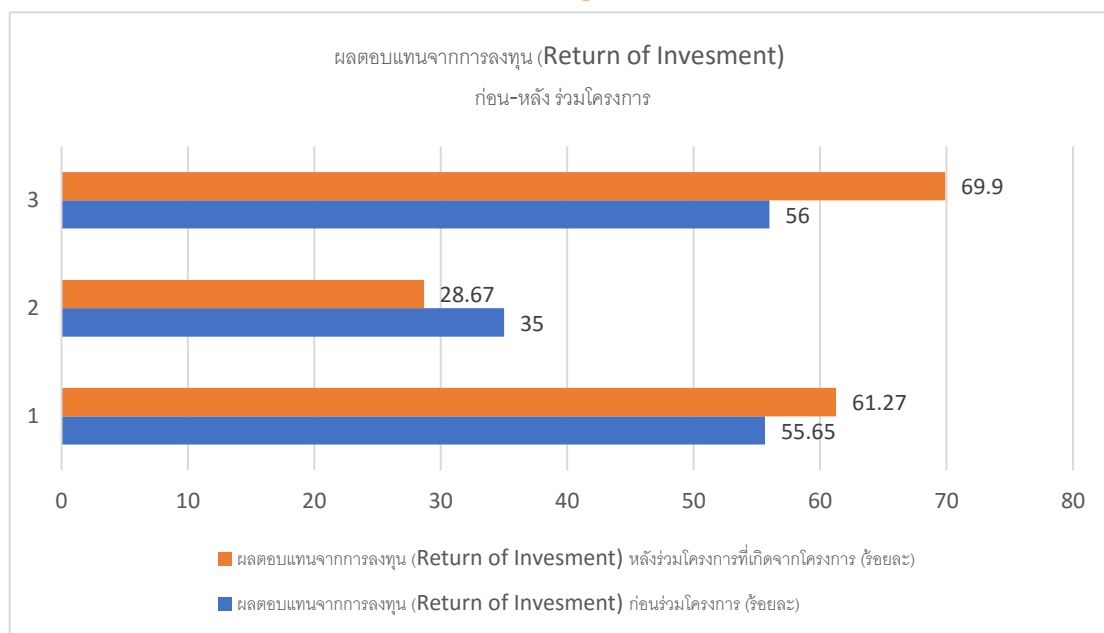
ตารางที่ 1 มูลค่าเศรษฐกิจก่อน-หลังการโครงการของผู้ประกอบการรายเดิมผลิตผลิตภัณฑ์หนึ่งตระกูล

ผู้ประกอบการ	รายได้			การเพิ่มขึ้นของ รายได้ที่เกิดจาก โครงการ (บาท/ปี) (ร้อยละ)	ผลตอบแทนจาก การลงทุน (Return of Investment) ก่อนร่วมโครงการ (ร้อยละ)	ผลตอบแทนจาก การลงทุน (Return of Investment) หลังร่วมโครงการที่ เกิดจากโครงการ (ร้อยละ)
	ก่อนเข้าร่วม โครงการ (บาท/ปี)	หลังร่วม โครงการ (บาท/ปี)	หลังร่วม โครงการ ที่เกิดจาก โครงการ (บาท/ปี)			
ผู้ประกอบการหนึ่งตระกูล รายที่ 1	70,650	125,000	32,480	45.97	55.65	61.27
ผู้ประกอบการหนึ่งตระกูล รายที่ 2	115,250	250,350	63,610	55.19	35.00	28.67
ผู้ประกอบการหนึ่งตระกูล รายที่ 3	157,500	265,400	76,810	48.77	56.00	69.90
รวม	343,400	640,750	172,900			

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์มูลค่าเศรษฐกิจก่อน-หลังการโครงการของผู้ประกอบการรายเดิมผลิตผลิตภัณฑ์หนึ่งตระกูลด้านรายได้ ผู้ประกอบการหนึ่งตระกูลรายที่ 1 พบว่า รายได้ต่อปีก่อนเข้าร่วมโครงการ อยู่ที่ 70,650 บาท รายได้ต่อปีหลังเข้าร่วมโครงการ อยู่ที่ 125,000 บาท ในช่วงการทดลองตลาดหลังจากพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการวิจัยและหลังการเข้าร่วมโครงการวิจัยเสร็จสิ้น ที่เกิดจากโครงการ อยู่ที่ 32,480 บาท ดังนั้น ร้อยละ การเพิ่มขึ้นของรายได้จากผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์แกะหนังตะลุงรักษ์คอน เพิ่มขึ้นร้อยละ 45.97

ผลการวิเคราะห์มูลค่าเศรษฐกิจก่อน-หลังการโครงการของผู้ประกอบการหนึ่งตระกูลรายที่ 2 พบว่า รายได้ต่อปีก่อนเข้าร่วมโครงการ อยู่ที่ 115,250 บาท รายได้ต่อปีหลังเข้าร่วมโครงการ อยู่ที่ 250,350 บาท ในช่วงการทดลองตลาดหลังจากพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการวิจัยและหลังการเข้าร่วมโครงการวิจัยเสร็จสิ้น รายได้สุทธิ หักต้นทุน อยู่ที่ 63,610 บาท ดังนั้น ร้อยละการเพิ่มขึ้นของรายได้จากผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์แกะหนังตะลุงรักษ์คอน เพิ่มขึ้นร้อยละ 55.19

ผลการวิเคราะห์มูลค่าเศรษฐกิจก่อน-หลังการโครงการของผู้ประกอบการรายเดิมผลิตผลิตภัณฑ์หนึ่งตระกูลด้านรายได้ ของผู้ประกอบการหนึ่งตระกูลรายที่ 3 พบว่า รายได้ต่อปีก่อนเข้าร่วมโครงการ อยู่ที่ 157,500 บาท รายได้ต่อปีหลังเข้าร่วมโครงการ อยู่ที่ 265,400 บาท ในช่วงการทดลองตลาดหลังจากพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการวิจัยและหลังการเข้าร่วมโครงการวิจัยเสร็จสิ้น รายได้สุทธิ อยู่ที่ 76,810 บาท ดังนั้น ร้อยละการเพิ่มขึ้นของรายได้จากผลิตภัณฑ์ใหม่ ของคุณศรีวรินทร์ ทองดี เพิ่มขึ้นร้อยละ 48.77 ด้านผลตอบแทนจากการลงทุน (Return of Investment) พบว่า ผู้ประกอบการหนึ่งตระกูลรายที่ 1 กำไร หลังหักต้นทุน เท่ากับ 12,360 อยู่ที่ร้อยละ 61.27 ผู้ประกอบการหนึ่งตระกูลรายที่ 2 อยู่ที่ร้อยละ 28.67 และผู้ประกอบการหนึ่งตระกูลรายที่ 3 อยู่ที่ร้อยละ 69.90 ซึ่งมากกว่า ROI ก่อนเริ่มโครงการเนื่องจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่สามารถทำกำไรได้มากกว่าผลิตภัณฑ์เดิม ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า มีผลการตอบแทนที่น้อยที่สุด ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ผลการประเมิน ROI ก่อน-หลัง ร่วมโครงการวิจัย ของผู้ประกอบการรายเดิม

เนื่องจากผู้ประกอบการต้องการรับซื้อผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปจากผู้ประกอบการรายที่ 2 ทำให้ต้นทุนการจัดจำหน่ายที่สูง ความสามารถในการทำกำไรน้อย ผลการตอบตอบแทนจึงต่ำกว่าผู้ประกอบการอื่น

การประเมินมูลค่าเศรษฐกิจก่อน-หลังการโครงการของผู้ประกอบการรายที่ 4 คือ ผู้ประกอบการใหม่ด้านเครื่องถมที่ทำการผลิตเครื่องถมจากลวดลายของหนังตะลุงที่คณะผู้วิจัยได้เผยแพร่

ตารางที่ 2 มูลค่าเศรษฐกิจก่อน-หลังการโครงการของผู้ประกอบการรายใหม่ผลิตผลิตภัณฑ์หนังตะลุง

ผู้ประกอบการ	รายได้สุทธิหลังรวม* โครงการที่เกิดจากโครงการ (บาท)	ผลตอบแทนจาก การลงทุน (Return of Investment)
ผู้ประกอบการเครื่องถมรายที่ 4	63,400	59.31

จากตารางที่ 2 การประเมินมูลค่าเศรษฐกิจก่อน-หลังการโครงการของผู้ประกอบการรายใหม่ทางด้านการผลิตผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ประกอบการเครื่องถมรายที่ 4 มีรายได้สุทธิหลังรวม โครงการที่เกิดจากโครงการ 63,400 บาท ตะลุง มีผลการตอบแทนเท่ากับร้อยละ 59.31

อภิปรายผล

ผลการศึกษาให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มของสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างทันทั่วถึงที่ เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันและสร้างความยั่งยืนให้กับกลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่น นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่จากงานวิจัย และกิจกรรมที่ทางผู้วิจัยได้เพิ่มข้อต่อและลดข้อต่อของห่วงโซ่คุณค่าที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการผลิตภัณฑ์หนังตะลุง การที่วิสาหกิจชุมชนจะประสบความสำเร็จและยั่งยืนได้นั้น ควรมีการร่วมกันนำทุนทางวัฒนธรรมของในชุมชนและท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการผลิตสินค้าของกลุ่มรวมทั้งต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่กำกับดูแลและภาคเอกชนและมีการจัดการอย่างเป็นระบบตั้งแต่การวางแผนการจัดการโซ่อุปทาน

ตั้งแต่การเริ่มต้นการผลิตสินค้าจนถึงการส่งมอบสินค้าที่ต้องมีการตอบสนองความต้องการของลูกค้า สอดคล้องกับการศึกษาของชนิกานต์ พนมอุปถัมภ์ ในการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมพื้นฐานของห่วงโซ่คุณค่าที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการผลิตภัณฑ์สมุนไพร ในประเทศไทย (ชนิกานต์ พนมอุปถัมภ์, 2565) พบว่า ในด้านปัจจัยด้านการจัดการห่วงโซ่อุปทานมีอิทธิพลต่อปัจจัยด้านการจัดการวิสาหกิจชุมชนอย่างยิ่งย่น ถ้ากลุ่มหรือชุมชนมีวางแผนการใช้ทรัพยากรในการดำเนินงานของกลุ่ม ตรวจสอบวัตถุดิบที่จัดหาที่จะผลิตเองหรือสั่งซื้อ ผลิตสินค้าและกำจัดของเสียโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมการขนส่งสินค้าด้วยวิธีที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า มีกระบวนการกำจัดสินค้าที่รับคืนโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีการสนับสนุนการดำเนินงานที่เหมาะสม จะส่งผลให้เกิดการจัดการวิสาหกิจชุมชนของสินค้าการเกษตรอย่างยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นในด้านสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและความพอเพียง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพนธ์ พัวพงศกร วิจัยเรื่อง โครงการศึกษาแนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทาน และโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตร (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2553) ที่พบว่าสินค้าบางชนิดมีการเปลี่ยนการจัดการจากระบบดั้งเดิมมาเป็นระบบการจัดการสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการบริโภคอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและปลอดภัยของผู้บริโภคในประเทศและในตลาดโลกรวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนสู่การจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่เพื่อการเพิ่มมูลค่าการผลิตการนำนวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ใช้กับองค์กร โดยใช้ระบบออนไลน์ จึงถือเป็นเครื่องมือที่สามารถประสบความสำเร็จได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่าเดิม ของผลิตภัณฑ์หนังตะลุง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้ base line (ฐานกิจกรรม) เดิม พบว่า ช่วงต้นน้ำประกอบด้วย supplier (ผู้ผลิต/ขายแผ่นหนัง ร้านขายสี ย้อมหนัง ร้านขายอุปกรณ์) และผู้ผลิตหนัง ซึ่งประเด็นปัญหาต้นน้ำคือปัจจุบันยังขาดกระบวนการ ในการสร้างคุณค่าในตัวผลิตภัณฑ์หนังตะลุง การหาโอกาสใหม่จากห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่า ที่สร้างการเติบโตของมูลค่าเศรษฐกิจฐานราก ทำด้วยวิธีการจัดการด้วยระบบ Eco-System ได้ 2 ห่วงโซ่อุปทานด้านคุณค่าใหม่ คือ 1) การลดบทบาทข้อต่อ ในห่วงโซ่คุณค่าทั้งนี้งานวิจัยสามารถสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการได้มีปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้วิสาหกิจชุมชนแกะหนังตะลุง ลดบทบาทของกลุ่มในการทำการผลิตผลิตภัณฑ์เอง (ผู้จำหน่ายที่ 2) โดยผู้การรับผลิตภัณฑ์ใหม่จากผู้ประกอบการรายที่ 1 (ผู้จำหน่ายที่ 1) นำไปจำหน่าย ในช่องทางตลาดต่าง ๆ ในงานแสดงสินค้า ทำให้สามารถยกระดับรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการ 2) การขยายข้อต่อ ในห่วงโซ่คุณค่า ทั้งนี้งานวิจัยสามารถสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการได้มีปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้สามารถขยายข้อต่อไปยังผู้ประกอบการเครื่องดนตรีธรรมราช ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ในงาน โดยการถ่ายทอดทุนทางวัฒนธรรมของหนังตะลุง ในลวดลายบนวัสดุอื่นที่ไม่ใช่หนังวัว คือ การใช้แผ่นทองแดงตอกลายต่าง ๆ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้ประกอบการรายเดิมผลิตผลิตภัณฑ์หนังตะลุงด้านรายได้ของผู้ประกอบการหนังตะลุงรายที่ 1 เพิ่มขึ้นร้อยละ 45.97 ผู้ประกอบการหนังตะลุงรายที่ 2 อยู่ที่ร้อยละ 55.19 ผู้ประกอบการหนังตะลุงรายที่ 3 มีร้อยละ เพิ่มขึ้นร้อยละ 48.77 นอกจากนี้โครงการวิจัยยังสามารถสร้างผู้ประกอบการทุนทางวัฒนธรรมด้านผลิตภัณฑ์ สามารถสร้างรายได้ให้เกิดมูลค่าขึ้น อยู่ที่ 25,800 คือ ผู้ประกอบการเครื่องดนตรีรายที่ 4 นอกจากนี้เสนอแนะให้ผู้ประกอบการควรมีการคิดต้นทุนตามกิจกรรม เพื่อการตั้งราคาขายและการทำกำไร ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการแต่ละประเภท ควรตระหนักถึงความเชื่อมโยงกันของห่วงโซ่อุปทานที่เกี่ยวข้องและมีความร่วมมือ สนับสนุนการเกิดการเรียนรู้ในกลุ่มกิจการนั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร.
- จรรยา หยุทอง. (2556). หนังสือสูง ตาหนาคนได้ “โหมอ้ายเท่งอ้ายทอง”. สถาบันทักษิณคดีศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ: สงขลา.
- ชนิกานต์ พนิมอุปถัมภ์. (2565). นวัตกรรมผลิตภัณฑ์และกิจกรรมพื้นฐานของห่วงโซ่คุณค่าที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการผลิตภัณฑ์สมุนไพร ในประเทศไทย. วารสารนวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน, 5(2), 64–77.
- ชวน เพชรแก้ว. (2543). หนังสือสูงในประเทศไทย. สถาบันศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี: สุราษฎร์ธานี.
- ชวน เพชรแก้ว. (2551). หนังสือสูงในประเทศไทย : พัฒนาการภูมิปัญญาบทบาทต่อสังคมและความคลี่คลายเปลี่ยนแปลง,” ในก่อนวันตั้งตามเราจะทำอะไรดี. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ: สงขลา.
- นิพนธ์ พัวพงศกร. (2553). โครงการศึกษาแนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทาน และโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตร. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย: กรุงเทพมหานคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประเสริฐ รักช่วงศ์. (2548). แนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์และสืบทอดหนังสือสูง : ฐานที่มั่นสุดท้ายทางวัฒนธรรมของภาคใต้. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ: สงขลา.
- พิทยา บุขรรรัตน์. (2548). “ทะเลสาบสงขลา : ครรภะแห่งหนังสือสูงและโนรา,” ในวันตั้งตาม. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์, 14(2), 28.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.

หลักธรรมที่ปรากฏในตำนานประเพณีมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนครศรีธรรมราช*

THE DHAMMA PRINCIPLE APPEARING IN LEGEND OF MAGHA PUJA

HARPHAKHUNTHATU TRADITION IN NAKHON SI THAMMARAT

พระราชวิสุทธิกวี (ไมตรี ไกรแก้ว), พระเมธีวชิราภรณ์, กันตภณ นูทองแก้ว*

Phrarachavisuthikawee (Maitree Kraikaew), Phrametheevachirapirat, Kantaphon Nuthongkaew*

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand

*Corresponding author E-mail: Kantaphon_27@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาตำนานประเพณีมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนครศรีธรรมราช 2) เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในตำนานประเพณีมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนครศรีธรรมราช โดยวิธีการศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ทางศาสนา ตำรา งานวิจัย วารสาร เว็บไซต์ และบทความวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่า 1) ตามตำนานกล่าวไว้ว่า ในสมัยของพระเจ้าสามพี่น้อง คือ พระเจ้าจันทรภาณุ พระเจ้าศรีธรรมโศกราช และพระเจ้าพังชาสุระ ได้มีชาวพุทธกลุ่มหนึ่งเดินทางไปลังกา เพื่อจะนำผ้าพระบฏไปถวายเป็นพุทธบูชาพระทันตธาตุหรือพระเขี้ยวแก้วที่ลังกา และเข้ามาเมืองนครศรีธรรมราช เกิดเหตุเรือแตกกลางทะเล แล้วคลื่นได้พัดผ้าพระบฏมาขึ้นที่ชายหาด ซึ่งขณะนั้นได้มีการเตรียมประกอบพิธีวิสาขสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์หลังจากที่พระองค์ได้บูรณะแล้วเสร็จ ซึ่งไม่กี่วันก่อนจะเริ่มพิธีชาวปากพนังได้เก็บผ้า “พระบฏ” ที่มีคลื่นพัดมาเกยชายหาด และประกาศหาเจ้าของจนได้ความว่า เป็นของชาวพุทธคณะหนึ่งที่เรือแตกกลางทะเล และยินดีถวายผ้าพระบฏให้ พระเจ้าศรีธรรมโศกราชจึงโปรดให้ชาวเมืองจัดเครื่องประโคมแห่แหนและนำขึ้นห่มโอบฐานพระบรมธาตุเจดีย์ พร้อมกับการสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์ 2) จากการศึกษาหลักธรรม พบว่ามีหัวใจพระพุทธศาสนา คือ ไม่กล่าวร้ายผู้อื่น (อนุปวาโท) ไม่ทำร้ายผู้อื่น (อนุปฆาโต) และการสำรวมระวังในข้อปฏิบัติสำหรับตนเอง (ปาติโมกข์ จ สังวร) และความไม่ประมาทในการประกอบคุณงามความดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

คำสำคัญ: หลักธรรม, ตำนาน, ประเพณีมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ

Abstract

The objectives of this academic paper are 1) to study the legend of the Makha Puja Harphakhunthatu tradition in Nakhon Si Thammarat 2) to analyze the Dhamma principles that appear in the legend of the Makha Puja Harphakhunthatu tradition in Nakhon Si Thammarat. By studying and researching from the Tripitaka, religious scriptures, texts, researches, journals, websites, and academic articles in various forms and then analyzed. The results of the study found that 1) According to legend, it was said that in the time of the three brothers Lord namely Lord Chandrabhanu. A group of Buddhists traveled to Lanka to bring the rebel cloth to the Buddhist Tooth Relic or Glass Tooth at Lanka and came to Nakhon Si Thammarat. A boat broke up in the middle of the sea and the waves washed the rebel cloth on the beach. At that time,

preparations were made for the ceremony of the Vesakha celebration Pagoda, after the restoration was completed. A few days before the ceremony began, Pak Phanang people collected the "Rebel Cloth" with the waves washed up on the beach and announced to the owner that it belonged to a group of Buddhists whose boat broke in the middle of the sea and was willing to offer the Rebel Cloth. Lord Sri Dhammasokraj asked the townspeople to arrange a fanfare parade and bring it up to embrace the base of the pagoda along with the pagoda relics.

2) From the study of the principle of Dhamma, it was found that the heart of Buddhism is not to slander others (Anupavatho). Not hurting others (Anupakhato) and being careful in one's own practices (Patimokhe Ja Sangvaro) and carelessness in performing good deeds to improve the quality of life.

Keywords: Dhamma Principle, Legend, Magha Puja Harphakhunthatu Tradition

บทนำ

ในสมัยของพระเจ้าสามพี่น้อง คือ พระเจ้าจันทรมาน พระเจ้าศรีธรรมโศกราช และพระเจ้าพังชาสุระ ได้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุเจดีย์ครั้งใหญ่และแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 1773 ขณะที่เตรียมสมโภชพระบรมธาตุอยู่นั้น ชาวปากพนังมาราบทุลว่า คลื่นได้ซัดเอาผ้าแถบยาวผืนหนึ่งซึ่งมีภาพเขียนเรื่องพุทธประวัติมาขึ้นที่ชายหาดปากพนัง ชาวปากพนังเก็บผ้านั้นถวายพระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระองค์รับสั่งให้ชักผ้านั้นจนสะอาดเห็นภาพวาดพุทธประวัติ เรียกว่า “ผ้าพระบฏ” จึงรับสั่งให้ประกาศหาเจ้าของได้ความว่าชาวพุทธคนหนึ่ง จะนำผ้าพระบฏไปบูชาพระพุทธรูปที่ลังกา แต่ถูกพายุพัดพามาขึ้นชายฝั่งปากพนัง เหลือผู้รอดชีวิตสิบคน พระเจ้าศรีธรรมโศกราชทรงมีความเห็นว่าควรนำผ้าพระบฏไปห่มพระบรมธาตุเจดีย์ เนื่องในโอกาสสมโภชพระบรมธาตุ แม้จะไม่ใช่พระพุทธรูปตามที่ตั้งใจ แต่ก็ยังเป็นพระบรมสารีริกธาตุซึ่งเจ้าของผ้าพระบฏก็ยินดี การแห่ผ้าขึ้นธาตุจึงมีขึ้นตั้งแต่นั้นและดำเนินการสืบต่อมา จนกลายเป็นประเพณีสำคัญของชาวนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน (น้ำขุบ เว็บไซต์องค์ความรู้ศิลปะและวัฒนธรรมภาคใต้และคาบสมุทรมลายู-มลายู, 2566)

ระยะเวลาดำเนินการ แต่เดิมการแห่ผ้าขึ้นธาตุนิยมจัดปีละสองครั้ง ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 (วันมาฆบูชา) และวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 (วันวิสาขบูชา) โดยนำผ้าไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ปัจจุบันนิยมทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสาม (วันมาฆบูชา) มากกว่า

สาระสำคัญ

1. แสดงให้เห็นลักษณะสังคมของนครศรีธรรมราช ที่ยึดมั่นอยู่ในพระพุทธศาสนาการทำบุญเพื่ออุทิศเป็นพุทธบูชาเพื่อประสงค์ให้ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนา
2. แสดงให้เห็นว่าองค์พระบรมธาตุเจดีย์ เป็นศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์รวมความศรัทธา พุทธศาสนิกชนทั่วไปทุกทิศจึงประสงค์มาห่มผ้าพระธาตุอย่างพร้อมเพรียงกัน

ตำนานพระมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราชกับการแห่ผ้าขึ้นธาตุ

การเรียกชื่อเจดีย์ของวัดมหาธาตุนั้นมีหลายชื่อ ในบทความนี้จะขอใช้คำว่า “พระมหาธาตุ” โดยพระมหาธาตุเป็นพุทธศาสนโบราณสถานสำคัญของไทย เป็นที่เคารพสักการะอย่างสูงสุดของชาวนครศรีธรรมราช ไม่ปรากฏหลักฐานการก่อสร้างที่แน่ชัด แต่มีตำนานกล่าวว่าพระบรมสารีริกธาตุเสด็จมาสู่หาดทรายแก้ว เมื่อประมาณ พ.ศ. 834 นางเหมชาลาและพระธณูมารจึงได้สร้างพระมหาธาตุเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏหลักฐานว่าพระมหาธาตุ มีสถาปัตยกรรมดั้งเดิมเป็นแบบใด แต่พระมหาธาตุได้รับการก่อสร้าง

ตกแต่งเพิ่มเติมอยู่เสมอ ในราวพุทธศตวรรษที่ 13 ตรงกับสมัยอาณาจักรตามพรลิงค์ เมืองนครศรีธรรมราช ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานิกายมหายานจึงสันนิษฐานว่าพระมหาธาตุอาจมีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบอาณาจักรศรีวิชัย ต่อมา ราวพุทธศตวรรษที่ 17 ในสมัยพระเจ้าศรีธรรมโศกราช ปฐมวงศ์ศรีธรรมโศกราช ได้มีนิตินคณะสงฆ์จากลังกามาถึงเมืองนครศรีธรรมราชและได้สถาปนาพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ขึ้น จากนั้นจึงได้ช่วยกันบูรณะปฏิสังขรพระมหาธาตุ โดยสร้างสถาปณารอบพระมหาธาตุองค์เดิม เป็นสถาปัตยกรรมแบบลังกาทรงระฆังคว่ำ ปากของระฆังติดกับพื้นกำแพงแก้ว ที่มุมกำแพงแก้วมีพระมหาธาตุจำลองประดิษฐานทั้งสี่มุม (ไพฑูรย์ แก้วขุใส, 2555)

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตำนานแห้วขึ้นธาตุของนครศรีธรรมราช ไว้ว่า ตามตำนานประเพณีแห้วขึ้นธาตุมีว่า ในสมัยที่พระเจ้าสามพี่น้อง คือ พระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระเจ้าจันทราภานุ และพระเจ้าพงษาสุระ กำลังดำเนินการสมโภชพระบรมธาตุอยู่นั้น คลื่นได้พัดผ้าแถบยาวขึ้นหนึ่ง ซึ่งมีลายเขียนเรื่องราวพุทธประวัติ (เรียกว่า พระบุญ หรือ พระบต) ขึ้นที่ชายหาดปากพนัง จึงนำผ้าผืนนั้นไปถวายพระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระองค์จึงรับสั่งให้ชักจนสะอาด แต่ลายเขียนพุทธประวัติก็ไม่ลบเลือนยังคงสมบูรณ์ดีทุกประการ จึงรับสั่งให้ประกาศหาเจ้าของ ได้ความว่าชาวพุทธกลุ่มหนึ่ง จะเดินทางไปลังกา เพื่อนำพระบุญไปถวายเป็นพุทธบูชาพระทันตธาตุ คือ พระเขี้ยวแก้ว แต่เรือถูกมรสุมพัดแตกที่ชายฝั่งเมืองนครมีรอดชีวิต 10 คน ส่วนพระบุญถูกคลื่นพัดขึ้นฝั่งปากพนัง พระเจ้าศรีธรรมโศกราชทรงพิจารณาเห็นว่าควรจะนำขึ้นไปห่มพระบรมธาตุเจดีย์เนื่องในโอกาสสมโภชพระบรมธาตุ เจ้าของพระบุญที่รอดชีวิตก็ยินดียิ่ง จึงโปรดให้ชาวเมืองจัดเครื่องประโคมแห่แห่นผ้าห่มโอบฐานพระบรมธาตุเจดีย์ จึงเป็นประเพณีประจำเมืองนครสืบมาจนทุกวันนี้ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2566)

ตำนานการแห้วพระบุญ

จากบทความ “แห้วขึ้นธาตุ มรดกจากราชวงศ์ศรีธรรมโศกราช” อธิบายตำนานที่มาของการแห้วขึ้นธาตุว่า ไม่กี่วันก่อนจะเริ่มพิธีสมโภชพระมหาธาตุ ผ้าขาวผืนหนึ่งที่มีลายเขียนพุทธประวัติ เรียกกันว่า “พระบต” หรือ “พระบุญ” ถูกคลื่นพัดขึ้นที่หาดปากพนัง ชาวบ้านจึงนำผ้าผืนนั้นถวายพระเจ้าศรีธรรมโศกราช เมื่อเจ้าพนักงานทำความสะอาดแล้วเสร็จปรากฏว่าลายเขียนนั้นก็ไม่เลือนหายไปชักเสร็จจึงผืนไว้ในพระราชวัง และประกาศหาเจ้าของจนได้ความว่า พระบุญเป็นของพุทธศาสนิกชนคนหนึ่ง ที่เล่นเรือมาจากเมืองหงสาวดี มี “ผขาวอริพงษ์” เป็นหัวหน้าคณะจะนำพระบุญไปบูชาพระพุทธรูปที่ลังกา แต่ถูกมรสุมพัดจนเรือแตกเสียก่อน พุทธศาสนิกชนกลุ่มนั้นมีราว 100 คน รอดเพียง 10 คน ผขาวอริพงษ์ที่รอดชีวิตมาด้วยก็ยินดียิ่งถวายผ้าพระบุญให้เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช พระเจ้าศรีธรรมโศกราชจึงโปรดให้ชาวเมืองจัดเครื่องประโคมแห่แห่นขึ้นห่มพระมหาธาตุ ในคราวเดียวกับการสมโภชพระมหาธาตุนั้นเอง (พีพีทีวี, 2566)

อย่างไรก็ตาม ยังมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับประเพณีนี้ว่า ในสมัยโบราณประมาณปี พ.ศ. 1333 ขณะที่กษัตริย์สามพี่น้อง คือพระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระเจ้าจันทราภานุ และพระเจ้าพงษาสุระ กำลังเตรียมประกอบพิธีวิสาขะสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์หลังจากที่พระองค์ได้บูรณะแล้วเสร็จ เมื่อปีพุทธศักราช 1773 ซึ่งไม่กี่วันก่อนจะเริ่มพิธีสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์ ชาวปากพนัง ได้เก็บ ผ้า “พระบุญ” ที่มีคลื่นพัดมาเกยชายหาด ซึ่งมีลักษณะเป็นผ้าแถบเขียนลวดลายเขียนพุทธประวัติ ผ้ายาวประมาณ 1,000 หลา นำมาทูลเกล้าถวายพระเจ้าศรีธรรมโศกราช เมื่อเจ้าพนักงานทำความสะอาดแล้วเสร็จปรากฏว่าลายเขียนนั้นก็ไม่เลือนหายไป ชักเสร็จจึงผืนไว้ในพระราชวัง และประกาศหาเจ้าของจนได้ความว่า พระบุญเป็นของพุทธศาสนิกชนคนหนึ่ง ที่เล่นเรือมาจาก เมืองหงสาวดี โดยมี “ผขาวอริพงษ์” เป็นหัวหน้าคณะนำพระบุญไปบูชาพระพุทธรูปที่ลังกา (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2566) แต่ถูกมรสุมพัดจนเรือแตกเสียก่อน พุทธศาสนิกชนกลุ่มนั้นมีราว 100 คน รอดเพียง 10 คน ยินดียิ่งถวายผ้าพระบุญให้พระเจ้าศรีธรรมโศกราชจึงโปรดให้ชาวเมืองจัดเครื่องประโคมแห่แห่นขึ้นห่มโอบฐานพระบรมธาตุเจดีย์ ในคราวเดียวกับการสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์ และได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจวบจนปัจจุบัน (เทศบาลเมืองทุ่งสง, 2566)

การแห่ผ้าขึ้นธาตุในสมัยรัตนโกสินทร์

ในอดีตการแห่ผ้าขึ้นธาตุนั้นไม่ปรากฏว่ามีกำหนดวันตายตัวว่าแต่ละปีจะต้องทำวันใด อาจจะกำหนดตามฤกษ์สะดวก แต่การแห่ผ้าขึ้นธาตุก็จัดในงานสมโภชพระมหาธาตุ กำหนดการแห่ผ้าขึ้นธาตุจึงขึ้นอยู่กับงานสมโภชและจัดไม่แน่นอนในแต่ละปี กระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ปรากฏว่าได้ทำการแห่ผ้าขึ้นธาตุในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือวันวิสาขบูชา ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 มีพระราชประสงค์ให้พุทธศาสนิกชน จัดพิธีทางพุทธศาสนาเพิ่มอีกวันหนึ่ง ดังนั้น ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 หรือวันมาฆบูชา จึงได้มีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเพิ่มอีกวันหนึ่งด้วย การแห่ผ้าขึ้นธาตุจึงมักจัดขึ้นในงานสมโภชพระมหาธาตุหรืองานพิธีสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่ที่เคยมีการแห่ผ้าขึ้นธาตุในคราวพิเศษ คือในคราวพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ประพาสแหลมมลายู พ.ศ. 2448 พระองค์ขึ้นไปห่มผ้าพระมหาธาตุ ดังพระราชหัตถเลขา ความว่า “วันที่ 5 ก.ค. เวลาเช้าไม่ได้ไปแห่งใด เพราะเหนื่อยและนอนน้อย เวลาบ่ายห่มพระบรมธาตุตามเคย แต่หาผ้าแดงไม่ได้ ชื้อทำธงรับเสด็จกันหมดเมือง จึงต้องใช้สีชมพู เข้าไปที่วิหารพระม้า ถ่ายรูปที่นั่นและทับเกษตร แล้วไปดูละครทรัพย์ ภรรยาพระศิริรักษ์ที่พลับพลา” ปัจจุบันผ้าพระบฏที่เขียนภาพพุทธประวัติ (อาจมีการประดับด้วยสิ่งของต่าง ๆ เช่น ลูกปัด แพรพรรณ และดอกไม้) เป็นสิ่งหายากมากขึ้น เพราะขาดช่างผู้ชำนาญ (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2566) พุทธศาสนิกชนชาวเมืองและต่างเมืองใกล้เคียงตลอดแหลมมลายูศรัทธาานิยมกันเป็นอันมาก เมื่อถึงเทศกาลวิสาขบูชาก็จะหาพระภิกษุเดินทางมาร่วมขบวนกับของทางบ้านเมืองนครศรีธรรมราชด้วยอย่างแข็งขันพร้อมทุกปี จนกระทั่งเจ้าเมืองตระกูล ณ นคร สิ้นอำนาจกลายเป็นพิธีสืบธรรมนิยมตระกูลเจ้าเมืองเก่า และเลิกไปเด็ดขาดเมื่อประมาณ พ.ศ. 2475 ซึ่งมีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ผู้ที่มีอำนาจปกครองบ้านเมืองสืบต่อมาจึงปล่อยให้การแห่พระบฏขึ้นธาตุเป็นประเพณีของชาวพุทธทั่วไปกระทำกันเองตามศรัทธา การสวดพระปริตรสมโภชพระบรมธาตุก็เป็นกิจของสงฆ์โดยเฉพาะ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นประเพณีสำคัญของชาวนครศรีธรรมราช และเป็นประเพณีที่รวมเอาศรัทธาด้วยความบริสุทธิ์ใจของชาวพุทธเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงต่อไป (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542)

ประเพณีมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ กับหลักธรรมเกี่ยวกับความไม่ประมาท (Carefulness)

ในอดีตพระพุทธเจ้าทรงเห็นภัยแห่งความประมาทนี้ จึงได้ชี้ทางอันเป็นมงคลชีวิตที่สำคัญ คือ ความไม่ประมาทอันทำให้บุคคลรู้และระลึกได้ถึงสิ่งที่ควรกระทำของตน เพื่อความสุขแห่งตนดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ในพระไตรปิฎก ขุททกนิกาย เล่ม ๒๕ หน้า ๑๖ ว่า “ความไม่ประมาทเป็นทางเครื่องถึงอมตนิพพาน ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย ชนเหล่าใดประมาทแล้ว ย่อมเป็นเหมือนคนตายแล้ว บัณฑิตทั้งหลาย ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ ยศย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีความหมั่น มีสติมีการงานที่สะอาด ผู้ใคร่ครวญแล้วจึงทำ ผู้สร้างระวัง ผู้สำรวมระวัง ผู้เป็นอยู่โดยธรรม และผู้ไม่ประมาท” หลักความไม่ประมาทนั้น เป็นคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อมนุษยชาติ เนื่องจากเป็นคุณธรรมที่สะท้อนถึงความมีสติรักษาชีวิตไม่ให้เป็อันตรายหรือเกิดความเสียหายได้ ที่สำคัญความไม่ประมาทเป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้เป็นหลักธรรมที่ปรากฏในอวาทปาฏิโมกข์ เป็นหลักคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ได้ประทานแก่ที่ประชุมพระภิกษุสงฆ์ 1,250 รูป ในวันมาฆบูชา เพื่อวางจุดหมาย หลักการ และวิธีการ ในการเข้าถึงพระพุทธศาสนาแก่พุทธบริษัททั้งหลาย ซึ่งหลักความไม่ประมาทนี้เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่สุดในทางพระพุทธศาสนา เพราะความไม่ประมาทเป็นทางไม่ตาย แต่ในทางตรงกันข้ามความประมาทเป็นทางแห่งความตาย สมดังพุทธภาษิต (ขุ.ธ. 25/18, ขุ.ชา.ตีส. 27/524) ที่ว่า ปมาโท มัจจุโน ปตัง แปลว่า ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย หรือ อัมปะมัตตา น มียันติ แปลว่าผู้ไม่ประมาทย่อมไม่ตาย ดังนี้เป็นต้น ในทางพระพุทธศาสนาบุคคล

ใดเป็นคนที่ไม่ประมาณถือว่าบุคคลนั้นเป็นคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งร่างกายและสติปัญญา จะทำอะไรก็เฝ้าระมัดระวังอย่างรอบคอบ (8400 พระธรรมขันธ์, 2559) ซึ่งคุณธรรมนี้มีให้ปรากฏในประเพณี มาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ นั้นก็หมายความว่าในประเพณีมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ นั้นพระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญที่สุดกับคำว่า ความไม่ประมาณ ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

พระไตรปิฎก (ขุ.ธ. 25/330-365/15-17) ได้กล่าวถึง ความไม่ประมาณว่า เป็นทางเครื่องถึงอมตนิพพาน ความประมาณเป็นทางแห่งความตาย คนผู้ไม่ประมาณย่อมไม่ตาย คนเหล่าใดประมาณแล้วย่อมเป็นเหมือนคนตายแล้ว บัณฑิตทั้งหลายตั้งอยู่ในความไม่ประมาณ ทราบเหตุอันนั้นโดยความแปลกกันแล้ว ย่อมบันเทิงในความไม่ประมาณ ยินดีแล้วในธรรมอันเป็นโคจรของพระอริยเจ้าทั้งหลาย ท่านเหล่านั้นเป็นนักปราชญ์ เพ่งพินิจ มีความเพียรเป็นไปติดต่อกันมีความบากบั่นมั่นเป็นนิตย์ ย่อมถูกต้องนิพพานอันเกษมจากโยคะ หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ ยศย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีความหมั่น มีสติ มีการงานอันสะอาด ผู้ใคร่ครวญแล้วจึงทำผู้สำรวจระวัง ผู้เป็นอยู่โดยธรรม และผู้ไม่ประมาณ ผู้มีปัญญาพึงทำที่พึงที่ห้วงน้ำท่วมทับไม่ได้ ด้วยความหมั่นความไม่ประมาณ ความสำรวจระวัง และความฝึกตน คนทั้งหลายผู้เป็นพาลมีปัญญาทรมาน ย่อมประกอบตามความประมาณ ส่วนนักปราชญ์ย่อมรักษาความไม่ประมาณ เหมือนทรัพย์อันประเสริฐสุด ท่านทั้งหลายอย่าประกอบตามความประมาณอย่าประกอบการชมเชยด้วยสามารถความยินดีในกามเพราะว่าคนผู้ไม่ประมาณแล้ว เพ่งอยู่ ย่อมถึงสุขอันไพบูรณ์เมื่อใด บัณฑิตย่อมบรรเทาความประมาณด้วยความไม่ประมาณเมื่อนั้นบัณฑิตผู้มีความประมาณอันบรรเทาแล้วนั้น ขึ้นสู่ปัญญาจุจปราสาท ไม่มีความโศก ย่อมพิจารณาเห็นหมูสัตว์ผู้มีความโศก นักปราชญ์ย่อมพิจารณาเห็นคนพาล เหมือนบุคคลอยู่บนภูเขามองเห็นคนผู้อยู่ที่ภาคพื้น ฉะนั้น ผู้มีปัญญาดี เมื่อสัตว์ทั้งหลายประมาณแล้ว ย่อมไม่ประมาณเมื่อสัตว์ทั้งหลายหลับ ย่อมตื่นอยู่โดยมาก ย่อมละบุคคลเห็นปานนั้นไป ประดุจม้ามีกำลังเร็วละม้าไม่มีกำลังไป ฉะนั้นท้าวมหวานถึง ความเป็นผู้ประเสริฐ ที่สุดกว่า เทวดาทั้งหลายด้วยความไม่ประมาณ บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญความไม่ประมาณ ความประมาณบัณฑิตติเตียนทุกเมื่อ ภิกษุยินดีแล้วในความไม่ประมาณ หรือเห็นภัยในความประมาณ เสาธงโยชนน้อยใหญ่ไป ดังไฟไหม้เชื้อน้อยใหญ่ไป ฉะนั้นภิกษุผู้ยินดีแล้วในความไม่ประมาณหรือเห็นภัยในความประมาณเป็นผู้ไม่ควรเพื่อจะล้อมรอบ ย่อมมีในทีโลกัณิพพาน ที่เดียว ฯ (8400 พระธรรมขันธ์, 2559)

พระไตรปิฎก (ส.ส. 18/143-144/107-108) ได้กล่าวถึงความไม่ประมาณโดยมีรายละเอียดคือ ทรงกล่าวถึงพระนครสาวัตถี ฯลฯ ความว่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงภิกษุผู้อยู่ด้วยความประมาณและภิกษุผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาณ เธอทั้งหลายจงฟังเถิด ก็ภิกษุเป็นผู้อยู่ด้วยความประมาณอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุไม่สำรวจจักขุนทรีย์อยู่ จิตย่อมแส่ไปในรูปทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุ เมื่อภิกษุมิจิตแส่ไปแล้วปราโมทย์ก็ไม่มี เมื่อปราโมทย์ไม่มี ปีติก็ไม่มี เมื่อปีติไม่มี ปัสสัทธิก็ไม่มี เมื่อปัสสัทธิไม่มี ภิกษุนั้นก็อยู่ลำบาก จิตของภิกษุผู้มีความลำบาก ย่อมไม่ตั้งมั่น เมื่อจิตไม่ตั้งมั่นธรรมทั้งหลายก็ไม่ปรากฏ เพราะธรรมทั้งหลายไม่ปรากฏ ภิกษุนั้นก็ถึงความนับว่า เป็นผู้อยู่ด้วยความประมาณแท้จริง ฯลฯ เมื่อภิกษุไม่สำรวจชีวหินทรีย์ จิตย่อมแส่ไปในรสทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยลิ้น เมื่อภิกษุมิจิตแส่ไปแล้ว ฯลฯ ภิกษุนั้นก็ถึงความนับว่า เป็นผู้อยู่ด้วยความประมาณแท้จริง ฯลฯ เมื่อภิกษุไม่สำรวจมณินทรีย์อยู่ จิตย่อมแส่ไปในธรรมารมณ์ทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยใจ เมื่อภิกษุมิจิตแส่ไปแล้ว ปราโมทย์ก็ไม่มี เมื่อปราโมทย์ไม่มี ปีติก็ไม่มี เมื่อปีติไม่มี ปัสสัทธิก็ไม่มี เมื่อปัสสัทธิไม่มี ภิกษุนั้นก็อยู่ลำบาก จิตของภิกษุผู้มีความลำบากย่อมไม่ตั้งมั่น เมื่อจิตไม่ตั้งมั่น ธรรมทั้งหลายก็ไม่ปรากฏ เพราะธรรมทั้งหลายไม่ปรากฏ ภิกษุนั้นก็ถึงความนับว่า เป็นผู้อยู่ด้วยความประมาณแท้จริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาณอย่างไร เมื่อภิกษุสำรวจจักขุนทรีย์อยู่ จิตก็ไม่แส่ไปในรูปทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุ เมื่อภิกษุนั้นมิจิตไม่แส่ไปแล้ว ปราโมทย์ก็เกิด เมื่อภิกษุเกิดปราโมทย์แล้ว ปีติก็เกิดเมื่อภิกษุมิใจเกิดปีติ กายก็สงบ ภิกษุผู้มิกายสงบ ก็อยู่สบาย จิตของภิกษุผู้มีความสุขก็ตั้งมั่น เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว ธรรมทั้งหลายก็ปรากฏ เพราะธรรมทั้งหลายปรากฏ ภิกษุนั้นก็ถึงความนับว่า เป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาณแท้จริง ฯลฯ เมื่อภิกษุสำรวจชีวหินทรีย์อยู่ จิตก็ไม่แส่ไปในรสทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยลิ้น ฯลฯ

เมื่อภิกษุสำรวจมโนนทรีย์อยู่ จิตก็ไม่เสไปในธรรมารมณ์ทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยใจ เมื่อภิกษุมิจิตไม่เสไปแล้ว ปราโมทย์ก็เกิด เมื่อภิกษุเกิดปราโมทย์แล้ว ปีติก็เกิด เมื่อภิกษุมิใจเกิดปีติ กายก็สงบ ภิกษุผู้มีกายสงบแล้ว ก็อยู่สบาย จิตของภิกษุผู้มีความสุขก็ตั้งมั่น เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว ธรรมทั้งหลายก็ปรากฏ เพราะธรรมทั้งหลายปรากฏ ภิกษุนั้นก็ถึงความนับว่า เป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาทแท้จริงดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาทด้วยประการฉะนี้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระไตรปิฎก (ส.ม. 21/245/53) กล่าวว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายมีประมาณเท่าใด ไม่มีเท่าที่ดี 2 เท่าก็ดี 4 เท่าก็ดี มีเท่ามากก็ดี มีรูปก็ดี ไม่มีรูปก็ดี มีสัญญาก็ดี ไม่มีสัญญาก็ดี มีสัญญาก็ไม่ใช่ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่ก็ดี พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า บัณฑิตกล่าวว่า เป็นยอดของสัตว์เหล่านั้น ฉันทดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ก็ฉันทนั้นเหมือนกันแล กุศลธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาท ความไม่ประมาทบัณฑิตกล่าวว่า เป็นยอดของกุศลธรรมเหล่านั้น ฯ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายคำว่า ประมาท หมายถึง ขาดความรอบคอบ, ขาดความระมัดระวัง ความประมาท คือ ความเลินเล่อ เผลอสติ ไม่สำรวจระวัง กาย วาจา ใจ ส่วนความไม่ประมาทมีวินัยตรงกันข้าม ได้แก่ ความรอบคอบ มีสติคอยกำกับการกระทำ วาจา ใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552)

พระธรรมญาณมุนี ได้กล่าวไว้ในสังคมพุทธศาสนิกชนไทย ความประมาทมีมาอีกอย่างหนึ่งคือ การมัวหลงยึดติดในพิธีกรรมทางศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่าง ที่อิงแอบอยู่กับศาสนา ประชาชนต้องรักษาไว้ด้วยความสิ้นเปลือง ทางเศรษฐกิจอย่างมากมาย มีการโฆษณาประโคมข่าวกันอย่างครึกโครม แต่ประโยชน์ที่ได้มีเพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ชาวพุทธส่วนใหญ่ ที่เป็นชาวบ้านทั่วไป ยังหลงติดยึดและเพ้อฝันอยู่กับสิ่งที่ไม่เป็นผลดี ต่อการดำเนินชีวิตและความสำเร็จที่พึงงาม เช่น หลงอยู่กับการพนันต่าง ๆ รวมทั้งสลากกินแบ่งรัฐบาล ที่อาจารย์ต่าง ๆ อวดอ้างตนว่าเป็นผู้รู้คอยบอก แต่ก็เป็นเพียงการหลอกลวงเพื่อลาภสักการะและชื่อเสียงส่วนตัวเท่านั้น ทำให้ประชาชนประมาทมัวเมาอยู่กับการเชื่อโชคลาง อายกรวยทางลัด โดยไม่เร่งประกอบภาระงานเลี้ยงชีพเป็นการใช้เวลาสิ้นเปลืองไปโดยเปล่าประโยชน์อย่างน่าเสียดาย ทั้งนี้เพราะธรรมอันเป็นสาระ หรือแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไม่เข้าถึงจิตใจของประชาชน คือประชาชนมิได้เข้าหาศาสนาในทางปฏิบัติ แต่เข้าหาทางพิธีกรรมและความเชื่ออันงมงาย เรื่องนี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของความล้าหลังที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย (พระธรรมญาณมุนี, 2527)

ปิ่น มุทุกันต์ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความไม่ประมาทว่า ความไม่ประมาทคือความไม่ประมาทในธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นหลักสัจธรรม เป็นหลักความจริง อีกนัยหนึ่ง ความไม่ประมาทคือ อาการที่จิตไม่อยู่ปราศจากสติ ได้แก่ ไม่ประมาทในการทำ การพูด การคิด และการปรับปรุงความเห็นของตนให้ถูกต้องดีงาม (ปิ่น มุทุกันต์, 2531)

สรุป

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ หมายถึง การนำผ้าผืนยาวขึ้นไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งเรียกว่า “พระบฏ” ในวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งชาวนครมัยร่วมกันร่วมมือร่วมใจกันบริจาคเงินตามกำลังศรัทธา เพื่อนำไปซื้อผ้าแล้วมาเย็บต่อกัน ความยาวนานพันหลา แล้วจัดเป็นขบวนแห่ผ้าขึ้นห่มพระบรมธาตุเจดีย์และด้วยชาวนครมัยพุทธศาสนิกชนมาจากอินเดีย เรายึดถือกันว่าหากจะทำบุญหรือกราบไหว้บูชาให้ได้กุศลจริงๆ ต้องปฏิบัติเฉพาะพระพักตร์พระพุทธรูปองค์เท่านั้น เมื่อพระพุทธรูปเสด็จสู่ปรินิพพาน กราบได้กราบไหว้ตัวแทนของพระพุทธรูป อย่างการนำผ้าโอบรอบองค์พระบรมธาตุเจดีย์นั้น จึงเท่ากับการบูชาที่กราบไหว้พระพุทธรูปด้วย ตามตำนานได้กล่าวไว้ว่า ในสมัยของ

พระเจ้าสามพี่น้อง คือ พระเจ้าจันทรมาน พระเจ้าศรีธรรมโศกราช และพระเจ้าพงษาสุระ มีคณะชาวพุทธล่องเรือมา เพื่อจะนำผ้าพระบฏไปถวายเป็นพุทธบูชาพระทันตธาตุหรือพระเขี้ยวแก้วที่ลังกา และเข้ามาเมืองนครศรีธรรมราช แต่เกิดเหตุเรือแตกกลางทะเล แล้วคลื่นได้พัดผ้าพระบฏมาขึ้นที่ชายหาด ก่อนจะนำผ้าพระบฏไปห่มพระมหาธาตุในการสมโภชพระมหาธาตุเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา หลักธรรมพบว่ามีความห่วงใยพระพุทธรูปศาสนา คือ ไม่กล่าวร้ายผู้อื่น (อนุปวาโท) ไม่ทำร้ายผู้อื่น (อนุปมาโท) และการสำรวมระวังในข้อปฏิบัติสำหรับตนเอง (ปาติโมกขจ สังวร) และความไม่ประมาทในการประกอบคุณงามความดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต หมั่นสำรวจจุดตน และหาโอกาสเพิ่มพูนคุณงามความดี ละความชั่วให้ลดน้อยลง ความไม่ประมาทจะเตือนไม่ให้ลืมนั่น เห็นเป็นเรื่องจริงจังกับชีวิตในโลก ประหนึ่งว่า จะดำรงอยู่ได้ชั่วกับชั่วกัลป์ ในที่สุดทุกคนจะต้องจบลงด้วยความตายทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ก็เปลี่ยนมือไปเป็นของคนอื่น ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่นึกว่าเป็นของเรา สุดท้ายเอาไปไม่ได้สักอย่างเดียว ในขณะที่มีชีวิตอยู่ จึงควรตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ถือเอาสาระจากชีวิตที่เน่าเปื่อย ไม่มีสาระนี้ ไว้ให้ได้ด้วยการบำเพ็ญคุณงามความดี บำเพ็ญประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน ให้สมบูรณ์ จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราคัมภีร์ทางศาสนา ตำรา งานวิจัย วารสาร เว็บไซต์ และบทความวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ ผู้ศึกษาพบว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประเด็นจึงขอเสนอแนะดังนี้ 1) ควรศึกษาประวัติศาสตร์การปกครองภายใต้ราชวงศ์ศรีธรรมโศกราช 2) ควรศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีอื่นๆของจังหวัดนครศรีธรรมราชโดยเฉพาะประเพณีต้นแบบเช่น ประเพณีสวดด้าน ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- 8400 พระธรรมขันธ. (2559). พระไตรปิฎก. เรียกใช้เมื่อ 2566 พฤษภาคม 28 จาก <https://84000.org/>
- กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2566). ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ตำนานเมืองนครฯ และเรื่องผ้าสี่หม่มพระมหาธาตุของรัชกาลที่ 5. เรียกใช้เมื่อ 2566 พฤษภาคม 9 จาก <https://www.silpa-mag.com/>
- เทศบาลเมืองทุ่งสง. (2566). ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ. เรียกใช้เมื่อ 2566 พฤษภาคม 9 จาก <https://www.tungsong.com/>
- น้ำซูป เว็บไซต์องค์ความรู้ศิลปะและวัฒนธรรมภาคใต้และคาบสมุทรสยาม-มลายู. (2566). แห่ผ้าขึ้นธาตุ. เรียกใช้เมื่อ 2566 พฤษภาคม 9 จาก https://www.naamchoop.com/know_id=63&know_name=แห่ผ้าขึ้นธาตุ
- ปิ่น มุทุกันต์. (2531). มงคลชีวิต ภาค 3. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.
- พระธรรมญาณมุนี. (2527). พระธรรมญาณมุนี 80 ปี. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์.
- พีพีทีวี. (2566). รู้จัก “แห่ผ้าขึ้นธาตุ” ประเพณีสำคัญของคนเมืองคอนคู่วันมาฆบูชา. เรียกใช้เมื่อ 2566 พฤษภาคม 9 จาก <https://www.pptvhd36.com/news/>
- ไพฑูรย์ แก้วชูใส. (2555). รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (2566). ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช. เรียกใช้เมื่อ 2566 พฤษภาคม 9 จาก <https://library.wu.ac.th/content/ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ-ว/>
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. (2542). สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ : หาดข่าว – เอหาสะหม้อ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์.
วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2566). ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ. เรียกใช้เมื่อ 2566 พฤษภาคม 28 จาก <https://www.th.wikipedia.org/wiki/ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ>

โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

AN MANAGEMENT MODEL TOWARDS EXCELLENCE OF PRIVATE EARLY CHILDHOOD SCHOOLS IN THE NORTHEASTERN REGION

นาริรัตน์ จันทวฤทธิ์*, สุเทพ เมย์ไธสง, จิราภรณ์ พันสว่าง

Nareerat Jantawarit, Suthep Maythaisong, Jiraporn Phansawang

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ร้อยเอ็ด ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Roi Et, Thailand

*Corresponding author E-mail: pik.45@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากรอบแนวคิดของโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัย 2) ตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัย 3) สร้างและประเมินคู่มือการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษากรอบแนวคิดโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ ระยะที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมของการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ ระยะที่ 3 การสร้างและประเมินคู่มือการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย คือ ครูและบุคลากรโรงเรียนเอกชนระดับปฐมวัย จำนวน 500 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน คัดเลือกจากผู้รับใบอนุญาตโรงเรียน ผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ อาจารย์มหาวิทยาลัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินคู่มือ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการวิจัยพบว่า 1) กรอบแนวคิดโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 16 ตัวบ่งชี้ 2) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องและกลมกลืนของโมเดล $\chi^2 = 125.233$, $df = 98$, $P\text{-Value} = 0.071$, $CFI = 0.967$, $TLI = 0.960$, $RMSEA = 0.042$, $SRMR = 0.032$ โมเดลมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและมีค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง เท่ากับ 0.988 ซึ่งมีความมากกว่า 0.60 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) ผลการประเมินคู่มือการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: โมเดล, การบริหารจัดการ, ความเป็นเลิศ, สถานศึกษาเอกชน, ปฐมวัย

Abstract

This research article aims to 1) study the conceptual framework of an management model towards excellence of private early childhood schools, 2) Examine the appropriateness of the management model towards excellence of private early childhood schools, 3) create and evaluations of the manual for using an management model towards excellence of private early childhood schools in the northeastern region. It was a mixed methods research. The research was

conducted in 3 phases: Phase 1 studied the conceptual framework of the management model for excellence. Phase 2 examined the suitability of management towards excellence. Phase 3 created and evaluated a manual for using the management model. to excellence. The sample group used for the research was 500 teachers and early childhood private school personnel using the stratified sampling method, 7 experts selected from school licensees, directors, educational supervisors, and university professors. The research instruments were questionnaires, interview form, and an evaluation form for using the management model towards excellence of private early childhood schools in the northeastern region. The statistics used in data analysis were percentage, mean, and standard deviation, confirm factor analysis and sequential correlation testing for consistency in multiple decisions making. The research findings were as follows: 1) the conceptual framework of an management model towards excellence of private early childhood schools in the northeastern region consisted of 4 components and 16 indicators. 2) The results of checking the consistency and harmony of the model revealed that $\chi^2 = 125.233$, $df = 98$, $P\text{-Value} = 0.071$, $CFI=0.967$, $TLI = 0.960$, $RMSEA = 0.042$, $SRMR = 0.032$, and the structural validity and reliability existed (C.R.) at 0.988 exceeding 0.60, that featured the consistency with the empirical data. 3) The results of the evaluations of the manual for using an management model towards excellence of private early childhood schools were appropriate at a high level.

Keywords: Model, management, excellence, private school, Early Childhood

บทนำ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ อาจกล่าวได้ว่ามีหลากหลายหน่วยงานที่ดำเนินการกำกับดูแลสถานศึกษาที่มีอยู่ในประเทศ อาทิเช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น หากมองถึงการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน นั้นมีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาอบรม และขัดเกลาทางด้านจิตใจของเด็กให้เป็นคนดี มีความรู้คู่ธรรม ตลอดจนปฏิบัติตามหลักของพุทธศาสนา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) โดยมุ่งหมายที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมากที่สุด นั่นคือ มุ่งหมายที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต มุ่งตอบสนองเป้าหมายหลักของแผน 2 เป้าหมาย ได้แก่ 1)การพัฒนาคนสำหรับยุคใหม่โดยการพัฒนาคคนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาในทุกมิติ การพัฒนากำลังคนสมรรถนะสูงสอดคล้องกับความต้องการของภาคการผลิต เป้าหมาย สามารถสร้างงานอนาคต และสร้างผู้ประกอบการอัจฉริยะที่มีความสามารถในการสร้างและใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และ 2)การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรมด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการพัฒนากระบวนนิเวศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาทางเลือกในการเข้าถึงการเรียนรู้สำหรับผู้ที่ไม่สามารถเรียนในระบบการศึกษาปกติโดยมีเป้าหมายระดับมหุ้หมายและตัวชี้วัด ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2560 - 2579) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน และการพัฒนาประเทศ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้นำไปเป็นกรอบและแนวทางการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้สำหรับพลเมืองทุกช่วงวัยตั้งแต่แรกเกิด

จนตลอดชีวิต ภายใต้บริบทเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลกที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งภายใต้กรอบแผนการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดสาระสำคัญสำหรับบรรลุปเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาใน 5 ประการ ได้แก่ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา (Access) ความเท่าเทียมทางการศึกษา (Equity) คุณภาพการศึกษา (Quality) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และตอบโจทย์บริบทเปลี่ยนแปลง (Relevancy) ในระยะ 20 ปีข้างหน้า

กระทรวงศึกษาได้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ขึ้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2515 เพื่อส่งเสริมสนับสนุนภาคเอกชนให้สามารถจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ การบริหารจัดการศึกษาขึ้นพื้นฐานที่สนองตอบความต้องการของประเทศและประชาชนที่มีประสิทธิภาพคุณภาพ เป็นไปอย่างทั่วถึงและเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต่างคำนึงถึงและมุ่งมั่นเพื่อความสำเร็จและสานต่อการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีความอิสระ คล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 – 2570 (คณะกรรมการนโยบายเด็กปฐมวัย, 2564) ช่วงปฐมวัย เป็นช่วงอายุที่ให้ผลของการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุดต่อการวางรากฐานของชีวิตคนละรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2564 เพื่อให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านเต็มตามศักยภาพ เป็นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองคุณภาพ ซึ่งมียุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การจัดและให้บริการแก่เด็กปฐมวัย 2) การพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย 3) การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการให้บริการพัฒนาเด็กปฐมวัย 4) การพัฒนาระบบกลไกการบูรณาการสารสนเทศเด็กปฐมวัยและการนำไปใช้ประโยชน์ 5) การจัดทำและปรับปรุงกฎหมายกฎระเบียบ ที่เกี่ยวกับเด็กปฐมวัยและการดำเนินการตามกฎหมาย 6) การวิจัยพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ 7) การบริหารจัดการ การสร้างกลไกการประสานการดำเนินงานและการติดตามผลโดยภายใต้กลยุทธ์ประกอบด้วย เป้าประสงค์และมาตรการต่างๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้น คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) สำนักงานโรงเรียนเอกชนเป็นองค์กรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ซึ่งดำเนินงานภายใต้กฎหมายการศึกษาของชาติ และนับเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาไทยมาโดยตลอด มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประเทศมาช้านาน มีบทบาทสำคัญที่ช่วยในการแบ่งเบาภาระความรับผิดชอบของภาครัฐตลอดมาอย่างต่อเนื่อง จึงไม่อาจที่จะปฏิเสธกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้ ตรงกันข้ามกับต้องตระหนักไว้เสมอว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับโรงเรียนเอกชน ในสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันมีโรงเรียนใหม่ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก อีกทั้งรัฐบาลยังได้ขยายและให้การสนับสนุนโรงเรียนรัฐบาลในด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เพราะที่โรงเรียนเอกชนจะอยู่รอดได้นั้น จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้โรงเรียนเอกชนในฐานะที่เป็นองค์กรหนึ่งที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพจำเป็นต้องจัดการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักในการบริหารจัดการนั้น ต้องอาศัยความสามารถของผู้บริหารเป็นส่วนสำคัญในการบริหารจัดการ ผู้บริหารต้องมีการบริหารจัดการเชิงเหตุผลที่ดีในการบริหารจัดการ เพื่อให้ครูเกิดความเชื่อมั่น และศรัทธาในการทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปได้เป็นอย่างดี สภาพปัจจุบันทำให้เห็นว่าสถานศึกษายังไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามบทบาทและอำนาจหน้าที่ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานและคุณภาพการศึกษาที่กำหนด ซึ่งส่งผลถึงความสำเร็จที่นำไปสู่ความเป็นเลิศ ที่สอดคล้องกับ Austin & Reynolds (1990) ที่ได้สรุปว่ากระบวนการบริหารของโรงเรียนผู้อำนวยการสถานศึกษา มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและความสำเร็จของโรงเรียน

แต่ในปัจจุบัน ได้เกิดวิกฤตในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน อัตราการเกิดลดลงของประชากรไทยลดลงมาก การลดลงของจำนวนเด็กที่ศึกษาในสถานศึกษาเอกชนทำให้ในแต่ละปีมีจำนวนเด็กลดน้อยลงปีละกว่าร้อยละ

คน อีกทั้งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความดึงดูดใจให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานไปเรียนโดยให้บริการฟรีในหลายๆ อย่าง เช่น รถรับ-ส่งฟรี เสื้อผ้าฟรี เครื่องแต่งกายฟรี อาหารกลางวันฟรี ตลอดจนการขยายตัวของโรงเรียนดีประจำตำบล และนโยบายการรับนักเรียนเข้าราชการครูระหว่างปี ซึ่งทำให้ครูสถานศึกษาเอกชนลาออกเพื่อไปสอบเป็นข้าราชการทำให้ขาดครูกลางภาคการศึกษา ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการเรียนการสอน และมีการแข่งขันระหว่างสถานศึกษาเอกชนด้วยกันเอง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสภาพจริงของสถานศึกษาเอกชนอยู่ในสภาพพึ่งพาตนเอง จึงส่งผลให้มีหลายโรงเรียนปิดกิจการลงอันส่งผลกระทบต่อเด็กนักเรียน ผู้ปกครองและบุคลากรภายในสถานศึกษา โดยเฉพาะเด็กในระดับปฐมวัย ถ้าสถานศึกษาไม่จัดกระบวนการเรียนการสอนและบรรยากาศในสถานศึกษาหรือครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่สร้างความไว้วางใจให้กับผู้ปกครอง อีกทั้งไม่สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ชุมชนสถานศึกษาก็จะอยู่ไม่ได้และการส่งต่อเด็กในระดับปฐมวัยเพื่อก้าวไปสู่ระดับประถมศึกษา ก็จะยากขึ้นเช่นกัน

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนในระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีความจำเป็นที่จะต้องยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษาให้สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้สภาพการแข่งขันอย่างรุนแรงระหว่างสถานศึกษาเอกชนกับสถานศึกษาในสังกัดของรัฐหรือแม้แต่ระหว่างสถานศึกษาเอกชนด้วยกันเอง อีกทั้งยังต้องจัดความหลากหลายของปัญหาในการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเอกชนระดับปฐมวัย ที่มีให้บริการอยู่จำนวนมาก ประกอบกับจะต้องมีการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการศึกษาเอกชนที่วางไว้ ผู้วิจัยเห็นว่าการบริหารจัดการสถานศึกษาด้วยระบบคุณภาพ ตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award : TQA) หากได้นำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการสถานศึกษาเอกชนในระดับปฐมวัย จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาเอกชนให้ได้ตามมาตรฐานสากลและมีความเป็นเลิศในการบริหารจัดการได้ ซึ่งจะเป็นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนให้เพิ่มสูงขึ้นจากที่เป็นอยู่ และจะช่วยให้สถานศึกษาเอกชนสามารถดำรงอยู่และให้บริการเด็กปฐมวัยได้ต่อไป ดังนั้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจและต้องการศึกษารอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ตัวบ่งชี้ ที่เกี่ยวกับโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อที่จะนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการสร้างและยืนยันโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้มีความเหมาะสมต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษาเอกชนให้มีมาตรฐานคุณภาพ และประสิทธิผลไปสู่ความเป็นเลิศมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารอบแนวคิดของโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อสร้างและประเมินคู่มือการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Design) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษากรอบแนวคิดโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์หลักการ แนวคิดทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโมเดลการบริหารจัดการ องค์ประกอบของโมเดล

ระยะที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมของการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูและบุคลากรโรงเรียนเอกชนระดับปฐมวัย จังหวัดกาฬสินธุ์ 1,046 คน จังหวัดขอนแก่น 3,191 คน จังหวัดมหาสารคาม 637 คน และจังหวัดร้อยเอ็ด 1,367 คน รวมทั้งสิ้น 6,241 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูและบุคลากรโรงเรียนเอกชนระดับปฐมวัย เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability : CR) ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นไปตามเกณฑ์การหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตามแนวคิดของ Comrey & Lee (Comrey, A. L., & Lee, H. B., 1992) เพื่อความเชื่อมั่นและความเพียงพอที่เหมาะสมจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ 500 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำแนกเนื้อหาตามองค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) องค์ประกอบที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) องค์ประกอบที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน 3) องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการเรียนการสอนและบรรยากาศในสถานศึกษา และ 4) องค์ประกอบที่ 4 การบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดและนิยามศัพท์เฉพาะ และนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาหาค่า (I-CVI) 0.80 ขึ้นไป และมีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI/Ave) 0.90 ขึ้นไป ในการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอหนังสืออนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเพื่อประกอบการจัดทำดัชนีพหุ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 2) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลแบบออนไลน์จากกลุ่มตัวอย่างโดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามสแกน QR Code เพื่อตอบแบบสอบถาม และผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม พร้อมส่งแบบสอบถามถึงสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยทางไปรษณีย์ พร้อมทั้งแนบซองติดแสตมป์ เพื่อให้ตอบแบบสอบถามกลับคืนมาทางไปรษณีย์ 3) ตรวจสอบข้อมูลแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อนำแบบสอบถามที่ได้รับไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลทางสถิติต่อไป

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

ระยะที่ 3 การสร้างและประเมินคู่มือการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา เอกสาร ขั้นตอนวิธีการสร้างคู่มือ

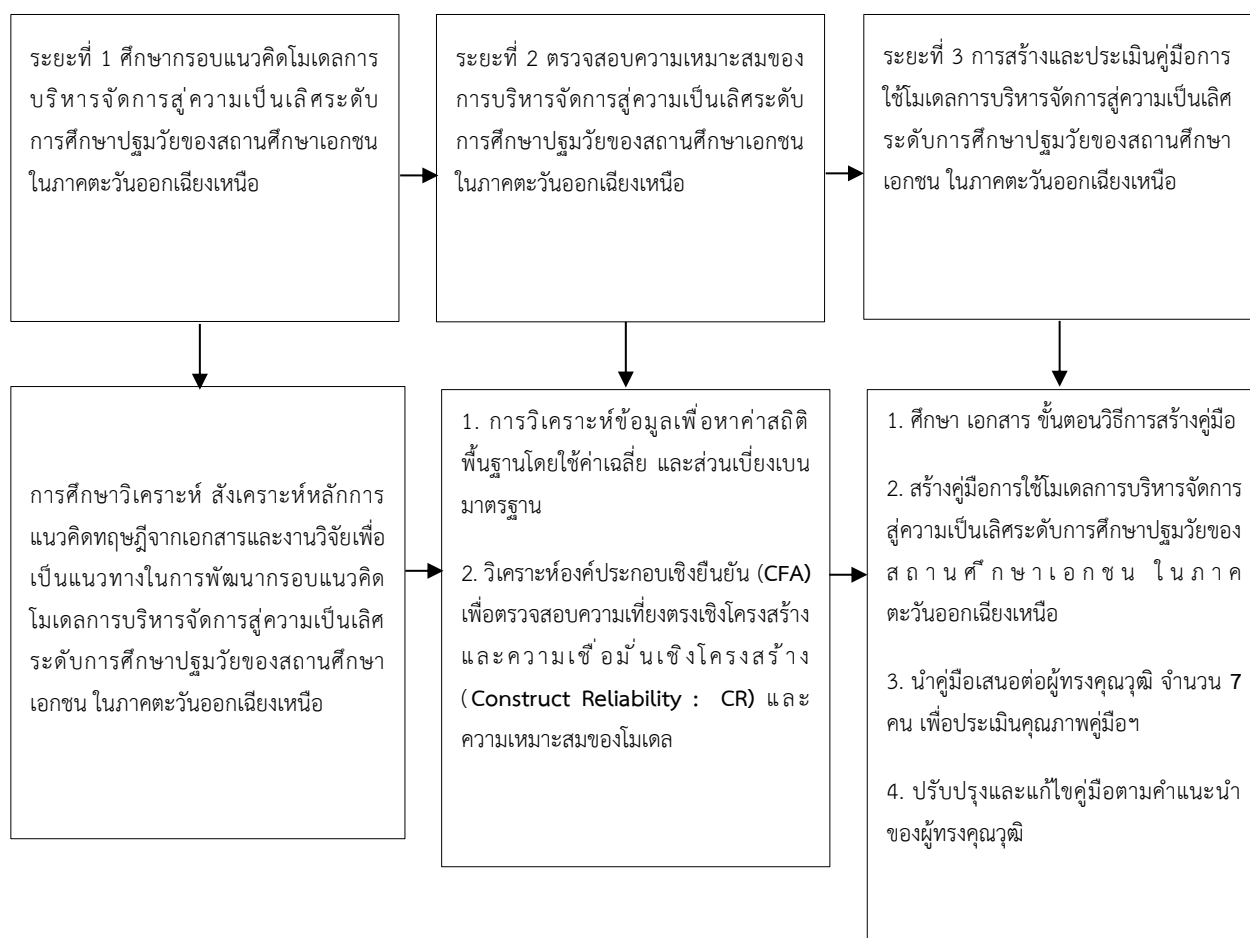
ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสร้างคู่มือการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการนำองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ที่ได้จากการวิจัย เรียบเรียงตามแนวทางการสร้างคู่มือ พร้อมคำชี้แจงรายละเอียดในการดำเนินการตามคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้การบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน โดยกำหนดเนื้อหาในคู่มือการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขั้นตอนที่ 3 นำคู่มือที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 4 นำคู่มือเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน คุณสมบัติผู้ทรงคุณวุฒิกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกโดยต้องเป็นผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนอนุบาล ผู้อำนวยการ ศึกษานิเทศก์ และอาจารย์มหาวิทยาลัย เพื่อประเมินคุณภาพคู่มือโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขั้นตอนที่ 5 ปรับปรุงและแก้ไขคู่มือตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้คู่มือการใช้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีประสิทธิภาพ

จากวิธีดำเนินการวิจัยผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 วิธีดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

การพัฒนาโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลการวิจัยดังนี้

1. กรอบแนวคิดโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 16 ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1.1 องค์ประกอบที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร องค์ประกอบย่อยที่ 1 การสร้างบารมี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.62) องค์ประกอบย่อยที่ 2 การสร้างแรงบันดาลใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.64) องค์ประกอบย่อยที่ 3 การกระตุ้นชาวปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.61) องค์ประกอบย่อยที่ 4 การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.56)

1.2 องค์ประกอบที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน องค์ประกอบย่อยที่ 1 การมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.68) องค์ประกอบย่อย 2 การสื่อสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.63) องค์ประกอบย่อยที่ 3 การให้บริการชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.59) องค์ประกอบย่อยที่ 4 ความไว้วางใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.69)

1.3 องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการเรียนการสอนและบรรยากาศในสถานศึกษา องค์ประกอบย่อยที่ 1 การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.67) องค์ประกอบย่อยที่ 2 การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.61) องค์ประกอบย่อยที่ 3 สื่อและเทคโนโลยี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.58) องค์ประกอบย่อยที่ 4 การยอมรับนับถือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.71) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ สถานศึกษาเป็นหลักของชุมชนที่ให้ความสำคัญ รองลงมา ได้แก่ สถานศึกษาต้องได้รับการยอมรับในการพัฒนาเด็กและการบริหารจัดการสถานศึกษาจากผู้ปกครองและชุมชน ปลุกจิตสำนึกให้ผู้บริหารและครูให้การยอมรับในความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน และข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ศรัทธาในผู้ปกครองต้องยอมรับนับถือในความรู้ความสามารถของครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือเด็ก

1.4 องค์ประกอบที่ 4 การบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน องค์ประกอบย่อยที่ 1 ภาวะผู้นำในองค์กร โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.64) องค์ประกอบย่อยที่ 2 การมุ่งเน้นบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.64) องค์ประกอบย่อยที่ 3 การพัฒนาสถานศึกษากับสภาพแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.70) องค์ประกอบย่อยที่ 4 คุณภาพผู้เรียนระดับปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.59)

2. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) พบว่า

องค์ประกอบที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย 20 ตัวบ่งชี้ พบว่า อันดับที่ 1 คือ การกระตุ้นชาวปัญญา (ETL3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.919 อันดับที่ 2 คือ การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (ETL4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.894 อันดับที่ 3 คือ การสร้างแรงบันดาลใจ (ETL2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ)

เท่ากับ 0.888 และอันดับที่ 4 คือ การสร้างบาร์มี (ETL1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.852

องค์ประกอบที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย 16 ตัวบ่งชี้ พบว่า อันดับที่ 1 คือ ความไว้วางใจ (SCR4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.928 อันดับที่ 2 คือ การให้บริการชุมชน (SCR3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.924 อันดับที่ 3 คือ การมีส่วนร่วม (SCR1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.916 และอันดับที่ 4 คือ การสื่อสาร (SCR2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.870

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการเรียนการสอนและบรรยากาศในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย 16 ตัวบ่งชี้ อันดับที่ 1 คือ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียน (TAI2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.949 อันดับที่ 2 คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (TAI1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.921 อันดับที่ 3 คือ สื่อและเทคโนโลยี (TAI3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.905 และอันดับที่ 4 คือ การยอมรับนับถือ (TAI4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.733

องค์ประกอบที่ 4 การบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย 22 ตัวบ่งชี้ อันดับที่ 1 คือ การมุ่งเน้นบุคลากร (MEI2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.906 อันดับที่ 2 คือ ภาวะผู้นำในองค์กร (MEI1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.898 อันดับที่ 3 คือ การพัฒนาสถานศึกษากับสภาพแวดล้อม (MEI3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.889 และอันดับที่ 4 คือ คุณภาพผู้เรียนระดับปฐมวัย (MEI4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading : λ) เท่ากับ 0.845

แสดงว่า ตัวแปร/ตัวบ่งชี้ มีน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.30 และผลการตรวจสอบของโมเดล (Model) ปรากฏว่า $\chi^2=125.233$, $df=98$, $P\text{-Value}=0.071$, $CFI=0.967$, $TLI=0.960$, $RMSEA=0.042$, $SRMR=0.032$ แสดงว่าโมเดล (Model) มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และมีค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability : C.R.) เท่ากับ 0.988 ซึ่งมีความมากกว่า 0.60 แสดงว่าโมเดล (Model) มีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. ผลการสร้างและประเมินคู่มือการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โดยสรุปจากองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบหลัก 4 ตัว ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน กระบวนการจัดการเรียนการสอนและบรรยากาศในสถานศึกษา และการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา และตัวบ่งชี้ที่ได้จากการวิเคราะห์ในระบะที่ 2 จำนวน 16 ตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบคู่มือการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เหมาะสมกับการบริหารงานของสถานศึกษา จากการแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือได้ ทั้งหมด 9 หัวข้อดังต่อไปนี้ 1) คำชี้แจง 2) วัตถุประสงค์ของคู่มือ 3) ประโยชน์ของคู่มือการใช้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ 4) ความเป็นมา แนวคิด และความสำคัญ 5) นิยาม องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้ 6) แนวทางการนำองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินไปใช้ 7) แบบประเมินพฤติกรรมของการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8) แบบสรุปผลการประเมินการบริหารจัดการเชิงสาเหตุสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน ระดับปฐมวัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 9) สรุปผล โดยผู้วิจัยจะได้นำทั้ง 9 ประเด็นนี้ไปร่างเป็นองค์ประกอบของคู่มือแนวทางการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็น

เป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความครบถ้วนในลำดับถัดไป

การประเมินคู่มือแนวทางการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบประเมินเป็น 9 ด้าน ได้แก่ 1) คำชี้แจง มีความชัดเจน ถูกต้อง 2) วัตถุประสงค์ของคู่มือสามารถนำไปใช้บรรลุเป้าหมายได้ 3) ประโยชน์ของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้จริง 4) ความเป็นมา แนวคิด และความสำคัญ สอดคล้องกับสภาพปัญหาในการพัฒนาการบริหาร 5) นิยาม เนื้อหาสาระขององค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้ ถูกต้องตามหลักวิชาการ 6) แนวทางการนำตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินไปใช้สามารถนำไปปฏิบัติได้ 7) แบบประเมินพฤติกรรมกรรมการบริหารเพื่อความเป็นเลิศของผู้บริหารสอดคล้องกับองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย 8) แบบสรุปผลการประเมินการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษานำไปวัดได้ถูกต้อง และ 9) สรุปผล การวิเคราะห์ข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่านพบว่า คุณภาพคู่มือการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

อภิปรายผล

การพัฒนาโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. จากผลการศึกษารอบแนวคิดโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 16 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การสร้างบารมี 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นเชิงปัญหา 4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล องค์ประกอบที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การมีส่วนร่วม 2) การสื่อสาร 3) การให้บริการชุมชน 4) ความไว้วางใจ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการเรียนการสอนและบรรยากาศในสถานศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียน 3) สื่อและเทคโนโลยี 4) การยอมรับนับถือ องค์ประกอบที่ 4 การบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ภาวะผู้นำในองค์กร 2) การมุ่งเน้นบุคลากร 3) การพัฒนาสถานศึกษากับสภาพแวดล้อม และ 4) คุณภาพผู้เรียนระดับปฐมวัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบแล้วทำการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแนวคิดที่เกี่ยวข้องตามทัศนะของนักวิชาการหลายท่านเพื่อให้ได้กรอบแนวคิดที่ชัดเจนและเหมาะสม และได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จึงทำให้ผลการวิจัยดังกล่าวมีความเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ที่สรุปว่าเป็นรางวัลที่มอบให้กับหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่องและมีผลการดำเนินการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐที่โดดเด่น มีเกณฑ์ PMQA เป็นชุดของคำถามเกี่ยวกับเรื่องสำคัญ 6 ด้าน ในการบริหารและการดำเนินงานของส่วนราชการ ได้แก่ การนำองค์การ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้เสีย การวัดวิเคราะห์และการจัดการความรู้ การมุ่งเน้นบุคลากร และการมุ่งเน้นระบบปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2550) สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กล่าวว่าการส่งเสริมคุณภาพโดยจัดทำระบบบริหารจัดการคุณภาพในรูปแบบโรงเรียนมาตรฐานสากล ได้รับการยอมรับว่าเป็นระบบที่สามารถพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศได้จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน

ไปสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบที่นำไปสู่ความเป็นเลิศมีความสำคัญมากต่อการบริหารสถานศึกษาเอกชนในระดับปฐมวัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแปรที่สำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษา ซึ่งในปัจจุบันสังคมไทยมีความคาดหวังและมีความตื่นตัวที่จะได้ผู้นำ ผู้บริหารที่เป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ มีความตั้งใจในการบริหารงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คุณธรรมสำหรับผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยคุณธรรมในการครองตน ครองคน และครองงาน ผู้บริหารสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความสมดุลลงตัวสอดคล้องกันตลอดจนให้เกิดการบริหารจัดการและบริหารงาน คือ การบริหารตนเอง การบริหารคน และการบริหารงานตามหลักการบริหารงานในทางทฤษฎีทางการบริหาร กระบวนการในการบริหารงานต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์ จะมีผลทำให้เกิดความรักความสามัคคี ในหมู่คณะเกิดการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องเป็นผลดีกับสถานศึกษา องค์กร หน่วยงาน ตลอดจนประเทศชาติต่อไป (บรรจง ลาวะลี, 2562)

2. จากการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)

องค์ประกอบที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร พบว่า อันดับที่ 1 คือ การมีวิสัยทัศน์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.643 อันดับที่ 2 คือ ความคิดสร้างสรรค์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.583 คือ อันดับที่ 3 คือ การสื่อสาร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.450 และอันดับที่ 4 คือ การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.357 ทั้งนี้ได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รักเกียรติ หงส์ทอง ที่ได้ศึกษาประสิทธิผลขององค์การกับตัวแบบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของคณะผู้บริหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏตะวันตก ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏตะวันตกมีการนำการเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างความร่วมมือ และการตรวจสอบความก้าวหน้ามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์การ มิติความผูกพันต่อองค์การ ด้านความผูกพันต่อเป้าหมาย และมิติการปรับตัวขององค์การ ด้านวิธีการปรับตัว และการจัดการการปรับตัว (รักเกียรติ หงส์ทอง, 2558) สอดคล้องกับ บรรจง ลาวะลี ที่สรุปว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้นำที่มีการแสดงพฤติกรรมในเชิงที่สร้างสรรค์มีการคิดไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนในสถานการณ์ต่าง ๆ และประเด็นต่าง ๆ มีกระบวนการแก้ปัญหาในสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างถูกวิธี ถูกต้องมีกระบวนการแก้ปัญหาที่ถูกต้องชัดเจน มีความเป็นผู้นำที่มีการเรียนรู้ตลอดเวลา ไม่หยุดพัฒนา มีทัศนคติเชิงเชิงบวกต่อโลกและต่อชีวิต เชื่อมมั่นในคุณค่าและศักยภาพของตนเองและผู้อื่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักใช้วิกฤตที่เกิดขึ้นให้เป็นโอกาสในการบริหารคน บริหารเงิน และทรัพยากรที่มีอยู่ในสถานศึกษา โดยอาศัยทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในมาสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งสิ่งสำคัญที่สุด คือ การมีกัลยาณมิตรที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน หรือที่เป็นปัจจัยภายนอกที่จะมาช่วยเสริมสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในทางที่ถูกต้อง และคิดในสิ่งที่ถูกต้องโดยใช้การคิดในพื้นฐานของปัญญาอย่างมีระเบียบแบบแผน และครอบคลุมในประเด็นทุกมิติที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาสัมมาทิฐิที่จะนำคนไปสู่การประพฤติปฏิบัติตนในการทำหน้าที่โดยหลัก “โยนิโสมนสิการ” เป็นเทคนิควิธีการคิดที่มีประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษา สามารถนำไปใช้ในการคิดวางแผนในการบริหารสถานศึกษาการทำงาน แก้ไขปัญหา ช่วยในการตัดสินใจ วิเคราะห์ ติดตามแผนการทำงาน โดยเน้นหลักแนวความคิด 4 ประการ คือ การคิดโดยใช้วิธีการต่างๆ (อุบายมนสิการ) การคิดที่ถูกต้องเพื่อให้ได้ความจริง, การคิดอย่างมีระเบียบเป็นขั้น เป็นตอนตามลำดับเหตุและผล ไม่ทำให้ยุ่งสับสน (ปถมนสิการ), การคิดโดยการค้นหาสาเหตุและผล หาความสัมพันธ์ของเหตุและผลที่เป็นผลต่อเนื่องแบบลูกโซ่ (การณมนิการ) และการคิดแบบกำหนดเป้าหมาย กำหนดผลล่วงหน้าเพื่อเป็นกำลังใจให้ตนเองทำงานสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (อุปปาทมนนิการ) (บรรจง ลาวะลี, 2566) และสอดคล้องกับ พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์ ที่สรุปว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธในองค์การทางการศึกษาในยุค

ดิจิทัล เป็นบทบาทที่สำคัญของผู้นำองค์กรทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชนเป็นบุคคลที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ หลักธรรมที่นำมาใช้กับภาวะผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ธรรมาธิปไตย สังคหวัตถุ 4 สัมปรีชธรรม 7 และทศุตยปาปนิกสูตร มีความสำคัญต่อองค์กรทุกระดับ และถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและบุคลากรในทุกระดับจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อหลักธรรมเพื่อนำไปบูรณาการพัฒนางานองค์กรทางการศึกษาต่อไป (พระครูวิจิตรปัญญารักษ์, 2565) และสอดคล้องกับ จิราภรณ์ ผันสว่าง ที่สรุปว่า ในสภาพที่สังคมมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การจัดการบริหารองค์กรต่างๆ จะต้องตามความเปลี่ยนแปลงให้ทัน มิเช่นนั้นจะถูกทิ้งให้ล้าหลัง เพราะความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรย่อมขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้บริหาร องค์กรทุกองค์การไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ หรือเอกชน (จิราภรณ์ ผันสว่าง, 2559)

องค์ประกอบที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน พบว่า อันดับที่ 1 คือ การจัดการสารสนเทศมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.653 อันดับที่ 2 คือ การพัฒนากลยุทธ์มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.558 คือ อันดับที่ 3 คือ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.508 และอันดับที่ 4 คือ สภาพแวดล้อมมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.365 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกษศิริ กมล ได้ศึกษาการวิเคราะห์การบริหารโรงเรียนเอกชนที่มีความเป็นเลิศในประเทศไทย ตามเกณฑ์มาตรฐานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ มัลคอล์ม บอลดริจ ผลการวิจัยพบว่า 1)การบริหารโรงเรียนเอกชนที่มีความเป็นเลิศในประเทศไทย ตามเกณฑ์มาตรฐานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ มัลคอล์ม บอลดริจ ด้านกระบวนการในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำองค์กร รองลงมาคือ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 2)ผลที่ได้จากการประเมินด้านผลลัพธ์จากการดำเนินการที่เป็นเลิศในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลลัพธ์ด้านการนำองค์กรและการปกครอง รองลงมาคือ ผลลัพธ์ด้านการเรียนรู้ของนักเรียนและกระบวนการทำงาน องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผลลัพธ์ด้านการมุ่งเน้นนักเรียนและผู้ปกครอง (เกษศิริ กมล, 2556) และสอดคล้องกับ บรรจง ลาวะลี ที่ได้สรุปว่า หลักสามัคคีธรรมคือ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะทำให้เกิดสุขในทางปฏิบัติ สามัคคีธรรมประกอบด้วยความสามัคคีทางกายความสามัคคีทางใจและความสามัคคีทางความคิดซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักอยู่เสมอและจะต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างต่อเนื่องซึ่งโรงเรียนศึกษาเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนประถมศึกษาในชนบท การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานของโรงเรียน งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การบริหารงานในโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโดยใช้การบริหารที่มีการติดต่อสื่อสารสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน อยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กับทางโรงเรียนโรงเรียนกับชุมชนได้ดำเนินการกิจต่างๆ ร่วมกันทั้งที่เป็นภารกิจของโรงเรียน และภารกิจของชุมชนอันจะก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีต่อกันซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทำให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลชุมชนเกิดความพึงพอใจและมีการร่วมมือกันอย่างยั่งยืน (บรรจง ลาวะลี, 2560)

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการเรียนการสอนและบรรยากาศในสถานศึกษา พบว่า อันดับที่ 1 คือ การอบรมและพัฒนาบุคลากร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.676 อันดับที่ 2 คือ การสร้างแรงจูงใจ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.412 คือ อันดับที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมและการสร้างทีมงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.409 และอันดับที่ 4 คือ การสร้างคุณค่าของบุคลากร(HUM4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.399 สอดคล้องกับ เชิดศักดิ์ สุภโสภณ ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารการ

เปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา มีการกำหนดทิศทางการบริหารงานโดยคำนึงถึงความต้องการ/ความจำเป็น มีการวิเคราะห์งานหลักที่สำคัญและจำเป็นของสถานศึกษา มีการจัดทำแผนงบประมาณที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน มีการแปลงกลยุทธ์สู่การปฏิบัติโดยจัดทำเป็นแผนประจำปี การขับเคลื่อนกระบวนการบริหารเป็นแบบล่างขึ้นบน มีโครงการสนับสนุนให้บุคลากรสามารถประเมินผล และนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม 2) ปัญหาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา คือ การกำหนดนโยบายไม่ได้สะท้อนปัญหาที่แท้จริงของสถานศึกษา การกำหนดเป้าหมายไม่ได้มาจากการวิเคราะห์ปัญหา/ความต้องการอย่างแท้จริง และการกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ ไม่สัมพันธ์กับกลยุทธ์ขององค์กร ขาดการทำงานเป็นทีม จำนวนบุคลากรไม่สัมพันธ์กับจำนวนงาน มีงบประมาณไม่เพียงพอ ภาวะเครียดไม่เอื้อต่อการให้อำนาจการตัดสินใจและการประเมินผลการปฏิบัติงานไม่ครบถ้วนตามแผนการปฏิบัติงาน 3) รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐที่ควรจะเป็น คือ รูปแบบบูรณาการ 4 มุมมอง ประกอบด้วย มุมมองจากบนลงล่าง (Top-Down) มุมมองจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up) มุมมองจากภายนอกสู่ภายใน (Outside-In) และมุมมองภายในสู่ภายนอก (Inside-Out) (เชิดศักดิ์ ศุภโสภณ, 2553) และสอดคล้องกับ มณฑา วงษาโฮ และจิราภรณ์ ผันสว่าง ได้ศึกษา การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา เขต 2 พบว่า โรงเรียนจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจิตวิทยา พัฒนาการและการทำงานของสมอง อายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และจะต้องส่งเสริมการผลิต จัดหาและพัฒนา สื่อ อุปกรณ์ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ของครู บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง (มณฑา วงษาโฮ และจิราภรณ์ ผันสว่าง, 2564)

องค์ประกอบที่ 4 การบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน พบว่า อันดับที่ 1 คือ การนำองค์กรมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.691 อันดับที่ 2 คือ การบริการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.590 คือ อันดับที่ 3 คือ การสร้างภาวะผู้นำในองค์กร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.524 และอันดับที่ 4 คือ การทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.418 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อินฐกานต์ ทองสินเกียรติ และสิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ ได้ศึกษาเกณฑ์ปกติมาตรฐานการพัฒนาสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบหลักของการพัฒนาสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ คือ ด้านภาวะผู้นำ ด้านการสร้างทีมงาน ด้านการจัดระบบบริหาร ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการประเมินตนเอง และด้านสารสนเทศ ซึ่งทั้ง 7 องค์ประกอบ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 20 ตัวบ่งชี้ ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลเชิงโครงสร้างการพัฒนาสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยใช้ค่า ไค-สแควร์ ค่าดัชนีบอกความกลมกลืน และค่าดัชนีบอกความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว ทดสอบสมมติฐานในการวิจัย พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) เกณฑ์ปกติในการประเมินการพัฒนาสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ คือ องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำ มีเกณฑ์ปกติที่ระดับความเป็นเลิศมากที่สุดที่ 4.98 องค์ประกอบด้านการสร้างทีมงาน มีเกณฑ์ปกติที่ระดับความเป็นเลิศมากที่สุดที่ 4.05 องค์ประกอบด้านการจัดระบบบริหาร มีเกณฑ์ปกติที่ระดับความเป็นเลิศมากที่สุดที่ 5.05 องค์ประกอบด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีเกณฑ์ปกติที่ระดับความเป็นเลิศมากที่สุดที่ 5.11 องค์ประกอบด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ มีเกณฑ์ปกติที่ระดับความเป็นเลิศมากที่สุดที่ 5.05 องค์ประกอบด้านการประเมินตนเอง มีเกณฑ์ปกติที่ระดับความเป็นเลิศมากที่สุดที่ 4.61 และองค์ประกอบด้านสารสนเทศ มีเกณฑ์ปกติที่ระดับความเป็นเลิศมากที่สุดที่ 3.85 (อินฐกานต์ ทองสินเกียรติ และสิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์, 2556)

3. ผลการตรวจสอบของโมเดลการบริหารจัดการเชิงสาเหตุสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน ระดับปฐมวัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis:

CFA) ปรากฏว่า $\chi^2=125.233$, $df=98$, $P\text{-Value}=0.071$, $CFI=0.976$, $TLI=0.960$, $RMSEA=0.042$, $SRMR=0.032$ แสดงว่าโมเดล (Model) มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และมีค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability : C.R.) เท่ากับ 0.988 ซึ่งมีความมากกว่า 0.60 แสดงว่าโมเดล (Model) มีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พนิดา ตอนเมฆ (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน ในจังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้มีค่าระหว่าง 0.43-0.56 เป็นค่าที่ยอมรับได้ ตัวแปรทั้ง 15 ตัว มีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงว่า เป็นองค์ประกอบของตัวแปรแฝงนำไปใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อไปได้ 2) การสร้างรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 4 ตัว สามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 15 ตัวแปร 3) มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ ค่าสถิติ (Model Modification Indices--MI) พบว่าดัชนีความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยที่ค่า $\chi^2=42.21$, $df=49$, $p\text{-value}=0.742$, $RMSEA=0.000$, Standardized RMR = 0.010, CFI = 0.986, AGFI= 0.967 โดยตัวแปรแฝงสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรผลการดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศได้ร้อยละ 82 4) ผลการศึกษาขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรง คือ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล และการวางแผนกลยุทธ์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อม คือ ภาวะผู้นำ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสิทธิ์ ธนानันต์ และคณะ ที่ได้ศึกษาการพัฒนาแบบจำลองสมรรถนะของผู้บริหารเพื่อเข้าสู่องค์กรสมรรถนะสูง ของเทศบาลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาสมรรถนะและตัวบ่งชี้การบริหารของผู้บริหารเพื่อพยากรณ์การเข้าสู่องค์กรสมรรถนะสูงของเทศบาลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยหลักการบริหาร 7 ปัจจัย คือ 1.1) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ 1.2) การบริหารแบบเครือข่าย 1.3) การบริหารคุณภาพทั้งองค์กร 1.4) การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ 1.5) การบริหารแบบทุนทางสังคม 1.6) การบริหารแบบโคเซ็น 1.7) การบริหารแบบไฮเร็นโซ เป็นต้น (ประสิทธิ์ ธนานันต์ และคณะ, 2565)

4. ผลการประเมินคู่มือแนวทางการโมเดลการบริหารจัดการเชิงสาเหตุสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน ระดับปฐมวัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ท่าน ปรากฏว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้เพิ่มเติมและปรับปรุงคู่มือแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ส่วนการประเมินในเชิงปริมาณตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม และชินคฟีล (Stufflebeam, D. L. & Shinkfiell, A. J., 2007) ปรากฏว่า มีความเหมาะสมมาก จากการประเมินแสดงให้เห็นว่า คู่มือแนวทางการใช้โมเดลการบริหารจัดการเชิงสาเหตุสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน ระดับปฐมวัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเหมาะสมในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรจง ลาวะลี และคณะ ที่ได้ศึกษา ตัวแบบพุทธบูรณาการการบริหารเพื่อความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า คู่มือการใช้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้พุทธบูรณาการการบริหารเพื่อความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปใช้ได้ผลการทดสอบสหสัมพันธ์แบบลำดับที่สำหรับความสอดคล้องกันในการตัดสินใจพหุคูณ F มีค่าเท่ากับ 0.28 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.17 ซึ่งไม่ตกอยู่ในอาณาเขตวิกฤต จึงไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก H_0 ดังนั้น ผู้ตัดสินใจทั้ง 9 รูป/คน มีความคิดเห็นตรงกัน (บรรจง ลาวะลี และคณะ, 2564)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร องค์ประกอบที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการเรียนการสอนและบรรยากาศในสถานศึกษา และองค์ประกอบที่ 4 การ

บริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน 2) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องและกลมกลืนของโมเดลพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) ผลการประเมินคู่มือการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยภาพรวมควรส่งเสริมให้นำโมเดลที่พัฒนาไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ ทั้งในระดับองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการนำโมเดลไปเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารนั้น ควรคำนึงถึงความสำคัญขององค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ที่ผลการวิจัยพบว่า มีค่าน้ำหนักจากมากไปหาน้อยและจากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน กระบวนการเรียนการสอนและบรรยากาศในสถานศึกษาส่งผลต่อการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชนมากที่สุด จึงควรมีการวิจัยการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาเอกชนให้มีความเป็นเลิศต่อไปควรมีการวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลการนำคู่มือแนวทางการใช้โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยภาพรวมควรส่งเสริมให้นำโมเดลที่พัฒนาไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ ทั้งในระดับองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า โมเดลการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการนำโมเดลไปเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารนั้น ควรคำนึงถึงความสำคัญขององค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ที่ผลการวิจัยพบว่า มีค่าน้ำหนักจากมากไปหาน้อยเพื่อพัฒนาสถานศึกษาเอกชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกษศิริ กมล. (2556). การวิเคราะห์การบริหารโรงเรียนเอกชนที่มีความเป็นเลิศในประเทศไทยตามเกณฑ์มาตรฐานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ มัลคอล์ม บอลดริจ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชิดศักดิ์ ศุภโสภณ. (2553). การพัฒนารูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการนโยบายเด็กปฐมวัย. (2564). แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 – 2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- จิราภรณ์ ผันสว่าง. (2559). ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา (Professional Education Administration: Basic Qualifications, Skills, and Vision). วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 5(2), 247-254.
- ธัญญกานต์ ทองสินเกียรติ และสิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์. (2556). เกณฑ์ปกติมาตรฐานการพัฒนาสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 21(38), 191-211.
- บรรจง ลาวะลี. (2560). หลักธรรมเพื่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 1(2), 13-26.

- บรรจง ลาวะลี. (2562). คุณธรรมสำหรับผู้บริหารในศตวรรษที่ 21. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 3(1), 50-65.
- บรรจง ลาวะลี. (2566). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารวิชาการรัตนบุศย์, 5(2), 726-742.
- บรรจง ลาวะลี และคณะ. (2564). ตัวแบบพุทธบูรณาการการบริหารเพื่อความเป็นเลิศ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. วารสารมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(5), 140-156.
- ประสิทธิ์ ธนानันต์ และคณะ. (2565). การพัฒนาแบบจำลองสมรรถนะของผู้บริหารเพื่อเข้าสู่องค์กรสมรรถนะสูงของเทศบาลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(8), 167-178.
- พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์. (2565). ภาวะผู้นำเชิงพุทธในองค์การทางการศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์, 7(1), 37-45.
- มณฑา วงษาไฮ และจิราภรณ์ ผันสว่าง. (2564). การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 5(2), 12-23.
- รักเกียรติ หงส์ทอง. (2558). ประสิทธิภาพขององค์การกับตัวแบบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏตะวันตก. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 10(29), 71-86.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2550). เครื่องมือการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการปฏิบัติราชการของหน่วยงานภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). A First Course in Factor Analysis. (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Stufflebeam, D. L. & Shinkfiell, A. J. (2007). Evaluation : Theory, models and applications. San Francisco: Jossey-Bass.

การฟื้นฟูตำราพระโอสถพระนารายณ์ เพื่อการส่งเสริม
และศึกษาศิลปวัฒนธรรมอย่างบูรณาการ*
RESTORATION OF TAMRA PHRA OSOT PHRA NARAI FOR INTEGRATIVE
PROMOTION AND STUDYING OF ARTS AND CULTURE

รัชพล แยมกليب*, บุญยณูช นาคะ

Ratchapon Yamkeep*, Boonyanuch Nakha

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Thai khadi Research Institute, Thammasat University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: ratchapon@tu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง การฟื้นฟูตำราพระโอสถพระนารายณ์ เพื่อการส่งเสริมและศึกษาศิลปวัฒนธรรมอย่างบูรณาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและฟื้นฟูตำราโอสถพระนารายณ์ และศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ที่เป็นการบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ โดยศึกษาในพื้นที่ ตำบลโพธิ์ตรุ อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ซึ่งมีผลิตภัณฑ์โอท็อปที่สำคัญของตำบลได้แก่ผลิตภัณฑ์ทางการดูแลสุขภาพ เช่น ยาหม่องสมุนไพร ประคบสมุนไพร ยาหอม โดยนำเอาตำราโอสถพระนารายณ์มาประยุกต์ปฏิบัติจริง ผู้วิจัยใช้แนวคิดการพัฒนาเชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Area) แนวคิดผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกรอบในการศึกษา จากการศึกษาจากเอกสาร สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คน และวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) พบว่า ตำราโอสถพระนารายณ์ นำมาใช้ในชีวิตประจำวันในปัจจุบันมีมากที่สุด 4 ตำรา ได้แก่ ยาทาพระเส้น พระอังคพระเส้นตึงให้หย่อน น้ำมันมหาจักร ยาหอมคุม ซึ่งบทความนี้ได้จำแนก ในมิติวัตถุดิบ ประโยชน์ และสรรพคุณ เพื่อการฟื้นฟู ร่วมกับการศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบลโพธิ์ตรุ ในการสืบสานภูมิปัญญาด้านสมุนไพรตามตำราโอสถพระนารายณ์ ซึ่งพบว่ามีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมด้านการแพทย์แผนไทย ดังนั้นเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด บุคลากรด้านการแพทย์ นักการตลาด และสำนักวัฒนธรรม ควรเข้ามามีส่วนร่วมกันทำงานในทุกมิติอย่างบูรณาการ เพื่อการสร้างให้เป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น รวมไปถึงการสร้างการรับรู้และการวิจัยด้านการตลาดเกี่ยวกับผลตอบแทนทางสังคมในลำดับต่อไป

คำสำคัญ: การฟื้นฟู, ตำราโอสถพระนารายณ์, ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

Abstract

This research article, titled Restoration of Tamra Phra Osot Phra Narai for Integrative Promotion and Studying of Arts and Culture, aims to study and restore ‘Tamra Phra Osot Phra Narai’ (The Medicine Recipe Book of Narayana) while examining the local community's involvement with efforts to promote Thai arts, culture, and wisdom, by integrating knowledge of

social sciences and health science. The research was conducted in the local community of Pho Tru Sub-district, Mueang Lop Buri District, Lopburi Province. Several main OTOP (One Tambon One Product) items of this sub-district, such as Yah Mong (herbal balm), Pra Kob Samun Prai (herbal compress balls), and Yah Horm (cardiotonic medicine), are crafted by applying the recipes found in Tamra Phra Osot Phra Narai. In this research, the authors applied the concepts of cultural area development, cultural entrepreneurship, creative economy, and community participation as the research framework. Based on the literature review, an interview with the group of six participants, and participatory action research, the authors identified four recipes from Tamra Phra Osot Phra Narai commonly used in people's daily lives, namely Yah Ta Phra Sen, Phra Angkop Phra Sen Tueng Hai Yon, Numman Mahajak, and Yah Horm Dum. In this research article, the authors categorized the acquired information into the dimensions of raw materials, medicine-making methods, and restorative properties. The authors also investigated the operations of the Community Enterprise of Herbal Farmers of Pho Tru Sub-district and their contributions to the continuation of the local wisdom in herbal medicine from Tamra Phra Osot Phra Narai. The results revealed that the Community Enterprise of Herbal Farmers of Pho Tru Sub-district has sufficient potential to be characterized as cultural entrepreneurs in Thai traditional medicine. Therefore, in order to maximize benefits, medical persons, marketing professionals and cultural agencies should collaborate integrating knowledge and strengthening the space. Moreover, the findings also suggested that future research should focus on raising public awareness and conducting marketing research on social return.

Keywords: Restoration, Tamra Phra Osot Phra Narai, Promotion of Arts and Culture

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์และเภสัชกรรมของไทยถือกำเนิดและสั่งสมมาพร้อม ๆ กับการเกิดของประเทศไทยในฐานะรัฐชาติ ผ่านประวัติศาสตร์ที่มีการประกอบสร้าง ปรับปรุง เพิ่มเติม ตลอดจนการผสมผสานจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากภายนอก การแพทย์และเภสัชกรรมของไทยจึงมีลักษณะเฉพาะตัวเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นราวพุทธศักราช 1800 - 1998 แทบไม่ปรากฏจารึก ตำราหรือเอกสารเกี่ยวกับการศึกษาด้านเวชกรรมและเภสัชกรรมมากนัก หากมีการกล่าวถึงก็มักเป็นการกล่าวในลักษณะทั่วไป มิได้ลงรายละเอียดเฉพาะเจาะจง จนในสมัยอยุธยาตอนปลาย ได้เริ่มมีหลักฐานขึ้นสำคัญทางประวัติศาสตร์ปรากฏขึ้น หลักฐานชิ้นหนึ่งได้บันทึกภูมิปัญญาเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรไว้อย่างเป็นระบบ หลักฐานชิ้นนั้นมีชื่อว่า “ตำราโอสถพระนารายณ์” ตำราโอสถพระนารายณ์ที่มีประวัติศาสตร์สืบทอดตั้งแต่สมัยอยุธยาขึ้นได้ถูกรวบรวมไว้มากถึง 81 ขนาน (สำนักคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนทางเลือก, 2555) เป็นยาที่ปรุงถวายพระนารายณ์มหาราช และพระบรมวงศานุวงศ์ ลักษณะที่โดดเด่นของตำราโอสถพระนารายณ์คือการเป็นยาที่ปรุงจากเครื่องยาหลาย ๆ อย่างรวมกัน ด้วยว่าแต่ละอย่างในตำราทำหน้าที่แตกต่างกันไป มีทั้งที่เป็นตัวยาลึกที่แสดงฤทธิ์ ตัวยารองหรือยาช่วย ทำหน้าที่เสริมฤทธิ์หรือลดความเป็นพิษของตัวยาลึก แต่ละขนานมีสรรพคุณแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาได้มีการวิจัยเกี่ยวข้องกับสรรพคุณสมุนไพรที่เป็นส่วนผสมหลักของตำราโอสถพระนารายณ์ที่ได้ฟื้นฟูทั้ง 4 ตำรา เช่น น้ำมันมหากัณมีส่วนผสมที่คาดว่าจะลดอาการปวดได้ (โชติกา แห้วมบัณฑิต, 2565) พระอภัยมณีเสด็จให้หย่อนมีสรรพคุณของโพลีที่จะช่วยลดการปวดเมื่อย (รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล และคณะ, 2550) ยาทาพระเสี้ยนมีฤทธิ์ลดปวดและต้านอาการอักเสบ

(มนตรีปาจริย์ ณ ร้อยเอ็ด และคณะ, 2562); (กรูทิต กนกกังสดาล และคณะ, 2563) และแก่นจันทร์แดงส่วนผสมหนึ่งของยาหอมคุม มีฤทธิ์แก้ไข้ (สุนันทา ศรีโสภณ, 2560)

ในตำราพระโอสถพระนารายณ์หากพิจารณาจะเห็นว่า ส่วนใหญ่เป็นการใช้สมุนไพรสดในการปรุงยาขึ้นเพื่อใช้ในทันที และยังไม่มีการศึกษาถึงประสิทธิผลของการใช้ยาที่ผ่านการปรุงไว้แล้วในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาถึงประสิทธิผลของยาว่าเมื่อทิ้งไว้ประสิทธิผลของยาจะลดลงตามระยะเวลาในการเก็บรักษาหรือไม่ และด้วยวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่มีคนไปด้วยความเร่งรีบ การปรุงยาเพื่อใช้ในทันทีจึงเป็นเรื่องที่ไม่สะดวกและสอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน การพัฒนาต่อยอดโดยการปรุงยาและเก็บรักษาไว้ในรูปแบบที่สามารถเก็บไว้ได้เป็นเวลานาน สะดวกต่อการใช้ เช่น ในรูปแบบของครีมบรรจุหลอด ลูกประคบไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งจะต้องใช้การบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ และการร่วมมือระหว่างเจ้าขององค์ความรู้ทรัพยากร และผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาในการรักษาให้ดำเนินต่อไป

กล่าวได้ว่าตำราโอสถพระนารายณ์มิได้เป็นเพียงภูมิปัญญาไทยที่เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทย หากแต่ยังสะท้อนถึงการผสมผสานตำรายาสมุนไพรในการแพทย์แผนไทยเข้ากับการแพทย์แผนปัจจุบันได้อย่างลงตัวอีกด้วย ในขณะที่ปัจจุบันแนวโน้มของการใช้ยาพื้นบ้านถูกทดแทนด้วยการใช้นำเข้า หรือยาที่ผลิตจากสารเคมี สารสังเคราะห์ต่าง ๆ ซึ่งมีการศึกษาวิจัยในหลายประเทศที่สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ยาสังเคราะห์เป็นระยะเวลานานจะส่งผลต่อร่างกายในทางลบ หรือไม่สามารยใช้ยาในขนาดเดิมในการรักษาและมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มปริมาณยาขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นในการศึกษาฟื้นฟูตำราพระโอสถพระนารายณ์ เพื่อการส่งเสริมและศึกษาศิลปวัฒนธรรมอย่างบูรณาการนั้น จะช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและวงการแพทย์ให้หันกลับมาใช้ยาสมุนไพรไทยซึ่งเป็นทางเลือกสำคัญของการดูแลสุขภาพที่สอดคล้องกับบริบท วิถีชีวิตของคนไทยได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและฟื้นฟูตำราโอสถพระนารายณ์
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ที่เป็นการบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้สามารถจำแนกวิธีการดำเนินการวิจัยได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นการวิจัยจากเอกสาร จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ “ตำราโอสถพระนารายณ์” ในแง่มุมต่าง ๆ ตั้งแต่ประวัติศาสตร์ วัตถุดิบ ขั้นตอนวิธีการปรุงยา ตลอดจนข้อขัดแย้งระหว่างเอกสารชุดต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนที่สอง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) (อิระวัชร จันทรประเสริฐ, 2539) เพื่อให้ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ครอบคลุมทั้งมิติเชิงลึกและเชิงกว้างโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชน ในชุมชนที่มีการนำตำราโอสถพระนารายณ์มาประยุกต์ปฏิบัติจริง โดยดำเนินการตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาเชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Area) แนวคิดผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกรอบในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้จะศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพร ตำบลโพธิ์ตรุ อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ในประเด็นการสร้างการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพร การมีส่วนร่วมของชุมชนการอนุรักษ์ เผยแพร่ และ ผลการดำเนินงานของการทำกิจกรรมร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

ประชากรในการศึกษา ใช้การสัมภาษณ์และสังเกตการณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ และการสืบสานตำราจากผู้แทน จำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพร ผู้เชี่ยวชาญด้านพื้นที่และสิ่งแวดล้อม ผู้นำในพื้นที่ ผู้นำหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการ

ผลการวิจัย

1. ตำราพระโอสถพระนารายณ์

ตำราโอสถพระนารายณ์ เป็นตำราที่รวบรวมตำรายาหลวงและยาที่มีชื่อเสียงในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และสมัยใกล้เคียงไว้ด้วยกัน มีบันทึกไว้อย่างมีแบบแผนและระบุวันที่ทรงใช้ยาไว้ในบางตำรับ ในอดีตการเก็บเครื่องยาสมุนไพรเป็นหน้าที่ของหมอ เช่นเดียวกับแพทย์หลวงที่จะได้รับพระราชทานยามแดงและกระบองแดง เพื่อแสดงอาญาสิทธิในการเก็บเครื่องยาสมุนไพรได้ ทว่าทั้งพระราชอาณาจักรไม่เว้นแม้แต่ในบ้านเรือนของผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งสมุนไพรดังกล่าวย่อมเกิดและเจริญเติบโตโดยธรรมชาติ

1.1 ตำราพระโอสถพระนารายณ์ สามารถแบ่งได้เป็น 4 ตอน ที่มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ว่าด้วยสมุฏฐานแห่งโรคและการประกอบยา เป็นทฤษฎีพื้นฐานของ การแพทย์เภสัชกรรมแผนไทย ตามความรู้ของของแพทย์โบราณและการประกอบยาตามแบบโบราณได้อย่างสิ้น ๑

ตอนที่ 2 ว่าด้วยความผิดปกติของธาตุทั้งสี่และยาแก้โดยอธิบายอาการและโรคต่าง ๆ ที่เกิดจากความผิดปกติของธาตุทั้งสี่และยาแก้ 31 ขนาน ซึ่งธาตุที่ผิดปกติมีทั้งธาตุพิการและธาตุแตก โดยธาตุพิการจะมี 2 ลักษณะ คือ หย่อน ที่หมายถึงการลดลง และกำเริบ ที่หมายถึงการเพิ่มขึ้น โดยจะเริ่มจากความผิดปกติของเตโชธาตุ (ธาตุไฟ) อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) วาโยธาตุ (ธาตุลม) และภวธาตุ (ธาตุดิน) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ว่าด้วยตำรับยาที่มีชื่อเรียก โดยบางส่วนจะเรียกชื่อตามแพทย์ผู้ปรุงยา และบางส่วนเรียกชื่อตามสรรพคุณของยานั้น ในส่วนนี้จะมีรายละเอียดสรรพคุณ และวิธีการใช้ยาจำนวน 34 ขนาน

ตอนที่ 4 ว่าด้วยตำรับยาน้ำมันและยาขี้ผึ้ง รวมทั้งสิ้น 17 ขนาน โดยเป็นยาน้ำมัน 15 ขนาน และยาขี้ผึ้ง 2 ขนาน ส่วนนี้เป็นส่วนสุดท้ายของตำราพระโอสถพระนารายณ์

1.2 การสืบสานรักษาและปรุงยาตามตำราพระโอสถพระนารายณ์

ในปัจจุบันได้มีการรื้อฟื้นการปรุงยาตามตำราพระโอสถพระนารายณ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากทั้งด้วยตำราที่ใช้ภาษาเมื่อ 300 กว่าปีมาแล้ว และการหาสมุนไพรที่ตรงตามตำรา ปัจจุบันมีสมุนไพรที่เรียกชื่อเหมือนกัน แต่เป็นพืชคนละชนิดกันเป็นจำนวนมาก เช่น หล้าใต้ใบ ลูกใต้ใบ จำเป็นต้องใช้ให้ถูก การที่จะเข้าใจในการใช้สมุนไพรในลักษณะดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีความรู้ในทางเภสัชกรรมแผนไทยเป็นพื้นฐาน นอกจากนี้ เครื่องยาบางอย่างเป็นสมุนไพรที่มีกฎหมายห้ามนำมาใช้ อาทิ ใคร้เครือหรือเครื่องยาที่เป็นสัตว์วัตถุบางชนิด เช่น น้ำมันเสือโคร่ง นอแรด เขากูย ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสัตว์ที่อยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ หรือเสี่ยงขั้นวิกฤตต่อการสูญพันธุ์ ดังนั้นจึงมีทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายของไทยในการห้ามใช้สัตว์วัตถุเหล่านี้

อย่างไรก็ตามในเบื้องต้นได้มีการฟื้นฟูยาตามตำราพระโอสถพระนารายณ์แล้ว 4 ตำรับ ได้แก่ ยาทาพระเส้น พระองค์บพระเส้นดั่งให้หย่อน น้ำมันมหาจักร และยาหอมคุม ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่ายาสามตำรับแรกเป็นยาใช้ภายนอกซึ่งจะเกิดอันตรายต่อร่างกายได้น้อยกว่ายาชนิดรับประทาน ต่อเมื่อได้ศึกษาวิธีการผลิตยาทั้งสามตำรับแรกจนพอที่จะเข้าใจในลักษณะของการใช้สมุนไพรตามตำรา และทดลองผลิตใช้จนได้ผลดีแล้ว จึงได้มีการผลิตยาหอมคุมซึ่งเป็นยาชนิดรับประทานขึ้นเป็นตำรับต่อไป โดยมีการทดสอบประสิทธิภาพของยาจากสถานการแพทย์แผนไทยประยุกต์ และศูนย์แห่งความเป็นเลิศทางการวิจัยแพทย์แผนไทยประยุกต์ คณะแพทยศาสตร์ตลอดจนภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับโรงพยาบาลพระนารายณ์มหาราช ศึกษาประสิทธิภาพและความปลอดภัยของยาทาพระเส้นในการรักษาโรคข้อเข่า

เชื่อมปฐมภูมิเปรียบเทียบกับยาครีมทาแก้ปวด พบว่า ยาทาพระเส้นตามตำราพระโอสถพระนารายณ์มีประสิทธิภาพในการบรรเทาอาการปวดเทียบเท่ากับการใช้ยาครีมทาแก้ปวดที่เป็นยาแผนปัจจุบัน แต่ยาทาพระเส้นทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยข้อเข่าเสื่อมปฐมภูมิดีขึ้น และมีความปลอดภัยในการใช้ติดต่อกัน ผู้ป่วยจึงมีความพึงพอใจในการเลือกใช้ยาสมุนไพรมากกว่า จึงเป็นการยืนยันถึงประสิทธิภาพของยาที่สามารถเป็นทางเลือกที่เทียบเท่ากับยาแผนปัจจุบัน

1.3 ชำระตำราพระโอสถพระนารายณ์

1.3.1 น้ำมันมหาจักร มีส่วนผสม สรรพคุณ คุณสมบัติเฉพาะของเครื่องยาแต่ละชนิด พบฤทธิ์ ด้านจุลชีพ จากเครื่องยาหลายชนิด เช่น เทียนดำ และ สารสกัดเมทานอลจากผลดีปลี ยับยั้งการเจริญของเชื้อสาเหตุของหนอง เช่น *Staphylococcus aureus* น้ำมันหอมระเหยจากเทียน ขี้ขาวเปลือก และเทียนตาตุ๊กแตน การบูร น้ำมันผิวมะกรูด แสดงฤทธิ์ยับยั้งแบคทีเรีย ขณะที่ฤทธิ์ด้านการอักเสบและรักษาแผลพบว่าสาร thymoquinone และน้ำมันจากเมล็ดเทียนดำยับยั้งการหลั่งสารที่ทำให้เกิดการอักเสบหลายชนิด เช่น thromboxane B2, leucotrien B43 เทียนขาวเปลือก ดีปลี และสารสกัดผลเทียนตาตุ๊กแตนด้วยน้ำมันงา (สารออกฤทธิ์คือ carvone) รวมถึงสารกลุ่ม furanocoumarins จากผิวมะกรูดก็มีรายงานแสดงฤทธิ์ลดอาการอักเสบเช่นกัน ส่วนน้ำมันงามีรายงานว่า ลดอาการอักเสบและทำให้แผลในปากหนูขาวหายได้ และยังช่วยเร่งการหายของแผลเปิดและแผลไฟไหม้ นอกจากนี้พบว่าขี้ผึ้งน้ำมันงาช่วยให้แผลตัดฝีเย็บในช่วงคลอดลูกหายได้ ทั้งหมดนี้แสดงว่าน้ำมันงามีประสิทธิภาพในการลดอาการปวดเมื่อย ลดอาการอักเสบ และรักษาแผลจากฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย ฤทธิ์ลดอาการอักเสบ เร่งการหายของแผล ซึ่งควรทำวิจัยทางคลินิก เพื่อให้มีหลักฐานเชิงประจักษ์ นำไปสู่การใช้ อย่างแพร่หลายต่อไป

1.3.2 พระองค์พระเส้นตั้งให้หย่อน สรรพคุณของลูกประคบสูตรนี้ มีผลลดอาการอักเสบที่กล้ามเนื้อซึ่งเกิดจากส่วนประกอบในลูกประคบ ได้แก่ 1) ไพล มีสารออกฤทธิ์หลายชนิด ทั้งน้ำมันหอมระเหย และสารสีเหลือง Cassumunoids สาร D และ สาร butanoids ตัวอื่นที่มีฤทธิ์ด้านการอักเสบ เมื่อนำมาใช้น้ำมันหอมระเหยถูกความร้อนจะระเหยออกมา และสารอื่น ๆ ในสภาพเรซิน ที่ไม่ละลายในน้ำ แต่หลอมเหลวเป็นของเหลวได้เมื่อมีความร้อนจากไอน้ำ 2) เปลือกอบเชย มีฤทธิ์ด้านการอักเสบ และในขณะเดียวกัน จะดึงกลืนไพลให้คงอยู่นานกว่าใช้ไพลอย่างเดียว จึงถือว่าเสริมฤทธิ์ 3) เทียนดำ สาร thymoquinone และน้ำมันจากเมล็ดเทียนดำยับยั้งการอักเสบ ซึ่งน้ำมันเทียนดำออกมาแสดงฤทธิ์ได้ เพราะการนี้ทำให้น้ำมันหลอมเป็นของเหลว และ 4) พลับพลึง การใช้แผนไทยตามปกติ นำใบลงไฟให้ตายนึ่ง พันตามอวัยวะที่เคล็ดยอก บวม จากการสัมภาษณ์พบว่าน้ำจากใบมีฤทธิ์ลดอาการอักเสบและยับยั้งเชื้อ ดังนั้นการนึ่งใบใส่ในลูกประคบ ทำให้น้ำในใบออกมาช่วยในการลดอาการด้วย และน้ำในใบอาจทำให้เกิดการระคายเคืองผิว ดังนั้น การนึ่งใบจึงควรนึ่งหยาบ ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้ น้ำในใบออกมามากเกินไป จนระคายเคือง

1.3.3 ยาทาพระเส้น ยาตำรับนี้ มีการตั้งตำรับเหมือนยารับประทาน แต่พบว่าการออกฤทธิ์แตกต่างจากการรับประทาน โดยเฉพาะพริกไทย ซึ่งมีฤทธิ์ลดปวดและด้านการอักเสบเมื่อรับประทาน ซึ่งน่าจะเกิดจากส่วนผสมหลัก คือ 1) สาร piperine ที่เป็นอัลคาลอยด์หลัก แต่การสูดดมจะทำให้อาการปวดลดลง โดยสารออกฤทธิ์หลักคือน้ำมันหอมระเหยของพริกไทย พบว่าอายุรเวทอินเดียใช้ผงพริกไทยตำผสมน้ำมันงาทาบริเวณที่เป็นอัมพาต และให้โดยการสูดดมเพื่อช่วยกระตุ้นในคนไข้โคม่า 2) มหาหิงค์ เป็นสารสกัดจากพืชที่ละลายได้ดีในแอลกอฮอล์ และเมื่อสูดดม มีผลลดคลายกล้ามเนื้อเรียบในทางเดินอาหารและลดอาการท้องอืดท้องเฟ้อ มหาหิงค์ขับลมลงด้านล่าง ทำให้เกิดการผายลม และลดแรงดันในทางอาหาร ซึ่งอาจมีส่วนทำให้แรงดึงตัวในกล้ามเนื้อแขนขาลดลง และลดอาการปวดลงตามหลักทางฟิสิกส์ และ 3) น้ำมันหอมระเหยของข่า กระชาย ตะไคร้หอม มีฤทธิ์ลดอาการอักเสบ เมื่อให้โดยวิธีกิน สารสกัดแอลกอฮอล์อาจถูกดูดซึมได้ผ่านผิวหนังไปยังตำแหน่งที่มี

การอักเสบได้เพราะขณะที่มีการอักเสบ หลอดเลือดมีการขยายตัวอยู่แล้ว และแอลกอฮอล์ก็มีส่วนทำให้มีการดูดซึมได้ดี สารเหล่านี้จะถูกดูดซึมผ่านผิวหนังไม่มากนัก ดังนั้น จึงไม่สามารถรักษาการอักเสบที่อยู่ลึกลงไป แต่การดูดซึมผ่านการดม อาจทำให้น้ำมันหอมระเหยสามารถดูดซึมเข้าสู่กระแสเลือดผ่านเยื่อจมูกได้ง่ายกว่าทางผิวหนังบริเวณที่ทา แม้ว่าปริมาณน้ำมันหอมระเหยของแต่ละชนิด อาจไม่เพียงพอต่อการออกฤทธิ์ลดอาการอักเสบ แต่การที่มีน้ำหอมระเหยหลายชนิดเข้าด้วยกัน จึงอาจเกิดการเสริมฤทธิ์กัน และยิ่งอาจเป็นไปได้ว่า น้ำมันหอมระเหยอาจกระตุ้นแกน hypothalamic-pituitary-adrenal (HPA) ในไฮโปทาลามัส ที่มีบทบาทควบคุมผลกระทบของความเครียดต่อการทำงานของร่างกาย และผลิตฮอร์โมนกระตุ้นต่อมหมวกไตให้หลั่งคอร์ติซอล Cortisol ที่รับผิดชอบในการลดการตอบสนองการอักเสบของระบบภูมิคุ้มกันตามธรรมชาติ กลไกเหล่านี้น่าสนใจที่จะพิสูจน์ให้มีหลักฐานที่ประจักษ์ชัด ที่อาจอธิบายกลไกการออกฤทธิ์ของยาทาภายนอก และอาจทำให้มีการประยุกต์การให้แบบดม แทนการกิน เพื่อลดอาการข้างเคียงต่อไป

1.3.4 ยาหอมดุม ตำรับนี้ไม่มีงานวิจัยศึกษาทั้งตำรับ จึงได้วิเคราะห์การออกฤทธิ์ของตัวยาในตำรับ พบว่า แก่นจันทน์แดง แก้ปวด แก้ไข้ แก่นจันทน์แดง และสารกลุ่ม xanthones ในดอกบุนนาค มีฤทธิ์ลดอาการอักเสบ สาร xanthone และสารฟลาโวนอยด์ในจันทน์แดง สารฟีนอล น้ำมันหอมระเหยจากดอกพิกุล มีฤทธิ์ต้านออกซิเดชัน จากฤทธิ์เฉพาะตัวสังเกตได้ว่า ส่วนใหญ่ออกฤทธิ์รวมไปในทางลดอาการอักเสบ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าฤทธิ์ลดไข้ น่าจะเกิดจากการลดอาการอักเสบ ซึ่งก่อให้เกิดอาการไข้มากกว่า และหลายตัวมีฤทธิ์ต้านออกซิเดชัน จึงน่าจะมีผลต่อการกำจัดของเสียพวก oxidative stress ที่เกิดขึ้นขณะมีไข้ได้อีกด้วย

ภาพที่ 1 น้ำมันหาลจักร

ภาพที่ 2 พระอังคพระเส้นตึงให้หย่อน

ภาพที่ 3 ยาทาพระเส้น

ภาพที่ 4 ยาหอมดุม

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมศิลปะ ภูมิปัญญา ตำราโอสธพระนารายณ์

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย เพื่อสืบสานภูมิปัญญามรดกทางวัฒนธรรมอย่างตำราโอสธพระนารายณ์ เป็นกระบวนการที่มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน

การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบลดงโพธิ์ตรุ นำโดยคุณเครือวัลย์ ก้านลำไย วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ประเมินศักยภาพภายในชุมชน จัดตั้งวิสาหกิจอย่างมีวัตถุประสงค์ และรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ในขั้นต้นเริ่มเล็งเห็นถึงปัญหาของคนในชุมชนที่บางส่วนยังยากจนและขาดรายได้ โดยเฉพาะหลังจากเหตุการณ์วิกฤติการณ์น้ำท่วมปี 2554 ที่ทำให้คนในชุมชนขาดรายได้จากการทำเกษตรกรรม กสิกรรม เมื่อวิกฤติการณ์ดังกล่าวคลี่คลาย คนในชุมชนจึงหารือกัน จึงได้วิสาหกิจชุมชนที่ผนวกรวมระหว่างความรู้ ความเชี่ยวชาญของประธานวิสาหกิจกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ทำเกษตรกรรมเป็นหลัก จนเกิดเป็นการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบลดงโพธิ์ตรุ และผลักดันผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามตำราโอสธพระนารายณ์เข้าสู่สถานพยาบาล โดยเน้นหลักการ “รวมกันซื้อ รวมกันขาย” กล่าวคือ ในแต่ละฤดูกาลของการผลิตสมุนไพร สมาชิกแต่ละคนจะร่วมลงทุนในสัดส่วนที่เท่ากัน เพื่อให้มีกำลังซื้อวัตถุดิบ/กล้าพันธุ์สูง มีกำลังต่อรองให้ได้ราคาต้นทุนที่ต่ำลง เมื่อผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามตำราโอสธพระนารายณ์ได้ จึงแบ่งกำไรที่ได้จากการขายสู่สมาชิกผู้ลงทุน

แม้วัตถุประสงค์ของวิสาหกิจชุมชนจะดำเนินไปในลักษณะรวมกันซื้อ รวมกันขาย อย่างไรก็ตาม วิสาหกิจก็ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกที่อาจไม่ได้มีทุนทรัพย์เข้ามารวมกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมอันจะสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ในขณะเดียวกันก็เป็นการหนุนเสริมห่วงโซ่อุปทานการผลิตสมุนไพรตามตำราโอสธพระนารายณ์ให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยสมาชิกกลุ่มที่มีได้เป็นผู้ร่วมลงทุนทรัพย์สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ปลูก สมาชิกกลุ่มนี้จะมีหน้าที่รับกล้าพันธุ์สมุนไพรมาปลูกในพื้นที่ของตนเอง แล้วนำกลับไปขายให้วิสาหกิจในราคาที่ตกลงกันไว้ ซึ่งในบางครั้งอาจได้ราคาสูงกว่าราคาตามท้องตลาด 2) ผู้ช่วยผลิต สมาชิกกลุ่มนี้จะมาร่วมลงแรงในกระบวนการผลิต อาทิ การปอกผิวมะกรูด การหั่นการล้างสมุนไพร ซึ่งจะได้รับค่าแรงเป็นรายวัน 3) ผู้นำไปขาย มีหน้าที่รับสินค้าและผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามตำราโอสธพระนารายณ์ไปขายตามท้องตลาด

การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกิดความคล่องตัวมากขึ้นจากการสนับสนุนโดยไม่หวังผลประโยชน์จากหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบล กรมการปกครอง โรงพยาบาล โรงเรียน และมหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนการดำเนินงานในบทบาทที่แตกต่างกัน บางหน่วยงานให้การสนับสนุนเป็นวัสดุอุปกรณ์สำหรับการดำเนินงานวิสาหกิจ บางหน่วยงานให้การสนับสนุนเป็นการอุดหนุนผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากตำราโอสธพระนารายณ์ และที่น่าสนใจคือบางหน่วยงานให้การสนับสนุนเรื่องการสร้างความยั่งยืนผ่านการเรียนรู้ของทุกคนทุกช่วงวัย

ขั้นที่ 2 พัฒนาวิสาหกิจชุมชน

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนถูกทำใน 3 ระดับ คือ 1) พัฒนาคน กล่าวคือ คนในชุมชนและผู้นำวิสาหกิจชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ทรัพยากรบุคคลที่มีในชุมชน เลือกสรร/จัดการบุคลากรดังกล่าวให้สอดคล้องกับงานผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากตำราโอสธพระนารายณ์ เด็กและเยาวชนในชุมชนได้รับการปลูกฝัง เรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตสมุนไพรตามตำราโอสธพระนารายณ์ วัยรุ่นผู้หญิงเป็นแรงงานในการผลิต วัยรุ่นผู้ชายเป็นแรงงานในการขนส่งผลิตภัณฑ์ และผู้สูงอายุเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านงานฝีมือที่ต้องใช้ความละเอียด 2) พัฒนาระบบงาน สร้างกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสร้างการรับรู้ และกระจายสินค้าในช่องทางที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น จากเดิมที่เป็นการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แบบขายปลีก ขยับขยายสู่การผลักดันสินค้าไปยังหน่วยงานราชการอย่างเช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย และ 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพในหลายด้าน ทั้งคุณภาพของสมุนไพรสดและสมุนไพรแห้งที่นำมาใช้เป็นวัตถุดิบ

ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างความยั่งยืนให้กับวิสาหกิจ

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบลโพธิ์ตรุ เป็นหนึ่งในไม่กี่วิสาหกิจชุมชนที่มีอายุเกิน 10 ปี แม้จะไม่ใช่วิสาหกิจชุมชนขนาดใหญ่ มีอัตราการเติบโตสูง หากแต่เป็นวิสาหกิจที่มีเสถียรภาพในการดำเนินงาน และมีความสามารถในการเลี้ยงตนเองได้ของสมาชิกที่อยู่ในวิสาหกิจ จนอาจกล่าวได้ว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบลโพธิ์ตรุ เป็นวิสาหกิจที่มีกระบวนการสร้างความยั่งยืน กระบวนการสร้างความยั่งยืนสะท้อนผ่านรูปธรรมที่ชัดเจนหลายประการ อาทิ

1. การส่งต่อองค์ความรู้ให้กับผู้คนทุกช่วงวัย ในความเข้าใจทั่วไปการส่งต่อองค์ความรู้มักถูกกระทำผ่านคนรุ่นเก่าที่มีประสบการณ์ถ่ายทอดไปยังคนรุ่นใหม่ที่ยังมีองค์ความรู้ไม่มากนัก แต่ได้ส่งต่อองค์ความรู้มีหลายทิศทาง ทั้งการส่งต่อองค์ความรู้ไปยังเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาในพื้นที่ตำบล โดยปลูกฝังผ่านตำราเรียนในช่วงการเรียนการสอน ขณะเดียวกันก็มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้สูงอายุในชุมชนที่ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านการผลิตสมุนไพรตามตำราโอสถพระนารายณ์มาก่อน ผ่านการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุประจำตำบล

2. การขยายการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ จากเดิมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบลโพธิ์ตรุจะผลิตและจำหน่ายเฉพาะผลิตภัณฑ์หรือยาตามตำราโอสถพระนารายณ์ อาทิ น้ำมันมหาจักร ลูกประคบ ยาทาพระเส้น เท่านั้นแต่ในปัจจุบันที่การจำหน่ายผลิตภัณฑ์เดิมมีเสถียรภาพแล้ว ประกอบกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ไม่ค่อยสู้ดี ชาวบ้านมีความต้องการปัจจัยทางเศรษฐกิจมากขึ้น ทำให้วิสาหกิจชุมชน ปรับตัวสู่การจำหน่ายสินค้าและบริการที่ครอบคลุมกระบวนการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำยันปลายน้ำ ห่วงโซ่อุปทานต้นน้ำได้แก่การจัดการวัตถุดิบสมุนไพรทั้งสดและแห้งเพื่อจัดจำหน่าย กลางน้ำคือการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาและสมุนไพรตามตำราโอสถพระนารายณ์ ปลายน้ำคือจัดการระบบจำหน่ายทั้งการขนส่งและการจำหน่ายในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งออนไลน์และออฟไลน์

3. การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ในปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบลโพธิ์ตรุ มิได้ทำเพียงแค่รวบรวมองค์ความรู้สมุนไพรตามตำราโอสถพระนารายณ์เท่านั้น แต่มีความคิดที่จะรวบรวมความภูมิปัญญาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวลพบุรี โดยเฉพาะชาวลพบุรีสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อาทิ ภูมิปัญญาด้านอาหาร ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม การละเล่น และศิลปะการต่อสู้ เพื่อให้เผยแพร่ ให้บริการ และจัดจำหน่ายเมื่อมีเทศกาลสำคัญภายในจังหวัด เช่น งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช งานบุญ ตลอดจนงานแสดงศิลปวัฒนธรรมที่จัดโดยหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์การดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการสืบสานภูมิปัญญาโอสถพระนารายณ์ ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม พบว่ามีผลการศึกษาที่น่าสนใจต่อการอภิปรายดังนี้

1. บทบาทของชุมชนในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรม การสืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรตามตำราโอสถพระนารายณ์ มิได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไร้ราก เลื่อนลอย หากแต่มีความยึดโยงกันกับบริบททางสังคมและผู้คนในพื้นที่ เข้ามาปฏิสัมพันธ์กัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยร้อยเรียงให้ตำบลโพธิ์ตรุ จังหวัดลพบุรี กลายเป็นพื้นที่สำคัญที่สามารถสืบทอดวัฒนธรรมการใช้ตำราโอสถพระนารายณ์ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของซุนยะ โยชิมิ (Yoshimi, S., 1992) ที่ให้ความหมายของพื้นที่ทางวัฒนธรรมว่า เป็นเวทีที่เกิดการกระทำระหว่างกันทางสังคม เป็นการปะทะ ประสานกัน และก่อให้เกิดการสร้าง ความหมายตลอดเวลา พื้นที่ใดที่มีการปะทะ ประสานกันมากก็ย่อมมีการไหลเวียน แลกเปลี่ยน (สนับสนุน) และผลิตซ้ำทางความหมายมากกว่าพื้นที่ที่ไม่มี

บทความนี้จึงวิเคราะห์พื้นที่วัฒนธรรมออกเป็น 3 ระดับที่ผู้คนมีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศ และมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ได้แก่ 1) ภูมิวัฒนธรรม เป็นบริบทของพื้นที่ในลักษณะที่เป็นภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ที่

ตำบลโพธิ์ตรุเป็นพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง มีแหล่งน้ำธรรมชาติอาทิ แม่น้ำ หนอง บึง อีกทั้งยังตั้งอยู่ไม่ไกลจากชุมชนเมืองซึ่งเป็นพื้นที่สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจที่สำคัญ สิ่งเหล่านี้เอื้อต่อการทำการเกษตร ซึ่งพืชสมุนไพรก็จัดเป็นหนึ่งในผลผลิตที่สามารถเจริญงอกงามได้จากพื้นที่ภูมิศาสตร์รูปแบบนี้ 2) นิเวศวัฒนธรรม คือ พื้นที่ธรรมชาติที่ผู้คนมาตั้งถิ่นฐาน เป็นบ้าน เป็นเมือง โดยมีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติร่วมกัน สร้างความรู้ร่วมกันในด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรระหว่างกัน รวมทั้งการกำหนดแบบแผนในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมร่วมกัน ซึ่งการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในพื้นที่ตำบลโพธิ์ตรุ จังหวัดลพบุรี ก็มีการแบ่งปันความรู้และทรัพยากรเกี่ยวกับการทำการเกษตรและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มาจากสมุนไพร ตามตำราโอสถพระนารายณ์ และ 3) ชีวิตวัฒนธรรม เป็นชีวิตของผู้คนในชุมชนที่เรียกว่า บ้าน ความเป็นบ้าน ซึ่งในกรณีศึกษาชิ้นนี้ การสืบทอดภูมิปัญญาตำราโอสถพระนารายณ์ ถูกกระทำผ่านชุมชนที่เข้ามามีความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ร่วมกันในพื้นที่อยู่อาศัยจนเกิดเป็นองค์ความรู้ สืบทอดมาอย่างยาวนานไม่ต่ำกว่า 3 ชั่วคน

2. การสืบทอดภูมิปัญญาตำราโอสถพระนารายณ์ในฐานะผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับแนวคิดผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมของ แมค โคลสกี ดี (Mc Closkey, D., 2006) ที่กำหนดคุณลักษณะของผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม ดังนี้

2.1 เป็นผู้ตื่นตัวกับโอกาสที่จะเกิดขึ้นจากปัจจัยทางทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบลโพธิ์ตรุ เกิดขึ้นได้จากการน้อมรับและหยิบฉวยโอกาสจากภาครัฐ ที่สนับสนุนให้มีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนซึ่งคือภูมิปัญญาสมุนไพร ต่อยอดจนเป็นวิสาหกิจที่สามารถเลี้ยงชีพตนเองได้ผ่านการสืบสานภูมิปัญญาด้านสมุนไพรตามตำราโอสถพระนารายณ์

2.2 มีความคิดสร้างสรรค์จากแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน อาจกล่าวได้ว่า การมีอยู่ของสมุนไพรและความรู้ด้านสมุนไพรจะไม่สามารถสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนได้เลย หากผู้นำและบุคลากรมิได้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ต่อยอดผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อกระจายออกสู่ตลาด

2.3 มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานและสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายทางวัฒนธรรมในลักษณะเดียวกันหรือใกล้เคียงกันได้ โดยแต่ละชุมชนได้มีการเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายทางวัฒนธรรมจากพื้นที่อื่น แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่ข้างเคียงภายในจังหวัด หรือร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่ความรู้ไปยังสถานพยาบาล สถานศึกษา ทั้งในพื้นที่จังหวัดลพบุรีและพื้นที่ต่างจังหวัด

2.4 มีทักษะโน้มน้าวใจทำให้ผู้อื่นเกิดความสนใจและมีส่วนร่วม (เช่น อาสาสมัคร) การหาแหล่งทุนสนับสนุนการดำเนินงานจากภายนอก และการบริจาค และสิ่งอื่น ๆ หลังจากการขับเคลื่อนชุมชนแล้ว ผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบลโพธิ์ตรุ ได้มีการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เท่าที่เป็นไปได้ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ แรงงาน เวลา เพื่อให้การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์หนึ่ง ๆ

2.5 มีความรอบคอบ เชื่อมั่นในตนเอง และคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและการจัดการเพื่อความยั่งยืนในทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน ในกรณีนี้ผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบลโพธิ์ตรุ ดำเนินงานของวิสาหกิจโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ระยะยาวตลอดปี มีการวางแผนการทำงานเป็นระยะ สอดคล้องกับสภาพดินฟ้าอากาศ และฤดูกาลที่ผันแปร และที่สำคัญยังดำเนินงานของวิสาหกิจโดยคำนึงถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม อาทิ การสร้างบ่อบำบัดน้ำเสีย จุดแยกขยะ การปลูกสมุนไพรด้วยระบบออแกนิก

3. การนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กล่าวคือ การพัฒนาในปัจจุบันที่เรียกได้ว่าเป็นสังคมทุนนิยม เป็นการผลิตสินค้าระดับมวลชนในระบบโรงงาน สินค้าที่มีลักษณะเหมือนกันได้ถูกผลิตออกในจำนวนมากจนกระทั่งวันหนึ่งเมื่อสินค้าระดับมวลชนล้นเกินความต้องการของตลาด ท่ามกลางตลาดการแข่งขันทางธุรกิจทั้งภายในและต่างประเทศที่ยังดุเดือดอย่างต่อเนื่อง แต่การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบล

โพธิ์ตรุ ได้จุดประกายให้สร้างสรรค์ของมนุษย์กลับมาถูกให้ความสำคัญ ผ่านการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปยาที่มียู่ ทั้งทรัพยากรทางวัตถุอย่างพืชพรรณสมุนไพร และทรัพยากรทางวัฒนธรรมซึ่งได้แก่วิถีชีวิตและการปรุงยาตามตำราโอสถพระนารายณ์สู่การสร้างสรรค์ต่อยอด เพื่อเพิ่มบทบาท และความสามารถในเวทีธุรกิจ จนเรียกได้ว่าเป็นการสร้างระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากทรัพยากรที่มียู่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และศูนย์สร้างสรรค์และออกแบบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) ที่ได้ให้นิยามว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรเชิงปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม ตลอดจนการสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยีนวัตกรรมใหม่ หัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือการพัฒนาคุณภาพด้านทรัพยากรมนุษย์ ยิ่งไปกว่านั้นผลิตภัณฑ์ด้านสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยยังสอดคล้องกับขอบเขตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทย ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ที่อ้างอิงจากรูปแบบของ UNCTAD เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันเพื่อประโยชน์ในการวัดขนาดทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ของไทยอีกด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

1) จากการศึกษาและฟื้นฟูตำรายาโอสถพระนารายณ์ สรุปได้ว่า ตำราโอสถพระนารายณ์ นำมาใช้ในชีวิตประจำวันในปัจจุบันมีมากที่สุดอยู่ 4 ตำรา ได้แก่ ยาทาพระเส้น พระอภัยพระเส้นตึงให้หย่อน น้ำมันมหาจักรยาหอมดม 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่เป็นการบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพนั้น ได้มีการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบลโพธิ์ตรุ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เป็นแกนหลักในการสืบสานภูมิปัญญาด้านสมุนไพรตามตำราโอสถพระนารายณ์ ซึ่งมีศักยภาพเพียงพอสำหรับการเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมด้านการแพทย์แผนไทย ในด้านการสืบทอด นอกจากมีพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สมบูรณ์แล้ว ยังมีผู้นำที่เข้มแข็ง และมีการจัดการกลุ่ม ความร่วมมือระหว่างสมาชิกได้ดี ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะคือ บุคลากรด้านการแพทย์ การตลาด และวัฒนธรรม ควรเข้าร่วมมือกันทำงานอย่างบูรณาการ และอาจจะต้องสร้างการรับรู้และมีการวิจัยด้านการตลาดเกี่ยวกับผลตอบแทนทางสังคมในลำดับต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- โชติกา แห่มบันเทิง. (2565). การเปรียบเทียบประสิทธิผลของตำรับน้ำมันมหาจักรกับ 1% ไคโคลฟีแนคเจลลดอาการปวดในผู้ป่วยโรคลมปลายปัตคาศัญญาณ 4 หลัง. วารสารหมอยาไทยวิจัย, 8(2), 29-44.
- ภูริทัต กนกกังสดาล และคณะ. (2563). ประสิทธิภาพและความปลอดภัยของยาทาพระเส้นในการรักษาโรคข้อเข่าเสื่อมปฐมภูมิเปรียบเทียบกับยาครีมทาแก้ปวด : การศึกษาเปิดเผยแบบสุ่ม. วารสารเภสัชกรรมไทย, 12(3), 880-890.
- มนตร์ปาริย์ ณ ร้อยเอ็ด และคณะ. (2562). ประสิทธิภาพเบื้องต้นของยาทาพระเส้นเพื่อลดอาการปวดเข่าของผู้ป่วยโรคลมจับโปงแห่งเข้าทางการแพทย์แผนไทย. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 17(3), 447-459.
- รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล และคณะ. (2550). องค์ความรู้จากงานวิจัยสมุนไพรไทย 10 ชนิด: กระชายดำ กวาวเครือขาว ขมิ้นชัน ขิง ขมิ้นขาว พริกไทย ไพล ฟ้าทะลายโจร มะขามป้อม มะระขี้นก. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี่.

- สำนักคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนทางเลือก. (2555). คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับโบราณ (ตำราพระโอสถพระนารายณ์) ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ฉบับอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). เศรษฐกิจสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.ซี. เพรส (บุญชิน) จำกัด.
- สุนันทา ศรีโสภณ. (2560). การพิสูจน์ชนิดทางพฤกษศาสตร์ของเครื่องยาจันทน์เทศและจันทน์หอมด้วยวิธีโครมาโทกราฟีแบบชั้นบาง. วารสารการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก, 15(1), 3-13.
- อิระวัชร จันทระประเสริฐ. (2539). ยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่หมู่บ้าน : กรณีศึกษาศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน. เชียงใหม่: ธนบรรณการพิมพ์.
- Mc Closkey, D. (2006). *Bourgeois virtues*. Chicago: University of Chicago Press.
- Yoshimi, S. (1992). *Kuukan no Jitsen: Toshi Shakaigaku ni okeru Kuukan Gainen no Shakagaku no Frontier (The Frontier of Urban Sociology)*. Tokyo: Nihon Hyouron Sha.

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี*

DEVELOPMENT OF ACTIVITIES MODEL TO PROMOTE WELLNESS TOURISM IN CHONBURI PROVINCE

ศิโสภา ริวัฒนา*, ภัทรธิดา ผลงาม, กำพล ศรีวัฒนกุล

Sisopa Riwattana*, Patthira Phon-ngam, Kampon Sriwatanakul

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Liberal Art, North Bangkok University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Sisopa.riva@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหา ความต้องการในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2) พัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 3) ทดลองใช้และประเมินผลการใช้กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน ได้แก่ เจ้าของธุรกิจท่องเที่ยว 4 คน มัคคุเทศก์ 4 คน เจ้าของรีสอร์ท 4 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 5 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ พบว่า 1) สภาพปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประกอบด้วยปัญหาเชิงนโยบายของภาครัฐที่ส่งผลต่อธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ปัญหาเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว และปัญหาด้านความรู้และความเชี่ยวชาญของผู้ประกอบการ ความต้องการในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ต้องการกิจกรรมรูปแบบใหม่ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันยังไม่มีที่ผสมผสานกันระหว่างการท่องเที่ยวแบบส่งเสริมฟื้นฟูสุขภาพ และการท่องเที่ยวแบบบำบัดหรือรักษาสุขภาพ ส่งผลให้ผู้ประกอบการแต่ละรายยังคงจัดรายการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเฉพาะแบบใดแบบหนึ่ง ส่งผลให้ขาดกิจกรรมที่หลากหลายและแปลกใหม่ 2) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ถูกพัฒนาขึ้นเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบบูรณาการ ประกอบด้วย 2.1 กิจกรรมฟื้นฟูและส่งเสริมสุขภาพ อาทิ กิจกรรมปรุงอาหารเพื่อสุขภาพ กิจกรรมออกกำลังกาย 2.2 กิจกรรมบำบัดรักษาโรค อาทิ กิจกรรมนวดกดจุดฝ่าเท้ารักษาอาการ 3) การนำกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปใช้นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 5 คน มีความพึงพอใจในทุกกิจกรรม

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ, กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ, การพัฒนารูปแบบ

Abstract

The objectives of this research were to study; 1) The problem and the need to organize activities to promote wellness tourism. 2) Activities development to promote health tourism. 3) Trial and evaluate the use of wellness tourism promotion activities in Chonburi Province. This was a Research and development by qualitative method research. There are 17 people of key informants as follows; 4 tourism entrepreneurs, 4 guides, 4 resort owners, and 5 foreign tourists. Data were collected through in-depth interviews. Data were analyzed using content analysis and

descriptive analysis. The result showed; 1) Problems in organizing activities to promote wellness tourism in Chonburi Province Contains government policy problems that affect business. Behavioral problems of tourists and problems of knowledge and expertise of entrepreneurs. The need for organizing activities to promote wellness tourism in Chonburi province found that most entrepreneurs want new forms of activities. The reason is that health tourism that is currently in operation does not have a combination of tourism that promotes health restoration and tourism that is curative or maintains health. As a result, each operator still organizes one specific type of health tourism resulting in a lack of diverse and innovative activities. 2) Health tourism activities that have been developed as integrated wellness tourism activities include; 2.1] Activities to restore and promote health, such as healthy cooking activities and physical activity 2.2] Therapeutic activities such as foot massage activities to treat symptoms. 3) In the overall implementation of wellness tourism promotion activities, tourists are satisfied at a high level.

Keywords: Tourism Development, Wellness Tourism, Wellness Tourism Activities, Model Development

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ สอดคล้องกับ เบญจวรรณ สุจริต และ ชัชชัย สุจริต กล่าวว่า เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงเป็นนโยบายหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่ทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาคและท้องถิ่น (เบญจวรรณ สุจริต และชัชชัย สุจริต, 2560) และยังสอดคล้องกับ ศลิษา อีรานนท์ และ ประกาศิต โสภณจรัสกุล กล่าวว่า รัฐบาลกำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการพัฒนาประเทศ และกำหนดให้ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว (ศลิษา อีรานนท์ และประกาศิต โสภณจรัสกุล, 2559) ซึ่ง กษ ธรณ วงศ์คำ กล่าวว่า ประเทศไทยมีรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับที่ 4 ของโลก โดยเป็นรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Eco – tourism) การท่องเที่ยวเชิงศิลปวิทยาการ (Arts and Sciences tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural tourism) การท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ (Recreation tourism) และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural tourism) ฯลฯ (กษ ธรณ วงศ์คำ, 2562)ดังที่จิรดาภา สนิทจันทร์ กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้จำนวนมากให้กับประเทศไทย (จิรดาภา สนิทจันทร์, 2564)

ศิโสภา ริวัฒนา กล่าวว่า ปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวในหลาย ๆ ประเทศต่างให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งสร้างรายได้จำนวนมากเข้าประเทศในแต่ละปี (ศิโสภา ริวัฒนา, 2566) ซึ่งข้อมูลจาก Global Wellness Institute พบว่า ได้มีการคาดการณ์ถึงมูลค่าตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั่วโลกในปี พ.ศ. 2563 จะมีแนวโน้มเติบโตจาก 4 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐใน เป็น 11 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐในปี พ.ศ. 2568 คิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 20.90 (Global Wellness Institute, 2018) สอดคล้องกับ WTO (WTO, 2018) รายงานว่าจำนวนนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ส่งผลให้ในภูมิภาคอาเซียนโดยเฉพาะ ประเทศไทย ส่งผลให้คณะรัฐมนตรีเห็นชอบในหลักการในการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติที่สามารถแข่งขันกับนานาชาติประเทศโดยใช้ศักยภาพความแข็งแกร่งด้านระบบบริการสุขภาพของประเทศ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาเพื่อรับบริการจนสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ จึงได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) (พ.ศ. 2560 – 2569) (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2559)

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งประกอบด้วยระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา เป็นพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยที่แผนการพัฒนาพื้นที่อีอีซีได้ถูกบรรจุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประกอบด้วย 1) แผนปฏิบัติการการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 2) แผนปฏิบัติการการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล 3) แผนปฏิบัติการการพัฒนาศูนย์กลางธุรกิจ และศูนย์กลางการเงิน 4) แผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมาย 5) แผนปฏิบัติการการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว และ 6) แผนปฏิบัติการพัฒนาบุคลากร การศึกษา การวิจัย และเทคโนโลยี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) แสดงให้เห็นว่าในแผนการพัฒนาของพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจะมุ่งเน้นและมีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ส่งผลให้กลุ่มจังหวัดเหล่านี้ โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรีกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่น่าสนใจเนื่องจากเป็นพื้นที่ชายทะเล และมีสถานบริการทางการแพทย์และสุขภาพที่ทันสมัยเป็นจำนวนมาก และยังเป็นสถานที่ตั้งกิจการการแพทย์ครบวงจร ธรรมศาสตร์พญา (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564) ดังนั้น จังหวัดชลบุรีจึงเป็นพื้นที่สำคัญที่มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจังหวัดชลบุรีจะเป็นพื้นที่สำคัญที่มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

จากผลการวิจัยของนภาพร จันทรฉาย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ คุณภาพของการให้บริการและความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า (นภาพร จันทรฉาย, 2563) ส่วนผลการวิจัยของนฤมล รัตนไพจิตร และ คณะ พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราชให้ความสนใจ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการนวดแผนไทย การนวดแผนโบราณ การประคบสมุนไพรและการใช้น้ำมันหอมระเหย (นฤมล รัตนไพจิตร และคณะ, 2561) ส่วนมนไท เจริญภูะ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 20 - 39 ปี มีแนวโน้มสนใจทำกิจกรรมเชิงสุขภาพภายนอกโรงแรมที่เป็นลักษณะการผจญภัย เดินป่าชมธรรมชาติ ปั่นจักรยาน และ ถนนคนเดิน (มนไท เจริญภูะ, 2564) ซึ่งจากผลการวิจัยที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมในรายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความสำคัญต่อนักท่องเที่ยวและเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นอย่างมาก และจากผลการวิจัยพบว่าในภาพรวมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพยังมีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมที่ยังไม่มีความหลากหลายมากนัก ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพส่วนใหญ่ยังใช้กิจกรรมในรูปแบบเดิม ๆ อาทิ การนวดแผนไทย การนวดแผนโบราณ การประคบสมุนไพร และการทำกิจกรรมเดินป่า เป็นต้น และจากข้อมูลดังกล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ส่วนใหญ่ยังไม่มีมีการสร้างสรรค์รูปแบบกิจกรรมที่แปลกใหม่และดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวมาใช้และนำเสนอ

จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องพัฒนารูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวต่างชาติเกิดความประทับใจในกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ผู้วิจัยในฐานะผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ โดยมุ่งศึกษาและพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ โดยผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวในลักษณะอื่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนากิจกรรมในรายการที่กำหนดขึ้น เพื่อให้การจัดกิจกรรมตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวได้ และเป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี

3. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเพื่อเป็นการเคารพในสิทธิความเป็นมนุษย์และเป็นไปตามหลักสากล การวิจัยนี้จึงได้ดำเนินการยื่นขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ โดยเลขหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยคือ LA11/2565

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน การกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นไปตามแนวคิดของ Delbecq, et al. พบว่า ขนาดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เหมาะสมที่สุดคือ 7 - 21 คน (Delbecq, A. L. et al, 1975) และใกล้เคียงกับ Näyhä ได้นำเสนอขนาดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ที่ 9 - 23 คน (Näyhä, 2014) โดยเกณฑ์การคัดเลือกใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติให้เป็น เจ้าของธุรกิจท่องเที่ยว 4 คน มัคคุเทศก์ 4 คน เจ้าของรีสอร์ท 4 คน ที่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไม่น้อยกว่า 3 ปีและนักท่องเที่ยวต่างชาติ 5 คน ที่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ส่วนเกณฑ์การคัดออกกำหนดให้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีสิทธิที่จะถอนตัวจากการวิจัยเมื่อใดก็ได้ หากติดภารกิจ หรือไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่อ โดยการถอนตัวไม่ต้องบอกเหตุผล และการถอนตัวดังกล่าวจะไม่ส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงานหรือสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น ๆ รวมทั้งยังสามารถปฏิเสธและยุติการให้ข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์ตามความต้องการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง สำหรับการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 แบบฟอร์มในการระดมความคิดเห็นและแบบฟอร์มในการสนทนากลุ่มสำหรับการเก็บข้อมูลในวัตถุประสงค์ที่ 2 และแบบแนวคำถามในการประเมินความพึงพอใจสำหรับการเก็บข้อมูลในวัตถุประสงค์ที่ 3 มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยทั้งหมด โดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ตัวแปรที่นำไปสู่การสร้างแนวประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ การระดมความคิดเห็น การสนทนากลุ่ม และการประเมิน จากนั้นนำไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบคุณภาพและความถูกต้องรวมทั้งความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า และการระดมความคิดเห็นและสนทนากลุ่ม และเก็บข้อมูลจากการประเมินตามวันเวลาที่นัดหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการสรุปตีความเพื่อนำไปสู่การพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี พบว่า ยังคงมีปัญหามากมายด้าน และถึงแม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โรคโควิด - 19 คลี่คลายลงและผ่านพ้นไป โดยที่ภาครัฐในประกาศให้โควิด-19 กลายเป็นโรคประจำถิ่น และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรีเริ่มมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพก็ยังคงมีปัญหาก็กลายเป็นอุปสรรคและข้อจำกัดต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ ปัญหาเชิงนโยบายระดับประเทศที่ผู้ประกอบการไม่สามารถควบคุมหรือแก้ไขได้ เช่น ปัญหาด้านนโยบายการท่องเที่ยวที่ไม่มีความชัดเจน การประกาศลดเที่ยวบินของสายการบิน

“...นโยบายการเข้าประเทศที่ไม่ชัดเจน หลังจากสถานการณ์โควิด มีการปรับเปลี่ยนไม่ชัดเจน ในบางประเทศทำให้นักท่องเที่ยวเกิดปัญหาในการเดินทาง... ข้อจำกัดของสายการบิน มีการลดเที่ยวบิน...”

(เจ้าของบริษัท ทัวร์ B 2B, 2566)

นอกจากนี้แล้วพฤติกรรมและรูปแบบการเดินทางที่เปลี่ยนไปของนักท่องเที่ยวก็เป็นปัญหาเช่นกัน โดยนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง และไม่เน้นการใช้บริการบริษัทตัวแทนท่องเที่ยวต่าง ๆ อีกทั้งการเดินทางจะเดินทางเป็นกลุ่มขนาดเล็ก อีกทั้งนักท่องเที่ยวบางส่วนไม่สนใจเรื่องการดูแลสุขภาพ การเดินทางมาท่องเที่ยวจึงมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นเพื่อการพักผ่อน และการสันทนาการ พฤติกรรมเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเช่นกัน

“รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป... เน้นการมาประเทศไทย เพื่อการสันทนาการ ไม่ได้เน้นการดูแลสุขภาพ”

(ประธานบริหาร บริษัท พี เฮลตี้ เอเชีย, 2566)

นอกจากนี้แล้ว พบว่า ยังมีปัญหาสำคัญอีกประการ คือ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และยังไม่เข้าใจว่าควรมีกิจกรรมแบบใดบ้าง ทำให้การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งจึงไม่มีความแปลกใหม่ ขาดการบูรณาการกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในแต่ละประเภทเข้าด้วยกัน และที่ผ่านมานั้นผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังคงใช้กิจกรรมแบบเดิมและยังไม่มีมีการบูรณาการโดยการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ดำเนินการอยู่ยังไม่มีการผสมผสานกันระหว่างการท่องเที่ยวแบบส่งเสริมฟื้นฟูสุขภาพกับการท่องเที่ยวแบบบำบัดหรือรักษาสุขภาพ และยังคงจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเฉพาะแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น และผู้ประกอบการยังมุ่งเน้นการทำการตลาดเชิงเดี่ยว

“ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ ยังไม่มีความรู้ที่ชัดเจน ในรูปแบบของ wellness tourism ไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงว่าควรมีกิจกรรมแบบใดบ้าง และมีภาคส่วนไหนช่วยดูแลให้ความรู้ ...ส่วนใหญ่ก็ยังคงจัดกิจกรรมแบบเดิม ๆ ซ้ำ ๆ ไม่มีการคิด หรือสร้างสรรค์กิจกรรมที่แปลกใหม่ ไม่มีการสำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยวเลย”

(กรรมการบริหารกิจการ ร้านอาหารไอ ทะเล บางสเร, 2566)

จากปัญหาดังที่กล่าวมา ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพส่วนใหญ่ต้องการกิจกรรมในรูปแบบใหม่และควรมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น เครื่องตรวจวัดความดันและตรวจวัดไขมันแบบพกพา และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย และต้องการให้เกิดการบูรณาการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแต่ละรูปแบบเข้าด้วยกัน ทั้งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแบบส่งเสริมสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแบบฟื้นฟูสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแบบบำบัดรักษาสุขภาพ ซึ่งหากมีการบูรณาการรูปแบบเหล่านี้ก็จะสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในรูปแบบใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด

“ควรมีกิจกรรมฟื้นฟูสุขภาพส่งเสริมสุขภาพ และรักษาสุขภาพเข้าด้วยกันในโปรแกรมทัวร์แต่ละครั้ง”

(นักศุภเทศกัด้าน Medical wellness tourism, 2566)

ในส่วนของการพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในครั้งนี้ พบว่า รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในการวิจัยครั้งนี้ คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบบูรณาการ ซึ่งเป็นรูปแบบการผสมผสานระหว่างการพัฒนาฟื้นฟูส่งเสริมสุขภาพ และการบำบัดรักษาโรคในเบื้องต้น ซึ่งโปรแกรมของกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในงานวิจัยนี้ เป็นไปตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย กิจกรรมบริการตรวจสุขภาพ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมปรุงอาหารสำหรับสุขภาพ กิจกรรมนวดกดจุดฝ่าเท้า และกิจกรรมสันทนาการโดยการเดินป่า และสาเหตุที่จำกัดกิจกรรมเพียง 6 กิจกรรม เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาพักในประเทศไทยด้วยเวลาที่จำกัด และกระบวนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบบูรณาการ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว โดยการสำรวจข้อมูลด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จากนั้นวิเคราะห์พฤติกรรมและความต้องการรวมทั้งศาสนาและวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว
3. กำหนดแผนกิจกรรมที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
4. ติดต่อและประสานงานกับผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องและเป็นพันธมิตรกัน อาทิ ผู้ประกอบการสถานที่พัก ผู้ประกอบการสถานพยาบาล ผู้ประกอบการสปาและนวดแผนไทยน ผู้ประกอบการร้านอาหาร และผู้ประกอบการสายการบิน
5. ติดต่อและประสานงานกับเจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยว อาทิ ตำรวจท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
6. กำหนดราคาที่เหมาะสม โดยการกำหนดต้นทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปร เพื่อให้การกำหนดราคาเหมาะสมมากที่สุด
7. ทำการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ โดยการนำเสนอข้อมูลของโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผ่านช่องทางสื่อที่หลากหลาย ได้แก่ 1) สื่อดั้งเดิม เช่น สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเฉพาะกิจ และสื่อใหม่ 2) สื่อใหม่ หรือ สื่อดิจิทัล เช่น สื่อออนไลน์ ทั้งเว็บไซต์ เฟสบุ๊กแฟนเพจ และ ไลน์ออฟฟิเชียล ฯลฯ
8. ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อสร้างความเพลิดเพลินให้กับนักท่องเที่ยว

จากนั้นจึงดำเนินการทดลองใช้กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกับนักท่องเที่ยวจำนวน 5 คน ประกอบด้วย กิจกรรมกิจกรรมในภาคเช้า ได้แก่ กิจกรรมการตรวจสุขภาพเบื้องต้น จากนั้นนำไปนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมแปลงผักปลอดสารพิษ แล้วจึงนำนักท่องเที่ยวกลับมาปรุงอาหารเพื่อสุขภาพเพื่อนำมารับประทานในมือกลางวัน ในภาคบ่ายเป็นกิจกรรมออกกำลังกายโดยการปั่นจักรยานเลียบชายหาด จากนั้นจึงเข้าสู่กิจกรรมนวดกดจุดฝ่าเท้า และเข้าสู่กิจกรรมสุดท้ายคือ กิจกรรมเดินป่าในจังหวัดบาสโลป

ผลการนำรูปแบบกิจกรรมไปทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี พบว่า ในภาพรวม นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในทุกกิจกรรม เนื่องจากทีมงานให้ความดูแลและเอาใจใส่เป็นอย่างดี และทุกกิจกรรมนั้นตอบสนองความต้องการได้เป็นอย่างดี อาทิ กิจกรรมการนวดกดจุดฝ่าเท้า นอกจากนี้แล้วยังพบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในเชิงสันทนาการ หรือกิจกรรมเดินป่าในครั้งนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากสร้างความสนุกสนานและผ่อนคลายได้เป็นอย่างดี ส่วนกิจกรรมปรุงอาหารเพื่อสุขภาพก็ได้รับความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวทั้งหมดเช่นกัน โดยทั้งหมดมีความคิดเห็นตรงกันว่าเป็นการปรุงอาหารที่แปลกและสนุกสนานมากเนื่องจากทุกคนได้มีส่วนร่วม และอาหารที่ปรุงเสร็จยังมีรสชาติอร่อยและมีประโยชน์ต่อสุขภาพมาก ในขณะที่กิจกรรมตรวจ

สุขภาพ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจค่อนข้างมาก เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของกิจกรรม ซึ่งนักท่องเที่ยวเชื่อว่าเมื่อผู้จัดกิจกรรมทราบถึงสมรรถนะด้านสุขภาพของนักท่องเที่ยว ก็จะสามารถออกแบบกิจกรรม ได้อย่างเหมาะสมดังเช่นคำให้สัมภาษณ์ของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส

“ดีครับ เป็นโปรแกรมทัวร์ที่รวมทั้งการรักษา และการฟื้นฟูเข้าด้วยกัน กิจกรรมก็สนุกสนานดีมีประโยชน์ด้วย พอใจมากชอบทุกกิจกรรม อยากให้มีการจัดบ่อย ๆ ส่วนตัวมีการบาดเจ็บและปวดที่เท้า หลังจากได้รับการนวดกดจุดฝ่าเท้า อาการดีขึ้น”

(Janaste Jacquis, 2023)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปราย ได้ดังนี้

โดยข้อค้นพบจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ในด้านสภาพปัญหาด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พบว่า เป็นสภาพปัญหาในเชิงนโยบายระดับประเทศที่ผู้ประกอบการไม่สามารถควบคุมหรือแก้ไขได้ อาทิ การประกาศลดเที่ยวบินของสายการบิน รวมถึงปัญหาด้านพฤติกรรมและรูปแบบการเดินทางที่เปลี่ยนไปของนักท่องเที่ยว และปัญหาของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเองซึ่งยังขาดความรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ทำให้กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวยังคงเป็นไปในรูปแบบเดิม ๆ สอดคล้องกับผลการวิจัยของปฐวิมล เสริฐเลิศ พบว่า ปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม บ้านโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ คือ การที่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวต้องอาศัยกลไกของรัฐเป็นหลักในการดำเนินการ ส่งผลทำให้มีผู้มีส่วนได้เสียและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เป็นส่วนน้อย และปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยตรง (ปฐวิมล เสริฐเลิศ, 2562) และยังสอดคล้องกับณารัตนา วีระกิจ และ คณะ พบว่า ปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของจังหวัดภูเก็ตเพื่อยกระดับสู่การเป็นศูนย์กลางนานาชาติการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ บุคลากรที่ดูแลการตลาดยังขาดความรู้ ความเข้าใจในพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อีกทั้งยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความเข้าใจการดูแลสุขภาพในแบบองค์รวม (ณารัตนา วีระกิจ และคณะ, 2562)

ส่วนความต้องการในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี พบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ต้องการกิจกรรมในรูปแบบใหม่ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ดำเนินการอยู่ยังไม่มี การผสมผสานกันระหว่างการท่องเที่ยวแบบส่งเสริมฟื้นฟูสุขภาพ และ การท่องเที่ยวแบบบำบัดหรือรักษาสุขภาพ และต้องการให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในกิจกรรม สอดคล้องกับ Vinaytosh, M. & Mohita, G. S. พบว่า การใช้แบบจำลอง SERVQUAL เพื่อค้นหาการรับรู้ของผู้ป่วยและความคาดหวังของบริการด้านสุขภาพของ คุณภาพการบริการและระบุพื้นที่ของการปรับปรุง และปัจจัยที่ทำให้ปลายทางเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวเชิง การแพทย์ (Vinaytosh, M. & Mohita, G. S., 2021) และยังสอดคล้องกับสถาบันทรัพยากรสุขภาพแห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ความมุ่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีที่จะช่วยตอบสนองความต้องการของ นักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น นวัตกรรม Digital Health Care เข้ามาประยุกต์ใช้ ในการให้บริการกลุ่มผู้สูงอายุหรือกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ และพัฒนาระบบบริหารจัดการข้อมูลเพื่อ การตลาดเชิงผสมผสาน เพื่อจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว (สถาบัน ทรัพยากรสุขภาพแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560)

ส่วนในด้านการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยกิจกรรมที่ถูกพัฒนาขึ้น ได้แก่ กิจกรรมบริการตรวจสุขภาพ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมปรุงอาหารสำหรับสุขภาพ กิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมนวดกดจุดฝ่าเท้า และกิจกรรมสันทนาการ (เดินป่า) ซึ่งทั้งหมดเป็นรูปแบบกิจกรรมที่เป็นการบูร

ณาการระหว่าง กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบแบบส่งเสริมฟื้นฟูสุขภาพ และ กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบบำบัดหรือรักษาสุขภาพ โดยที่การบูรณาการกิจกรรมดังที่กล่าวมาขึ้นไปตามความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของณารัตนา วีระกิจ และคณะ พบว่า การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของจังหวัดภูเก็ต คือ การนำเสนอโปรแกรมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม โดยเป็นการรวมการบริการการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และการส่งเสริมสุขภาพ นอกจากนี้แล้วกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในกิจกรรมนวดกดจุดฝ่าเท้ารักษาอาการ กิจกรรมเยี่ยมชมสวนผักปลอดสารพิษ และกิจกรรมปรุงอาหารเพื่อสุขภาพ (ณารัตนา วีระกิจ และคณะ, 2562) ซึ่งเป็นรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สอดคล้องกับผลการวิจัยของนำขวัญ วงศ์ประทุม และ ดวงศิริ ภูมิวิษุเวช พบว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของตำบลนางแล จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วยกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย เช่น การตอกเส้น การเยี่ยมชมสวนสับปะรดปลอดสารพิษและการดื่มน้ำสมุนไพร สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก การนวดกดจุด การปรุงอาหารเพื่อสุขภาพเป็นศาสตร์ด้านการรักษาของแพทย์แผนไทย เช่นเดียวกับการตอกเส้น และการดื่มน้ำสมุนไพร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ประโยชน์ต่อสุขภาพเช่นกัน (นำขวัญ วงศ์ประทุม และดวงศิริ ภูมิวิษุเวช, 2564)

การนำรูปแบบกิจกรรมไปทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี จำนวน 5 คน พบว่า ในภาพรวมของกิจกรรมฯ ครั้งนี้ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในทุกกิจกรรม เช่น กิจกรรมการนวดกดจุดฝ่าเท้า และกิจกรรมสันทนาการ (เดินร่ำ) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากว่าทุกกิจกรรมในการวิจัยนี้ได้รับการออกแบบตามข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ จึงทำให้สามารถให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในเกณฑ์ที่นักท่องเที่ยวเต็มใจที่จะจ่าย และสถานที่ในการจัดกิจกรรมสะอาดและปลอดภัย สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภาวรรณ สุวรรณสิงห์ พบว่า ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากโดยนักท่องเที่ยว มีความพึงพอใจในด้านสถานที่เป็นลำดับแรก รองลงมาด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านราคา (สุภาวรรณ สุวรรณสิงห์, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้พบองค์ความรู้ใหม่ คือ การจัดรายการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในงานวิจัยนี้ คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบบูรณาการ ประกอบด้วยกิจกรรมการจัดฟื้นฟูส่งเสริมสุขภาพ และ การบำบัดรักษาโรคในเบื้องต้น สามารถนำเสนอเป็นแบบจำลองได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบบูรณาการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปได้ว่าสภาพปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย ปัญหาเชิงนโยบายของภาครัฐที่ส่งผลต่อตัวธุรกิจท่องเที่ยว ปัญหาเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว และปัญหาด้าน

ความรู้และความเชี่ยวชาญของผู้ประกอบการ ซึ่งจากปัญหาเหล่านี้ ส่งผลให้การสร้างสรรค์กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพยังคงมีรูปแบบเดิม และทำให้ขาดการบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนความต้องการในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ต้องการกิจกรรมในรูปแบบใหม่ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ดำเนินการอยู่ยังไม่มีผลสัมฤทธิ์ระหว่างการท่องเที่ยวแบบส่งเสริมฟื้นฟูสุขภาพ และการท่องเที่ยวแบบบำบัดหรือรักษาสุขภาพ ส่งผลให้ผู้ประกอบการแต่ละรายยังคงจัดรายการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเฉพาะแบบใดแบบหนึ่งและส่งผลให้ขาดกิจกรรมที่หลากหลายและแปลกใหม่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ถูกพัฒนาขึ้น เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบบูรณาการ และในภาพรวมของการนำไปใช้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ซึ่งจากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพควรมีนโยบายและแผนกลยุทธ์รองรับสถานการณ์ดังกล่าว เนื่องจากปัญหาดังที่กล่าวเป็นปัญหาที่อยู่นอกเหนือการควบคุม การวิจัยครั้งต่อไปควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณร่วมด้วย โดยการพัฒนากิจกรรมดังกล่าวขึ้นเป็นโมเดล และทำการยืนยันโมเดลดังกล่าวด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง ซึ่งจะทำให้รูปแบบกิจกรรมมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กชธมน วงศ์คำ. (2562). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัวตำบลแกตา อำเภอกาตา จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2559). เอกสารความรู้ ผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ. สำนักงานส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2566 จาก <http://www.thaispaassociation.com/uploads/file/Spa-Knowledge.pdf>
- กรมการบริการกิจการ ร้านอาหารไอ ทะเล บางเสร่. (16 กรกฎาคม, 2566). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี. (ศิโสภา วัฒนา, ผู้สัมภาษณ์)
- จิรดาภา สนิทจันทร์. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวกรณีศึกษาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ. ใน สารนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลุ่มน้ำสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เจ้าของบริษัท ทัวร์ B 2B. (15 กรกฎาคม 2566). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี. (ศิโสภา วัฒนา, ผู้สัมภาษณ์)
- ณารัตนา วีระกิจ และคณะ. (2562). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของจังหวัดภูเก็ตเพื่อยกระดับสู่การเป็นศูนย์กลางนานาชาติการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 15(2), 35-57.
- นภาพร จันทน์ฉาย. (2563). ความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวต่อคุณภาพธุรกิจบริการเชิงสุขภาพ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- นฤมล รัตนไพจิตร และคณะ. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของผู้สูงอายุจังหวัดนครราชสีมา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- นำขวัญ วงศ์ประทุม และดวงศิริ ภูมิวิเศษ. (2564). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนตามศาสตร์พระราชา. วารสารศิลปการจัดการ, 5(2), 299-311.
- เบญจวรรณ สุจริต และชัชชัย สุจริต. (2560). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนางพญา อำเภอนาทม จังหวัดอุดรธานี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 12(2), 54-65.

- ปฏิมาศ เสริฐเลิศ. (2562). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม บ้านโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ประธานบริหาร บริษัท พี เฮลตี้ เอเชีย. (15 กรกฎาคม 2566). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี. (ศิโสภา ริวัตนา, ผู้สัมภาษณ์)
- มนไท เจริญอยู่. (2564). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของชาวไทยผู้ที่สนใจท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่. สารศาสตร์, 3(2564), 664-677.
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2564). เขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษการแพทย์ครบวงจร EECmd ธรรมศาสตร์พัทยาภิ ปายหมายการพัฒนาในอนาคต. เรียกใช้เมื่อ 5 ธันวาคม 2565 จาก <https://tu.ac.th/thammasat-pattaya-eecmd-development-goals>.
- มัทคุเทศก์ด้าน Medical wellness tourism. (16 กรกฎาคม 2566). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี. (ศิโสภา ริวัตนา, ผู้สัมภาษณ์)
- ศลิษา อีรานนท์ และประกาศิต โสภณจรัสกุล. (2559). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: ทางเลือก-ทางรอดของการ ท่องเที่ยวไทย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 8(2), 206-215.
- ศิโสภา ริวัตนา. (2566). การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี. วารสารมหาจุฬานครทรรศน์, 9(3), 12-23.
- สถาบันทรัพยากรสิ่งแวดล้อมแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2560). แนวโน้มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดี และท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันทรัพยากร สิ่งแวดล้อมแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุภาวรรณ สุวรรณสิงห์. (2561). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการใช้บริการ การท่องเที่ยวเชิง สุขภาพ. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบริการและการ ท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Delbecq, A. L. et al. (1975). Group techniques for program Planning: A guide to nominal group and Delphi processes. Glenview, IL: Scott, Foresman and Company.
- Global Wellness Institute. (2018). INTERNATIONAL WELLNESS TOURISM GROWING MUCH FASTER THAN DOMESTIC. Retrieved May 18, 2022, from [http://www.thaispaassociation.com/news_ inside.php?news_id=22](http://www.thaispaassociation.com/news_inside.php?news_id=22)
- Janaste Jacquis. (16 July 2023). DEVELOPMENT OF ACTIVITIES MODEL TO PROMOTE WELLNESS TOURISM IN CHONBURI PROVINCE. (Sisopa Riwattana, ผู้สัมภาษณ์)
- Näyhä. (2014). Method and Application. School of Forest Sciences. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Vinaytosh, M. & Mohita, G. S. (2021). Framework for Promotion of Medical Tourism: A Case of India. JGBC, 16(2021), 103-111.
- WTO. (2018). Guide for local authorities on developing sustainable tourism. Madrid, Spain: WTO.

บทความเรื่องนี้
การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม
เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

THE DEVELOPMENT OF A TEACHING MODEL BASED ON CONSTEUCTIVISM THEORY
TO ENCHANCE THE SCIENTIFIC CONCEPTS OF GEADE 12
UNDER THE JURISDICTION OF NAKHON SI THAMMARAT MUNICIPALITY

เลขหน้า 192-202

การพัฒนาแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู
โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย*

THE DEVELOPMENT OF A MODEL THAT PROMOTES PROACTIVE LEARNING
MANAGEMENT BEHAVIOR AMONG TEACHERS AT MUNICIPAL SCHOOL 1
(BAN KAO) IN PHAN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

ปริญญ์ ใจมาตุน

Pawitchaya Jaimatoun

โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) เทศบาลตำบลเมืองพาน เชียงราย ประเทศไทย

Municipal School 1 (Ban Kao), Mueang Phan Subdistrict Municipality, Chiang Rai, Thailand

Corresponding author E-mail: chayajai.cr@bk1.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 2) เพื่อพัฒนาแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 3) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลเป็นทีมวิชาการ 6 คน ครู 22 คน 2) การพัฒนาแบบ ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน 3) การศึกษาผลการใช้รูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลเป็นครู 22 คน และ 4) การประเมินรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน ครู 22 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 15 คน ผู้ปกครอง 90 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบประเมิน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.79) มีแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3 ด้าน คือ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ 2) ผลการพัฒนาแบบ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 2.1) หลักการ 2.2) จุดมุ่งหมาย 2.3) เนื้อหา 2.4) กระบวนการ 2.5) การประเมิน และ 2.6) ปัจจัยความสำเร็จและรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ผลการใช้รูปแบบ พบว่า พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4) ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้

คำสำคัญ: การพัฒนาแบบ, การส่งเสริมพฤติกรรม, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

The primary objectives of this research article are as follows: 1) The objective of this study is to investigate fundamental data in order to construct a model that facilitates the promotion of proactive learning management behaviors among teachers. 2) The aim of this research is to construct a comprehensive model that effectively promotes proactive learning management behaviors among

teachers. 3) This study seeks to analyze the outcomes of implementing the aforementioned model for promoting proactive learning management behaviors among teachers. 4) The purpose of this evaluation is to assess the effectiveness of the model in promoting proactive learning management behaviors among teachers. Using the research and development method, there are four research steps: 1) Investigation of fundamental data for the development of a model: Data was gathered from a cohort comprising six academic administrators, twenty - two teachers, and two school directors. 2) Model development: Data was collected from a sample of nine individuals who met the criteria for qualification. 3) Analysis of model implementation outcomes: A sample of twenty - two teachers was utilized to gather data. 4) Model assessment: The data was obtained through the participation of two school directors, twenty - two teachers, fifteen members of the basic education committee, and ninety parents. The study utilized various research instruments, such as interviews, questionnaires, assessments, and statistical analyses, including measures of central tendency (means) and variability (standard deviations). The research findings can be summarized as follows: 1) The analysis of fundamental data revealed that teachers exhibit a moderate level of proactive learning management behaviors ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.79). These behaviors can be fostered through three key dimensions: the design of learning activities, the management of learning processes, and the evaluation of learning outcomes. 2) The model that has been developed consists of six distinct components: principles, objectives, content, processes, assessment, and success factors. It is worth noting that this model is deemed highly suitable for the intended purpose. 3) The implementation of the model resulted in a notable enhancement of teachers' proactive learning management behaviors. 4) The evaluation of the model's impact revealed a significant degree of efficacy. The elements that exhibit the greatest efficacy are the advantages and practicability.

Keywords: Model Development, Behavior Promotion, Proactive Learning Management

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงนั้น การศึกษาเป็นกลไกที่ใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในสังคม เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทั้งนี้รูปแบบการเรียนรู้และวิธีแสวงหาความรู้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากระบบการศึกษาในรูปแบบดั้งเดิมที่มีครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนฝ่ายเดียว ไปสู่รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองที่นักเรียนสามารถแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นสิ่งท้าทายครูยุคใหม่ในการจัดองค์ความรู้ให้บังเกิดผลต่อการพัฒนาผู้เรียน ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ระบุว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ทั้งนี้สถานศึกษาจะต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนที่มีประสิทธิภาพ และจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาโดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ทำใ้รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในปัจจุบันต้องเน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูงด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่า ผู้เรียนต้องอ่าน เขียน ถามคำถาม อภิปรายร่วมกันและลงมือปฏิบัติจริง โดยคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (Raymond, Jr., 1997) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถตอบโจทย์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพราะเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎี การสร้างปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนของผู้เรียนมากกว่าเนื้อหาวิชาที่เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่มีครูผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ เป็นผู้กระตุ้นผู้เรียนหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้สถานการณ์อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (รัศมี ศรีนนท์ และคณะ, 2561) แต่ในการจัดการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกยังไม่ประสบความสำเร็จในเชิงปฏิบัติเท่าที่ควร เนื่องจากผู้สอนยังมีความเคยชินกับการสอนแบบเก่าที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Centered) ร่วมกับการขาดความรู้ความเข้าใจในการสอนแบบใหม่ที่เหมาะสมกับผู้เรียนสำหรับยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีองค์ความรู้ใหม่เกิดขึ้นมากมายในทุกวินาที การสอนแบบเดิมจะไม่สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปปฏิบัติได้ดี และอาจไม่ส่งเสริมต่อสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ ผู้สอนบางส่วนมักมุ่งเน้นการสอนอย่างไม่เป็นระบบแบบแผนหรือเลือกรูปแบบการสอนที่ไม่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน จึงอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายหรือเกิดทัศนคติในแง่ลบได้อีกด้วย (นนทลี พรธาดาวิทย์, 2561) ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนเชิงรุก ขาดทักษะการสอนที่หลากหลาย ขาดทักษะใหม่ ๆ ในการทำหน้าที่ครูยุคใหม่ที่เน้นบทบาทการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไม่มีเวลาเตรียมการสอน/ไม่เตรียมการสอน (ทิตินา แคมมณี, 2557)

โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) เป็นโรงเรียนสังกัดเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้รับนโยบายในการพัฒนาการจัดการศึกษาจากเทศบาลตำบลเมืองพาน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะพร้อมเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 แต่ยังพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพของผู้เรียนยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนดไว้ ซึ่งโรงเรียนกำหนดค่าเป้าหมายคะแนนเฉลี่ยรวมในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ไว้น้อยกว่า 70 แต่ผลการทดสอบของนักเรียนในปีการศึกษา 2564 ยังต่ำกว่าเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้หลัก คือ ภาษาไทย คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 60.48 คณิตศาสตร์ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 57.25 วิทยาศาสตร์ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 61.61 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 62.00 และภาษาอังกฤษ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 60.44 ทั้งนี้จากผลการนิเทศ การประชุมและสัมภาษณ์ครูโรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากครูยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและใช้วิธีการสอนที่เน้นการบอกความรู้ให้ผู้เรียนจดและทำแบบฝึกหัด ขาดการชี้แนะ พัฒนาและกำกับติดตามด้านการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ครูบางส่วนสอนไม่ตรงวิชาเอกจึงทำให้ขาดความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ ประกอบกับต้นสังกัดขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและพัฒนากิจการการศึกษาโดยเฉพาะบุคลากรสายงานนิเทศการศึกษา จึงทำให้ขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้แก่ครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) เนื่องจากพฤติกรรมการสอนของครูมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน มีส่วนช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมถึงมีอิทธิพลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (พิกุล เอกวรังกูร และคณะ, 2558) ผู้เรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงหรือต่ำมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการสอนหรือพฤติกรรมการสอนที่มีประสิทธิภาพของครู เพราะครูมีบทบาทโดยตรงในการประกันคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตาม

มาตรฐานการศึกษา (รุ่ง แก้วแดง, 2553) การพัฒนาครูให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพมากที่สุดจึงเป็นงานที่นักวิชาการศึกษา/ผู้นิเทศและ/หรือผู้บริหารการศึกษาจะต้องกระทำอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง (ทัศนีย์ บุญแรง, 2561)

จากสภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะรองผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูจึงศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาชั้นเรียน แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลังอำนาจและแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ แล้วนำมาสังเคราะห์และพัฒนาเป็นรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู นำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
4. เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาตามกระบวนการของการวิจัยและพัฒนา โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1. การสังเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสาร หนังสือ บทความเชิงวิจัย บทความเชิงวิชาการ งานวิจัยและเว็บไซต์ต่าง ๆ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อหาลักษณะร่วมและหาข้อสรุปร่วม เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบ ขอบข่ายและกระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

2. การศึกษาพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย แหล่งข้อมูลเป็นทีมบริหารวิชาการของโรงเรียน จำนวน 6 คน และครู จำนวน 22 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบประเมินพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและประเมินพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. การศึกษาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู จากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนเทศบาล 1 ศรีเกิด และโรงเรียนเทศบาล 7 ฝั่งหมิ่น เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาลักษณะร่วมและหาข้อสรุปร่วม เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า)

ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาเป็นกรอบในการสร้างแบบประเมินและแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากอาจารย์ในสถาบันการศึกษาระดับ อุดมศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิทยฐานะเชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและจบการศึกษาระดับปริญญาเอก เพื่อตรวจสอบและพิจารณาความสอดคล้อง และนำมาวิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 จากนั้นปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1. การยก (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) ผู้วิจัยนำผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 มาก (ร่าง) รูปแบบฯ ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการ การประเมินผลและปัจจัยความสำเร็จ

2. การตรวจสอบคุณภาพของ (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) แหล่งข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน โดยเป็นอาจารย์ในสถาบัน การศึกษาระดับอุดมศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือโดยศึกษา (ร่าง) รูปแบบฯ แล้วสร้างแบบสอบถามฉบับร่าง นำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและการใช้ภาษา และนำมาวิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 จากนั้นปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

แหล่งข้อมูลเป็นทีมบริหารวิชาการของโรงเรียน จำนวน 6 คน และครู จำนวน 22 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบประเมินพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและประเมินพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อนำมาเป็นกรอบในการสร้างแบบประเมิน แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและพิจารณาความสอดคล้อง และนำมาวิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 จากนั้นปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

แหล่งข้อมูลจำนวน 129 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครอง ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือโดยศึกษาเอกสาร ตำราเกี่ยวกับวิธีการสร้างแบบสอบถาม แล้วกำหนดโครงสร้างพร้อมทั้งประเด็นรายการในแบบสอบถาม สร้างแบบสอบถามแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาและการใช้ภาษา นำข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง

(IOC) โดยเลือกข้อที่มีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปและนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่า มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าเฉลี่ยความสอดคล้องเท่ากับ 0.93

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) พบว่า พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.79) และแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 3 ด้าน คือ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

2. ผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ทบทวนปัญหา ขั้นที่ 2 พิจารณาแนวทาง ขั้นที่ 3 สร้างความรู้ความเข้าใจ ขั้นที่ 4 ร่วมใจปฏิบัติ และขั้นที่ 5 มัดรวมความสำเร็จ 5) การประเมินผล และ 6) ปัจจัยความสำเร็จ ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) พบว่า พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 1 ผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ด้าน	ครั้งที่ 1			ครั้งที่ 2			ครั้งที่ 3			ครั้งที่ 4		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้	3.23	0.81	ปานกลาง	3.45	0.66	ปานกลาง	3.58	0.59	มาก	3.72	0.54	มาก
การจัดการเรียนรู้	3.19	0.67	ปานกลาง	3.36	0.64	ปานกลาง	3.49	0.58	ปานกลาง	3.63	0.57	มาก
การวัดผลประเมินผล	3.04	0.65	ปานกลาง	3.39	0.55	ปานกลาง	3.58	0.55	มาก	3.76	0.50	มาก
เฉลี่ย	3.16	0.72	ปานกลาง	3.40	0.62	ปานกลาง	3.55	0.58	มาก	3.70	0.54	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูโรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) มีพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในภาพรวมสูงขึ้น โดยจากการประเมินครั้งที่ 1 อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$, S.D. = 0.72) การประเมินครั้งที่ 2 อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.62) การประเมินครั้งที่ 3 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.58) และการประเมินครั้งที่ 4 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.54)

4. ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) พบว่า ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีผลการประเมินสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ

ด้านความเป็นประโยชน์ รองลงมา คือ ด้านความเป็นไปได้ ส่วนด้านที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก คือ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้องครอบคลุม

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) พบว่า พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 3 ด้าน คือ ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ สอดคล้องกับ สุพิช ชัยมงคล ที่กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก คือ ออกแบบการเรียนรู้ที่ชัดเจน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้ฝึกปฏิบัติจริง รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะที่หลากหลายในการแสวงหาองค์ความรู้ ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิดที่ซับซ้อนมากกว่าปกติ พัฒนาสื่อ เทคโนโลยี นวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ และวัดผลประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน (สุพิช ชัยมงคล, 2556) และสอดคล้องกับ นนทลี พรธาดาวิทย์ ที่กล่าวถึงบทบาทของครูผู้สอนว่าเป็นผู้วางแผนกิจกรรมหรือเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน สร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ และวางแผนเรื่องของเวลาการสอนอย่างชัดเจน (นนทลี พรธาดาวิทย์, 2561)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) พบว่า รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ทบทวนปัญหา ขั้นที่ 2 พิจารณาแนวทาง ขั้นที่ 3 สร้างความรู้ความเข้าใจ ขั้นที่ 4 ร่วมใจปฏิบัติ และขั้นที่ 5 มัดรวมความสำเร็จ 5) การประเมิน และ 6) ปักใจความสำเร็จ และผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ารูปแบบฯ มีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบฯ มีองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน ชี้ให้เห็นกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน และนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมาซึ่งสามารถตรวจสอบได้ ทั้งหลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการ การประเมินผล และปักใจความสำเร็จ ซึ่งเป็นลักษณะของรูปแบบที่ดี สอดคล้องกับ Keeves, P. J.; วาโร เฟ็งสวัสต์ และสิริรัชต์ แก้วงาม ที่กล่าวว่า รูปแบบที่จะใช้ประโยชน์ได้ควรมีส่วนสำคัญ คือ รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมา ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้ โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วย ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้ รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตการเสาะแสวงหาความรู้ได้ และจะต้องประกอบด้วย ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์แบบเชื่อมโยง (Associative Relationship) (Keeves, P. J., 1997); (วาโร เฟ็งสวัสต์, 2553); (สิริรัชต์ แก้วงาม, 2561)

3. ผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

3.1 กระบวนการของรูปแบบมีขั้นตอนที่เป็นลำดับสอดคล้องกัน โดยเฉพาะในขั้นตอนที่ 4 ร่วมใจปฏิบัติ ได้นำกระบวนการศึกษาชั้นเรียนมาใช้เป็นขั้นตอนย่อย ได้แก่ ขั้นตอนวางแผนการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนนำเสนอชั้นเรียน ขั้นตอนแลกเปลี่ยนความคิด ขั้นตอนพินิจพัฒนา และขั้นตอนศึกษาพฤติกรรม ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาวิชาชีพครู โดยเน้นการทำงานร่วมกันที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และมีการศึกษาพฤติกรรมของครูรายบุคคล ทำให้ครูมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ วิ

ระศักดิ์ แก่นอ้วน ที่กล่าวว่า การศึกษาชั้นเรียนเป็นวิธีการที่นำมาใช้ในการพัฒนาครู โดยเน้นการทำงานร่วมกันของครูที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน (วีระศักดิ์ แก่นอ้วน, 2556) และสอดคล้องกับ ดลพร เพ็ญไพบูลย์เสถียร ที่กล่าวว่า การศึกษาชั้นเรียน เป็นกระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือของครูหลาย ๆ คน เพื่อปรับปรุงพัฒนาจนส่งผลดีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเกิดจากการวางแผนการสอน การสังเกต วิเคราะห์บทเรียน รวมถึงการนำไปใช้และการสะท้อนผลบทเรียน (ดลพร เพ็ญไพบูลย์เสถียร, 2561)

3.2 มีปัจจัยความสำเร็จที่ช่วยสนับสนุนการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเสริมพลังอำนาจจากผู้บริหาร ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยการให้อำนาจ ให้โอกาส และให้การส่งเสริม รวมทั้งมีบรรยากาศการทำงานเชิงบวกที่สร้างแรงจูงใจในการทำงาน กระตุ้นให้ครูมีความพยายาม ตั้งใจและทุ่มเทความสามารถอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับ สุเมธ บุสโร ที่กล่าวว่า การที่ผู้บังคับบัญชาให้โอกาสผู้ปฏิบัติงานในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการทำงาน ผ่านกระบวนการเพิ่มศักยภาพให้กับบุคคล โดยผู้บังคับบัญชาเป็นผู้สร้างแรงจูงใจและให้ความเป็นอิสระในการตัดสินใจ ให้โอกาสและจัดหาทรัพยากรในการปฏิบัติงานให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา รวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้บุคคลในองค์กรเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกมีคุณค่า พึงพอใจและตั้งใจปฏิบัติงาน พร้อมทั้งจะพัฒนาการปฏิบัติงาน และแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้บรรลุผลสำเร็จของตนเอง และมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของตนเองและองค์กร (สุเมธ บุสโร, 2561)

4. ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการได้มาซึ่งรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นมานั้น ผ่านการสร้างและพัฒนาตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) และการศึกษาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) การพัฒนารูปแบบฯ โดยการยก (ร่าง) รูปแบบและตรวจสอบคุณภาพของ (ร่าง) รูปแบบฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก นอกจากนี้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลในการพัฒนารูปแบบฯ ยังผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญอีกจำนวน 5 ท่าน จึงทำให้สามารถนำรูปแบบฯ ไปสู่การปฏิบัติได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด ที่ได้นำเสนอการสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ไว้ 2 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบตามสมมติฐาน โดยการศึกษาค้นคว้า ทฤษฎี ความคิด รูปแบบและผลการศึกษาหรือวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบ หรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ การพัฒนารูปแบบนั้นจะต้องใช้หลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ และการศึกษาค้นคว้ามักจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบอย่างยิ่ง ผู้วิจัยอาจคิดโครงสร้างรูปแบบขึ้นมาก่อน แล้วปรับปรุงโดยอาศัยข้อเสนอแนะจากการศึกษา ค้นคว้า ทฤษฎี แนวคิด หรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ 2) การทดสอบความเที่ยงของรูปแบบ ซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลหรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ ช่วยให้การปฏิบัติพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อย หรือตัวแปรต่าง ๆ ผู้วิจัยอาจปรับปรุงใหม่โดยตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบของตน ซึ่งทำให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมยิ่งขึ้น (บุญชม ศรีสะอาด, 2559)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นรูปแบบที่มุ่งพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ

โดยมีกระบวนการศึกษาชั้นเรียนเป็นกระบวนการย่อย รวมทั้งมีการเสริมพลังอำนาจจากผู้บริหารและบรรยากาศการทำงานเชิงบวก เป็นปัจจัยความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ ดังภาพที่ 1

รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1. หลักการ

1. เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาบุคลากร มีกระบวนการที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถในการทำงานของบุคลากร ช่วยให้มีโอกาสได้รับความรู้ความคิดใหม่ๆ ปฏิบัติงานอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ช่วยให้เชื่อมโยงความรู้หรือสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการลงมือปฏิบัติ โดยครูคอยเป็นผู้แนะนำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกลวิธีและเทคนิคที่หลากหลาย
3. เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาชั้นเรียน โดยเน้นการทำงานร่วมกันของครูที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน
4. เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับแนวคิดการเสริมพลังอำนาจ เพื่อให้บุคคลมีความมั่นใจในตนเองว่ามีความสามารถในการทำงานให้สำเร็จได้ โดยเกิดจากการสร้างแรงจูงใจ การให้โอกาส การให้ความไว้วางใจ และให้สิ่งสนับสนุนต่างๆ จากผู้บริหารในองค์กร
5. เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับแนวคิดการจูงใจการกระตุ้นให้บุคคลมีความพยายาม ตั้งใจและทุ่มเทความสามารถอย่างเต็มที่ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

2. จุดมุ่งหมาย

เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

3. เนื้อหา

- เนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้
1. แนวคิดกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก
 2. การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
 3. เทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
 4. การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
 5. การประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

4. กระบวนการ

กระบวนการของรูปแบบได้มาจากการสังเคราะห์แนวคิดการพัฒนาบุคลากร โดยกำหนดเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

5. การประเมินผล

ประเมินพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

6. ปัจจัยความสำเร็จ

1. ผู้บริหารให้การเสริมพลังอำนาจ ได้แก่ ให้อำนาจ ให้โอกาสและให้การส่งเสริม
2. บรรยากาศการทำงานเชิงบวก ได้แก่ การให้คุณค่า การสร้างแรงบันดาลใจ ความร่วมมือ เป้าหมาย การเปิดใจ การสะท้อนและกำกับดูแล และการยกย่องชมเชย

ภาพที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู
โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

จากภาพที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ 5) การประเมิน และ 6) ปัจจัยความสำเร็จ กระบวนการของรูปแบบประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ทบทวนปัญหา ขั้นที่ 2 พิจารณาแนวทาง ขั้นที่ 3 สร้างความรู้ความเข้าใจ ขั้นที่ 4 ร่วมใจปฏิบัติ และขั้นที่ 5 มัดรวมความสำเร็จ ซึ่งใน ขั้นที่ 4 ร่วมใจปฏิบัติ เป็นการพัฒนาพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกันของครู มีการศึกษาและประเมินพฤติกรรมเป็นรายบุคคล โดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 4.1) วางแผนการจัดการเรียนรู้ 4.2) นำสู่ชั้นเรียน 4.3) แลกเปลี่ยนความคิด 4.4) พินิจพัฒนา และ 4.5) ศึกษาพฤติกรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านเก่า) อำเภอพาน จังหวัดเชียงรายประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ทบทวนปัญหา ขั้นที่ 2 พิจารณาแนวทาง ขั้นที่ 3 สร้างความรู้ความเข้าใจ ขั้นที่ 4 ร่วมใจปฏิบัติ และขั้นที่ 5 มัดรวมความสำเร็จ 5) การประเมิน และ 6) ปัจจัยความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการใช้รูปแบบฯ พบว่า ครูมีพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงขึ้น พิจารณาได้จากการศึกษาพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 1 มีระดับการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ด้าน และการศึกษาพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 4 โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน และผลการประเมินรูปแบบฯ ด้านความถูกต้องครอบคลุม ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีผลการประเมินสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านความเป็นประโยชน์ รองลงมา คือ ด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก และด้านความถูกต้องครอบคลุม อยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ 1) ควรพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพิ่มเติม เนื่องจากยังมีผลการประเมินด้านการจัดการเรียนรู้บางรายการยังอยู่ในระดับปานกลาง และ 2) การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาต่อบัณฑิตครูผู้สอนที่มีวิชาเอก/ประสบการณ์การสอนที่แตกต่างกัน และบางคนก็สอนไม่ตรงวิชาเอก ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้กำหนดเกณฑ์การรวมกลุ่มศึกษาชั้นเรียนในขั้นตอนที่ 4 ส่งผลให้การเรียนรู้และการพัฒนาพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ของแต่ละคนไม่เท่ากัน ดังนั้นในการนำผลการวิจัยไปใช้จึงควรพิจารณาข้อมูลพื้นฐานของครูให้มีความใกล้เคียงกัน เพื่อให้การเรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรมของครูเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่สะท้อนความรู้ ทักษะและความสามารถและคุณลักษณะที่แท้จริงของครู

เอกสารอ้างอิง

- ดลพร เพ็ญไพบูลย์เสถียร. (2561). การพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาด้วยการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) โดยวิธีการสอนแบบเปิด (Open Approach) ร่วมกับการใช้กรณีตัวอย่าง (Case Study Techniques). ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทัศนีย์ บุญแรง. (2561). การพัฒนาครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ทิตนา แคมมณี. (2557). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2561). การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2559). การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ. เรียกใช้เมื่อ 25 สิงหาคม 2564 จาก https://www.kroobannok.com/news_file/p61238851032.pdf
- พิกุล เอกวางกูร และคณะ. (2558). แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการสอนของครูการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- รัศมี ศรีนนท์ และคณะ. (2561). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 9(2), 331-343.
- รุ่ง แก้วแดง. (2553). ประวัติการศึกษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2553). การวิจัยพัฒนารูปแบบ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2(4), 1-15.
- วิระศักดิ์ แก่นอ้วน. (2556). การทำงานร่วมกันระหว่างครูกับนักศึกษาปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาที่ใช้การศึกษาระดับชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดในมุมมองของนักศึกษาปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิก.
- สิริรัชต์ แก้วงาม. (2561). การพัฒนารูปแบบการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านคู่มือสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม.
- สุพิช ชัยมงคล. (2556). กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- สุเมธ บุสโร. (2561). การเสริมพลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Keeves, P. J. (1997). Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook. Oxford, England: Pergamon Press.
- Raymond, Jr. (1997). Effects of Organizational Structure on New Housing Professional Development of Effective Mid-Level Administrative Skill. Dissertation Abstracts International, 57(8), 3417-A.

การปรับตัวสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างความยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ*

MOVING TO CIRCULAR ECONOMY FOR CORPORATE SUSTAINABLE DEVELOPMENT

วิภาวี วลีพิทักษ์เดช*, สวรรยา พินเนียม, สุริสา ประสิทธิ์แสงอารีย์, สนธยา เรืองทิรัญ

Vipavee Valeepitakdej*, Sawanya Pinniem, Surisa Prasitsaengaree, Sonthaya Ruanghiran

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Management Science, Suan Dusit University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: mynameaon24@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนขององค์กรธุรกิจ ซึ่งสังเคราะห์จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มจากการนำเสนอเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals (SDGs) 17 ประการ ซึ่งเป็นความท้าทายในระดับโลก ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนจะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพซึ่งสามารถช่วยสร้างความยั่งยืนให้แก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามเป้าหมาย SDGs บทความนี้ยังอธิบายถึงองค์ความรู้ในข้อแตกต่างของแนวคิดระหว่างเศรษฐกิจเชิงเส้นกับเศรษฐกิจหมุนเวียนต่อการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการนำเสนอกยุทธ์ในการสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนที่ควรเลือกให้เหมาะสมต่อวงจรการผลิตผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต และบริบทขององค์กร ซึ่งมีกลยุทธ์ R 10 อย่าง สำหรับการจัดการองค์กรในรูปแบบเศรษฐกิจหมุนเวียน พร้อมทั้งกรณีศึกษาจากองค์กรธุรกิจที่มีชื่อเสียง นอกจากนี้ บทความยังได้สังเคราะห์ปัญหาอุปสรรคของการสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน ทั้งปัญหาภายในองค์กรซึ่งประกอบด้วย การขาดการตระหนักถึงความสำคัญของเศรษฐกิจหมุนเวียนของพนักงานในองค์กร โครงสร้างองค์กรที่เป็นอุปสรรค มุมมองการลงทุนในเศรษฐกิจหมุนเวียนที่มองว่าเป็นเพียงค่าใช้จ่าย การขาดความร่วมมือกับเครือข่ายพันธมิตร และอุปสรรคภายนอกองค์กรซึ่งประกอบด้วย กฎหมาย ระเบียบภาครัฐ การขาดศักยภาพด้านการตลาด พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนขององค์กรซึ่งต้องเริ่มจากการมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน การเลือกและจัดทำกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับบริบทองค์กร การสร้างการตระหนักให้แก่สมาชิกองค์กร และการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรทางธุรกิจ การสร้างการสื่อสารการตลาดแก่กลุ่มลูกค้า และการรับโอกาสสนับสนุนจากภาครัฐซึ่งก็จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของทุกองค์กรประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

คำสำคัญ: เศรษฐกิจหมุนเวียน, ความยั่งยืน, กลยุทธ์เศรษฐกิจหมุนเวียน

Abstract

This academic article aims to propose a guideline for driving corporate circular economy which was studied and synthesized documents and research papers. The paper begins with the blueprint of 17 Sustainable Development Goals (SDGs) addressing the global challenges that mankind is facing. Meanwhile, it indicates how the corporate circular economy is an effective

tool for building sustainability and preserving natural resources and environment according to SDGs targets. The paper also explains the differences between the notions of linear economy and the circular economy in reducing environmental impacts. It indicates several strategies for building the circular economy which can be adopted by all companies. However, firms should select strategies appropriately by considering their product life cycles, internal production processes, and organizational contexts and environment. There are 10 R strategies that can be the best fit for firms. The paper provides case studies of circular economy management from prominent organizations. Problems that have hindered the successes of circular economy are mentioned in this article. Those problems come from both internal and external organizations. For the internal factors, most problems are found such as less awareness towards the importance of circular economy, inflexible organizational structure, fault attitude towards circular economy investment, and the problems of business partners. Meanwhile, Laws and regulations, and potential market are external factors impeding the circular economy progress. Finally, the article proposes a guideline for building the corporate circular economy which is composed of six steps as follows: setting the objective and targets, suitably selecting and creating strategies, building awareness for all members of organization, cooperating strategies with business partners, creating marketing communications for customers and seeking incentives programs from government. Those will lead to the successes of managing corporate circular economy.

Keywords: Circular Economy, Sustainability, Strategies of Circular Economies

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอยู่ภายใต้แนวคิดที่มุ่งสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหรือการมีตัวเลข GDP ที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับในระดับองค์กรธุรกิจที่ดำเนินกิจการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกำไรสูงสุด นโยบายเศรษฐกิจที่ผ่านมาจึงเป็นการดึงดูดทรัพยากรของโลกที่มีอยู่มาใช้ในกระบวนการผลิตอย่างเต็มที่และฟุ่มเฟือยเพื่อตอบสนองความต้องการอุปโภคและบริโภคอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และละเลยความยั่งยืน จนนำไปสู่การสร้างปัญหาต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การปล่อยก๊าซเรือนกระจกสะสม จนกลายเป็นปัญหาภาวะโลกร้อนซึ่งเป็นภัยคุกคามวิถีชีวิตของทั้งมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในโลก สถานการณ์ที่เข้าสู่ภาวะวิกฤติ เช่น คลื่นความร้อนที่แผ่ปกคลุมหลายประเทศทั่วโลก ประเทศลาวพบว่ามีอุณหภูมิสูงที่สุดในประวัติศาสตร์ถึง 43.4 องศาเซลเซียส กรุงเทพมหานคร อุณหภูมิสูงถึง 41 องศา หรือแม้กระทั่งประเทศในกลุ่มยุโรปได้รับผลกระทบจากคลื่นความร้อนอย่างทั่วถึงซึ่งส่งผลกระทบต่อการเกิดความแห้งแล้ง รวมทั้ง การเกิดอุทกภัยของประเทศต่าง ๆ บราซิลได้รับความเสียหายจากน้ำท่วมใน 60 เมืองทั่วประเทศ การเกิดพายุไต้ฝุ่นและดินถล่มที่ทำลายสิ่งก่อสร้างและเศรษฐกิจของประเทศฟิลิปปินส์ ผู้คนได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ปัญหาเหล่านี้เป็นผลมาจากอุณหภูมิโลกที่ร้อนขึ้นเรื่อย ๆ (Kong, A., 2023) ซึ่งต้องเร่งแก้ไข ปรับเปลี่ยนและปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนา

สหประชาชาติจึงได้มีการประกาศเจตนารมณ์การพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้วาระ Sustainable Development Goals (SDGs) เพื่อให้นานาชาติ ประเทศ และท้องถิ่นร่วมกันดำเนินการเพื่อบรรลุ 17 เป้าหมายของการสร้างความยั่งยืนที่ครอบคลุมทุกมิติทั้ง คน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมภายในปี ค.ศ. 2530 (UNDP, 2023) อาทิ เป้าหมายด้านที่ 6 มุ่งพัฒนาให้มีน้ำที่บริสุทธิ์สะอาดและการบริหารจัดการเพื่อดูแลทรัพยากรน้ำ เป้าหมายด้านที่ 7 มุ่งจัดหาพลังงานทดแทนอย่างยั่งยืน เป้าหมายด้านที่ 9 สร้างโครงสร้างอุตสาหกรรมและ

ส่งเสริมพัฒนานวัตกรรมที่ทำให้อุตสาหกรรมเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป้าหมายที่ 12 ส่งเสริมการผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน ลดของเสียและการปล่อยของเสียสู่ธรรมชาติ เป้าหมายที่ 13 ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ส่งผลต่อภาวะโลกร้อน เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน และเป้าหมายที่ 15 ป้องกัน ฟื้นฟู ดูแลระบบนิเวศบนบก ป่าไม้ ที่ดินอย่างยั่งยืน (United Nations, 2023) เป้าหมายเหล่านี้หากดำเนินการสำเร็จก็จะทำให้โลกสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติมีความยั่งยืนส่งต่อไปสู่คนรุ่นหลัง อย่างไรก็ตาม การใช้ตัวแบบเศรษฐกิจแบบเดิมเพื่อสร้างการเติบโตจะสามารถสร้างความยั่งยืนไปพร้อมกันได้จริงหรือไม่ ยังเป็นที่น่าสงสัย การพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมาก็เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างปัญหาในปัจจุบัน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นความล้มเหลวต่อความยั่งยืน ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ดำเนินการส่วนใหญ่อยู่ภายใต้สมมติฐานว่าบุคคลสามารถเลือกตัดสินใจได้ ๑ ๆ ที่จะทำให้ได้ประโยชน์สูงสุดต่อตนเองจึงไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การสร้างสมดุลต่อสิ่งรอบตัว เช่น การสร้างความยั่งยืน แต่นโยบายและเป้าหมายขององค์กรจะมุ่งสู่ การสร้างกำไรสูงสุด และแสวงหาทรัพยากรจำนวนมากมาใช้ในการผลิตและการบริโภคเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จึงก่อให้เกิดการปล่อยมลพิษและการทำลายสิ่งแวดล้อมซึ่งสะสมเป็นปัญหาเรื้อรังในปัจจุบัน ดังนั้น จึงมีการเสนอแนวคิดของเศรษฐกิจทางเลือกใหม่ที่เรียกว่า “เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)” ขึ้นมาเป็นตัวแทนของตัวแบบเศรษฐกิจกระแสหลัก เศรษฐกิจหมุนเวียน แม้ว่าจะไม่ได้ถูกระบุโดยตรงในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) แต่ด้วยแนวคิดและแนวทางมุ่งให้ความสำคัญต่อการนำทรัพยากรมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ คำนึงถึงคุณค่าและคำนึงถึงการอนุรักษ์ก็เป็นหลักการที่สอดคล้องกับการสร้างความยั่งยืนตามเป้าหมาย SDGs ด้านที่ 6, 7, 9, 12, 13 และ 15 ตามที่กล่าวมา (ProSPER, 2023)

เศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นแนวทางที่ถูกนำไปดำเนินการในบางประเทศ เช่น ประเทศในสหภาพยุโรปมีการเสนอกฎหมายเพื่อขับเคลื่อนและสนับสนุน รวมทั้งบริษัทชั้นนำของโลก Google Nike Unilever ประกาศใช้แนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียนผสมรวมกับโมเดลการบริหารจัดการธุรกิจขององค์กร อาทิ บริษัท Nike มีการจัดทำโครงการขอรับรองเท้าที่ไม่ใช่แล้วเพื่อนำไปบริจาคต่อผู้ที่ขาดแคลนรองเท้าซึ่งหากบางคู่มีคุณภาพไม่ดีพอจะนำไปให้ผู้อื่น หรือรองเท้าที่ขายไม่หมด ตกรุ่น ก็นำไป Recycle โดยการบดรองเท้า และแยกเป็นส่วนของพื้นยาง ตัวผ้าของรองเท้า โฟมกันกระแทก เพื่อนำมาทำเป็นรองเท้ารุ่นใหม่ จึงเป็นธุรกิจที่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและช่วยลดการสร้างขยะจากรองเท้าที่ไม่ใช่แล้ว อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนในประเทศกำลังพัฒนาและกลุ่มของธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กยังไม่ชัดเจน รวมทั้งสังคมยังไม่คุ้นเคยและเข้าใจ ซึ่งการเปลี่ยนผ่านและนำสู่การปฏิบัติต้องเริ่มจากความรู้ ความเข้าใจและการตระหนักถึงความสำคัญ องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจหมุนเวียนจึงควรได้รับการส่งเสริม บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจหมุนเวียน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งแนวทางการขับเคลื่อนซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการนำเศรษฐกิจหมุนเวียนไปดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรมและความยั่งยืนต่อธุรกิจและสังคม

แนวคิดและหลักการของเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)

การพัฒนาเศรษฐกิจ คือ เครื่องมือสำคัญในการต่อสู้กับปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลกเพื่อให้ได้มาซึ่งความยั่งยืนของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ กระบวนทัศน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนไปสู่โมเดลเศรษฐกิจที่มีความยั่งยืน ที่ผ่านมารัฐบาลและภาคธุรกิจของนานาประเทศใช้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ เชิงเส้น (Linear Economy) ตามกระบวนการ Take-Make-Dispose ซึ่งจะเป็นการรวบรวมทรัพยากรและวัตถุดิบมาใช้ในการกระบวนการผลิต ทำการผลิตจนได้สินค้าและบริการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค เมื่อสินค้าถูกนำไปใช้จนเก่า ผุพัง กลายเป็นขยะก็กำจัดโดยการนำไปทิ้ง เศรษฐกิจเชิงเส้นจึงมีกระบวนการผลิตแบบเปิดและปล่อยทิ้งไปเป็นขยะ ไม่มีการนำกลับมาสู่วงจรการผลิตอีกครั้ง การจัดหาวัตถุดิบก็ทำอย่างต่อเนื่องแต่ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อวัตถุดิบเหลือใช้หรือไม่ต้องการแล้ว เน้นการผลิตขนาดใหญ่ ผลิตสินค้าโดยบริษัทร้านค้าองค์กรธุรกิจจำนวนมาก

แต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตจะมีการใช้ทรัพยากรที่ไม่สมเหตุผล ปลดปล่อยให้เกิดความฟุ้งเฟ้อซึ่งกลายเป็นผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เช่น ข้อมูลที่พบว่าอุตสาหกรรมก่อสร้างซึ่งมีการใช้วัสดุก่อสร้างจำนวนมากมีส่วนในการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่ชั้นบรรยากาศโดยประมาณร้อยละ 25 - 40 ของกิจกรรมการผลิต สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงส่วนประกอบซึ่งใช้เป็นปัจจัยการผลิตถูกใช้แล้วทิ้งโดยส่วนใหญ่ ไม่ได้ถูกหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่จึงสร้างปัญหาและคุกคามต่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง (Forbes, 2021)

ในทางตรงข้าม เศรษฐกิจหมุนเวียนซึ่งเป็นสหวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ทางด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจ กลยุทธ์ธุรกิจ การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้อธิบายแนวคิดของเศรษฐกิจรูปแบบนี้ไว้ว่า ระบบที่หมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในกระบวนการผลิตโดยการนำกลับมาใช้ซ้ำ ฟันฟู ซ่อมแซม ดูแลการใช้ทรัพยากร ลดการสร้างของเสีย ใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างคุ้มค่า ผลผลิตที่เหลือทิ้งหรืออยู่ในรูปของขยะถูกนำมาเป็นทรัพยากรป้อนเข้าสู่วงจรการผลิตเพื่อสร้างผลผลิตใหม่ที่มีคุณค่าแทนที่การทิ้งเปล่า ซึ่งจะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับจุลภาค ได้แก่ องค์กรธุรกิจ ผู้บริโภค การสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ เศรษฐกิจเชิงนิเวศที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมของพื้นที่ต่าง ๆ และเศรษฐกิจระดับมหภาค อาทิ เมือง จังหวัด ประเทศและนานาชาติตอบโจทยการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนทั้งการดูแลคุณภาพของสิ่งแวดล้อม สังคม และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจควบคู่กัน (Kirchherr, J., et al., 2017) สำหรับประเทศไทยภาครัฐได้มีการประกาศเรื่องขยะให้เป็นวาระแห่งชาติ รมรณรงค์ให้จัดทำแผนลดและแยกขยะของชุมชนทั่วประเทศ สร้างกระบวนการ 3R (Reduce, Reuse, Recycle) ขึ้นในชุมชนและจัดตั้งกลุ่มนำขยะป้อนสู่โรงงานไฟฟ้าเพื่อผลิตไฟฟ้า เป็นต้น (ไทยพับลิก้า, 2561) แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนจึงสรุปได้ว่าประกอบด้วยกลไกหลัก 3 ประการ ดังนี้

1. การลดของเสียและมลพิษ เป็นหลักการสำคัญของเศรษฐกิจหมุนเวียน ซึ่งหมายความว่ากระบวนการผลิตต้องมีการวางแผนการใช้วัตถุดิบอย่างเหมาะสม ออกแบบกระบวนการผลิตที่ไม่ปล่อยของเสียและมลพิษสู่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. การหมุนเวียนกลับมาใช้ เศรษฐกิจหมุนเวียนมีหลักการของความพยายามนำผลิตภัณฑ์ วัสดุ ส่วนประกอบ หมุนเวียนกลับมาสู่วงจรการผลิตเพื่อใช้ทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดคุณค่าและคุ้มค่ามากที่สุด การหมุนเวียนใช้ในวงจรการผลิตจะช่วยลดการทิ้งโดยสูญเปล่า

3. ฟันฟูและคืนความสมดุลให้แก่ธรรมชาติ โดยการพยายามลดการใช้ทรัพยากรจากแหล่งกำเนิด แต่หมุนเวียนนำผลผลิตและของเหลือจากกระบวนการผลิตมาใช้ซ้ำ ก็จะทำให้ทรัพยากรบางชนิดที่มีอยู่อย่างจำกัดไม่ถูกนำไปใช้อย่างฟุ่มเฟือย ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็จะได้รับการดูแลและฟื้นฟูอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจเชิงเส้นก็มีแนวคิดของความยั่งยืนเช่นเดียวกับเศรษฐกิจหมุนเวียน แต่จะมีมุมมองที่แตกต่างกัน เศรษฐกิจเชิงเส้นมองความยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการลดผลกระทบทางลบต่อระบบนิเวศจากกระบวนการผลิต ในขณะที่แนวคิดของเศรษฐกิจหมุนเวียนไม่ได้เพียงแค่พยายามลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่รวมถึงผลกระทบที่ส่งผลต่อผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ อาทิ เศรษฐกิจ ชุมชน สังคม และเป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างผลประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างยั่งยืน เช่น ตัวอย่างของการทำปุ๋ยชีวซึ่งเป็นตัวการที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากถึงร้อยละ 15 ของก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยออกไปทั้งหมด โดยที่กิจกรรมการผลิตเนื้อวัวเป็นกิจกรรมที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากถึงร้อยละ 41 (UCLA100, 2023) การบริโภคเนื้อวัวจำนวนมากทั่วโลกจึงสร้างผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลกอย่างแท้จริง แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนจึงมีการผนวกการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมทางอากาศ ความยั่งยืนด้านอาหาร และการดำเนินธุรกิจร่วมกัน จึงทำให้เกิดการสร้างนวัตกรรมอาหารที่ช่วยลดการทำร้ายสิ่งแวดล้อมของโลกด้วยการผลิตเนื้อสังเคราะห์จากพืช ซึ่งมีรสชาติ เนื้อสัมผัส สี และกลิ่น เหมือนการบริโภคเนื้อวัว การทดแทน เช่นนี้ ไม่เพียงส่งผลดีต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม ยังสามารถสร้างผลประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ การจ้างงาน สร้างอาชีพใหม่ และดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างยั่งยืนไปพร้อมกัน

กลยุทธ์การสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน

ในการดำเนินการสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนให้เกิดความยั่งยืนมีข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่ต้องตระหนัก คือ การหลีกเลี่ยงหรือลดการใช้วัตถุดิบและส่วนประกอบใหม่ ๆ ในกระบวนการผลิตซึ่งอาจจะเป็นผลดีต่อสิ่งแวดล้อม แต่ก็อาจทำให้วงจรการผลิตของสินค้าอีกประเภทหนึ่งต้องใช้ทรัพยากรมากขึ้น หรือก่อให้เกิดการสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมยิ่งขึ้นได้ เช่น กรณีการรีไซเคิลสารเคมีจากพลาสติกบางประเภท เพียงเพราะต้องการลดการใช้พลาสติก แต่อาจจะยังส่งผลต่อการปล่อยคาร์บอน มีผลต่อการปนเปื้อน สร้างผลกระทบต่อภาวะโลกร้อนและอันตรายต่อผู้บริโภคยิ่งขึ้น ดังนั้น เป้าหมายในการสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนจึงต้องดำเนินการให้เหมาะสม โดยทั่วไปจะถือหลักการ พยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตลดลง แต่หมุนเวียนทรัพยากรเข้าสู่วงจรการผลิตเพื่อใช้ซ้ำ และไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คนและระบบนิเวศ ดังนั้น องค์กรจึงควรมีการเลือกใช้กลยุทธ์การหมุนเวียนในวงจรการผลิตให้สอดคล้องกับบริบท ซึ่งมี 10 กลยุทธ์ที่ถูกนำไปใช้กันอย่างกว้างขวางเรียงลำดับความเข้มข้นตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยที่ R0 จะเป็นกลยุทธ์ที่เป็นการดำเนินงานซึ่งตอบโจทย์ต่อเศรษฐกิจหมุนเวียนมากที่สุด หรือลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในกระบวนการผลิตสินค้า และกลยุทธ์ R9 จะเป็นกลยุทธ์การผลิตที่สร้างการหมุนเวียนต่ำและสะท้อนว่ายังใช้แนวทางของเศรษฐกิจเชิงเส้นมากที่สุดหรือเน้นการบริโภคทรัพยากรในกระบวนการผลิต รายละเอียดของกลยุทธ์แบบ ต่าง ๆ ปรากฏตามตารางที่ 1

จากกลยุทธ์ในตาราง R0 Refuse เป็นกลยุทธ์ปฏิเสธการใช้ผลิตภัณฑ์ วัตถุดิบหรือส่วนประกอบในกระบวนการผลิตที่ส่งผลต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติซึ่งจะเห็นว่าเป็นกลยุทธ์ที่นำทรัพยากรมาใช้ใหม่น้อยลง และการก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำมาก หรือแทบจะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น หากเรียงลำดับแล้วก็จะ เป็นกลยุทธ์ที่นำสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนชัดเจนที่สุด อย่างไรก็ตาม องค์กรธุรกิจแต่ละแห่งดำเนินธุรกิจผลิตสินค้าและบริการแตกต่างกัน กระบวนการผลิตสินค้าไม่เหมือนกัน แม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์นำไปสู่การหมุนเวียนในกระบวนการผลิต แต่อาจจะต้องใช้กลยุทธ์ R ที่ต่างกันไป ทั้งนี้ควรคำนึงว่ากลยุทธ์ R ที่เลือกใช้จะช่วยลดการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย และไม่สร้างผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นมาใหม่ โดยที่แนวทางปฏิบัติของเศรษฐกิจหมุนเวียนซึ่งองค์กรธุรกิจต่าง ๆ ได้ดำเนินการ (Mura, M., et al., 2020) มีตัวอย่าง ดังนี้

- การจัดทำ ISO 14001 มาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environment management system)
- การจัดทำ Reuse/Recover พลาสติกในองค์กร
- การปรับปรุงจุดที่หีบห่อที่ลดการใช้พลาสติก
- การจัดทำนโยบายให้แรงจูงใจแก่พนักงานในการกระตุ้น นำวัสดุ อุปกรณ์ที่เก่าหรือเสียหายเพียงเล็กน้อยมาซ่อมแซมใหม่ แทนการซื้อใหม่ทุกครั้ง
- การลดใช้ส่วนประกอบและวัสดุเท่าที่จำเป็นในการจัดทำหีบห่อ
- การรณรงค์ประหยัดพลังงานในองค์กร
- การใช้พลังงานหมุนเวียนเพื่อการผลิต
- คัดเลือกและสร้างแนวทางปฏิบัติร่วมกันกับผู้ขายปัจจัยการผลิต
- การดำเนินการตรวจสอบติดตามผลกระทบของสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมขององค์กร
- การพัฒนาสินค้าและบริการสีเขียวช่วยลดการทำลายสิ่งแวดล้อม
- การสร้างระบบ Closed-loop นำพลาสติกใช้แล้วมาหมุนเวียนเข้าสู่กระบวนการ recycle กลับมาเป็นวัสดุหรือผลิตภัณฑ์ใหม่
- การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างพลังงานทดแทน เช่น กังหันลม เซลล์แสงอาทิตย์ เป็นต้น

ตารางที่ 1 กลยุทธ์ดำเนินการเศรษฐกิจหมุนเวียน

เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)	กลยุทธ์ดำเนินการเศรษฐกิจหมุนเวียน	
	R0: Refuse	ปฏิเสธการใช้วัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติที่ทำร้ายสิ่งแวดล้อมและสร้างปัญหาในภายหลัง
	R1: Rethink	กลยุทธ์นี้เป็นกลยุทธ์ที่ทำให้องค์กรใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยการคิดก่อนที่จะตัดสินใจทั้งเป็นขยะ เช่น พิจารณาวาสตที่เหลือจากการผลิตสามารถนำมาใช้ซ้ำได้อย่างไร สามารถนำไปซ่อมแซมเพื่อใช้งานได้แทนการซื้อใหม่ได้หรือไม่ เป็นต้น
	R2: Reduce	กลยุทธ์ที่ใช้การลดวัตถุดิบและวัสดุ เช่น การลดการผลิตบรรจุภัณฑ์ที่ไม่จำเป็น
	R3: Re-use	กลยุทธ์การนำกลับมาใช้งานซ้ำ เช่น การนำวัสดุจากผลิตภัณฑ์ที่ตกรุ่น ไม่ได้จำหน่ายสู่ท้องตลาดมาใช้เป็นส่วนประกอบสินค้าใหม่
	R4: Repair	กลยุทธ์การซ่อมแซมแทนการทิ้งไป
	R5: Refurbish	กลยุทธ์การตกแต่งสินค้าเก่าให้กลายเป็นสิ่งใหม่ใช้งานได้
	R6: Remanufacture	กลยุทธ์นี้ เช่น การนำอะไหล่ที่ผ่านการใช้งานมาปรับปรุง แปรสภาพให้ใช้งานได้ตามหน้าที่ตามเดิม
	R7: Repurpose	กลยุทธ์นี้ เช่น การนำอะไหล่หรือปัจจัยการผลิตมาเข้าสู่กระบวนการผลิตสินค้าใหม่ตอบสนองการใช้งานแบบใหม่ หน้าที่ใหม่
	R8: Recycle	กลยุทธ์การนำสินค้า ส่วนประกอบ วัตถุดิบที่ผ่านการใช้งานแล้วมาทำให้คุณภาพเหมือนเดิมหรือได้คุณภาพต่ำกว่าเดิม แต่ใช้งานได้
เศรษฐกิจเชิงเส้น (Linear Economy)	R9: Recover	กลยุทธ์นี้จะกำจัดผลิตภัณฑ์ที่หมดอายุโดยใช้กระบวนการจัดการอย่างเหมาะสม

กรณีศึกษาจากบริษัท Michelin ผู้ผลิตยางรถยนต์ชั้นนำของโลกซึ่งร่วมมือบริษัท SCG ในฐานะคู่ค้าที่มีโรงงานผลิตจำนวน 6 แห่งในประเทศไทย ใช้แนวคิด Reduce Reuse Renewable และ Recycle ในกระบวนการผลิต โดยในแต่ละปีปริมาณการใช้รถยนต์จะมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ก่อให้เกิดการสร้างขยะจากยางรถยนต์ บริษัท Michelin จึงนำกลยุทธ์ 4Rs และการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อระบบนิเวศ ยืดอายุการใช้งานมาใช้เพื่อให้เกิดการประหยัดการใช้ทรัพยากรโลก และใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ ลดการทำลายสิ่งแวดล้อม เติบโตพร้อมกับการ

สร้างความยั่งยืนไปด้วยกัน และกรณีศึกษาจากรัฐบาลประเทศเนเธอร์แลนด์ที่สนับสนุนการสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนอย่างจริงจังทั้งการตั้งเป้าหมายลดการใช้ปัจจัยการผลิตขั้นต้นลงร้อยละ 50 ภายในปี 2030 การออกแบบสินค้าโดยที่วัสดุน้อยลง การนำสินค้าที่ใช้งานแล้วกลับมาใช้ใหม่ การจัดตั้งแพลตฟอร์มกลางให้ผู้ใช้มีส่วนได้เสีย อาทิ หน่วยงานของรัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา ร่วมกันเสนอความคิดและทำงานร่วมกัน สร้างช่องทางให้เอกชนเข้าถึงหน่วยงานภาครัฐอย่างสะดวก และให้สิทธิพิเศษทางภาษี แรงจูงใจต่าง ๆ รวมทั้งการให้ความรู้เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนอย่างมีประสิทธิภาพ (Thaipublica, 2561)

แม้ว่ากลยุทธ์และแนวทางต่าง ๆ ได้มีการนำไปดำเนินการจากองค์กรธุรกิจ แต่การสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนยังต้องการความร่วมมือร่วมใจในการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง ซึ่งจากรายงานของ CGRI. พบว่า ในปี 2023 มีเพียงร้อยละ 7.2 ของทั้งโลกที่วัสดุ อะไหล่ วัตถุดิบ ส่วนประกอบและสินค้าที่ใช้แล้วถูกนำกลับมาใช้ซ้ำในวงจรของกระบวนการผลิต ยังเป็นสัดส่วนที่ต่ำ แสดงถึงการมีช่องว่างที่กว้างในการปรับจากเศรษฐกิจเชิงเส้นไปสู่เศรษฐกิจหมุนเวียน หากจะปรับเปลี่ยนเพื่อลดช่องว่างจำเป็นต้องทราบถึงปัญหาอุปสรรคจากการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนซึ่งมีการศึกษาวิจัยอย่างกว้างขวาง โดยผู้เขียนได้มีการสังเคราะห์จากงานวิจัยเหล่านั้น (CGRI, 2023) ดังต่อไปนี้

ปัญหาอุปสรรคของการสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน

ปัญหาอุปสรรคภายในองค์กร

1. การตระหนักถึงความสำคัญของเศรษฐกิจหมุนเวียน

ปัญหาประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคของการสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนในองค์กร คือ พนักงานขาดการตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของเศรษฐกิจหมุนเวียน งานวิจัยหลายชิ้น พบว่า การตระหนักอย่างจริงจังมีความสัมพันธ์ที่สูงกับความเต็มใจในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนขององค์กร ทศนคติจึงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมขององค์กรในการดำเนินงาน (Singh, M. P., et al., 2018) แต่การตระหนักเป็นผลมาจากการได้รับองค์ความรู้และความเข้าใจถึงความสำคัญของเศรษฐกิจหมุนเวียน แล้วจึงส่งผลต่อการเริ่มต้นและลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม การตระหนักยังเกิดจากแรงกระตุ้นจากผู้มีส่วนได้เสียทั้งหลาย เช่น นานาชาติ ภาคสังคม ประชาชน ลูกค้า คู่แข่งทางธุรกิจ องค์กรและผู้บริหาร เป็นต้น

2. ปัญหาที่มาจากโครงสร้างขององค์กร

โครงสร้างขององค์กร คือ สิ่งที่กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของงานที่บุคลากรต้องทำ รวมทั้ง การขึ้นตรงและประสานงานกับคนอื่น ๆ ภายในองค์กร จากการศึกษาวิจัย หนึ่งในอุปสรรคของการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานไปสู่เศรษฐกิจหมุนเวียน คือ ฝ่ายงานต่าง ๆ ภายในโครงสร้างองค์กรซึ่งมีหน้าที่ เป้าหมายและวัฒนธรรมการทำงานแตกต่างกันไป มีแนวทางในการทำงานไม่ตรงกัน จึงเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียน (Liu, Y., & Bai, Y., 2014) เช่น ฝ่ายผลิตต้องการนำวัสดุและส่วนประกอบที่ผ่านการใช้งานมาใช้เป็นปัจจัยนำเข้าสำหรับกระบวนการผลิต แต่ฝ่ายการตลาดไม่เห็นด้วย เพราะเกรงว่าสินค้าจะยังไม่สามารถทำการตลาดแก่ลูกค้าได้ ก็จะทำให้ไม่สามารถสร้างจุดร่วมระหว่างสองฝ่ายได้ นอกจากนี้ ยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารจะกระทบต่อความต่อเนื่องของการขับเคลื่อนกลยุทธ์เศรษฐกิจหมุนเวียนให้สำเร็จ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ ผู้บริหารหรือผู้จัดการคนใหม่ที่มีแนวทางเปลี่ยนไปอาจจะทำให้ต้องทบทวนกลยุทธ์ใหม่ ปัญหาโครงสร้างยังรวมถึงการขาดงบประมาณสนับสนุน ทำให้ไม่สามารถลงทุนด้านเทคโนโลยีสำหรับกระบวนการผลิตให้ตอบโจทย์เป้าหมายด้านนี้ และปัญหาการขาดทรัพยากรบุคคลซึ่งมีความรู้และเชี่ยวชาญในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้พบว่า เป็นอุปสรรคโดยเฉพาะองค์กรธุรกิจขนาดกลางและเล็ก

3. มุมมองการลงทุนในเศรษฐกิจหมุนเวียน

การส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนขององค์กรจะก้าวหน้าหรือไม่ขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้บริหาร บางองค์กรมองว่าการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียน คือ การลงทุนเพื่อความยั่งยืนขององค์กรและของโลก แต่หลายองค์กรเห็นว่าเป็นต้นทุนที่เพิ่มขึ้นขององค์กร ดังนั้น เมื่อมุมมองเห็นว่าเป็นค่าใช้จ่ายก็ไม่อยากจะจ่ายเพื่อการลงทุน เพราะสิ้นเปลือง ฝายงานต่าง ๆ จึงไม่มีงบประมาณสำหรับการดำเนินงานจึงทำให้การขับเคลื่อนหยุดชะงักลง (Mura, M., et al., 2020)

4. เครือข่ายพันธมิตร

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนให้เติบโตอย่างขาดความร่วมมือจากเครือข่ายพันธมิตรคู่ค้าอย่างเป็นระบบหลายองค์กรมีมุมมองต่อพันธมิตรคู่ค้าแบบเดิม คือ ผู้ขายปัจจัยการผลิตจะเป็นผู้หาปัจจัยและป้อนให้แก่องค์กร แต่ที่จริงแล้วลูกค้าของธุรกิจสามารถอยู่ในสถานะผู้ขายปัจจัยการผลิตให้แก่องค์กรได้ เช่น ธุรกิจที่ซื้อขวดน้ำดื่มพลาสติกจากองค์กร ก็อาจจะเป็นผู้ขายปัจจัยการผลิตที่มีศักยภาพในการนำขวดพลาสติกที่ใช้แล้วกลายเป็นขยะกลับมาขายให้แก่องค์กรอีกครั้ง เพื่อเกิดการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

ปัญหาอุปสรรคภายนอกองค์กร

5. กฎหมาย กฎ ระเบียบภาครัฐ

การดำเนินตามแนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียนให้ประสบผลสำเร็จไม่ใช่เฉพาะมีปัจจัยภายในองค์กรที่เอื้ออำนวยเท่านั้น แต่บริบทภายนอกองค์กรก็มีส่วนสำคัญ ได้แก่ กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ การสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานราชการซึ่งมีส่วนทำให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการให้ความสนใจจากประชาชนและภาคธุรกิจ ซึ่งพบว่า หลายประเทศยังขาดการสร้างความแรงจูงใจจากรัฐบาลเพื่อให้ภาคธุรกิจสามารถดำเนินงานและยืนระยะได้นาน เช่น ภาษี แหล่งเงินทุน การอุดหนุนสิ่งเหล่านี้ย่อมนำไปสู่การพัฒนาสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง (Singh, M. P., et al., 2018)

6. ศักยภาพด้านการตลาดรองรับ

Liu, Y., & Bai, Y. พบว่า การตลาดเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียน การยอมรับและความนิยมจากลูกค้ามีผลทำให้ธุรกิจเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตสินค้าและบริการไปสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนได้รวดเร็วขึ้น (Liu, Y., & Bai, Y., 2014) ปัญหา คือ องค์กรยังไม่เกิดความมั่นใจว่าสินค้าที่ผลิตมีอุปสงค์และมีความเต็มใจซื้อจากลูกค้า จึงขาดแรงจูงใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียน ผลการวิจัยได้ยืนยันเช่นเดียวกันว่าการกดดันจากสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการดำเนินการขององค์กร (Singh, M. P., et al., 2018)

7. สังคมขาดแรงจูงใจที่จะมีส่วนร่วมสร้างระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน

การตระหนักถึงความสำคัญของระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและการดูแลสิ่งแวดล้อมได้รับความสนใจแค่เพียงบางกลุ่มหรือเฉพาะบางช่วงเวลา คนส่วนใหญ่ยังคำนึงถึงความสะดวกสบายใกล้ตัว พฤติกรรมของคนในสังคมยังเคยชินกับวิถีชีวิตแบบเดิม ซื้อสินค้าตามที่ต้องการและถูกใจซึ่งจะส่งผลต่อการผลิตสินค้าที่เกินความจำเป็นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ อาทิ การออกแบบเสื้อผ้าแฟชั่นใหม่ทุกฤดูกาลเพื่อขายแก่ผู้ซื้อ การนำกลับมาใช้ใหม่จึงไม่จำเป็นและไม่เป็นที่ปรารถนาของผู้ซื้อ อีกทั้งอุปสรรคที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ต้นทุนการผลิต การพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนให้ประสบความสำเร็จต้องมีการปรับกระบวนการผลิตซึ่งธุรกิจอาจจะต้องลงทุนเพิ่ม เช่น กระบวนการนำเส้นใยผ้ากลับมาใช้ซ้ำต้องใช้เทคโนโลยีและเทคนิคใหม่ ๆ จึงทำให้ผู้ผลิตที่มีค่าใช้จ่ายเพิ่มต้องตั้งราคาสินค้าให้สูงขึ้นเพื่อคงกำไรไว้ จึงทำให้คนไม่ต้องการซื้อสินค้าที่มีราคาแพงกว่าที่เคยซื้อ สังคมโดยส่วนใหญ่จึงขาดแรงจูงใจในการสนับสนุนสินค้าซึ่งก็เป็นอุปสรรคต่อบริษัทที่ตั้งใจดำเนินงานด้วยระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Weavabel, 2022)

แนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน

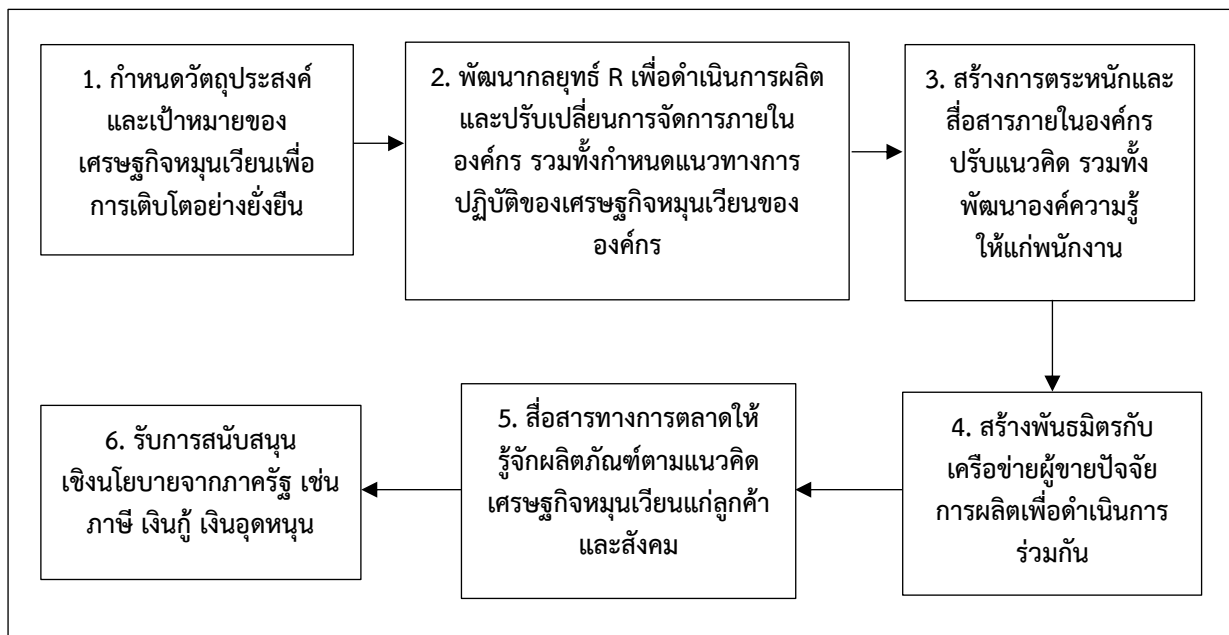
จากปัญหาและอุปสรรคจากงานวิจัย ผู้เขียนได้ทำการสังเคราะห์ให้เห็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนองค์กรให้เกิดความยั่งยืนซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์

การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็น สิ่งแรกที่องค์กรและทีมบริหารต้องดำเนินการ การบริหารจัดการขององค์กรที่มีทิศทางชัดเจน พนักงานจะทราบวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการขององค์กร

2. พัฒนากลยุทธ์เศรษฐกิจหมุนเวียน

องค์กรดำเนินการเลือกและจัดทำกลยุทธ์เศรษฐกิจหมุนเวียน R ให้เหมาะสมกับธุรกิจ โดยคำนึงถึงทรัพยากรและบริบทขององค์กร ซึ่งกลยุทธ์ระดับองค์กรจะนำไปสู่การวางกลยุทธ์ระดับล่างและแผนงานของแต่ละฝ่าย อย่างไรก็ตาม การพัฒนากลยุทธ์อาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการ หรือการจัดวางโครงสร้างองค์กรใหม่เพื่อให้การทำงานคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรมีการสร้างแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับเศรษฐกิจหมุนเวียนให้สมาชิกองค์กรนำไปศึกษา และแนวทางขององค์กรยังสามารถนำไปสื่อสารให้แก่สังคมภายนอกทราบอย่างชัดเจน

ภาพที่ 1 แนวทางการดำเนินงานเศรษฐกิจหมุนเวียนขององค์กร

3. สร้างการตระหนักและพัฒนาความรู้

สร้างการตระหนักให้สมาชิกขององค์กรทราบถึงความสำคัญและประโยชน์ของการดำเนินธุรกิจด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อให้ทิศทางตรงกันทั้งองค์กร ขณะเดียวกันการพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเป็นสิ่งจำเป็น รวมทั้งการรับสมัครบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านนี้ก็เป็นแนวทางหนึ่งที่จะสร้างความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

4. สร้างเครือข่ายพันธมิตร

สร้างพันธมิตรเครือข่ายและคัดเลือกผู้ขายปัจจัยการผลิตให้ตอบโจทย์วัตถุประสงค์ของการปรับสู่ธุรกิจในรูปแบบเศรษฐกิจหมุนเวียน ปรับแนวคิดการหาผู้ขายปัจจัยการผลิตที่อาจจะเป็นลูกค้าขององค์กรซึ่งจะทำให้สร้างการหมุนเวียนโดยการจัดซื้อสินค้าที่ใช้แล้วของลูกค้าป้อนเข้าสู่กระบวนการผลิตขององค์กร

5. สื่อสารการตลาดแก่ลูกค้าและสังคม

สร้างการสื่อสารทางการตลาดให้แก่ผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน และสื่อสารองค์กรเกี่ยวกับความยั่งยืนแก่ลูกค้าเพื่อช่วยสร้างการยอมรับทางการตลาดร่วมกัน

6. รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

แสวงหาโอกาสจากการสนับสนุนของภาครัฐและร่วมดำเนินงานตามกฎหมาย กติกา มาตรการเพื่อดูแลสิ่งแวดล้อมและสร้างความยั่งยืน เช่น การเข้าร่วมมาตรการสร้างแรงจูงใจด้านภาษีแก่ธุรกิจ การแสวงหาแหล่งเงินทุนเพื่อการลงทุนเทคโนโลยีสำหรับการผลิต เข้าร่วมมาตรการอุดหนุนนวัตกรรมดีตามแนวทางเพื่อความยั่งยืน มาตรการที่เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การเก็บภาษีเกี่ยวกับการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาครัฐ เป็นต้น

สรุป

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นสิ่งที่จำเป็นเร่งด่วนของโลกและสังคม สืบเนื่องมาจากปัญหาและภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกมิติทั้งคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นผลพวงมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยมานานนับปี เศรษฐกิจหมุนเวียนจึงเป็นแนวทางที่จะช่วยพลิกฟื้นให้เกิดความยั่งยืน โดยมีแนวคิดหลักในการบริหารจัดการที่เลือกและลดการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ไม่สร้างผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น นำสิ่งที่เหลือใช้หมุนเวียนกลับเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ องค์กรสามารถเลือกใช้กลยุทธ์ R หมุนเวียนซึ่งมีหลายกลยุทธ์ ให้นำไปดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม การสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนให้สำเร็จร่วมกัน จำเป็นต้องเร่งแก้ไขปัญหาอุปสรรคซึ่งพบว่าเป็นปัญหาจากภายในองค์กร อาทิ การตระหนักถึงความสำคัญของเศรษฐกิจหมุนเวียน โครงสร้างและการบริหารองค์กร มุมมองของการลงทุนเศรษฐกิจหมุนเวียน เครือข่ายพันธมิตรคู่ค้า และปัญหาอุปสรรคภายนอกองค์กร ได้แก่ กฎ กติกา ระเบียบภาครัฐ ศักยภาพด้านการตลาดและการมีส่วนร่วมของสังคม โดยแนวทางการสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนที่องค์กรต่าง ๆ สามารถนำไปดำเนินงานประกอบด้วยขั้นตอน ได้แก่ กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเศรษฐกิจหมุนเวียนขององค์กรให้ชัดเจน พัฒนากลยุทธ์เศรษฐกิจหมุนเวียน สร้างการตระหนักและพัฒนาความรู้แก่สมาชิกองค์กร สร้างเครือข่ายพันธมิตรกับคู่ค้า สื่อสารการตลาดแก่ลูกค้าและสังคม และแสวงหาการสนับสนุนจากภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

- ไทยพับลิก้า. (2561). Circular Economy: The Future We Create (3) แนวทางการจัดการขยะเชื่อมโยง Circular Waste Value Chain. เรียกใช้เมื่อ 8 สิงหาคม 2566 จาก <https://thaipublica.org/2018/07/scg-circular-economy-the-future-we-create4/>
- CGRi. (2023). The Circularity Gap Reporting Initiative: a global score for circularity. Retrieved July 20, 2023, from <https://www.circularity-gap.world/?fbclid=IwAR1RiDYaJEcbS4iXvQEmbFS9yKNTeqHP5EjAWc7B-YUMhP1KtEx6KtQ4bdk>
- Forbes. (2021). The construction industry is getting greener: Why, How, And What's changing? Retrieved July 10, 2023, from <https://www.forbes.com/sites/sap/2021/08/25/the-construction-industry-is-getting-greener-why-how-and-whats-changing/?sh=7837affc52bc>

- Kirchherr, J., et al. (2017). Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions. *Resources, conservation and recycling*, 127, 221-232. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.09.005> .
- Kong, A. (2023). Another year for the record books: a recap of the main extreme weather events in summer 2023. Retrieved November 1, 2023, from <https://earth.org/another-year-for-the-record-books-a-recap-of-the-main-extreme-weather-events-in-summer-2023/>
- Liu, Y., & Bai, Y. (2014). An exploration of firms' awareness and behavior of developing circular economy: an empirical research in China. *Conservation and Recycling*, 87, 145- 152. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2014.04.002>.
- Mura, M., et al. (2020). Circular economy in Italian SMEs: A multi-method study. *Journal of Cleaner Production*, 245, 118821. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.118821>.
- ProSPER. (2023). Circular economy integration for sustainable built environment education. Retrieved July 12, 2023, from <https://prospernet.ias.unu.edu/projects/current-projects/circular-economy-integration-for-sustainable-built-environment-education/>
- Singh, M. P., et al. (2018). Developing an extended theory of planned behavior model to explore circular economy readiness in manufacturing MSMEs, India. *Resources, Conservation and Recycling*, 135, 313-322. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.07.015>.
- Thaipublica. (2561). Circular Economy: the Future We Create (3) เรียนรู้ประสบการณ์ระดับโลก-ถอดโมเดลองค์กรธุรกิจชั้นนำ. Retrieved สิงหาคม 8 , 2566, from <https://thaipublica.org/2018/07/scg-circular-economy-the-future-we-create/>
- UCLA100. (2023). Climate burgers: breaking down the science of plant-based meat. Retrieved July 11, 2023, from <https://100.ucla.edu/impact/breaking-down-the-science-of-plant-based-meat>
- UNDP. (2023). What are the sustainable development goals? Retrieved July 9 , 2023, from <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>
- United Nations. (2023). Sustainable Development Goals. Retrieved July 14, 2023, from <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
- Weavabel. (2022). What are the drivers and barriers to a circular economy? Retrieved November 1, 2023, from <https://www.weavabel.com/blog/what-are-the-drivers-and-barriers-to-a-circular-economy>

การพัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2560 - 2563 *

DEVELOPMENT CARE MODELS AND ENHANCEMENT QUALITY OF LIFE FOR ALL AGE GROUPS WITH DISTRICT HEALTH SYSTEM IN SAN PA TONG DISTRICT CHIANG MAI YEAR 2017 - 2020

ทวีศิลป์ ชัยชนะ

Taweessin Chaichana

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสันป่าตอง เชียงใหม่ ประเทศไทย

San Pa Tong District Public Health Office, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: sintawee3@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัย 2) พัฒนาทีมงานสานภาคีเครือข่ายตามบริบทของพื้นที่ผ่านการปฏิบัติจริง 3) ศึกษาผลลัพธ์ผลกระทบเชิงบวกจากการดำเนินงาน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างคือคณะทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิต จำนวน 1,626 คน เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การจดบันทึก การสังเกต เครื่องบันทึกเสียง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยค้นหาด้านเนื้อหาสาระจากการสำรวจ รายงานการประชุม ประเมินเอกสาร และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ขั้นตอนกระบวนการพัฒนารูปแบบการดูแล 15 ขั้นตอน ก่อเกิดรูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพ ที่มีกิจกรรมสำคัญ 7 ข้อ คือ 1) การศึกษาค้นคว้าปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน 2) ร่วมคิดและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน 3) วิเคราะห์ทุนทางสังคมที่มีศักยภาพในชุมชน 4) จัดทำแผนงานโครงการแก้ไขปัญหา 5) ปฏิบัติตามนโยบายและยุทธศาสตร์ที่กำหนด 6) ติดตามและประเมินผล 7) ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาพระดับพื้นที่ โดยมีการพัฒนาศักยภาพทีมงานสานภาคีเครือข่าย พัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอตามบริบทของพื้นที่ผ่านการปฏิบัติจริง เกิดผลลัพธ์ที่ดีและผลกระทบเชิงบวก ด้านสุขภาพ ด้านสังคม และระดับบุคคล เกิดนวัตกรรมชุมชน มีการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาพพื้นที่ ทำให้ประชาชนมีความรอบรู้ทางด้านสุขภาพมากขึ้น สามารถลดปัจจัยทางสังคมและปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการเจ็บป่วยของประชาชนในพื้นที่

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, คุณภาพชีวิต, การดูแล, ระบบสุขภาพอำเภอ

Abstract

This study aims to 1) Develop care models and enhance quality of life for all age groups. 2) Develop a team to build network partners according to the local context through actual practice. 3) Study the results of positive impacts from operations. It is participatory action research. The sample group was the Quality of Life Development Working Group, totaling 1,626 people. Research tools used interviews, questionnaires, note-taking, observation, and audio recorders.

Data collection by searching for content from surveys meeting minutes Evaluate documents and qualitative data analysis using content analysis. The research results found that The process of developing a care model of 15 steps creates a care model and enhances the quality of life of all age groups through the health system. There are 7 important activities: 1) Studying and researching problems and finding the causes of problems that occur in the community. 2) Participate in thinking and creating development methods to solve and reduce community problems. 3) Analyze potential social capital in the community. 4) Prepare a project plan to solve problems. 5) Follow the specified policies and strategies. 6) Monitor and evaluate 7) Driving participatory public policy: Local health constitution By developing the potential of the team to join the network to develop care models and enhance the quality of life of all age groups with the district health system according to the context of the area through actual practice. There are good results and positive impacts on health, society, and the individual level. Community innovation is born Participatory public policy has been driven: the Area Health Statute. Make people more knowledgeable about health. Can reduce social factors and environmental factors that affect the illness of people in the area.

Keywords: Model Development, Quality of Life, Care, District Health System

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดประเด็นการพัฒนาบริการปฐมภูมิไว้ เป็นการปฏิรูประบบสุขภาพปฐมภูมิที่เป็นจุดเปลี่ยนด้านสาธารณสุขครั้งสำคัญของประเทศไทย คือการบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่มุ่งหมายดูแลสุขภาพของบุคคลในลักษณะองค์รวม ต่อเนื่อง ผสมผสาน ครอบคลุม เชื่อมโยงกับครอบครัว ชุมชน เชื่อมโยงระบบบริการทางการแพทย์ระดับทุติยภูมิและตติยภูมิ โดยตราพระราชบัญญัติระบบสุขภาพปฐมภูมิ พ.ศ. 2562 มาบังคับใช้ (พระราชบัญญัติระบบสุขภาพปฐมภูมิ, 2562)

จากการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอที่ผ่านมา พบว่าขบวนการที่ขาดไป (Iceberg model) ที่พีธกร ศรีบุตรวงศ์ได้ศึกษาไว้ ประกอบด้วย 1) ระดับวิธิตด พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นเรื่องของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข 2) ระดับกลไกการขับเคลื่อน พบว่าคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ยังมองการแก้ไขปัญหาที่เนื่องงานเป็นหลักไม่ได้มองกลไกการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิต 3) ระดับประเด็นปัญหา พบว่าการกำหนดประเด็นปัญหาคุณภาพชีวิต ขาดข้อมูลพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ถูกโน้มน้าว (Influence) โดยบุคคลหรือส่วนราชการ ขาดความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ 4) ระดับเครื่องมือกระบวนการ พบว่าขบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องมือกระบวนการหรือแนวทางที่ชัดเจน 5) ระดับกิจกรรม พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่มีการกำหนดยุทธศาสตร์ และ 6) ระดับตัวชี้วัดความสำเร็จ พบว่าการกำหนดตัวชี้วัดที่เป็นนามธรรม(Unity of Team, Customer Focus, Community Participation, Appreciate, Resource sharing, Essential Care) (พีธกร ศรีบุตรวงศ์, 2560)

สะท้อนได้ว่าการขับเคลื่อนยังติดกับงานด้านสุขภาพ ไม่สามารถก้าวข้ามไปสู่งานคุณภาพชีวิตที่มีชุมชนเป็นฐาน ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ควรเพิ่มตัวชี้วัดร่วมของภาคีเครือข่ายด้วย ดังนั้น ระดับวิธิตดที่รอบด้านและประเด็นถูกกำหนดอย่างมีส่วนร่วม ตัวชี้วัดความสำเร็จจะสอดคล้องและเกิดผลประโยชน์ต่อหน่วยงานทุกภาคส่วนไปโดยปริยาย และคณะทำงานทุกระดับขาดการพัฒนาในด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพ ชีวิต การวินิจฉัยชุมชน ต่อยอดทุนทางสังคม กลไกการทำงานด้านแผนงานโครงการ และการบริหารจัดการเครือข่าย จึง

ต้องพัฒนาเครือข่ายให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีและมีส่วนร่วม จะส่งผลให้ประชาชนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เกิดการบูรณาการเป้าหมายทิศทางและยุทธศาสตร์ร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนอย่างเป็นองค์รวม มีความเป็นเจ้าของ เกิดภาวะการนำร่วมกัน และประสานความร่วมมือในการนำไปสู่การสร้างเสริมให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน มีสุขภาวะทางกาย จิต และสังคม เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและเกิดความยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2565); (กลุ่มงานพัฒนาคุณภาพและรูปแบบบริการ, 2562)

ระบบพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอถือเป็นจุดคานงัดที่สำคัญในการปฏิรูประบบสุขภาพที่เป็นการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนด้วยการบูรณาการทรัพยากรภายใต้บริบทของพื้นที่ผ่านกระบวนการขึ้นชมและการจัดการความรู้ ส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งตนเองได้และไม่ทอดทิ้งกัน แล้วยังน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาปรับใช้ นำไปสู่สุขภาวะในการดำเนินชีวิตและสร้างสัมฤทธิ์ผลแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายคือคุณภาพชีวิตของประชาชน สามารถพึ่งตนเอง ดูแลสุขภาพและคุณภาพชีวิตของตนเองได้ อยู่ในชุมชนที่เอื้ออาทรไม่ทอดทิ้งกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพระดับอำเภอเพื่อมุ่งสู่อำเภอจัดการตนเอง
2. สร้างทีมงานสานภาคีเครือข่ายและพัฒนาศักยภาพในการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพระดับอำเภอตามบริบทของพื้นที่ผ่านการปฏิบัติจริง
3. ศึกษาผลลัพธ์และผลกระทบเชิงบวกจากการพัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอ

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) ประชากรผู้ให้ข้อมูล คือคณะทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน จำนวน 1,626 คน ดำเนินการ ปี พ.ศ. 2560 ถึง ปี พ.ศ. 2563 เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ประเด็นสนทนากลุ่ม ประเด็นประชาคม ระดับหมู่บ้าน ประเด็นประชุมเชิงปฏิบัติการระดับตำบล ประเด็นประชุมระดับอำเภอ แบบสังเกต เครื่องบันทึกเสียง แบบสำรวจ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การศึกษาเอกสาร โดยใช้เครื่องมือมาตรฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีส่วนร่วม การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) ได้รับอนุมัติจริยธรรมวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ โครงการเลขที่ 52/2565 วันที่ 3 ตุลาคม 2565 และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาและบริบทอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

อำเภอสันป่าตอง ประกอบด้วย 11 ตำบล 120 หมู่บ้าน ประชากรจำนวน 73,816 คน มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 13 แห่ง บุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข จำนวน 657 คน ปัญหาสุขภาพสำคัญ คือโรคไม่ติดต่อได้แก่ โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดสมอง โรคหัวใจ และอุบัติเหตุจากการขนส่ง, โรคติดต่อได้แก่ วัณโรคและโรคไข้เลือดออก เป็นอำเภอขนาดใหญ่การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อสุขภาพที่ดี พบช่องว่างในการปฏิบัติงานที่เป็นปัจจัยสำคัญคือหน่วยงานและองค์กรดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ด้านสุขภาพและด้านสังคมมีการแยกส่วนการทำงานออกจากกันอย่างชัดเจน ระดับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ชุมชน และประชาชนที่เป็นเจ้าของปัญหามีน้อย มองมิติการทำงานด้านสุขภาพมากกว่ามิติทางสังคมที่เป็นสุขภาพหรือปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ขาดการบูรณาการที่เหมาะสม

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนขบวนการพัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพระดับอำเภอเพื่อมุ่งสู่อำเภอจัดการตนเอง ที่ได้จากการประมวลเอกสารและวิเคราะห์ข้อมูล 15 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทำบันทึกความเข้าใจสัญญาความร่วมมือดำเนินการ(MOU) ภายใต้โครงการพัฒนารูปแบบการจัดการระบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอในเขตสุขภาพที่ 1 ระหว่าง คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กับ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สนับสนุนงบประมาณโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ขั้นตอนที่ 2 แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาสุขภาพอำเภอสันป่าตอง(DHB), แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอสันป่าตอง (พขอ), แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล (พขต) และแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับหมู่บ้าน (พชม)

ขั้นตอนที่ 3 คณะทำงานดำเนินการสร้างความเข้าใจ ด้วยการประชุมชี้แจง ทำประชาคมหมู่บ้านสนทนากลุ่ม คั้นข้อมูล วิเคราะห์สถานการณ์ วิเคราะห์ปัญหา และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาระดับพื้นที่

ขั้นตอนที่ 4 ประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล เรียงลำดับความสำคัญของปัญหา พิจารณาคัดเลือกประเด็นที่เป็นเรื่องเร่งด่วนโดยวิธีการประเมินด้วยตารางตัดสินใจ (Multi-variable decision) มีตัวแปรที่ใช้ในการตัดสินใจคือขนาดของปัญหา ความรุนแรงของปัญหา ความยากง่ายในการแก้ปัญหา และความร่วมมือของชุมชน เห็นชอบขับเคลื่อนประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชน 6 ประเด็น

ขั้นตอนที่ 5 คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอสันป่าตองแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชนอำเภอสันป่าตอง 6 ประเด็น

ขั้นตอนที่ 6 คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับหมู่บ้านดำเนินการทำประชาคม สนทนากลุ่ม คั้นข้อมูล และดำเนินการวินิจฉัยชุมชน ในด้านสถานการณ์สุขภาพ สิ่งแวดล้อม สภาพสังคมเศรษฐกิจ ความทุกข์ของประชาชนในพื้นที่รวมถึงปัจจัยกำหนดสุขภาพอื่นที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

ขั้นตอนที่ 7 คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบลจัดประชุมเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์ผลการวินิจฉัยชุมชนของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับหมู่บ้าน เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ วิเคราะห์ข้อมูล กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาระดับพื้นที่ และจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพระดับตำบลประจำปี 2560 - 2563

ขั้นตอนที่ 8 พัฒนาศักยภาพคณะทำงานระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้านและทีมคณะทำงานที่จะทำหน้าที่เสริมหนุน (Coach) ของพื้นที่ ตามความต้องการเพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานหรือเมื่อพื้นที่มีความประสงค์ จากทีมกลางของโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการระบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอในเขตสุขภาพที่ 1

ขั้นตอนที่ 9 จัดตั้งกลุ่ม LINE ของทีมกลางของโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการระบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอในเขตสุขภาพที่ 1 และคณะทำงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอสันป่าตอง ใช้ชื่อกลุ่มว่า “8DHC” เพื่อความสะดวกในการสื่อสารการทำงาน

ขั้นตอนที่ 10 ดำเนินการเยี่ยมเสริมพลังในระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องโดยคณะนิเทศติดตามและประเมินผล ของโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการระบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอในเขตสุขภาพที่ 1 และทีมนิเทศติดตามประเมินผลของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอสันป่าตอง

ขั้นตอนที่ 11 พัฒนาศักยภาพทีมพื้นเพองค์กรกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอสันป่าตองและคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนและคณะทำงานระดับตำบลหมู่บ้าน โดยการประชุมและการถอดบทเรียน

ขั้นตอนที่ 12 มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติงานทั้งในและนอกพื้นที่อำเภอ สันป่าตอง และ 8 อำเภอที่ร่วมโครงการ โดยมีนักศึกษาระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษาเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดการดำเนินงานในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 13 จัดมหกรรมวิชาการ การถอดบทเรียน นวัตกรรม การพัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอ เพื่อต่อยอดและขยายผลเพื่อการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 14 ส่งเสริมสนับสนุนการนำเสนอผลงานและการเผยแพร่ขบวนการพัฒนารูปแบบสู่ระดับการประชุมวิชาการ ในสถาบันการศึกษา, เขตสุขภาพที่ 1, สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข, วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร, สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 กรมควบคุมโรค, สถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (มสพช.) และเวทีเสวนาวิชาการระดับประเทศ

ขั้นตอนที่ 15 ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนอำเภอสันป่าตอง ให้เป็นนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาพพื้นที่ ครอบคลุมตำบลในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 3 การสร้างทีมงานสานภาคีเครือข่ายและพัฒนาศักยภาพในการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพระดับอำเภอตามบริบทของพื้นที่ผ่านการปฏิบัติจริง

อำเภอสันป่าตองสร้างทีมงานระดับอำเภอโดยแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบสุขภาพอำเภอ สร้างทีมงานระดับตำบลโดยแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล 13 คณะ สร้างทีมงานระดับปฏิบัติการโดยแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชน 6 คณะ และสร้างทีมงานระดับหมู่บ้านโดยแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับหมู่บ้าน 120 คณะ สานภาคีเครือข่ายโดยบูรณาการกับคณะกรรมการเฉพาะกิจของแต่ละหน่วยงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และเข้าร่วมโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการระบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอในเขตสุขภาพที่ 1 ประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน แพร่ น่านและจังหวัดพะเยา เพื่อถ่ายทอดและต่อยอดทุนเดิมในพื้นที่ให้มีการจัดการระบบสุขภาพอำเภอ มีการพัฒนาศักยภาพทีมงาน โดยประชุมเชิงปฏิบัติ ศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการลงนามบันทึกความเข้าใจการร่วมมือดำเนินการโครงการฯ ระหว่างคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กับอำเภอ สันป่าตอง สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ส่วนที่ 4 รูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2560 - 2563

จากการวิจัยพบว่ารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2560 - 2563 ที่เชื่อมโยงมิติหมู่บ้าน มิติตำบล มิติอำเภอ ภายใต้รูปแบบเมืองคัมภีร์ประกอบ 7 กิจกรรมสำคัญ ประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 1 การค้นหาปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชนหรือองค์กรอย่างมีส่วนร่วม คือการศึกษาสถานการณ์ปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ เพื่อให้เห็นสภาพปัญหา รวมถึงศักยภาพของชุมชน เพื่อนำไปสู่การค้นหาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับบริบทของชุมชนโดยการจัดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน

กิจกรรมที่ 2 ร่วมคิดและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือองค์กร เพื่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือองค์กร สนองต่อความต้องการของชุมชนหรือองค์กร คือการร่วมกันวินิจฉัยชุมชน คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ได้แก่การประสานการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เทคนิควิธีการวินิจฉัยชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ร่วม สร้างคุณค่าการพัฒนาคุณภาพชีวิต “คนสันป่าตองไม่ทอดทิ้งกัน” ร่วมเป็นโจทย์ ต่อยอดการพัฒนา และการประยุกต์ใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมที่มีศักยภาพในพื้นที่ โดยนำข้อมูลที่ได้รับการประชาคมหมู่บ้านมาเป็นข้อมูล นำเข้าในการประชุมเชิงปฏิบัติการระดับตำบลจัดทำแผนพัฒนาสุขภาวะตำบล และนำข้อมูลระดับตำบล มาประมวลข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ได้รูปแบบวิธีการพัฒนาโดยทีมงานเลขานุการและนำเสนอในที่ประชุมระดับ อำเภอเห็นชอบ

กิจกรรมที่ 3 การดำเนินการวิเคราะห์ทุนทางสังคมที่มีศักยภาพในชุมชนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้น เกิดคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยทุนมนุษย์ และทุนที่เป็นสถาบัน โดยการจัดประชุมระดับตำบลร่วมกัน วิเคราะห์ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

กิจกรรมที่ 4 การดำเนินงานจัดทำแผนงานโครงการแก้ไขปัญหาและร่วมดำเนินกิจกรรมโครงการ ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมตามช่วงวัยและความหลากหลายของประเด็น ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน (PDCA) ประกอบด้วย โครงการสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนา รูปแบบงานและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอสันป่าตอง 5 โครงการ, โครงการแก้ไขปัญหา ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชน 6 โครงการ, โครงการที่ขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ประชาชนระดับพื้นที่ 19 โครงการ โดยคณะทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกระดับจัดทำโครงการตามปัญหาที่พบ จากการประชาคมหมู่บ้าน ประชุมเชิงปฏิบัติการระดับตำบล และมติที่ประชุมระดับอำเภอ

กิจกรรมที่ 5 การปฏิบัติตามนโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิต ทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอสันป่าตอง คือการศึกษารูปแบบการนำนโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนารูปแบบ การดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยสู่การปฏิบัติอย่างบูรณาการ ก้าวข้ามหน่วยงาน เชื่อมโยงตัวชี้วัด ได้ ประโยชน์ร่วมกัน เป็นทีมที่มีเอกภาพมองประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา แสวงการมีส่วนร่วมของ ประชาชน มีการชื่นชมยินดี มีการแบ่งปันทรัพยากร.และดูแลความจำเป็นพื้นฐานในทุกกลุ่มวัย

กิจกรรมที่ 6 การติดตามและประเมินผลและเสริมแรงอย่างมีส่วนร่วม จากคณะนิเทศ ติดตาม ประเมินผล ของโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการระบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบ สุขภาพอำเภอในเขตสุขภาพที่ 1 และทีมนิเทศติดตามประเมินผลของ พหุ.อำเภอสันป่าตอง

กิจกรรมที่ 7 ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตให้เป็นนโยบายสาธารณะแบบ มีส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาวะระดับพื้นที่ คือขบวนการต่อยอดจากผลลัพธ์ที่ได้จากการพัฒนารูปแบบการดูแลและ เสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัย และการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมี ส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาวะระดับพื้นที่ จากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ นำมาขับเคลื่อนในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง โดย ทีมงานระดับตำบล

ส่วนที่ 5 ผลลัพธ์และผลกระทบเชิงบวกจากการพัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัย ด้วยระบบสุขภาพอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาผลลัพธ์ที่ได้จากการพัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพ อำเภอสันป่าตอง ตามขั้นตอนกระบวนการพัฒนา 15 ขั้นตอน และองค์ประกอบ 7 กิจกรรมสำคัญ ทำให้เกิด ผลลัพธ์ที่ดีด้านสุขภาพ พบว่าสถานการณ์ย้อนหลัง 5 ปี พบว่าประเด็นปัญหา 6 ประเด็นมีอัตราการป่วยที่มีแนวโน้ม ลดลง สำหรับผลกระทบเชิงบวกที่เกิดขึ้นคือการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาวะ พื้นที่ ครอบคลุมตำบล เกิดการจัดการปัญหาด้วยชุมชน เพื่อชุมชน เป็นชุมชนเข้มแข็ง

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 พัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพระดับอำเภอเพื่อมุ่งสู่อำเภอจัดการตนเอง โดยดำเนินการตามขั้นตอนขบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัย 15 ขั้นตอนก่อเกิดรูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอ สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้รูปแบบเมืองคัมภีร์ประกอบกิจกรรมสำคัญ คือกิจกรรมที่ 1 การศึกษาค้นคว้าปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชนหรือองค์กรอย่างมีส่วนร่วม พบว่ามีการร่วมกันวินิจฉัยชุมชนและจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพระดับตำบล (แผนปี 2560 - 2563) ครบทุกแห่ง มีโครงการแก้ไขปัญหในระดับหมู่บ้านครบทุกหมู่บ้าน แสดงถึงการมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยชุมชน เพื่อชุมชน มีโครงการแก้ไขประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบคุณภาพชีวิตประชาชนอำเภอสันป่าตอง 6 โครงการ และมีโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอ 5 โครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กอบกุล สว่างศุภชัย และคณะ ที่ศึกษาเรื่องการขับเคลื่อนเวทีสมัชชาสุขภาพระดับอำเภอสู่วาระ พขอ.: บริบทอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานเข้าสู่วาระพขอ. คือการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการทำงานค้นหาปัญหาของพื้นที่อย่างเป็นระบบ การยอมรับและร่วมแก้ไขปัญหของคณะทำงาน ความรู้สึกที่ชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของปัญหาและร่วมดำเนินงานในพื้นที่ (กอบกุล สว่างศุภชัย และคณะ, 2562) สอดคล้องงานวิจัยของ ภูติห เตชาดิวัฒน์ และคณะ ศึกษาโครงการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคณะกรรมการคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ พบว่าคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ เป็นรูปแบบและกลไกที่ก่อให้เกิดการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและประชาชนในระดับพื้นที่ในการจัดการสุขภาพของตนเองและการมุ่งไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในลักษณะการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (ภูติห เตชาดิวัฒน์ และคณะ, 2564) และสอดคล้องงานวิจัยของ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2531) กิจกรรมที่ 2 ร่วมคิดและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือองค์กรเพื่อการสร้างสรรคสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือองค์กรตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนหรือองค์กร พบว่ามีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอร่วมกับคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่สนับสนุนงบประมาณ วิชาการ และการนิเทศงานติดตามประเมินผล เป็นกรอบแนวคิดทิศทางและระยะเวลาการขับเคลื่อนการพัฒนา ระยะ 4 ปี (2560 - 2563) กลยุทธ์การพัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัย 6 แผนงาน ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบให้เป็นรูปธรรมและเกิด ผลลัพธ์ที่ดี ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ พรเทพ ศิริวนารังสรรค์ และคณะ ศึกษาเรื่องการจัดการบริหารสาธารณสุขระดับอำเภอ กรณีศึกษาพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่าการพัฒนาระบบและกลไกการทำงานจะต้องอำนวยการให้ส่วนราชการในภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องมาทำงานบูรณาการในระดับอำเภอ โดยต้องร่วมกันจัดทำยุทธศาสตร์สุขภาพระดับอำเภอมีการพัฒนาระบบข้อมูลให้มีความเชื่อมโยง (พรเทพ ศิริวนารังสรรค์ และคณะ, 2561) กิจกรรมที่ 3 ดำเนินการวิเคราะห์ทุนทางสังคมที่มีศักยภาพในชุมชนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน พบว่าแต่ละตำบลมีทุนทางสังคมที่มีศักยภาพและนำมาใช้ประโยชน์ได้ ประกอบด้วยกองทุนสุขภาพตำบล หน่วยราชการ ทีมหมอครอบครัว (Family care team) หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลจัดการสุขภาพะ วิสาหกิจชุมชน หนึ่งตำบลหนึ่งโครงการแก้ปัญหาสุขภาพ (One Tabun One Project) โรงเรียน อสม. โรงเรียนนวัตกรรมการสุขภาพะชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุ งานศพปลอดสุราและควินรูปการจัดการขยะชุมชน เป็นต้น มองเห็นคุณค่าการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ สมยศ ศรีจารนัย ที่ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำของประชาชน ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 4 พบว่าการขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พขอ.) มีข้อจำกัด ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการทุกภาคส่วนในแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและทุนทาง

สังคม (สมยศ ศรีจารณัย, 2561) กิจกรรมที่ 4 การดำเนินงานจัดทำแผนงานโครงการแก้ไขปัญหและร่วมดำเนินกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมตามช่วงวัยและความหลากหลายของประเด็นปัญหาอย่างมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน พบว่าการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนารูปแบบ มีการจัดทำแผนงานโครงการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนารูปแบบงานและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัย 5 โครงการโครงการแก้ไขประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต 6 โครงการ โครงการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ 19 โครงการและพบว่ากองทุนสุขภาพตำบลมีจำนวนโครงการแก้ไขปัญหสุขภาพและคุณภาพชีวิตของปี 2562 เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ร้อยละ 92.33 โครงการประเภทที่ 2 สนับสนุนกลุ่มและองค์กรประชาชน เพิ่มขึ้นมากที่สุดร้อยละ 192.80 ความครอบคลุมหมู่บ้านร้อยละ 100 งบประมาณโครงการภาพรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 48.26 ทุกภาคีร่วมดำเนินกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กอบกุล สว่างศ์ดัย และคณะ ศึกษาเรื่องการขับเคลื่อนเวทีสมัชชาสุขภาพระดับอำเภอสู่ วาระ พขอ.: บริบทอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานเข้าสู่วาระพขอ. คือการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายจากทุกภาคส่วนในการทำงานค้นหาปัญหาของพื้นที่อย่างเป็นระบบ การยอมรับและร่วมแก้ไขปัญหของคณะทำงานโดยผ่านวาระพขอ. (กอบกุล สว่างศ์ดัย และคณะ, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรเทพ ศิริวนารังสรรค์ และคณะ ศึกษาเรื่องการจัดบริการสาธารณสุขระดับอำเภอ กรณีศึกษาพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่าการพัฒนาระบบและกลไกการทำงานจะต้องอำนวยความสะดวกให้ส่วนราชการต่างๆ ในภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องมาทำงานบูรณาการในระดับอำเภอ โดยต้องร่วมกันจัดทำยุทธศาสตร์สุขภาพระดับอำเภอ ให้มีการประสานงานในพื้นที่ มีการเพิ่มสมรรถนะบุคลากรให้เกิดทักษะในการบูรณาการร่วมกันในพื้นที่ และมีการบูรณาการงบประมาณจากทุกแหล่งทุน (พรเทพ ศิริวนารังสรรค์ และคณะ, 2561) กิจกรรมที่ 5 การปฏิบัติตามนโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยเป็นหน้าที่ของพขอ. อำเภอสันป่าตองที่ประสานคณะทำงานที่เกี่ยวข้องดำเนินกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ก้าวข้ามหน่วยงาน เชื่อมโยงตัวชี้วัดและได้รับประโยชน์ร่วมกัน การดำเนินงานตามแผนงานโครงการบรรลุตามเป้าประสงค์ที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรเทพ ศิริวนารังสรรค์ และคณะ ศึกษาเรื่องการจัดบริการสาธารณสุขระดับอำเภอ กรณีศึกษาพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่าการพัฒนาระบบและกลไกการทำงานจะต้องอำนวยความสะดวกให้ส่วนราชการในภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องมาทำงานบูรณาการในระดับอำเภอ โดยต้องร่วมกันจัดทำยุทธศาสตร์สุขภาพระดับอำเภอ (พรเทพ ศิริวนารังสรรค์ และคณะ, 2561) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พุทธชัย มาลัย ศึกษาวิจัยโครงการการประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอ อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ ปี 2565 พบว่า กลไกการบริหารของ พขอ. การได้มาของคณะกรรมการ พขอ. และกลไกการบริหารงานของ มีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการรายประเด็น เพื่อทำหน้าที่รับนโยบายจากพื้นที่เสนอต่อ พขอ. และถ่ายทอดนโยบาย พขอ. สู่พื้นที่เพื่อนำไปปฏิบัติ การกำหนดเป้าหมายและแผนยุทธศาสตร์ของ พขอ. เน้นการขับเคลื่อนนโยบายที่เสนอขึ้นมาจากพื้นที่โดยผสมผสานกับประเด็นนโยบายจากระดับจังหวัด การกำกับติดตามการดำเนินงานโครงการของ พขอ. มีการติดตามงานในรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ การให้การสนับสนุนและการแก้ไขปัญหในการนำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการไปดำเนินการ เน้นส่งเสริมความเป็นเจ้าของ (พุทธชัย มาลัย, 2565) กิจกรรมที่ 6 การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานและเสริมแรงอย่างมีส่วนร่วม พบว่ามีการนิเทศงานติดตามประเมินผลแบบเสริมแรง โดยคณะนิเทศ ติดตาม ประเมินผล ของโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการระบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอในเขตสุขภาพที่ 1 และทีมนิเทศติดตามประเมินผลของ พขอ. อำเภอสันป่าตองมีการประเมินผลแบบเสริมแรงในเวทีถอดบทเรียนในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนแก้ไขประเด็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีการนำเสนอผลการพัฒนารูปแบบในระดับจังหวัดเชียงใหม่ การประชุมวิชาการของคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , การประชุมวิชาการของคณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดเชียงใหม่ ประชุมวิชาการระดับเขต

สุขภาพที่ 1, การนำเสนอในระดับภาคที่วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธรจังหวัดอุบลราชธานี, สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ถอดบทเรียนกระบวนการกลไกปฏิบัติงานของ พชอ.อำเภอสันป่าตอง, ถอดบทเรียนกลไกปฏิบัติงานของ พชอ.อำเภอสันป่าตองของสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข, ประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาระบบข้อมูลระดับพื้นที่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพชุมชน (มสพช.) และวิชาการระดับประเทศ โดยร่วมเสวนา “สายธาร.การพัฒนา พชอ.” ส่งผลทำให้เกิดขบวนการพัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอ มีคุณค่ามากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิวนาภรณ์ เงินราง ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอต่อการพิชิตผล จังหวัดอุบลราชธานี พบว่ารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอประกอบด้วย ขั้นตอนการวิเคราะห์สภาพปัญหาการพัฒนาคณะกรรมการและเครือข่าย การนิเทศ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (ศิวนาภรณ์ เงินราง, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูติทิ เตชาดิวัฒน์ และคณะ ศึกษาโครงการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคณะกรรมการคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ พบว่า พชอ. ที่ดำเนินการในระดับดี จะมีการกำกับติดตามการดำเนินงานโดยเน้นรูปแบบไม่เป็นการ มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและสม่ำเสมอ (ภูติทิ เตชาดิวัฒน์ และคณะ, 2564) และกิจกรรมที่ 7 ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบคุณภาพชีวิตประชาชนอำเภอสันป่าตอง ให้เป็นนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาพระดับพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนจัดการตนเองด้านคุณภาพชีวิตที่จะทำให้เกิดความเสมอภาค มีส่วนร่วม และมั่นคงยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพภายในบริบทของชุมชน พบว่าจากความสำเร็จการขับเคลื่อนของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตตำบลบ้านกลางขยายผลสู่การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาพระดับพื้นที่ครบทุกตำบลในพื้นที่ของอำเภอสันป่าตอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ วงศ์คำ ศึกษากระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมระดับท้องถิ่น รวมทั้งการติดตามผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนนโยบายและเสนอแนวทางโอกาสพัฒนาสู่ชุมชนจัดการตนเองด้านสุขภาพที่ยั่งยืน พบว่ากระบวนการสำคัญ 5 ขั้นตอนคือ ขั้นการก่อตัวของนโยบาย ขั้นการเตรียมข้อเสนอร่างนโยบาย ขั้นการตัดสินใจกำหนดเป็นนโยบาย ขั้นการประกาศใช้นโยบาย และขั้นการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะและการติดตาม (จุฑามาศ วงศ์คำ, 2562)

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 สร้างทีมงานสานภาคีเครือข่ายและพัฒนาศักยภาพในการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพระดับอำเภอตามบริบทของพื้นที่ผ่านการปฏิบัติจริง พบว่า การได้มาซึ่งรูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอ เกิดจากปัจจัยที่สำคัญ คือการสร้างทีมงาน สานสัมพันธ์ภาคีเครือข่ายและพัฒนาศักยภาพทีมงานให้มีคุณภาพ ประกอบด้วยคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอ, และคณะทำงานทุกระดับ ที่เชื่อมประสานการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบคุณภาพชีวิตประชาชน เริ่มจากการจัดทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อวินิจฉัยชุมชน จัดทำแผนพัฒนาสุขภาพระดับตำบล กำหนดประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบคุณภาพชีวิตประชาชน เป็นการบริหารจัดการเครือข่ายที่เกี่ยวข้องผ่านและจัดตั้งเป็นคณะทำงานหลักในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหา สานภาคีเครือข่ายได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ(สสส.) และภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมยศ ศรีจารนัย ศึกษาเรื่องบทบาทของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำของประชาชน ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 4 พบว่า การขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) มีข้อจำกัด ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการทุกภาคส่วนในแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ศักยภาพของทีมงาน ทูทางสังคม ข้อมูล การมีส่วนร่วมของประชาชน และภาระงานในส่วนของภาครัฐ (สมยศ ศรีจารนัย, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิระติ เวียงนาค ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ

พขอ. มีส่วนร่วมในด้านการวางแผนและการตัดสินใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการปฏิบัติการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านผลประโยชน์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านการตรวจสอบและประเมินผลโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (กิริติ เวียงนาค, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ การพิจารณาว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ มากเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ อย่างสลับซับซ้อน มิใช่ด้านใดด้านหนึ่ง จะต้องพิจารณาถึงมิติการมีส่วนร่วมและบริบทสภาพสิ่งแวดล้อม (ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พุทธชัย มาลัย ศึกษาโครงการการประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอ อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ 2565 พบว่ากลไกการบริหารของ พขอ. การได้มาของคณะกรรมการ พขอ. พบว่า มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ พขอ. ในด้านการกำหนดเกณฑ์และคุณสมบัติของคณะกรรมการสอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกฯ โครงสร้างและกลไกการบริหารงานมีการจัดตั้งคณะกรรมการรายประเด็น เพื่อทำหน้าที่รับนโยบายจากพื้นที่เสนอต่อ พขอ. และถ่ายทอดนโยบาย พขอ. สู่พื้นที่เพื่อนำไปปฏิบัติการกำหนดเป้าหมายและแผนยุทธศาสตร์ของ พขอ. เน้นการขับเคลื่อนนโยบายที่เสนอขึ้นมาจากพื้นที่โดยผสมผสานกับประเด็นนโยบายจากระดับจังหวัด การกำกับติดตามการดำเนินงานโครงการของ พขอ. มีการติดตามงานในรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (พุทธชัย มาลัย, 2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดินันท์ ดวงตา ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ของอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ พบว่า สภาพปัญหาการดำเนินงาน ด้านคณะกรรมการขาดความเข้าใจแนวทางการดำเนินงาน และบทบาทหน้าที่ ด้านงบประมาณ การบริหารงบประมาณขาดประสิทธิภาพ ดังนั้นการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อน โดยอาศัยหลักการ ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (ศักดินันท์ ดวงตา, 2565)

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 พบว่าการพัฒนารูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2560-2563 ก่อเกิดผลลัพธ์ที่ดีด้านสุขภาพและผลกระทบเชิงบวกที่สำคัญคือการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาพในพื้นที่ อธิปไตยว่ามีการพัฒนาขบวนการแก้ไขปัญหามานุษยศาสตร์ผ่านแผนงานโครงการทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ โดยนำปัญหาที่มีผลกระทบคุณภาพชีวิตประชาชนของพื้นที่ มาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาพในพื้นที่ เริ่มจากการเรียนรู้จากตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ: ธรรมนูญสุขภาพในพื้นที่ พื้นที่เทศบาลตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน แล้วมาขับเคลื่อนในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง โดยเริ่มจากการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาพในพื้นที่ ของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตตำบลบ้านกลาง ต่อยอดขยายเครือข่ายการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาพในพื้นที่ ครบทุกตำบลในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑามาศ วงศ์คำ ที่ศึกษาวิจัยกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลางมีการดำเนินงานที่สำคัญ 5 ขั้นตอนคือ ขั้นการก่อตัวของนโยบาย, ขั้นการตัดสินใจกำหนดเป็นนโยบาย, ขั้นการประกาศใช้นโยบาย และขั้นการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะและการติดตามประเมินผล (จุฑามาศ วงศ์คำ, 2562) โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและเชื่อมโยงประเด็นปัญหาพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 6 ประเด็นปัญหาเกิดนวัตกรรมสุขภาพชุมชนที่เป็นผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการนำร่องแก้ไขปัญหาคำคัญของพื้นที่ 19 เรื่อง และงานวิจัยในระดับอำเภอ 1 เรื่อง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้อาศัยหลักการตามแนวคิดระบบสุขภาพอำเภอ คือ UCCARE ประกอบด้วยการทำงานร่วมกันในระดับอำเภอ, การให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายและประชาชนหรือการใช้ชุมชนเป็นฐาน, การมีส่วนร่วมของเครือข่ายและชุมชน, การทำงานจนเกิดคุณค่าทั้งผู้รับบริการและผู้ให้บริการเอง, การแบ่งปันทรัพยากรและการพัฒนาบุคลากร, และการให้บริการสุขภาพตามบริบทที่จำเป็น โดยประเด็นในการขับเคลื่อนนั้นได้มาจากขบวนการวิญญูชน ส่งผลให้การดำเนินการเป็นที่ยอมรับ มีทิศทางที่ชัดเจน และพัฒนาไปสู่เป้าหมายการพัฒนา รูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอ สันป่าตอง โดยมีเกียรติบัตรเพื่อแสดงความชื่นชม จากกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์กรมหาชน) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ทีมงานขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกระดับที่เข้มแข็ง มียุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคีเครือข่ายและภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนา รูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตในทุกมิติ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีความต่อเนื่องและมีกิจกรรมการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภายใต้โจทย์ร่วมของพื้นที่ นำสู่การเชื่อมโยงประเด็นปัญหา ขับเคลื่อนเป็นนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม: ธรรมนูญสุขภาพพื้นที่ เพื่อเป้าหมายเดียวกันคือความผาสุกแก่คนทุกกลุ่มวัย ข้อเสนอแนะในการพัฒนาสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิต ควรมีการศึกษาบริบทพื้นที่ที่ดำเนินงานในทุกมิติ เพื่อที่จะสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม ควรจัดเรียงลำดับขั้นตอนขบวนการพัฒนา รูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอเพื่อบูรณาการตนเองทั้งแนวราบและแนวดิ่งกับภาคีเครือข่าย และสร้างทีมงานระดับอำเภอ ระดับตำบล ระดับหมู่บ้าน และทีมงานขับเคลื่อนแก้ไขปัญหามีคุณภาพ ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ และร่วมดำเนินการตามบริบทของพื้นที่ผ่านการปฏิบัติจริง รวมทั้งควรมีการหนุนเสริมจากฝ่ายวิชาการทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงานและสถาบันการศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การเยี่ยมเสริมพลังและชื่นชมการทำงาน และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการบริหารจัดการเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ, การศึกษาการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการตนเอง พึ่งพาตนเอง ส่งเสริมการจัดการสุขภาวะครัวเรือน เป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง และควรศึกษาขบวนการพัฒนาศักยภาพตำบลจัดการคุณภาพชีวิต

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตด้วยระบบสุขภาพอำเภอ อำเภอ สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2560-2563” สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยพลังสามัคคี สานพลังภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องและการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนอย่างบูรณาการ ขอขอบพระคุณคณะพยาบาลศาสตรมหาวิทยาลัเชียงใหม่ โดยรองศาสตราจารย์ ดร.เดชา ทำดี ประธานโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการระบบการดูแลและเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่มวัยด้วยระบบสุขภาพอำเภอในเขตสุขภาพที่ 1 และทีมงานประกอบด้วย รศ.วิลาวัลย์ เสนารัตน์ ผู้จัดการโครงการฯ นายแพทย์จรัส สิงห์แก้ว ประธานร่วมโครงการฯ นายแพทย์ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ ที่มาร่วมเป็นสักขีพยาน ในบันทึกคำมั่นสัญญาการร่วมมือดำเนินการโครงการฯและสำนักงานสร้างเสริมสุขภาพ(สสส) ที่สนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อน

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานพัฒนาคุณภาพและรูปแบบบริการ. (2562). โครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการสุขภาวะระดับพื้นที่แก่คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ จังหวัดเชียงใหม่ ในเขตสุขภาพที่ 1. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานเขตสุขภาพที่ 1.

- กอบกุล สวางค์ด้อย และคณะ. (2562). การขับเคลื่อนเวทีสมัชชาสุขภาพระดับอำเภอสู่วาระพหุ:บริบทอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง. วารสารวิชาการสุขภาพภาคเหนือ, 6(2), 12-27.
- กัระติ เวียงนาค. (2562). ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่.
- จุฑามาศ วงศ์คำ. (2562). กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานเขตสุขภาพที่ 1.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข.
- พรเทพ ศิริวนารังสรรค์ และคณะ. (2561). ศึกษาการจัดบริการสาธารณสุขระดับอำเภอ กรณีศึกษาพื้นที่ กรุงเทพมหานคร. วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย, 8(1), 152-161.
- พระราชบัญญัติระบบสุขภาพปฐมภูมิ. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก หน้า165 (26 เมษายน 2562).
- พีธากร ศรีบุตรวงศ์. (2560). เทศบาลนครสกลนครกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤษภาคม 2566 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/638037>
- พุทธชัย มาลัย. (2565). โครงการการประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอ อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ.
- ภูติท เตชาติวัฒน์ และคณะ. (2564). การสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.).
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2531). การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักดิ์นันทน์ ดวงตา. (2565). ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบแผนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ของ อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ.
- ศิวาภรณ์ เงินราง. (2561). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารการแพทย์และสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2(2), 108-116.
- สมยศ ศรีจารนัย. (2561). บทบาทของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 4. ใน รายงานการวิจัย. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2565). แนวทางการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม:ธรรมนูญสุขภาพพื้นที่. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: บริษัทพิมพ์สิริพัฒนา จำกัด.

รูปแบบความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน ในโครงการบริหารจัดการน้ำ*

MODEL OF PUBLIC SERVICES COLLABORATION OF THE ROYAL IRRIGATION DEPARTMENT IN WATER MANAGEMENT PROJECTS

นันท์วัฒน์ ธาณินทรเดชานันท์*, จันทรานูช มหากาญจนะ

Nantawat Thanindechanan*, Chandra-nuj Mahakanjana

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: kikcamel@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาเหตุผลและกระบวนการสร้างความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของกระบวนการสร้างความร่วมมือ 3) เพื่อพัฒนาตัวแบบในการสร้างความร่วมมือเพื่อให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารกรมชลประทานและโครงการชลประทาน พนักงานระดับปฏิบัติการ ผู้ใช้น้ำชลประทาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง จำนวน 84 คน ใช้วิธีการเลือกอย่างเจาะจงและวิธีการสุ่มแบบก้อนหิมะหรือแบบลูกโซ่ เครื่องมือสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงคุณภาพ พบว่า 1) กรมชลประทานใช้กระบวนการความร่วมมือเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรและความขัดแย้ง 2) องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของกระบวนการสร้างความร่วมมือ ได้แก่ กระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม 14 ขั้นตอน และพลวัตความร่วมมือ 3) ผู้วิจัยเสนอรูปแบบกระบวนการความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานที่เหมาะสม 3 ประเภท โดยแบ่งเป็น 2 สภาพการณ์ 1) พื้นที่ที่เป็นพื้นที่เปิด มีผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมาก มีความต้องการใช้น้ำในกิจกรรมที่แตกต่างกัน มีความต้องการน้ำในปริมาณที่แตกต่างกัน และในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ควรนำกระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม 14 ขั้นตอนมาใช้ร่วมกับกระบวนการความร่วมมือกรณีพิเศษ 2) พื้นที่ที่เป็นพื้นที่ปิด มีผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมาก มีความต้องการน้ำในปริมาณที่แตกต่างกัน และในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน รวมถึงเป็นพื้นที่ปิด ผู้มีส่วนได้เสียจำนวนไม่มาก ควรนำกระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม 14 ขั้นตอนมาใช้ร่วมกับพลวัตความร่วมมือ

คำสำคัญ: รูปแบบ, ความร่วมมือ, การให้บริการสาธารณะ, การบริหารจัดการน้ำ, กรมชลประทาน

Abstract

The aims of research are as follows: 1) to investigate the reasons and process for establishing collaboration in the public service of the Royal Irrigation Department 2) to investigate the element that contribute to the success of the process for establishing collaboration. 3) to create a model for collaboration in the public service of the Royal Irrigation Department, using qualitative research methods. There are key information providers including: Executives of the

Royal Irrigation Department and Irrigation Project, operational staff, water users and related organizations totaling 84 people. Using a specific selection method and a snowball sampling method, using semi-structured interview tools using in-depth interviews, non-participant observation and using Qualitative Comparative Analysis. Findings of the study, 1) The Royal Irrigation Department employs the process of collaboration as a strategy to solve personnel shortages and resolve conflicts. 2) The Royal Irrigation Department's tools for water delivery and maintenance the farmers participated in the 14-step process and collaborative dynamics. 3) The researcher has proposed a model of collaboration in the public service of the Royal Irrigation Department that is appropriate in three types, divided into two situations: 1) The area in providing public services is open space, and it has people with disabilities. Many stakeholders have different needs for water in different activities, different amounts of water, and at different times. The water delivery and maintenance the farmers participated in the 14-step process should be used in conjunction with the special collaboration process. 2) The area in providing public services is open space, and it has people with disabilities. Many stakeholders have different needs for water in different activities, different amounts of water, and at different times. Including the closed nature of the area, a small number of stakeholders should implement the water delivery and maintenance the farmers participated in the 14-step process along with collaborative dynamics.

Keywords: Model, Collaboration, Public Services, Water Management, The Royal Irrigation Department

บทนำ

การให้บริการสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทอย่างสูงในการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Caduff, C., 2010); (Tonon, G. , 2017); (Kvartiuk, V., 2016) การแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Dare, L. & Evans, M., 2017) ก่อให้เกิดความเสมอภาคและยุติธรรม (Resurreccion, B. P., et al., 2004); (Singh, M., et al., 2014) และการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม (Kosec, M. & Wantchekon, L., 2018); (Bano, M., 2018) จะเห็นได้ว่าประโยชน์ของการให้บริการสาธารณะมีความหลากหลายและครอบคลุมในหลายมิติ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่ให้บริการสาธารณะมีหน้าที่และบทบาทที่แตกต่างกันไปตามแต่ละภารกิจของหน่วยงานและระดับของหน่วยงาน (สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน, 2552) อีกทั้งยังมีอำนาจในการจัดสรรหรือควบคุมทรัพยากร และมีความสามารถในการสร้างกฎระเบียบ รวมทั้งการบังคับใช้กฎระเบียบนั้นด้วย (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2559) ผู้ที่ต้องพึ่งพาบริการสาธารณะจากภาครัฐจึงมีบทบาทเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามเท่านั้น

ถึงแม้ว่าหน่วยงานภาครัฐที่ให้บริการสาธารณะนั้นจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาสู่กระบวนการความร่วมมือ โดยปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และต่อเนื่องในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 ก็ตาม แต่ความร่วมมือของประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังอยู่ในระดับน้อยหรือมีบทบาทไม่มากนัก (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560) กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพยากร “น้ำ” ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญในหลากหลายมิติทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม ที่ต้องพึ่งพา “น้ำ” ในการดำเนินกิจกรรม มีการใช้พื้นที่ในการทำเกษตรโดยรวมจำนวน 149 ล้านไร่ มีพื้นที่ชลประทานทั้งประเทศจำนวน 30,263,545 ล้านไร่ มีโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางรวมกันจำนวน 24.66 ล้านไร่ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2563) เมื่อน้ำเป็นทรัพยากรที่สำคัญในกิจกรรมต่าง ๆ กรม

ชลประทาน จึงเปรียบเสมือนเจ้าของทรัพยากร เพราะมีอำนาจในการจัดสรรหรือควบคุมทรัพยากร และสามารถสร้างกฎระเบียบรวมทั้งการบังคับใช้กฎระเบียบนั้นด้วย จึงส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง กรมชลประทานกับผู้ใช้ น้ำ หรือระหว่างผู้ใช้น้ำด้วยกันเอง ซึ่งมีตัวอย่างเชิงประจักษ์ที่เกิดปัญหาจากความต้องการน้ำจัดเพื่อทำการเกษตรและน้ำเค็มในการทำการประมงและเลี้ยงกุ้งที่ของชุมชนแพรทนามแดง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมหาสารคาม จนก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกรมชลประทานและระหว่างผู้ใช้น้ำด้วยกันเอง ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนไม่สามารถจัดปัญหาเหล่านั้นได้เพียงลำพังหรือองค์การเดียวได้ (Faulkner, D. & de Rond, M., 2000) การแก้ปัญหาเหล่านั้นต้องอาศัยความร่วมมือกับองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Austin, J. E., 2000); (Gray, B., 1985) โดยการเปิดกว้างให้ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นเป็นแนวทางที่สำคัญและเป็นหัวใจของการแก้ไขปัญหาสาธารณะมีความสลับซับซ้อนนี้ได้ (Selsky, J. W. & Parker, B., 2005); (Huxham, C., 1996) ความร่วมมือจึงเป็นศูนย์กลางของความพยายามในการปฏิรูปภาครัฐและพัฒนาขีดความสามารถในการให้บริการสาธารณะ (Kekez, A., et al., 2018)

กรมชลประทาน ได้มีการเผยแพร่แนวทางการร่วมมือในการให้บริการสาธารณะดังกล่าวแล้ว แต่ยังมีคำถามสำคัญที่ต้องถามและค้นหาคำตอบ คือ เหตุผลของการสร้างความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน คืออะไร กระบวนการของการสร้างความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานมีลักษณะอย่างไร องค์ประกอบใดที่ทำให้บางพื้นที่ในโครงการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทานจึงประสบความสำเร็จ แต่บางพื้นที่ซึ่งยังไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นช่องว่างทางการวิจัย ที่ผู้วิจัยให้ความสนใจศึกษา และมุ่งเน้นไปที่การขยายขอบเขตและองค์ความรู้ในเรื่องความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเชิงวิชาการมากขึ้น รวมทั้งเพื่อเสนอแนะนโยบายการสร้างความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานและหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ต่อไป ดังนั้น การศึกษาความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานจะส่งผลดีต่อการให้บริการสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐที่มีลักษณะการให้บริการสาธารณะที่คล้ายคลึงกัน อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดผลดีต่อสังคมในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการแก้ปัญหาความขัดแย้งก่อให้เกิดความเสมอภาคและยุติธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และสุดท้ายย่อมส่งผลดีต่อประเทศชาติในด้านเศรษฐกิจและสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเหตุผลและกระบวนการการสร้างความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของกระบวนการการสร้างความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน
3. เพื่อพัฒนาตัวแบบในการสร้างความร่วมมือเพื่อให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานในโครงการบริหารจัดการน้ำ ในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยใช้เกณฑ์ตามความเห็นของ Merriam, S. B. ที่ว่าด้วยตัวกำหนดการใช้วิธีการศึกษา 4 ข้อหลัก ได้แก่ 1) คำถามการวิจัยที่เกี่ยวกับ ทำไม และ อย่างไร 2) การที่นักวิจัยไม่สามารถควบคุมปัจจัยที่ต้องการศึกษาได้ 3) ผลลัพธ์ที่ต้องการอยู่ที่การทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกรณีศึกษานั้นๆ และ 4) สามารถระบุขอบเขตของระบบที่ใช้ในการศึกษาได้ (Merriam, S. B., 1988) การเลือกกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้รายชื่อโครงการความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทาน จำนวน 61 โครงการเป็นแหล่งข้อมูล และใช้เกณฑ์การคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง ดังนี้ 1) ใช้เกณฑ์การบริหารจัดการบนฐานความร่วมมือ

(Collaborative Governance) ที่เสนอโดย Chris Ansell and Alison Gash เป็นเกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษา ได้แก่ 1.1) กระบวนการนั้นริเริ่มโดยหน่วยงานภาครัฐ 1.2) รวมถึงการมีส่วนร่วมของบุคคลหรือหน่วยงานที่ไม่ได้มาจากภาครัฐ 1.3) ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยตรงและไม่ได้เป็นเพียงที่ปรึกษาหรือให้กับหน่วยงานภาครัฐ 1.4) การจัดการต้องเป็นทางการ 1.5) การตัดสินใจเป็นฉันทามติ และ 1.6) การจัดการต้องเป็นสาธารณะ

2) กรณีศึกษาที่เลือกต้องมีโครงการหรือผลงานที่เกิดจากความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะเป็นที่ปรากฏ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์เพิ่มเติมสำหรับการเลือกกรณีศึกษา ดังนี้ 2.1) ต้องดำเนินโครงการเสร็จสิ้นแล้ว กล่าวคือ ความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะนั้นได้ถูกปรับใช้ในวิถีชีวิตปกติแล้ว จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้เลือกโครงการหรือกิจกรรมความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานมาเป็นกรณีศึกษา ดังนี้

1) การบริหารจัดการน้ำในระบบนิเวศ 3 น้ำ แพรกหนามแดง อ. อัมพวา จ. สมุทรสงคราม 2) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี (ชลประทานเขื่อนเพชร) ต. ท่าคอย อ. เมืองเพชรบุรี จ. เพชรบุรี 3) กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยสงสัย ต. เขากะปุก อ. ท่ายาง จ. เพชรบุรี 4) กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน อ่างเก็บน้ำพุสวรรค์ ต. พุสวรรค์ อ. แก่งกระจาน จ. เพชรบุรี 5) กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยสามเขา ต. เขากะปุก อ. ท่ายาง จ. เพชรบุรี และ 6) กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน อ่างเก็บน้ำกระหำงสาม ต. ป่าเต็ง อ. แก่งกระจาน จ. เพชรบุรี ประชากรและกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกอย่างเฉพาะเจาะจงและวิธีการสุ่มแบบก้อนหิมะหรือแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ได้แก่ อธิบดีกรมชลประทาน ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้อำนวยการโครงการชลประทานเพชรบุรี ผู้อำนวยการโครงการชลประทานสมุทรสงคราม ผู้อำนวยการโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี (ชลประทานเขื่อนเพชร) พนักงานระดับปฏิบัติการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา องค์กรที่สนับสนุนการวิจัย คณะกรรมการจัดการชลประทาน กลุ่มพื้นฐานการจัดการชลประทาน หัวหน้าเครือข่าย จำนวน 84 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินการไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล และกระทำอย่างต่อเนื่องไปตลอดกระบวนการวิจัย โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลของ Miles, M. B. & Huberman, A. M. ได้แก่ 1) การย่อข้อมูลลง (Data Reduction) หรือการจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) (ชาย โพธิสิตา, 2556) เป็นการจัดการข้อมูลให้เป็นระเบียบ เพื่อพร้อมที่จะแสดงข้อมูลอย่างเป็นระบบ 2) การแสดงข้อมูล (Data Display) โดยการนำเสนอข้อมูลในรูปของการพรรณนา และ 3) การหาข้อสรุป ตีความและตรวจสอบความถูกต้องของผลวิจัย (Conclusion, Interpretation and Verification) (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1994) การวิเคราะห์เชิงอธิบายจะมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษา เพื่อระบุองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการมีหรือไม่มีการบูรณาการความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน โดยใช้ การวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงคุณภาพ (Qualitative Comparative Analysis) (Ragin, C. C., 1989); (Ragin, C. C., et al., 2003); (Rihoux, B. & Ragin, C. C., 2009)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า กรมชลประทานใช้แนวคิดและกระบวนการความร่วมมือเป็นกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการเมือง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอัตรากำลังของกรมชลประทานและยังเป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างกรมชลประทานและผู้ใช้น้ำ หรือระหว่างผู้ใช้น้ำด้วยกันเอง โดยเครื่องมือที่กรมชลประทานใช้ในกระบวนการความร่วมมือ ได้แก่ กระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอน เป็นหลักและกระบวนการความร่วมมือกรณีพิเศษในโครงการบริหารจัดการน้ำที่มีการร้องขอ องค์ประกอบที่ทำให้ความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานประสบความสำเร็จ ได้แก่ การมีส่วนร่วมตามหลักการ แรงจูงใจร่วมกันและความสามารถในการ

ดำเนินการร่วมกัน ที่มีลักษณะเป็นพลวัต ซึ่งเรียกว่าพลวัตความร่วมมือซึ่งใช้ควบคู่ไปกับเครื่องมือที่กรมชลประทานใช้ในกระบวนการความร่วมมือ การนำเครื่องมือดังกล่าวมาใช้ในกระบวนการความร่วมมือนั้นมิใช่รูปแบบที่เหมาะสมที่สุดเสมอไป ผู้วิจัยจึงเสนอรูปแบบกระบวนการความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานที่เหมาะสมกับประเทศไทย 3 ประเภท กล่าวคือ ไม่ว่าจะเลือกรูปแบบใดควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่เหมาะสมกับพื้นที่ควบคู่ไปกับความสามารถและความต้องการขององค์การหรือผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่เป็นสำคัญ โดยแบ่งเป็น 2 สภาพการณ์ ได้แก่ 1) พื้นที่ความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานมีลักษณะพื้นที่เปิด มีผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมาก มีความต้องการใช้น้ำในกิจกรรมที่แตกต่างกัน มีความต้องการน้ำในปริมาณที่แตกต่างกัน และในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ควรนำกระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอนมาใช้ร่วมกับกระบวนการความร่วมมือกรณีพิเศษ และ 2) พื้นที่ความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานมีลักษณะพื้นที่ปิด มีผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมาก มีความต้องการน้ำในปริมาณที่แตกต่างกัน และในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน รวมถึงลักษณะพื้นที่ปิด ผู้มีส่วนได้เสียจำนวนไม่มากนัก ควรนำกระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอนมาใช้ควบคู่ไปกับพลวัตความร่วมมือ

การศึกษาเหตุผลและกระบวนการการสร้างความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานพบว่า โครงการบริหารจัดการน้ำในระบบนิเวศ 3 น้ำ แพรกหนามแดง ได้เริ่มกระบวนการความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำมาอย่างยาวนานก่อนการบังคับใช้กระบวนการความร่วมมือของกรมชลประทานและขยายกิจกรรมไปยังกลุ่มองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำแม่กลองและคลองแพรกหนามแดง โดยนำความรู้จากการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ได้รับการสนับสนุนและเป็นพี่เลี้ยงจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาหน้าในคลองแพรกหนามแดง สำหรับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี (ชลประทานเขื่อนเพชร) มีการนำกระบวนการความร่วมมือมาใช้อย่างจริงจังและได้รับความร่วมมือโดยสามารถตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำได้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดโดยเน้นการใช้กระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอนมาเป็นเครื่องมือหลักในการบริหารจัดการ ซึ่งมีลักษณะเป็นการบังคับใช้ตามกฎหมาย สำหรับโครงการบริหารการใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยสงสัยนั้น มีลักษณะเป็นพื้นที่ปิด มีตัวแสดงที่เกี่ยวข้องไม่มากนัก การแก้ปัญหาความขัดแย้งจึงไม่ใช้เวลายาวนาน และยังสามารถพัฒนาความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำในโครงการได้ด้วยตนเองอีกด้วย สำหรับโครงการบริหารจัดการน้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำพุทธสวรรค์ เริ่มนำกระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอนมาปรับใช้หลังจากมีการบังคับใช้จากกรมชลประทาน แต่ด้วยความพร้อมและความเข้มแข็งของผู้นำและกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มีมาก่อนการบังคับใช้ รวมถึงการมีอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ถึง 2 อ่าง ทำให้กระบวนการความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำเป็นไปอย่างราบรื่น สำหรับโครงการบริหารจัดการน้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยสามเขา นำกระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอนมาปรับใช้โดยการบังคับใช้จากกรมชลประทาน และได้นำวิธีการที่ได้ศึกษาดูงานจากโครงการบริหารการใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยสงสัย มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง สำหรับโครงการบริหารการใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำกระหำงสาม ความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำยังไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากมีการบุกรุกเข้ามาในพื้นที่การทำเกษตรกรรมของข้างป่า และยังไม่สามารถหาวิธีป้องกันได้ ผู้ใช้น้ำจึงเปลี่ยนมาเป็นการเลี้ยงปลุสสัตว์แทน จึงมีเพียงกรมชลประทานดำเนินการตามวาระที่กำหนดไว้แต่เพียงหน่วยงานเดียว ผู้ใช้น้ำจึงเป็นเพียงการตั้งกลุ่มขึ้นมาตามระเบียบของกรมชลประทาน

การพึ่งพาทรัพยากรในการบริหารจัดการน้ำของโครงการบริหารจัดการน้ำในระบบนิเวศ 3 น้ำ แพรกหนามแดงนั้น ชุมชนแพรกหนามแดงพึ่งพากรมชลประทานทางด้านอำนาจทางกฎหมาย งบประมาณ ความเชี่ยวชาญจากกรมชลประทาน โดยการบังคับใช้กฎหมายตามนโยบายความร่วมมือและอำนาจในการอนุญาตเปิด - ปิดน้ำตามฉันทามติหรือการร้องขอจากกรมชลประทานหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำ และพึ่งพางบประมาณจาก กรม

ชลประทานในการจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำในคลองแพรกหนามแดง รวมทั้งพึงพาความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของบุคลากรในกรมชลประทานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำใน คลองแพรก หนามแดง สำหรับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี (ชลประทานเขื่อนเพชร) เปรียบเสมือนองค์การที่เป็น ศูนย์กลาง มีอำนาจในการจัดสรรหรือควบคุมทรัพยากรและมีความสามารถในการสร้างกฎระเบียบรวมทั้งการ บังคับใช้กฎระเบียบนั้นด้วย เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและแบ่งปันทรัพยากรให้กับกลุ่มผู้ใช้น้ำ ถึงแม้ว่าจะต้อง พึ่งพาข้อมูลและทรัพยากรบุคคลจากผู้ใช้ น้ำเพื่อดำเนินการ แต่ก็สามารถใช้กฎหมายบังคับให้ผู้ใช้ น้ำปฏิบัติตาม กระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอน ซึ่งเป็นเครื่องมือหลักใน การบริหารจัดการ สำหรับโครงการบริหารการใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยสงสัย โครงการบริหารจัดการน้ำ ชลประทานอ่างเก็บน้ำพุสวรรค์ การพึ่งพาทรัพยากรเป็นไปตามเครื่องมือที่กรมชลประทานใช้ในกระบวนการความ ร่วมมือ กล่าวคือ กรมชลประทานพึ่งพาข้อมูลและทรัพยากรบุคคลจากกลุ่มผู้ใช้น้ำ และกลุ่มผู้ใช้น้ำพึ่งพา ทรัพยากรทางด้านอำนาจทางกฎหมาย งบประมาณ ความเชี่ยวชาญจาก กรมชลประทาน แต่ในการปฏิบัติจริง กลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการมีอำนาจในการบริหารจัดการน้ำในระดับให้อำนาจกับประชาชน (Empower) และมี งบประมาณในการบริหารจัดการในกรณีเร่งด่วนและใช้ในกิจกรรมอื่นเป็นทุนสำรองอยู่แล้ว สำหรับโครงการ บริหารจัดการน้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยสามเขา การพึ่งพาทรัพยากรเป็นไปตามเครื่องมือที่กรมชลประทานใช้ ในกระบวนการความร่วมมือ กล่าวคือ กรมชลประทานพึ่งพาข้อมูลและทรัพยากรบุคคลจากกลุ่มผู้ใช้น้ำ และกลุ่ม ผู้ใช้น้ำพึ่งพาทรัพยากรทางด้านอำนาจทางกฎหมาย งบประมาณ ความเชี่ยวชาญจากกรมชลประทาน เนื่องจาก กลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการมิได้เก็บเงินทุนสำรอง สำหรับโครงการบริหารการใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำกระหำงสาม มิได้มีการพึ่งพาทรัพยากรจากกรมชลประทาน เนื่องจากมิได้ใช้เครื่องมือที่กรมชลประทานบังคับใช้ในกระบวนการ ความร่วมมือ มีเพียงกรมชลประทานเข้ามาปฏิบัติการตามวาระของหน่วยงานเพียงเท่านั้น

การศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของกระบวนการสร้างความร่วมมือในการให้บริการ สาธารณะของกรมชลประทาน พบว่า องค์ประกอบที่ทำให้ความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรม ชลประทานประสบความสำเร็จ ได้แก่ บริบทสิ่งแวดล้อม ที่มีพลวัตทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบเริ่มต้นของความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน องค์ประกอบด้าน เครือข่ายความเชื่อมโยงระดับองค์การและบุคคล ทรัพยากรน้ำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทุกองค์การต้องการเป็น เจ้าของทรัพยากร แต่พลวัตทางการเมืองในเรื่องแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ก่อให้เกิดแนวคิดความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำและกลายเป็นองค์ประกอบนโยบายความร่วมมือของ กรมชลประทานและยังก่อให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรบุคคลของกรมชลประทานซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เป็น บริบทเบื้องต้นของความร่วมมือ องค์ประกอบทั้ง 5 นี้เป็นองค์ประกอบในบริบทสิ่งแวดล้อมของโครงการบริหาร จัดการน้ำของ กรมชลประทานใน 6 โครงการ ระดับความขัดแย้ง/ระยะเวลาของความขัดแย้งเป็นองค์ประกอบใน บริบทสิ่งแวดล้อมของการบริหารจัดการน้ำในระบบนิเวศ 3 น้ำ แพรกหนามแดง โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา เพชรบุรี (ชลประทานเขื่อนเพชร) และกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยสงสัย จากบริบท สิ่งแวดล้อมจะนำสู่ความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน จะมีตัว ขับเคลื่อนที่ก่อให้เกิด กระบวนการสร้างความร่วมมือ ได้แก่ สิ่งจูงใจที่ตามมาหากร่วมมือกับองค์การต่าง ๆ และการพึ่งพาทรัพยากรจาก องค์การที่ร่วมมือกัน ความเป็นผู้นำซึ่งมีความโดดเด่นอย่างมากในกระบวนการความร่วมมือนี้ เป็นองค์ประกอบที่ เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการความร่วมมือที่แท้จริง เมื่อตัวขับเคลื่อนได้ดำเนินการและมียุทธศาสตร์ต่าง ๆ เข้า มาสู่กระบวนการและมีลักษณะเป็นพลวัต การมีส่วนร่วมตามหลักการจึงเป็นการนำแนวทางการบริหารจัดการ น้ำตามกระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอน มาประยุกต์ใช้ให้

เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของผู้ใช้น้ำในโครงการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทานใน 6 โครงการ โดยมีองค์ประกอบ ได้แก่ การค้นพบ การนิยาม การพิจารณา การตัดสินใจ การกำกับและติดตาม

องค์ประกอบแรงจูงใจร่วมกันก็เสมือนหัวใจของพลวัตความร่วมมือที่เกิดจากความไว้วางใจซึ่งกันซึ่งเป็นเสมือนจุดยึดเหนี่ยวของความร่วมมือ ความเข้าใจกันระหว่างกรมชลประทานและผู้ใช้ น้ำหรือระหว่างผู้ใช้ น้ำด้วยกันเอง ความถูกต้องภายใต้ฉันทามติ/กฎหมาย และความมุ่งมั่นร่วมกัน

สำหรับความสามารถในการดำเนินการร่วมกัน มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การจัดการสถาบันที่ดำเนินการร่วมกันและดำเนินการตามความเชี่ยวชาญของแต่ละองค์การ ความเป็นผู้นำที่โดดเด่นในการดำเนินการ รวมทั้งความรู้ในการบริหารจัดการน้ำบนฐานความร่วมมือ และทรัพยากรที่สามารถสนับสนุนและดำเนินการได้ด้วยตนเอง การแสดงผลความร่วมมือในการดำเนินการ มีเพียงโครงการการบริหารจัดการน้ำในระบบนิเวศ 3 น้ำ แพรกหนามแดงเท่านั้นที่ผลของความร่วมมือในการดำเนินการขึ้นอยู่กับบริบททั้ง 2 ได้แก่ กระบวนการความร่วมมือตามขั้นตอน 14 ขั้นตอนและกระบวนการความร่วมมือกรณีพิเศษ องค์ประกอบการรับรองการได้มาซึ่งทรัพยากรน้ำและการบริหารจัดการน้ำตามที่กลุ่มต้องการ การบังคับใช้นโยบาย กฎหมายฉันทามติ หรือข้อตกลง การจัดเตรียมทรัพยากร การสร้าง/การอนุญาต สำหรับองค์ประกอบปรับตัว การเปลี่ยนแปลงในบริบทสิ่งแวดล้อมจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน ในโครงการบริหารจัดการน้ำทั้ง 6 โครงการ

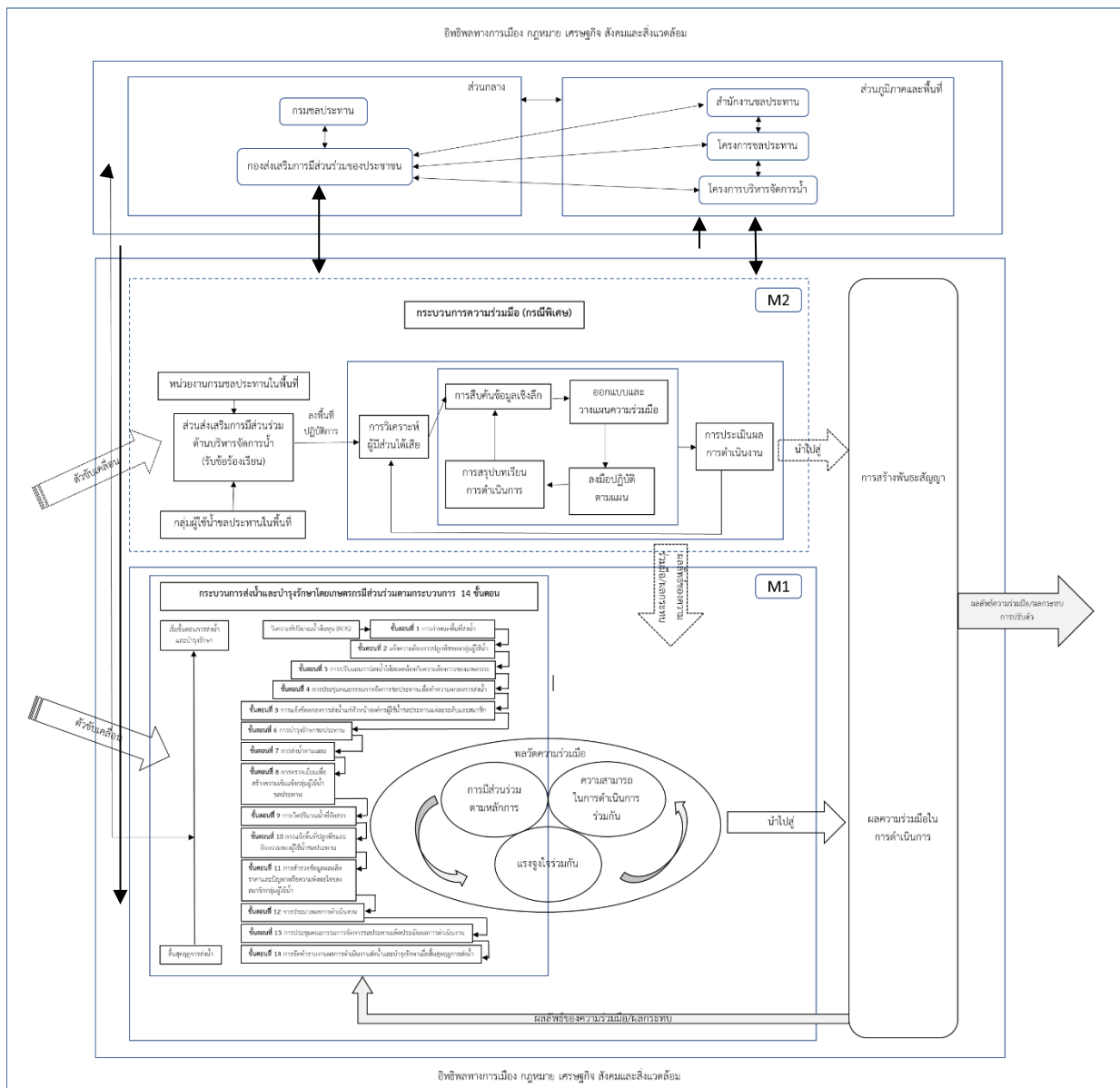
ตัวแบบในการสร้างความร่วมมือเพื่อให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน ผู้วิจัยพบว่า ความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานที่นำกระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอนมาใช้ในกระบวนการความร่วมมือมีใช้รูปแบบที่เหมาะสมที่สุดเสมอไป ในบริบทของความหลากหลายในพื้นที่ของประเทศไทย แต่ละพื้นที่มีจำนวนบุคลากร ผู้มีส่วนได้เสีย สภาพภูมิประเทศและสภาพปัญหาหรือความต้องการแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงเสนอรูปแบบกระบวนการความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานที่เหมาะสมกับประเทศไทย 3 ประเภท กล่าวคือ ไม่ว่าจะเลือกรูปแบบใดควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่เหมาะสมกับพื้นที่ควบคู่ไปกับความสามารถและความต้องการขององค์การหรือผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่เป็นสำคัญ โดยแบ่งเป็น 2 สภาพการณ์ ดังรูปภาพที่ 1 และมีรายละเอียด ดังนี้

1. พื้นที่ความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานมีลักษณะพื้นที่เปิด มีผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมาก มีความต้องการใช้น้ำในกิจกรรมที่แตกต่างกัน มีความต้องการน้ำในปริมาณที่แตกต่างกัน และในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ควรนำกระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอนมาใช้ร่วมกับกระบวนการความร่วมมือกรณีพิเศษ

2. พื้นที่ความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานมีลักษณะพื้นที่เปิด มีผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมาก มีความต้องการน้ำในปริมาณที่แตกต่างกัน และในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน รวมถึงลักษณะพื้นที่ปิด ผู้มีส่วนได้เสียจำนวนไม่มากนัก ควรนำกระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอนมาใช้

รูปแบบความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน

ภาพที่ 1 รูปแบบความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน

อภิปรายผล

การศึกษาความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะ กรณีศึกษาโครงการบริหารจัดการน้ำ ของกรมชลประทานใน 6 โครงการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทาน มีดังนี้

แนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงในบริบทสิ่งแวดล้อม (Environment) แนวคิดนี้ก่อให้เกิดการปฏิรูปทั้งระดับโครงสร้างองค์การของกรมชลประทานและนโยบายของกรมชลประทาน มีการปรับลดขนาดองค์การตามแนวคิดนี้ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ที่ปรากฏในประเทศอังกฤษและอื่น ๆ (Pollitt, C., 2003) โดยการยุบตำแหน่งข้าราชการและลูกจ้างประจำเมื่อเกษียณอายุ ทำให้กรมชลประทานขาดแคลนบุคลากรการจัดตั้งกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนของกรมชลประทานจึงเป็นการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ ลดความขัดแย้งทั้งระหว่างกรมชลประทานกับผู้ใช้น้ำหรือระหว่าง

ผู้ใช้น้ำด้วยกันเองและยังสามารถทดแทนการขาดแคลนบุคคลากรของกรมชลประทานในการปฏิบัติงานในพื้นที่ได้อีกด้วย

กระบวนการการสร้างความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน เริ่มจากการนำแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) มาใช้ในการบริหารเป็นแนวคิดที่เน้นความร่วมมือ การบูรณาการและการประสานงานในการคิดและปฏิบัติการร่วมกันทั้งในแนวราบและแนวดิ่ง โดยมีเป้าหมายเพื่อการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในภาครัฐให้คุ้มค่า รวมทั้งเพื่อสร้างการประสานพลังโดยรวมผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นสำคัญเข้าไว้ด้วยกัน และเพื่อจัดการปัญหาการทับซ้อนของภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการและส่งมอบบริการสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ใช้ในประเทศอังกฤษและอีกหลาย ๆ ประเทศในช่วงทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา (Pollitt, C., 2003) การใช้แนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ในกรมชลประทานก่อให้เกิดการปฏิรูปทั้งระดับโครงสร้างองค์กรของ กรมชลประทานและนโยบายของกรมชลประทาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดการบริหารจัดการบนฐานความร่วมมือ (Collaborative Governance) ที่เสนอโดย Ansell, C. & Gash, A. ว่าอิทธิพลทางการเมือง กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่กลายเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการความร่วมมือ โดยมีผู้นำในองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ร่วมมือกันในการเริ่มต้นและกำหนดทิศทางของกระบวนการความร่วมมือ (Ansell, C. & Gash, A., 2007) โดยกรมชลประทานใช้แนวทางการบริหารจัดการน้ำ ตามกระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรรมมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอน เป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินการร่วมกัน ฉันทามติเป็นความร่วมมือที่มีการปฏิสัมพันธ์ผ่านการเจรจาต่อรองที่นำมาใช้ในกระบวนการความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน ซึ่งเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการให้บริการสาธารณะ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Thompson, A. M., et al. ที่ได้แสดงความคิดเห็นว่า ความร่วมมือเป็นรูปแบบหนึ่งของการปฏิสัมพันธ์อีกทั้งยังเสนอว่า ความร่วมมือเป็นกระบวนการที่ตัวแสดงมีอิสระหรือกึ่งอิสระ มีการปฏิสัมพันธ์ผ่านการเจรจาต่อรอง ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งสร้างกฎและโครงสร้างที่กำกับความสัมพันธ์และวิธีการที่กระทำและการตัดสินใจของตัวแสดงเหล่านั้นเอง การร่วมมือกันเป็นการเพิ่มขีดความสามารถและสามารถสรุปข้อถกเถียงออกมาเป็นฉันทามติได้ (Thompson, A. M., et al., 2007) การพึ่งพาทรัพยากรระหว่างกรมชลประทานและผู้มีส่วนได้เสีย เป็นการพึ่งพาแบบอาศัยกันและเป็นกลยุทธ์ที่นำมาใช้ในความร่วมมือที่เหมาะสมในสภาพการณ์ปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ ที่ได้เสนอกลยุทธ์ตามประเภทของการพึ่งพา ได้แก่ การพึ่งพาแบบอาศัยซึ่งกันและกัน (Symbiotic Interdependencies) โดย ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ อธิบายว่า ภายใต้การพึ่งพา เช่นนี้ สามารถใช้กลยุทธ์ 4 ข้อ ซึ่งสามารถจำแนกตามระดับความเป็นทางการ (Formality) ได้แก่ การสร้างชื่อเสียง การลดความรุนแรงของปัญหา การสร้างพันธมิตร และการควมรวมกิจการหรือการร่วมลงทุน (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2559) เมื่อพลวัตของความร่วมมือเกิดขึ้น การดำเนินการร่วมกันจะเป็นตัวกำหนดคุณภาพโดยรวมและขอบเขตของระเบียบการบริหารจัดการบนฐานความร่วมมือซึ่งจะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่ผลของความร่วมมือกันในการดำเนินการ ซึ่งผลของการดำเนินการนั้นจะกลับไปสู่พลวัตของความร่วมมือ และในขณะเดียวกันก็รับรู้หรือมีผลกระทบต่ออิทธิพลทางการเมือง กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นพลวัตและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในพลวัตความร่วมมืออีกครั้ง สำหรับกระบวนการความร่วมมือกรณีพิเศษ กรมชลประทานจะมีกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหน่วยงานที่เป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการความร่วมมือเมื่อมีการร้องขอจากหน่วยงานของกรมชลประทานในพื้นที่หรือจากผู้นำ โดยร่วมมือกันดำเนินการตามกระบวนการความร่วมมือกรณีพิเศษ การนำกระบวนการความร่วมมือกรณีพิเศษมาใช้ บางกรณีไม่ได้ใช้ครบทั้งกระบวนการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหา ความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียเป็นหลัก การที่กรมชลประทานร่วมมือกับผู้มีส่วนได้เสียในการให้บริการสาธารณะนั้น นอกจากจะพึ่งพาทรัพยากรซึ่งกันและกันแล้วยังมีความต้องการที่จะแก้ปัญหาร่วมกันหรือ

มีเป้าหมายร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตามยุทธศาสตร์ของกรมชลประทาน ซึ่งสอดคล้องกับ Mandel, M. & Steelman, T., William, P. & Sullivan, H. ที่เสนอว่าแนวคิดความร่วมมือมีจุดเน้นสำคัญ คือ การมีความสนใจร่วมกัน (A shared concern) ต้องการที่จะแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ร่วมกัน (A common problem) หรือการมีเป้าหมายที่ต้องการบรรลุร่วมกัน (A common goal) ซึ่งจุดเน้นดังกล่าวนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้องค์การต่าง ๆ ตัดสินใจมาสร้างความร่วมมือกัน (Mandel, M. & Steelman, T., 2003); (William, P. & Sullivan, H., 2007)

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานใช้กระบวนการส่งน้ำและบำรุงรักษา โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอน เป็นหลักและสนับสนุนด้วยกระบวนการความร่วมมือ (กรณีพิเศษ) ตามแต่กรณีหรือแยกกระบวนการความร่วมมือ (กรณีพิเศษ) ออกมาเมื่อมีการร้องขอ กรมชลประทานมีทรัพยากรไม่เพียงพอ โดยเฉพาะด้านบุคลากร จึงนำแนวคิดความร่วมมือมาประยุกต์ใช้ในการให้บริการสาธารณะ โดยใช้กฎหมาย พระราชบัญญัติ และข้อตกลงหรือฉันทามติให้ผู้มีส่วนได้เสียได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ จึงมีลักษณะบังคับให้ร่วมมือและเปิดโอกาสแบบสมัครใจให้ร่วมมือ ด้วยเหตุนี้กระบวนการความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน ที่มีลักษณะเป็นการเข้าร่วมกันสมัครใจจึงบังคับนั้นจึงทำให้ความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานจึงยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ของ กรมชลประทาน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) การขาดแคลนบุคลากรที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการเมือง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอัตรากำลังของกรมชลประทานและปัญหาความขัดแย้งระหว่าง กรมชลประทานและผู้ใช้น้ำ หรือระหว่างผู้ใช้น้ำด้วยกันเอง กรมชลประทานควรให้ความสำคัญกับกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการจัดตั้งให้ถูกต้องตามกฎหมายมิใช่แค่จัดตั้งเป็นการภายในและเพิ่มจำนวนบุคลากรให้สอดคล้องกับภารกิจ เพราะเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการความร่วมมือของทุกหน่วยงานและทุกมิติของกรมชลประทาน ความต่อเนื่องของกระบวนการความร่วมมือและประสบการณ์ของบุคลากรในด้านความร่วมมือเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการความร่วมมือนี้ กรมชลประทานควรกำหนดตำแหน่งและความก้าวหน้าของบุคลากรให้ชัดเจนและสร้างแรงจูงใจในการดึงดูดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้าสู่หน่วยงาน ผูกอบรมให้ความรู้แก่ลูกจ้างชั่วคราวและอาสาสมัครกรมชลประทานให้สอดคล้องกับตำแหน่งและหน้าที่ของบุคลากร ในบริบทประเทศไทย 2) กรมชลประทานเป็นตัวแทนภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการให้บริการสาธารณะ เพราะมีอำนาจในการจัดสรรหรือควบคุมทรัพยากร และสามารถในการสร้างกฎระเบียบรวมทั้งการบังคับใช้กฎระเบียบนั้นด้วย ดังนั้น กรมชลประทานจึงควรใช้ประโยชน์จากจุดนี้ในการให้บริการสาธารณะโดยใช้แนวคิดความร่วมมือและเปิดโอกาส/บังคับให้ผู้มีส่วนได้เสียทั้งภาครัฐอื่น ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรผู้ใช้น้ำ องค์กรภาคประชาชน ภาคประชาสังคม หรือหน่วยงานนอกภาครัฐให้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน เปิดโอกาสให้บุคคล หรือองค์กรอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการสาธารณะอย่างสมัครใจ และให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่ กรมชลประทานควรเปลี่ยนบทบาทจากการควบคุมเป็นการทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนานโยบายที่ประสบความสำเร็จผ่านภาคส่วนต่าง ๆ ให้อำนาจภาคประชาสังคมและภาคเอกชนให้มีความรับผิดชอบและมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจเพื่อสร้างความคล่องตัวในการบริหารจัดการ 3) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ กรมชลประทานควรฝึกอบรมและส่งเสริมให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาคและพื้นที่ได้เข้าใจเกี่ยวกับบริบททางสังคมของภูมิภาคหรือพื้นที่ที่ปฏิบัติงานนั้น โดยร่วมมือกับภาคประชาชน ภาคประชาสังคม หรือภาคเอกชนที่มีส่วนได้เสียในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน เช่น การลงพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ การเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้

เข้ามาร่วมมือในกิจกรรมในพื้นที่ที่จัดขึ้น การสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้เข้ามาร่วมมือในการบริการสาธารณะนั้นเป็นการสร้างความไว้วางใจและเชื่อมั่นต่อบุคลากรของกรมชลประทานและเป็นหัวใจของความร่วมมือนในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน อาสาสมัครชลประทาน เป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการประสานงานกับกรมชลประทานและ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ควรส่งเสริมสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้แก่อาสาสมัครชลประทาน โดยการสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และให้อำนาจการตัดสินใจเสมือนเป็นตัวแทนกรมชลประทานในการปฏิบัติงาน เช่น การเปิด - ปิดน้ำ การเป็นตัวแทนในการประชุมในพื้นที่ เป็นต้น ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการบริหารจัดการบนฐานความร่วมมือ (Collaborative Governance) และทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร (Resource Dependence Theory) มาใช้ในการวิจัย ทำให้กระบวนการความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานสนับสนุนทฤษฎีนี้ ดังนั้น การศึกษาในอนาคตจึงควรนำทฤษฎีการจัดการเครือข่ายมาใช้ในการศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทาน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2563). การบริหารจัดการแหล่งน้ำทั้งระบบ. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://www.moac.go.th/a4policy-alltype-421291791792>
- ชาย โพธิ์สิตา. (2556). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2559). ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ Modern Organization Theory. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แซทโพร พรินต์ติ้ง จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2562 จาก <https://cdc.parliament.go.th>
- สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน. (2552). คู่มือการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท บুম คัลเลอร์ โน้ต จำกัด.
- Ansell, C. & Gash, A. (2007). Collaborative Governance in Theory and Practice. Oxford University Press. Journal of Public Administration Research and Theory, Inc, 18(4), 543-572.
- Austin, J. E. (2000). Strategic collaboration between nonprofits and businesses. Nonprofit and voluntary sector quarterly, 29(1), 69-97.
- Bano, M. (2018). Partnerships and the Good-Governance Agenda: Improving Service Delivery Through State-NGO Collaborations. International Society for Third-Sector Research, 30(6), 1270-1283.
- Caduff, C. (2010). Public prophylaxis: Pandemic influenza, pharmaceutical prevention and participatory governance. Department of Social and Cultural Anthropology, University of Zurich, Switzerland. BioSocieties, 5(2), 199-218.
- Dare, L. & Evans, M. (2017). Understanding water governance: the case of Australia's Murray-darling basin. Routledge Taylor & Francis Group, Policy Studies, 38(5), 411-417.
- Faulkner, D. & de Rond, M. (2000). Cooperative strategy: Economic, Business and Organizational issues. United Kingdom: Oxford University Press.
- Gray, B. (1985). Conditions facilitating interorganizational collaboration. Human Relations, 38(10), 911-936.

- Huxham, C. (1996). *Creating collaborative advantage*. (1 nd ed). London: SAGE Publications.
- Kekez, A., et al. (2018). *Varieties of collaboration in public service delivery*. Routledge Taylor & Francis Group, *Policy Design and Practice*, 1(4), 243-252.
- Kosec, M. & Wantchekon, L. (2018). Can information improve rural governance and service delivery? *World Development*, 125, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.07.017>.
- Kvartiuk, V. (2016). *Participation and Local Governance Outcomes: Evidence from Ukraine*. *International Society for Third-Sector Research*, 27(3), 1123-1151.
- Mandel, M. & Steelman, T. (2003). *Understanding What Can Be Accomplished through Interorganizational Innovations The Importance of Typologies, Context, and Management Strategies*. *Public Management Review*, 5(2), 197-224.
- Merriam, S. B. (1988). *Case Study Research in Education: A Qualitative. Approach*. Jossey-Bass: San Francisco.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis. An Expanded Sourcebook* (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Pollitt, C. (2003). *Public management reform: reliable knowledge and international experience*. *OECD Journal on Budgeting*, 3(3), 121-134.
- Ragin, C. C. (1989). *The Logic of Comparative Method and the Algebra of Logic*. *Journal of Quantitive Anthropology*, 1 (4), 373-389.
- Ragin, C. C., et al. (2003). *Complexity, generality, and qualitative comparative analysis*. *Field Methods*, 15(4), 323-340.
- Resurreccion, B. P., et al. (2004). *Officialising strategies: participatory processes and gender in Thailand's water resources sector*. Routledge Taylor & Francis Group, *Development in Practice*, 14(4), 521-532.
- Rihoux, B. & Ragin, C. C. (2009). *Configurational Comparative Methods: Qualitative Comparative Analysis and Related Techniques*. California: SAGE Publication, Inc.
- Selsky, J. W. & Parker, B. (2005). *Cross-sector partnerships to address social issues: Challenges to theory and practice*. *Journal of management*, 31(6), 849-873.
- Singh, M., et al. (2014). *Cultivating "success" and "failure" in policy: participatory irrigation management in Nepal*. Routledge Taylor & Francis Group, *Development in Practice*, 24 (2), 155-173.
- Thompson, A. M., et al. (2007). *Conceptualizing and Measuring Collaboration* . *Journal of Public Administration Research and Theory*, 19(1), 23-56.
- Tonon, G. . (2017). *Quality of Life in Communities of Latin Countries*. Switzerland: Springer International Publishing AG.
- William, P. & Sullivan, H. (2007). *Working in Collaboration: Learning from Theory and Practice*. Cardiff: National Leadership and Innovation Agency for Healthcare.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี
ของเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี*
FACTORS AFFECTING THE RECEIVING CERTIFICATION OF GOOD AGRICULTURAL
PRACTICES BY SMALL FARMERS FRUIT GROWERS FOR EXPORT
IN CHANTHABURI PROVINCE

นลินี ชนะมูล, อัญชณา คุ่มญาติ, นริส อุไรพันธ์*

Nalinee Chanamool, Anchana Kumyat, Naris Uraipan*

คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก จันทบุรี ประเทศไทย

Faculty of Social Technology, Rajamangala University of Technology Tawan-ok, Chanthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: naris_ur@rmutto.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ของเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกไม้ผลประเภททุเรียน ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นเกษตรกรโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี จำนวน 41,613 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 396 ราย สุ่มตัวอย่างแบบตามพื้นที่ โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกแบบไบนารี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี มี 2 ด้าน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ และ แนวทางการปฏิบัติ ของเกษตรกรเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทำนายทุกตัวแปรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และโมเดล สมการโลจิสติกในภาพรวมโดยเฉลี่ยสามารถทำนายโอกาสของเกษตรกรรายย่อยที่จะผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีได้ถูกต้องร้อยละ 98.80 และความสามารถการทำนายโอกาสของเกษตรกรที่จะไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีได้ถูกต้องร้อยละ 99.20 และมีความสามารถการทำนายโอกาสของเกษตรกรที่จะไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีได้ถูกต้องร้อยละ 99.60 และมีอัตราความผิดพลาดในการจัดเข้ากลุ่มร้อยละ 0.80 การเสนอแนวทางในการทำให้เกษตรกรรายย่อยผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP มากขึ้น โดยหน่วยงานภาครัฐต้องให้ความสนใจและสนับสนุนส่งเสริมปัจจัยทั้ง 2 ด้าน รวมถึงสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญของมาตรฐาน GAP

คำสำคัญ: การรับรองมาตรฐาน, การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี, เกษตรกรรายย่อย, การส่งออกผลไม้, จันทบุรี

Abstract

The study aims to study the factors affecting the receiving certification of good agricultural practices by small farmers fruit growers for export in Chanthaburi province. The population used in the research were 41,613 small farmers who grow durian and were registered as farmers by the Chanthaburi Provincial Agricultural Office with a total sample of 396 small farmers determined by

area random sampling and stratified random sampling method. A questionnaire was used as a research tool. Data were analyzed using binary logistic regression analysis. The research found that there were 2 factors influencing the application for certification of good agricultural practice standards: knowledge and understanding of farmers on GAP and farmers' practices on GAP. Logistic regression analysis predicting all variables was appropriate and consistent with the empirical data and model. The average overall efficiency of the logistics equation predicted the chances of small farmers passing and not being certified with 99.20 percent accuracy. The ability to correctly predict the chances of farmers who were certified GAP was 98.80% and not being certified for GAP was 99.60%, while the apparent error rate in grouping was 0.80 percent. By proposing ways to get more small farmers to pass GAP certification, government agencies must pay attention and support to promote both factors, including creating incentives for farmers to be aware of the importance of GAP standards.

Keywords: Standard Certification, Good Agricultural Practices (GAP), Smallholder Farmers, Fruit Export, Chanthaburi

บทนำ

ผลไม้เป็นสินค้าเกษตรสำคัญชนิดหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากมีความเป็นผู้นำด้านการผลิต และการส่งออกผลไม้เมืองร้อนที่สำคัญและมีชื่อเสียงมากที่สุดในภูมิภาคเอเชีย จากข้อมูลการส่งออกผลไม้ไทยในช่วงปี 2561 - 2565 มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศไทยมีทิศทางเพิ่มขึ้น โดยมูลค่าสินค้าที่สำคัญของไทย ปี 2565 มีการส่งออก สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ คิดเป็นมูลค่า 1,816,433 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 20.85 จากปีที่ผ่านมา โดยมีการส่งออกไปยังประเทศจีนมากที่สุด สำหรับผลไม้และผลิตภัณฑ์ส่งออกสำคัญของไทย มีมูลค่าการส่งออก 256,515 ล้านบาท และสินค้าเกษตรที่ส่งออกมากที่สุด คือ ทูเรียน มีมูลค่าถึง 125,787 ล้านบาท (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร, 2565) ภาคตะวันออกนับเป็นแหล่งผลิตผลไม้ส่งออกไปยังต่างประเทศ เช่น ทูเรียน มังคุด ลำไย มะม่วง และกล้วยไข่ ซึ่งประเทศคู่ค้าที่สำคัญของประเทศไทย คือ ประเทศจีน มีทูเรียนเป็นผลไม้ส่งออกที่มากที่สุด โดยสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จันทบุรี ได้รายงานปริมาณการส่งออกทูเรียนภาคตะวันออก ระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ - 30 เมษายน 2566 มีจำนวนทั้งสิ้น 22,650 ตู้คอนเทนเนอร์ หรือประมาณ 4 แสนตัน

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ในปี พ.ศ. 2562 ประเทศจีนได้มีมาตรการคุมเข้มเรื่องการนำเข้าผลไม้จากประเทศไทยมากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรชาวสวน ผู้ประกอบการ สถานประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ และมาตรการสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ผู้ประกอบการขนส่งสินค้าเกษตร ต้องปฏิบัติตามแนวทางขององค์การอนามัยโลก (WHO) และ องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่ทางจีนให้การยอมรับและแนะนำให้ประเทศคู่ค้าปฏิบัติด้วย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) ส่งผลให้เกษตรกรชาวสวนผลไม้ในภาคตะวันออกมีการตื่นตัวและให้ความสนใจในการยื่นคำร้องขอการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agriculture Practices: GAP) ด้านพืช และผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุยื่นขอการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติที่ดีในการผลิต (Good Manufacturing Practice: GMP) เพิ่มขึ้น โดยในปี 2565 มีสถิติของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP แล้ว จำนวน 16,882 ราย จากจำนวนเกษตรกรทั้งสิ้น 41,613 ราย (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 , 2566) อย่างไรก็ตามยังมีเกษตรกรที่ยังไม่ได้เข้าสู่ระบบรับรองมาตรฐานการผลิตพืชอีกเป็นจำนวนมาก สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัด

จันทบุรี ในฐานะผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตรวจสอบและรับรอง GAP ด้านพืช ในพื้นที่ภาคตะวันออก ดำเนินการส่งเสริมให้เกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี ได้มีความสามารถในการผลิตผลไม้ที่มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถได้รับการรับรอง GAP ช่วยให้ผู้บริโภคเกษตรกรมีคุณภาพ ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับแก่ผู้บริโภคและคู่ค้า สามารถส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศได้ ผลการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการบางส่วนที่ไม่ผ่านการรับรอง GAP ด้านพืช พบว่ามีปัญหาในการดำเนินงานหลายประการ ได้แก่ เกษตรกรไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนหรือปฏิบัติไม่ครบทุกขั้นตอน เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการผลิตตามระบบมาตรฐาน GAP ด้านพืช ไม่มีการจดบันทึกข้อมูล ผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้มีสารเคมีตกค้าง และผลผลิตไม่ตรงตามมาตรฐานสินค้าเกษตรกำหนด เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาที่ทำให้ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน ส่งผลทำให้ไม่สามารถส่งออกผลไม้ไปยังต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศจีนได้

ดังนั้นการได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับความรู้ตามแนวการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร (ศุทธิดา มิ่งสกุล, 2559) หากเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเพาะปลูกตามมาตรฐาน GAP แล้วจะส่งผลให้สามารถเข้าสู่กระบวนการขอรับรองมาตรฐาน GAP ต่อไปได้ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรแบบ GAP มาก่อน ทำให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ GAP ยังไม่ชัดเจน หากเกษตรกรได้รับการอบรมเพิ่มเติมถึงการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีจากหน่วยงาน อาทิเช่น การใช้สารเคมีวัตถุอันตรายที่ถูกต้อง การเก็บรักษาและขนย้ายผลิตผลภายในแปลง การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเกี่ยว การจัดการศัตรูพืช การจดบันทึกข้อมูลการปฏิบัติงาน จะทำให้เกษตรกรมีความเชื่อมั่นในผลผลิตที่มีคุณภาพ ปลอดภัยจากสารเคมี และยังส่งผลให้ผู้บริโภคได้บริโภคสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย มีมาตรฐานรับรอง (จุฬาลักษณ์ ตลับนาค และคณะ, 2564) เกษตรกรที่มีความคิดเห็นว่าการปฏิบัติตามขั้นตอนนั้น มีความยุ่งยาก ซับซ้อน เพิ่มขึ้น และไม่เห็นประโยชน์ที่ชัดเจน เจ้าหน้าที่เกษตรควรส่งเสริมหรือให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง และคอยติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ (นฤมล คำดี และคณะ, 2565) เกษตรกรที่มีทัศนคติต่อระบบจัดการคุณภาพเกษตรที่ดี จะมีโอกาสที่จะได้รับการรับรองตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ผลที่ตามมาจะส่งผลต่อเกษตรกรและผู้บริโภค เช่น เมื่อปฏิบัติตามระบบ GAP จะส่งผลให้มีความปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ได้ผลผลิตตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ทำให้ราคาผลผลิตแตกต่างจากทั่วไป และได้รับการรับรองมาตรฐานต่อไป (อรัญ บุญญะนิต และรุจ ศิริสัญลักษณ์, 2562)

จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งการผลิต การแปรรูป และการตลาด ต้องให้ความสำคัญกับระบบการผลิตที่คำนึงถึงความปลอดภัย จึงนำมาสู่แรงจูงใจในการดำเนินการเพื่อให้ได้รับการรับรองตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี เพื่อการผลิตผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัย มีคุณภาพดีตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี โดยคาดหวังว่าผลงานวิจัยจะเป็นการช่วยยกระดับคุณภาพการผลิตและการค้าผลไม้ของเกษตรกรรายย่อยระดับท้องถิ่นได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตงานวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยออกเป็น 4 ด้านดังนี้

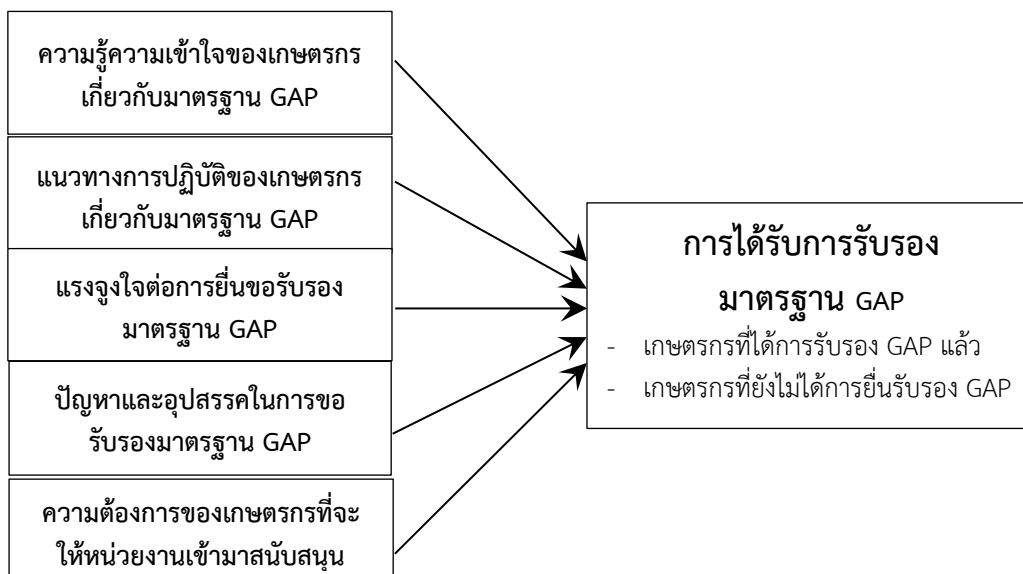
1. ด้านพื้นที่ได้แก่ พื้นที่การปลูกไม้ผลทั้ง 10 อำเภอในจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ อำเภอเมืองจันทบุรี อำเภอมะขาม อำเภอสอยดาว อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอนายายอาม อำเภอท่าใหม่ อำเภอเขาคิชฌกูฏ อำเภอขลุง และอำเภอแก่งหางแมว

2. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกไม้ผล ประเภททุเรียน ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นเกษตรกรจากทั้ง 10 อำเภอ ในจังหวัดจันทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 41,613 คน (สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี, 2566) โดยจำนวนเกษตรกรที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี มีจำนวน 16,882 ราย และเกษตรกรที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี จำนวน 24,731 ราย (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 , 2566) การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง หาได้จากสูตรการคำนวณของทาโรยามาเนที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 396 คน (Yamane, T., 1973) วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามพื้นที่ (Area Sampling) โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยจำนวนตัวอย่างแบ่งตามจำนวนเกษตรกรที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี จำนวน 161 ราย และเกษตรกรที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี จำนวน 235 ราย แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่างที่ผ่านและไม่ผ่าน GAP ของเกษตรกรแต่ละอำเภอ ในจังหวัดจันทบุรี

อำเภอ	จำนวนเกษตรกร (ราย)			จำนวนตัวอย่าง (ราย)		
	ผ่าน GAP	ไม่ผ่าน GAP	รวม	ผ่าน GAP	ไม่ผ่าน GAP	รวม
เมืองจันทบุรี	1,339	1,963	3,302	12	19	31
มะขาม	1,400	2,052	3,452	13	20	33
สอยดาว	2,280	3,342	5,622	22	32	54
แหลมสิงห์	561	823	1,384	5	8	13
โป่งน้ำร้อน	2,549	3,734	6,283	24	36	60
นายายอาม	1,501	2,199	3,700	14	21	35
ท่าใหม่	1,983	2,906	4,889	19	28	47
เขาคิชฌกูฏ	1,570	2,300	3,870	15	22	37
ขลุง	1,516	2,221	3,737	14	22	36
แก่งหางแมว	2,183	3,191	5,374	21	30	51
รวมทั้งสิ้น	16,882	24,731	41,613	161	235	396

3. ด้านตัวแปร ผู้วิจัยใช้การศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์หลักการ แนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัย และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักวิจัยและพัฒนาเกษตรเขตที่ 6 กลุ่มเกษตรกรที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP และกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP จำนวนกลุ่มละ 3 ท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษา นำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรทำนาย ได้แก่ ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ปัจจัยด้านแนวทางการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ปัจจัยด้านแรงจูงใจต่อการยื่นขอรับเข้ารับรองมาตรฐานแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ปัจจัยด้านปัญหาและอุปสรรคในการขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และปัจจัยด้านความต้องการของเกษตรกรที่จะให้หน่วยงานเข้ามาสนับสนุน ที่มีมาตรการวัดแบบอันตรภาคมาตราทุกตัวเข้าไปในสมการ

ตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์คือ การได้รับการรับรองมาตรฐานแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี เป็นตัวแปรเชิงกลุ่ม (Dichotomous Dependent Variable หรือ Binary) โดยค่าของ ตัวแปร Y มี 2 ค่า คือ 0 กับ 1 โดยกำหนดให้กลุ่มเกษตรกรที่ผ่าน GAP มีค่าเป็น 1 และกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ผ่าน GAP มีค่าเป็น 0

4. ด้านระยะเวลาดำเนินงานการวิจัย มีระยะการดำเนินงานวิจัยทั้งสิ้น 12 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 6 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามด้านความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรรายย่อยเกี่ยวกับมาตรฐานแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติของเกษตรกรรายย่อยเกี่ยวกับมาตรฐานแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี โดยส่วนที่ 2 และ 3 นี้ เป็นแบบสอบถามที่เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ส่วนที่ 2 สอบถามรายการแต่ละรายการว่ารู้หรือไม่รู้ และส่วนที่ 3 สอบถามแต่ละรายการว่าปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจและความตระหนักของเกษตรกรรายย่อยต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐานแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ส่วนที่ 5 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการรับรองมาตรฐานแนวทางการปฏิบัติที่ดี และส่วนที่ 6 เป็นแบบสอบถามที่สอบถามเกี่ยวกับความต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนการยื่นขอรับรองมาตรฐานแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ซึ่งแบบสอบถามในส่วนที่ 4-6 ได้ใช้มาตรวัดที่ใช้วัดความผันผวนของสภาพแวดล้อมเป็น มาตร

วัดแบบ Five-point Likert type Scale Ranging โดยมีค่า 5 ระดับ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามในด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ครอบคลุมของแบบสอบถาม ความเหมาะสมและความชัดเจนของการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จำนวน 3 ท่าน และใช้วิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (Index of Congruence : IOC) ในการตรวจสอบ ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งฉบับเป็น 0.972 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่มากกว่า 0.50 ขึ้นไป (Rovinelli, R. J., 1976) จากนั้นวัดความเชื่อมั่นหรือความสอดคล้องภายในด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) จากกลุ่มเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดจันทบุรี ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกันกับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.80 แสดงว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือสูงและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ (Cronbach, L. J., 1951)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามโดยสำรวจจากเกษตรกรรายย่อยทั้ง 10 อำเภอในจังหวัดจันทบุรี ด้วยความอนุเคราะห์จากสำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรีที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกรที่ผ่าน GAP และยังไม่ผ่าน GAP การเก็บข้อมูลทางผู้วิจัยได้เข้าเก็บแบบสอบถามด้วยตัวเอง และนักศึกษาในสาขาเทคโนโลยีโลจิสติกส์ คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกที่เป็นผู้ช่วยในการจัดเก็บแบบสอบถาม ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนมีนาคม 2565 - กรกฎาคม 2565 โดยเก็บตามจำนวนเกษตรกรที่ผ่านและไม่ผ่านการรับรองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของแต่ละอำเภอ จนครบตามจำนวน 396 คน จากนั้นนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วน แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เพื่อหาค่าสถิติต่าง ๆ ของแต่ละส่วนที่อยู่ในแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี โดยใช้วิธีการถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) มีขั้นตอนดังนี้

การคัดเลือกตัวแปรทำนายที่มีผลต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี โดยตัวแปรทำนายทั้งหมด 5 ตัวแปร ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร แนวทางการปฏิบัติของเกษตรกร แรงจูงใจต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐาน ปัญหาและอุปสรรคในการขอรับรองมาตรฐาน และความต้องการของเกษตรกรที่จะให้หน่วยงานเข้ามาสนับสนุน

ตัวแปรเกณฑ์ คือ การได้รับการรับรองมาตรฐานแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี ทั้งหมด 396 ราย แบ่งเป็นเกษตรกรที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน 161 ราย และเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน 235 ราย

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

เป็นการวิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายแบบเพียร์สัน จากผลค่าการศึกษาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทั้ง 5 ปัจจัย พบว่ามีค่าสหสัมพันธ์ไม่เกิน 0.85 ซึ่งโคลน (Kline, R.B., 2005) ได้กล่าวว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีค่าสูงกว่า 0.85 จะเกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) ได้ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ตัวแปรทำนายไม่มีปัญหาเกี่ยวกับภาวะร่วมเส้นตรงพหุ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสหสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐานแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี

	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
Y	1.000					
X ₁	0.849**	1.000				
X ₂	0.847**	0.715**	1.000			
X ₃	0.232**	0.158**	0.247**	1.000		
X ₄	0.269**	0.293**	0.210**	-0.680**	1.000	
X ₅	-0.615**	-0.563**	-0.552**	-0.166**	-0.193**	1.000

หมายเหตุ: 1. **p-value < 0.01

2. X₁: ความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรในเรื่อง GAP, X₂: แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP ของเกษตรกร, X₃: แรงจูงใจในการยื่นขอรับรองมาตรฐาน, X₄: ปัญหาและอุปสรรคในการยื่นขอรับรอง, X₅: ความต้องการให้มีหน่วยงานสนับสนุน, Y: การยื่นขอรับรองมาตรฐาน

การตรวจสอบความเหมาะสมของสมการการถดถอยโลจิสติก

สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี โดยวิธีวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก แบบ Enter สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. พิจารณาค่าความเป็นไปได้ (Likelihood Value) เมื่อพิจารณาความเหมาะสมค่า -2 Log Likelihood สำหรับโมเดลที่มีตัวแปรอิสระทั้งหมด 5 ตัวแปร มีค่าเท่ากับ 10.229 นอกจากนี้การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยโลจิสติกในรูปของค่าสถิติ Chi-square 3 ค่า ได้แก่ ค่า Step, Block และ Model ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า ค่า Chi-square ทั้ง 3 ค่ามีค่าเท่ากัน และมีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่า สมการถดถอย โลจิสติกในขั้นสุดท้ายมีความเหมาะสมกับโมเดลการถดถอยโลจิสติก (ตารางที่ 2)

2. พิจารณาสถิติทดสอบระดับความสัมพันธ์ สำหรับค่า Cox & Snell R Square และ Nagelkerke R Square ได้ 73.70% และ 99.10% ตามลำดับ หมายความว่า โมเดลสามารถทำนายความผันแปรของการยื่นขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรีที่ผ่านและไม่ผ่านการรับรองได้ร้อยละ 99.10 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมของตัวแบบสมการถดถอยโลจิสติก

					-2 Log	Cox & Snell R	Nagelkerke R
					Likelihood	Square	Square
		Chi-square	df	Sig.			
Step1	Step	520.527	5	0.000	10.229	0.737	0.991
	Block	520.527	5	0.000			
	Model	520.527	5	0.000			

3. พิจารณาสถิติทดสอบความเหมาะสมของ Hosmer and Lemeshow พบว่า ถ้าในการทดสอบค่า Chi-square ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าโมเดลมีความเหมาะสม ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การตรวจสอบความเหมาะสมของ Hosmer and Lemeshow Test

Hosmer and Lemeshow Test		
Chi-square	df	p-value
0.009	8	1.000

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกไม้ผลในจังหวัดจันทบุรี โดยข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 241 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.80 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 40 ปี จำนวน 202 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.80 มีการศึกษาระดับอนุปริญา/ปวส. จำนวน 142 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.40 มีรายได้ต่อปี 250,001 - 500,000 บาท จำนวน 189 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.50 และมีประสบการณ์ในการทำสวนผลไม้ ส่วนใหญ่มากกว่า 10 ปี จำนวน 187 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.00 ใช้แหล่งน้ำจากสระจำนวน 351 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.50 ส่วนใหญ่มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยใช้ผู้รับเหมา จำนวน 249 ราย คิดเป็นร้อยละ 59.40 ส่วนใหญ่มีพื้นที่ของสวนผลไม้ประมาณ 4 - 6 ไร่ จำนวน 191 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.00 มีเกษตรกรให้ความสำคัญกับมาตรฐาน GAP จำนวน 265 คน คิดเป็นร้อยละ 67.90 มีเกษตรกรที่ยังไม่ยื่นขอมาตรฐาน GAP จำนวน 235 ราย คิดเป็นร้อยละ 57.90 และเกษตรกรผ่านมาตรฐาน GAP จำนวน 161 ราย คิดเป็นร้อยละ 76.22

2. การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก

จากการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีดังตารางที่ 5 พบว่า มีตัวแปร ที่ส่งผลต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 จำนวนเพียง 2 ตัวแปรเท่านั้นที่สามารถพยากรณ์โอกาสในการยื่นขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อย ประกอบด้วย ตัวแปรด้านความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรในเรื่อง GAP และด้านแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP ของเกษตรกร นอกจากนี้ยังสามารถอธิบายได้เพิ่มเติมอีกว่า

2.1 ปัจจัยด้านความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรในเรื่อง GAP มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยโลจิสติก (B) เท่ากับ 2.983 ให้เป็นบวก นั่นคือ ความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรในเรื่อง GAP แปรผันตรงกับการยื่นขอรับรองมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรที่ผ่านการรับรอง อธิบายได้ว่าเกษตรกรรายย่อยที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง GAP สูงขึ้น มีโอกาสที่จะผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP เท่ากับ 2.983 และพิจารณาค่า $\text{Exp}(B)$ จากผลการทดสอบโมเดลมีเท่ากับ 19.747 แสดงว่า ปัจจัยด้านความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรในเรื่อง GAP จะช่วยเพิ่มโอกาสให้เกษตรกรผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP สูงขึ้น 19.747 เท่าที่จะไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี

2.2 ปัจจัยด้านแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP ของเกษตรกร มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยโลจิสติก (B) เท่ากับ 3.106 ให้เป็นบวก นั่นคือ แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP ของเกษตรกร แปรผันตรงกับการยื่นขอรับรองมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรที่ผ่านการรับรอง อธิบายได้ว่าเกษตรกรรายย่อยที่มีแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP สูงขึ้น มีโอกาสที่จะผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP เท่ากับ 3.106 และพิจารณาค่า $\text{Exp}(B)$ จากผลการทดสอบโมเดลมีเท่ากับ 22.328 แสดงว่า ปัจจัยด้านแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP ของเกษตรกร จะช่วยเพิ่มโอกาสให้เกษตรกรผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP สูงขึ้น 22.328 เท่าที่จะไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผล

ปัจจัย	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
ความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรในเรื่อง GAP (X_1)	2.983	1.435	4.319	1	0.038*	19.747
แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP ของเกษตรกร (X_2)	3.106	1.416	4.808	1	0.028*	22.328

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผล (ต่อ)

ปัจจัย	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
แรงจูงใจในการยื่นขอรับรองมาตรฐาน (X ₃)	0.156	0.318	0.243	1	0.622	1.169
ปัญหาและอุปสรรคในการยื่นขอรับรอง (X ₄)	0.065	0.388	0.028	1	0.868	1.067
ความต้องการให้มีหน่วยงานสนับสนุน (X ₅)	-0.605	0.524	1.331	1	0.249	0.546
ค่าคงที่ (Y)	-99.016	55.987	3.128	1	0.037	0.000

หมายเหตุ: **p-value < 0.05

ดังนั้นผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งตัวแปรที่มีความสำคัญต่อตัวแปรเกณฑ์ของการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกเป็นดังนี้

$$\text{สมการการถดถอยโลจิสติก Log (odds ratio) = -99.016 + 2.983X_1 + 3.106X_2}$$

สำหรับผลที่ได้เป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของสมการที่นำมาใช้พยากรณ์โอกาสที่เกษตรกรผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี พบว่าเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรีจำนวน 396 ราย ที่เก็บข้อมูลมานั้น มี 2 ปัจจัยที่มีความสำคัญอันส่งผลต่อการยื่นขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ได้แก่ ด้านความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรในเรื่อง GAP และด้านแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP ของเกษตรกร ซึ่งประสิทธิภาพของสมการโลจิสติกในภาพรวมโดยเฉลี่ยสามารถทำนายโอกาสของเกษตรกรรายย่อยที่จะผ่านและไม่ผ่านการรับรองได้ถูกต้องร้อยละ 99.20 โดยพบว่า ความสามารถการทำนายโอกาสเกษตรกรที่จะผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีได้ถูกต้องร้อยละ 98.80 และความสามารถการทำนายโอกาสเกษตรกรที่จะไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีได้ถูกต้องร้อยละ 99.60 และมีอัตราความผิดพลาดในการจัดเข้ากลุ่มร้อยละ 0.80 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 อำนาจการทำนายทั้ง 2 ปัจจัยต่อผลการยื่นขอรับรองมาตรฐาน GAP

ผลการยื่นขอรับรองมาตรฐาน GAP	ผลการยื่นขอรับรองมาตรฐาน GAP		%การพยากรณ์
	ไม่ผ่านการรับรอง	ผ่านการรับรอง	
ไม่ผ่านการรับรอง	234	1	99.60
ผ่านการรับรอง	2	159	98.80
รวม			99.20

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี โดยวิธีวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรในเรื่อง GAP

เกษตรกรที่มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับ GAP มาก จะเป็นโอกาสสำหรับเกษตรกรที่จะผ่านมากกว่าที่จะไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP ประกอบด้วย แหล่งน้ำ เข้าใจวิธีการให้น้ำกับไม้ผล ด้วยปริมาณตามที่ไม้ผลต้องการ ตลอดจนความชื้นของดินที่มีผลต่อไม้ผล และสามารถจัดการแหล่งน้ำให้เพียงพอกับ

ไม้ผลอีกด้วย (จรวด มัทธวรรตน์ และคณะ, 2564); (Kourgiolas et al, 2022) พื้นที่ปลูก รู้ถึงวิธีการในการดูแลรักษาพื้นดิน ให้มีความเหมาะสม วิธีการในการบำบัดสารปนเปื้อนที่อยู่ในพื้นดินให้กลับไปสู่ในระดับที่ปลอดภัย (จักรพันธ์ พรหมเกียง และคณะ, 2563) วัตถุอันตรายทางการเกษตร รู้ถึงสารเคมีที่ใช้กับไม้ผล และความเหมาะสมกับไม้ผล รู้วิธีการเลือกใช้เครื่อง พ่นสารเคมีหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และรู้วิธีการพ่นสารเคมีได้อย่างถูกต้อง (นุกูล อินทกุล และวรลักษณ์ วรณโธ, 2566); (มณฑิรา สังขจร และคณะ, 2564)การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว มีการควบคุมการปลูก ไม้ผลให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ วิธีการให้ปุ๋ยกับไม้ผลที่ปลูกในอัตราที่เหมาะสมตามคำแนะนำที่มีอยู่บนฉลาก (จิรวัดน์ แพงแสน และคณะ, 2565); (สุภาพร อามาศย์, 2566) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว สามารถคัด แยกไม้ผลให้ได้คุณภาพก่อนที่จะนำออกไปจำหน่าย การใช้เครื่องมือในการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม เพื่อป้องกันรอยตำหนิที่ จะเกิดขึ้น (ณัฐวุฒิ จันทอง และคณะ, 2566) การพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูกและเก็บรักษา รู้วิธีการใช้อุปกรณ์ ในการขนย้ายไม้ผล เพื่อลดการเกิดรอยขีดต่อไม้ผล วิธีการใช้พาหนะขนย้ายเพื่อรักษาคุณภาพของไม้ผล (จุฑามาศ คน ไทย และคณะ, 2562) สุขลักษณะส่วนบุคคล รู้วิธีการจัดการให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เพื่อช่วยในการทำงานแก่ ผู้ปฏิบัติงาน (ปริญญ์ กรจิตพร และคณะ, 2562) และการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ รู้จักวิธีการจดบันทึกข้อมูลใช้ นำตามความเหมาะสมของไม้ผลแต่ละชนิด รวมถึงการจดบันทึกข้อมูลการใช้สารเคมีฆ่าเชื้อในดิน (กังสดาล กนกหงษ์ และคณะ, 2561)

2. ปัจจัยด้านแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP ของเกษตรกร

เกษตรกรที่ปฏิบัติตามแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP ได้เป็นอย่างดีนั้น จะทำให้เกษตรกรผ่านการรับรองได้ มากกว่าไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ แหล่งน้ำ ต้องมีวิธีการให้น้ำที่ เหมาะสมกับความต้องการของไม้ผลและความชื้นของดิน ไม่ใช้น้ำเสีย หรือน้ำที่เกิดการปนเปื้อน บำรุงรักษาระบบการให้ น้ำและดูแลให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ และเลือกแหล่งปลูกที่มีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูก (กาญจน์กนก วิหาละ และคณะ, 2564); (พัชรินทร์ สุภาพันท์ และทัตพงศ์ อวิโรธนานนท์, 2561); (ยุภาพร อำนาจ และคณะ, 2566) พื้นที่ปลูก ต้องดูแลรักษาพื้นที่ปลูกเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมของดิน มีวิธีการบำบัดลดสารปนเปื้อนสู่ระดับที่ปลอดภัยได้ สำหรับ พื้นที่ปลูกที่มีความเสี่ยงต่อสารปนเปื้อน (Inta Chanthavong, 2562) วัตถุอันตรายทางการเกษตร ใช้วัตถุอันตรายทาง การเกษตรตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร หรือฉลากที่ขึ้นทะเบียน ใช้เครื่องพ่นสารเคมีหรืออุปกรณ์ ลดการใช้ สารเคมีที่มีอันตรายทางการเกษตร จัดเก็บวัตถุอันตรายทางการเกษตรชนิดต่าง ๆ เป็นสัดส่วนในสถานที่เก็บเฉพาะและ ควบคุมการหยิบใช้ได้ ทำความสะอาดเครื่องพ่นสารเคมีและอุปกรณ์ภายหลังการใช้งาน (ทิพย์วรรณ ปริญญาศิริ และชนิ พรพรรณ บุตรยี่, 2561); (ลดาวัลย์ ไช้คำ, 2566) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว มีแผนควบคุมการ ผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตตรงตามเป้าที่ตั้งไว้ ใช้ปุ๋ยให้เหมาะสมต่อพืชที่ปลูกในอัตราส่วนตามคำแนะนำบนฉลาก จัดให้มี อุปกรณ์การเกษตรที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน จัดสถานที่เก็บรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตรเป็น สัดส่วน และตรวจสอบอุปกรณ์ เครื่องมือ รวมถึงเครื่องใช้ไฟฟ้าอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันอุบัติเหตุ และอันตรายต่อ ผู้ปฏิบัติงาน (สุนิสา ช่วยสุข และคณะ, 2565) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่มีอายุ การเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมและมีคุณภาพ มีการคัดแยกผลผลิตก่อนออกจำหน่าย มีการป้องกันการชำหรือเป็นรอยตำหนิของ ผลผลิต เนื่องจากการเก็บเกี่ยว และป้องกันสัตว์เลื้อยคลานให้อยู่ในพื้นที่ปฏิบัติงาน (ปรีติยาพร แก้วมณี และมยุรี กระจาย กลาง, 2561); (สายใจ พันการ และคณะ, 2563)การพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูกและเก็บรักษา มีการใช้วัสดุรอง พื้นในบริเวณพักผลผลิตที่เก็บเกี่ยวแล้ว การขนย้ายผลผลิตในแปลงปลูกให้ปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง และพาหนะที่ใช้ใน การขนย้ายต้องสามารถรักษาคุณภาพของผลผลิต (พุดิสรรค์ เครือคำ และคณะ, 2564) ลักษณะส่วนบุคคล จัดให้มีสิ่ง อำนวยความสะดวกพื้นฐานที่เหมาะสมแก่ผู้ปฏิบัติงาน เจ้าของสวนและผู้ปฏิบัติงานมีความรู้หรือได้รับการฝึกอบรมที่ เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (ชลลธร จูเจริญ และคณะ, 2564) การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ มีการบันทึก ข้อมูลการใช้พื้นที่มีรายละเอียดต่าง ๆ มีการบันทึกการใช้สารเคมีฆ่าเชื้อในดิน มีการบันทึกข้อมูล/หลักฐานการได้มาของ

วัตถุดิบทรายทางการเกษตร และมีการบันทึกรายชื่อวัตถุดิบทรายทางการเกษตรที่จัดเก็บ และมีการบันทึกข้อมูลการใช้พาหนะขนส่ง (กรรณิการ์ สังขจร และคณะ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

เกษตรกรรายย่อยที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และมีมีแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี จะส่งผลให้การยื่นขอ GAP นั้นผ่านการรับรองมาตรฐาน

ภาพที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) คือ แนวทางในการทำการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีและปลอดภัยตามมาตรฐานที่กำหนด โดยขบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค ปราศจากการปนเปื้อนของสารเคมีไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมมีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ผลผลิตสูงคุ้มค่าการลงทุน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีประกอบด้วย ความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรที่มีต่อ GAP และแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP ที่ประกอบด้วย 1) แหล่งน้ำ ที่ใช้ในกระบวนการผลิตต้องมาจากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนต่อผลผลิต 2) พื้นที่ปลูก ไม่อยู่ในสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อผลผลิต 3) วัตถุดิบทรายทางการเกษตร ต้องมีการจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ในสถานที่เก็บที่มีชนิดและใช้ตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร 4) การจัดการคุณภาพในกระบวนการเก็บเกี่ยว ต้องมีแผนควบคุมการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพโดยใช้หลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี 5) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว จะต้องเก็บเกี่ยวผลผลิตที่มีอายุเหมาะสม ผลผลิตมีคุณภาพตามความต้องการของตลาดและข้อตกลงของประเทศคู่ค้า 6) การพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษาผลผลิต มีการจัดการด้านสุขลักษณะเพื่อป้องกันการปนเปื้อนที่มีผลต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค 7) สุขลักษณะส่วนบุคคล ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความรู้ ความเข้าใจในสุขลักษณะส่วนบุคคล เพื่อ

สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกสุขลักษณะ และ 8) การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ มีการบันทึกข้อมูลการปฏิบัติงานการใช้สารเคมี ข้อมูลผู้รับซื้อและปริมาณผลผลิต เพื่อประโยชน์ต่อการตามสอบ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การที่เกษตรกรจะได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP จะต้องมีความรู้ความเข้าใจและแนวทางการดำเนินงานที่เป็นไปตามมาตรฐาน GAP ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐต้องให้ความสนใจและสนับสนุนส่งเสริมปัจจัยทั้ง 2 ด้าน รวมถึงสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญของมาตรฐาน GAP และมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ควรให้ความสนใจและสนับสนุนส่งเสริมปัจจัยทั้ง 2 ด้าน สามารถนำไปเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี เพื่อให้เกษตรกรผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีได้มากขึ้น เพื่อผลผลิตของเกษตรกรสามารถที่จะนำไปเป็นไม้ผลเพื่อการส่งออกได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 1.2) เกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกไม้ผลเพื่อการส่งออกที่ยังไม่ผ่านการรับรอง ควรจะต้องเพิ่มความรู้ความเข้าใจ และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP เพื่อจะทำให้ได้ผ่านการรับรองมาตรฐานต่อไป 2) ข้อเสนอแนะเชิงบริหาร 2.1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรับรองมาตรฐานแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนักงานวิจัยและพัฒนาเขตที่ 6 สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี ควรที่จะเพิ่มการจัดการฝึกอบรมแก่เกษตรกรรายย่อย ที่เกี่ยวข้องกับความรู้และความเข้าใจ และแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับ GAP ให้มากยิ่งขึ้น 2.2) เกษตรกรรายย่อยควรได้รับการส่งเสริมให้มีการยื่นขอรับรองมาตรฐาน GAP ให้มากขึ้น เพื่อที่จะทำให้สินค้าไม้ผลของตนเองสามารถส่งออกได้ เพราะจะทำให้เป็นที่น่าเชื่อถือและยอมรับจากประเทศปลายทางที่รับซื้อไม้ผล 2.3) เกษตรกรรายย่อยควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP และแนวทางในการปฏิบัติที่เกี่ยวกับมาตรฐาน GAP เพื่อจะทำให้ไม้ผลของตนเองมีคุณภาพ และสามารถผ่านการพิจารณารับรองมาตรฐาน GAP ได้ง่ายขึ้น 2.4) เกษตรกรรายย่อย ที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP แล้ว ควรให้ความสำคัญต่อแนวทางในการปฏิบัติกับไม้ผลตนเองให้เป็นไปตามมาตรฐาน GAP อยู่ตลอดเวลาและสม่ำเสมอ 3) ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ 3.1) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลของการยื่นขอรับรองมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรรายย่อยในแต่ละภูมิภาค แยกตามชนิดของไม้ผลที่จะส่งออก เพื่อนำไปสู่การขยายผลและพัฒนาองค์ความรู้ให้กว้างและชัดเจนขึ้น 3.2) ควรมีการทำวิจัยขยายผลไปสู่เกษตรกรรายย่อยที่ยังไม่ผ่านการรับรอง เพื่อให้เกษตรกรกลุ่มนี้เกิดความตระหนักใน重要性ของการยื่นขอรับรองมาตรฐาน GAP มากขึ้น 4) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป 4.1) ควรมีการขยายขอบเขตของประชากรในการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อศึกษาประชากรในกลุ่มที่กว้างขึ้นและสามารถเปรียบเทียบความสัมพันธ์และความแตกต่างได้ 4.2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับพื้นที่การปลูกไม้ผลอื่น ๆ ที่มีมีการปลูกไม้ผลเพื่อการส่งออกเช่นเดียวกัน เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างและความได้เปรียบเสียเปรียบในการให้บริการ 4.3) การศึกษาครั้งต่อไปควรนำ ปัจจัยอื่น ๆ ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเข้ามาพิจารณาเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการนำเข้าสู่สมการที่ใช้ในการพยากรณ์มากยิ่งขึ้น 4.4) ควรเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและออกแบบสอบถามเฉพาะกลุ่ม โดยแยกชุดคำถามสำหรับเกษตรกรที่ผ่านและไม่ผ่าน GAP เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจน และมีความถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนการวิจัยงบประมาณประจำปี 2565 จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก และข้อมูลโครงการวิจัยย่อย เรื่องการศึกษาแรงจูงใจและความตระหนักด้านของคุณภาพสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออกของเกษตรกรรายย่อย ขอขอบคุณผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 และ

ผู้อำนวยการสำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล และขอขอบคุณอาจารย์นริส อุไรพันธ์ ที่ช่วยเรียบเรียงและถ่ายทอดคุณค่าทางวิชาการของงานวิจัย ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน มา ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ สังขจร และคณะ. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตทุเรียนแทนยางพาราของเกษตรกรในโครงการพัฒนาอาชีพชาวสวนยางรายย่อยเพื่อความยั่งยืน. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร, 52(2), 118-127.
- กังสดาล กนกหงษ์ และคณะ. (2561). การยอมรับวิธีการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) ของเกษตรกรศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 36(1), 75-84.
- กาญจน์กนก วิหาละ และคณะ. (2564). การปฏิบัติตามระบบมาตรฐานเกษตรที่ดีและเหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. วารสารผลิตกรรมการเกษตร, 3(3), 105-116.
- จรวด มัทธวรรณ์ และคณะ. (2564). การพัฒนาและส่งเสริมการจัดการระบบน้ำเพื่อการผลิตผักและผลไม้ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(5), 111-122.
- จักรพันธ์ พรหมเกียง และคณะ. (2563). ความรู้และการปฏิบัติตามแนวเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 37(1), 52-63.
- จิรวุฒน์ แพงแสน และคณะ. (2565). แนวทางความสำเร็จของการผลิตข้าวอินทรีย์: กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ผลิตข้าว อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ. วารสารมหาวิทยาลัยพัฒนาเชิงพื้นที่, 1(2), 11-21.
- จุฑามาศ คนไทย และคณะ. (2562). ความต้องการการผลิตผักตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร (GAP) ของเกษตรกรในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี. แก่นเกษตร, 47(4), 727-738.
- จุฬาลักษณ์ ตลับนาค และคณะ. (2564). การประเมินความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ตำบลบ้านเขย็น อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท. วารสารเกษตรพระวรุณ, 18(1), 104-110.
- ชลารุณ จูเจริญ และคณะ. (2564). การผลิตชาตามเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับใบชาสดของเกษตรกรผู้ผลิตชาในพื้นที่มูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร, 52(2), 202-212.
- ณัฐวุฒิ จันทอง และคณะ. (2566). การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตกล้วยหอมตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) ของเกษตรกรในเขตภาคกลางตอนบน. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 40(1), 150-160.
- ทิพย์วรรณ ปริญญาศิริ และชนิพรรณ บุตรยี่. (2561). การวิเคราะห์พหุหลักเกณฑ์สำหรับมาตรฐานการควบคุมวัตถุดิบทางการเกษตรในผักและผลไม้. วารสารกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 60(3), 155-167.
- นฤมล คำดี และคณะ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกสตอร์วเบอร์รี่คุณภาพ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารเกษตร, 38(2), 201-208.
- นุกูล อินทกุล และวรลักษณ์ วรรณโล. (2566). แนวทางการพัฒนามาตรฐานการผลิตสับปะรดนางแล สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วารสารการวิจัยกาสะลองคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 17(1), 64-75.
- ปริญญ์ กรจิตุพร และคณะ. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว จังหวัดนครปฐม. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, 37(2), 381-393.
- ปรีดียาทร แก้วมณี และมยุรี กระจ่ายกลาง. (2561). การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการสูญเสียหลังการเก็บเกี่ยวของกล้วยหอมทอง. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร, 29(3 พิเศษ), 25-31.

- พัชรินทร์ สุภาพันธุ์ และทัตพงศ์ อวิโรธนานนท์. (2561). ความรู้ การปฏิบัติ และช่องทางการตลาดผักตามมาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 35(2), 64-76.
- พุดิสสรค์ เครือคำ และคณะ. (2564). การยอมรับการส่งเสริมปลูกพืชผักในระบบการเพาะปลูกที่ดีของเกษตรกรชนเผ่ากะเหรี่ยงในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 38(1), 135-143.
- มณฑิรา สังขจร และคณะ. (2564). ความเป็นไปได้ในการผลิตมันฝรั่ง ตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ของเกษตรกร อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร, 52(2), 107-117.
- ยุภาพร อำนาจ และคณะ. (2566). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารจันทร์เกษมสาร, 29(1), 1-16.
- ลดาวลัย ไขคำ. (2566). ความคิดเห็นและการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกของประเทศไทย ต่อประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุดิบอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2563. วารสารจันทร์เกษมสาร, 29(1), 113-128.
- ศุทธิดา มิ่งสกุล. (2559). ความรู้และการปฏิบัติตามแนวเกษตรที่ดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกผักในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, 11(2), 324-334.
- ศูนย์สารสนเทศการเกษตร. (2565). สถิติการค้าสินค้าเกษตรไทยกับต่างประเทศ ปี 2565. เรียกใช้เมื่อ 27 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/journal/2566/tradestatistic2565.pdf>
- สายใจ ทันการ และคณะ. (2563). นวัตกรรมการแปรรูปผลไม้ตามฤดูกาลของผู้ผลิตตลาดเกษตรกร จังหวัดบุรีรัมย์ในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารสหวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 4(1), 47-54.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี. (2566). รายงานผลการปรับปรุงข้อมูลทะเบียนเกษตรกรผ่านระบบ ทบก. และแอปพลิเคชัน DOAE Farmbook ปี 2565. จันทบุรี: สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร. เรียกใช้เมื่อ 28 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.oae.go.th/view/1/รายละเอียดภาวะเศรษฐกิจการเกษตร/36829/TH-TH>
- สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 . (2566). ข้อมูลการดำเนินงานตรวจรับรองแหล่งผลิตพืช (GAP) สะสมปี 2566 แยกรายอำเภอ. จันทบุรี: สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6.
- สุนิสา ช่วยสุข และคณะ. (2565). การส่งเสริมการผลิตทุเรียนตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร ตำบลเขาค่าย อำเภอสวี จังหวัดชุมพร. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(8), 334-352.
- สุภาพร อมาตย์. (2566). การจัดการระบบควบคุมคุณภาพการผลิตต้นทุเรียนและผลตอบแทนในการผลิตสินค้าหอมแดงศรีสะเกษ ตามมาตรฐานสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย (GI) ของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง ในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 10(1), 1-19.
- อรัญ บุญญะนิต และรุจ ศิริสัญลักษณ์. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในอำเภอพร้าวจังหวัดเชียงใหม่. แก่นเกษตร, 47(ฉบับพิเศษ 1), 167-172.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. psychometrika, 16(3), 297-334.
- Inta Chanthavong. (2562). การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวภายใต้ระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ของเกษตรกรอำเภอจำปอน จังหวัดสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ใน ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- Kline, R.B. (2005). Principles and practice of structural equation modeling (2nd Edition). New York: Guilford Press.
- Kourgialas et al. (2022). Good Agricultural Practices Related to Water and Soil as a Means of Adaptation of Mediterranean Olive Growing to Extreme Climate- Water Conditions. Sustainability, 14(20), 1-14.
- Rovinelli, R. J. (1976). Methods for Validating Criterion-Referenced Test Items. Unpublished Doctoral Dissertation. University of Massachusetts Amherst. Retrieved August 27, 2023, from https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=4661&context=dissertations_1
- Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis (3rd Edition). New York: Harper and Row.

องค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาส
ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

THE ELEMENTS OF DEVELOPMENT OF EFFECTIVE TEAM BUILDING
FOR EDUCATIONAL OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICES IN THE NORTHEAST

สุวิทย์ เพียรชนะ*, ทรัพย์หิรัญ จันทรักษ์, วสันิกา ฉลากบาง

Suwit Peanchana*, Suphirun Jantarak, Wannika Chalakbang

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: suwitpean1974@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี มีการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษาองค์ประกอบของการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน การศึกษาโรงเรียนดีเด่นที่ได้รับรางวัล IQA AWARD ปีการศึกษา 2564-2565 จำนวน 2 โรงเรียน 2) การยืนยันองค์ประกอบ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา วิเคราะห์ค่าความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การจัดองค์การ ได้แก่ การมอบหมายงาน การกระจายอำนาจ การประสานงาน การมีสายบังคับบัญชา 2) การบริหารความขัดแย้ง ได้แก่ วิธีการประนีประนอม วิธีการหลีกเลี่ยง วิธีการบังคับ วิธีการยอมตาม วิธีการร่วมมือ 3) ภาวะผู้นำทีม ได้แก่ การปฏิบัติงานของทีม บทบาทสมาชิกทีม บทบาทผู้นำทีม การสร้างบรรทัดฐานของทีม เป้าหมายของทีม 4) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การสื่อสารแบบเปิดเผย การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี การรับฟังความคิดเห็น 5) การประเมินผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ การสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน วัตถุประสงค์ของการประเมิน การกำหนดนโยบายในการประเมิน 6) การพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วย การสัมมนา การฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การนิเทศภายใน และผลการยืนยันองค์ประกอบของผู้เชี่ยวชาญโดยรวม มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.59) และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.39)

คำสำคัญ: องค์ประกอบของการสร้างทีมงาน, การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to study the effective team-building elements for Opportunity Expansion Schools. The 5 steps of this research operation were 1) studying the elements of effective team building by interviewing 5 experts and studying the 2 best schools which receive IQA Awards in the 2021-2022 Academic Year. And 2) confirming elements by 5 experts. The research instruments were a semi-structured and five-point rating scale questionnaires. Data was analyzed by Content, Suitability, and Possibility Analysis. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The results of this research found that the elements of effective team building for Opportunity Expansion Schools consisted of 6 elements as follows: 1) Organization Management consists of Assignment, Decentralization, Coordination, and Chain of command 2) Conflict management consists of Compromise, Avoidance, Submission, and Cooperation 3) Leadership consists of Teamwork, Team Member Roles, Team Leader Role, Team - Building Standard and Team Goals 4) The effective communication consists of Open Communication, Information Exchange, Good interaction and Listening to other people's opinions 5) Performance Appraisal consists of Morale in Working, Setting Performance Standards, Objectives of the Assessment and Setting Evaluation Policy 6) Human Resources Development consists of Seminars, Training, workshops, Field Trip Activities, and Internal Supervision. The overall confirmation result by the experts showed that the elements are appropriate with the high level at 4.45, while the feasibility with the highest level at 4.53

Keywords: The Elements of Development, Development of Effective Team Building, Educational Opportunity Expansion Schools

บทนำ

ในปัจจุบันการบริหารองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชนต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหรือปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลและประหยัดสูงสุด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารงานให้แก่องค์กรมากขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นผลดีต่อองค์กรนั้นโดยตรงแล้วยังทำให้องค์กรสามารถปรับตัวรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงได้อย่างเหมาะสม ฉะนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารยุคใหม่จะต้องเปลี่ยนรูปแบบการทำงานจากแบบเดิมที่ให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำคนเดียว (One Man Show) มาเป็นรูปแบบการทำงานในลักษณะการทำงานเป็นทีม (Teamwork) เพราะจะเป็นวิธีเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่องค์กร ทำให้องค์กรเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขันจนสามารถเอาชนะคู่แข่ง หรือทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge-based Society) ผู้บริหารจะต้องรู้จักแบ่งงานหรือการมอบอำนาจ และกระจายหน้าที่และความรับผิดชอบให้แก่ทุกคนในองค์กร เพื่อให้ทุกคนช่วยกันปฏิบัติงานในลักษณะของการเป็นทีมงาน (Teamwork) ซึ่งเป็นรูปแบบการทำงานที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายในองค์กร เนื่องจากทุกฝ่ายในองค์กรมีบทบาทต่อ การปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จึงทำให้การทำงานต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ประเทศตะวันตกและประเทศญี่ปุ่นที่ประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจเป็นอย่างมากนั้น ล้วนใช้วิธีการทำงานแบบทีมงานทั้งสิ้น (วราภรณ์ ชาเรืองเดช, 2558)

การสร้างทีมงานเป็นรูปแบบการบริหารที่ยอมรับกันในปัจจุบันว่าเป็นการบริหารที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวบุคคลและหน่วยงานมากที่สุด เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการบริหารและร่วมกันแก้ปัญหาในการตัดสินใจ การป้อนข้อมูลย้อนกลับตลอดจนการสื่อสารที่ชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูล ในการตัดสินใจร่วมกันเป็นผลดีในการสร้างความสามัคคีและการทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความผูกพันและอนาคตของหน่วยงาน กลุ่มคนทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยพยายามสร้างทักษะความสามารถในการทำงานร่วมกัน นำไปสู่พลังแห่งความสำเร็จ การสร้างทีมงานมีผลดีต่อองค์กรโดยส่วนรวมแล้วยังมีผลดีต่อสมาชิกแต่ละบุคคลในทีมงานนั้นด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ 1) ทีมงานเป็นการรวมเอาทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าที่สุดขององค์กรเข้าด้วยกัน ทำให้สามารถปฏิบัติงานที่บุคคลเพียงคนเดียวไม่อาจทำได้ เพราะนอกจากจะได้แรงใจเพิ่มขึ้นยังจะได้ความคิดหลายแง่หลายมุมมาผสมผสานกัน ทำให้ศักยภาพแฝงของแต่ละคนมีอยู่ถูกนำมาใช้ได้มากขึ้น 2) ทีมงานทำให้มีการมอบหมายให้รับผิดชอบเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามความถนัดความเชี่ยวชาญและความพอใจแต่ละคนเป็นการทำให้เกิดการเรียนรู้ ยังผลให้แต่ละคนมีโอกาสสร้างหรือพัฒนาความสามารถ ด้านอื่นๆ ให้ดีขึ้นโดยการเรียนรู้จากสมาชิกผู้ร่วมงาน 3) ทีมงานช่วยให้สมาชิกแต่ละคนได้รับการตอบสนองความต้องการทางสังคม อันได้แก่ ความรักการยอมรับซึ่งกันและกัน อันจะเป็นบันไดนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงานในที่สุด ดังนั้น การสร้างทีมงานจึงเป็นการนำเอาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถอันหลากหลายมารวมกัน เพื่อวัตถุประสงค์ในอันที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ โดยสมาชิก ในทีมงานจะได้รับมอบหมายงานตามความถนัดของตน เกิดการเรียนรู้และยอมรับซึ่งกันและกัน การเสริมสร้างความสามัคคี ลดความขัดแย้ง เกิดความผูกพัน นำไปสู่พลังแห่งความสำเร็จ (สุวรรณี คชเดช, 2559)

การพัฒนาโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องมีทีมงาน เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาเพียงคนเดียวไม่สามารถนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้ เพราะฉะนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องสร้างทีมงาน เพื่อให้ร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาการศึกษาให้พัฒนาและก้าวหน้าก้าวหน้าทันสมัยที่เปลี่ยนไป ความสำเร็จขององค์กรนอกจากขึ้นอยู่กับความสามารถและภาวะผู้นำของผู้บริหารแล้ว ยังขึ้นอยู่กับสมาชิกขององค์กรทุกคน ดังนั้น การบริหารองค์กรถือเป็นกิจกรรมที่บุคลากรทุกคนต้องร่วมมือร่วมใจกันในการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ มีการบริหารองค์กรแบบมีส่วนร่วม มีระบบการทำงานเป็นทีม ซึ่งเกิดจากการสร้างทีมงานของผู้บริหาร เพื่อช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพมากกว่า การบริหารจัดการแบบปัจเจกชน เนื่องจากการทำงานเป็นทีมเป็นการนำความรู้ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ที่แตกต่างกันมาผสมผสาน มีการร่วมกันแก้ปัญหาอย่างกว้างขวางรอบคอบ เหมาะกับการทำงานที่ซับซ้อน มีการวางแผนงาน การแบ่งงานกันทำ การร่วมมือประสาน การตัดสินใจแก้ปัญหา สมาชิกอำนวยความสะดวกต่อกัน ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้เกียรติกัน นำความคิดเห็นที่ขัดแย้งมาใช้ประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ เข้าใจนโยบาย มีการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนอย่างชัดเจน จึงจะแก้ปัญหาได้อย่างรอบคอบ นำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้ (พงศ์ณภัทร นันศิริ, 2562)

ในการพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาควรให้ความสำคัญกับครูผู้สอนเสมอกัน มีมาตรฐานการปฏิบัติงาน เวลาและวิธีการประเมินที่เหมือนกันไม่ว่าครูจะมีประสบการณ์ การปฏิบัติงานต่างกัน แต่ก็มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ทำให้ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นคล้ายคลึงกัน (สาวิตรี มั่นธรรมและคณะ, 2564) ขณะที่บทบาทที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา คือการมีส่วนร่วมในการบริหารวิชาการ ควรมีบทบาทในการให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารบุคคลควรมีบทบาทในการให้ความเห็นชอบข้อเสนอแนะการพิจารณาย้ายของข้าราชการครูการให้ความดีความชอบการเลื่อนวิทยฐานะ การบริหารการเงินและงบประมาณ ควรมีบทบาทในการให้ความเห็นในกรอบงบประมาณที่โรงเรียนได้รับจัดสรร มีส่วนร่วมช่วยเหลือ สนับสนุนในเรื่องการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากทุก

ภาคส่วน เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในส่วนของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีบทบาทในการจัดการศึกษา โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ครูจึงมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การสื่อสารในการปฏิบัติงานมีความชัดเจน เช่น มีการประชุมคณะดำเนินงาน เพื่อวางแผนการทำงาน และระหว่างปฏิบัติงานบุคลากร มีความไว้วางใจเพื่อนร่วมงาน โดยมุ่งเป้าหมายร่วมกันคือการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ (บุษวรรณ มลชป และคณะ, 2565)

การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จึงมีความสำคัญอย่างมาก ในการเป็นองค์ประกอบที่จะนำไปสู่การบริหารเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์และเป็นประโยชน์สำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากองค์ประกอบของการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพสามารถพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์การประเมินเบื้องต้นในการสร้างทีมงานการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ ให้บริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน มีจำนวน 6,970 โรงเรียน ใน 183 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบปัญหาด้านการจัดการศึกษาหลังช่วงสถานการณ์โควิด-19 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ได้ประชุมคณะผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนโรงเรียนขยายโอกาสไปสู่อนาคต ในด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็กที่มีนักเรียนไม่ถึง 100 คน ส่งเสริมโอกาสให้กับนักเรียน โดยนำโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็กมารวมกับโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อให้เกิดการบูรณาการการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม มุ่งเน้นการเรียนรู้ทักษะวิชาชีพ ในบริบทความต้องการ และความพร้อมของนักเรียน พร้อมกับมีครูและผู้ปกครองเป็นพี่เลี้ยง ช่วยกันขับเคลื่อนภารกิจที่ตอบโจทย์ความต้องการของนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนเติบโตขึ้นไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข”

จากสภาพปัญหาของโรงเรียนโอกาสทางการศึกษา ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างพัฒนาทีมงานให้มีเป้าหมายเดียวกัน โดยร่วมกันทำงานเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้อย่างเต็มที่ โดยทีมงานต้องตระหนักถึงการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ จะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนและผลการวิจัยสามารถนำไปใช้วางแผน พิจารณาแนวทางในการบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายดำเนินงานของสถานศึกษาและสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ การศึกษาโรงเรียนดีเด่นที่ได้รับรางวัล IQA AWARD ปีการศึกษา 2564-2565 จำนวน 2 โรงเรียน และการยืนยันองค์ประกอบโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

การศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ตามแนวคิดของนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 7 แหล่ง ได้แก่ บุญช่วย สายราม; สำนักงาน ก.พ.; หทัยทิพย์

สิทธิชนกสมิต; ลดาวัลย์ พุทธวัช; ไชยวิทย์ แจ่มเที่ยงตรง และคณะ; พรสุดา ประเสริฐบุญ และ Dubrin, A. J. ประกอบด้วย 1) การจัดองค์การ 2) การบริหารความขัดแย้ง 3) ภาวะผู้นำทีม 4) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 5) การประเมินผลการปฏิบัติงาน และ 6) การพัฒนาบุคลากร (บุญช่วย สายราม, 2559); (สำนักงาน ก.พ., 2559); (หทัยทิพย์ สิทธิชนกสมิต, 2559); (ลดาวัลย์ พุทธวัช, 2560); (ไชยวิทย์ แจ่มเที่ยงตรง และคณะ, 2564); (พรสุดา ประเสริฐบุญ, 2564); (Dubrin, A. J., 1990)

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 2 คน และหัวหน้างานบริหารวิชาการ จำนวน 1 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารการศึกษา

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล การศึกษาโรงเรียนดีเด่นที่ได้รับรางวัล IQA AWARD จำนวน 2 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ๑ ละ 1 คน และหัวหน้างานบริหารวิชาการ โรงเรียนละ 1 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโรงเรียน

2.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการยืนยันองค์ประกอบ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารการศึกษา ประกอบด้วย อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน และหัวหน้างานบริหารวิชาการ จำนวน 1 คน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

3.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

3.2 แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

3.3 การสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยสรุปผลที่ได้จากการสังเคราะห์องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อใช้เป็นข้อคำถามและหาคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะวัด (Index of Congruence: IOC)

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและโรงเรียนดีเด่นที่ได้รับรางวัล IQA AWARD ด้วยแบบสัมภาษณ์ โดยใช้แบบบันทึกผลการสัมภาษณ์และใช้เครื่องบันทึกเสียง โดยผู้วิจัยนัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิล่วงหน้าประมาณ 1 สัปดาห์ และใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 1 ชั่วโมง ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน แล้วนำบทสัมภาษณ์มารวบรวมอย่างเป็นระบบเพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การศึกษาโรงเรียนดีเด่นที่ได้รับรางวัล IQA AWARD เพื่อใช้เป็นข้อคำถามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อใช้ในการยืนยันองค์ประกอบ

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

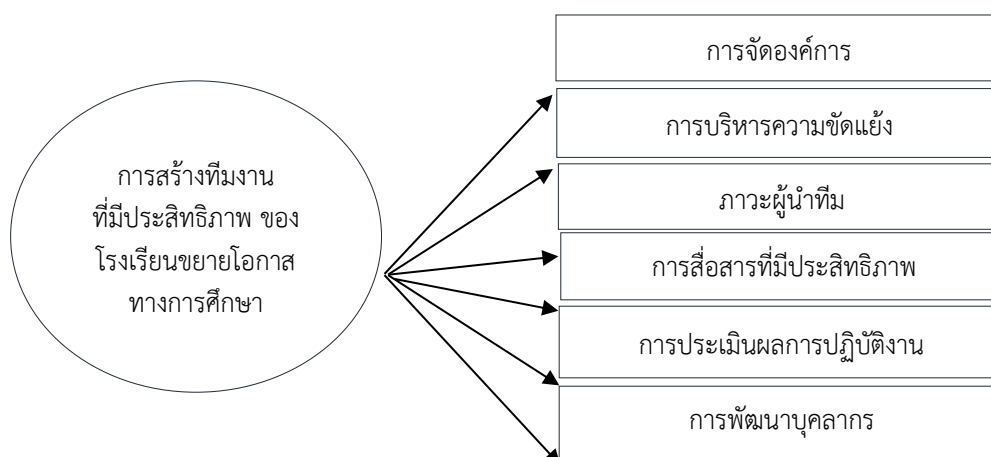
5.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมไว้ในการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาโรงเรียนดีเด่นที่ได้รับรางวัล IQA AWARD มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ความถี่ ร้อยละ

5.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ขององค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในการยืนยันองค์ประกอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ของนักวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และการศึกษาโรงเรียน ดีเด่นที่ได้รับรางวัล IQA AWARD จำนวน 2 โรงเรียน พบว่า องค์ประกอบหลักการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การจัดองค์การ 2) การบริหารความขัดแย้ง 3) ภาวะผู้นำทีม 4) การสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ 5) การประเมินผลการปฏิบัติงาน และ 6) การพัฒนาบุคลากร แสดงเป็นโมเดลการวัด องค์ประกอบตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ผลจากการยืนยันองค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการนำองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์ เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการยืนยันองค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา (ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน)

ข้อที่	องค์ประกอบ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การจัดองค์การ		4.55	0.54	มากที่สุด	4.52	0.41	มากที่สุด
1.1	การมอบหมายงาน	4.40	0.89	มาก	4.40	0.89	มาก
1.2	การกระจายอำนาจ	4.60	0.55	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
1.3	การประสานงาน	4.80	0.45	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
1.4	การมีสายบังคับบัญชา	4.40	0.55	มาก	4.40	0.55	มาก
2. การบริหารความขัดแย้ง		4.24	0.89	มาก	4.64	0.41	มากที่สุด
2.1	วิธีการประนีประนอม	4.40	0.89	มาก	4.80	0.45	มากที่สุด
2.2	วิธีการหลีกเลี่ยง	4.20	1.30	มาก	4.80	0.45	มากที่สุด
2.3	วิธีการบังคับ	4.00	1.22	มาก	4.40	0.55	มาก
2.4	วิธีการยอมตาม	3.80	1.10	มาก	4.40	0.55	มาก
2.5	วิธีการร่วมมือ	4.80	0.45	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
3. ภาวะผู้นำทีม		4.52	0.50	มากที่สุด	4.44	0.52	มาก
3.1	การปฏิบัติงานของทีม	4.20	0.84	มาก	4.00	0.71	มาก
3.2	บทบาทผู้นำทีม	4.60	0.55	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
3.3	บทบาทสมาชิกทีม	4.60	0.55	มากที่สุด	4.40	0.55	มาก
3.4	การสร้างบรรทัดฐานของทีม	4.40	0.55	มาก	4.60	0.55	มากที่สุด
3.5	เป้าหมายของทีม	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
4. การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ		4.55	0.45	มากที่สุด	4.50	0.40	มาก
4.1	การสื่อสารแบบเปิดเผย	4.60	0.55	มากที่สุด	4.40	0.55	มาก
4.2	การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร	4.40	0.55	มาก	4.20	0.45	มาก
4.3	การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี	4.40	0.55	มาก	4.80	0.45	มากที่สุด
4.4	การรับฟังความคิดเห็น	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
5. การประเมินผลการปฏิบัติงาน		4.40	0.76	มาก	4.55	0.37	มากที่สุด
5.1	การสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน	4.60	0.55	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
5.2	การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน	4.40	0.89	มาก	4.60	0.55	มากที่สุด
5.3	วัตถุประสงค์ของการประเมิน	4.40	0.89	มาก	4.40	0.55	มาก
5.4	นโยบายการประเมิน	4.20	0.84	มาก	4.60	0.55	มากที่สุด
6. การพัฒนาบุคลากร		4.48	0.56	มาก	4.52	0.41	มากที่สุด
6.1	การสัมมนา	4.40	0.55	มาก	4.40	0.55	มาก
6.2	การฝึกอบรม	4.40	0.89	มาก	4.60	0.55	มากที่สุด
6.3	การประชุมเชิงปฏิบัติการ	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
6.4	การศึกษาดูงาน	4.20	0.84	มาก	4.40	0.55	มาก
6.5	การนิเทศภายใน	4.60	0.55	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการยืนยันองค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

1. ผลการยืนยันองค์ประกอบหลักภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบโดยรวม มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.59) และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.39)

2. ผลการยืนยันองค์ประกอบรายด้าน พบว่า

2.1 ด้านการจัดองค์การ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ ด้านการประสานงาน ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ ด้านการกระจายอำนาจ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) ตามลำดับ และองค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้มากที่สุด คือ ด้านการประสานงาน ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ ด้านการกระจายอำนาจ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55)

2.2 ด้านการบริหารความขัดแย้ง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ ด้านวิธีการร่วมมือ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) และองค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้มากที่สุด คือ ด้านวิธีการประนีประนอม ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) ด้านวิธีการหลีกเลี่ยง ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) และด้านวิธีการร่วมมือ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45)

2.3 ด้านภาวะผู้นำทีม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ ด้านเป้าหมายของทีม ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ ด้านบทบาทผู้นำทีม ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) และบทบาทสมาชิกทีม ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) และองค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้มากที่สุด คือ ด้านเป้าหมายของทีม ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.45) ด้านบทบาทผู้นำทีม ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) และด้านการสร้างบรรทัดฐานของทีม ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55)

2.4 ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ ด้านการรับฟังความคิดเห็น ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ ด้านการสื่อสารแบบเปิดเผย ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) และองค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้มากที่สุด คือ ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ ด้านการรับฟังความคิดเห็น ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55)

2.5 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ ด้านการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) และองค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้มากที่สุด คือ ด้านการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) ด้านการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) และ ด้านนโยบายการประเมิน ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55)

2.6 ด้านการพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ ด้านการนิเทศภายใน ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) และองค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้มากที่สุด คือ ด้านการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) และด้านการนิเทศภายใน ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55)

อภิปรายผล

จากการศึกษาองค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. การสังเคราะห์องค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

1.1 การจัดองค์การ มี 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ การมอบหมายงาน การกระจายอำนาจ การประสานงาน และการมีสายบังคับบัญชา สอดคล้องกับสุมาลี ศรีพุทธรินทร์ และ อภิสิทธิ์ อุดา กล่าวว่า การจัดองค์การต้องมีสายบังคับบัญชาที่สามารถกระจายอำนาจในการมอบหมายงานตามขอบข่ายหน้าที่ความรับผิดชอบ

ของงาน และมีการประสานสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานระหว่างงานและบุคลากร เพื่อให้บรรลุ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (สุมาลี ศรีพุทธรินทร์, 2554); (อภิสิทธิ์ อุคำ, 2563)

1.2 การบริหารความขัดแย้ง มี 5 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ วิธีการประนีประนอม วิธีการหลีกเลี่ยง วิธีการบังคับ วิธีการยอมตาม และวิธีการร่วมมือ สอดคล้องกับณัชชรีย์ คำไพ กล่าวว่า การบริหาร ความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมที่ผู้บริหารใช้วิธีการประนีประนอม การหลีกเลี่ยง วิธีการบังคับ การยอมตามและความร่วมมือในการแก้ไขสถานการณ์ความขัดแย้ง เพื่อให้ทุกคนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่นและสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร (ณัชชรีย์ คำไพ, 2564)

1.3 ภาวะผู้นำทีม มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ การปฏิบัติงานของทีม บทบาทสมาชิกทีม บทบาทผู้นำทีม การสร้างบรรทัดฐานของทีมและเป้าหมายของทีม สอดคล้องกับ พรหมพิทักษ์ ศรีชัย กล่าวว่า ภาวะผู้นำทีมเป็นพฤติกรรมของผู้บริหารหรือผู้นำทีมที่มีต่อการปฏิบัติงานของทีม บทบาทสมาชิกทีม บทบาทผู้นำทีม การสร้างบรรทัดฐานของทีม เป้าหมายของทีมในการจัดการกับความหลากหลายของสมาชิกภายในทีม เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน (พรหมพิทักษ์ ศรีชัย, 2562)

1.4 การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ การสื่อสารแบบเปิดเผย การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและการรับฟังความคิดเห็น สอดคล้องกับปัสรินญา ผ่องแผ้ว กล่าวว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นกระบวนการถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร และเรื่องราวต่างๆ จากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารภายในทีม ระหว่างทีม โดยวิธีการสื่อสารแบบเปิดเผย การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี การรับฟังความคิดเห็น จนเกิดการเรียนรู้เข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดร่วมกันและตอบสนองต่อกันได้ตรงตามเจตนา ของทั้งสองฝ่าย ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารองค์กร (ปัสรินญา ผ่องแผ้ว, 2563)

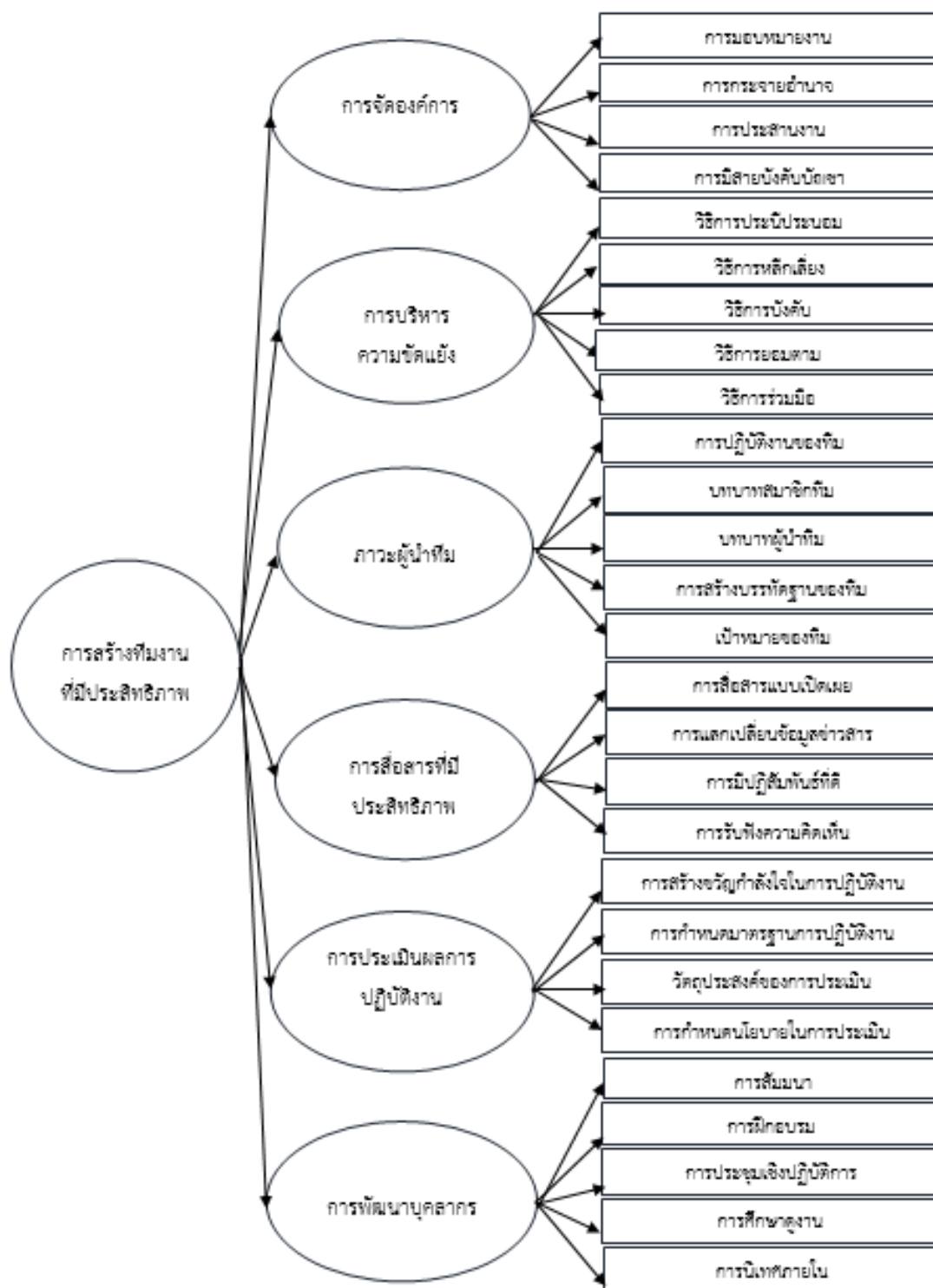
1.5. การประเมินผลการปฏิบัติงาน มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ การสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน วัตถุประสงค์ของการประเมิน และการกำหนดนโยบายในการประเมินได้จากการศึกษา สอดคล้องกับอชรรักษ์ อุณวิเศษ กล่าวว่า การประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นการประเมินศักยภาพของบุคลากรในการปฏิบัติงานโดยมีวัตถุประสงค์ของการประเมินการกำหนดนโยบาย ในการประเมิน การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน การสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน สามารถนำผล การประเมินไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น (อชรรักษ์ อุณวิเศษ, 2560)

1.6 การพัฒนาบุคลากร มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ การสัมมนา การฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานและการนิเทศภายใน สอดคล้องกับ อัจฉราภรณ์ บัวลังกา กล่าวว่า การสัมมนาเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกได้รับการพัฒนาทักษะการคิด การเขียน การพูด ในประเด็นสำคัญ การสำรวจและรวบรวมข้อมูลในการระดมความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาหรือเสนอแนวทางในการพัฒนางาน และสรุปผลการนำเสนอที่ได้อาจจากการสัมมนาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา (อัจฉราภรณ์ บัวลังกา, 2563)

2. ผลการยืนยันองค์ประกอบหลักภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบโดยรวม มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.59) และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.39) สอดคล้องกับวรจิตร พรหมเกต ได้ศึกษาการยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะโดยภาพรวม ในการพิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ขององค์ประกอบภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน พบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.61) และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.63) (วรจิตร พรหมเกต, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาองค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ทำให้ทราบแนวทางการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนประยุกต์ใช้เป็นตัวชี้วัดในการดำเนินการสร้างทีมงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 6 องค์ประกอบหลัก 27 องค์ประกอบย่อย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาองค์ประกอบการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ หลัก 27 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) องค์ประกอบหลักการจัดองค์การ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1.1) การมอบหมายงาน 1.2) การกระจายอำนาจ 1.3) การประสานงาน และ 1.4) การมีสายบังคับบัญชา 2) องค์ประกอบหลักการบริหารความขัดแย้ง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 2.1) วิธีการประนีประนอม 2.2) วิธีการหลีกเลี่ยง 2.3) วิธีการบังคับ 2.4) วิธีการยอมตาม และ 2.5) วิธีการร่วมมือ 3) องค์ประกอบหลักภาวะผู้นำทีม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 3.1) การปฏิบัติงานของทีม 3.2) บทบาทสมาชิกทีม 3.3) บทบาทผู้นำทีม 3.4) การสร้างบรรทัดฐานของทีม และ 3.5) เป้าหมายของทีม 4) องค์ประกอบหลักการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 4.1) การสื่อสารแบบเปิดเผย 4.2) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร 4.3) การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี และ 4.4) การรับฟังความคิดเห็น 5) องค์ประกอบหลักการประเมินผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 5.1) การสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน 5.2) การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน 5.3) วัตถุประสงค์ของการประเมิน และ 5.4) การกำหนดนโยบายในการประเมิน 6) องค์ประกอบหลักการพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 6.1) การสัมมนา 6.2) การฝึกอบรม 6.3) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 6.4) การศึกษาดูงาน และ 6.5) การนิเทศภายใน ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ จากผลการศึกษาในครั้งนี้ สถานศึกษาสามารถนำองค์ประกอบที่ได้ไปประยุกต์ใช้เป็นเกณฑ์ ตัวชี้วัดในการสร้างทีมงานให้มีประสิทธิภาพได้ตามบริบท ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 2) ควรมีการจัดทำคู่มือการใช้องค์ประกอบ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์การประเมินการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ไชยวิทย์ แจ่มเที่ยงตรง และคณะ. (2564). การสร้างทีมงานของผู้บริหารเพื่อพัฒนาศักยภาพโรงเรียนเอกชนในประเทศไทย. วารสารวิจัยวิชาการ, 4(2), 201-214.
- ณัชรีย์ คำไพ. (2564). การบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- บุญช่วย สายราม. (2559). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะภาวะผู้นำด้านการสร้างทีมงานของผู้บริหารโรงเรียน. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุษวรรณ มลทพ และคณะ. (2565). การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. วารสาร Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(7), 353-367.
- ปัสรินญา ผ่องแผ้ว. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้การทำงานเป็นทีมที่มีสมรรถนะสูงของโรงเรียนสังกัดเทศบาล. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 10(1), 13-26.
- พงศ์ณัฏฐ นันศิริ. (2562). การศึกษาสภาพและแนวทางในการสร้างทีมงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38 จังหวัดสุโขทัย. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พรสุตา ประเสริฐบุญ. (2564). การพัฒนาแนวทางการสร้างทีมงานสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- พรหมพิทักษ์ ศรีชัย. (2562). ภาวะผู้นำทีมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดเลย. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ลดาวลีย์ พุทธวัช. (2560). การพัฒนาแนวทางการสร้างทีมครู สำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรจิตร พรหมเกตุ. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะสำหรับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วรารณ ชำเรืองเดช. (2558). รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของทีมคุณภาพที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สาวิตรี มั่นธรรม และคณะ. (2564). การบริหารจัดการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 7(3), 225-239.
- สำนักงาน ก.พ. (2559). การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำนักงาน ก.พ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). การประชุมชี้แจงเพื่อส่งเสริมภารกิจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.obec.go.th/archives/482970>
- สุมาลี ศรีพุทธรินทร์. (2554). หลักการ ทฤษฎีและกระบวนการบริหารการศึกษา. ขอนแก่น: คลังน่านวิทยา.
- สุวรรณี คชเดช. (2559). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการสร้างทีมงานในโรงเรียน อำเภอแก่งหางแมว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- หทัยทิพย์ สีขันชกสมิต. (2559). องค์ประกอบการสร้างทีมงานในโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อภิสิทธิ์ อุดา. (2563). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อษรรักษ์ อุ่นวิเศษ. (2560). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อัจฉราภรณ์ บัวลังกา. (2563). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อัจฉราภรณ์ บัวลังกา. (2563). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Dubrin, A. J. (1990). *Effective Business Psychology*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

กลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้*

STRATEGIES FOR SOLVING PEOPLE'S POVERTY PROBLEMS IN SOUTHERN BORDER PROVINCES

อารยา ยอดขยัน*, ประจวบ ทองศรี, อัลญาน์ สมุห์เสนีโต

Araya Yordkayhun*, Prachuab Tongstri, Anlaya Smuseneto

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences Prince of Songkla University, Pattani, Thailand

*Corresponding author E-mail: yah7764@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เป็นปัญหาเรื้อรังและเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ความยากจนทำให้ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และส่งผลให้ประชาชนไม่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ปัญหาความยากจนของจังหวัดชายแดนภาคใต้ติดอันดับจังหวัดที่ยากจนที่สุด 10 อันดับแรกของประเทศมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานี ติดอันดับจังหวัดที่ยากจนที่สุด อันดับที่ 1 ต่อเนื่องถึง 3 ปี ในช่วงปี 2562-2564 มีพื้นที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน ทั้งด้านสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ มีสภาพปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน ทั้งในด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง จังหวัดชายแดนใต้มีลักษณะสังคมแบบปิดของคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการว่างงาน ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาคุณภาพชีวิต มีโครงสร้างด้านเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมการทำสวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมันและสวนผลไม้ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ดังนั้นกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ควบคู่กับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับใช้ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมกับการ บูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อกำหนดนโยบายโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ในการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมให้กับประชาชนทุกกลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและลดความเหลื่อมล้ำทุกมิติ เพื่อให้ประชาชนจังหวัดชายแดนภาคใต้หลุดพ้นจากความยากจนและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: กลยุทธ์, แก้ไขปัญหาความยากจน, ประชาชนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้

Abstract

Poverty is a problem that has occurred in Thai society for a long time. It is a chronic problem and an obstacle to the country's development in various fields. Poverty causes a lack of basic necessities for life and resulting in people not having a good quality of life. The southern border provinces of Thailand have long been among the country's top ten poorest provinces with the problem of poverty. In particular, Pattani province has been ranked as the first poorest province for three consecutive years in 2019-2021. Pattani has an area adjacent to neighboring

countries that have similar cultures in terms of society, religion, and culture that are unique. There is a situation of unrest in the area. This problem is sensitive and complex in terms of social psychology, economics, politics, and governance. The southern border provinces are characterized by a closed society of Thai Muslims in the southern border provinces, causing economic problems such as, unemployment problems, educational problems, quality of life problems. Its economic structure is based on agriculture, rubber, palm oil and fruit plantations, causing the majority of the people to be poor. Therefore, strategies to alleviate poverty among the people in the southern border provinces can be done by adopting the royally bestowed strategy of “Understand, Access, Develop” in conjunction with the sufficiency economy philosophy to apply in the three southern border provinces. In addition, the integration of cooperation from all sectors in the area leads to policy formulation, projects/activities to create opportunities and social equality for all groups of people, to solve the comprehensive problem of poverty and reduce inequality in all dimensions, leading to the southern border provinces being freed from poverty and having a better quality of life.

Keywords: Strategy, Poverty Alleviation, People in Southern Border Provinces

บทนำ

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เป็นปัญหาเรื้อรังและเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ความยากจนเป็นภาวะที่มี ความอดอยากและการขาดแคลนโภชนาการด้านสารอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย และขาดแคลนสิ่งจำเป็นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตอันเนื่องมาจากการไม่มีรายได้เพียงพอ ทำให้ประชาชนไม่มีคุณภาพชีวิตที่ดี พบว่าสถานการณ์ความยากจนในประเทศไทยในปี 2564 ปรับตัวดีขึ้น คนยากจนมีจำนวนทั้งสิ้น 4.4 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคนยากจนที่ร้อยละ 6.32 ลดลงจากปีก่อนที่มีสัดส่วนคนยากจนร้อยละ 6.83 ขณะที่เมื่อพิจารณาจำนวนครัวเรือนยากจน พบว่าในปี 2564 ครัวเรือนยากจนมีจำนวนทั้งสิ้น 1.24 ล้านครัวเรือน คิดเป็น สัดส่วนร้อยละ 4.79 ของครัวเรือนทั้งหมด ลดลงเมื่อเทียบกับปี 2563 ที่มีจำนวนครัวเรือนยากจน ประมาณ 1.40 ล้านครัวเรือน สำหรับสาเหตุสำคัญที่สถานการณ์ความยากจนปรับตัวดีขึ้น เป็นผลมาจากในช่วงปี 2563 - 2564 ที่รัฐบาลมีการดำเนินมาตรการ เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาวิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกับกลุ่มคนยากจนและผู้มีรายได้น้อย (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี, 2566)

ทั้งนี้ สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวว่า ที่ผ่านมารัฐบาลได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้ในการทำงานและแก้ไขปัญหาในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อความสุขสงบ สันติ สมานฉันท์ และความเจริญที่ยั่งยืน (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2562) นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีการสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหามากขึ้น โดยจัดให้มีกลไกการบริหารจัดการของรัฐที่มีศักยภาพและเปิดโอกาส ให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ และแผนงาน/โครงการ ภายใต้นโยบาย การบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560)

ปี พ.ศ.	ลำดับ 1	ลำดับ 2	ลำดับ 3	ลำดับ 4	ลำดับ 5	ลำดับ 6	ลำดับ 7	ลำดับ 8	ลำดับ 9	ลำดับ 10
2564	ปัตตานี (30.85)	กาฬสินธุ์ (25.20)	แม่ฮ่องสอน (24.59)	นครราชสีมา (21.01)	ระนอง (19.90)	ยะลา (19.25)	นราธิวาส (18.69)	พะเยา (18.13)	หนองบัวลำภู (18.12)	ศรีสะเกษ (18.10)
2563	ปัตตานี (44.20)	แม่ฮ่องสอน (29.59)	นราธิวาส (24.99)	กาฬสินธุ์ (23.14)	ระนอง (21.94)	นครราชสีมา (21.20)	นครพนม (19.65)	ตาก (18.65)	ยะลา (17.39)	ศรีสะเกษ (16.72)
2562	ปัตตานี (29.86)	นราธิวาส (25.76)	แม่ฮ่องสอน (24.53)	ตาก (21.25)	กาฬสินธุ์ (19.86)	พัทลุง (18.96)	สระแก้ว (18.74)	ชัยนาท (17.89)	อ่างทอง (17.32)	ระนอง (16.88)
2561	แม่ฮ่องสอน (46.54)	ปัตตานี (33.22)	ตาก (29.60)	กาฬสินธุ์ (28.60)	พัทลุง (26.98)	นราธิวาส (26.74)	ชัยนาท (26.12)	ยะลา (21.52)	บุรีรัมย์ (21.03)	ระนอง (20.75)
2560	ปัตตานี (34.55)	นราธิวาส (34.48)	แม่ฮ่องสอน (33.01)	กาฬสินธุ์ (32.87)	นครพนม (29.47)	ตาก (27.16)	ชัยนาท (26.21)	บุรีรัมย์ (20.99)	พัทลุง (20.30)	สระแก้ว (19.00)
2559	แม่ฮ่องสอน (38.61)	นราธิวาส (37.44)	ปัตตานี (36.21)	กาฬสินธุ์ (31.68)	นครพนม (30.60)	ชัยนาท (28.34)	ตาก (27.44)	บุรีรัมย์ (24.32)	อำนาจเจริญ (24.00)	น่าน (23.53)
2558	ปัตตานี (35.01)	แม่ฮ่องสอน (24.60)	ตาก (23.40)	บุรีรัมย์ (23.34)	น่าน (21.71)	ยะลา (20.91)	ชัยนาท (19.64)	นราธิวาส (19.55)	กาญจนบุรี (17.79)	กาฬสินธุ์ (17.66)
2557	แม่ฮ่องสอน (45.74)	นราธิวาส (45.20)	กาฬสินธุ์ (42.80)	ปัตตานี (39.20)	บุรีรัมย์ (39.13)	ตาก (36.59)	ยะลา (32.39)	น่าน (29.29)	เชียงราย (26.68)	นครพนม (25.05)
2556	แม่ฮ่องสอน (65.34)	ปัตตานี (37.95)	นราธิวาส (35.30)	ตาก (34.06)	นครพนม (31.51)	กาฬสินธุ์ (30.84)	มุกดาหาร (29.52)	หนองบัวลำภู (27.38)	บุรีรัมย์ (25.45)	อุบลราชธานี (24.25)
2555	แม่ฮ่องสอน (62.95)	ปัตตานี (46.80)	นราธิวาส (42.73)	กาฬสินธุ์ (39.97)	ศรีสะเกษ (36.18)	ตาก (35.93)	นครพนม (34.93)	สกลนคร (34.25)	บุรีรัมย์ (31.61)	มุกดาหาร (30.63)
2554	แม่ฮ่องสอน (58.85)	ตาก (43.50)	ศรีสะเกษ (35.89)	บุรีรัมย์ (33.67)	ปัตตานี (33.39)	ยโสธร (32.45)	กาญจนบุรี (32.19)	นครพนม (32.11)	ราชบุรี (30.10)	กาฬสินธุ์ (28.55)

ภาพที่ 1 ตารางรายชื่อจังหวัดที่ติดอันดับ 10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดหรือมีความยากจนหนาแน่นที่สุดในช่วงปี 2554 - 2564

จากข้อมูลสรุปได้ว่า จังหวัดปัตตานีติดอันดับจังหวัดที่มีความยากจนที่สุด 5 อันดับแรกมาอย่างยาวนาน และติดอันดับที่ 1 ต่อเนื่องถึง 3 ปี ในช่วงปี 2562 - 2564 โดยมีสัดส่วนคนจนปี 2562 ร้อยละ 29.86 ปี 2563 ร้อยละ 44.20 และ ปี 2564 ร้อยละ 30.85 นอกจากนี้พบว่าจังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาสติดอันดับจังหวัดที่มีความยากจนอยู่ 10 อันดับแรกติดต่อกันหลายปี ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่สั่งสมมานาน เป็นภาวะความขาดแคลนไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับบุคคล ส่งผลให้เกิดความทุกข์ยากในการดำเนินชีวิต รวมถึงการขาดโอกาสที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลายๆด้าน และส่งผลต่อการพัฒนาในระดับประเทศตามมาในที่สุด ดังนั้นรัฐบาลมีความพยายามที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ดีขึ้น โดยการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้สามารถต่อยอดพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านอื่นต่อไป

สำหรับเหตุผลที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากพบว่าจากข้อมูลสถานการณ์ความยากจน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ติดอันดับจังหวัดที่มีความยากจนที่สุด 10 อันดับแรก ในประเทศไทย และพบว่าในปี 2564 จังหวัดปัตตานีมีจำนวนและสัดส่วนคนจนสูงที่สุดที่ร้อยละ 30.85 เป็นลำดับที่ 1 ของประเทศ รองลงมาคือ จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาสที่มีสัดส่วนคนจนอยู่ที่ร้อยละ 19.25 และ 18.69 ตามลำดับ เป็นลำดับที่ 6 และ 7 ของประเทศตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) ซึ่งลักษณะพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีภูมิศาสตร์ที่ห่างไกลจากศูนย์กลางการบริหารราชการส่วนกลาง และมีพื้นที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน ทั้งด้านสังคม ศาสนา และ วัฒนธรรม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ สภาพปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน ทั้งในด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง โดยเฉพาะความไม่เข้าใจกันและหวาดระแวงในความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2566)

นอกจากนี้ยังพบว่าสภาพสังคมจังหวัดชายแดนใต้มีลักษณะแบบปิดของคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการว่างงาน ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาคุณภาพชีวิต ประกอบกับปัญหาความขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติทำให้เกิดความกดดันต่อชาวบ้าน การมีโครงสร้างด้านเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมการทำสวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมันและสวนผลไม้ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน (ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2562) นอกจากนี้พบว่าประชาชนส่วนใหญ่พึ่งพาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะการประมงพื้นบ้านและการทำนา ซึ่งขาดศักยภาพและปัจจัยการผลิต ทั้งยังได้รับผลกระทบจากสภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ขาดความมั่นคงในการประกอบอาชีพและมีรายได้ต่ำ จึงส่งผลให้อยู่ในฐานะยากจน (อะหะมะ สะมาแอ และฮูเซน หมัดหมัน, 2559) จากข้อมูลดังกล่าวจึงมีความสนใจศึกษาข้อมูลในพื้นที่เกี่ยวกับการนำกลยุทธ์ แนวทาง วิธีการในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

เนื้อหา

จากข้อมูลสถานการณ์ความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่พิเศษจะต้องใช้กระบวนการทำงานด้วยความละเอียดอ่อน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีทั้งบุคลากรหน่วยงานของรัฐ และประชาชนในพื้นที่ การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการศึกษาข้อมูลด้วยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารต่างๆ พบว่ากลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มี ดังนี้

1. การน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9

สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวไว้ว่า การแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน และแก้ไขปัญหาในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อความสุขสงบ สันติ สมานฉันท์ และความเจริญที่ยั่งยืน **เข้าใจ : เข้าใจเขา – เข้าใจเรา** ทั้งนี้การเข้าใจเขา คือเข้าใจในความหลากหลายของสังคมให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ การเข้าใจสถานการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้นเป็นอย่างไร เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรม เคารพให้เกียรติในประเพณีและวัฒนธรรมของคนต่างศาสนา รวมถึงสภาวะการณ์ต่างๆ ด้านเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ เป็นต้น (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2562)

สำหรับการ **เข้าถึง** คือ เมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้ว ก็ต้องเข้าถึง เพื่อให้นำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ และเมื่อเข้าถึงแล้วจะต้องทำอะไร ให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องเข้าถึงพื้นที่และประชาชนในพื้นที่ ตามกระบวนการทำงาน ทำให้ทราบถึงลักษณะของพื้นที่และความรู้สึกนึกคิด ปัญหาต่างของคนในพื้นที่วัฒนธรรม จารีตประเพณี และเขาก็ต้องเข้าถึงเราด้วย โดยต้องทำให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่เข้าใจและไว้วางใจ ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรึกษาหารือร่วมกัน โดยได้รับความร่วมมือจากผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และคนในพื้นที่

นอกจากนี้ในส่วนการ **พัฒนา** คือ เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันต่างฝ่ายเข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับ สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเรื่องของการเข้าใจปัญหา และสาเหตุของปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง บนหลักของสันติ ความจริงใจ ความกล้าหาญ ความเสียสละ โดยการใช้ทักษะการบริหารจัดการ ที่สามารถ

รวมเอาปัจจัยต่าง เช่น ทุน คน องค์ความรู้ เทคโนโลยี ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ มาทำให้สังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ดีขึ้น เจริญขึ้น และมีความสงบ สันติสุขเกิดขึ้น

2. การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบ การวางแผน การตัดสินใจและการกระทำต่างๆ ซึ่งแต่ละปัจจัยมีความหมายดังนี้ **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีที่ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่พอประมาณ และ **ความมีเหตุผล** หมายถึง การใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ โดยพิจารณาจาก เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ นอกจากนี้ **การมีภูมิคุ้มกันที่ดี** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรอบตัว ความพอเพียงซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ทั้ง 3 ปัจจัย จะต้องอาศัยความรู้คือ ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและการประกอบการงาน และคุณธรรม คือ การยึดถือคุณธรรมต่างๆ อาทิความซื่อสัตย์สุจริตความอดทน ความเพียรการมุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวม และการแบ่งปัน ฯลฯ (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2565)

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจน เพราะคนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นคนในชนบทยังมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่พอเพียง การแก้ไขปัญหาความยากจนไม่ใช่เป็นหน้าที่ของรัฐบาลเพียงฝ่ายเดียว แต่ทุกคนต้องร่วมมือกันจึงจะสำเร็จ ชีวิตที่พอเพียงจึงควรจะต้องเริ่มจากตนเองก่อน ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล คือความสามารถในการดำเนินชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามอัตภาพ ขยายผลไปสู่ครอบครัว เศรษฐกิจพอเพียงระดับครอบครัว คือการพอมีพอกินไม่ฟุ้งเฟ้อ และไม่ขัดสน ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน คือ ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งการแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยความพอเพียงด้วยการเดินทางสายกลาง สามารถประยุกต์นำไปใช้ได้ทุกอาชีพ ยึดหลักการพอประมาณ พอใจ มีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันประกอบ สัมมาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ซื่อตรงไม่กลายเป็นทาสของอบายมุข (ญาณวุฒิ ปิยะรัตน์พิพัฒน์ และคณะ, 2562)

3. การบูรณาการของหน่วยงานในพื้นที่ในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม มีส่วนร่วมในการพัฒนา และแก้ไขปัญหามากขึ้น โดยจัดให้ มีกลไกการบริหารจัดการของรัฐที่มีศักยภาพ และเปิดโอกาส ให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ และแผนงาน/โครงการ ภายใต้ นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี, 2560) ดังนี้

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้จัดตั้งศูนย์บูรณาการจัดการความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้ระบบ “1 ข้าราชการ 1 ครุวัเรียนยากจน” เพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมีครุวัเรียนกลุ่มเป้าหมาย ตามฐานข้อมูล ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) 5 มิติ คือ มิติด้านสุขภาพ มิติด้านความเป็นอยู่ มิติด้านการศึกษา มิติด้านรายได้ และมิติด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐ ผ่านโครงการตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เพื่อให้มีกลไก ในการบูรณาการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ รวมถึงหนุนเสริมการดำเนินงาน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบูรณาการหน่วยงานส่วนกลาง หนุนเสริมการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ด้วย (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2566)

ทั้งนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้มีนโยบายใน

การให้บูรณาการร่วมกับ ศอ.บต. กอ.รมน.ภาค 4 สน. จังหวัดและหน่วยงานในพื้นที่ในการขับเคลื่อนซ่อมแซมบ้านแก่ผู้ยากไร้ ยากจนในพื้นที่ เป็นการดำเนินงานร่วมกันของทุกหน่วยงานแบบประชารัฐ ซึ่งขับเคลื่อนโดยสภาสันติสุขตำบล เพื่อให้ประชาชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเดือดร้อนได้รับการซ่อมแซมบ้าน มีที่อาศัยที่มั่นคง เพื่อให้เกิดความสุขของประชาชนในพื้นที่ (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2562)

ในส่วนของการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ดำเนินตามนโยบายรัฐบาล คือ 1) การขับเคลื่อนการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนสามารถ “อยู่รอด พอเพียง และยั่งยืน” ซึ่งมีทีมปฏิบัติการลงพื้นที่เป็นรายครัวเรือนแบบพุ่งเป้า ค้นหาปัญหา เพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด เพราะปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่มีความหลากหลายซับซ้อน ส่งผลให้เกิดความทุกข์ยากในการดำเนินชีวิต รวมถึงการขาดโอกาสที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลาย ๆ ด้าน และส่งผลต่อการพัฒนาในระดับประเทศตามมาในที่สุด ซึ่งมีทีมปฏิบัติการได้ลงไปช่วยเหลือใน 5 มิติหลัก ๆ ในด้านสุขภาพ ความเป็นอยู่ การศึกษา รายได้ และการเข้าถึงบริการภาครัฐ 2) โครงการยกระดับการแก้ไขปัญหาความยากจนและเสริมสร้างสุขภาวะครัวเรือนชายแดนได้อย่างยั่งยืน 3) โครงการส่งเสริมให้ประชาชนดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) โครงการส่งเสริมการจัดความยากจนและพัฒนาอาชีพ (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี, 2566)

นอกจากนี้ในปีงบประมาณ พ.ศ.2566 สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำโครงการตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อขับเคลื่อน การดำเนินงานการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ การส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น โดยน้อมนำแนวทาง พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” และศาสตร์ของพระราชา “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการจัดทำโครงการและกิจกรรม บนฐานของความต้องการของประชาชนและศักยภาพของพื้นที่เป็นสำคัญ วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หลุดพ้นจากความยากจน และมีคุณภาพชีวิตที่ดี (สำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2565)

4. การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมให้กับประชาชนทุกกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและลดความเหลื่อมล้ำทุกมิติ

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เสนอแนวทางในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและลดความเหลื่อมล้ำทุกมิติ ดังนี้ คือ จะต้องมีการเสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง และมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี โดยมุ่งเน้นการสร้างงานสร้างอาชีพให้ทุกครอบครัวมีรายได้เพียงพอเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวสามารถให้การศึกษา และเติบโตใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีคุณภาพ มีการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพและสร้างหลักประกันด้านรายได้ แก่ประชาชนทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะยากจนและขาดโอกาสเพื่อยกระดับรายได้ให้โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และองค์กรภาคประชาสังคมผ่านกลไกประชารัฐ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2566)

นอกจากนี้จะต้องมีการเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง การสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนและลดความเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชน ร่วมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบบริการของรัฐ ให้ประชาชนเข้าถึงอย่างสะดวกและทั่วถึง โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานพร้อมด้วยระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็นในชุมชน

ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขทุกระดับให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐานและประชาชนได้รับบริการอย่างทั่วถึง และการจัดให้มีระบบฐานข้อมูลและเครื่องมือเพื่อค้นหากลุ่มเป้าหมายคนยากจน

ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบางต่างๆ ที่มีความถูกต้อง แม่นยำ และทันต่อสถานการณ์ และจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างบทบาทของสตรีและเยาวชนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของสตรีและเยาวชนให้มีความรู้ความสามารถและมีบทบาทเป็นพลังขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทุกมิติ

สรุป

จากการศึกษากลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีปัญหาความยากจนติดอันดับจังหวัดที่ยากจนที่สุด 10 อันดับแรกของเทศมายาวนาน โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานีติดอันดับจังหวัดที่ยากจนที่สุด อันดับที่1 ต่อเนื่องถึง 3 ปี ในช่วง ปี 2562-2564 ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่สั่งสมมานาน เนื่องจากลักษณะพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ มีสภาพปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน ทั้งในด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง โดยเฉพาะความไม่เข้าใจกันและหวาดระแวงในความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน ดังนั้นจากการศึกษากลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องใช้กระบวนการทำงานด้วยความละเอียดอ่อน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีทั้งบุคลากรหน่วยงานของรัฐ และประชาชนในพื้นที่ โดยการน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาปรับใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากจะทำให้เข้าใจถึงสถานการณ์และสภาพการของพื้นที่ สามารถให้การช่วยเหลือตามความต้องการและความจำเป็นของประชาชนในพื้นที่ ควบคู่กับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งปรัชญาที่มุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ สามารถนำหลักการปฏิบัติไปปรับใช้ในชีวิตการทำงานและการดำรงชีวิต เพื่อความสุข สงบ สันติ สมานฉันท์ และความเจริญที่ยั่งยืน ร่วมกับการบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานทุกภาคส่วนในการกำหนดนโยบายโครงการ/กิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมให้กับประชาชนทุกกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและลดความเหลื่อมล้ำทุกมิติ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน มุ่งเน้นให้ประชาชนจังหวัดชายแดนภาคใต้หลุดพ้นจากความยากจนและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2562). คอ.บต. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประชุมขับเคลื่อนโครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรยากจนและผู้ด้อยโอกาส ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 เพื่อให้มีที่อยู่อาศัย มีความมั่นคง มีความปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.sbpac.go.th/?p=29450>
- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2565). PORPEANG THE EXPLORER เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร.
- ญาณวุฒิ ปิยะรัตน์พิพัฒน์ และคณะ. (2562). การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, 12(2), 98-105.
- ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (2562). อนาคต/ทิศทางในการแก้ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2566). ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2566 - 2568. ยะลา: ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้.

- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี. (2566). แผนปฏิบัติการรายปี 2566. ปัตตานี: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สคช.ปี 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2560). นโยบายการบริหารและ การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560 - 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- สำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2565). แนวทางการดำเนินงานโครงการตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีงบประมาณ 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2562). ถอดบทเรียนยุทธศาสตร์พระราชทาน : เข้าใจเข้าถึง พัฒนา. นิตยสารอะลามี่ ฉบับกรกฎาคม 2562. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2566 จาก <http://www.thealami.com/main/content.php?page=sub&category=5&id=2157>
- อะหะมะ สะมาแอ และฮูเซน หมัดหมั่น. (2559). ความเห็นของผู้นำชุมชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย, 11(20), 151-164.

โลกาภิวัตน์กับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทย*

GLOBALIZATION AND THE CHANGING TRENDS OF THAI SOCIETY AND CULTURE

พระครูปลัดสุริยะ ชวนปญโญ¹, ประวิทย์ ธงชัย^{2*}

Phakrupalad Suriya Chavanapanyo¹, Prawit Thongchai^{2*}

¹คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตรอยเอ็ด ร้อยเอ็ด ประเทศไทย

¹Faculty of Social Science, Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus, Roi Et, Thailand

²ศูนย์ภาษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปทุมธานี ประเทศไทย

²Language Center, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Pathumthani, Thailand

*Corresponding author E-mail: prawit@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การเข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม โดยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามกระแสโลกาภิวัตน์สามารถเกิดขึ้นได้ตามแนวคิด รูปแบบวิธีการ ความเชื่อและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ตลอดเวลาทั้งที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษได้ทั้งสิ้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมนั้น อาจใช้ระยะเวลายาวนานไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ความรู้ความเข้าใจ ลักษณะโครงสร้าง ลักษณะวัฒนธรรมพื้นฐานสังคมนั้น ๆ ที่มีความต้องการปรับปรุงวิถีชีวิตตนเองและครอบครัวให้มีสภาพดีขึ้นกว่าเดิม จึงมีผลสะท้อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของสังคมและวัฒนธรรมแตกต่างไปจากที่เคยเป็นอยู่มาแต่เดิม ทำให้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สารสนเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่นกัน และก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนสังคมนั้น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้การปรับตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์เพื่อเพิ่มพลังและศักยภาพให้แก่ชุมชนของตนเอง มีการเรียนรู้ที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการจัดการที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ชุมชนมากขึ้น มีการปรับเปลี่ยนวิถีคิด การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่หลากหลาย รวมถึงมีการจัดการความสัมพันธ์ใหม่ เพื่อให้กระบวนการขับเคลื่อนของชุมชนเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น อีกทั้งการดำเนินงานด้านการพัฒนาในยุคปัจจุบันที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปนั้น จำเป็นที่จะต้องเข้าใจแนวคิดพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ เพื่อช่วยให้เราปรับตัวตามการพัฒนาใหม่ ๆ และรับมือกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและสังคมให้มีความยั่งยืนได้

คำสำคัญ: โลกาภิวัตน์, แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง, สังคมไทย, วัฒนธรรมไทย

Abstract

The ability to modify one's way of lifestyle through access to information and technology is a critical aspect in transforming society and culture. According to the notion, globalization can cause social and cultural changes. The format of method beliefs based on data and developing technologies every day, new information and invention emerge are both good and destructive. Changes in that society's social structure and culture, there could be a difference in the time required and several significant factors, such as the physical surroundings, are involved. Mental

processes qualities of the structure fundamental cultural traits of that community, which aspires to better the lives of its members and their families than they did before. As a result, it has the effect of reflecting modifications made to the system of relationships between society and culture in contrast to earlier times. This leads to global changes in the advancement of science, technology, and information and bringing about adjustments in politics, the government, the economy, and society both directly and indirectly, the community's culture and surroundings in order to strengthen and develop one's own community, it is necessary to adjust to the trend of globalization. Learning can lead to better appropriate problem solving and management for the welfare of the community. There is a change in way of thinking. Application of various knowledge Including managing new relationships. So that the community movement process will be in a more appropriate direction. Moreover, development operations in the present era are changing. It is necessary to fully understand the basic concepts of social change and cultural change to help us adapt to new developments and deal with environmental and social problems to be sustainable.

Keywords: Globalization, Changing Trend, Thai Society, Thai Culture

บทนำ

ในโลกปัจจุบันคงไม่มีใครอาจปฏิเสธได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกไม่มีการเปลี่ยนแปลง เพราะสภาพสังคมโลกปัจจุบัน มีลักษณะที่เปิดกว้างมากยิ่งขึ้นในทุกมิติ การเชื่อมต่อกันทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นได้โดยง่ายในลักษณะเป็นเครือข่าย ความเจริญแบบก้าวกระโดดของเทคโนโลยีสารสนเทศได้นำพาสังคมในยุคปัจจุบันให้ตกอยู่ในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น (ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์, 2558); (ณรงค์วรรษ บุญมา, 2566) ทำให้การเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจโลกมีผลต่อการทำงานและอาชีพ อาจส่งผลกระทบต่อรายได้และความเคลื่อนไหวของประชากร อีกทั้งความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจและอนาคตอาจมีผลต่อแนวโน้มทางสังคมและวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีและสื่อสารจึงมีผลต่อวัฒนธรรมและการสื่อสารระหว่างคนต่อการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและการเรียนรู้มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและสังคมของคนไทย

ความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมจึงได้รับผลกระทบและยากที่หลีกเลี่ยงได้ โดยการเปลี่ยนแปลงนี้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาตามแนวคิด รูปแบบวิธีการ ความเชื่อและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งไม่ว่าจะหันไปทางใด จะเห็นการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการเพิ่มผลผลิตแทนการใช้แรงงานแบบเดิม ตามยุคสมัยที่แปรผันเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เพื่อต้องยืนหยัดอยู่ให้ได้ในสังคมสมัยแบบใหม่ของมิติต่าง ๆ (พุทธินันท์ บุญเรือง, 2560) โดยสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมแบบเดิมจะถูกทับซ้อนแทน หากจะแตกต่างกันไปบ้างในเรื่องวิธีการและลักษณะของการเปลี่ยนแปลง โดยสังคมและวัฒนธรรมในอดีตนั้นเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไป เป็นลักษณะของการสะสมการเรียนรู้เนื่องจากการการค้นพบ หรือประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดใหม่หรือความรู้ใหม่ที่มีลักษณะต่อเนื่องไม่สิ้นสุดและการค้นคว้าเทคนิคหรือเทคโนโลยี รวมถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ยังมีไม่มากนัก ระบบการสื่อสารและคมนาคมยังไม่ค่อยพัฒนาก้าวหน้าเท่ากับปัจจุบัน โดยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้เป็น กระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคมมีอยู่หลายด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ มีการขยายตัวและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ด้านสภาวะสังคม อัตราประชากรผู้สูง

วัยเพิ่มขึ้น วัยเด็กและวัยแรงงานลดลง ประชาชนได้รับการคุ้มครองทางสังคมเพิ่มขึ้น ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ธรรมชาติเสื่อมโทรมส่งผลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ สร้างความยากต่อการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ และด้านขนบธรรมเนียมประเพณีระบบครอบครัว ระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจจะเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย เป็นไปได้อย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยการวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษได้ทั้งสิ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524); (พระณัฐวุฒิ พันทะลี, 2563); (ณัฐวัฒน์ ล่องทอง, 2562)

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงสังคมปัจจุบันดังกล่าวมาแล้วนั้น แสดงให้เห็นว่าปัญหาความสำคัญของโลกาภิวัตน์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทยมีความหลากหลายและซับซ้อน การเรียนรู้ และปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนไทยในการพัฒนาและรักษาวัฒนธรรม ในอนาคตที่ไม่แน่นอน บทความนี้จึงนำเสนอถึงมุมมอง แนวคิดเกี่ยวกับความหมายและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของสภาพสังคมและวัฒนธรรม ที่ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลง กระบวนการเปลี่ยนแปลง รวมถึงอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อสังคมชุมชน พร้อมทั้ง วิธีการจัดการและการปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างไร รวมถึงเตรียมตัวให้มีทักษะในการ ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับโลกาภิวัตน์ที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปทีละนิด ที่มีลักษณะไร้ขอบเขต (borderless) ทั้งในด้าน ทักษะชีวิต ด้านการเมือง ด้านการศึกษา ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านเครือข่ายทางสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการ นำแนวทางดังกล่าวมาใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณภาพสูงสุด อีกทั้งสามารถบูรณาการประยุกต์วิธีแก้ปัญหาและวิธีปรับตัวให้ อยู่รอดในโลกาภิวัตน์ได้ต่อไป (ณรงค์วรรษ บุญมา, 2566); (สุวรรณา เพ็ชรรักษา และสมเกียรติ กอบัวแก้ว, 2562)

แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง

เมื่อมนุษย์เริ่มมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในกระบวนการล่าสัตว์ การเบี่ยงเบนการใช้พลังงานจาก เครื่องจักรหรือการใช้แหล่งพลังงานไม่ยั่งยืนจึงเริ่มเกิดขึ้น และการเข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อ ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม อีกทั้งหลายประเทศกำลังเผชิญกับ ปัญหาระดับโลก เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มลพิษ และการแพร่กระจายของโรค ความท้าทายเหล่านี้ สามารถส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและทัศนคติทางสังคม (Harvard TH Chan School of Public Health., 2021) ผู้คนจึงเริ่มมีการเชื่อมต่อกับโลกใหญ่ผ่านอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียเพื่อแลกเปลี่ยน วัฒนธรรม ข้อมูล และความคิดสร้างสรรค์กับคนในทั่วโลก โดยเฉพาะในด้านการเมือง มานุษยวิทยา วัฒนธรรม ศิลปะ และความรู้ต่าง ๆ จึงทำให้เกิดการแบ่งแยกวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมใหม่ในสภาพการดำเนินชีวิตของ สังคมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปทีละน้อย ก่อปรกับการเพิ่มขึ้นของประชากร การเติบโตของเศรษฐกิจ และการ เข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นส่วนสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกรวมถึงสังคมและวัฒนธรรมไทยใน ปัจจุบัน การเข้าใจความเป็นมานี้จะช่วยให้เราปรับตัวและพัฒนาวิถีชีวิตของเราให้ยั่งยืนและสร้างความมั่นใจใน อนาคตที่ยังไม่แน่นอนของโลกและสังคมและวัฒนธรรมไทยได้ว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นการทำให้สิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนไป จากที่เป็นอยู่เดิม ไม่เจาะจงว่าเป็นแบบวิถีใด ไม่เจาะจงทิศทาง หรืออัตราความเร็ว เรื่องที่เกี่ยวกับเวลาหรือขึ้นอยู่กับ เวลาเสมอ อาจจะกล่าวถึงระยะเวลาหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปอีกระยะเวลาหนึ่ง เวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดว่า จะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในเรื่องใดก็ตามที่ได้เปลี่ยนแปลงให้มีความแตกต่างไปจากเดิม (ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุบลัมภ์, 2558) เช่น การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและในหลายระดับ โดยไม่มีองค์กรใดที่สามารถอยู่รอดและ ดำเนินการได้โดยไม่ปรับตัวให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของสถานการณ์ โดยเฉพาะองค์กรสมัยใหม่ที่นอกจากจะ ปรับตัวตามให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้วย ยังอาจต้องเป็นผู้นำและผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในภายในองค์กรและ ต่อปัจจัยแวดล้อมภายนอกด้วย ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงอาจจะกล่าวได้ว่า คือ การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ได้แปรสภาพที่ เคยมี อยู่มาเป็นสภาพใหม่โดยมีองค์ประกอบของเวลาเป็นเครื่องกำหนด การทำความเข้าใจข้อสมมติของการ

เปลี่ยนแปลงจะทำให้รู้ถึงลักษณะสาเหตุและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีความสำคัญต่อความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยสังคมและวัฒนธรรมก็มีลักษณะ เช่นเดียวกัน ไม่มีสังคมและวัฒนธรรมใดหยุดอยู่กับที่โดยแท้จริงตลอดเวลา มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเสมออันเป็นลักษณะธรรมชาติของสังคมมนุษย์ ดังนี้ 1) การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องของกฎธรรมชาติ 2) การเปลี่ยนแปลงเป็นอยู่ตลอดเวลา 3) การเปลี่ยนแปลงเป็นการต่อเนื่อง 4) การเปลี่ยนแปลงเป็นแบบเดียวกัน และ 5) การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่จำเป็น (Nisbet, R., 1969); (วรทัศน์ อินทรคัมพร, 2548) นอกจากนี้ โกวิท พวงงาม, เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวิทยาถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมซึ่งต้องอาศัยอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นและมีการปะทะสังสรรค์ซึ่งกันและกันตลอดเวลา โดยในปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้รับการต่อยอดทางความรู้อย่างสูง มีการพัฒนา ด้านคอมพิวเตอร์ เครือข่ายการสื่อสารและการคมนาคม ทำให้ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งสินค้า ผู้คนและการบริการ มีการเชื่อมโยงและส่งอิทธิพลต่อกันและกัน โดยมีเครื่องชี้วัดความยิ่งใหญ่และความมั่งคั่งของประเทศ คือ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของประเทศและอำนาจในการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารที่มาของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่ได้แพร่ขยายแนวคิดเศรษฐกิจทุนนิยมและแนวคิดด้านการเมืองการปกครองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยจากประเทศตะวันตกไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้นำกลไกตลาดแบบเสรีเข้าสู่ประเทศต่าง ๆ จนถึงยุคปัจจุบันที่ความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบการติดต่อสื่อสารมีความเจริญอย่างยิ่ง เหมือนทั้งโลกเป็นหนึ่งเดียว (โกวิท พวงงาม, 2553); (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543) กล่าวคือ กระบวนการโลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนโลกเป็นแบบเดียวกัน มีการเชื่อมโยงระบบและสิ่งต่าง ๆ เข้าเป็นเครือข่ายเดียวกัน โดยผ่านกระบวนการสังสรรค์ทางสังคมที่มีการกำหนดรูปแบบและการเชื่อมโยงในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และรวดเร็ว โดยแบ่งออกเป็นมิติ ต่าง ๆ ได้แก่ 1) มิติเทคโนโลยีสารสนเทศและการเข้าถึงข้อมูล มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาโลกาภิวัตน์และการสื่อสารกับโลกอินเทอร์เน็ต ที่สามารถสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้และการระบายข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการปรับตัวต่อปัญหาโลกาภิวัตน์ 2) มิติการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น โดยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นอำนาจที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคน ที่สามารถมีผลให้เกิดการแบ่งแยกวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมใหม่ในสภาพการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้ 3) มิติการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานที่มีผลต่อการทำงานโดยตรงและอัตราการเติบโตของระบบเศรษฐกิจโลก และ 4) มิติการรับมือกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทยต้องสนับสนุนความคิดริเริ่มและสร้างการสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมในรูปแบบของการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (World Economic Forum, 2016) ลักษณะเหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่ง ต่าง ๆ ในชุมชนสังคมไทย และทั่วโลก ทั้งวิถีคิด ความรู้ การจัดการและระบบความสัมพันธ์ อีกทั้งส่งผลต่อระบบสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนและทำให้ความสัมพันธ์ของภาครัฐที่ร่วมมือกับกลุ่มธุรกิจเอกชน มีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ (ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง, 2556); (เสนห์ จามริก, 2556)

สาเหตุเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง

คำกล่าวที่ว่า “สรรพสิ่งในโลกล้วนไม่มีอะไรคงที่ มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ” ไม่เว้นแม้แต่สังคมและวัฒนธรรมก็มีลักษณะ เช่นเดียวกัน กล่าวคือ โครงสร้างของสังคมและวิถีการดำรงชีวิตหรือวัฒนธรรมของมนุษย์ในแต่ละสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย จึงไม่มีสังคมใดหยุดอยู่กับที่โดยแท้จริง ไม่ว่าสังคมนั้นมีจุดกำเนิดหรือรูปแบบที่ต่างกัน สาเหตุโดยทั่วไปเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง จึงมีลักษณะทั่วไป ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติ เป็นสิ่งกระตุ้นให้มนุษย์ได้พัฒนาประดิษฐ์นวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่เรื่อย ๆ ให้มีความคิดสร้างสรรค์และความคิดเชิงนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง แนวทางใหม่ ๆ จึงเป็นแนวทางแก้ปัญหาอันเกิดจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ป่าไม้ ลมฟ้าอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน น้ำ ฯลฯ ได้รับผลกระทบกระเทือนสร้างปัญหาภาวะ การแย่งชิงทรัพยากร เกิดวิกฤตสิ่งแวดล้อม วิกฤตเศรษฐกิจ วิกฤตทางวัฒนธรรมติดตามามากมาย ดินฟ้าอากาศ ความเสื่อมคุณภาพของดิน น้ำท่วม ไฟป่า ลมพายุ ความแห้งแล้ง ปัญหาธรรมชาติดังกล่าวจะกระตุ้นให้มนุษย์ประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่เรื่อย ๆ ต่อเนื่อง และมองปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถ ท้าทายความคิด ความสามารถพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในโลกที่มีความไม่แน่นอนอย่างต่อเนื่อง จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาความคิดใหม่ ๆ นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์และคุณค่าต่อองค์กร เป็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมโดยสนับสนุนความคิดริเริ่มและสร้างการสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนานวัตกรรมในองค์กร ที่สามารถทำให้องค์กรมีความได้เปรียบทางธุรกิจอย่างยั่งยืนอย่างต่อเนื่องเพื่อควบคุมการผันแปรเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติดังกล่าว จนกลายเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ

2. การเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของมนุษย์ในสังคม การตอบสนองความต้องการของตนเองที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมนุษย์เกิดความรู้สึกต้องการจึงทำให้ร่างกายเกิดการความขาดสมดุลขึ้น เนื่องจากมีสิ่งเร้ามากระตุ้น ได้แก่ ความรู้สึกมาเป็นแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ไม่อาจอยู่นิ่งได้ ต้องพยายามดิ้นรน และแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ เมื่อมนุษย์ได้รับตอบสนองแล้ว จึงกลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง และก็จะเกิดความต้องการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมา ทดแทนวนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด วิธีการที่เกิดขึ้นอยู่เรื่อย ๆ และใหม่ ๆ จากแนวคิดการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของมนุษย์ในสังคมดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า มนุษย์พยายามทำงานเพื่อสนองความต้องการของตน ทำงานเพื่อเงิน เพราะเงินเป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการ แต่ถ้ามองให้ลึกลงไปแล้วการทำงานไม่ใช่เพื่อเงินแต่อย่างใดเสมอไป มนุษย์บางคนมีเงินเยอะแล้วแต่ยังทำงานทั้ง ๆ ที่ทำงานแล้วได้เงินเป็น ค่าตอบแทนเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การทำงานเพื่อเงิน เป็นเพียงเหตุผลประการหนึ่งเท่านั้น ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากที่คนต้องการได้จากการทำงาน ซึ่งบางครั้งเงินไม่สามารถซื้อความต้องการบางอย่างได้ ตามธรรมชาติแล้วมนุษย์มีความต้องการมากมายหลายอย่าง จนไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งทั้งความต้องการที่เกิดจากความคิดคำนึง หรือความต้องการ ด้านจิตใจ หรือความต้องการทางกาย ซึ่งเป็นความต้องการที่ขาดมิได้ และในบรรดาความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์นั้นยากที่จะได้รับการสนองตอบ จนเป็นที่พอใจ เพราะเป็นเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคลความต้องการของมนุษย์เหล่านี้เป็นผลให้สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป

3. การเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมทางสังคม การเพิ่มขึ้นและลดลงของประชากร ความขัดแย้ง การแข่งขัน ความร่วมมือ ตลอดจนรูปแบบของความเข้มแข็งหรือความอ่อนแอของพลเมือง เป็นปัญหาของสังคมมนุษย์จึงต้องหาวิธีและสร้างระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา กล่าวโดยสรุป สภาวะการณ์ที่มีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ประชาชนมองเห็นว่าสภาวะการณ์นั้นเป็นสิ่งไม่ต้องการให้เกิดขึ้นและเห็นว่าจะสามารถแก้ไขได้ด้วยการกระทำร่วมกันด้วยวิธีการใหม่ ๆ การกระทำในลักษณะนี้ทำให้สังคมมนุษย์ย่อมค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปด้วยทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนและมีผลกระทบอย่างมากที่มีทั้งสาเหตุและผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อม โดยอาจเกิดในหลายระดับของสังคม ได้แก่ ระดับบุคคล ชุมชน หรือสังคมทั้งหมดโดยมีสาเหตุหลัก ๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติ เป็นปัจจัย เช่น สภาวะอุณหภูมิโลก น้ำท่วม และอุบัติภัยธรรมชาติสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ เช่น น้ำท่วมสามารถทำให้ชุมชนเปลี่ยนวิธีการทำเกษตร การสื่อสาร และการรับมือกับความฉุกเฉิน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยการพัฒนาทางเทคโนโลยีทางสังคมสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน การ

สื่อสาร และการใช้ทรัพยากร เปรียบเสมือนการเปลี่ยนแปลงในการใช้และเข้าถึงข้อมูลผ่านโทรศัพท์มือถือหรืออินเทอร์เน็ตที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของบุคคลและชุมชน และการเปลี่ยนแปลงในการเมือง เป็นการเจริญเติบโตของเมืองและความยั่งยืนของระบบที่เชื่อมโยงกันสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เมือง แนวโน้มนี้ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายของคนไปในเมืองใหญ่ที่มีการเปลี่ยนแปลงในการทำงานและวิถีชีวิต

สรุปโดยกล่าวถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ว่า เป็นการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมส่งผลให้คนต้องปรับตัวในการรับมือกับภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง เช่น การลดใช้พลังงาน หมุนเวียนหรือการเรียนรู้วิธีการเกษตรที่ยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงในสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมสามารถสร้างความเชื่อมโยงในชุมชน และสามารถส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในค่านิยม ทศนคติ และวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ และการนำเสนอนวัตกรรม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสามารถสร้างโอกาสให้นวัตกรรมและการพัฒนาใหม่ ๆ ที่สามารถช่วยในการรับมือกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและสังคมให้มีความยั่งยืน

ความหมายและกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ภาวะหรือพฤติกรรมของสังคมที่ไม่หยุดนิ่งและเกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งกับสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ทั้งการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการกระทำของมนุษย์เอง โดยเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม อาจจะทำให้สังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย ถาวรหรือชั่วคราว โดยวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเองและที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2555) ทั้งการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้นหรือเลวลงกว่าเดิม ขนาดของสังคมนั้นใหญ่ขึ้นหรือลดน้อยลง เป็นความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระหว่างส่วนประกอบของสังคมนั้น ๆ เช่น ชาวชนบท ชาวเมือง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวนี้ย่อมเกิดขึ้นในระดับกลุ่มบุคคลและสถาบันทางสังคมไม่ว่าจะเป็นในสถาบันครอบครัว เครือญาติ การสมรส การครองเรือนหรือสถาบันการเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ ก็ได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524); (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551); (สุริชัย หวันแก้ว, 2549) โดยมีกระบวนการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงผ่านสังคมและวัฒนธรรมตามกระแสโลกาภิวัตน์ ได้แก่

1. นวัตกรรม ได้แก่ แนวความคิดใหม่ หรือการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในรูปแบบใหม่ เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือเป้าหมายหรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือการทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราให้กลายมาเป็นโอกาส และถ่ายทอดไปสู่แนวความคิดใหม่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม โดยมีผลงานจะเน้นไปที่การสร้างสรรค์ การวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่การได้มา ซึ่งนวัตกรรมทางเทคโนโลยี เพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เป็นหลัก อีกทั้งการขับเคลื่อนสู่การปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการองค์กรไปสู่รูปแบบใหม่ ซึ่งเน้นเป็นการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ และเอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการบริการ หรือกระบวนการทำงานให้ดีขึ้นที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กรได้ (จินตนา อุดม และคณะ, 2563) โดยการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันที่เกิดจากนวัตกรรมนั้นมีมากมาย เป็นนวัตกรรมยังไม่ได้หยุดรังสรรค์ความเจริญก้าวหน้า พัฒนามนุษย์ให้มีความฉลาดขึ้น ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเราจะเห็นได้ในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ชีวิตของมนุษย์ในแต่ละวันล้วนมีนวัตกรรมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ที่สามารถรับรู้และตอบสนองมนุษย์ได้เหมือนมีชีวิต มีระบบที่ช่วยในเรื่องการประหยัดพลังงาน เช่น ระบบบ้านแสงอาทิตย์ การคมนาคมขนส่งที่ถือว่าเป็นระบบอัจฉริยะและไม่ต้องพึ่งพาพลังงานฟอสซิล เป็นระบบขนส่งที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูง การติดต่อสื่อสาร ทำให้มนุษย์สนทนากันในที่อยู่ในระยะไกลได้ อีกทั้งสามารถเห็นหน้าและการเคลื่อนไหวของกันและกันโดยผ่านทางโทรศัพท์ระบบ 5G ระบบโซเชียลเน็ตเวิร์คหรือสังคมออนไลน์ ด้านการศึกษา นวัตกรรมช่วยปรับปรุงการเรียนการ

สอนของครูมีประสิทธิภาพ ทำให้ครูผู้สอนกับนักเรียนซึ่งทั้งสองฝ่ายเป็นกำลังปัญญาของชาติได้เข้าถึงความรู้ ได้สัมผัสเครื่องมืออุปกรณ์ในการสอน กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การคิดสร้างสรรค์การต่อยอดความรู้ที่มี และยิ่งช่วยทำให้อาจารย์เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาการสอนอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นด้านองค์ความรู้ กระบวนการคิด และสื่อการสอน เช่น การเน้นเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) มากกว่าเป็นองค์กรที่เน้นในกฎระเบียบ ด้านรัฐบาลและการปกครอง ระบบราชการไทยในการบริหารที่ได้มีการปฏิบัติแล้ว คือ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (กพ.) ได้สร้างระบบ Public Service Management Standard and Outcome (PSO) ซึ่งเป็นระบบมาตรฐานสากลแห่งประเทศไทย ด้านการจัดการของระบบบริการประชาชน ระบบการวัดผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นต้น ในด้านการทหารก็ได้มีการใช้นวัตกรรมให้เกิดประโยชน์และรักษาผลประโยชน์ของชาติและความมั่นคงของรัฐ เช่น แผนการจัดการเกี่ยวกับการก่อการร้ายสากลของนานาชาติ ด้านเศรษฐกิจเป็นที่ทราบกันดีว่าห้าง ร้าน บริษัท และอุตสาหกรรมเป็นแรงขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ซึ่งการจะทำให้องค์กรเหล่านั้นประสบผลสำเร็จและสามารถแข่งขันกันได้ในตลาดโลก ไม่ใช่การผลิตแค่ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเท่านั้น แต่ต้องมีการจัดการทั้งในด้านวัตถุดิบ กระบวนการ การบริหาร และผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีนวัตกรรมหลายอย่างในโลกของธุรกิจนำมาใช้ มาวางระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพ และอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งนวัตกรรมการจัดการองค์กร จะทำให้เกิดการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจของประเทศและยังส่งผลที่ดีต่อผู้บริโภคเป็นอย่างมากอีกด้วย

2. การแพร่กระจาย เป็นการยอมรับว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น เริ่มจากได้ยินในเรื่องวิทยากรนั้น ๆ จนกระทั่งยอมรับนำไปใช้ในที่สุด ซึ่งกระบวนการนี้มีลักษณะคล้ายกับกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจยอมรับในสิ่งนั้น ๆ หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ นั้น ๆ ที่แพร่กระจายไปสู่สังคมและเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้น โดยนวัตกรรมใดจะถูกยอมรับหรือไม่ขึ้น นอกจากจะเกี่ยวกับตัวผู้รับ ระบบสังคมและรับการสื่อสารแล้ว ตัวของนวัตกรรมเองก็มีความสำคัญ โดยจะต้องได้ประโยชน์กว่าเดิมที่เข้ามาแทนที่ และมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมในสังคมที่จะรับ ทั้งนี้การแพร่กระจายแบ่งออกเป็น 1) การสื่อสารโดยผ่านสื่อทางใดทางหนึ่ง เพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้ระบบการสื่อสาร 2) เกิดในช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อให้คนในสังคมได้รู้จักนวัตกรรมแนวความคิดใหม่ หรือมีการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในรูปแบบใหม่ และ 3) ระบบสังคม โดยการแพร่กระจายเข้าสู่สมาชิกของสังคม ระบบสังคมจะมีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายและการรับนวัตกรรม (วิภาณี ชีลัน, 2559)

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีผลสำคัญต่อวิถีชีวิตและค่านิยมของชุมชนหรือสังคม การเปลี่ยนแปลงสามารถเกิดขึ้นจากตัวตนภายในสังคมหรือจากปัจจัยภายนอก เช่น เทคโนโลยีใหม่ ความรุนแรง ความเจริญเติบโต หรือการเปลี่ยนแปลงในสภาวะธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงนี้สามารถส่งผลให้เกิดการปรับตัวต่อทัศนคติ พิธีกรรม สื่อสาร และรูปแบบการพฤติกรรม โดยกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนความรู้ ติดต่อกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ผ่านสื่อสาร การเดินทาง หรือเทคโนโลยีทางสารสนเทศ เช่น อินเทอร์เน็ต ส่งผลให้ความรู้และค่านิยมเข้ามาในวัฒนธรรมและส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรม การตัดสินใจ และวิถีชีวิต (Samovar, L. A., et al., 2009) การเปลี่ยนแปลงในทัศนคติและความคิด เป็นการติดต่อกับความคิดและวัฒนธรรมอื่น ๆ สามารถส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในค่านิยมและความคิด เช่น การเปิดโอกาสให้มีค่านิยมความหลากหลาย อีกทั้งการเรียนรู้และการเข้าถึงข้อมูล เป็นการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูลใหม่เป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่น ๆ และความรู้ใหม่สามารถส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในการเมือง การสื่อสาร และการทำงาน และการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมและสภาวะสังคมได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงในสภาวะสิ่งแวดล้อมและสังคมสามารถส่งผลให้มีการปรับตัวในวิถีชีวิต การเมือง และรูปแบบการพฤติกรรม (Inglehart, R. & Welzel, C., 2005) โดยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระยะเวลาใด ระยะเวลาหนึ่ง เป็นการเปลี่ยนแปลงในระบบโครงสร้างและหน้าที่ของระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างมนุษย์หรือกลุ่มคนในสังคม ตลอดจนจนเป็นการเปลี่ยนแปลงการกระทำระหว่างกันทางสังคม ใน

การติดต่อการกระทำระหว่างมนุษย์หรือกลุ่มของสังคมโดยผ่านนวัตกรรมแบบใหม่ และวิธีการแพร่กระจายการนวัตกรรมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมขึ้น โดยการแพร่กระจายของสิ่งใหม่ ๆ จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่งและสังคมนั้นรับเข้าไปใช้สิ่งใหม่ ๆ ได้แก่ นวัตกรรม ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความคิด เทคนิควิธีการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ

ความหมายและกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

เมื่อมนุษย์มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นที่เรียกว่าเทคโนโลยี จึงเกิดแพชชั่นและการผสมผสานวัฒนธรรมขึ้น เป็นผลให้มนุษย์เองมีวัฒนธรรมการใช้ชีวิตที่แปรเปลี่ยนไป เพราะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นลักษณะหนึ่งของสังคมที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะเร็วหรือช้าขึ้นขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์หรือบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้อง โดยเปรียบเทียบเป็นสิ่งมีชีวิต จึงมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ตามมนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้นตามแนวคิด แนวกำหนดพฤติกรรม ระเบียบแบบแผน ระเบียบประเพณี ธรรมเนียมวิธีการปฏิบัติทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ ที่นำเอามาใช้เป็นองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมและสิ่งที่สำคัญ ได้แก่ การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมจากสถานภาพและบทบาทชายเป็นใหญ่ มาเป็นหญิงและชายเท่าเทียมกัน ค่านิยมในการเลือกคู่ ค่านิยมในการแต่งงาน เป็นต้น (สุริชัย หวันแก้ว, 2549); (ณรงค์ เส็งประชา, 2541); (สุพจน์ แสงเงิน และคณะ, 2550) สังคมวัฒนธรรมแปรเปลี่ยนไปไม่ว่ามากหรือน้อย ย่อมกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมและกระทบต่อความสัมพันธ์ของผู้คนที่อาจแปรเปลี่ยนไปได้ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของคนขึ้นอยู่กับสังคมนั้น ๆ และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ควบคุมสังคมสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้แก่สังคม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมส่วนมากเปลี่ยนไปตามนวัตกรรมและการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นภายในสังคมและนวัตกรรมที่ถ่ายทอดกันนั้นอาจเป็นความคิดซึ่งรับมาในรูปสัญลักษณ์ ถ่ายทอดได้ยาก หรืออาจเป็นวัตถุ ที่รับมาในรูปการกระทำ ซึ่งจะเห็นได้ง่ายกว่าไม่ว่าจะทั้งทางด้านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ ซึ่งเป็นช่องทางที่ทำให้มีการติดต่อสื่อสารกันได้อย่างสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น นั่นจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมต่างชาติมากยิ่งขึ้น แต่ขณะเดียวกันบางวัฒนธรรมอาจเป็นตัวอย่างหรือไม่สนับสนุนให้เกิดมีนวัตกรรมเหล่านี้ก็ได้ โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะมีลักษณะ 1) มีประโยชน์มากกว่าของเดิม 2) สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมที่รับ 3) ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อนมาก 4) สามารถแบ่งทดลองรับมาปฏิบัติเป็นครั้งคราวได้ และ 5) สามารถมองเห็นเข้าใจง่าย แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น จะนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคม เช่นเดียวกับพฤติกรรมรวมหมู่ แต่การเปลี่ยนแปลงนี้ก็กระบวนการต่อเนื่องที่ไม่สิ้นสุด มีผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของสมาชิกโดยส่วนรวม อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมรวมหมู่อาจจะเป็นส่วนหนึ่ง ที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม แต่ก็มีมีการเปลี่ยนแปลงอีกมิใช่น้อยที่เกิดในชีวิตประจำวัน โดยไม่จำเป็นต้องเกิดจากพฤติกรรมรวมหมู่มาเป็นตัวแรง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางศิลปกรรม (ประทวน วันนิจ และมนูญ สอนโพนงาม, 2565) เราอาจจำแนกรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ 1) การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิวัติ ได้แก่ ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถาบันส่วนใหญ่ในสังคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมค่านิยมของสังคมอย่างรุนแรงและรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ค่านิยมในการดำเนินชีวิตอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิวัตินี้ ยังจะต้องใช้ระยะเวลายาวนานในการปรับปรุงโครงสร้างใหม่ให้คงที่ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมต่อวัฒนธรรมใหม่ที่เปลี่ยนไปจากเดิม ค่านิยมแบบดั้งเดิม 2) การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิรูป ได้แก่ รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่ละเล็กละน้อยในระยะเวลาอันยาวนาน มีวัฒนธรรมหล่อหลอมวิถีชีวิต และ 3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่

เกิดขึ้นอย่างมากในสังคมมนุษย์ แต่อาจจะสังเกตได้ยาก แม้จะดูเหมือนมีอิทธิพลน้อย แต่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคมมีใช้น้อย ได้แก่ การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ การประดิษฐ์สิ่งใหม่ การเปลี่ยนแปลงของเครื่องแต่งกาย เหล่านี้เป็นมูลเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติหรือแบบค่อยเป็นค่อยไปในระยะต่อมา (พระครูปริยัติกิตติธำรง, 2553)

จึงสรุปได้ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ได้แก่ การสื่อสารและการแลกเปลี่ยนความรู้ การติดต่อกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ผ่านสื่อสาร การเดินทาง หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น อินเทอร์เน็ต ส่งผลให้ความรู้และค่านิยมเข้ามาในวัฒนธรรมและส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรม การตัดสินใจ วิถีชีวิต ทัศนคติและความคิด การติดต่อกับความคิดและวัฒนธรรมอื่น ๆ สามารถส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงในค่านิยมและความคิด อีกทั้ง การศึกษาและการเข้าถึงข้อมูลใหม่เป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่น ๆ และความรู้ใหม่สามารถส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงในการเมือง การสื่อสาร และการทำงานได้ (Inglehart, R. & Welzel, C., 2005) ไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมในด้านวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต เป็นการเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่เปราะบางและสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ ในกระแสความเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์ จะมีการไหลทะลักของโลกาภิวัตน์นี้ทำให้เกิดการถ่ายเททางวัฒนธรรม โดยวัฒนธรรมที่ไม่แข็งแรงจะค่อย ๆ หดหายไป กลายเป็นที่มียะเยียบแบบแผนที่ได้เปลี่ยนไปจากเดิม ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทาง การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น มีผลต่อสังคมด้วยเช่นกัน

อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อสังคม

เมื่อกระแสความเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์ที่ไหลทะลักเข้าสู่สังคม ส่งผลกระทบกับวัฒนธรรม ทั้งทางบวกและทางลบ อยู่ที่ว่าเราสามารถที่จะเลือกกรองสิ่งที่เป็นบวกมาประยุกต์ใช้มากขึ้นน้อยแค่ไหน การไหลทะลักของโลกาภิวัตน์นี้ทำให้เกิดการถ่ายเททางวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่ไม่แข็งแรงจะค่อย ๆ หดหายไป จากนั้นจะมีการพัฒนาวัฒนธรรมของตนให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล มนุษย์จึงได้มีการปรับตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) เพื่อเพิ่มพลังและศักยภาพให้แก่ชุมชนของตนเอง มีการเรียนรู้ที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการจัดการที่เหมาะสมกับความเป็นชุมชนมากขึ้น มีการปรับเปลี่ยนวิถีคิด การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่หลากหลาย รวมถึงมีการจัดการความสัมพันธ์ใหม่ เพื่อให้กระบวนการขับเคลื่อนของชุมชนเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ดังนั้น โลกาภิวัตน์ หรือการปฏิบัติการแพร่กระจายทั่วโลก ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็สามารถรับรู้ สัมพันธ์ หรือรับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วกว้างขวาง เป็นการหลอมรวมโลกหรือเชื่อมโยงโลก ทำให้โลกเป็นใบเดียวหรือระบบเดียวกัน ซึ่งการหลอมรวมหรือเชื่อมโยงมีขนาดและความเร็วในอัตราเร่งกว่าที่เคยเป็นใน สมัยก่อนมาก ในส่วนทางด้านกระบวนการหลอมรวมหรือเชื่อมโยงนั้น โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการที่โลก ระบบเศรษฐกิจและสังคมมีลักษณะเป็นรูปแบบเดียวกัน บูรณาการกันและพึ่งพิงกัน ปัจจัยที่ทำให้โลกเล็กลง คือ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและการขนส่ง การรวมพลังทางภูมิศาสตร์ การเมืองและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน แต่ในอีกแง่หนึ่งทำให้เกิดความเสื่อมถอยตกต่ำทางด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2555); (มานิตตา ขาญไชย, 2554) อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์จึงส่งผลกระทบต่อมิติที่สำคัญของสังคมดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

จากนโยบายต่าง ๆ ของรัฐที่หันมาให้ความสำคัญ ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ โดยเน้นการเจริญเติบโต ของภาคอุตสาหกรรม ให้ความสำคัญกับภาคการเกษตรรองลงมาจากภาคอุตสาหกรรม เป็นมิติที่เห็นได้ชัดเจนที่ส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งด้านบวก โดยชุมชนมีรายได้มากขึ้น ภาวะความยากจนลดลง คุณภาพชีวิตของชุมชนดีขึ้น อัตราการรู้หนังสือของชุมชนดีขึ้น ตลาดแรงงานในประเทศไทยยกระดับมาตรฐานแรงงานของประเทศ

พัฒนาประสิทธิภาพแรงงาน และช่วยทำให้ระดับความยากจนโดยรวมลดลง ส่วนด้านลบ ทำให้ชุมชนกลับประสบปัญหามากขึ้นไม่ว่าจะเป็น รูปแบบของการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการทำงานของแรงงานนอกระบบที่โดยส่วนใหญ่จะทำงานในภาคเกษตรกรรม การได้รับค่าจ้างที่ต่ำกว่า และไม่ได้รับการคุ้มครองของแรงงานสตรีและเด็กหรือการที่แรงงานต่างด้าวอาจส่งผลกระทบต่อค่าจ้างที่ลดลงของแรงงานในประเทศ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรม คือ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญสามารถมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมในชุมชน ยุคอุตสาหกรรมใหม่สามารถสร้างโอกาสใหม่ในการทำงานและการตัดสินใจในการเลือกอาชีพ สำหรับชุมชนที่ถูกคาดหวังว่าจะมีความเจริญเติบโตจากอุตสาหกรรมที่กำลังเติบโต การเปลี่ยนแปลงนี้อาจสร้างการอพยพจากชุมชนนั้น เมื่ออุตสาหกรรมที่เปลี่ยนแปลงไม่สามารถสร้างงานที่เพียงพอหรือมีคุณภาพเพียงพอสำหรับประชากรท้องถิ่น 2) การเปลี่ยนแปลงรายได้และความยากจน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจสามารถสร้างโอกาสใหม่ในการทำงานและเพิ่มรายได้สำหรับบุคคลในชุมชน อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้อาจมีผลกระทบแบบไม่เท่าเทียมกันไปได้ที่บางกลุ่มของประชากรจะได้รับประโยชน์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งอาจสร้างความยากจนและความไม่เท่าเทียมในชุมชน 3) การเปลี่ยนแปลงในการเกษตร สามารถมีผลกระทบต่อชุมชนที่เชื่อมโยงกับการเกษตร การเปลี่ยนแปลงในวิธีการเพาะปลูกหรือการผลิตสินค้าเกษตรอาจส่งผลกระทบต่อราคาของสินค้าและรายได้ของเกษตรกร การเปลี่ยนแปลงในการดูแลและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอาจมีผลกระทบต่อการอยู่อาศัยและเกษตรในชุมชน 4) การเปลี่ยนแปลงในการลงทุนและพัฒนา อาทิ การสร้างสถานที่ท่องเที่ยว โรงงาน หรือโครงสร้างพื้นฐานสามารถสร้างโอกาสใหม่ในการทำงานและพัฒนาชุมชน การเปลี่ยนแปลงในการลงทุนสามารถเสนอโอกาสใหม่ในการศึกษาและการอบรม และส่งผลให้พัฒนาในด้านสถานศึกษาและสุขภาพ และ 5) การเปลี่ยนแปลงในการค้าแลกเปลี่ยน สามารถส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่เชื่อมโยงกับการค้าขายสินค้าและบริการ การค้าแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนและประเทศอาจมีผลกระทบต่อราคาสินค้า อาจได้รับรายได้จากการส่งออกและการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการบริการ (Mankiw, N. G., 2009)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อชุมชนในหลายด้าน การทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชนสำคัญเพื่อการวางแผนและการดำเนินการในการสร้างชุมชนที่ยั่งยืนและพัฒนาอย่างยั่งยืน อนึ่ง โลกาภิวัตน์ไม่ได้ทำให้เพียงทำให้เศรษฐกิจของชุมชนเปลี่ยนแปลงเท่านั้นแต่ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนทุกด้าน ทุกกลุ่ม และทุกเพศในอัตราส่วนและความรุนแรงที่แตกต่างกัน เช่น ส่งผลให้ครัวเรือนต้องเผชิญกับความเสี่ยงและไม่มีความมั่นคง เพราะการเสื่อมโทรมและการช่วงชิงทรัพยากร โดยเฉพาะพื้นที่เกษตรได้กลายมาเป็นของนายทุนและถูกนำไปใช้ประโยชน์เพื่อที่อยู่อาศัยแทน โดยเฉพาะพื้นที่ใกล้เมือง ผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองทำให้ฐานทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่เป็นของสาธารณะเปลี่ยนรูปเป็นของปัจเจกมากขึ้น ส่งผลให้แหล่งอาหารของชุมชนลดลง สมาชิกในครัวเรือนจึงผันตัวเองมาเป็นแรงงานรับจ้างในเมือง โดยได้รับค่าจ้างเป็นค่าตอบแทนที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ จนนำไปสู่ความขัดแย้งหรือความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเฉพาะในครัวเรือนที่ยากจนจะเผชิญกับความเปราะบาง ในครัวเรือนมากที่สุด อีกทั้งก่อให้เกิดการเบียดขับวิถีชีวิตแบบชุมชนทำให้ชุมชนล่มสลายพร้อมแทนที่ด้วยความเป็นปัจเจกชนแบบสุดโต่งเน้นผลประโยชน์ที่วางอยู่บนเหตุผลเชิงเครื่องมือมากเกินไปขาดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่นไร้น้ำใจความผูกพันแบบเครือญาติล่มสลายและนำไปสู่การทำลายสิ่งแวดล้อมลงอย่างมาก (พิริยะ ผลพิรุฬห์, 2552); (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2558); (อภิศักดิ์ ธีระวิสิษฐ์, 2553)

2. การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีมากขึ้น ย่อมเป็นการเปิดรับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยเกิดแนวความคิดใหม่ ๆ และทำให้คนจำนวนมากเห็นคุณค่าของตนเองในการพัฒนาประชาธิปไตยมากขึ้น

เท่านั้น ส่งผลให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจ เพราะคนต้องการเสรีภาพในการประกอบธุรกิจ ซึ่งเป็นการสนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตยและโลกาภิวัตน์เป็นผู้แพร่ขยายความคิด ความเชื่อและค่านิยมแบบประชาธิปไตย

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองสามารถมีผลกระทบต่อชุมชนในหลายด้าน เช่นการเปลี่ยนแปลงในระบอบการปกครอง ที่สามารถส่งผลกระทบต่อการควบคุมและการบริหารจัดการในชุมชน การเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองอาจสร้างโอกาสใหม่ในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการเรียกร้องสิทธิ หรืออาจสร้างความไม่แน่นอนเกี่ยวกับการควบคุมและความมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณสุขและการศึกษา สามารถส่งผลต่อสุขภาพและการศึกษาในชุมชน การเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณสุขอาจมีผลกระทบต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพหรือการรักษาโรคของประชากร การเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาอาจสร้างโอกาสใหม่ในการศึกษาและอบรม และส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในชุมชน การเปลี่ยนแปลงในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน สามารถส่งผลต่อความไว้วางใจในรัฐ การเปลี่ยนแปลงในการควบคุมรัฐอาจสร้างโอกาสใหม่ในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการเรียกร้องสิทธิ และการเปลี่ยนแปลงในการสร้างนโยบายสาธารณสุขและการพัฒนา สามารถสร้างโอกาสใหม่ในการปรับปรุงสุขภาพและพัฒนาในชุมชน การสร้างนโยบายสาธารณสุขสามารถส่งผลให้การเข้าถึงบริการสุขภาพ การรักษาโรค และการป้องกันโรค การสร้างนโยบายการพัฒนาสามารถสร้างโอกาสใหม่ในการพัฒนาพื้นที่ สร้างงาน และสนับสนุนการพัฒนายั่งยืน เป็นต้น (Fukuyama, F., 2014)

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

เพราะชุมชนหันมาพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลักทำให้สังคมเกษตรกรรมจำนวนมากล่มสลายเกษตรกรขายที่ดินและเดินทางเข้าสู่เมืองมากขึ้น ในฐานะแรงงาน รับจ้างราคาถูก ช่องว่างทางสังคมเพิ่มมากขึ้น และคุณภาพชีวิตตกต่ำลง เกิดปัญหาสังคมมากมาย เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการศึกษาปัญหาแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและปัญหาอาชญากรรม จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีการรับเอาแบบแผนการใช้ชีวิตแบบทุนนิยมและบริโภคนิยมเข้ามาใช้ชีวิตมากขึ้น ลัทธิบริโภคนิยมสอนให้คนใช้จ่าย และบริโภคให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยไม่ได้คำนึงว่าสิ่งเหล่านั้นจำเป็นหรือไม่ เงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตและคนส่วนมากใช้ชีวิตในการทำงานเพื่อหาเงินให้ได้พอเพียงกับความต้องการ ที่เกินพอดีของตนเอง ปัจจุบันค่านิยมการเก็บออมเป็นสิ่งที่มีความเชื่อที่น้อยลง โดยพิจารณาจากสถิติการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นมีมากขึ้น ดังนั้น ในอนาคตต่อไป หากไม่รณรงค์ให้คนใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาทและรู้เท่าทันอาจจะเกิดความเสียหายตามมาได้ จึงเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในอนาคตจะต้องมีลักษณะขยัน อดทน และทุ่มเททำงานหนัก เพราะสภาพของการแข่งขัน การแก่งแย่งกันและกัน นอกจากนี้ ก็ยังต้องเป็นผู้มีระเบียบวินัย สามารถควบคุมตนเองได้เป็นอย่างดี ไม่ปล่อยใจทำอะไรตามใจ ไร้ระเบียบวินัย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานในอนาคต ทำให้มีการแข่งขันกันสูงทั้งทักษะทางด้านการจัดการ ทักษะทางด้านภาษา คอมพิวเตอร์ มีมิติทางด้านลักษณะชีวิตที่มีความขยัน อดทน ทุ่มเททำงานหนักเกิดขึ้น

4. การเปลี่ยนแปลงทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งผลกระทบต่อชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ สร้างและสั่งสมประสบการณ์จากการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม - วัฒนธรรมที่หลากหลาย จึงมีลักษณะเป็นการเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ให้กลมกลืนกัน ส่งผลให้ชุมชนมีความสัมพันธ์กันทั้งด้านสังคม คือ มนุษย์กับมนุษย์ ด้านสิ่งแวดล้อม กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นเครื่องมือในการดำรงอยู่ของชุมชนภูมิปัญญาจึงเป็นกระบวนการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มนุษย์ได้ตั้งถิ่นฐานและการปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่น ทำให้ภูมิปัญญาเกิดขึ้นทั้งจากบริบทภายในสังคมนั้น ๆ และภูมิปัญญาจากภายนอกที่ผ่านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อการผลิตซ้ำในการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง (สามารถ จันทรสุริย์, 2534);

(เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2540) โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการพัฒนาแบบเน้นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อขายเป็นหลักและเป็นกระบวนการกระตุ้นให้เกิดเป็นสังคมบริโภคนิยมมากขึ้น มีลักษณะส่งเสริมความเป็นปัจเจกบุคคลและส่งเสริมการแข่งขันที่ต้องการความแข็งแกร่ง คนอ่อนแอ ย่อมแพ้ ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์

สรุป

สังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์อยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด เนื่องจากปัญหาที่มนุษย์ประสบอยู่ในสังคมเป็นประจำ ประกอบกับมีความต้องการจะปรับปรุงวิถีชีวิตของตนเองและครอบครัวให้มีสภาพดีขึ้นกว่าเดิม จะเห็นว่าวัฒนธรรมกับสังคมต้องไปด้วยกันเสมอ มีผลเกี่ยวเนื่องกัน โดยเฉพาะในระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างของสังคมด้วย เช่น การรับเอาแบบอย่างความเป็นอยู่ในเรื่องอาหารการกิน การแต่งกาย การพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ โดยสิ่งเหล่านี้มีผลสะท้อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของบุคคลแตกต่างไปจากที่เคยเป็นอยู่มาแต่เดิม จากข้างต้นทำให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สารสนเทศทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้เปลี่ยนแปลงไปมากทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน สังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการเปลี่ยนแปลงในระบบโครงสร้างและหน้าที่ของระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมในด้านวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต เป็นการเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่เป็นวัตถุและสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ ซึ่งอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อชุมชน ได้มีการปรับตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์เพื่อเพิ่มพลังและศักยภาพให้แก่ชุมชนของตนเอง การดำเนินงานด้านการพัฒนาในยุคปัจจุบันที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปนั้น จำเป็นที่จะต้องเข้าใจแนวคิดพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจและหาแนวทางแก้ไขหรือวางแผนที่เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ได้โดยการปรับตัวต่อโลกาภิวัตน์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทยที่มีความสำคัญและสิ่งจำเป็น เพราะมีการเปลี่ยนแปลงที่ต้องรับมืออย่างรวดเร็ว ได้แก่ เพิ่มความตระหนักรู้และการศึกษา การสร้างการอนุรักษ์และการรักษาวัฒนธรรมไทย โดยการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยที่เป็นสิ่งมีค่าเป็นส่วนสำคัญของการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและประเพณี การสร้างความเข้าใจและการร่วมมือระหว่างประชากรและรัฐ เป็นการร่วมมือระหว่างประชากร องค์กร เอกชนและรัฐในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้แล้ว การสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีสีเขียวและนวัตกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมธุรกิจที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเรียนรู้ รับรู้ปัญหาและพร้อมที่จะปรับตัวและดำเนินการในทางที่ยั่งยืนสำหรับความอยู่รอดของโลกและวัฒนธรรมของเราในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส มีเดีย.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- จันทนา อุดม และคณะ. (2563). การเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, (3)1, 81-90.
- ณัฐวัฒน์ ล่องทอง. (2562). การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 23 กรกฎาคม 2566 จาก [http:// portal. nurse. cmu. ac. th/ fonoffice/ adminoffice/ DocLib/ 2021. pdf](http://portal.nurse.cmu.ac.th/fonoffice/adminoffice/DocLib/2021.pdf)

- ณรงค์ เส่งประชา. (2541). มนุษย์กับสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.
- ณรงค์วรรษ บุญมา. (2566). การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ปรากฏในอัครัญญสูตร. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(2), 711-722.
- ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์. (2558). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. จันทบุรี: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง. (2556). ชุมชน. สงขลา: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ประทวน วันนิจ และมนูญ สอนโพนงาม. (2565). วิฤตวัฒนธรรมเปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตสังคมไทยในยุคดิจิทัล. วารสารวณิฆองแหรภพทศศาสตรปริทรรศน์, (9)2, 117-126.
- พระครูปริยัติกิตติธำรง. (2553). การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสนบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระณัฐวุฒิ พันทะลี. (2563). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง, 3(2), 44-55.
- พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2552). การวางแผนกลยุทธ์และการวิเคราะห์โครงการ. กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมและพัฒนาเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พุทธินันท์ บุญเรือง. (2560). การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจของชุมชนชายแดนต่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC): การเกิดขึ้นของจุดผ่านแดนถาวรช่องกูดและการตอบสนองของคนท้องถิ่น ในอำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิธ. วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 4(1), 1-21.
- มานิตตา ซาญไชย. (2554). ความเป็นพลเมืองกับการบริหารจัดการตนเองของชุมชนไทยวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. วารสารรัฐาภิรักษ, 59(1), 77-95.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2555). แนวคิดและทฤษฎีการปกครองส่วนท้องถิ่น. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บพิธ การพิมพ์.
- วรทัศน์ อินทรคัมพร. (2548). ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร.
- วิภาณี ชีลัน. (2559). การแพร่กระจายวัฒนธรรมของศูนย์วัฒนธรรมการเรียนรู้ ในการเรียนการสอนของวิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต. ใน วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2555). การบริหารจัดการและการบริหารยุทธศาสตร์ของหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพมหานคร: โพรเพช.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2558). ชุมชน ความเป็นส่วนตัว และการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์. Journal of Social Development and Management Strategy, 17(1), 1-27.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2534). ภูมิปัญญาท้องถิ่นคืออะไร อย่างไร. ในการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร: ครุสภาลาดพร้าว.
- สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. (2550). วิถีไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2549). 2 ปีตากใบ ชีวิตที่ต้องการคำตอบ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม.
- สุวรรณ เพ็ชรรักษา และสมเกียรติ กอบัวแก้ว. (2562). ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษใหม่. เรียกใช้เมื่อ 23 กรกฎาคม 2566 จาก http://supannapetraksa.blogspot.com/2015/09/21st-century_1.html

- เสนห์ จามริก. (2556). สหประชาชาติในมุมมองระดับโลก. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดอกเบญจ.
- อภิศักดิ์ อธิระวิสิษฐ์. (2553). หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาวิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Fukuyama, F. (2014). Political order and political decay: From the industrial revolution to the globalization of democracy. Retrieved November 3, 2023, from file:///C:/Users/User/Downloads/7156-Article%20Text-13600-1-10-20161121.pdf
- Harvard TH Chan School of Public Health. (2021). Globalization and Its Impact on Public Health. Retrieved November 3, 2023, from <https://www.hsph.harvard.edu/ecpe/globalization-and-its-impact-on-public-health/>
- Inglehart, R. & Welzel, C. (2005). Modernization, cultural change and democracy: The human development sequence. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mankiw, N. G. (2009). Macroeconomics. New York: Harvard University Worth Publishers.
- Nisbet, R. (1969). Social Change and History: Aspect of the Western Theory of Development. London: Oxford University Press.
- Samovar, L. A., et al. (2009). Communication between cultures. Retrieved November 3, 2023, from <https://mlpp.pressbooks.pub/interculturalcommunicationcompetence/chapter/chapter/terms/>
- World Economic Forum. (2016). The Fourth Industrial Revolution: What it means, how to respond. Retrieved November 3, 2023, from http://www3.weforum.org/docs/WEF_FOJ_Executive_Summary_Jan16.pdf

การพัฒนาเฟอร์นิเจอร์จากเศษไม้สกัดตัดสางขยายระยะแถวปลูกด้วยเทคนิค การแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์*

DEVELOPMENT OF FURNITURE FROM SCRAPS OF CROWN THINNING TEAK WOOD BY USING QUALITATIVE FUNCTIONAL TRANSFORMATION TECHNIQUE WITH CREATIVE ECONOMY APPROACH

ศิริยศ กิจมงคลวานิชย์, ทรงวุฒิ เอกวุฒิวงศา*

Sirisys Kijmongkolvanich, Songwut Egwutvongsa*

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: momojojo108@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากไม้สกัดตัดสางขยายระยะแถวปลูก 2) เพื่อทดสอบความแข็งแรงทนทานตาม ISO 7173:1989 และ 3) เพื่อกำหนดปัจจัยความต้องการผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์ไม้สกัดที่ออกแบบใหม่ โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่มีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่เลือกซื้อสินค้าในศูนย์หัตถกรรมบ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 222 คน มีเครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ซึ่งผลการวิจัยได้พัฒนาแนวทางการผลิตเฟอร์นิเจอร์รูปแบบใหม่ด้วยเทคนิค Quality Function Deployment และนำแนวทางที่ได้ไปผลิตเฟอร์นิเจอร์ต้นแบบ โดยต้นแบบปรากฏความแข็งแรงจากการรับน้ำหนักกดทับได้ในระดับ 1,472 กิโลกรัมแรง และการจัดกลุ่มตัวแปร (EFA) นั้นมี 10 องค์ประกอบที่สัมพันธ์กันจากตัวแปรคัดสรร 15 ตัวแปร และเมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า 1) ปัจจัยด้านสัญลักษณ์ 2) ปัจจัยด้านความงาม 3) ปัจจัยด้านการใช้งาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์ต้นแบบ โดยปรากฏค่าดัชนีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เมื่อสรุปองค์ความรู้ใหม่นั้นปรากฏว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการสร้างสรรค์เฟอร์นิเจอร์เครื่องเรือนไทยล้านนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งระดับราคาไม่ส่งผล ต่อโอกาสในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภค ซึ่งการใช้ผลิตภัณฑ์จากไม้สกัดสามารถช่วยลดการใช้พลังงานหลักและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกก่อให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียวสู่การพัฒนาโดยอาศัยกลยุทธ์การสมประโยชน์ระหว่างกันสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้าน 1)ระบบนิเวศ 2)เศรษฐกิจ 3)สังคมและ 4)วิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เศรษฐกิจสร้างสรรค์, การออกแบบ, เฟอร์นิเจอร์, ไม้สกัด, โมเดลสมการโครงสร้าง

Abstract

The research has the objectives: 1) To analyze the design guidelines for furniture from crown thinning teak wood 2) To test strength and durability according to ISO 7173:1989 and 3) To determine consumer demand for newly designed teak furniture. In this case, this is a mixed

methods research with a sample group of consumers who choosed to purchase products at Baan Tawai Handicraft Center in Chiang Mai Province, totaling 222 people, Besides, it applied a research tool that is called a structured questionnaire, and the results of the research have developed a new method for producing furniture by using the Quality Function Deployment technique. Similarly, the resulting method has been used to produce prototype furniture with gaining strength from being able to hold a compressive load at the level of 1,472 kilograms of force. With this case, the grouping of variables (EFA) consists of ten interrelated elements from fifteen selected variables, and when it used the confirmatory factor analysis (CFA), it was found as these details: 1) Symbolic factors 2) Aesthetic factors 3) Functional Factors. Therefore, it was consistent with empirical data on consumer satisfaction with the prototype product, and it appeared that the conformity index value met the specified criteria. As the result, it is capable to summarize the new knowledge with appearing that consumers placed a high level of importance on management of natural resources by using a circular economy in the local area, and they used the process of creating Thai Lanna furniture with friendly environment, which the price level has no effect to the opportunity for consumers to decide on purchasing the products. On the same way, the applying of teak wood products are capable to reduce the main energy applying and decrease the greenhouse effect gas releasing contributing to the green economy with the development based on the strategy of mutual benefit with gaining the alternation in this following: 1) Ecology System 2) Economy 3) Social and 4) Long Term of Community Lifestyle.

Keywords: Creative Economy, Design, Furniture, Teak, Structural Equation Models

บทนำ

ปัจจุบันตลาดเฟอร์นิเจอร์โลกมีอัตราเติบโตระดับ 41.8% โดยมีอัตรา Compound Annual Growth Rate (CAGR) 5.5% ในปี 2021-2028 แต่จากปรากฏการณ์ “Positive Demand Shock” ทั่วโลกภายหลังการแพร่ระบาด Covid-19 ได้ปรากฏความต้องการของผู้บริโภคที่ให้ความสนใจเฟอร์นิเจอร์ที่มีความสวยงามและมีประโยชน์ใช้สอยมากขึ้นในตลาดโลก โดยผู้บริโภคได้แสดงความต้องการเฟอร์นิเจอร์ที่ใส่ใจและพิถีพิถันด้านการออกแบบ อันแสดงถึงการมุ่งเน้นการออกแบบรูปทรงที่สวยงามและใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยไม่สักระกือเป็นวัสดุที่มีมูลค่าสูงและผู้บริโภคในตลาดเฟอร์นิเจอร์โลกได้มีความต้องการสูงเมื่อเปรียบเทียบกับวัสดุไม้ชนิดอื่น (Market Research Report, 2022) ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ที่ต้องการเฟอร์นิเจอร์ที่แสดงออกถึงความยั่งยืนอันส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น 1) การใช้วัสดุธรรมชาติ 2) การใช้วัสดุที่ไม่มีสารเคมี 3) การใช้วัสดุในท้องถิ่นมาใช้ผลิต 4) การใช้วัสดุที่มีอายุการใช้งานยาวนาน 5) วัสดุแสดงความยั่งยืน (SUSTAINABLE HOME, 2022); (Sustorable, 2020) เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันหลายชุมชนของประเทศไทยได้พัฒนาศักยภาพวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นตนเองมาประยุกต์ใช้สร้างมูลค่าและโอกาสทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นกับตนเอง (Kuys, J. et al., 2021) โดยหลายชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่แสดงความยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อมได้ (Bosch, T. et al., 2017); (Bovea, M. D. & Vidal, R., 2004); (Iritani, D. R. et al., 2015) ซึ่งไม้สักเป็นวัสดุที่ชุมชนในประเทศไทยได้เลือกใช้งาน (Bovea, M. D. & Vidal, R., 2004); (Iritani, D. R. et al., 2015); (Kuys, J. et al., 2021) มาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน โดยไม้สักถือเป็นทรัพยากรที่มีจำนวนมากในประเทศไทยที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมนโยบายสนับสนุนเพาะปลูกของรัฐและจากแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการ

พัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570 ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจใหม่ (BCG Economy Model) โดยหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (Khajuria, A. et al., 2022) ที่มุ่งเน้นกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีการนำทรัพยากรที่มีจำกัดมาใช้งานอย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้น ภาครัฐจึงส่งเสริมการนำไม้สักตัดสางขยายระยะที่มีลักษณะเป็นเศษเหลือทิ้งมาประยุกต์ใช้ด้วยการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเพื่อต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นมิตรต่อโลก อีกทั้งยังสามารถช่วยส่งเสริมให้เกิดอาชีพรอง ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนโดยอาศัยทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นตนเองมาประยุกต์ใช้งาน ซึ่งการนำไม้สักอายุน้อยมาใช้งานจะช่วยให้เกิดการเพิ่มขึ้นของมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เพิ่มสูงขึ้นแก่ไม้สักอายุน้อยจากการตัดสางที่มีจำนวนมากในชุมชน กระทั่งมีโอกาสสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่นทางด้านวิถีชีวิต ด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยสามารถส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอาชีพรองที่สร้างรายได้อันมั่นคงให้กับบุคคลในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน โดยอาศัยการขับเคลื่อนผ่านกลุ่มผู้ประกอบการที่ผลิตเฟอร์นิเจอร์ในชุมชนที่ช่วยต่อยอดภูมิปัญญาดั้งเดิมและสร้างสรรค์ให้เป็นสากลมากยิ่งขึ้น (Gremyr, I. & Raharjo, H., 2013); (Jafari, A., 2013); (Mehrerjedi, Y. Z., 2010) ที่สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนงานไม้บ้านดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเทคนิค Quality Function Deployment: QFD ที่ถือเป็นเทคนิคการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยอมรับในวงการอุตสาหกรรมมาประยุกต์ใช้งาน (Jafari, A., 2013); (Mehrerjedi, Y. Z., 2010); (Gremyr, I. & Raharjo, H., 2013) โดยเทคนิคนี้จะสามารถค้นหาความต้องการของกลุ่มชุมชนและนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพในลักษณะการสรุปข้อเท็จจริงโดยปราศจากการนำอารมณ์และความรู้สึกของผู้พัฒนาเข้ามาสอดแทรกในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ (ภัทรพล ชุ่มมี, 2556) จึงถือเป็นเทคนิคการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในการค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งด้วยวิธีดำเนินการวิจัยในลักษณะผสมผสานจะสามารถนำเสนอวิธีการนำเศษไม้สักที่เหลือทิ้งจากการตัดสางขยายระยะแถวปลูกของไม้สักอายุ 12 ปี มาพัฒนาเป็นรูปแบบเฟอร์นิเจอร์ไทยล้านนาได้ พร้อมทั้งยังสามารถผสมผสานภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาเป็นองค์ประกอบที่ช่วยสร้างให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนแก่ท้องถิ่นได้ อีกทั้งงานวิจัยนี้ได้อาศัยภูมิปัญญาโบราณในเทคนิคการรักษาเนื้อไม้ของชุมชนที่นำไม้แช่น้ำแล้วผึ่งแดดเพื่อเพิ่มความแข็งแรง ในการรับน้ำหนักให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานระดับประเทศ ก็จะเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาของชุมชนมาทดสอบและสร้างข้อสรุปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้งาน เพื่อให้บุคคลในท้องถิ่นสามารถนำแนวทางการพัฒนานี้ไปประยุกต์ใช้งานในพื้นที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากไม้สักตัดสางขยายระยะแถวปลูกด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่ผลิตภัณฑ์เชิงคุณภาพให้เป็นแนวทางปฏิบัติ (QFD)
2. เพื่อทดสอบความแข็งแรงและทนทานตาม ISO 7173:1989
3. เพื่อกำหนดปัจจัยความต้องการผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์ที่ผลิตจากไม้สักตัดสางขยายระยะ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาแนวทางการออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากไม้สักตัดสางขยายระยะฯ ด้วยเทคนิค QFD ดังนี้
 - ก. ประชากร คือ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สักจังหวัดแพร่ จำนวน 300 คน จากทะเบียนสมาชิก สมาคมการค้าผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์และผลิตภัณฑ์ไม้ จังหวัดแพร่
 - ข. กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้จังหวัดแพร่ จำนวน 169 คน (ตารางสุ่มสำเร็จรูปของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W.) ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 และใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

ค. เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบ มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scales) เรื่อง ความรู้สึกถึงแนวทางการใช้ประโยชน์จากไม้สักตัดสาบระยะ จำนวน 18 ข้อ ที่แบ่งความคิดเห็น 5 ระดับ คือ 5 = แนวคิดเหมาะสมสูงสุด, 4 = แนวคิดเหมาะสมสูง, 3 = แนวคิดเหมาะสมปานกลาง, 2 = แนวคิดเหมาะสมน้อย, 1 = แนวคิดเหมาะสมน้อยที่สุด เพื่อให้แน่ใจว่าแบบสอบถามสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้อย่างมีความน่าเชื่อถือทางสถิติ ดังนี้ 1) การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ผลลัพธ์ปรากฏว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีระหว่าง 0.00 - 1.00 จึงปรับแก้ไขก่อนการประเมินในขั้นตอนถัดไป 2) การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่ทดสอบเบื้องต้นจากบุคคลในชุมชนตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 คน และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach โดยกำหนดให้ต้องมีค่ามากกว่า 0.70 ที่ความเชื่อมั่น 95% ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.948 จึงปรับแก้ไขและตรวจสอบจากนั้นจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป โดยเครื่องมือการวิจัยเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (Peterson, R. A., 1994) เมื่อทดสอบผลลัพธ์การแจกแจงข้อมูล (Normality Testing) จำนวน 169 ชุด ผ่านตามเกณฑ์พิจารณาค่า skewness & Kurtosis ที่มีค่า $< +/ - 2$ จึงถือว่าข้อมูลมีความสมบูรณ์ในการวิเคราะห์ด้วยสถิติ Parametric

ง. การวิเคราะห์ คือ เทคนิคการแปลงหน้าที่ผลิตภัณฑ์เชิงคุณภาพให้เป็นแนวทางปฏิบัติ (Quality Function Deployment) โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าอิทธิพลปกติ (Jitman, S. et al., 2021) ด้วยสูตรค่าอิทธิพลปกติของเทคนิค คือ $Mas = G[a-h..] / Q[a-h..]$ ดังรายละเอียด Mas = ค่าคะแนนอิทธิพลปกติ (ไม่เกิน 1.00), $G[a-h..]$ = ความสำคัญต่อลูกค้าหรือผู้บริโภค, $Q[a-h..] = (G[a] + ... + G[h..])$ เป็นผลรวมค่านัยยะสำคัญในเมทริกซ์การแก้ไขปัญหา, $[a-h..]$ = การแก้ไขปัญหที่พบในผลิตภัณฑ์ข้อแรกถึงข้อสุดท้าย เป็นต้น ผู้วิจัยนำผลลัพธ์ไปจัดเรียงลำดับที่มีค่าอิทธิพลจากมากไปน้อยและนำวิธีการแก้ไขปัญห 18 ข้อที่จัดเรียงลำดับแล้วไปทำการประยุกต์สู่การออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากไม้สักใหม่ โดยมีองค์ประกอบประเมิน 6 ด้าน ได้แก่ 1) กระแสการออกแบบรักษ์สิ่งแวดล้อม 2) คุณค่าของเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 3) ผู้บริโภค 4) การจำหน่ายและตลาด 5) รูปแบบผลิตภัณฑ์ 6) การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

2. การทดสอบความแข็งแรงและทนทานตาม ISO 7173:1989 โดยใช้การทดสอบความแข็งแรงทนทานของเฟอร์นิเจอร์ต้นแบบ 1 ชิ้น โดยจำลองการกดกระแทกจนแตกหักเพื่อให้ทราบถึงระดับแรงสูงสุดที่สามารถรับได้ของเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าแรงกระทำและมีขั้นตอน คือ 1) วางชุดอุปกรณ์ให้น้ำหนักบนเก้าอี้ที่น้ำหนักเริ่มต้น 68 กิโลกรัมแรง 2) เพิ่มน้ำหนักบรรทุกทุกชั้นละ 25 div. หรือ 267 กิโลกรัมแรง จนถึงน้ำหนักสูงสุดพร้อมบันทึกค่าการเคลื่อนตัวของแผ่นเหล็กในขณะเพิ่มน้ำหนัก (International Organization for Standardization, 1989)

3. การกำหนดปัจจัยความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์รูปแบบใหม่ ดังนี้

ก. ประชากร คือ นักท่องเที่ยวที่เลือกซื้อสินค้าในศูนย์หัตถกรรมไม้บ้านถวาย ตำบลขุนคอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 500 คน ที่เป็นปริมาณเฉลี่ยผู้เยี่ยมชมต่อวันในช่วงปี 2565 (Trade and investment information service center Chiang Mai Province, 2011)

ข. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวที่เลือกซื้อสินค้าในศูนย์หัตถกรรมไม้บ้านถวาย ตำบลขุนคอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 222 คน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์นำเข้าข้อมูลที่น่าเชื่อถือเชิงสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (Yamane, T., 1973)

ค. เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบ มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scales) เรื่อง ความรู้สึกต่อต้นแบบเฟอร์นิเจอร์ใหม่ จำนวน 24 ข้อ ที่แบ่งความคิดเห็น 5 ระดับ คือ 5=เหมาะสมสูงสุด, 4=เหมาะสมสูง, 3=เหมาะสมปานกลาง, 2=เหมาะสมน้อย, 1=เหมาะสมน้อยที่สุด เพื่อให้แน่ใจว่าแบบสอบถาม

สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้อย่างมีความน่าเชื่อถือทางสถิติ ดังนี้ 1) การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ผลลัพธ์ปรากฏว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีระหว่าง 0.00-1.00 จึงปรับแก้ไขก่อนการประเมินในขั้นตอนถัดไป 2) การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่ทดสอบเบื้องต้นจากนักท่องเที่ยงที่เลือกซื้อสินค้าภายในศูนย์หัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านถวาย จำนวน 10 คน และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach โดยกำหนดให้ต้องมีค่ามากกว่า 0.70 ที่ความเชื่อมั่น 95% ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.935 จึงปรับแก้ไขและตรวจสอบจากนั้นจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป โดยเครื่องมือการวิจัยเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (Peterson, R. A., 1994) เมื่อทดสอบผลลัพธ์การแจกแจงข้อมูล (Normality Testing) จำนวน 222 ชุด ผ่านตามเกณฑ์พิจารณาค่า skewness & Kurtosis ที่มีค่า $< +/-2$ จึงถือว่าข้อมูลมีความสมบูรณ์ในการวิเคราะห์ด้วยสถิติ Parametric และการวิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 200 คน จึงถือว่าค่า Skewness <3 และ Kurtosis <10 ถือว่าข้อมูลไม่เบ้และโด่งจนเกินจะรับได้ (Hair, J. F. et al., 2019); (Kline, R. B., 2023)

ง. การวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) (Joreskog, K. G. & Sorbom, D., 1996) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) (Schumacker, R. E. & Lomax, R. G., 2004); (Suksawang, P., 2014) โดยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง (Second Order) ซึ่งรายงานค่า R^2 , AVE และ CR เป็นต้น จากนั้นดำเนินการประเมินค่าระดับความพึงพอใจด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาบริบทของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของศูนย์หัตถกรรมไม้บ้านถวาย ตำบลขุนคอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีการเพาะปลูกไม้สักเชิงเศรษฐกิจขนาดใหญ่ของ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรมและเกษตรกรส่วนมากมีพื้นที่ปลูกต้นสักในบริเวณพื้นที่ทำเกษตรกรรมของตนเอง อีกทั้งในชุมชนยังปรากฏการรวมกลุ่มของคนในชุมชนที่มีทักษะการแกะสลักไม้ในรูปของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีการนำเอาภูมิปัญญาในท้องถิ่นตนเองมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ไม้สำหรับการจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นการวิจัยจึงมุ่งเน้นไม้สักที่เกิดขึ้นจากกระบวนการตัดสางขยายระยะแถวปลูกของเกษตรกรที่ในแต่ละปีจะมีจำนวนไม้สักเกิดขึ้นจากการตัดสางจำนวนมาก เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างโอกาสในการพัฒนาคุณลักษณะผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์จากไม้สักตัดสางขยายระยะให้สร้างความยั่งยืนแก่ชุมชนได้อย่างเหมาะสม

ตารางที่ 1 ประโยชน์จากตัดสางขยายระยะแถวปลูก

ผลผลิต การตัดสางขยายระยะแถวปลูก จากไม้สักโตเต็มต้น ไม้ช่วงอายุ 7-12 ปี ไม้ช่วงอายุ 13-30 ปี ไม้ช่วงอายุ 31-60 ปี ทรัพยากรป่าไม้ รัฐบาลส่งเสริมการปลูกและสามารถลดในขั้นนี้ของตัวเองได้	การตัดสางขยายระยะแถวปลูกก่อให้เกิดความมั่นคงแก่เกษตรกรเพาะปลูกไม้สัก ผู้ประกอบการไม้สักและช่างท้องถิ่น 1) ช่วยให้เกษตรกรเกิดรายได้ระหว่างปลูก 2) เพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุในท้องถิ่นของชุมชน 3) เพิ่มคุณสมบัติของไม้ด้วยวิธีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 4) ลดก๊าซเรือนกระจกโดยใช้ประโยชน์จากวัสดุให้คุ้มค่าที่สุด 5) สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายยิ่งขึ้น 6) สร้างกระบวนการเรียนรู้การใช้ประโยชน์เพื่อก่อให้เกิดรายได้

เฟอร์นิเจอร์ไม้สักอายุอยู่ในปัจจุบัน

จากตารางที่ 1 คุณประโยชน์ทั้ง 6 ข้อนั้นมีเป้าหมายเพื่อสร้างให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในชุมชน ผู้วิจัยจึงพิจารณาคูณสมบัติทางกายภาพของไม้สักที่เกิดขึ้นจากการตัดสางขยายระยะอายุ 12 ปี นั้นสามารถสรุปเป็นคุณสมบัติเนื้อไม้สักที่มีการนำมาใช้งานอยู่ในปัจจุบัน 4 ประเภท ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 คุณลักษณะทางกายภาพของเนื้อไม้สกัดตัดสางขยายระยะแถวปลูก ช่วงอายุ 12 ปี

แผ่นไม้สัก A: แผ่นจากเรือนเก่า มีอายุมากและมีความคงตัวของเนื้อไม้สูง สามารถรับน้ำหนักได้ดี

แผ่นไม้สัก B: แผ่นไม้ใหม่ผลิตจากสวนป่าองค์การอุตสาหกรรมฯ มีความคงตัวสูงและมีอายุ 30 ปี

แผ่นไม้สัก C: แผ่นไม้จากพื้นที่ปลูกของเกษตรกร เนื้อไม้มีความคงตัวสูง และมีเนื้ออ่อน

แผ่นไม้สัก D: แผ่นไม้จากการตัดสางระยะแถวปลูก มีเนื้อไม้ที่อ่อนและมีโอกาสบิดตัวและโค้งงอ

A: ไม้เรือนเก่าหรือไม้สักเก่า เป็นไม้สักที่ได้มาจากการรื้อถอนบ้านไม้สักเรือนเก่าที่มักจะมียุงรื้อถอนจากการรื้อถอน และมีลักษณะเป็นท่อนซุงไม้สักขนาดใหญ่ที่มีแผ่นไม้กว้างและมีความชื้นน้อย ซึ่งแผ่นไม้สักจะปรากฏการหดตัวและบวมในอัตราที่น้อยมาก โดยถือเป็นไม้ที่หาได้ยากในปัจจุบัน ซึ่งมีความแข็งแรงของเนื้อไม้สูงและเนื้อไม้มีความคงตัวสูงและอัตราการคงตัวบิดตัวต่ำ

B: ไม้ที่ผลิตจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ถือเป็นไม้สักที่อยู่ในพื้นที่สวนป่าขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ซึ่งไม้จะมีอายุประมาณ 30 ปีขึ้นไป โดยแกนไม้มีขนาดใหญ่และแผ่นไม้กว้าง ซึ่งปรากฏลวดลายไม้ชัดเจนในส่วนแกนไม้มีสีน้ำตาลเข้ม ตาหนิที่อยู่ในลักษณะแผลในเนื้อไม้มีน้อย ซึ่งเมื่อถึงเกณฑ์ตัดก็จะตัดไว้ก่อน 1 ปี เพื่อให้เนื้อไม้แห้งถึงมีการเปิดประมูลขายไม้สักได้

C: ไม้ที่เพาะปลูกจากเกษตรกรที่มีหนังสือแสดงสิทธิทำกิน โดยถือเป็นไม้สักจากเอกชนหรือชาวบ้านที่ปลูกในพื้นที่ของตน ไม้จะมีอายุประมาณ 15 ปี ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ 1) ลำต้นของไม้ไม่ใหญ่ 2) ลวดลายไม้ไม่ชัดเจน 3) เนื้อไม้มีสีอ่อน 4) แกนไม้แคบ 5) มีกะพี้ไม้จำนวนมาก โดยมีความอ่อนตัวสูงและมีโอกาสบิดและงอตัวได้สูง หากปราศจากการอบและตากไม้ก่อนใช้งาน

D: ไม้สกัดตัดสางขยายระยะแถวปลูก เป็นไม้สักที่เกษตรกรตัดสางขยายระยะเพื่อให้ต้นไม้สักต้นอื่นในแปลงสามารถเติบโตได้อย่างสมบูรณ์ โดยไม้สกัดตัดสางจะมีคุณลักษณะลำต้นเล็กและคงอ (ไม่มีตาหนิ) ซึ่งปรากฏส่วนเนื้อไม้ที่มีกระพี้อยู่ในท่อนไม้สักเป็นจำนวนมากและมีตาไม้จำนวนมากปรากฏตลอดแผ่นไม้สัก เป็นไม้สักที่วิจัยในครั้งนี้เนื่องจากไม่มีการนำมาใช้งานในอุตสาหกรรมฯ

E: การตัดและการแปรรูปเป็นไม้แผ่นของไม้สักที่เกิดจากกระบวนการตัดสางขยายระยะแถวปลูกของเกษตรกร โดยเนื้อไม้สักอายุน้อย 12 ปี แบบแผ่นที่ได้จะมีคุณลักษณะทางกายภาพที่มีเนื้อไม้อ่อน และปรากฏตาหรือส่วนกะพี้ไม้ในแผ่นไม้สักที่แปรรูปแล้วเป็นจำนวนมาก

จากตารางที่ 2 คุณสมบัติของไม้สักจากการตัดสางขยายระยะแถวปลูกอายุ 12 ปี ปรากฏข้อจำกัดของเนื้อไม้ในการประยุกต์ใช้งาน อาทิ 1) เนื้อไม้สีอ่อน 2) ลวดลายไม้ไม่เด่นชัด 3) เนื้อไม้ไม่แข็งแรง 4) ไม่เป็นที่ต้องการของตลาดค้าไม้ 5) ไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค เป็นต้น

[illegible]

ภาพที่ 1 ตารางการวิเคราะห์ QFD ในกระบวนการแก้ไขปัญหาทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

1. ผลลัพธ์การศึกษาแนวทางการออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากไม้สักตัดสาขายาระยะด้วยเทคนิค QFD : ผู้วิจัยนำปัญหาที่เกิดขึ้นจำนวน 18 ปัญหาสู่การนำเสนอวิธีแก้ไขปัญหา เพื่อค้นหาแนวทางการใช้ประโยชน์จากไม้สักตัดสาขาระยะแถวปลูกไปสู่การออกแบบเฟอร์นิเจอร์รูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกับสภาพตลาดปัจจุบัน ดังนี้

ก. ขั้นตอนการรับฟังเสียงความต้องการของกลุ่มสมาคมการค้าผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้จังหวัดแพร่ เพื่อรับฟังเสียงสะท้อนถึงความต้องการและตัวแปรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเฟอร์นิเจอร์

ข. ขั้นตอนกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Voice of Stakeholders: VOS) โดยจำแนกความต้องการผู้บริโภค คือ 1) ความต้องการระดับต้นของผู้บริโภค 6 ปัจจัย 2) การแก้ไขปัญหาความต้องการของผู้บริโภค 18 แนวทางแก้ไขที่เป็นตัวแปรปัจจัยด้วยแบบสอบถามทัศนคติผู้บริโภคในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ค. ขั้นตอนสรุปค่าคะแนนดิบปกติเพื่อนำค่าคะแนนที่ได้ไปคำนวณหาค่าความสำคัญของแต่ละตัวแปรที่สังเกตได้ทั้งหมด จากนั้นจึงวิเคราะห์หาค่าผลรวมของค่าคะแนนอิทธิพล

จากตารางที่ 1 ปรากฏผลการวิเคราะห์บ้านคุณภาพ (Design Requirements) ด้วยค่าความสัมพันธ์ระหว่างเสียงสะท้อนผู้บริโภค (Voice of Customer) ร่วมกับค่าความต้องการเชิงเทคนิค (IMP) พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาความต้องการของผู้บริโภคที่มีค่าอิทธิพลปกติสูงสุด 10 อันดับ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้งานผลิตภัณฑ์จาก 6 องค์ประกอบที่มี 18 วิธีการแก้ปัญหานั้นปรากฏวิธีการแก้ปัญหาที่สูงสุด 10 อันดับ โดยรูปแบบเพอร์เนเจอร์ที่สอดคล้องกับวิธีการแก้ปัญหา ดังนี้ 1) ความแปลกใหม่ในวัสดุ 2) ความแปลกใหม่ในการผลิต 3) สร้างความยั่งยืน 4) เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 5) มีคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ 6) สร้างความยั่งยืนในวิถีชีวิต 7) เกษตรกรผลิตได้ง่าย 8) ส่งเสริมอาชีพช่างท้องถิ่น 9) เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ 10) อาศัยต้นทุน

วัฒนธรรม เป็นต้น จึงนำมาประยุกต์ใช้งานในการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากที่สุด จากนั้นผู้วิจัยผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้สักที่ใช้ไม้สักตัดสายขยายระยะมาผลิตเป็นต้นแบบ

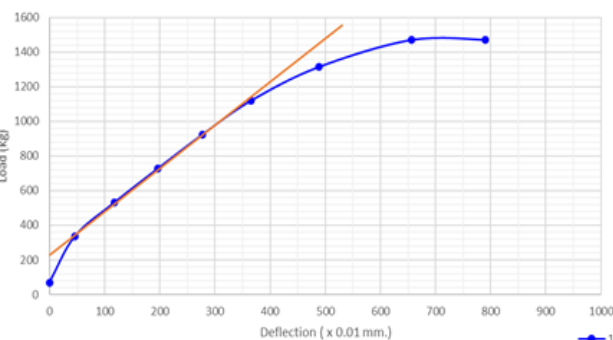
ภาพที่ 2 ผลลัพธ์ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ที่ผลิตจากไม้สักตัดสายขยายระยะแถวปลูก

2. ผลทดสอบความแข็งแรงและทนทานตามมาตรฐาน ISO 7173:1989 ซึ่งปรากฏผลทดสอบจากการวางแผ่นเหล็กทดสอบขนาด 0.34×0.54 ม. ไว้บริเวณที่นั่งเก้าอี้แล้วให้น้ำหนักกดแผ่นเหล็ก โดยใช้แม่แรงไฮดรอลิกดันกับคานเหล็กรับแรง โดยค่าแรงกดด้วยแฉวยพิสูจน์แรงขนาด 10 ตัน ยี่ห้อ WYKEHAM-FARRANCE เพื่อวัดการเคลื่อนตัวของแผ่นเหล็กด้วยมาตรวัดระยะแบบ Dial Gauges ที่อ่านค่าได้ 0.01 มม. จำนวน 2 ตัว ซึ่งทดสอบด้วยการเพิ่มน้ำหนักและวัดค่าการทรุดตัวของแผ่นเหล็กทดสอบต่อเนื่อง พบว่า จุดที่น้ำหนักสามารถบรรทุกสูงสุดที่ระดับ 1,472 กิโลกรัมแรง เก้าอี้จึงเกิดความเสียหายบริเวณเดือยด้านหลังของคานรับน้ำหนักที่นั่งเก้าอี้ ถือว่าการรับแรงของชิ้นงานผ่านตามมาตรฐานการรับแรงของ ISO 7173:1989

การทดสอบค่าแรงกระทำ

- 1) วางชุดแผ่นเหล็กและอุปกรณ์ชุดให้น้ำหนักบนเก้าอี้ รวมเป็นน้ำหนักเริ่มต้น 68 กิโลกรัมแรง
- 2) เพิ่มน้ำหนักบรรทุกทุกเป็นลำดับขั้นละ 25 div. หรือ 267 กิโลกรัมแรง จนถึงน้ำหนักบรรทุกสูงสุดและบันทึกค่าการเคลื่อนตัวของแผ่นเหล็กที่ทุกขั้นการเพิ่มน้ำหนัก

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักบรรทุกและค่าการเคลื่อนตัวของแผ่นเหล็ก

3. การกำหนดปัจจัยความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์รูปแบบใหม่: โดยขั้นตอนการกำหนดปัจจัยนี้จะประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ: โดยนำต้นแบบเฟอร์นิเจอร์มาทดสอบการใช้งานร่วมกับผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยวนอกเพื่อทราบความพึงพอใจในการค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นแบบใหม่

ก. การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์ คือ 1) องค์ประกอบร่วมทุกตัวแปรจะต้องเป็นอิสระต่อกันหรือตัวประกอบร่วมทุกตัวต้องมีความสัมพันธ์กัน 2) ตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวได้รับอิทธิพลโดยตรงจากทุกองค์ประกอบร่วม 3) ตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบร่วมเฉพาะ 4) ความคลาดเคลื่อนทุกตัวมีความเป็นอิสระต่อกัน เป็นต้น

ข. การวิเคราะห์ EFA จำนวน 4 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมเมทริกซ์สหสัมพันธ์ 2) การสกัดองค์ประกอบ 3) การประมาณค่าพารามิเตอร์และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล 4) การหมุนแกนองค์ประกอบ เป็นต้น โดยดำเนินการ ดังนี้ 1) กำหนดตัวแปรจาก QFD ทั้ง 18 ตัวแปร โดยลดความซ้ำซ้อนเหลือ 15 ตัวแปรสังเกตได้ 2) กำหนดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่เชื่อถือได้ จำนวน 222 คน โดยตรวจสอบค่าความร่วมกันของตัวแปรที่ใช้อธิบายปัจจัย (Communalities) พบว่า ตัวแปรสามารถอธิบายปัจจัยได้ในระดับ .940 - .698 (>.65) ที่แสดงว่าตัวแปรทั้งหมดสามารถเกาะกลุ่มกันระหว่างตัวแปรไปสู่ปัจจัยได้ค่อนข้างดี 3) การจัดกลุ่มตัวแปรที่ส่งอิทธิพลต่อความพึงพอใจนักท่องเที่ยว (KMO and Bartlett's Test= .906) ดังนั้นข้อมูลที่รวบรวมสามารถแสดงความรู้สึกต่อเฟอร์นิเจอร์รูปแบบใหม่ได้ (Chi-Square=3207.336; Significant=0.000) ซึ่งตัวแปรสังเกตได้ 15 ตัวมีความสัมพันธ์กัน โดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจได้ 4) ปรากฏผลลัพธ์ที่สามารถจัดแบ่ง 3 Factors ดังนี้ Factor ตัวที่ 1 มีความสำคัญที่สุด ซึ่งอธิบายความแปรปรวนข้อมูลได้ระดับ 52.708%, Factor ตัวที่ 2 ระดับ 12.265% และ Factor ตัวที่ 3 ระดับ 7.596% เป็นต้น โดยปรากฏค่าการพยากรณ์ที่ 72.569%

ตารางที่ 3 คำนวณการหมุนแกน Factor วิธี Verimax และกำหนดค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่ 0.65

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบการหมุนแกนตัวแปรการวิจัย Factor 1		F/1	F/2	F/3
SYE3	กระบวนการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	.776		
SYE4	ส่งเสริมให้เกิดการใช้งานไม้ตัดสาขาระยะเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชน	.771		
SYE2	ลดตายของเนื้อไม้สักตัดสาขามีเอกลักษณ์และเหมาะสมนำมาผลิตเฟอร์นิเจอร์ไทยโบราณ	.757		
SYE1	ความเหมาะสมของการนำไม้สักตัดสาขายาวระยะมาสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชน	.698		
ค่าน้ำหนักองค์ประกอบการหมุนแกนตัวแปรการวิจัย Factor 2		F/1	F/2	F/3
FUN3	สะดวกต่อการผลิตของช่างท้องถิ่นในชุมชนขนาดเล็กและชุมชนขนาดกลาง		.918	
FUN6	ผู้บริโภคสามารถถอดประกอบเองได้ง่าย		.915	
FUN2	ขนส่งได้สะดวก		.786	
ค่าน้ำหนักองค์ประกอบการหมุนแกนตัวแปรการวิจัย Factor 3		F/1	F/2	F/3
AES7	รูปทรงมีเอกลักษณ์ที่แสดงถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น			.940
AES6	รูปทรงเฟอร์นิเจอร์สอดคล้องกับวิถีชีวิตของไทยโบราณ			.936
AES1	รูปทรงสะท้อนความเป็นเฟอร์นิเจอร์สไตล์ไทยโบราณ			.872

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน CFA : จำแนกรายละเอียด 2 ขั้นตอน

ก. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับหนึ่ง: ตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ CFA ปรากฏ KMO = .906 และค่า Bartlett' Test of Sphericity = 3207.336 (Sig. = .000) (Hair J. F., et al., 2019) แสดงว่าตัวแปรทั้ง 10 ตัวแปร สัมพันธ์เพียงพอต่อการนำมาวิเคราะห์ในขั้นตอนถัดไป (Cronbach's Alpha = .910) โดยข้อคำถามที่ใช้อยู่ในระดับดีมากและผลวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้เหมาะสม

ข. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับสอง: ค่าดัชนีตรวจสอบความสอดคล้องโมเดล คือ Chi-Square = 7.785; df= 17, Relative Chi-Square = 0.458, p= 0.971, RMSEA = 0.000, RMR = 0.007, GFI = 0.993, AGFI = 0.975, NFI = 0.997, TLI = 1.010, CFI = 1.000 ซึ่งปรากฏดัชนีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ Relative Chi-Square < 2 และ RMSEA, RMR < 0.05 และ GFI, AGFI, NFI, TLI, CFI > 0.95 สรุปได้ว่าผลการออกแบบที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในนักท่องเที่ยวนั้นจะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ โดยเรียงลำดับความสำคัญจากมากที่สุดไปย้งน้อยที่สุด คือ Symbolic, Functional และ Aesthetic ตามลำดับ

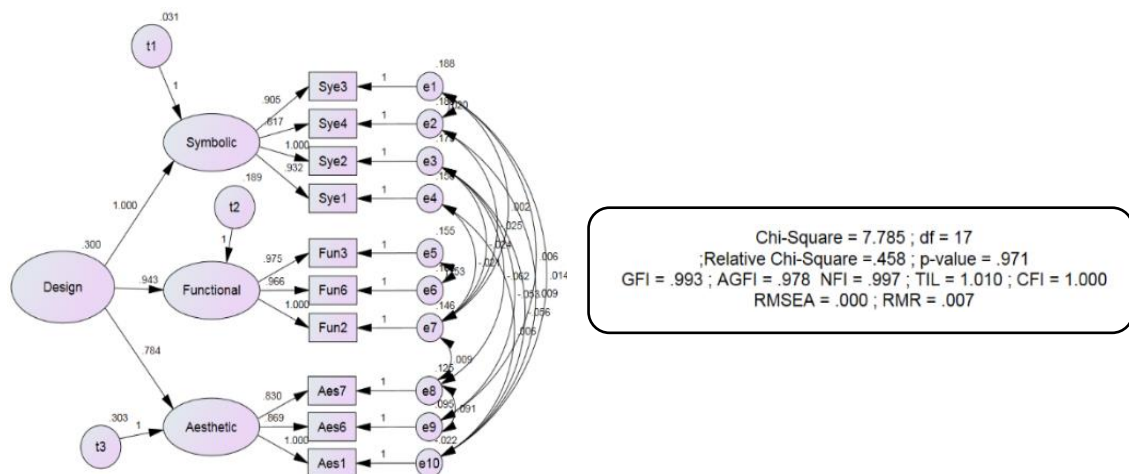
ตารางที่ 4 การวิเคราะห์หึ่งค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง (Second Order)

ตัวแปรแฝง ตัวแปรสังเกตได้	Symbolic			Functional			Aesthetic			r^2
	b	β	$S.E.$	b	β	$S.E.$	b	β	$S.E.$	
[1] Sye3	.905	.768	.078**							.768
[2] Sye4	.817	.735	.074**							.735
[3] Sye2	1.000	.810	-							.810
[4] Sye1	.932	.803	.074**							.803
[5] Fun3				.975	.858	.111**				.858
[6] Fun6				.966	.846	.111**				.846
[7] Fun2				1.000	.870	-				.870
[8] Aes7							.830	.854	.062**	.854
[9] Aes6							.869	.891	.062**	.891
[10] Aes1							1.000	1.023	-	1.023

ตัวแปรแฝง	Design			R^2	AVE	CR
	b	β	$S.E.$			
Symbolic	1.000	.951	-	.951	.609	.862
Functional	.943	.765	.156**	.765	.740	.895
Aesthetic	.784	.615	.121**	.615	.852	.945

Chi-Square = 7.758 ; df= 17, relative Chi-Square = .458, p-value = 0.971, GFI = 0.993, AGFI = 0.978, NFI = 0.997, TIL = 1.010, CFI = 1.000, RMSEA = 0.000, RMR = 0.007 [* P < .05; ** P < .01]

การบ่งชี้ค่าน้ำหนัก 3 ปัจจัยถือเป็นตัวแทนองค์ประกอบได้จริง 1) Symbolic มีค่า AVE = 0.613 และ CR = 0.863, 2) Aesthetic มีค่า AVE = 0.572 และ CR = 0.799, 3) Functional มีค่า AVE = 0.666 และ CR = 0.856 เป็นต้น โดยเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (Hair, J. F. et al., 2019) ตามเกณฑ์ (CR > 0.7 และ AVE > 0.5 และ MSV < AVE และ ASV < AVE) ข้อมูลมีลักษณะ Discriminant Validity ที่สามารถแยกออกจากกันได้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ปัจจัย อันเกิดขึ้นจากตัวแปรบ่งชี้ 10 ตัวแปรบ่งชี้

ภาพที่ 4 Second Order; Standardized estimates และโมเดลสมการโครงสร้างสุดท้าย

สรุปได้ว่า การออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากไม้สักตัดสายขยายระยะรูปแบบใหม่ที่ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ นั้นผู้บริโภคมีความพึงพอใจเกิดขึ้นจากปัจจัยที่เรียงลำดับมากไปน้อยของแต่ละองค์ประกอบ พบว่า 1) ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักสูงสุดของ Symbolic คือ Sye2 รองลงมาคือ Sye1, Sye3 และ Sye4 ตามลำดับ 2) ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักสูงสุดของ Functional คือ Fun2 รองลงมาคือ Fun3 และ Fun6 ตามลำดับ 3) ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักสูงสุดของ Aesthetic คือ Aes1 รองลงมาคือ Aes6 และ Aes7 ตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 3 ผลประเมินความพึงพอใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีต่อต้นแบบเฟอร์นิเจอร์ที่ผลิตจากไม้สักอายุน้อยอันเกิดขึ้นจากการผลิตด้วยไม้สักตัดสายขยายระยะ ซึ่งผู้วิจัยประเมินความพึงพอใจด้วยการนำเอาปัจจัยทั้ง 3 ด้านมาประยุกต์ใช้เพื่อประเมินค่าความพึงพอใจที่นักท่องเที่ยวมีต่อต้นแบบใหม่ที่พัฒนา

ตารางที่ 5 ความพึงพอใจผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์ที่ผลิตจากไม้สักตัดสายขยายระยะแถวปลูก

ปัจจัยด้านการออกแบบ	Mean	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ปัจจัยที่ 1: ด้านสัญลักษณ์ (Symbolic)	4.30	0.57	พึงพอใจระดับมาก
ปัจจัยที่ 2: ด้านการทำงาน (Functional)	4.18	0.72	พึงพอใจระดับมาก
ปัจจัยที่ 3: ด้านความงาม (Aesthetic)	4.23	0.66	พึงพอใจระดับมาก
ผลรวมความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบ	4.24	0.53	พึงพอใจระดับมาก

ผลการประเมินความพึงพอใจ พบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อต้นแบบเฟอร์นิเจอร์ที่ผลิตจากไม้สักตัดสายขยายระยะแถวปลูกช่วงอายุ 12 ปี ที่ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบสำหรับทดลองใช้งาน โดยปรากฏว่ามีความพึงพอใจในระดับมาก (Mean = 4.24, S.D. = 0.53)

อภิปรายผล

การออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากไม้สักตัดสายขยายระยะที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้เทคนิค QFD นั้นปรากฏแนวทางการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งผลลัพธ์ถูกจัดเรียงลำดับความสำคัญ จำนวน 10 อันดับ โดยส่งผลกระทบต่อสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง (Li, W. et al., 2022) สอดคล้องกับแนวคิดการค้นหาแนวทางการออกแบบจากปัญหาของผู้บริโภค ซึ่งหากดำเนินการจะสามารถช่วยตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม (Karasan, A. et al., 2022)

ผลทดสอบความแข็งแรงและทนทานของเฟอร์นิเจอร์ใหม่จากไม้สักที่ออกแบบใหม่นั้นเป็นไปตามมาตรฐาน ISO 7173:1989 ที่อาศัยมาตรวัดระยะแบบ Dial Gauges โดยสอดคล้องกับข้อกำหนดว่าเฟอร์นิเจอร์ใช้งานประจำวันควรมีอัตราการรับน้ำหนักได้มากกว่า 500 กิโลกรัมแรงขึ้นไป (Jai-ai, N. et al., 2019) ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้นั้นปรากฏว่าเฟอร์นิเจอร์ที่พัฒนาใหม่เหมาะสมต่อการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันจริง

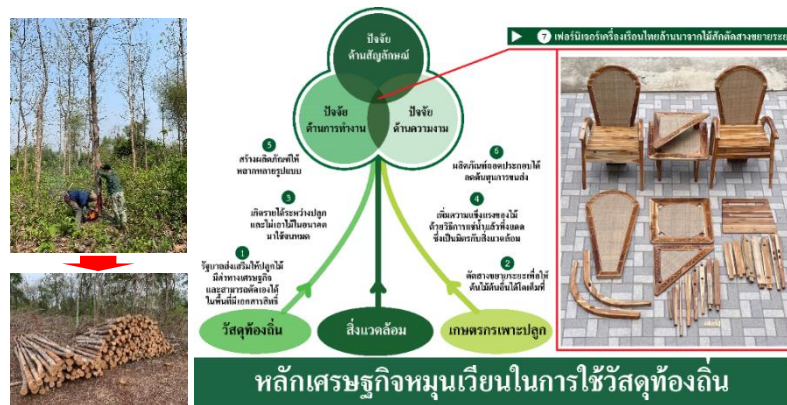
กระบวนการค้นหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจที่มีจากเฟอร์นิเจอร์สไตล์ไทยที่ผลิตจากไม้สักตัดสายขยายระยะ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจสามารถจำแนกตัวแปรสังเกตได้ 15 ตัวแปร ที่พยากรณ์ได้ว่ามีโอกาสสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวจากปัจจัยทั้ง 3 ที่เกิดขึ้น (Aktan, M. & Anjam, M., 2021) ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านสัญลักษณ์ (Symbolic) 2) ปัจจัยด้านการทำงาน (Functional) และ 3) ปัจจัยด้านความงาม (Aesthetic) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการค้นหาข้อเท็จจริงอันจำเป็นต้องเกิดจากผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงมาร่วมให้ข้อมูลจึงจะสามารถแสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกภายในได้อย่างเหมาะสม (Amirkhizi, P. J. et al., 2022) สำหรับการสร้างโมเดลสมการโครงสร้างของความพึงพอใจผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์รูปแบบใหม่นั้น ปรากฏว่าโมเดลสมการโครงสร้างที่เกิดขึ้นสามารถเป็นตัวแทนขององค์ประกอบได้จริง โดยมีดัชนีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อผู้บริโภคนั้นจะช่วยกระตุ้นแรงจูงใจให้เกิดการตัดสินใจเลือกซื้อหรือเลือกใช้งานผลิตภัณฑ์ใหม่เสมอ (Kijmongkolvanich, S. et al., 2023) ซึ่งเฟอร์นิเจอร์ที่พัฒนาใหม่จาก

ปัจจัย 1) ด้านสัญลักษณ์ (Symbolic) ถือเป็นการส่งเสริมให้มีการใช้งานไม้สักตัดสาขาระยะแฉกปลูก ซึ่งเนื้อไม้จะมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ที่สามารถนำไปสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนได้ อีกทั้งยังแสดงออกถึงการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Seviset, S. et al., 2017); (Kijmongkolvanich, S. et al., 2023) 2) ปัจจัยด้านการทำงาน (Functional) ที่มีการผสมผสานภูมิปัญญาการเข้าเตื่อยไม้โบราณของชุมชนมาร่วมในการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบที่ควรลดประกอบได้และสามารถแยกส่วนประกอบเพื่อประหยัดต้นทุนในการขนส่งได้ (Likos, E. et al., 2012); (Hu, W. & Liu, N., 2020) 3) ปัจจัยด้านความงาม (Aesthetic) คุณลักษณะรูปทรงเฟอร์นิเจอร์นั้นปรากฏเอกลักษณ์ที่แสดงคุณค่าเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้ (Lertchamchongkul, T. & Egwutvongsa, S., 2022) โดยสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ควรประกอบด้วยการนำเอาศักยภาพของท้องถิ่นมาพัฒนาให้เกิดโอกาสนำพาชุมชนไปสู่ความสามารถพึ่งพาตนเองของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ (Davies, A. R. & Mullin, S. J., 2011)

ผลลัพธ์จากการวิจัยได้บ่งชี้ถึงการนำวัสดุในท้องถิ่นและภูมิปัญญามาผสมผสานเพื่อสร้างให้เกิดความมั่นคงทางด้านระบบนิเวศ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชุมชนด้วยองค์ประกอบเหล่านี้วิสาหกิจชุมชนสามารถนำไม้สักตัดสาขายามาใช้งานได้อย่างเหมาะสม ตามแนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของกลุ่มผู้บริโภค (Iyer, R. et al., 2022); (Egwutvongsa, S., 2021) ซึ่งแสดงถึงความต้องการของผู้บริโภคที่มักให้ความสำคัญกับวัสดุท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ถึงแม้จะมีระดับราคาสูงผู้บริโภคก็มีความพึงพอใจในการตัดสินใจเลือกซื้อ (Hojnik, J. et al., 2019); (Homburg, C. et al., 2015) โดยการวิจัยนี้มุ่งผลักดันหลักเศรษฐกิจหมุนเวียนที่ตอบสนองกับนโยบายภาครัฐบาลของประเทศไทยในการส่งเสริมให้เกษตรกรได้เพาะปลูกไม้สักและตัดไม้สักในพื้นที่มาสร้างรายได้ให้ตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของซาเทียร์และโอคอนเนอร์ (Sathre, R. & O'Connor, J., 2010) ที่กล่าวว่า การใช้ผลิตภัณฑ์จากไม้จะช่วยลดการใช้พลังงานหลักและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและสามารถสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจได้จากการ อาศัยกลยุทธ์การสมประโยชน์ระหว่างกันที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนวัตกรรมในเศรษฐกิจสีเขียวจากผลลัพธ์การวิจัยนั้นได้ปรากฏความไม่สอดคล้องกับแนวคิดการประยุกต์วัสดุที่มีมูลค่าสูงจะช่วยส่งเสริมให้เกิดมูลค่าของวัสดุนั้นให้เพิ่มพูนยิ่งขึ้น (Kuys, J. et al., 2021) อันเนื่องจากวัสดุประเภทไม้สักอายุน้อยนั้นปราศจากมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจที่มีในตลาด เนื่องจากถือเป็นไม้เนื้ออ่อนที่ไม่สามารถขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์ได้ จึงส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในการนำวัสดุที่ไร้คุณค่าให้สามารถนำกลับมาเพิ่มพูนมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ หากแต่อาจไม่สามารถที่จะใช้ทดแทนไม้สักปกติที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงได้ ดังนั้น การวิจัยนี้จึงไม่สามารถพัฒนาไม้สักอายุน้อยให้มีคุณสมบัติเทียบเท่าไม้สักปกติได้ และยังไม่สามารถพัฒนาเฟอร์นิเจอร์ไม้สักอายุน้อยให้มีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกับเฟอร์นิเจอร์ที่ผลิตจากไม้สักที่มีอายุมากได้

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ค้นพบ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกแบบรูปทรงเฟอร์นิเจอร์ไม้สักที่มีอายุน้อย โดยช่วยกระตุ้นให้เกิดโอกาสตัดสินใจเลือกซื้อหรือเลือกใช้งานของผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยว โดยเกิดขึ้นจากปัจจัย 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านสัญลักษณ์ ปัจจัยด้านการทำงานและปัจจัยด้านความงาม เป็นต้น

ภาพที่ 5 ปัจจัยในการสร้างสรรค์เฟอร์นิเจอร์จากไม้สักตัดสางขยายระยะแถวปลูกช่วงอายุ 12 ปี

จากภาพที่ 5 ได้นำเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์จากไม้สักตัดสางขยายระยะที่เป็นกรณีศึกษาต้นแบบหลักเศรษฐกิจหมุนเวียนในการใช้วัสดุท้องถิ่นตั้ง 7 ขั้นตอน คือ 1) รัฐบาลส่งเสริมให้ปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจและสามารถตัดเองได้ในพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ 2) ตัดสางขยายระยะเพื่อให้ต้นไม้ต้นอื่นได้โตเต็มที่ 3) เกิดรายได้ระหว่างปลูกโดยไม่นำไม้ในอนาคตมาใช้จนหมดสิ้น 4) เพิ่มความแข็งแรงของไม้ด้วยวิธีการแช่น้ำแล้วพิ้งแดดซึ่งเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 5) สร้างผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายรูปแบบ 6) ผลิตภัณฑ์สามารถถอดประกอบได้ลดต้นทุนการขนส่ง 7) เฟอร์นิเจอร์เครื่องเรือนไทยล้านนาจากไม้สักตัดสางขยายระยะ ซึ่งทั้ง 7 ขั้นตอนสามารถสร้างให้กลุ่มชุมชนหรือช่างในท้องถิ่นนั้นสามารถเรียนรู้และปฏิบัติตามได้โดยง่าย ซึ่งมุ่งแสดงวิธีการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและสะท้อนลักษณะวิธีการพัฒนาอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่เพาะปลูกไม้สักให้สามารถนำไม้สักตัดสางที่ต้องตัดทิ้งให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ในการผลิตเฟอร์นิเจอร์และจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ของชุมชนให้สามารถสะท้อนเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐบาลในการส่งเสริมให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบเศรษฐกิจหมุนเวียนให้กับบุคคลในชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวทางการใช้ประโยชน์โดยชุมชน: งานวิจัยได้นำเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์จากไม้สักตัดสางขยายระยะแถวปลูกช่วงอายุ 12 ปี ด้วยเทคนิค QFD ซึ่งวิธีการนี้บ่งบอกถึงความเป็นไปได้ในการนำข้อมูลมาพัฒนาและออกแบบเป็นเฟอร์นิเจอร์ของชุมชนที่อาศัยศักยภาพด้านทรัพยากรและด้านภูมิปัญญาของชุมชนให้เกิดคุณค่า โดยสามารถตอบสนองความต้องการผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง โดยกระบวนการผลิตที่ถูกพัฒนาใหม่นั้นจะอาศัยทักษะฝีมือและภูมิปัญญาของช่างในท้องถิ่นเข้าร่วมในการผลิตทั้งหมด เมื่อทดสอบความแข็งแรงของเฟอร์นิเจอร์รูปแบบใหม่นั้นผ่านตามาตรฐาน ISO 7173:1989 ซึ่งถือว่ารับน้ำหนักในขณะใช้งานได้ในระดับดีมาก อันสะท้อนศักยภาพของไม้สักจากการตัดสางขยายระยะที่เป็นวัสดุเหลือทิ้งหากนำมาผสมผสานร่วมกับภูมิปัญญาที่เป็นทักษะฝีมือช่างท้องถิ่นก็สามารถผลิตชิ้นงานที่มีมาตรฐานได้ ซึ่งสามารถกำหนดการใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ โดยงานวิจัยได้นำเสนอข้อสรุปของปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านสัญลักษณ์ ปัจจัยด้านการทำงานและปัจจัยด้านความงาม เป็นต้น ซึ่งผู้สนใจสามารถนำปัจจัยที่เกิดขึ้นไปออกแบบหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้ โดยอาศัยการประยุกต์เพื่อนำขอบเขตการวิจัยและเครื่องมือการวิจัยไปใช้ในการค้นหาข้อเท็จจริงของความพึงพอใจและความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีความน่าเชื่อถือใน

เชิงสถิติ โดยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ คือ การค้นหาปัจจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นจำเป็นต้องแสดงข้อเท็จจริงถึงการได้มาของแนวความคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ (Concept of Design) ซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้องค์ประกอบที่หลากหลายเข้ามารวม ดังนั้นการนำการวิจัยในลักษณะนี้ไปใช้งานผู้ประยุกต์ควรมีพื้นฐานทางสถิติและควรมีความเข้าใจถึงการวิเคราะห์ด้วยสถิติอ้างอิงที่จำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 200 คนขึ้นไปและควรตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยละเอียดก่อนการประยุกต์ใช้โปรแกรม SPSS และ AMOS จึงจะสามารถคาดการณ์โอกาสที่จะเกิดความพึงพอใจของผู้บริโภคได้ และในส่วนของแนวทางการใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายนั้น การวิจัยนี้ได้แสดงแนวทางในการนำนโยบายภาครัฐบาลที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนฐานรากที่อาศัยศักยภาพของชุมชนเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบาย ซึ่งการวิจัยได้ดำเนินการหลอมรวมศักยภาพชุมชนทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาของชุมชน ที่นำทั้งหมดมาร่วมผสมผสานกับเป้าหมายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบ zero waste ด้วยการดำเนินการในลักษณะบูรณาการร่วมกันหลากหลายปัจจัยนี้จึงส่งผลให้การวิจัยสามารถนำพาชุมชนให้เกิดมุมมองและเข้าใจแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมไปพร้อมกัน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลทางด้านชุมชนและท้องถิ่นสามารถนำกระบวนการวิจัยหรือผลลัพธ์การวิจัยไปประยุกต์ใช้งานได้

เอกสารอ้างอิง

- ภัทรพล ชุ่มมี. (2556). การวิเคราะห์กรอบแนวความคิดสมการโครงสร้างของเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อความได้เปรียบด้านการแข่งขันสำหรับวิสาหกิจชุมชน. วารสารวิชาการร้อยแก่นสาร, 8(2), 138-151.
- Aktan, M. & Anjam, M. (2021). A Holistic Approach to Investigate Consumer's Attitude toward Foreign Products: Role of Country Personality, Self- Congruity, Product Image and Ethnocentrism. *Journal of International Consumer Marketing*, 34(2), 151-167.
- Amirikhizi, P. J. et al. (2022). Emotional Effects of Product Form in Individualist and Collectivist Cultures. *Journal of Marketing Communications*, 29(5), 476-490.
- Bosch, T. et al. (2017). Sustainable furniture that grows with end-users. In Grösser, S. N. et al. (Eds.) *Dynamics of Long-Life Assets: From Technology Adaptation to Upgrading the Business Model*, Springer Cham (pp. 303-326). Switzerland: Springer International Publishing.
- Bovea, M. D. & Vidal, R. (2004). Materials selection for sustainable product design: a case study of wood-based furniture eco-design. *Materials & Design*, 25(2), 111-116.
- Davies, A. R. & Mullin, S. J. (2011). Greening the economy: interrogating sustainability innovations beyond the mainstream. *Journal of Economic Geography*, 11(5), 793-816.
- Egwutvongsa, S. (2021). Influence Factors on Industrial Handmade Products Designed from Sugar Palm Fibers. *Strategic Design Research Journal*, 14(2), 456-470.
- Gremyr, I. & Raharjo, H. (2013). Quality function deployment in healthcare: A literature review and case study. *International Journal of Health Care Quality Assurance*, 26(2), 135-146.
- Hair, J. F. et al. (2019). *Multivariate data analysis*. (8th.). United Kingdom: Annabel Ainsco.
- Hojnik, J. et al. (2019). Transition towards Sustainability: Adoption of Eco-Products among Consumers. *Sustainability*, 11(16), 4308. <https://doi.org/10.3390/su11164308>.
- Homburg, C. et al. (2015). New Product Design: Concept, Measurement, and Consequences, 79(3), 41-56.

- Hu, W. & Liu, N. (2020). Numerical and optimal study on bending moment capacity and stiffness of mortise-and-tenon joint for wood products. *Forests*, 11(5), 501. <https://doi.org/10.3390/f11050501>.
- International Organization for Standardization. (1989). ISO 7173:1989-Furniture-Chairs and stools-Determination of strength and durability. Retrieved July 15, 2023, from <https://www.iso.org/standard/13772.html>
- Iritani, D. R. et al. (2015). Sustainable strategies analysis through Life Cycle Assessment: a case study in a furniture industry. *Journal of Cleaner Production*, 96, 308-318. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.05.029>.
- Iyer, R. et al. (2022). Drivers of attitudes toward luxury and counterfeit products: the moderating role of interpersonal influence. *International Marketing Review*, 39(2), 242-268.
- Jafari, A. (2013). A contractor pre-qualification model based on the quality function deployment method. *Construction Management and Economics*, 31(7), 746-760.
- Jai-ai, N. et al. (2019). The Study and Development for the Set of Activity Table to Support the Activity Learning of Grade 4 Students by Department of Arts. *Advances in Computer Science Research*, 91. 432-439. DOI:10.2991/msbda-19.2019.68.
- Jitman, S. et al. (2021). Development of a bamboo sawing machine with ergonomic principles and Qualitative function distribution techniques. *Engineering Journal Chiang Mai University*, 28(2), 100-115.
- Joreskog, K. G. & Sorbom, D. (1996). LISREL 8: User's Reference Guide (L. Stam, Ed.; LISREL 8). United States of America: Scientific Software International.
- Karasan, A. et al. (2022). Customer-oriented product design using an integrated neutrosophic AHP & DEMATEL & QFD methodology. *Applied Soft Computing*, 118, 108445. <https://doi.org/10.1016/j.asoc.2022.108445>.
- Khajuria, A. et al. (2022). Accelerating circular economy solutions to achieve the 2030 agenda for sustainable development goals. *Circular Economy*, 1(1), 100001. <https://doi.org/10.1016/j.cec.2022.100001>.
- Kijmongkolvanich, S. et al. (2023). Properties of 12-Year Low Thinning Teak Wood for Furniture Production of Communities in Thailand. *International Journal of Design & Nature and Ecodynamics*, 18(2), 301-312.
- Kline, R. B. (2023). Principles and practice of structural equation modeling. United States of America: Guilford publications.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.
- Kuys, J. et al. (2021). A Case Study of University-Industry Collaboration for Sustainable Furniture Design. *Sustainability*, 13(19), 10915. <https://doi.org/10.3390/su131910915>.
- Lertchamchongkul, T. & Egwutvongsa, S. (2022). Eco-Efficiency Products: A Guideline for Teak Utilization Over 13-15 Years. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 11(2), 104. <https://doi.org/10.36941/ajis-2022-0038>.

- Li, W. et al. (2022). Understanding the financial innovation priorities for renewable energy investors via QFD-based picture fuzzy and rough numbers. *Financial Innovation*, 8(1), 1-30.
- Likos, E. et al. (2012). Effect of tenon geometry, grain orientation, and shoulder on bending moment capacity and moment rotation characteristics of mortise and tenon joints. *Wood and Fiber Science*, 44(4), 462-469.
- Market Research Report. (2022). Furniture Market Size, Share & COVID 19 Impact Analysis, By Material (Wood, Metal, Plastic and Others). Category (Indoor and Outdoor), End-users (Residential, Office, Hotel and Others), and Regional Forecast, 2021 -2028. In B fortune business insights. Retrieved March 10, 2023, from <https://www.fortunebusinessinsights.com/furniture-market-106357>
- Mehrjerdi, Y. Z. (2010). Quality function deployment and its extensions. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 27(6), 616-640.
- Peterson, R. A. (1994). A meta-analysis of Cronbach's coefficient alpha. *Journal of consumer research*, 21(2), 381-391.
- Sathre, R. & O'Connor, J. (2010). Meta-analysis of greenhouse gas displacement factors of wood product substitution. *Environmental Science & Policy*, 13(2), 104-114.
- Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2004). A beginner's guide to structural equation modeling. (2nd ed.). New York: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Seviset, S. et al. (2017). Mechanical Property of 9 Years Old Thinning of Teak Plantation in Thailand. *MATEC web of conferences*, 95, 03004. DOI:10.1051/mateconf/20179503004.
- Suksawang, P. (2014). Principles of Structural Equation Model Analysis. *Journal of Narathiwat Rajanagarindra University*: 6(2), 136-145.
- SUSTAINABLE HOME. (2022). 10 Ethical & Eco-friendly Furniture Companies for Sustainable Homes-The Honest Consumer. The Honest Consumer. Retrieved March 18, 2023, from <https://www.thehonestconsumer.com/blog/eco-friendly-furniture-brands>
- Sustonable. (2020). What is sustainable furniture? - SUSTONABLE. Retrieved March 15, 2023, from <https://www.sustonable.com/sustainable-material-for-furniture/>
- Trade and investment information service center Chiang Mai Province. (2011). Handicraft products database. Potential: Wooden handicrafts. Chiang Mai: Trade and Investment Information Service Center, Chiang Mai Province.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. (3rd ed.). New York, N.Y. (USA): Harper and Row.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม*

LEGAL PROBLEMS RELATED TO ENVIRONMENTAL CRIMINAL PROCEDURE

ศศิธร อินโต^{1*}, ถวัลย์ รุยาพร¹, ภาณุมาศ ชัดเจนงาม¹, โสภณ เจริญ², วนาภรณ์ พันธุ์พุก³
Sasiorn Intho^{1*}, Thawal Ruyaporn¹, Panumas Kudngaongarm¹, Sopon Charoen², Wanaporn Phanphruk³

¹คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Law, Krirk University, Bangkok, Thailand

²คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Faculty of Law, Sripatum University, Bangkok, Thailand

³นักวิชาการอิสระ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

³Independent Academic, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: poot1427@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษาและวิจัยเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม 2) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อมของกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย 3) วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม และ 4) แนวทางแก้ไขปัญหามานุษยวิทยาเกี่ยวกับ การดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิจัยศึกษาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาทางด้านสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษา และวิจัยพบว่า จากการใช้แนวคิด หลักการ และ ทฤษฎีในการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม พบว่า แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ได้กำหนดหลักเกณฑ์ เรื่องการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อมไว้ แต่ไม่ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม การวัด และประเมินผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมไว้เป็นการเฉพาะสำหรับการดำเนินคดีอาญา สิ่งแวดล้อม รวมถึงการกำหนดบทลงโทษนั้น ยังพบว่า กฎหมายเปิดช่องให้ศาลมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจ ซึ่งอาจจะ ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมได้ ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงได้เสนอแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมร่าง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม โดยเพิ่มเติมดังนี้ 1) หลักเกณฑ์การตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม 2) หลักเกณฑ์การวัดและประเมินผู้ที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ ด้านสิ่งแวดล้อม และ 3) การจำกัดความในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล เพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อคู่ความ มากที่สุด และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

คำสำคัญ: การดำเนินคดีอาญา, สิ่งแวดล้อม, วิธีพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อม

Abstract

This article on the legal problems related to environmental criminal procedure with the objective to 1) investigate the concepts and principles related to environmental criminal procedure; 2) explore the legal measures related to environmental criminal procedure of international laws, foreign laws, and Thai laws; 3) analyze the problems on environmental criminal procedure; and 4) propose

approaches to solve the legal problems related to environmental criminal procedure. This research applied a qualitative research methodology consisting of document study and research. The findings revealed that according to the use of concepts, principles, and theories in analyzing the legal problems on environmental criminal procedure, although the Criminal Procedure Code and the proposed bill on environmental case procedure B.E. ... specifies the criteria on environmental criminal procedure, it does not mention the criteria on appointing expert witness in environment, measurement and evaluation for people acting as the expert witness in environment specifically in environmental criminal procedure. Moreover, regarding the punishment, it found that the laws provide opportunities to be at the discretion of the court which may lead to inequality and injustice. Therefore, the researcher would like to propose the amendments of the proposed bill on environmental case procedure B.E. ... related to environmental criminal procedure as follows: 1) criteria on an appointment of expert witness in environment, 2) criteria on measuring and evaluating people acting as the expert witness in environment, and 3) defining the discretion of the court to determine punishment In order to achieve the most justice for the litigants and according to the spirit of the criminal justice process.

Keywords: Criminal Procedure Aims, Environmental, Environmental Procedure

บทนำ

กฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เนื้อหาครอบคลุมการป้องกันและเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพของมนุษย์ และคาบเกี่ยวกับกฎหมายจารีตประเพณี สนธิสัญญา ข้อตกลง พันธกรณี กฎระเบียบ และนโยบาย ซึ่งกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เป็นความผิดทางอาญาหรือที่เรียกว่า “Environmental Crime” คดีความผิดอาญาที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล คือ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย และคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง สำหรับในคดีอาญาทางสิ่งแวดล้อมพนักงานอัยการจะพิจารณาคดีตามสำนวนของพนักงานสอบสวนที่มีเฉพาะเรื่องการรับโทษ รวมถึงความผิดตามพระราชบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีบทลงโทษทางอาญา (วัชรภรณ์ จิตรชุม, 2563) ส่วนคดีแพ่งเป็นการพิจารณาความเสียหายตามตัวความ สำหรับคดีปกครองกรณีที่ถูกฟ้องนั้นพนักงานอัยการต้องแก้ต่างให้โดยหน่วยงานรัฐส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาคดีตามหลักฐานเอกสารนั้น (ประเสริฐ สิทธิินผล, 2561) การดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อมมีลักษณะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เนื่องจากไม่ได้กระทำความผิดเพื่อประสงค์ต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยตรง แต่การกระทำความผิดต่อสิ่งแวดล้อมกลับส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก และยังสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศ (อวิภารัตน์ นิยมไทย, 2555) นอกจากนั้น ไม่ใช่ความผิดที่กระทบกระเทือนต่อเอกชนคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นความผิดที่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะ (สุระทิน ชัยทองคำ, 2563) การทำลายทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นความผิดอาญาที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐและถือเป็นอาชญากรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Ecology Crime) จึงเป็นที่มาของกฎหมายที่ได้กำหนดมาตรการลงโทษทางอาญาไว้ตามความหนักเบาของการกระทำความผิด (วรานุษ ภูวรักษ์, 2555)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง รวมถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้น ได้มีร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญด้านทางสิ่งแวดล้อม ได้แก่ คุณสมบัติ รวมถึงหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผู้

ที่จะทำหน้าที่เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ยังไม่มีความชัดเจน นอกจากนั้น การกำหนดบทลงโทษ ยังพบว่า กฎหมายเปิดช่องให้เป็นดุลพินิจของศาล ซึ่งส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นที่มาของการศึกษาและวิจัยในครั้งนี้ กล่าวคือ ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมนั้น เห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 243 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญไว้ โดยกำหนดว่าบุคคลใดมีความเชี่ยวชาญในการใด ๆ เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ฝีมือ พาณิชยกรรม การแพทย์ หรือกฎหมายต่างประเทศ และซึ่งความเห็นของผู้นั้นอาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยคดี ในการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา อาจเป็นพยานในเรื่องต่าง ๆ เป็นต้นว่า ตรวจร่างกายหรือจิตของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลย ตรวจลายมือ ทำการทดลองหรือกิจการอย่างอื่น ๆ ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวอาจทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้แต่ต้องส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบ และต้องมาเบิกความประกอบหนังสือนั้น เว้นแต่มีเหตุจำเป็น หรือคู่ความไม่ติดใจซักถามผู้เชี่ยวชาญนั้น ศาลจะให้รับฟังความเห็นเป็นหนังสือดังกล่าวโดยผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องมาเบิกความประกอบก็ได้ รวมถึงในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญต้องมาเบิกความประกอบ ให้ส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวต่อศาลในจำนวนที่เพียงพอแล้วหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันเบิกความเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมารับไป นอกจากนั้น ตามร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. มาตรา 14 (เลขที่การสำนักงานศาลยุติธรรม, 2566) ได้กำหนดให้ศาลอาจแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญทางสิ่งแวดล้อมของศาล เข้าร่วมประชุมและเสนอความเห็นต่อศาลด้วยก็ได้ จากหลักเกณฑ์ตามมาตรา 243 และมาตรา 14 ดังกล่าวนั้น (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2566) ในประเด็นนี้กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ของผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาทั่วไปไว้ โดยไม่ได้กล่าวถึงการดำเนินคดีอาญาใดคดีอาญาหนึ่งไว้เป็นการเฉพาะ (ธีธัชชา กุศลปฏิการ และคณะ, 2565) นอกจากนั้น หากกล่าวถึงการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบว่า เป็นการกระทำความผิดต่อสิ่งแวดล้อมกลับส่งผลกระทบที่รุนแรงต่อคนจำนวนมาก และยังสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศ กล่าวคือ เป็นความผิดที่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะ การทำลายทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของ รัฐ และยังถือเป็นอาชญากรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่นนี้การตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญจึงต้องมีคุณสมบัติเป็นที่เกี่ยวข้อง กับสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะ ดังนั้น เมื่อเกณฑ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันเกณฑ์ยังไม่ชัดเจน จึงควรกำหนดข้อกำหนดและคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาด้านสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ความรู้ ประสบการณ์ การรับรอง หรือการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้น ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผู้ที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ ในประเด็นนี้เนื่องด้วยบุคคลที่จะได้รับอนุญาตให้เป็นพยานในการพิจารณาคดี ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้หรือได้รับการฝึกอบรม การรับรอง ประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่เกินกว่าที่บุคคลทั่วไปคาดไว้ ดังนั้น การวัดและประเมินผู้ที่คาดว่าจะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญจึงมีความจำเป็นต้องสร้างกระบวนการที่ชัดเจนในการวัดและประเมินความรู้และความเชี่ยวชาญของผู้มีแนวโน้มจะเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าพยานเหล่านี้จะมีคุณสมบัติเหมาะสม

ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดบทลงโทษคดีสิ่งแวดล้อม ในประเด็นนี้เนื่องด้วยลักษณะการดำเนินคดีอาญานั้น ในกรณีของสิ่งแวดล้อมซึ่งตามหลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องนั้น เช่น กฎกระทรวง ประกาศ หรือข้อบังคับ เป็นต้น กำหนดให้เป็นการกระทำซึ่งกำหนดข้อห้ามหรือข้อ ที่ให้ต้องปฏิบัติที่มีผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และการก่อให้เกิดมลพิษ ซึ่งเป็นความผิดในลักษณะที่กระทำโดยเจตนาหรือประมาท และมีอัตราโทษจำคุก ปรับ หรือริบทรัพย์สิน ซึ่งโทษจำคุก รุนแรงในความผิดที่เป็น การทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่หายากหรือก่อให้เกิดมลพิษที่เป็นอันตราย โทษปรับสูง เพราะต้องการยับยั้ง รับ ทรัพย์สินที่ใช้หรือยานพาหนะ เครื่องมือที่ใช้ในการกระทำความผิด ทั้งนี้ โดยให้เป็นดุลพินิจของศาลในการกำหนด โทษของผู้กระทำความผิดต่อทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนั้น ตามร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. มาตรา 36 ได้กำหนดให้คดีอาญา หากศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดผู้ใดกระทำความผิดด้วยความยากจน เพื่อการประทังชีวิต และความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีเพียงเล็กน้อย ศาลจะ

ลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ เช่นนี้จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว เห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด โดยลงโทษตามความผิดที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมต่าง ๆ ที่มีบทลงโทษทางอาญา ซึ่งพบว่า กฎหมายเปิดช่องให้เป็นดุลพินิจของศาล และส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม ดังนั้น การกำหนดหลักเกณฑ์สำคัญเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาด้านสิ่งแวดลอม จึงควรมีความชัดเจน และไม่มีช่องว่างสำหรับดุลพินิจของศาล ทั้งนี้ ความชัดเจนของกฎหมายจะช่วยลดความไม่เท่าเทียมกันและประกันความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม

ดังนั้น จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาด้านสิ่งแวดลอมนั้น เพื่อเพิ่มความมั่นใจในระบบยุติธรรม และปรับปรุงระบบยุติธรรม ซึ่งจะช่วยให้การประชุมที่เกี่ยวข้องกับกรณีด้านสิ่งแวดลอมมีความโปร่งใสและเป็นธรรมมากขึ้น รวมถึงเพื่อความมั่นใจในระบบการตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ และสร้างระบบที่ชัดเจนในการคัดเลือกและอนุมัติพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดลอม และให้มั่นใจว่าพยานที่เลือกมีความเหมาะสมและมีความเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ เพื่อให้เกิดความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ ภาครัฐและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องขยันในการดำเนินคดีด้านสิ่งแวดลอมเพื่อปกป้องสิ่งแวดลอมและประโยชน์สาธารณะ รวมถึงเป็นการเพิ่มกระบวนการตรวจสอบและทบทวน การติดตามและทบทวนกระบวนการดำเนินคดีด้านสิ่งแวดลอมจะช่วยในการปรับปรุงระบบและเพิ่มความมั่นใจในกระบวนการ (ชนนันท์ ศรีทองสุข ศรีพันธ์ และคณะ, 2563) จึงจำเป็นต้องมีแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาด้านสิ่งแวดลอม จึงเป็นที่มาของการวิจัยเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาด้านสิ่งแวดลอม โดยศึกษากฎหมายมหาชนระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศเป็นแนวทาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาด้านสิ่งแวดลอม
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาด้านสิ่งแวดลอมของกฎหมายระหว่างประเทศกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาด้านสิ่งแวดลอม
4. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาด้านสิ่งแวดลอม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาด้านสิ่งแวดลอม ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาด้านสิ่งแวดลอม ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 9/2559 เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชกฤษฎีกา จัดตั้งองค์การการน้ำเสีย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2561 รวมถึงร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. นอกจากนี้ ยังรวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาด้านสิ่งแวดลอมของระหว่างประเทศและต่างประเทศ ทั้งนี้ โดยรวบรวมและสืบค้นข้อมูลจากคำพิพากษาศาลฎีกา หนังสือ เอกสาร บทความ ผลงานทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ สารสาร รายงานการวิจัย ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมจากข้อมูลเอกสารตามวิธีวิทยาการวิจัยที่

กำหนดไว้ดังกล่าวข้างต้นได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ทางนิติศาสตร์ การวิเคราะห์จึงเป็นการหาคำตอบจากข้อมูลที่รวบรวมมา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์การวิจัยเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม และเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัย

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรคดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ในประเด็นนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 243 และร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. มาตรา 14 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาทั่วไปไว้ โดยไม่ได้กล่าวถึงการดำเนินคดีอาญาใดคดีอาญาหนึ่งไว้เป็นการเฉพาะ เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบว่า เป็นการกระทำความผิดต่อสิ่งแวดล้อมกลับส่งผลกระทบต่อที่รุนแรงต่อคนจำนวนมาก และยังสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศ กล่าวคือ เป็นความผิดที่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะ การทำลายทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐ และยังถือเป็นอาชญากรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หากมีการตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยคำนึงถึงความรู้หรือได้รับการฝึกอบรม การรับรอง ประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่เกินกว่าที่บุคคลทั่วไปคาดไว้ ย่อมส่งผลให้ได้มาซึ่งผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

หากวิเคราะห์เปรียบเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (Code de procédure civile) ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส เห็นได้ว่าการนำเสนอพยานหลักฐาน (la preuve) คดีสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นคดีที่มีความเป็นเทคนิคสูง ซึ่งบางกรณีก็เป็นการยากในการนำเสนอหรือในการพิสูจน์หลักฐานต่าง ๆ มาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของคู่ความแต่ละฝ่ายในการนำเสนอพยานหลักฐานต่าง ๆ รวมถึงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในคดี เช่น การพิสูจน์หลักฐานมลพิษหรือสารพิษ ซึ่งมีได้เกิดขึ้นทันทีทันใดแต่อาจต้องใช้เวลาหลายปีกว่าจะเกิดอย่างเป็นรูปธรรม เป็นต้น

2. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผู้ที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ในประเด็นนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 243 และร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. มาตรา 14 ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผู้ที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่เนื่องด้วยบุคคลที่จะได้รับอนุญาตให้เป็นพยานในการพิจารณาคดี ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้หรือได้รับการฝึกอบรม การรับรอง ประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่เกินกว่าที่บุคคลทั่วไปคาดไว้ เช่นนี้หากมีกลไกในการวัดผลและประเมินผู้ที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ ย่อมส่งผลให้ได้มาซึ่งผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

หากวิเคราะห์เปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส เห็นได้ว่าผู้เชี่ยวชาญ (Expert) หรือผู้ให้คำปรึกษา ตามมาตรา 232 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดให้เป็นอำนาจของศาลในการแต่งตั้งหรือเรียกให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามาเพื่อให้ความเห็นในประเด็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบทบาทของผู้เชี่ยวชาญเป็นไปตามมาตรา 238 กล่าวคือ ในกรณีที่สามารทำให้ความเห็นหรือตอบคำถามอื่นนอกเหนือที่มอบหมายให้ได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากคู่ความ และผู้เชี่ยวชาญไม่สามารถให้ความเห็นในประเด็นข้อกฎหมายได้ แต่จะเป็นการให้ความเห็นและข้อเท็จจริง เช่น ความเสียหายที่เกิดกับน้ำ อากาศ และพื้นดิน เป็นต้น

3. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดบทลงโทษคดีสิ่งแวดล้อม ในประเด็นนี้การดำเนินคดีอาญานั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องนั้น กำหนดให้เป็นการกระทำซึ่งกำหนดข้อห้ามหรือข้อที่ให้อำนาจปฏิบัติที่มีผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และการก่อให้เกิด

มลพิษ ซึ่งเป็นความผิดในลักษณะที่กระทำโดยเจตนาหรือประมาท และมีอัตราโทษจำคุก ปรับ หรือริบทรัพย์สิน นอกจากนั้น ตามร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. มาตรา 36 ได้กำหนดให้คดีอาญา หากศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดผู้ใดกระทำความผิดด้วยความยากจนเพื่อการประทังชีวิต และความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีเพียงเล็กน้อย ศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ ซึ่งพบว่า กฎหมายเปิดช่องให้เป็นดุลพินิจของศาล อันเป็นการทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม

หากวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายนโยบายสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (National Environmental Policy Act-NEPA) ของสหรัฐอเมริกา เห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่มีโทษทางอาญา คือ ต้องการป้องกันหรือควบคุมมลพิษ (อมรเทพ อำนวยพล, 2564) ซึ่งแตกต่างจากเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาโดยทั่วไปที่มุ่งจะลงโทษผู้กระทำความผิดหรือเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคมส่วนรวม ดังนั้น มาตรการบทบังคับทางกฎหมายอาจจะแตกต่างกันได้ เช่น มีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครอง เยียวยาความเสียหายได้เป็นการชั่วคราว แม้จะเป็นคดีอาญาก็ตาม หรือการสั่งให้เจ้าพนักงานเข้าไปในสถานที่ประกอบการ เพื่อยึดเครื่องมือเครื่องจักรที่เป็นต้นเหตุของมลพิษ อีกทั้งยังมีอำนาจทั่วไปที่จะกำหนดวิธีการใด ๆ ก็ได้ที่เหมาะสมกับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม เห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 243 และร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. มาตรา 14 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาทั่วไปไว้ แต่ไม่ได้กล่าวถึงการดำเนินคดีอาญาใดคดีอาญาหนึ่งไว้เป็นการเฉพาะ เมื่อคดีสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดที่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐ การตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญจึงต้องคำนึงถึงความรู้หรือได้รับการฝึกอบรม การรับรอง ประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สอดคล้องกับแนวคิดการตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (République Française. Liberté, Égalité, Fraternité., 2022) ซึ่งมีกระบวนการนำพยานผู้เชี่ยวชาญแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาในคดี โดยมีได้ 2 กรณี คือ คู่ความร้องขอและศาลตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยเหลือศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงในประเด็นแห่งข้อเท็จจริง ดังนั้น เมื่อเกณฑ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันเกณฑ์ยังขาดความชัดเจน จึงควรกำหนดให้มีข้อกำหนดและคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาด้านสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องของความรู้ ประสบการณ์ การรับรอง และการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

2. ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผู้ที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ในประเด็นนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 243 และร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. มาตรา 14 ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผู้ที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ ส่งผลให้ขาดกลไกในเรื่องดังกล่าว ทำให้การคัดกรองผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมขาดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งมีกระบวนการนำพยานผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในคดี คดีที่พยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาในคดีต้องเป็นเรื่องที่อาศัยความรู้ความสามารถที่คนธรรมดาไม่สามารถรู้ได้ และต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเฉพาะด้าน หรือคุณสมบัติจนเป็นที่ยอมรับแก่กลุ่มคนที่มีความรู้เฉพาะด้านที่พยานผู้เชี่ยวชาญนั้น ดังนั้น เมื่อกระบวนการในการวัดและประเมินความรู้และความเชี่ยวชาญของผู้มีแนวโน้มจะเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมมีความจำเป็นต้อง

สร้างเพื่อให้แน่ใจว่าพยานเหล่านี้จะมีคุณสมบัติเหมาะสม จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผู้ที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม

3. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดบทลงโทษคดีสิ่งแวดล้อม เห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. มาตรา 36 กำหนดให้การลงโทษเป็นดุลพินิจของศาล ซึ่งศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ อันเป็นการเปิดช่องให้เป็นดุลพินิจของศาล ซึ่งก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม สอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory) เป็นทฤษฎีที่นักอาชญาวิทยาของสำนักป้องกันสังคมให้ความสนใจในสิ่งสำคัญ คือ บุคลิกภาพของผู้กระทำผิด กฎหมายอาญา และการควบคุมสิ่งแวดล้อม เพื่อทำให้สังคมดีขึ้นและเพื่อป้องกันอาชญากรรม โดยมีหลักสำคัญว่าควรมองวิธีดำเนินการกับผู้กระทำความผิดอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งคุ้มครองจากอาชญากรรมมากกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ ไม่อาจใช้หลักกฎหมายเพียงอย่าง แต่จำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดและสถานการณ์ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาร่วมด้วย และสอดคล้องกับกฎหมายนโยบายสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (National Environmental Policy Act-NEPA) ของสหรัฐอเมริกาที่เน้นการลงโทษเพื่อป้องกันหรือควบคุมมลพิษ (U.S. Department of Energy., 2023) ดังนั้นเมื่อความชัดเจนของกฎหมายจะช่วยลดความไม่เท่าเทียมกันและประกันความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม การกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาด้านสิ่งแวดล้อม จึงควรมีความชัดเจนและไม่มีช่องว่างสำหรับดุลพินิจของศาล

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม หลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผู้ที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญและปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดบทลงโทษคดีสิ่งแวดล้อม สรุปได้ว่า 1) ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม เห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 243 และร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. มาตรา 14 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาทั่วไปไว้ แต่ไม่ได้กล่าวถึงการดำเนินคดีอาญาใดคดีอาญาหนึ่งไว้เป็นการเฉพาะ เมื่อคดีสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดที่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐ การตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญจึงต้องคำนึงถึงความรู้หรือได้รับการฝึกอบรม การรับรองประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 2) วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผู้ที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ในประเด็นนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 243 และร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. มาตรา 14 ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผู้ที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ ส่งผลให้ขาดกลไกในเรื่องดังกล่าว ทำให้การคัดกรองผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมขาดประสิทธิภาพ และ 3) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดบทลงโทษคดีสิ่งแวดล้อม เห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. มาตรา 36 กำหนดให้การลงโทษเป็นดุลพินิจของศาล ซึ่งศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ อันเป็นการเปิดช่องให้เป็นดุลพินิจของศาล ซึ่งก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม มีแนวคิดเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และลดผลกระทบกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงความสงบเรียบร้อยของรัฐ เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น จึงเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม โดยเสนอให้เพิ่มเติมเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมในร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ 1) การตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ให้เพิ่มเติมเป็น มาตรา 14/1 มีรายละเอียด ดังนี้ “มาตรา 14/1 ผู้ใดโดยอาชัพหรือมิใช่ก็ตาม ที่มีความเชี่ยวชาญในด้าน

สิ่งแวดล้อม กฎหมาย วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม หรืออื่นใดที่เกี่ยวข้อง และซึ่งความเห็นของผู้นั้นอาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยคดี การสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา อาจเป็นพยานในเรื่องต่าง ๆ ผู้เชี่ยวชาญอาจทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้ แต่ต้องส่งสำเนาหนังสือที่พยานผู้เชี่ยวชาญทำเป็นหนังสือให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบ และต้องมาเบิกความประกอบหนังสือนั้น เว้นแต่มีเหตุจำเป็น หรือคู่ความไม่ติดใจซักถามผู้เชี่ยวชาญนั้น ศาลจะให้รับฟังความเห็นเป็นหนังสือดังกล่าวโดยผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องมาเบิกความประกอบก็ได้” 2) ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผู้ที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ให้เพิ่มเติมเป็นมาตรา 14/2 - 14/4 มีรายละเอียด ดังนี้ “มาตรา 14/2 ผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ 1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ 2) เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญโดยมีประสบการณ์ในทางที่ขอขึ้นทะเบียนเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี 3) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี 4) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย 5) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ 6) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ 7) กรณีเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่มีองค์กรควบคุมวิชาชีพ ไม่เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาต หรือประพฤติผิดจรรยาบรรณวิชาชีพ และ 8) เป็นผู้ผ่านการอบรมและทดสอบในหลักสูตรตามมาตรา 14/4” “มาตรา 14/3 ให้ผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ ต้องยื่นคำขอต่อนายทะเบียน พร้อมด้วยหลักฐานดังต่อไปนี้ 1) สำเนาทะเบียนบ้าน 2) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรประจำตัวข้าราชการ 3) สำเนาแสดงคุณวุฒิพร้อมแสดงต้นฉบับ 4) รูปถ่ายสี ขนาด 2.5 x 3 ซม. จำนวน 3 รูป (ถ่ายไว้ไม่เกิน 6 เดือน) 5) เอกสารหรือผลงานประกอบในทางที่ขอขึ้นทะเบียน และ 6) หนังสือรับรองขององค์กรควบคุมวิชาชีพ ในกรณีที่ขอขึ้นทะเบียนในสาขาวิชาชีพที่มีองค์กรควบคุมวิชาชีพ ให้นายทะเบียนตรวจสอบคำขอและเอกสารที่ประกอบคำขอขึ้นทะเบียน หากถูกต้องให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ประธานศาลฎีกาประกาศ” “มาตรา 14/4 ให้สำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่จัดให้มีหลักสูตร การรับรองหลักสูตร การอบรมหลักสูตร การทดสอบและการทะเบียนของผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม หลักสูตร การรับรอง การอบรม การทดสอบ และการทะเบียนของผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ประธานศาลฎีกาประกาศ” และ 3) การกำหนดบทลงโทษคดีสิ่งแวดล้อม ให้เพิ่มเติมเป็นมาตรา 36/1 มีรายละเอียด ดังนี้ “มาตรา 36/1 ให้ยกเลิกความนิรนามของศาลในการลงโทษและต้องคำนึงถึงองค์ประกอบดังต่อไปนี้ 1) ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการลงโทษสำหรับการใช้ชีวิตในสังคมในอนาคตของผู้กระทำความผิด หรือการประกอบธุรกิจของผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องถูกนำมาพิจารณาประกอบ 2) ในการกำหนดโทษนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจชี้น้ำหนักของข้อเท็จจริงในคดี ทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งมูลเหตุจงใจและเป้าหมาย ทัศนคติในทางศีลธรรมและความตั้งใจในการกระทำความผิด และที่สำคัญความพยายามในการชดเชยค่าเสียหายและความพยายามของผู้กระทำความผิดที่จะทำให้ความเสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิม”

เอกสารอ้างอิง

- เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม. (2566). ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. เรียกใช้เมื่อ 1 มิถุนายน 2566 จาก https://enlawfoundation.org/wp-content/uploads/2016/01/Draft-EnviProcedureLaw_COJ.pdf
- ชนนันท์ ศรีทองสุข ศรีพันธ์ และคณะ. (2563). พัฒนาการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายค้นคว้าและเปรียบเทียบกฎหมาย กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

- ธีธัชชา กุศลปฏิการ และคณะ. (2565). พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในชั้นพิจารณาคดีอาญา: ศึกษากรณี พยานผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติวิทยาศาสตร์. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 6(4), 169-177.
- ประเสริฐ สิทธิโนผล. (2561). บทบาทในการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมของศาลยุติธรรมและศาลปกครอง: เปรียบเทียบ. วารสารกระบวนการยุติธรรม, 1(3), 45-66.
- วรานูช ภูวรักษ์. (2555). ปัญหาการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้น. ใน เอกสารส่วนบุคคลหลักสูตรผู้พิพากษา ผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10. สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม.
- วัชรภรณ์ จิตรชุม. (2563). แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายเพื่อการฟื้นฟูเยียวยาสิ่งแวดล้อมกับความรับผิดชอบผู้ก่อมลพิษในทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตร์ สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2566). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. เรียกใช้เมื่อ 1 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=711251&ext=pdf>
- สุระทิน ชัยทองคำ. (2563). การฟ้องคดีอาญาของประชาชนและองค์กรเอกชนในคดีสิ่งแวดล้อม. วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี, 6(3), 92-101.
- อมรเทพ อำนวยพล. (2564). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมสะสม. วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์, 14(1), 170-189.
- อวิภารัตน์ นิยมไทย. (2555). การดำเนินคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม. จุลนิติ, 9(1), 135-146.
- République Française. Liberté, Égalité, Fraternité. (2022). Code de procédure civile. Retrieved December 25, 2022, from https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070716/LEGISCTA000006089127/#LEGISCTA000006089127
- U.S. Department of Energy. (2023). National Environmental Policy Act - NEPA. Retrieved May 25, 2023, from https://www.energy.gov/sites/default/files/nepapub/nepa_documents/RedDont/Req-NEPA.pdf

การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายประเทศไทย*
ANALYSIS COMPONENTS OF CREATIVE PROBLEM SOLVING COMPETENCY
OF UPPER PRIMARY SCHOOL STUDENTS THAILAND

ทินภัทร ศรีคะชินทร์*, มารุต พัฒผล, ดนุลดา จามจุรี

Tinnapat Srikachin*, Marut Patphol, Danulada Jamjuree

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Graduate School, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: tinnapat@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายทั่วประเทศ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ ผสมผสานวิธี ซึ่งวิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) สร้างข้อสรุปแบบอุปนัยโดยการสังเคราะห์นิยามและองค์ประกอบของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จากเอกสารงานวิจัยที่อยู่ในช่วงปี 2560 – 2565 2) สร้างข้อสรุปยืนยันองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ด้วยวิธีสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 2 กลุ่มคือผู้ที่ได้รับรางวัลนวัตกรรมแห่งชาติหรือนานาชาติและครูที่ปรึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่ได้รางวัลการสร้างนวัตกรรมระดับชาติหรือนานาชาติรวมทั้งสิ้น 10 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งผลงานวิจัย พบว่า สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) การแสวงหาข้อสรุปของปัญหาที่แท้จริง ประกอบด้วยพฤติกรรมการสังเกต การตั้งคำถาม มุ่งมั่นแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีแก้ปัญหา รวบรวมข้อมูลได้หลากหลาย ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล วิเคราะห์ปัญหาได้ ลำดับความสำคัญของปัญหาได้ ระบุปัญหาที่แท้จริง วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและระบุสาเหตุของปัญหา 2) การสร้างแบบจำลองการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ประกอบด้วยพฤติกรรมการวิเคราะห์องค์ประกอบของแบบจำลองการแก้ปัญหาได้ครบถ้วน สร้างแนวความคิดการแก้ปัญหาใหม่ ประเมินข้อดีข้อเสียของวิธีแก้ปัญหาได้ ระบุแนวคิดตามจินตนาการของตนเองได้และวิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาได้หลายวิธี 3) การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบประกอบด้วยพฤติกรรมการวางแผนการแก้ปัญหาได้ แก้ปัญหาตามแผนที่วางไว้ ทดสอบวิธีการที่แก้ปัญหาได้ ประเมินความเหมาะสมของวิธีการแก้ปัญหาได้ ปรับปรุงแบบวิธีการแก้ปัญหาได้เหมาะสม แก้ปัญหาเสร็จตามกำหนดและแก้ปัญหาร่วมกับเพื่อนได้

คำสำคัญ: สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์, นักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย, วิเคราะห์องค์ประกอบ

Abstract

The purpose of this research article is to analyze the components and behaviors indicating creative problem-solving competencies of upper primary school students across the country.

Using a mixed methods research method, the research method consists of 2 steps as follows: 1. Create inductive conclusions by synthesizing the definition and components of creative problem-solving competencies of upper primary school students. From research documents in the period 2017 - 2022 2. Create conclusions confirming the elements and behaviors indicating creative problem-solving competencies of upper primary school students. By means of focus group discussions with 2 groups of experts, those who received national or international innovation awards and the upper primary school student advisors who received national or international innovation awards, a total of 10 persons, and analyze content data and document analysis. The research results found that the competencies Creative problem solving for upper primary school students consists of 3 elements: 1. Seeking a conclusion to the real problem. Consists of behavior of observing problems, asking questions, and striving to solve problems. Use technology to search for information Can collect information Check the reliability of the information Able to analyze problems Order of importance of problems Identify the real problem Analyze the causes of problems and identify the causes of problems. 2. Creating a creative problem solving model includes behavior and analyzing the elements of a complete problem solving model. Generate new problem solving ideas Evaluate the pros and cons of the solution. Able to identify ideas according to one's own imagination and analyze many ways to solve problems. 3 Systematic problem solving includes problem-solving planning behavior. Solve problems as planned Test the method that solves the problem. Evaluate the appropriateness of the solution. Improve the method to solve problems appropriately. Complete problems on time and solve problems together with friends.

Keyword: Creative Problem-Solving, Upper Elementary School Students, Factor Analysis

บทนำ

การศึกษาช่วยพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและมีคุณธรรม นำไปสู่การใช้ความรู้ความสามารถไปในทางที่สร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม กระบวนการศึกษาช่วยขัดเกลาให้มนุษย์ มีจิตสำนึกและคุณธรรม มนุษย์ที่ได้รับการศึกษามักจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีเพราะใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ การศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกเพศทุกวัย (ชุดิวัฒน์ สุวตธิพงศ์, 2562) โดยเฉพาะการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความแตกต่างจากศตวรรษ ที่ผ่านมา เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเทคโนโลยีที่มี การเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด ส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนจากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม (tradition paradigm) ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (new paradigm) ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักกระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากปัญหาที่มีความซับซ้อนที่เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งเป็นโลกแห่งนวัตกรรมที่มุ่งเน้นความสร้างสรรค์ แปลกใหม่ ไม่ซ้ำเดิม ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ต้องเน้นทักษะกระบวนการคิดที่สามารถเน้นให้ผู้เรียนแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบโจทย์ของการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยในขณะนั้น ซึ่งสมรรถนะการคิดที่กล่าวถึงคือ สมรรถนะแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ (พรสวรรค์ วงศ์ตาธรรม, 2558)

สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางปัญญาในการคาดการณ์ผลลัพธ์ของสถานการณ์ปัญหาในชีวิตประจำวัน ที่ผสมผสานระหว่าง จินตนาการ การคิดอเนกนัย การคิดวิเคราะห์ และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ เพื่อได้ต้นแบบวิธีการแก้ปัญหาที่มีความแปลกใหม่และเหมาะสมสำหรับปัญหานั้น (อา

รวิวรรณ ทองสุ, 2562); (ปรัชมภรณ์ ทวีสุข, 2561); (นงนุช เอกตระกูล, 2561) ซึ่งเป็นสมรรถนะที่สำคัญมาก เนื่องจากการบูรณาการองค์ประกอบของสมรรถนะการคิดขั้นสูงคือสมรรถนะการแก้ปัญหาและสมรรถนะการคิดสร้างสรรค์ จากการสำรวจของ World Economic Forum พบว่าในอนาคตสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์นั้นเป็นความต้องการของโลกในปี 2025 ซึ่งเผยแพร่รายงาน The Future of Jobs Report 2023 ส่วยประเทศไทยนั้นมีความมุ่งมั่นพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศไทย 4.0 ที่เป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เปลี่ยนจากที่แต่ก่อนเราลงมือทำมากแต่ได้ผลตอบแทนน้อย มาเป็นลงมือทำน้อย ๆ แต่ได้ผลตอบแทนมหาศาล โดยการเอาความคิดสร้างสรรค์เป็นแรงผลักดันและนำนวัตกรรมเข้ามาช่วย เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าไปสู่การบริการมากขึ้น สะท้อนถึงคนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชนที่เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศให้เข้าสู่ประเทศไทย 4.0 ต้องมีลักษณะของคนไทยที่มีคุณภาพคือคิดเป็น คิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ สามารถสร้างผลงานได้ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีความมั่นใจในตนเอง มีภาวะผู้นำ เสียสละอดทนสร้างและใช้นวัตกรรมตลอดจน เทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารมีคุณภาพ และรู้จักการทำงานร่วมกันอย่างมีความรับผิดชอบและเพิ่มพูนทักษะที่จำเป็น ผลสำรวจนิด้าโพล ปี 2565 พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ อันดับ 1 ร้อยละ 15.83 ระบุว่า เป็น อาชีพส่วนตัว (ค้าขาย เสริมสวย ฯลฯ) จากผลการสำรวจสะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนไทยมีความต้องการที่ประกอบอาชีพส่วนตัวมากขึ้น ซึ่งการประกอบธุรกิจส่วนตัวนั้นสิ่งสำคัญที่ธุรกิจนั้นต้องมีคือสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ตลอดเวลา สะท้อนให้เห็นว่าการที่ธุรกิจจะเติบโตอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีการพัฒนาสินค้าหรือบริการอยู่ตลอดเวลา จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าในระดับโลก ระดับประเทศและระดับตัวบุคคล มีความต้องการจำเป็นในบุคคลที่มีสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้มนุษย์เป็นบุคคลที่มีศักยภาพพบพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงของโลกในทุกขณะจึงเป็นเหตุผลที่จำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (กรภัสสร อินทรบำรุง, 2563)

จากการพิจารณาถึงสมรรถนะการศึกษาไทยในปัจจุบันระดับเวทีสากล ยังอยู่ในระดับที่ไม่ดีนักเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มเอเชียแปซิฟิก รวมทั้งตัวชี้วัดด้านการศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศไทย มีแนวโน้มของอันดับและคะแนนที่ลดลง ทั้งด้านการยกระดับด้านคุณภาพการศึกษา ปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สำหรับด้านการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศมีแนวโน้มของคะแนนและอันดับที่ดีขึ้น แต่ยังมีอันดับที่ไม่เกินครึ่งของประเทศที่เข้ารับการประเมินทั้งหมด ดังนั้นประเทศไทยจึงถูกจัดอันดับอยู่ในกลุ่มระดับล่างที่มีอันดับไม่เกินครึ่งจากประเทศที่เข้ารับการประเมินทั้งหมด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) เมื่อพิจารณาประเด็นผลการสอบร้อยละการตอบถูกทุกข้อในข้อสอบ PISA เกี่ยวกับการแก้ปัญหานักเรียนของไทยทำคะแนนได้ไม่ถึงร้อยละ 50 ซึ่งการประเมิน PISA ตั้งแต่ปี 2012 เป็นปีแรกในการเริ่มการประเมินการคิดแก้ปัญหาในลักษณะที่เป็นการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (ภัทรี สุรโรจน์ประจักษ์, 2561) อีกทั้งผลการประเมิน O - NET วิชาวิทยาการคำนวณระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นวิชาที่มีทำคะแนนได้คะแนนเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 50 ทั่วประเทศ (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2563) รวมถึงสถิติการทำบ้านตนเองของนักเรียนที่มีมากขึ้นเพราะการที่นักเรียนไม่สามารถรับมือกับปัญหาที่ซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็ว สะท้อนให้เห็นว่าในปัจจุบันนักเรียนไทยนั้นมีข้อจำกัดในสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งการพัฒนาเด็กนักเรียนยังมีข้อจำกัดที่จะเรียนรู้ให้ตนเองสามารถพัฒนากระบวนการคิดค้นสร้างนวัตกรรมเพื่อเป็นกำลังของชาติได้

ส่งผลให้การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เพื่อนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาใช้เป็นข้อมูลในการเสริมสร้างสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ผ่านกระบวนการที่ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Constructivist) ทั้งในส่วนของ Cognitive Constructivism รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหา

เป็นฐานและ Social Constructivism ในเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยแนวคิดเชิงคำนวณ (Computational thinking) และแนวคิดพัฒนาการของผู้เรียน Generation Alpha มาออกแบบพัฒนาหลักสูตร พัฒนารูปแบบการสอนและพัฒนาสื่อการสอนเป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาตอนปลายทั่วประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษานิยามและองค์ประกอบสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาตอนปลาย มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์นิยามและองค์ประกอบสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เกี่ยวกับสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ จากเอกสารและผลการวิจัยต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ โดยกำหนดคำสำคัญในการสืบค้นคือ คำว่าสมรรถนะ ตามแนวคิดของ McClelland, สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์, การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์, creative problem solving, creative problem solving competency โดยกำหนดขอบเขตให้เป็นผลงานที่สามารถ นำมาใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย และสังเคราะห์นิยามและองค์ประกอบของสมรรถนะการแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สุดท้ายทำการยกร่างนิยามและองค์ประกอบของ สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบบันทึกเอกสารเป็นแบบบันทึกสาระสำคัญจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับสมรรถนะตามแนวคิดของ McClelland, สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์, การแก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์, creative problem solving, creative problem solving competency โดยมีประเด็นในการ บันทึก ได้แก่ ชื่อผู้แต่ง ปี พ.ศ./ค.ศ. ชื่อเอกสาร/ชื่องานวิจัย/แหล่งเผยแพร่/และส่วนที่เป็นการบันทึกสาระสำคัญที่ จะนำมาใช้ในการวิจัย

2. แบบวิเคราะห์เอกสาร เป็นแบบฟอร์มที่ใช้จำแนกแยกแยะสาระสำคัญที่ได้จากแบบ บันทึกเอกสารที่จำแนกสาระสำคัญออกเป็น นิยามของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาตอนปลายและองค์ประกอบของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาตอนปลาย

3. แบบสังเคราะห์เอกสาร เป็นแบบฟอร์มที่ใช้จัดระบบ จัดหมวดหมู่ ข้อมูลที่วิเคราะห์ ได้จากแบบวิเคราะห์เอกสาร ให้ได้ข้อสรุปขั้นต้นเกี่ยวกับ ความหมายของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายและองค์ประกอบของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คัดเลือกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา วารสารวิชาการ จากฐานข้อมูล และ วิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ รวมถึงเว็บไซต์ที่มีความสมบูรณ์และน่าเชื่อถือได้คือการคัดเลือกเอกสารที่ เกี่ยวข้องโดยใช้หลักเกณฑ์ 1) มีความถูกต้อง 2) มีความน่าเชื่อถือ 3) มีความเป็นตัวแทน 4) มีความชัดเจน ที่อยู่

ระหว่างปี 2560 - 2565 จากนั้นอ่านเอกสารและงานวิจัยที่คัดเลือกไว้พร้อมกับบันทึก โดยใช้แบบบันทึกเอกสารที่ผู้วิจัยสร้างไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่บันทึกไว้ในแบบบันทึกเอกสารมาวิเคราะห์จำแนกแยกแยะข้อมูลเหล่านั้นออกเป็นประเด็น ได้แก่ ความหมายของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย และองค์ประกอบของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้แบบสังเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ของความหมายของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายและองค์ประกอบของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบนิยาม องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบยืนยัน นิยาม องค์ประกอบและค้นหาพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กำหนดเกณฑ์คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญที่สามารถในการให้คำปรึกษาเพื่อยืนยันนิยาม องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย
2. ทำหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มผ่านระบบออนไลน์ในวันและเวลาที่กำหนดแล้วดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญ โดยนำเสนอผลการสังเคราะห์นิยามและองค์ประกอบสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ต่อผู้เชี่ยวชาญ และขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นที่มีต่อนิยามของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ องค์ประกอบของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย
3. ผู้วิจัยสรุปประเด็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงนิยามของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ องค์ประกอบของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสนทนากลุ่ม ที่ประกอบด้วยเอกสารสรุปผลการสังเคราะห์นิยามของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ องค์ประกอบของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งประเด็นการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญมีประเด็นการสนทนาด้านความถูกต้องเหมาะสมของการให้ความหมายหรือการนิยามความหมายของคำว่าสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ ด้านความถูกต้องเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ ด้านความเหมาะสมและความสอดคล้องของตัวบ่งชี้พฤติกรรมสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของแต่ละองค์ประกอบและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญและความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการปรับปรุงแก้ไข

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลเพื่อยืนยันข้อสรุปเชิงสังเคราะห์เพื่อให้ได้นิยาม องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับรางวัลนวัตกรรมแห่งชาติหรือนานาชาติและครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่เป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียนได้รับรางวัลด้านนวัตกรรมหรือการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในระดับชาติหรือนานาชาติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเพื่อยืนยันข้อสรุปที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นั้นมาวิเคราะห์และตีความจัดกลุ่ม และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ในประเด็นของนิยาม องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ตอนปลาย

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายทั่วประเทศ มีผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารงานวิจัย	ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ	ผลสังเคราะห์
การคาดการณ์ผลลัพธ์ คือ พฤติกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ที่แสดงออกถึงการวิเคราะห์ปัญหาแล้วคาดการณ์สาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา	การเรียนรู้ปัญหาคือ การสังเกตแล้วตั้งคำถามเพื่อระบุปัญหาในชีวิตประจำวัน การสืบค้นข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อใช้แก้ปัญหา	แสวงหาข้อสรุปของปัญหาที่แท้จริง คือ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการสังเกตเพื่อตั้งคำถาม แล้วรวบรวมวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลเพื่อได้ข้อมูลที่นำเชื่อถือมาใช้ระบุปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชีวิตประจำวันที่ซับซ้อน
การสร้างต้นแบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์คือ พฤติกรรมของนักเรียนชั้น ประถมศึ กษาตอนปลายที่แสดงออกถึงการวิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาแล้วผสมผสานจนได้แนวคิดวิธีการ แก้ปัญหาที่แปลกใหม่อย่างมีเหตุมีผล	การสร้างต้นแบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์คือพฤติกรรมในการพัฒนาแนวคิดที่ใช้ในการแก้ปัญหาด้วยชิ้นงานหรือวิธีการที่ใหม่ไม่ซ้ำใครหรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิม และสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อสร้างแบบจำลอง	การสร้างแบบจำลองชิ้นงานหรือวิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการแจกแจงวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลายแล้วนำมาสร้างแบบจำลองชิ้นงานหรือวิธีการแก้ปัญหาอย่างง่าย ที่ใหม่ไม่ซ้ำใครหรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิม
การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ คือ พฤติกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอน ปลายที่แสดงออกถึงการออกแบบ วางแผนและประเมินผลจนได้ผลลัพธ์ของการแก้ปัญหาที่แท้จริงอย่าง สร้างสรรค์	การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบคือ พฤติกรรมการ แก้ปัญหาตามขั้นตอนโดยมีการวางแผน สร้าง ตรวจสอบและปรับปรุงในทุกขั้นตอนของการแก้ปัญหา	การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบคือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการออกแบบแผนงานสร้างแบบจำลองชิ้นงานหรือวิธีการแก้ปัญหาอย่างง่ายแล้วดำเนินการสร้างตามแผนโดยสามารถตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแบบจำลองชิ้นงานหรือวิธีการแก้ปัญหา

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีทั้งหมด 3 องค์ประกอบคือ

องค์ประกอบที่ 1 การแสวงหาข้อสรุปของปัญหาที่แท้จริง หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการสังเกตเพื่อตั้งคำถาม แล้วรวบรวม วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลเพื่อได้ข้อมูลที่นำเชื่อถือมาใช้

ระบุปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชีวิตประจำวันที่ซับซ้อน ประกอบด้วย 11 พฤติกรรมบ่งชี้ดังนี้ สังเกตปัญหา ตั้งคำถาม อยากจะแก้ปัญหา ใช้เทคโนโลยีในการค้นหาข้อมูล รวบรวมข้อมูลได้ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล วิเคราะห์ปัญหาได้ ลำดับความสำคัญของปัญหาได้ ระบุปัญหาที่แท้จริง วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและระบุสาเหตุของปัญหา

องค์ประกอบที่ 2 การสร้างแบบจำลองการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการแจกแจงวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลายแล้วนำมาสร้างแบบจำลองขึ้นงานหรือวิธีการแก้ปัญหาอย่างง่าย ที่ใหม่ไม่ซ้ำใครหรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิม ประกอบด้วย 5 พฤติกรรมบ่งชี้ดังนี้ วิเคราะห์องค์ประกอบของแบบจำลองการแก้ปัญหาได้ครบถ้วน สร้างแนวคิดการแก้ปัญหาที่ใหม่ ประเมินข้อดีข้อเสียของวิธีแก้ปัญหาได้ ระบุแนวคิดตามจินตนาการของตนเองได้ วิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาได้หลายวิธี

องค์ประกอบที่ 3 การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการออกแบบแผนงานสร้างแบบจำลองขึ้นงานหรือวิธีการแก้ปัญหาอย่างง่ายแล้วดำเนินการสร้างตามแผนโดยสามารถตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแบบจำลองขึ้นงานหรือวิธีการแก้ปัญหาประกอบด้วย 7 พฤติกรรมบ่งชี้ดังนี้ วางแผนการแก้ปัญหาได้ แก้ปัญหาตามแผนที่วางไว้ ทดสอบวิธีการที่แก้ปัญหาได้ ประเมินความเหมาะสมของวิธีการแก้ปัญหาได้ ปรับปรุงแบบวิธีการแก้ปัญหาเมื่อสถานการณ์ปัญหาเปลี่ยนแปลง แก้ปัญหาเสร็จตามกำหนด แก้ปัญหาร่วมกับเพื่อนได้

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายจากการศึกษาเอกสารวิชาการและการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิทำให้ได้พฤติกรรมบ่งชี้ที่บอกถึงนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 23 พฤติกรรมบ่งชี้ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การแสวงหาข้อสรุปของปัญหาที่แท้จริง ประกอบด้วย 11 พฤติกรรมบ่งชี้ดังนี้ สังเกตปัญหา ตั้งคำถาม อยากจะแก้ปัญหา ใช้เทคโนโลยีในการค้นหาข้อมูล รวบรวมข้อมูลได้ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล วิเคราะห์ปัญหาได้ ลำดับความสำคัญของปัญหาได้ ระบุปัญหาที่แท้จริง วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและระบุสาเหตุของปัญหา องค์ประกอบที่ 2 การสร้างแบบจำลองการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 5 พฤติกรรมบ่งชี้ดังนี้ วิเคราะห์องค์ประกอบของแบบจำลองการแก้ปัญหาได้ครบถ้วน สร้างแนวคิดการแก้ปัญหาที่ใหม่ ประเมินข้อดีข้อเสียของวิธีแก้ปัญหาได้ ระบุแนวคิดตามจินตนาการของตนเองได้ วิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาได้หลายวิธี และองค์ประกอบที่ 3 การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบประกอบด้วย 7 พฤติกรรมบ่งชี้ดังนี้ วางแผนการแก้ปัญหาได้ แก้ปัญหาตามแผนที่วางไว้ ทดสอบวิธีการที่แก้ปัญหาได้ ประเมินความเหมาะสมของวิธีการแก้ปัญหาได้ ปรับปรุงแบบวิธีการแก้ปัญหาเมื่อสถานการณ์ปัญหาเปลี่ยนแปลง แก้ปัญหาเสร็จตามกำหนด แก้ปัญหาร่วมกับเพื่อนได้

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะตัวบ่งชี้ส่วนใหญ่ได้มาจากการสังเคราะห์งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะ ร่วมกับการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารงานวิจัยจากนักวิชาการศึกษาที่เป็นนักพัฒนาการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นระดับประถมศึกษาตอนปลายพบว่า องค์ประกอบของการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ประกอบด้วยประการแรก คือสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนเป็นการเพิ่มความขัดแย้งทางปัญญา ให้แก่นักเรียนเกิดเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ (อารยา แก้วบัวดี, 2562) โดยมีการสร้างสรรค์นวัตกรรมของการแก้ปัญหาที่มีความแปลกใหม่ไม่เหมือนใครเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ซึ่งเกิดจากการผสมผสานจินตนาการกับการคิดอเนกนัยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด สำหรับองค์ประกอบที่

นักวิชาการศึกษาให้ความสำคัญรองลงมาคือการเข้าใจปัญหาจนสามารถใช้วิจารณ์ญาณในการคาดการณ์ผลลัพธ์ของปัญหา ส่งผลให้สามารถออกแบบการแก้ปัญหาและนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างน่าเชื่อถือและองค์ประกอบสุดท้ายที่นักวิชาการศึกษาที่เป็นนักพัฒนาทักษะ ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายคือการประยุกต์ใช้ความรู้และประสบการณ์มาวิเคราะห์ปัญหาเพื่อผสมผสานวิธีการแก้ปัญหาและตัดสินใจดำเนินและประเมินผลงานการแก้ปัญหาด้วยความยืดหยุ่น (ฐิณณา สุภัทรชาภูมิ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์หมายถึงพฤติกรรมที่บ่งผลจากความรู้ ทักษะและคุณลักษณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่แสวงหาข้อสรุปของปัญหาที่แท้จริงจากสถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่มีความซับซ้อนได้อย่างแม่นยำและน่าเชื่อถือเพื่อนำไปพัฒนาแนวคิดในการสร้างต้นแบบการแก้ปัญหาที่ใหม่หรือต่อยอดจากเดิม แล้วจำแนกองค์ประกอบของต้นแบบเพื่อสร้างแบบจำลองอย่างง่าย ประกอบด้วยองค์ประกอบที่ 1 การแสวงหาข้อสรุปของปัญหาที่แท้จริงมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการสังเกตปัญหาแล้วอยากจะตั้งคำถามเพื่อกำหนดประเด็นแก้ปัญหา โดยใช้เทคโนโลยีในการค้นหาข้อมูลที่น่าเชื่อถืออย่างหลากหลายในการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อลำดับความสำคัญของปัญหาสู่การระบุปัญหาที่แท้จริงได้ จากนั้นวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและระบุสาเหตุของปัญหา องค์ประกอบที่ 2 การสร้างแบบจำลองการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการวิเคราะห์องค์ประกอบของแบบจำลองการแก้ปัญหาได้ครบถ้วน สร้างแนวคิดการแก้ปัญหาที่ใหม่ ประเมินข้อดีข้อเสียของวิธีแก้ปัญหาได้ ระบุแนวคิดตามจินตนาการของตนเองได้ วิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาได้หลายวิธี และองค์ประกอบที่ 3 การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการวางแผนและแก้ปัญหาตามแผนที่วางไว้ แล้วทดสอบและประเมินความเหมาะสมของวิธีการแก้ปัญหาได้ เพื่อปรับปรุงแบบวิธีการแก้ปัญหาเมื่อสถานการณ์ปัญหาเปลี่ยนแปลง แก้ปัญหาเสร็จตามกำหนด แก้ปัญหาร่วมกับเพื่อนได้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

เมื่อผู้บริหารสถานศึกษาและครูทราบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จะสามารถปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายให้สูงขึ้นได้ตามบริบทของโรงเรียน

สรุปและข้อเสนอแนะ

สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 23 พฤติกรรมบ่งชี้ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การแสวงหาข้อสรุปของปัญหาที่แท้จริง ประกอบด้วย 11 พฤติกรรมบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 การสร้างแบบจำลองการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 5 พฤติกรรมบ่งชี้และองค์ประกอบที่ 3 การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบประกอบด้วย 7 พฤติกรรมบ่งชี้ดังนี้ จากข้อมูลสถานศึกษาสามารถใช้เป็นสารสนเทศในการวางแผนพัฒนาพฤติกรรมสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียน โดยใช้เป็นแนวทางให้ผู้สอนสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างสมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้ตามบริบทของโรงเรียนตนเอง ซึ่งในอนาคตควรมีการวิเคราะห์องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในนักเรียนระดับชั้นอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กรภัสสร อินทรบำรุง. (2563). ความคิดสร้างสรรค์ : ส่งเสริมอย่างไรในวัยอนุบาล. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 18(1), 9-30.
- ชุติวัดน์ สุวดีพิงศ์. (2562). การพัฒนานุษย์ด้านการศึกษาในบริบทโลก (เอกสารประกอบการสอน). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฐิฎาณา สุภัทรชยาภูมิ. (2563). รูปแบบการเรียนรู้โครงงานที่เน้นจิตสังคมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, 12(1), 92-115.
- นงนุช เอกตระกูล. (2561). การพัฒนาโปรแกรมเพิ่มพูนประสบการณ์ทางวิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และความสุขในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, 8(2), 129-142.
- ปรัชฌภรณ์ ทวีสุข. (2561). การพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานร่วมกับกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรสวรรค์ วงศ์ตาธรรม. (2558). การคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ทักษะการคิดในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 38(2), 111-121.
- ภัทรี สุรโรจน์ประจักษ์. (2561). การพัฒนาระบบการแก้ปัญหาตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ความท้าทายเป็นฐานผสมผสานแนวคิดการวางแผนกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 46(2), 157-179.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2563). การพัฒนาระบบการทดสอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นเพื่อส่งเสริมการยกระดับคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). เข้าใจสมรรถนะอย่างง่ายๆ ฉบับประชาชน และเข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่ายๆ ฉบับครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มมาตรฐานการศึกษา สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- อารยา แก้วบัวดี. (2562). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวสะเต็มศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสาร สังคมศาสตร์วิจัย, 10(2), 130-148.
- อารีวรรณ ทองสุ. (2562). สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 39(2), 175-186.

การพัฒนาแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี*

THE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY-BASED TOURISM MANAGEMENT MODEL ON THE BASE OF CULTURAL CAPITAL TO ENHANCE CREATIVE ECONOMY IN "OLD TOWN", PHETCHABURI PROVINCE

นริศรา กรุดนา^{*}, นรินทร์ สังข์รักษา

Narisara Krudnak^{*}, Narin Sungrugsa

คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Education's Development Education, Silpakorn University, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: narisara5@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการณ์และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี และ 2) พัฒนาแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก 25 คน การสนทนากลุ่ม 5 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือเป็นแบบสอบถามแบบมีเค้าโครง โดยมีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยว ผู้มีประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวอย่างน้อย 3 ปี และเป็นผู้ยินดีให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ตรวจสอบคุณภาพด้วยเทคนิคสามเส้าและนำเสนอเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพการณ์และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี พบว่า เพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีต้นทุนทางทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาการพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่า 7 แนวทาง คือ 1.1) การมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่ม 1.2) การสร้างจิตสำนึก 1.3) การอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืนผ่านการจัดตั้ง 1.4) การส่งเสริมคุณภาพชีวิต 1.5) การป้องกันภัยคุกคาม 1.6) การประหยัดพลังงานและสภาพแวดล้อม และ 1.7) การดูแลและบำรุงรักษา อาคาร และสาธารณูปการ และ 2) พัฒนาแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี ออกมาในรูปแบบ “HICLEET MODEL” เพื่อเป็นกลไกส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืนต่อการท่องเที่ยววิถีอื่น ๆ

คำสำคัญ: การพัฒนาแบบ, การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน, ฐานทุนทางวัฒนธรรม, เศรษฐกิจสร้างสรรค์, ย่านเมืองเก่า

Abstract

The objectives of this research article are: 1. To study the conditions and needs for community tourism management based on cultural capital to strengthen the creative economy.

“Old City Area” Phetchaburi Province and 2. Develop a community tourism management model based on cultural capital to strengthen the creative economy. “Old Town Area” Phetchaburi Province It is qualitative research. A sample group of 30 people, in-depth interviews of 25 people, focus group discussions of 5 people, was an objective selection. This tool is a structured questionnaire. The sample selection criteria were community leaders. People involved in tourism management People who have at least 3 years of experience in tourism management and are willing to provide information for research purposes. The content analysis was checked for quality using triangulation and presented descriptively. The results of the study found that: 1) Conditions and needs for community tourism management based on cultural capital to strengthen the creative economy. “Old City Area” Phetchaburi Province, found that Phetchaburi is a province with economic costs. Society and culture The seven guidelines for developing and preserving the old city include 1.1) Participation and public relations for civil society participation from the beginning 1.2) Raising awareness 1.3) Conservation and sustainable development through the establishment of 1.4) Promoting quality of life 1.5) Preventing threats 1.6) Saving energy and the environment and 1.7) Care and maintenance of buildings and public facilities and 2) Development of tourism management models by Community based on cultural capital To strengthen the creative economy “Old Town Area” Phetchaburi Province Comes out in the form of “HICLEET MODEL” as a mechanism to promote sustainable community tourism management based on cultural capital to be a mechanism to promote community tourism management based on cultural capital to be sustainable in other dimensions of tourism.

Keywords: Model Development, Community Tourism Management, Cultural Capital Base, Creative Economy, Old City Area

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมหลักที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไทยในทุกด้าน โดยองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) แสดงสถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาเยือนไทยหลังจากสถานการณ์โควิดเริ่มดีขึ้นโดยระบุว่าในระยะเริ่มต้น 3 เดือนแรกในปี 2565 อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวได้นำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมากถึง 11,541 ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565) สะท้อนให้เห็นว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญต่อการสร้างรายได้ให้กับประเทศ นโยบายในการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันจึงมุ่งเน้นส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและมีบทบาทในการพัฒนาขับเคลื่อนเศรษฐกิจชาติทั้งนี้ด้วยประเทศไทยมีความโดดเด่นทั้งทางทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม และความสะดวกในการเดินทางฯ รวมถึงยังเป็นประเทศศูนย์กลางในหลายด้าน เช่น ศูนย์กลางการบิน ศูนย์กลางการผลิตอาหารทางการเกษตร เป็นต้น ดังนั้นนโยบายหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2564)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญกับการนำการท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนในการพัฒนาประเทศ โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “พลิกโฉมประเทศไทยสู่ สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” เพื่อบรรลุประเด็นปัญหาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทย (สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2565) อาทิ 1) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยว และการส่งเสริมคุณภาพ 2) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันการท่องเที่ยวไทยเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว 3) การบริการการจัดการท่องเที่ยวอย่าง

ยั่งยืน การพัฒนาปัจจัยเอื้อให้เกิดการพัฒนาผ่านเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) อันนำไปสู่การท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ที่จะช่วยสร้างคุณค่า มูลค่าให้แก่นักท่องเที่ยว (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ทำให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่า และสร้างคุณค่า เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเริ่มจากการให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นทุนที่มีอยู่นำมาปรับใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งนี้ก็ด้วยทุนทางวัฒนธรรมนั้นถือเป็นมรดกที่มีมูลค่า และมีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศ ด้วยอัตลักษณ์วัฒนธรรมถือเป็นทุนที่มีมาอยู่เดิมสามารถนำมาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องไปกับนโยบายรัฐที่ได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) โดยมีกรอบแนวคิดด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น รวมถึงส่งเสริมการสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแนวใหม่ตามลักษณะของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ทุกพื้นที่เกิดการพัฒนาโดยประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมสำคัญในการพัฒนา ภายใต้ทุนทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นเป็นฐาน

จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นในการท่องเที่ยวที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านไปมาต้องแวะเข้ามาสัมผัสบรรยากาศการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวผ่านทุนทางวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่ด้วยมีความโดดเด่นทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งทางสถาปัตยกรรม และจิตรกรรม (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี, 2564) และในปี 2565 จังหวัดเพชรบุรีมีนักท่องเที่ยวเป็นอันดับที่ 5 ของประเทศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี, 2565) ดังที่กล่าวมานี้จึงเห็นได้ว่า จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพพร้อมที่จะรองรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และมีบทบาทสำคัญในการเป็นจุดพักด้วยเป็นประตูลงสู่ภาคใต้ ซึ่งสามารถพัฒนาเพื่อสนับสนุนกระตุ้นเศรษฐกิจภายในจังหวัดได้เป็นอย่างดี การนำแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรีมาเป็นฐานเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนบนเป้าหมายคือ ชุมชน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว หันกลับเข้ามาเรียนรู้ถึงทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งจุดร่วมในการผสมผสานความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต การประยุกต์ใช้ การจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เป็นการประกอบนำอัตลักษณ์และภูมิปัญญาพื้นถิ่นในด้านต่าง ๆ อันเป็นทุนที่มีอยู่เดิมมาออกมาเป็นจุดขายในลักษณะเป็นฐานในการศึกษาผ่านรูปแบบการท่องเที่ยว (ศูนย์วิจัยชุมชนเมืองเก่าเพชรบุรี, 2565) แต่ด้วยในปัจจุบันพื้นที่ชุมชนย่านเมืองเก่า จังหวัดเพชรบุรียังขาดการจัดการท่องเที่ยวในลักษณะนำทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นฐานการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ รวมถึงยังขาดการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม อันเป็นเครื่องมือส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ในรูปแบบการท่องเที่ยวที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจวัฒนธรรม เล็งเห็นถึงคุณค่ามากขึ้น รวมถึงในการพัฒนาก็จะเกิดเป็นความโดดเด่นที่ไม่ซ้ำกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะลดความคล้ายคลึงกันในแต่ละพื้นที่การท่องเที่ยว ส่งผลเป็นความสำเร็จจากการนำจุดเด่นในแต่ละพื้นที่นำออกมานำเสนอ ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมได้ถูกนำมาพิจารณาใหม่ไม่ใช่แค่เป็นเพียงมโนทัศน์หรือแนวคิดทฤษฎีเท่านั้น หากแต่ได้นำมาพิจารณาให้เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญยุทธศาสตร์ใหม่ของการพัฒนาในหลายประเทศ ในที่นี้จะเห็นว่าประเทศที่ต่างให้ความสำคัญกับการประกาศใช้นโยบายที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรม บนเป้าหมายเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับพลเมือง และพัฒนาประชาธิปไตยทางวัฒนธรรม ในสังคม ตลอดจนช่วย “ปลดปล่อย” จากพันธนาการของการถูกรอบงำจากวัฒนธรรมตะวันตก “ปกป้อง” วัฒนธรรมชาติอันเกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมโดยมีรัฐเป็นผู้สนับสนุน (วิริยะ สว่างโชติ, 2561) เพื่อเป็นการพัฒนาที่ไม่มุ่งเพียงแต่เศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่มุ่งพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), 2564) ดังนั้น การท่องเที่ยวชุมชนจึงถือเป็นอีกหนึ่งกุญแจสำคัญในการส่งเสริมเพื่อให้เกิดความมั่นคงและความยั่งยืน ทั้งนี้ก็ด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิ

ในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดประสบการณ์ใหม่แก่ผู้มาเยือนโดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ (นาฏวดี เจือจันทร์ และคณะ, 2555) รวมถึงการสร้างโอกาสให้องค์กรชุมชน โดยชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางแผนทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีแนวโน้มว่าการท่องเที่ยวจะรุกคืบเข้าไปถึง หรือต้องการเปิดเผยชุมชนของตนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ให้มีการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผน การบริหารจัดการทรัพยากรและกระจายอำนาจการตัดสินใจโดยเน้นความสำคัญของการจัดการธรรมชาติแวดล้อมและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน ภายใต้ฐานการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ซึ่งถือเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการฝึกกำลังระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจและความคิดสร้างสรรค์โดยคนในชุมชน (Arcos-Pumarola et al., 2023)

ความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษา การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยการวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้บางส่วนมานำเสนอ โดยมุ่งว่าจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมเศรษฐกิจ ฐานรากสร้างคุณค่าเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม และแนวทางสำหรับการท่องเที่ยวสู่การพัฒนาที่ดีอื่น ๆ ต่อไป นอกจากนี้แล้วยังหวังว่าจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวสมัยใหม่ร่วมกับสนับสนุนให้เกิดเป็นความยั่งยืนในวิถีวัฒนธรรม องค์ความรู้จากการวิจัยจะเป็นนำไปสู่การเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สร้างรายได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนให้กับชุมชนที่เกี่ยวข้องต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยผ่านวิธีเชิงคุณภาพมุ่งศึกษาสถานการณ์และทุนทางสังคมที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อได้อย่างครบถ้วน งานวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านจริยธรรมการวิจัยเลขที่ COA 66.0519-034 ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2566 ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในบริเวณพื้นที่วัฒนธรรมย่านเมืองเก่า และ บริเวณโดยรอบโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐานการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีลักษณะสำคัญคือพัฒนารูปแบบจากพื้นที่ต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศใน 2 พื้นที่ คือ 1) พื้นที่จังหวัดน่าน และ 2) พื้นที่จังหวัดภูเก็ต รวมทั้งเป็นการแสวงหาความรู้โดยพิจารณาจากสภาพความเป็นจริง ผ่านแนวคิด และการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยว “ชุมชนย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี อาทิ ศึกษาสภาพการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางวัฒนธรรม รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทุนทางวัฒนธรรม แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนพื้นที่ 3 ชุมชนหลัก ได้แก่ ชุมชนคลองกระแชง ชุมชนตลาดริมน้ำ ชุมชนวัดเกาะ และพื้นที่รอบ ๆ ที่สำคัญในบริเวณโดยรอบ

การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการคัดเลือก และได้กำหนดพื้นที่ คือ 1) ชุมชนคลองกระแซง 2) ชุมชนตลาดริมน้ำ 3) ชุมชน วัดเกาะ และพื้นที่โดยรอบ ในการเลือกพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทูทางวัฒนธรรม และเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากหนังสือ เอกสาร และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (Internet) รวมทั้งได้ติดต่อประสานข้อมูลอื่น ๆ จากหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี ผู้อำนวยการเทศบาล ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ผู้นำชุมชนในพื้นที่และประชาชนที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว

2. ผู้วิจัยตรวจสอบรายชื่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม โดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐานการเรียนรู้และท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

3. จากแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดเพชรบุรีทั้งหมด ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และได้พิจารณาเลือกแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเขียนแผนการดำเนินการวิจัยและ ประเด็นสำคัญตามที่ต้องการวิจัยจากพื้นที่วิจัยดังกล่าวในจังหวัดเพชรบุรี

สำหรับเหตุผลในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนย่านเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี และบริเวณใกล้เคียงชุมชนย่านเมืองเก่านั้น เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นอุทยานการศึกษาที่มีชื่อเสียง ชำนาญ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญด้วยเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมเก่าแก่ อีกทั้งเป็นอุทยานที่มีชีวิต รวมทั้งในปัจจุบันยังได้รับรางวัลเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร อัตลักษณ์สร้างเศรษฐกิจจากองค์การยูเนสโก และได้รับรางวัลการท่องเที่ยวชุมชนอาเซียนประจำปี 2565 ซึ่งทั้งนี้ก็ด้วยชุมชนดังกล่าว ประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาสถาบันพัฒนศิลป์ และภาพจิตรกรรมศิลปะสมัยอยุธยาตอนต้น มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น สามารถเดินทางได้สะดวกส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นพื้นที่ต้นแบบในการพัฒนาการศึกษาทางด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมของหลายหน่วยงานในจังหวัดเพชรบุรี ดังที่ได้กล่าวมานี้จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าและบริเวณโดยรอบเป็นพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการ 1.1) วิเคราะห์เอกสาร ศึกษาสภาพการและความต้องการในการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจังหวัดเพชรบุรีโดยเลือกศึกษาย่านเมืองเก่าเป็นหลัก คือ ชุมชนคลองกระแซง ชุมชนตลาดริมน้ำ ชุมชนวัดเกาะและบริเวณโดยรอบซึ่งอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี 1.2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และนักท่องเที่ยวเพื่อชี้แจงรายละเอียด การวิจัยในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี และ 1.3) ศึกษาพื้นที่ต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ 2 พื้นที่โดยมีเกณฑ์การพิจารณาหลัก ๆ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก การวิจัยครั้งนี้มีการกำหนดผู้เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี และใช้การสัมภาษณ์ระดับลึก โดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยว ผู้นำชมชาวบ้าน องค์กรชุมชน และประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน/โฮมโฮป และผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น โดยอาศัยเกณฑ์การเลือกเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี รวมถึงเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การพัฒนาเครื่องมือเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร เพื่อศึกษาข้อมูลสภาพการและความต้องการ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อร่างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการ รวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 เพื่อเตรียมการจัดทำร่าง ยกร่างรูปแบบร่างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี จัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) และ สรุปผลร่างรูปแบบร่างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน โดยอาศัยเกณฑ์การเลือกเป็นอาจารย์ทางด้านการท่องเที่ยว อาจารย์ทางด้านศิลปวัฒนธรรม และอาจารย์ทางการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ การจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยการพูดคุยอภิปรายร่างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี รวบรวมข้อมูลจากการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ

ประเมินการพัฒนารูปแบบ เกณฑ์การประเมินผู้วิจัยใช้เกณฑ์ IOC เป็นหลักในการประเมินประกอบด้วย 1) ด้านความเป็นประโยชน์ 2) ด้านความเหมาะสม 3) ด้านความเป็นไปได้ และ 4) ด้านความถูกต้องมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินร่างรูปแบบ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพการณ์และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี จากการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม มีผลการศึกษา ดังนี้

1.1 บริบทและสภาพการณ์การจัดการท่องเที่ยว พบว่า การจัดการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรียังคงประสบปัญหาที่สำคัญคือขาดมาตรการและกลไกชี้แนะแนวทางการพัฒนา และอนุรักษ์ในรูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากที่ผ่านมาการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพยังเป็นไปอย่าง ช้าๆ เนื่องจากไม่มีปัจจัยภายนอกมากระตุ้น เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยว หรือระบบสาธารณสุขขนาดใหญ่ เช่น รถไฟความเร็วสูง เรือเฟอร์รี่ แต่ในอนาคตอันใกล้อาจมีปรากฏการณ์ หรือโครงการที่มีผลกระทบสูงดังกล่าว เกิดขึ้นจริง การขาดมาตรการและกลไกคุ้มครองที่เหมาะสมจึงเป็นเรื่องที่ควรพิจารณาดำเนินการอย่างเร่งด่วน เพราะ เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมของประชาชน และใช้เวลาในการดำเนินการอย่างรอบคอบ เหมาะสมเป็นเวลานานพอสมควร ความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรีที่ภาครัฐ และส่วนงานจึงเป็นในเรื่องของแนวทางการจัดการท่องเที่ยว กฎหมายคุ้มครองควบคุม รวมถึงแบบก่อสร้างภายในพื้นที่เมืองเก่า ป้ายบอกทาง และสื่อโปรโมทพื้นที่ท่องเที่ยวดังกล่าว รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่เมืองเก่า จังหวัดเพชรบุรีนี้ยังไม่ได้รับการดูแลรักษาและบูรณะอย่างเหมาะสมหรือเท่าที่ควร เนื่องจากขาดการดูแลอย่างจริงจัง ขาดข้อบังคับจากหน่วยงานราชการ ขาดการจัดระเบียบและดูแลความเรียบร้อยภายใน บริเวณโบราณสถาน ขาดการจัดการเรื่องที่จอดรถสำหรับผู้เข้าชมโบราณสถาน และโบราณสถานหลายแห่งยังไม่ได้การบูรณะที่ถูกต้องตามหลักการหรือมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่ไม่เหมาะสม ดังการสนทนากลุ่มว่า

“จังหวัดเพชรบุรีเรานี้เริ่มต้นเลยยังขาดแบบแผนแนวทางด้านต่าง ๆ ด้วยชุดคณะทำงานเพิ่งเข้ามาทำงาน เพื่อพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าอย่างจริงจังเมื่อสัก 2 ปีมานี้เอง โดยตอนนี้เราได้เริ่มมีการวาดแบบโครงสร้าง และสิ่งที่จะปลูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นไปในแบบแผนเมืองเก่า และกำลังดำเนินการออกกฎบังคับใช้เพื่อปรับปรุงพื้นที่ สิ่งที่เราเริ่มทำตอนนี้เลยพื้นโครงการปรับปรุงสะพานริมน้ำ นำเสาไฟลงดินตลอดระยะ 10 กิโลเมตร และทดสอบปรับการเดินรถทางเดียว”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2566)

“ตอนนี้เรากำลังเริ่มเรียกประชุมเพื่อนำเสนอแบบสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนในชุมชนได้รับรู้เพื่อให้เกิดเป็นความเข้าใจที่ตรงกัน และในส่วนสำคัญที่เราอย่างได้รับการพัฒนาขึ้นคือในส่วนของการจัดการด้านการบริการต่าง ๆ ด้วยยังเป็นปัญหาที่ยังคงจัดการไม่ได้เพราะไม่มีพื้นที่รองรับ เช่น สถานที่จอดรถนักท่องเที่ยว และห้องน้ำสาธารณะ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญอีกประการที่ต้องเร่งแก้ไขเพื่อพัฒนาต่อ”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 2566)

“ในการพัฒนาชุมชนทางเรามีแกนนำในการเป็นจุดเริ่มที่จะพัฒนา มีคนในชุมชนเข้ามาช่วยด้วย แต่เรายังขาดรูปแบบการจัดการในการพัฒนาที่พื้นที่ อย่างในตอนนี้อย่างขาดป้ายอธิบายสิ่งที่มีในชุมชน บ้ายบอกทาง บอกสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชนเลยยังทำให้ในพื้นที่นี้ยังไม่โดดเด่นคนที่เข้ามาเขาก็ไม่รู้ต้องไปทางไหน สิ่งเราจะต้องมีเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ได้รับรู้ รวมถึงการประชาสัมพันธ์อาจจะต้องมีการเน้นให้ได้รับรู้ในวงกว้าง ตอนนี้อย่างเป็นแค่รับรู้ในวงแคบ เฉพาะคนในตัวเมือง หรือแค่คนภายในจังหวัด ยังไม่ไปถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวมากนัก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องจัดการ”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2566)

1.2 ความต้องการเพื่อพัฒนา ความปรารถนาที่อยากให้ชุมชนท่องเที่ยวเมืองเก่านี้ได้รับการส่งเสริมเพื่อการพัฒนาด้วยตระหนักถึงความสำคัญของย่านเมืองเก่าเพชรบุรี นั้นถือเป็นเมืองประวัติศาสตร์ มีคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรมคู่ควรแก่การอนุรักษ์ อีกทั้งการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวยังส่งผลดีทางเศรษฐกิจ ธุรกิจการท่องเที่ยวที่จะเป็นการเพิ่มทางเลือกในรูปแบบการท่องเที่ยว ทำให้เป็นการเพิ่มปริมาณจำนวนนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น เกิดรายได้ เกิดอาชีพใหม่ ๆ แก่คนในพื้นที่ และยังมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์เมืองเพชรบุรีให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ตลอดจนมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของเมืองเพชรบุรีให้คงอยู่สร้างความภาคภูมิใจและทำให้คนในพื้นที่เห็นคุณค่าของเมืองเพชรบุรีมากยิ่งขึ้น ข้อเสนอเพื่อพัฒนา มีดังนี้

1.2.1 การจัดทำแผนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ควรเริ่มจากการทำแผนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยเป็นเครื่องมือที่จะมีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ในรูปแบบการท่องเที่ยวที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน เล็งเห็นถึงคุณค่ามากขึ้น รวมถึงในการพัฒนาก็จะเกิดเป็นความโดดเด่นที่ไม่ซ้ำกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะลดความคล้ายคลึงกันในแต่ละพื้นที่การท่องเที่ยวส่งผลเป็นความสำเร็จจากการนำจุดเด่นในแต่ละพื้นที่นำเสนอ การให้ความสำคัญกับการทำแผนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว บนเป้าหมายเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชนท่องเที่ยวนั้น ๆ

1.2.2 จัดพื้นที่จอดรถ และพื้นที่อำนวยความสะดวก ด้วยชุมชนท่องเที่ยวเมืองเก่าเพชรบุรีเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีการอยู่อาศัยอย่างยาวนานจึงไม่ได้มีการวางผังชุมชนไว้เพื่อรองรับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และด้วยชุมชนมีขนาดเล็ก อาคารบ้านเรือนมีลักษณะอยู่ติด ๆ เป็นแถว ๆ มีริมน้ำเพชรบุรีกันขวางระหว่าง 2 ชุมชนจึงทำให้พื้นที่มีขนาดเล็ก พัฒนาพื้นที่ด้วยการขยายพื้นที่หรือพื้นที่ในชุมชนนั้นเป็นไปได้อย่าง

แต่ด้วยหากต้องการจะพัฒนาชุมชนย่านเมืองเก่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกหนึ่งแห่งของจังหวัดเพชรบุรีแล้วนั้น การจัดพื้นที่จอดรถ และพื้นที่อำนวยความสะดวกนั้นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุผลที่ว่า จังหวัดเพชรบุรีนั้นถือเป็นจังหวัดทางผ่านลงสู่ภาคใต้การสัญจรผ่าน หรือการจะเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีนั้นจำเป็นต้องเดินทางด้วยรถส่วนตัว รถประจำทาง หรือ รถไฟ เป็นหลัก และพื้นที่เมืองเก่านี้อยู่บริเวณใจกลางของตัวเมืองการจะเข้ามาจำเป็นต้องอาศัยรถในการเดินทางเพื่อเข้ามาสู่บริเวณสถานที่ท่องเที่ยว การพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวนี้จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่จะจัดการพื้นที่เพื่อรองรับการจอดรถนักท่องเที่ยว รวมไปถึงพื้นที่อำนวยความสะดวกในรูปแบบต่าง ๆ ดังการสนทนาว่า

“ประเด็นปัญหาที่มีมาตอนคือ พื้นที่ย่านเมืองเก่าเพชรบุรีนี้แออัดด้วยบ้านคนเพราะเดิมเป็นแค่อู่อาศัย แล้วก็ค้าขายริมน้ำ แต่ที่นี่พอจะนำมาพัฒนาต่อเป็นในเชิงการท่องเที่ยวก็ไม่มีพื้นที่แล้ว นักท่องเที่ยวที่มาเค้าก็แวะไม่ได้เพราะไม่มีที่จอดรถ เค้าก็ขับเลยไปมันทำให้ไม่มีคนเข้ามาเดินชมในพื้นที่ มันต้องใช้เวลาเดินชม แต่ไม่มีที่จอดรถนักท่องเที่ยวก็จะเข้ามาได้ยาก”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 2566)

“พื้นที่อำนวยความสะดวกนั้นมีส่วนสำคัญซึ่งในตอนนี้นี้ยังไม่มีและกำลังเป็นปัญหา อย่างเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวแต่ต้องการที่จะเข้าห้องน้ำในพื้นที่ยังไม่มีที่รองรับ นักท่องเที่ยวจะต้องขอเข้าตามร้านอาหาร ร้านค้าภายในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นความลำบากอย่างหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่ได้พบ ดังนั้นถ้าจะพัฒนาการมีสถานที่รองรับทั้งที่จอดรถ สถานที่บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ก็เป็นสิ่งที่จำเป็น”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, 2566)

1.2.3 การมีจัดบริหารจัดการ และส่งเสริมความรู้เพื่อการบริการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่สำคัญจำเป็นที่จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ มีการเผยแพร่พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และการนำเสนอจุดเด่นด้านอาหารและขนมของเมืองเพชรบุรี ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังการสนทนากลุ่มว่า

“คนในพื้นที่ก็เป็นชาวบ้าน ยังไม่มีความรู้ด้านการบริการ หรือ ให้ความรู้นักท่องเที่ยวอาจจำเป็นต้องมีการอบรมชาวบ้าน คนในพื้นที่ อบรมมัคคุเทศน์ หรือ จัดกลุ่มประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นกลุ่มดูแลนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 2566)

1.2.4 การปรับปรุงเมืองให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มุ่งเพื่อให้เกิดความสวยงามและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งการปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวและการอนุรักษ์โบราณสถานให้อยู่ในสภาพที่ดี การจัดระเบียบสายไฟ การปรับปรุงทางเท้าและพื้นที่ริมแม่น้ำเพชรบุรีให้สวยงาม การจัดการเรื่องการคมนาคม ตลอดจนการให้ความรู้แก่คนในท้องถิ่นเพื่อ เป็นผู้ถ่ายทอดวิถีชีวิต และให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมในท้องถิ่น ดังการสนทนากลุ่ม

“ตอนนี้ในพื้นที่ได้เริ่มมีการปรับปรุงแล้ว อย่างตอนนี้เลยมีการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างสองชุมชนย่านเมืองเก่าคือ บริเวณอนุสาวรีย์สุนทรภู่ กับตลาดริมน้ำ และปัจจุบันได้มีการเขียนของบนำสายไฟลงดินตลอดบริเวณเส้นทางเข้าชุมชน และพื้นที่ภายในชุมชนย่านเมืองเก่าด้วย”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2566)

“ในส่วนของแบบปลูกสร้างใหม่ ๆ ได้เริ่มมีการสร้างในแบบเมืองเก่าเพื่อสร้างบรรยากาศในสอดคล้องกับสถานที่ แต่ด้วยยังขาดการอนุมัติแบบจากทางภาครัฐจึงยังไม่มีรูปแบบที่เหมือนกันในทุกหลังคาเรือน แต่ก็มีแนวทางไปในแบบแผนเมืองเก่าเหมือนกัน”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 2566)

12.5 การส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานของรัฐ มุ่งการทำงานทุกภาคส่วนทั้งองค์กรส่วนท้องถิ่น และประชาชนเพื่อเป็นการปรับปรุง และรักษาทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่ให้ยังคงรูปแบบและวัสดุเดิมไว้ อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยและสอดคล้องกับสถานที่แต่ละบริเวณ ซึ่งทั้งนี้การพัฒนาจำต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนร่วม แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตปัจจุบันที่เป็นอยู่ ความรู้ ความเข้าใจในการบูรณะ และการประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์ สร้างร่วมมือกัน ระหว่างหน่วยงานของภาครัฐ และประชาชนจึงเป็นประเด็นสำคัญ โดยภาครัฐจะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนให้มากขึ้น และมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งในชุมชน เช่น การจัดประชุมเพื่อชี้แจงกับผู้นำชุมชน การจัดให้ชุมชนได้เสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานกับทุกภาคส่วน และให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์ ดังการสนทนาว่า

“ทางส่วนงานเทศบาลจังหวัด สำนักวัฒนธรรมจังหวัด และในอีกหลายหน่วยงานภาครัฐเองได้มีการเรียนประชุมความคิดเห็นร่วมกันเพื่อการพัฒนาแผนแม่บท และพัฒนาแผนพัฒนาเมืองเก่า โดยได้มีการจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน รวมถึงหามติร่วมในการดำเนินการพัฒนาในพื้นที่ย่านเมืองเก่า มีการเสนอแนวทางแก่ชุมชน ร่วมถือประกาศขอความร่วมมือในการทดลองแนวทางการพัฒนา อาทิ ทดลองเส้นทางเดินรถทางเดียวภายในชุมชนย่านเมืองเก่า เป็นต้น”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2566)

“ชุมชนได้มีการจัดประชุมเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนโดยคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในแบบผู้ดำเนินกิจกรรม การเข้ามาตั้งร้านจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ ภายในงาน ตลอดจนเข้ามาท่องเที่ยวภายในงานเพื่อเป็นการให้ทุก ๆ คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการรับรู้การพัฒนา รวมถึงมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในลำดับต่อไป”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2566)

1.3 แนวทางการพัฒนาการพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่า 7 แนวทาง คือ

1.3.1 การมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น การประชาสัมพันธ์เรียนเชิญเข้าประชุมรับฟังแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนา การรับฟังประชาคมจากทุกภาคส่วน การเชิญชวนให้มีการเสนอแนะ เสนอมุมมองความต้องการของชุมชนฯ เป็นต้น

1.3.2 การสร้างจิตสำนึก ส่งเสริม ให้ความรู้เพื่อชี้ให้ทราบถึงคุณค่า ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของพื้นที่เพื่อสร้างจิตสำนึกในการเห็นคุณค่า เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรภายในท้องถิ่น

1.3.3 การอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน ผ่านการจัดตั้งแกนนำ จัดตั้งกลุ่มลูกหว้าสืบสร้างวัฒนธรรม และจัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์รุ่นเยาว์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมเกิดกลุ่มอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์และ สานต่อการพัฒนาในทุกช่วงวัย

1.3.4 การส่งเสริมคุณภาพชีวิต การจัดการท่องเที่ยวเพื่อต่อให้เกิดรายได้โดยตรงแก่คนในชุมชน รวมถึงเป็นการกระจายรายได้ และสร้างอาชีพในวงกว้าง สร้างธุรกิจรูปแบบใหม่โดยคนรุ่นใหม่ เพิ่มอัตราการคืนถิ่นของคนรุ่นใหม่ซึ่งถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในเกิดแก่คนในพื้นที่

1.3.5 การป้องกันภัยคุกคาม การพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าจะมีส่วนช่วยในการป้องกันการคุกคามจากนายทุนภายนอก รวมถึงภัยที่จะเข้ามาทำลายทรัพยากรที่มีคุณค่าภายในชุมชน ด้วยการพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าจะส่งเสริมให้คนภายในพื้นที่เล็งเห็นคุณค่า และ ศักยภาพในการที่จะมีส่วนช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนให้ดีขึ้นได้

1.3.6 การประหยัดพลังงานและสภาพแวดล้อม ด้วยพื้นที่ชุมชนเมืองเก่า เป็นพื้นที่เขตพัฒนาเมืองเก่าประเภท 2 คือ สามารถเดินทางภายในพื้นที่ด้วยการเดินท่องเที่ยวได้ จึงถือเป็นอีกหนึ่งประเด็นการพัฒนาที่จะมีส่วนช่วยรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมด้วยการไม่ใช้รถในการขับไถ่ภายในพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำซึ่งมีส่วนในการรักษาสภาพแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

1.3.7 การดูแลและบำรุงรักษา อาคาร และสาธารณูปการ การดูแลรักษา อาคารสถานที่ที่ได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน อาทิ สำนักเทศบาลจังหวัด กรมศิลปากร และมหาวิทยาลัย ต่าง ๆ รวมถึงคนในชุมชนที่ได้เข้ามามีส่วนในการดูแลรักษา ทั้งที่เพื่อเป็นการดูแลรักษา และอนุรักษ์ได้ซึ่งทรัพยากรอันมีคุณค่าภายในชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนารูปแบบในการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี พบว่า

2.1 ความสำคัญและการเสริมสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่เมืองเก่าทั้ง 3 พื้นที่ มีทั้งในส่วนที่คล้ายกัน อาทิ ความพร้อมด้านทุนทางทรัพยากร ความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ความต้องการของชุมชนที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ กรอบแผนการพัฒนา ยุทธการพัฒนารวมถึงเป้าหมายในการพัฒนา เป็นต้น และมีทั้งในส่วนที่แตกต่าง อาทิ บริบทพื้นที่ ความเข้มแข็งของชุมชน ความพร้อมของคนในชุมชน วิสัยทัศน์ผู้นำแนวทางกิจกรรม แผนการดำเนินการพัฒนา ทั้งนี้จากการวิเคราะห์จะเห็นว่า พื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต และ พื้นที่เมืองเก่าน่านนั้นถือได้ว่าประสบความสำเร็จในการพัฒนามากกว่าจังหวัดเพชรบุรี ที่ในปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการดำเนินการเพื่อการพัฒนา จากการศึกษาและสังเคราะห์พบว่าในส่วนของความเข้มแข็งในการดำเนินการพัฒนาซึ่งในส่วนจากกรณีศึกษาของพื้นที่เมืองเก่าน่าน ได้ถือเป็นพื้นที่ต้นแบบที่สะท้อนให้เห็นเด่นชัดผ่านมุมมองจากการสัมภาษณ์ผู้นำทางภาครัฐที่มีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก โดยภาครัฐจะมีการประชุมกันเสมอในทุก ๆ หน่วยงาน ทำให้จังหวัดน่านได้พัฒนากลายเป็นจังหวัดที่มีความเติบโตด้านธุรกิจอย่างรวดเร็ว รวมถึงแผนเมืองบพได้รับการอนุมัติเห็นชอบโดย ครม. เป็นจังหวัดแรกของประเทศไทย และในส่วนของพื้นที่เมืองเก่าจังหวัดภูเก็ต ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งอย่างเป็นรูปธรรมทั้งทางภาครัฐที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการมองภาพรวมในวงกว้างในการขยายรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพื้นที่ทางธุรกิจการท่องเที่ยว โยกย้ายกลุ่มประชากรนักท่องเที่ยวให้เกิดความทั่วถึงเพราะลดปัญหาความแออัดภายในพื้นที่ท่องเที่ยวหลัก กระจายรายได้อย่างทั่วถึงแก่คนภายในจังหวัดและบริเวณจังหวัดใกล้เคียงทำให้ในปัจจุบันพื้นที่ท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าเป็นที่รู้จัก และสามารถเพิ่มรายได้ให้แก่คนในชุมชน ธุรกิจภายในพื้นที่ ตลอดจนธุรกิจทางอ้อม อาทิ เพิ่มยอดเที่ยวบิน ธุรกิจขนส่งได้เป็นอย่างมาก ต่อมาในส่วนภาคเอกชนที่ให้การสนับสนุนต่อแนวทางนโยบายที่ทางภาครัฐกำหนด พร้อมทั้งในการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณ และบุคลากร และสุดท้ายความเข้มแข็งของชุมชนที่เป็นลักษณะที่โดดเด่นเป็นอย่างมาก โดยในพื้นที่ดังกล่าวนี้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการทุกอย่างด้วยตัวเอง โดยเริ่มต้นจากการมีจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก ความเข้มแข็งนี้มีผลทำให้ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนจำเป็นที่จะต้องยึดถือชุมชนเป็นสำคัญในการตัดสินใจเพื่อการพัฒนาชุมชนย่านเมืองเก่า

2.2 บทเรียนและแนวทางการปฏิบัติที่ดีที่ได้จากพื้นที่ต้นแบบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรม “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี จากการการสังเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่ย่านเมืองเก่าเพื่อการท่องเที่ยวพบว่าประเด็นที่เป็นบทเรียน ดังนี้

2.2.1 การรู้ถึงศักยภาพที่มี มุ่งรักษาและพัฒนาศักยภาพในทุกรูปแบบ อาทิ ในเรื่องของศักยภาพคน ทั้งในส่วนของผู้นำและคนในชุมชนควรได้รับส่งเสริมด้านความรู้เพื่อการพัฒนาในทุกมิติอันจะนำมาซึ่งความความรู้ ความเข้าใจ เกิดวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างครอบคลุมในทุกมิติ รวมทั้งเล็งเห็นคุณค่า และการคงไว้ซึ่งการอนุรักษ์ทรัพยากรภายในชุมชน

2.2.2 ให้ความสำคัญกับความต้องการของคนในชุมชน การพัฒนาที่ดีควรส่งผลตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้โดยตรง ฉะนั้นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานที่มุ่งตอบโจทย์ความต้องการที่คนในชุมชนอยากได้รับ หรือ อยากเห็นเกิดขึ้นจึงถือเป็นการพัฒนาที่ตอบโจทย์ เกิดเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง ซึ่งจะมีผลให้ระยะยาวสนับสนุนให้เกิดเป็นความยั่งยืนแก่การพัฒนา

2.2.3 มุ่งส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน ด้วยการแลกเปลี่ยนจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ทั้งในส่วนของ การแลกเปลี่ยนจะทำให้เกิดการนำเอาความรู้ในหลายศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ รวมถึงได้มีข้อมูลความรู้ใหม่ แนวคิดใหม่ ๆ ที่จะได้ติดตัวกลับไปทั้งในวงของชุมชน และเหล่านักท่องเที่ยวเอง

2.2.4 นำเทคนิคด้านต่าง ๆ การพัฒนาให้ประสบความสำเร็จนี้อาจเป็นไปได้ยากหากขาดเทคนิคเข้ามาช่วย อาทิ เทคนิคด้านการประชาสัมพันธ์ เทคนิคการจัดกิจกรรมที่จำเป็นที่จะต้องอาศัยการศึกษากลุ่มเป้าหมายเพื่อคิดค้นรูปแบบกิจกรรมให้ตอบสนองต่อไลฟ์สไตล์ตรงกับช่วงวัย และความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยเทคนิคต่าง ๆ เข้ามาช่วยเพื่อให้เกิดเป็นความน่าสนใจ

2.2.5 ส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และการพัฒนาต่อยอดทุนวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมความยั่งยืน ด้วยการพัฒนาที่จะดำเนินไปสู่ความยั่งยืนได้นั้น ความรู้ความเข้าใจถึงแก่นทุน และเข้าใจถึงเป้าหมายการพัฒนานั้นถือเป็นสิ่งที่สำคัญ หากการพัฒนาที่ปราศจากความรู้ก็อาจทำให้เกิดเป็นปัญหา อาทิ การถูกกลืนกลายจากความเป็นแก่นทุน หรือเป็นการลดทุนค่าทุนที่มีอยู่ การจะรักษาให้ทุนต่าง ๆ ยังคงอยู่ได้บนการรักษาไว้ซึ่งแก่นทางคุณค่านั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้เพื่อการพัฒนา และปรับเปลี่ยนได้อย่างรู้เท่าทัน

2.2.6 สร้างจุดดึงดูดผ่านการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมที่ตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย นักท่องเที่ยว รวมถึงในนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรทุนและสิ่งแวดล้อม

2.2.7 ใส่ใจสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจะได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความยั่งยืนซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นเกณฑ์หลักที่ควรที่จะนำมาเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการเป็นแนวทางเพื่อพัฒนา ด้วยการพัฒนาที่มีเป้าหมายด้วยความยั่งยืนนั้นอาจไม่สามารถทำได้ด้วยคนในชุมชน หรือ ภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วม และ ร่วมสร้างสำนึกรักษ์ร่วมกันก็จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดเป็นความยั่งยืนได้ อาทิ กิจกรรมเก็บขยะแลกบัตรกำนัลเพื่อให้เข้าชมภายในพื้นที่ หรือ ร่วมบริจาคเพื่อจิตสาธารณะให้การเข้ามามีส่วนส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพการณ์และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การจัดการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรียังคงประสบปัญหาที่สำคัญคือขาดมาตรการกลไกชี้แนะแนวทางการพัฒนา และรูปแบบการอนุรักษ์ที่เหมาะสมจำเป็นที่จะต้องมีความแนวทางในการพัฒนาสอดคล้องกับ นรินทร์ สังข์รักษ์ และคณะ ที่ได้ศึกษา “เสน่ห์เมือง

เพชร” เสน่ห์เมืองเพชร : การถ่ายทอดนวัตกรรม *Storytelling* และเทคโนโลยีสื่อ *Application* ให้กับคนรุ่นใหม่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบ *Self-Drive* ในยุควิถีใหม่พบว่าวัฒนธรรมอันเป็นเสน่ห์ที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรี ควรได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากทุกหน่วยงาน ทุกฝ่ายที่รับผิดชอบ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพและความพร้อมอันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (นรินทร์ สังข์รักษ์ และคณะ, 2564) สอดคล้องกับ Moayerian, N., et al. ที่ได้ศึกษาการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชน: สำรวจความเชื่อมโยงระหว่างการสร้างงานศิลปะร่วมกับการสร้างขีดความสามารถ และการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า การเพิ่มศักยภาพนี้จะเป็นเครื่องมือที่สามารถเพิ่มขีดความสามารถ และ สร้างความยั่งยืนของการท่องเที่ยวได้จากการเพิ่มการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญและการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวนี้จะเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดเป็นความยั่งยืน (Moayerian, N., et al, 2022) สอดคล้องกับศักดิ์ชัย เศรษฐ์อนวัช และคณะ งานวิจัยเรื่องการสังเคราะห์การเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งการท่องเที่ยวชุมชนภาคตะวันออก พบว่าความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีส่วนช่วยพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนที่ได้มาตรฐานเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ และความเข้มแข็งการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างยั่งยืน สามารถอธิบายได้ว่าสภาพการณ์และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี นั้นปัจจุบันอาจยังขาดมาตรการกลไกชี้แนะแนวทางการพัฒนา และรูปแบบการอนุรักษ์ที่เหมาะสมแต่หากทุกภาคส่วนนั้นหันมาให้ความสนใจ เข้ามามีส่วนร่วมมีกันพัฒนาก็จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นไปสู่ความยั่งยืนจากการพัฒนาสอดคล้องกับสภาพการณ์และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี (ศักดิ์ชัย เศรษฐ์อนวัช และคณะ, 2557)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พัฒนารูปแบบในการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี พบว่า พื้นที่เมืองเก่าถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านทุนทางทรัพยากร รวมถึงมีความต้องการของชุมชนที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ แต่การพัฒนานั้นยังคงจำเป็นที่จะต้องนำเอาแนวทางการพัฒนาในลักษณะต่าง ๆ เข้ามามีส่วนส่งเสริมเพื่อให้เกิดการพัฒนา โดยเฉพาะด้านความสร้างสรรค์ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา สอดคล้องกับ Buaban, M. ที่พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถเป็นเครื่องมือในการยกระดับท้องถิ่นได้ เพราะรูปแบบการท่องเที่ยวสามารถสร้างความแตกต่างให้กับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานโดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการการท่องเที่ยวได้ (Buaban, M., 2016) สอดคล้องกับ ภัยมณี แก้วสง่า และนิศาชล จำนงศรี ที่เสนอในลักษณะที่สอดคล้องว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการเปิดโอกาส และสร้างทางเลือกด้านการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวรวมถึงสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวให้สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมบนการเล็งเห็นถึงทุนที่ตนเองมีอยู่ (ภัยมณี แก้วสง่า และนิศาชล จำนงศรี, 2012) สอดคล้องกับสุปวีร์ รสรื่น ที่พบว่าการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือยุทธวิธีที่สำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการจัดการหลากหลายขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งการนำทรัพยากรต้นทุนทางวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มีอยู่เดิมในพื้นที่มาปรับใช้ถือเป็นการพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม และสร้างผลกระทบด้านบวกต่อการพัฒนาในระดับประเทศ สามารถอธิบายได้ว่าการพัฒนารูปแบบในการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี สามารถพัฒนาไปสู่ความสร้างสรรค์ได้ด้วยมีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่ทั้งนี้การพัฒนาจำเป็นที่จะต้องอาศัยเครื่องมือต่าง ๆ เข้ามามีส่วนช่วยส่งเสริมเพื่อให้เกิดเป็นการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้การมีส่วนร่วมการทั้งชุมชน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนในทุก ๆ ภาคส่วนเพื่อให้เกิดการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี (สุปวีร์ รสรื่น, 2564)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสภาพการณ์และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรีสะท้อนให้เห็นได้ว่าพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีต้นทุนทางทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิ่งที่เป็นในการพัฒนา คือ การมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นโดยการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจากการคิด ออกแบบการดำเนินการ ลงมือทำ และแก้ไขปัญหาาร่วมกันภายในพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน และในส่วนของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนย่านเมืองเก่าจังหวัดเพชรบุรีถือเป็นกลไกส่งเสริมคุณค่าทุนทางสังคมให้ยั่งยืน สามารถอธิบายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี มีความสอดคล้องกับแนวคิดคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐานว่าเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยว และการส่งเสริมคุณภาพ เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันการท่องเที่ยวไทยเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และเป็นการบริการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาปัจจัยเอื้อให้เกิดการพัฒนาผ่านเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ จากการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือยุทธวิธีที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนผ่านการจัดการที่เหมาะสมในพื้นที่ที่จะเป็นตัวช่วยในการอนุรักษ์ฟื้นฟู รวมถึงเพิ่มพูนมูลค่าเพื่อให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ประชาชนมีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยการนำความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ ๆ จากการศึกษาข้างต้นจะเป็นแนวทางในการศึกษาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐานและมีต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกันต่อไป และมีข้อเสนอแนะดังนี้

- 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการท่องเที่ยว ควรกำหนดกฎเกณฑ์ ข้อบังคับให้เป็นที่ยอมรับ และ ข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชนย่านเมืองเก่า รวมถึงหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจน 1.2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยว ควรมีการกำหนดนโยบายในการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม รวมถึงกิจกรรมในการพัฒนาคนในชุมชนในด้านการส่งเสริมให้ความรู้ด้านการพัฒนา การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 2.1) ควรเน้นการจัดกิจกรรมที่มีการลงมือปฏิบัติจริง เสริมสร้างประสบการณ์ตรงให้คนในชุมชน รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวได้ลงมือทำและแก้ปัญหาด้วยตนเอง 2.2) เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้นจำเป็นต้องทำจุดเด่น เรื่องเล่า และการมีส่วนร่วมโดยชุมชนเข้ามาเป็นจุดสำคัญในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าจังหวัดเพชรบุรี 2.3) เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้น ผู้ที่มีส่วนในการจัดการท่องเที่ยวควรเน้นการสร้างทักษะชีวิต ความรู้ในการบริการเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถสร้างอาชีพที่เหมาะสมกับคนในชุมชน เหมาะสมกับคนในพื้นที่ และเป็นไปได้ สอดรับกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ 2.4) การจัดการท่องเที่ยวควรเน้นการตื่นตัวและตระหนักรู้ในการเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตในอนาคต และปรับตัวให้เท่าทันกับสังคมใหม่ รวมถึงการสร้างสำนึกรักบ้านเกิด และถิ่นฐานของตนเอง และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 3.1) ควรมีการขยายผลการวิจัยการจัดกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมย่านเมืองเก่า จังหวัดเพชรบุรี เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไปในชุมชนย่านเมืองเก่าอื่น ๆ 3.2) ควรมีการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันในทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนต่าง ๆ ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ 3.3) ควรมีการศึกษาทักษะการประชาสัมพันธ์ โฆษณา ที่เหมาะสม และส่งเสริมประสบการณ์ทักษะผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวในเกิดทั้งกับคนในชุมชน และ กลุ่มนักท่องเที่ยวตามความต้องการ 3.4) ควรมีการปลูกฝังความรับผิดชอบผ่านการเล็งเห็นคุณค่า เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการอนุรักษ์อันนำมาซึ่งความยั่งยืนของทรัพยากรในพื้นที่ชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). การประชุมสมัชชาBCGโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี. (2565). การท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. (2564). แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี: งานพัฒนายุทธศาสตร์.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- นรินทร์ สังข์รักษ์ และคณะ. (2564). เสน่ห์เมืองเพชร : การถ่ายทอดนวัตกรรม Storytelling และเทคโนโลยีสื่อ Application ให้กับคนรุ่นใหม่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบ Self-Drive ในยุควิถีใหม่. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- นาหวาดิ เจือจันทร์ และคณะ. (2555). ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ: กรณีศึกษา ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. Research and Development Journal, Loei Rajabhat University, 7(22), 97-108.
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1. (9 กรกฎาคม 2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี. (นริศรา กรุดนา, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2. (9 กรกฎาคม 2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี. (นริศรา กรุดนา, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3. (9 กรกฎาคม 2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี. (นริศรา กรุดนา, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4. (9 กรกฎาคม 2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี. (นริศรา กรุดนา, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5. (9 กรกฎาคม 2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี. (นริศรา กรุดนา, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6. (9 กรกฎาคม 2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี. (นริศรา กรุดนา, ผู้สัมภาษณ์)
- ภัยมณี แก้วสง่า และนิศาชล จันทศรี. (2012). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: ทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวไทย. Suranaree Journal of Social Science, 6(1), 91-109.
- วิริยะ สว่างโชติ. (2561). อุตสาหกรรมกับเศรษฐกิจทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- ศักดิ์ชัย เศรษฐ์อนวัช และคณะ. (2557). การสังเคราะห์การสร้างเสริมศักยภาพและความเข้มแข็งการท่องเที่ยวชุมชนภาคตะวันออก. ใน รายงานการวิจัย. คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ศูนย์วิจัยชุมชนเมืองเก่าเพชรบุรี. (2565). โครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยชุมชนเมืองเพชรบุรี. เพชรบุรี: ศูนย์วิจัยชุมชนเมืองเก่าเพชรบุรี.
- สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়กรัฐมนตรี. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานয়กรัฐมนตรี.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี. (2564). โครงการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เพชรบุรี: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). (2564). วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. ปทุมธานี: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติสำนักงาน.
- สุปวีร์ รศรีน. (2564). การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน อย่างยั่งยืน. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 11(1), 75-92.
- Arcos-Pumarola et al. (2023). The use of intangible heritage and creative industries as a tourism asset in the UNESCO creative cities network. *Heliyon*, 9(1), e13106.
- Buaban, M. (2016). Community-based creative tourism management to enhance local sustainable development in Kanchanaburi Province, Thailand. In thesis for the degree of Doctor of Philosophy in Management Studies. University of Exeter (United Kingdom).
- Moayerian, N., et al. (2022). Community cultural development: Exploring the connections between collective art making, capacity building and sustainable community-based tourism. *Annals of Tourism Research*, 93(2022), 103355.

การออกแบบและพัฒนาแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่า
ถ่านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา จังหวัดชลบุรี*
BRAND DESIGN AND DEVELOPMENT FOR IDENTITY AND VALUE CREATION
FOR BIOMASS CHARCOAL BRIQUETTE OF NONG LENG PATTANA ENTERPRISE,
CHONBURI PROVINCE

น้ำฝน ใจดี*, ยิงยศ จิตจักร, กฤตยชล ทองธรรมสถิต

Namphone Chaidee*, Yingyot Jitjack, Kittayachon Tongtammasatit

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ชลบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Science, Rajamangala University of Technology Tawan-ok, Chonburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: namphone_ch@rmutto.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาในการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ 2) ออกแบบและพัฒนาแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าถ่านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา จังหวัดชลบุรี และ 3) ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัย ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม โดยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึก เลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน ได้แก่ ผู้แทนชุมชน ผู้ที่มีรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน นักวิชาการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และเชิงปริมาณใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม ประชากร จำนวน 50 คน ผลการวิจัยพบว่า ตลาดถ่านอัดแท่งมีความอิ่มตัวสูง มีหลายยี่ห้อที่นำเสนอผลิตภัณฑ์ที่คล้ายกัน ทำให้ขาดความแตกต่าง ผู้บริโภคมีความอ่อนไหวต่อราคา และไม่ทราบถึงประโยชน์และความแตกต่างของถ่านอัดแท่ง ทำให้ยากที่จะสื่อสารคุณลักษณะเฉพาะได้ รวมทั้งช่องทางการจัดจำหน่ายที่จำกัด ส่งผลต่อการเข้าถึงของแบรนด์ การออกแบบแบรนด์ พบว่า ชื่อแบรนด์ “คนทำถ่าน” สื่อถึงคนในชุมชนที่มีอาชีพหลักเป็นคนเผาถ่านแต่ดั้งเดิม มีความชำนาญในการเผาถ่าน ตราสัญลักษณ์ให้รูปถ่านอยู่ตรงสระอ่ำ ด้านล่างมีรูปคนประสานกันเป็นหนึ่งเดียว สื่อถึงผลิตภัณฑ์ชุมชน และมีลักษณะเหมือนกับเตาเผาถ่าน ใช้ไม้เอกเป็นรูปคล้ายใบไม้ สื่อถึงผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาแบรนด์ควรดำเนินการตามแนวคิด 3i Model เรื่อง อัตลักษณ์ ภาพลักษณ์ และคุณค่าที่แท้จริงของแบรนด์ ผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้สนใจ พบว่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง เพิ่มศักยภาพการแข่งขันของผู้ประกอบการตลอดจนสร้างรายได้และเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ: ออกแบบและพัฒนา, แบรนด์, อัตลักษณ์, คุณค่าผลิตภัณฑ์, ถ่านชีวมวลอัดแท่ง

Abstract

This research article was aimed: 1) to study conditions and problems in brand design and development, 2) to design and develop branding to create identity and create value to biomass charcoal briquette of Nong Leng Pattana enterprise in Chonburi province, and 3) to transfer the knowledge obtained from the research results using a mixed research model. An in-depth

personal interview was used as qualitative research tool. The 25 main informants were specifically selected, including community representatives, those who have income from community products, academics and related agencies. For quantitative analysis, a questionnaire was used to collect the data from population of 50 people. Key informants included community committee representatives, people and those who have income from selling community products, academics, agencies related to community product policy formulation in Thailand and people in the community. The results were as follow: the charcoal briquettes market was highly saturated. There were many brands that offered similar products. This led to a lack of product differentiation. Moreover, consumers were price sensitive. Many consumers were still unaware of the benefits and differences between different types of biomass charcoal briquettes. This made it difficult for brands to communicate specific features effectively. Limited distribution channels affected brand reach. The study of brand design showed that the brand name of the product is “Charcoal Man”. The phrase means people in the community whose main occupation is traditional charcoal burning and they are proficient in burning charcoal. The logo was designed in a Thai word with the image of charcoal was used instead of a Thai vowel ‘Sara-um’ and below was a picture of people joined together as one expressing community products. The logo was also designed to look like a charcoal kiln and a leaf-like shape was used instead of a Thai vowel ‘Mai-ek’ expressing the identity of the product that is environmentally friendly. As for the branding guidelines, it should be proceeded according to the concept of 3i Model including brand identity, brand image, and brand integrity. In addition, the results of transferring knowledge from research to community enterprises and interested parties found that they could actually be practically increased the competitiveness of entrepreneurs, and it could generate income and add value to products, as well.

Keywords: Design and Development, Brand, Identity, Product Value, Biomass Charcoal Briquette

บทนำ

ปัจจุบันภาครัฐมีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) และนโยบายประเทศไทย 4.0 ที่มุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนให้สามารถพึ่งตนเอง เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ยกย่องสินค้าและบริการของชุมชนให้มีศักยภาพ สร้างมูลค่าเพิ่มและโอกาสในการเข้าถึงช่องทางการตลาด ซึ่งจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในระยะยาว

การสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมสร้างรายได้ด้วยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันและเป็นที่ต้องการของตลาด โดยการศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อนำจุดเด่นมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน สร้างรายได้ให้กับชุมชนมากยิ่งขึ้น

วิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา ตำบลหนองขาม อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแต่ดั้งเดิม ได้ทดลองเพาะถั่วงอกสำหรับใช้ในชุมชน และจำหน่ายทั่วไป มีการต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ถั่วงอกมวนอัดแท่งที่ได้จากเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถสร้าง

พลังงานทดแทน และสามารถนำไปใช้ในครัวเรือนได้ ทั้งนี้ยังเป็นการลดการใช้ไม้ หรือฟืน ในการหุงต้มของชุมชน และยังเป็นการเพิ่มรายได้แก่ชุมชนได้อีกทางหนึ่ง ปัจจุบันประสบปัญหาขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาแบรนด์ให้มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวหรือมีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่น ที่จะทำให้แบรนด์มีความแตกต่างจากคู่แข่งในสายตาของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ขาดแบรนด์ที่สามารถสร้างการจดจำแก่ผู้บริโภค และผลิตภัณฑ์ยังไม่มีจุดขายที่โดดเด่น รวมทั้งภาพลักษณ์ที่ดีในตลาด

การออกแบบและพัฒนาแบรนด์ถ่านชีวมวลอัดแท่งเป็นส่วนสำคัญอย่างมากสำหรับการพัฒนาระบบการผลิตถ่านชีวมวลอัดแท่งต้นแบบแบบครบวงจร เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและรักษาสิ่งแวดล้อมในจังหวัดชลบุรี โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาขีดความสามารถของคนในชุมชนให้สามารถจัดการตนเอง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนให้มีความเข้มแข็งผ่านการบูรณาการ ฟื้นฟู และอนุรักษ์อัตลักษณ์ที่โดดเด่นจนเกิดเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และได้ผลตอบแทนคืนสู่ชุมชนและสังคม

การออกแบบและพัฒนาแบรนด์สำคัญต่อธุรกิจยุคผู้บริโภคเป็นใหญ่มาก เพราะ แบรนด์เป็นสิ่งที่สร้างให้สินค้ามีความแตกต่างจากคู่แข่ง (Kotler, P., 2003) คือสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรม (ชื่อสินค้าตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ ฯลฯ) และนามธรรม (คุณค่าในใจผู้บริโภคที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับสินค้าหรือบริการ) ที่บ่งบอกความเป็นสินค้าหรือบริการที่แตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่นๆ เป็นการสร้างความคุณค่าในสายตาผู้บริโภค (Mootee, I., 2013) การที่สินค้าหรือบริการมีแบรนด์ที่แข็งแกร่ง ช่วยเสริมสร้างให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันได้ (Temporal, P., 2002); (Kotler, P., 2003) ดังนั้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการออกแบบและพัฒนาแบรนด์จึงมีความสำคัญต่อผู้ผลิตทุกระดับรวมทั้งผู้ผลิตในระดับชุมชน

ปัญหาการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ของกลุ่มผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ส่งผลให้เกิดแนวโน้มจะไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างแบรนด์ ได้แก่ ชื่อสินค้า ตราสินค้าไม่เป็นที่จดจำเนื่องจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการตั้งชื่อสินค้า การออกแบบตราสินค้าและแบรนด์ จึงมักใช้ชื่อกลุ่มชุมชนมาตั้งเป็นชื่อสินค้าหรือใช้ชื่อประธานกลุ่มเป็นชื่อสินค้า ทำให้ยากแก่การจดจำและชื่อสินค้าไม่สอดคล้องกับสินค้าที่ผลิต การขาดอัตลักษณ์ของแบรนด์ ตราสัญลักษณ์มีรายละเอียดมากจดจำยากและมีข้อจำกัดต่อการนำไปประยุกต์ใช้กับสื่อต่าง ๆ การสื่อสารแบรนด์ผ่านสื่อต่าง ๆ ไม่มีความคงเส้นคงวา ขาดการตอกย้ำเพื่อสร้างการจดจำให้แก่ผู้บริโภคจึงทำให้แบรนด์ไม่เป็นที่รู้จักและจดจำได้ในระยะยาว จึงไม่เอื้อต่อการจัดจำหน่ายและขยายตลาดสู่ตลาดมวลชนและแข่งขัน ขาดการวางแผนและพัฒนาแบรนด์อย่างเป็นระบบ ผู้ประกอบการในชุมชนจึงเป็นได้เพียงผู้รับจ้างผลิตและจำหน่ายได้เฉพาะในวงแคบหรือท้องถิ่นของตนเองเท่านั้น (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์, 2564)

แนวคิดและวิธีการทำการตลาดรูปแบบใหม่ที่มีลูกค้าในฐานะมนุษย์อย่างสมบูรณ์แบบ และมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง คือการสร้างแบรนด์ตามแนวคิด 3i Model (3i Model of brand development) ซึ่งเป็นกลยุทธ์การสร้างแบรนด์ ที่มุ่งเน้นในเรื่องของจิตใจผู้บริโภค โดยแนวคิด 3i Model ประกอบด้วย 1) อัตลักษณ์ของแบรนด์ มุ่งเน้นการสร้างจุดยืนในใจของลูกค้า โดยการให้เหตุผลว่าตราสินค้านั้น ๆ ดีอย่างไรหรือ แตกต่างจากสินค้าอื่นอย่างไร 2) ภาพลักษณ์ของแบรนด์ มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ให้แก่ลูกค้าทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียงและการสัมผัส เพื่อให้ลูกค้าเกิดการรับรู้ เช่น การใช้โลโก้ ใช้กลิ่น เป็นต้น 3) คุณค่าแท้จริงของแบรนด์ มุ่งเน้นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตราสินค้า ซึ่งการสร้างแบรนด์ตามแนวคิด 3i Model ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า หรือการตัดสินใจเลือกใช้บริการ (Kotler, P. et al., 2010)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยการออกแบบและพัฒนาแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าถ่านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา จังหวัดชลบุรี เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน (Base-line Data) ในการนำองค์ความรู้ทางด้านวิชาชีพและเทคโนโลยีที่หลากหลายไปพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยเฉพาะในวิสาหกิจชุมชนที่มีการออกแบบเตาเผาถ่านชีวมวลอัดแท่ง ให้มีประสิทธิภาพ ลด

การปล่อยมลพิษ ทดแทนแบบเก่าที่มีการใช้กันทั่วไป เพื่อจำหน่ายในพื้นที่จังหวัดชลบุรี การส่งเสริมและเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ การออกแบบและพัฒนาแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าด้านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองเลงพัฒนา จังหวัดชลบุรี ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ทำให้คนจดจำ เพื่อดึงดูดความสนใจลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย มีคุณภาพและมาตรฐานในระบบการผลิต สร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน ถือได้ว่าเป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีศักยภาพ สร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างโอกาสในการเข้าถึงช่องทางการตลาด ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน รวมถึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการสร้างให้ชุมชนมีงานทำและสร้างรายได้เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในการออกแบบและพัฒนาแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าด้านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาแนวทางการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าด้านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตด้านชีวมวลอัดแท่งในจังหวัดชลบุรีและผู้สนใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ แนวทางการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ ตลอดจนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาแบรนด์โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินผลการถ่ายทอดองค์ความรู้จากการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตด้านชีวมวลอัดแท่งในจังหวัดชลบุรีและผู้สนใจ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

โดยเน้นที่การศึกษาในลักษณะข้อมูลเรื่องเล่า (narrative research) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้รู้ที่แท้จริง (key informant) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง และเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล และกลุ่มบุคคล ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มตามวัตถุประสงค์ (Purposeful Random Sampling) โดยไม่แยกเพศหรืออายุ ตามแนวทางของ Miles, M. B. & Huberman, A. M. (Miles, M. B. & Huberman, A. M. , 1994) ส่วนการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างพิจารณาจากความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) ตามแนวทางของ Nastasi. B. K. & Schensul, S. L. (Nastasi. B. K. & Schensul, S. L., 2005) ถึงหลักการกำหนดขนาดตัวอย่างของการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีหลักการในการสัมภาษณ์ประมาณ 5-30 บุคคล โดยงานวิจัยนี้ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างไว้ จำนวน 25 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากทุกอำเภอในจังหวัดชลบุรี ทั้งหมดจำนวน 11 อำเภอ อย่างน้อยอำเภอละ 2 คน ผู้ให้การสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการชุมชน ผู้แทนชุมชน และผู้ที่มีรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงนักวิชาการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนของประเทศไทย และคนในชุมชน

การตรวจสอบคุณภาพและความเชื่อถือได้ของข้อมูล ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยสุภาค์ จันทวนิช ได้สรุปไว้ว่า หลักของการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า คือ การไม่ปักใจว่าแหล่งข้อมูลแหล่งใดแหล่งหนึ่งที่ได้มาตั้งแต่แรกเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้ แล้ว นักวิจัยจำเป็นต้องแสวงหาความเป็นไปได้ว่ายังมีแหล่งอื่นใด

อีกบ้าง มีวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยใช้วิธีการดังนี้ 1) วิธีตรวจสอบโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่ต่างกัน ออกไป (methodological triangulation) 2) วิธีตรวจสอบโดยใช้แหล่งข้อมูลที่ต่างกัน (data triangulation) ใช้วิธีการโดยเปลี่ยนแหล่งที่เป็นบุคคลเวลาหรือสถานที่ที่ให้ข้อมูล 3) วิธีตรวจสอบโดยใช้ผู้เก็บข้อมูลที่ต่างกัน (investigator triangulation) ซึ่งผู้วิจัยได้ตรวจสอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อสรุปว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แสดงว่าข้อมูลของผู้วิจัยมีความเหมาะสม (สุภางค์ จันทวานิช, 2552)

หลังจากตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลแล้ว ข้อมูลที่มีอยู่จะถูกนำมาแยกส่วนหรือจัดหมวดหมู่ตามคุณสมบัติ (properties) แล้วมาแปลความหมายของข้อมูล (interpreting data) โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและพัฒนาแบรนด์เป็นหลักในการวิเคราะห์ ทำการเชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิด ทฤษฎี โดยอาศัยการตีความ (Interpretation) แล้วกำหนดข้อเสนอแนะ กระบวนการออกแบบและพัฒนาแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าของผลิตภัณฑ์ผ่านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองเลงพัฒนา จังหวัดชลบุรี เพื่อนำเสนอต่อวิสาหกิจชุมชนผู้ให้ข้อมูล และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง พิจารณาและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีกครั้ง หลังจากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทำการสังเคราะห์โดยการรังสรรค์ข้อมูล (constructivism) ให้ครบทุกประเด็นแบบองค์รวม (holistic)

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชลบุรีและผู้สนใจ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินผลการถ่ายทอดเทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่ได้จากโครงการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตผ่านชีวมวลอัดแท่งและผู้สนใจที่เข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้ จำนวน 50 คน โดยการจัดเวทีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และถ่ายทอดเทคโนโลยีและองค์ความรู้ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชลบุรีและผู้สนใจ เน้นภาคปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะและความเข้าใจที่แท้จริง ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถทำได้จริง โดยการบรรยาย การสาธิต และการลงมือปฏิบัติ ประเมินผลหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการประเมินผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัย ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมโครงการ 2) การประเมินความพึงพอใจในการดำเนินงาน การประเมินความรู้ ความเข้าใจ และการนำความรู้ไปใช้ 3) การประเมินการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ของผู้เข้าร่วมโครงการ 4) การประเมินการคาดว่าจะมีรายได้เพิ่มขึ้น และ 5) ข้อเสนอแนะ

โดยแบบประเมินความพึงพอใจให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบด้วยวิธีการคำนวณหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พิจารณาจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่าเท่ากับ 0.86 ถือว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้อง และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

นอกจากนี้ ยังมีการสอบถามทางโทรศัพท์เพื่อติดตามและแก้ไขปัญหา การประเมินผลการนำไปผลิตขายในเชิงพาณิชย์ ในช่วงเวลา 3 เดือน และ 6 เดือน ตามไปสำรวจยังสถานที่จริงหลังการอบรม การนำไปใช้ประโยชน์ ปริมาณการขาย ราคาขาย และการยอมรับของผู้บริโภค

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าผ่านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา จังหวัดชลบุรี

ความเป็นมาการผลิตผ่านของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา ตำบลหนองขาม อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแต่ดั้งเดิม มีเศษไม้ กิ่งไม้เล็ก ๆ รวมทั้งกะลามะพร้าวจำนวนมากจากการทำการเกษตร เนื่องจากยังมี

พื้นที่ที่เป็นสวนอยู่ ชุมชนจึงมีความต้องการนำเศษวัสดุเหลือใช้ที่เป็นไม้ กิ่งไม้ กะลามะพร้าว ที่มีในชุมชนนำมาใช้ประโยชน์หรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ จึงได้ทดลองเผาถ่านสำหรับใช้ในชุมชน ทั้งนี้เริ่มแรกสำหรับใช้ในครัวเรือน หลังจากนั้นนำมาขายภายในชุมชน และจำหน่ายทั่วไป โดยถ่านที่ได้เป็นถ่านที่มีคุณภาพ มีการเผาไหม้ที่ดี ให้ความร้อนสูง สามารถนำไปต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้ โดยดำเนินการต่อยอดเป็นถ่านอัดแท่งจากเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถสร้างพลังงานทดแทน และสามารถนำไปใช้ในครัวเรือนได้ ทั้งนี้ยังเป็นการลดการใช้ไม้ หรือฟืน ในการหุงต้มของชุมชน และยังเป็นการเพิ่มรายได้แก่ชุมชนได้อีกทางหนึ่ง (มนตรี เหยียศิริ, 2564)

สภาพปัจจุบันของแบรนด์ถ่านอัดแท่ง

ผลิตภัณฑ์ถ่านชีวมวลอัดแท่ง ใช้ชื่อแบรนด์เดิม คือ คนทำถ่าน ซึ่งชื่อแบรนด์ยังไม่เป็นที่รู้จักของลูกค้า แม้ชื่อแบรนด์จะบ่งบอกถึงผลิตภัณฑ์ได้อย่างตรงไปตรงมา แต่ยังขาดการสื่อสารถึงตัวตนและบุคลิกเฉพาะของแบรนด์ รวมไปถึงอัตลักษณ์ของแบรนด์ที่โดดเด่นและแตกต่างจากถ่านที่มีอยู่ทั่วไปในท้องตลาด ส่วนตราสัญลักษณ์ คือรูปถ่านอัดแท่ง ไม่มีความโดดเด่น ไม่สามารถแปลความได้ว่าต้องการสื่ออะไรให้กับผู้บริโภค

ปัญหาในการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ถ่านอัดแท่ง

จากการศึกษาวิจัย พบว่า สภาพและปัญหาในการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ถ่านอัดแท่ง มีดังนี้

1.1 ขาดความแตกต่าง ตลาดถ่านอัดแท่งในประเทศไทยมีความอึดตัวสูง มีหลายยี่ห้อที่น่าเสนอผลิตภัณฑ์ที่คล้ายคลึงกัน ส่งผลให้ขาดความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ ทำให้ยากสำหรับแบรนด์ที่จะโดดเด่นและสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว

1.2 ความอ่อนไหวต่อราคา ผู้บริโภคมักอ่อนไหวต่อราคา ส่งผลให้แบรนด์บางแบรนด์หันมาแข่งขันกันที่ราคาเป็นหลัก ซึ่งเป็นการบั่นทอนความพยายามในการสร้างภาพลักษณ์ของแบรนด์ที่แข็งแกร่งตามคุณภาพและคุณค่าของสินค้า

1.3 การรับรู้คุณภาพ ผู้บริโภคส่วนใหญ่รับรู้เกี่ยวกับถ่านอัดแท่งในด้านผลิตภัณฑ์ที่คุณภาพต่ำ เกิดจากการมีตัวเลือกที่หลากหลายในเรื่องต้นทุนและคุณภาพต่ำที่มีอยู่ในตลาด แบรนด์ที่มุ่งวางตำแหน่งตัวเองเป็นผลิตภัณฑ์ระดับพรีเมียมหรือคุณภาพสูงกว่าต้องเผชิญกับความท้าทายในการเอาชนะการรับรู้เชิงลบนี้

1.4 ขาดความตระหนักและการศึกษา ผู้บริโภคจำนวนมากยังไม่ทราบถึงประโยชน์และความแตกต่างระหว่างถ่านอัดแท่งประเภทต่าง ๆ การขาดการรับรู้นี้ทำให้ยากสำหรับแบรนด์ที่จะสื่อสารคุณลักษณะเฉพาะหรือข้อดีอย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ช่องทางการจัดจำหน่ายที่จำกัด การจัดจำหน่ายถ่านอัดแท่งที่มีแบรนด์ มักจะจำกัดเฉพาะร้านค้าปลีกหรือสถานที่เฉพาะ การกระจายที่จำกัดนี้ส่งผลต่อการเข้าถึงของแบรนด์ ทำให้ยากต่อการได้รับการยอมรับในวงกว้างและส่วนแบ่งการตลาด

ดังนั้น ในการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ถ่านชีวมวลอัดแท่ง จึงต้องมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาอัตลักษณ์ของแบรนด์ที่แข็งแกร่ง เน้นคุณภาพ และสร้างความแตกต่างด้วยคุณลักษณะเฉพาะหรือแนวปฏิบัติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้วยความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้นของผู้บริโภคในเรื่องผลกระทบต่อระบบนิเวศจากการซื้อถ่านอัดแท่งซึ่งทำจากไม้หรือวัสดุอินทรีย์อื่น ๆ อาจถูกตรวจสอบด้านความยั่งยืนและคาร์บอนฟุตพริ้นท์ แบรนด์ที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอาจได้เปรียบในการแข่งขัน การให้ความรู้แก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับประโยชน์และความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์จะสามารถช่วยปรับเปลี่ยนการรับรู้ได้

2. การออกแบบและพัฒนาแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าถ่านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา จังหวัดชลบุรี

2.1 ความเป็นมาและคุณค่าของผลิตภัณฑ์ถ่านชีวมวลอัดแท่ง

ถ่านอัดแท่ง คือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการนำวัตถุดิบธรรมชาติ เช่น กะลามะพร้าว กะลาปาล์ม ชังข้าวโพด มาเผาจนเป็นถ่าน อาจนำมาบดเป็นผงหรือเม็ดแล้วอัดเป็นแท่งตามรูปทรงที่ต้องการ หรือนำวัตถุดิบธรรมชาติ เช่น แกลบ ชี้เลื่อย มาอัดเป็นแท่งตามรูปทรงที่ต้องการแล้วจึงนำมาเผาเป็นถ่าน ตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ถ่านอัดแท่ง มผช.238/2547 (สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม (สมอ.), 2562)

ถ่านอัดแท่ง เป็นพลังงานทางเลือกในยุคน้ำมันแพง เพื่อนำมาใช้เป็นแหล่งพลังงานความร้อนในครัวเรือนในการประกอบอาหารประเภทปิ้งย่าง โดยเฉพาะอาชีพค้าขาย คุณสมบัติของถ่านอัดแท่งได้ผ่านกระบวนการอัดความร้อนสูงและผ่านการอบที่อุณหภูมิ 80 องศาเซลเซียส เป็นระยะเวลา 72 ชั่วโมง ซึ่งจะช่วยให้ถ่านอัดแท่งมีความหนาแน่น แข็ง และทนทานกว่าถ่านธรรมดา นอกจากนี้ถ่านอัดแท่งสามารถจุดไฟติดได้ง่ายและไม่มีประกายไฟปะทุ ที่สำคัญถ้าถ่านและควันที่เกิดจากถ่านอัดแท่งจะมีน้อย ช่วยให้ผู้ใช้บริโภคเกิดความปลอดภัยต่อสุขภาพ และภาชนะที่ใช้ในการหุงต้มไม่มีคราบเขม่าดำ

จากการศึกษาวิจัย พบว่า คุณค่าของถ่านอัดแท่งมีคุณสมบัติเฉพาะตัว ซึ่งส่งผลให้ได้รับความนิยมและเป็นที่ต้องการของตลาดต่าง ๆ มีดังนี้

2.1.1 ให้ความร้อนสูง ถ่านอัดแท่งขึ้นชื่อในด้านการให้ความร้อนที่ดีมาก มีค่าความร้อนสูง ซึ่งหมายถึงการให้ความร้อนสูง จึงเหมาะสมสำหรับการปิ้งย่าง การทำบาร์บีคิว และทำอาหาร ความสามารถในการเข้าถึงอุณหภูมิสูงอย่างรวดเร็วเป็นสิ่งที่พ่อครัว ผู้ชื่นชอบการย่าง และพ่อครัวปรุงอาหารให้ความสำคัญอย่างมาก

2.1.2 เวลาเผานาน โดยทั่วไปแล้วถ่านอัดแท่งจะใช้เวลาเผานานกว่าเมื่อเทียบกับถ่านประเภทอื่น ระยะเวลาการเผาไหม้ที่ยาวนานขึ้นนี้ทำให้สามารถทำอาหารได้นานขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องเติมเชื้อเพลิงบ่อย ๆ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งเมื่อเตรียมอาหารที่ปรุงสุกช้า หรือประเภทรมควัน

2.1.3 ควันและกลิ่นน้อยที่สุด ถ่านอัดแท่งมักผลิตโดยใช้ไม้เนื้อแข็งคุณภาพสูงและสารประสานจากธรรมชาติ กระบวนการผลิตนี้ส่งผลให้มีควันและกลิ่นน้อยที่สุดในระหว่างการเผาไหม้ ควันและกลิ่นที่ลดลงช่วยให้ประสบการณ์การย่างน่าพึงพอใจยิ่งขึ้น ลดผลกระทบในด้านมลพิษทางอากาศและกลิ่นสำหรับผู้ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง

2.1.4 ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ถ่านอัดแท่งมักทำจากแหล่งวัตถุดิบจากธรรมชาติ เช่น กะลามะพร้าวหรือไม้ไผ่ วัสดุเหล่านี้ถือเป็นทางเลือกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทดแทนวิธีการผลิตถ่านแบบดั้งเดิมที่อาศัยการตัดไม้ทำลายป่าหรือทรัพยากรที่ไม่หมุนเวียน การใช้วัสดุที่ยั่งยืนดังกล่าวช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม

2.1.5 ติดไฟง่าย ถ่านอัดแท่งได้รับการออกแบบมาให้จุดไฟได้ง่าย โดยใช้เวลาและความพยายามเพียงเล็กน้อยเพื่อให้ได้อุณหภูมิการหุงต้มที่ต้องการ ปัจจัยด้านความสะดวกสบายนี้ดึงดูดทั้งพ่อครัวมืออาชีพและพ่อครัวแม่ครัวที่ให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพและความสะดวกสบายในการทำอาหาร

2.1.6 ประโยชน์ใช้สอย ถ่านอัดแท่งสามารถนำไปประกอบอาหารได้หลากหลายวิธี ทั้งย่าง ปิ้งย่าง รมควัน หรือแม้แต่เตาถ่านแบบไทยโบราณ ความสามารถรอบด้านทำให้เหมาะสำหรับการใช้งานด้านอาหารที่หลากหลาย ทำให้สามารถดึงดูดผู้บริโภคได้หลากหลายกลุ่ม

2.1.7 มรดกไทยแท้ ประเทศไทยมีประเพณีอันยาวนานในการผลิตถ่าน และถ่านอัดแท่งมักสื่อถึงความเป็นของแท้และงานฝีมือ การเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทยและมรดกการทำอาหารสามารถเพิ่มมูลค่าการรับรู้ของถ่านอัดแท่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดที่อาหารไทยได้รับการยอมรับอย่างสูง

2.1.8 คุณภาพส่งออก ถ่านอัดแท่งของไทยเป็นที่ยอมรับในด้านคุณภาพการส่งออกตามมาตรฐานและกฎระเบียบสากล ชื่อเสียงด้านคุณภาพและความน่าเชื่อถือที่สม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์

จึงสามารถสรุปได้ว่า คุณค่าของถ่านอัดแท่งของไทยขึ้นอยู่กับความต้องการและความชอบเฉพาะของผู้บริโภคเป็นสำคัญ คุณลักษณะเฉพาะ เช่น ให้ความร้อนสูง เวลาเผาไหม้นาน ควันน้อยที่สุด และความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม มีส่วนทำให้ดึงดูดใจและมูลค่าตลาดโดยรวม

2.2 การออกแบบและพัฒนาแบรนด์ถ่านชีวมวลอัดแท่ง

การออกแบบและพัฒนาแบรนด์ถ่านชีวมวลอัดแท่ง เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมสร้างรายได้ด้วยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันและเป็นที่ต้องการของตลาด โดยการศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ถ่านชีวมวลอัดแท่งในจังหวัดชลบุรี เพื่อนำอัตลักษณ์ชุมชนมาใช้ในการออกแบบและพัฒนาแบรนด์และเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์

จากการสำรวจของผู้วิจัยในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นผลสรุปจากโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาศักยภาพชีวมวลเหลือทิ้งทางการเกษตรในเขตพื้นที่จังหวัดชลบุรี พบว่า จังหวัดชลบุรีมีชีวมวลเหลือทิ้งจากการเพาะปลูกยางพารามากที่สุด แต่ยอดและใบมันสำปะหลังก็มีค่าความร้อนที่สูงเช่นกัน ดังนั้นการนำชีวมวลจากมันสำปะหลังมาใช้ประโยชน์ทางด้านความร้อนจึงเป็นแนวทางด้านการบริหารจัดการพลังงานภายในจังหวัดชลบุรี อีกทั้งเหมาะที่จะนำไปเป็นวัตถุดิบหรือส่วนผสมในการนำไปทำถ่านมากที่สุด นอกจากนี้จากโครงการวิจัย เรื่อง การออกแบบและสร้างเตาเผาถ่านชีวมวลจากเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องโดยเป็นการทำถ่านอัดแท่งจากเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรต่างๆ ที่จัดเป็นชีวมวลอีกประเภทที่จะนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อเพิ่มค่าความหนาแน่นของถ่านให้มากขึ้น และอยู่ในรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้สะดวกยิ่งขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพของถ่านปกติเพราะอาจจะมีคุณภาพไม่ดีนัก ให้มีค่าพลังงานความร้อนดียิ่งขึ้น นำไปสู่การออกแบบและพัฒนาแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าถ่านชีวมวลอัดแท่งจากเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ทำให้เกิดมูลค่าของสินค้าการจำหน่ายก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน

โดยการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ตามแนวคิด 3i Model (3i Model of brand development) ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นในเรื่องของจิตใจผู้บริโภค โดยการสร้างแบรนด์ตามแนวคิด 3i Model ประกอบด้วย 1) อัตลักษณ์ของแบรนด์ มุ่งเน้นการสร้างจุดยืนในใจของลูกค้า โดยการให้เหตุผลว่าแบรนด์นั้น คืออย่างไร หรือแตกต่างจากสินค้าอื่นอย่างไร 2) ภาพลักษณ์ของแบรนด์ มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ให้แก่ลูกค้าทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และการสัมผัส เพื่อให้ลูกค้าเกิดการรับรู้ เช่น การใช้โลโก้ ใช้กลิ่น เป็นต้น 3) คุณค่าแท้จริงของแบรนด์ มุ่งเน้นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตราสินค้า ซึ่งการสร้างแบรนด์ตามแนวคิด 3i Model ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

วิธีการได้มาซึ่งชื่อของแบรนด์ ใช้การศึกษาด้วยการจัดเวทีประชาคมกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสนอชื่อ เพื่อตั้งชื่อตราสินค้าหรือแบรนด์ถ่านชีวมวลอัดแท่ง เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2564 และวันที่ 27 ธันวาคม 2564 ณ วิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา มีผู้เข้าร่วมเวทีประชาคมกลุ่ม ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนบ้านหนองเลง ผู้บริหาร ผู้ประกอบการที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน คนในชุมชน ทีมนักวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก โดยเวทีประชาคมได้เสนอหลากหลายชื่อเพื่อคัดเลือก

2.2.1 ที่มาและการกำหนดชื่อแบรนด์ การออกแบบตราสัญลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ หรือโลโก้ ผลการศึกษาที่มาและการกำหนดชื่อแบรนด์ ได้มาจากการประชุมที่มีมติคัดเลือกด้วยเสียงเอกฉันท์ โดยยังคงใช้แบรนด์เดิม คือ คนทำถ่าน และให้กำกับชื่อภาษาอังกฤษ เพื่อความเป็นสากลในการส่งออกตลาดต่างประเทศในอนาคต ใช้คำว่า CHARCOAL BRIQUETTE และมีโลโก้หลากหลายให้ประชาคมได้คัดเลือก

วิธีการตั้งชื่อของแบรนด์ได้มาจากการเสนอชื่อและคัดเลือกจากประชาคมในชุมชน ชื่อแบรนด์ผลิตภัณฑ์ชื่อว่า “คนทำถ่าน” สื่อความหมายมาจาก คนในชุมชนที่มีอาชีพหลักเป็นคนเผาถ่านแต่ดั้งเดิม มีความชำนาญในการเผาถ่าน ออกแบบตราสัญลักษณ์ให้รูปถ่านอยู่ตรงสระอ้า ด้านล่างมีรูปคนประสานกันเป็นหนึ่งเดียว เพื่อสื่อถึงผลิตภัณฑ์ชุมชน และโลโก้ออกแบบให้มีลักษณะเหมือนกับเตาเผาถ่าน โดยใช้ไม้เอกเป็นรูปร่างคล้ายใบไม้ สื่อถึงอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ภาพลักษณ์ที่ดีของผลิตภัณฑ์ คือกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยใช้วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรต่างๆ ที่อยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นผลิตภัณฑ์ Green Product ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศชุมชนและสังคม มีตัวอักษรภาษาอังกฤษ Charcoal Briquette อยู่ด้านบน

ภาพที่ 1 ตราสัญลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ถ่านชีวมวลอัดแท่ง (ออกแบบโดยผู้วิจัย)

2.2.2 อัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ถ่านชีวมวลอัดแท่ง

จากการเสนอชื่อและคัดเลือกจากประชาคมในชุมชนและทีมวิจัย ชื่อแบรนด์ “คนทำถ่าน” สื่อความหมายมาจากคนในชุมชนมีอาชีพหลักเป็นคนเผาถ่านแต่ดั้งเดิม มีความชำนาญในการเผาถ่าน

การสร้างอัตลักษณ์และภาพลักษณ์แบรนด์ถ่านชีวมวลอัดแท่ง สู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์ ภายใต้แนวคิดเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จากการศึกษา พบว่า การสร้างอัตลักษณ์ให้ผลิตภัณฑ์มีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะสำหรับถ่านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา ที่สร้างความแตกต่างจากกลุ่มผลิตภัณฑ์ถ่านอัดแท่งอื่น ๆ คือ การสื่อสารอัตลักษณ์ เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทุกกระบวนการผลิต ตั้งแต่วัตถุดิบ คือ กิ่งและก้านยางพารา หรือเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้ผลิตภัณฑ์ Green Product ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศชุมชนและสังคม

การสร้างภาพลักษณ์ของถ่านชีวมวลอัดแท่ง พบว่า วิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา สามารถผลิตถ่านชีวมวลอัดแท่งได้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนถ่านอัดแท่ง ดังนั้น ผู้บริโภคจึงเกิดการรับรู้หรือรู้จักถ่านชีวมวลอัดแท่งมากยิ่งขึ้น ผ่านผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้รับการพัฒนาขึ้น เกิดภาพลักษณ์จดจำว่าวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา เป็นชุมชนที่มีกระบวนการผลิตถ่านชีวมวลอัดแท่งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

จะเห็นได้ว่า การออกแบบและพัฒนาแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าถ่านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา จังหวัดชลบุรี จะต้องใช้อัตลักษณ์ของแบรนด์ (Brand Identity) หลาย ๆ องค์ประกอบผสมผสานเข้าด้วยกัน เช่น ตราสัญลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ เรื่องราว สื่อโฆษณา รูปแบบการขาย การสร้างภาพลักษณ์ของแบรนด์ (Brand Image) จากคุณค่าที่แท้จริงของแบรนด์ (Brand Integrity) ที่มุ่งเน้นการ

สร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อนำไปสู่การสร้างและสื่อสารแบรนด์ เพื่อให้เกิดการรับรู้ ความสนใจ และเกิดการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในขั้นตอนสุดท้าย

ภาพที่ 2 ผลิตภัณฑ์บ้านชีวมวลอัดแท่งของวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองเลงพัฒนา (ออกแบบโดยผู้วิจัย)

3. ผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยการจัดเวทีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และถ่ายทอดเทคโนโลยีและองค์ความรู้ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตบ้านชีวมวลอัดแท่งในจังหวัดชลบุรีและผู้สนใจ ในเรื่องการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ การออกแบบตราสัญลักษณ์ วิธีการพัฒนาเป็นแบรนด์และบรรจุภัณฑ์ของบ้านชีวมวลอัดแท่งที่แสดงออกถึงตัวตนและอัตลักษณ์ ตลอดจนสอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยผลการประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้ แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้

ที่	ประเด็นความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
1	ด้านวิทยากร	4.59	0.251	มากที่สุด
2	ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.56	0.234	มากที่สุด
3	ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.54	0.782	มากที่สุด
4	ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่	4.52	0.231	มากที่สุด
	สรุปผลการประเมิน	4.55	0.375	มากที่สุด

ผลการประเมินความรู้ ความเข้าใจ และการนำความรู้ไปใช้ของผู้เข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัย แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินด้านความรู้ ความเข้าใจ และการนำความรู้ไปใช้

ที่	ประเด็นความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
1	ด้านความรู้ ความเข้าใจ	4.56	0.174	มากที่สุด
2	ด้านการนำความรู้ไปใช้	4.52	0.202	มากที่สุด
	สรุปผลการประเมิน	4.54	0.188	มากที่สุด

ผู้เข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัย มีความรู้เพิ่มขึ้นหลังเข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้ร้อยละ 20.60 แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความรู้ ความเข้าใจ เปรียบเทียบก่อนและหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้

ที่	ประเด็นความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
1	ความรู้ ความเข้าใจก่อนการถ่ายทอด	3.53	0.231	มาก
2	ความรู้ ความเข้าใจหลังการถ่ายทอด	4.56	0.253	มากที่สุด

ผลการประเมินนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ของผู้เข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากผลการวิจัย แสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความรู้ ความเข้าใจ และการนำความรู้ไปใช้

ที่	ประเด็นความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
1	สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้	4.48	0.264	มาก
2	สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดแก่ผู้อื่นได้	4.41	0.564	มาก
	สรุปผลการประเมิน	4.45	0.414	มาก

ผลการประเมินการคาดว่าจะมีรายได้เพิ่มขึ้น ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ แสดงความคิดเห็นว่าคาดว่าจะมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ควรจัดโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งผู้สนใจให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการออกแบบและพัฒนาแบรนด์เพื่อสร้างอัตลักษณ์ และเพิ่มคุณค่าถ่านชีวมวลอัดแท่ง อันเป็นการสร้างแบรนด์ให้ดึงดูดความสนใจจากลูกค้า ขยายการรับรู้ในเรื่องภาพลักษณ์ของแบรนด์ที่ชัดเจน และวิสาหกิจชุมชนสามารถนำไปออกแบบและพัฒนาแบรนด์ได้จริง ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ตลอดจนสามารถสร้างรายได้ให้วิสาหกิจชุมชนในระยะยาว

อภิปรายผล

ผลการศึกษาสภาพและปัญหาในการสร้างแบรนด์ ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ พบว่า ตลาดถ่านอัดแท่งมีความอึดตัวสูง มีหลายยี่ห้อที่นำเสนอผลิตภัณฑ์ที่คล้ายกัน ทำให้ขาดความแตกต่าง ผู้บริโภคมีความอ่อนไหวต่อราคา และยังไม่ทราบถึงประโยชน์และความแตกต่างของถ่านอัดแท่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ Keller, K. L. ที่ให้ความสำคัญกับความรู้ในแบรนด์ของผู้บริโภคที่มาจากการตอบสนองต่อกิจกรรมทางการตลาด ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และประสบการณ์ในอดีตของผู้บริโภคและความแตกต่างของแต่ละแบรนด์ ดังนั้น การสื่อสารให้ผู้บริโภครับรู้และจดจำได้ว่าแบรนด์มีคุณสมบัติและมีความแตกต่างจากคู่แข่งอย่างไร จะเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคใช้ในการตัดสินใจซื้อสินค้า (Keller, K. L., 2008)

นอกจากนี้ ผลการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ถ่านชีวมวลอัดแท่งตามแนวคิด 3i Model พบว่า การตั้งชื่อแบรนด์ คนทำถ่าน และให้กำกับชื่อภาษาอังกฤษ เพื่อความเป็นสากลในการส่งออกตลาดต่างประเทศในอนาคต ใช้คำว่า CHARCOAL BRIQUETTE ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิทักษ์ ศิริวงศ์ และคณะ เรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มที่ปรากฏอยู่บนป้ายฉลากสินค้าประเภทน้ำดื่มบรรจุขวด การใช้ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาเกาหลี ภาษาญี่ปุ่น เป็นต้น เป็นการระบุถึงแหล่งผลิตหรือแหล่งนำเข้าของผลิตภัณฑ์ ภาษาอังกฤษมีปรากฏอยู่บนฉลากผลิตภัณฑ์ทุกชนิด เนื่องจากเป็นภาษาที่สองของโลก ไม่ว่าคนเชื้อชาติใดสามารถเข้าใจภาษาอังกฤษได้ (พิทักษ์ ศิริวงศ์ และคณะ, 2558)

โดยการออกแบบตราสัญลักษณ์ให้สื่อถึงอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ภาพลักษณ์ที่ดีของผลิตภัณฑ์ คือกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยใช้วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรต่างๆ ที่อยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นผลิตภัณฑ์ Green Product ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศชุมชนและสังคม ยังสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการสร้างแบรนด์หรือตราสินค้าของ Duncan, T.R. ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การเลือกชื่อและสัญลักษณ์เพื่อที่จะเป็นตัวแทนในการนำเสนอองค์กรหรือสินค้า 2) การสร้างความตระหนักรู้ การสร้างอัตลักษณ์ของชื่อและสัญลักษณ์ตราสินค้า ว่าสินค้านี้เป็นสินค้าประเภทใด 3) การกำหนดตำแหน่งตราสินค้าให้มีความแตกต่างจากตราสินค้าของคู่แข่ง 4) การสร้างภาพลักษณ์ของสินค้า เพื่อที่จะให้ตราสินค้ามีความแตกต่างยิ่งขึ้น ทำให้สามารถรู้จัก หรือระลึกถึงตราสินค้าได้ง่ายยิ่งขึ้น และ 5) การสร้างความน่าเชื่อถือในตราสินค้าอย่างต่อเนื่องให้เกิดขึ้นในจิตใจของลูกค้า และส่ง

มอบสิ่งที่ถูกคาดหวังว่าจะได้รับการซื้อหรือใช้ตราสินค้า (Duncan, T. R., 2002) อีกทั้งปัจจุบันผลิตภัณฑ์ชุมชนส่วนใหญ่นิยมตั้งชื่อแบรนด์ด้วยการสร้างแบรนด์ท้องถิ่น (Cultural Branding) ที่มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ร่วมของลูกค้ากับผลิตภัณฑ์ การสร้างกลุ่มหรือชุมชนที่หลงใหลในผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและแนวโน้มการบริโภคหรือซื้อสินค้ายุคใหม่ต้องการสินค้า บริการที่มีความเป็นต้นตำรับ ดั้งเดิม ทำให้เกิดคุณค่าสูงในจิตใจของผู้ซื้อต่อผลิตภัณฑ์ (Kotler, P., 2003)

ซึ่งการสร้างอัตลักษณ์แบรนด์ผ่านชีวมวลัดแห่งภายใต้แนวคิดเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พบว่า เป็นอัตลักษณ์ที่ต้องการนำเสนอมิติของกระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ผ่านชีวมวลัดแห่งที่มีขั้นตอนตั้งแต่การใช้วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรต่าง ๆ อยู่ในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ที่ทรงพลังให้ภาคอุตสาหกรรมและครัวเรือนลด ละเลิกใช้วัตถุดิบที่ทำลายระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม มุ่งผลิตสินค้า Green Product ที่สามารถย่อยสลายหรือนำไปเข้ากระบวนการผลิตสินค้าซ้ำได้ (ออตมัน, เจ. เอ., 2554)

ข้อค้นพบดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผ่านชีวมวลัดแห่งที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงและช่วยแก้ปัญหาการรับรู้แบรนด์ของชุมชนได้ ตลอดจนเป็น การสร้างความน่าเชื่อถือให้กับแบรนด์ คือการเชื่อมโยงแบรนด์เข้ากับชุมชน โดยการทำให้เห็นว่า แบรนด์มีคุณภาพในการผลิต ชุมชนที่สร้างแบรนด์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการผลิตสินค้ากลุ่มประเภทรสชาติ มีความซื่อสัตย์ในการผลิตสินค้า มีการใช้เทคโนโลยีในการผลิต ชุมชนผู้ผลิตแบรนด์นั้นมีความห่วงใยใส่ใจเรื่องสิ่งแวดล้อม และชุมชนที่อยู่รอบ ๆ (Aaker, D. A., 1991) เป็นส่วนสำคัญในการสร้างคุณค่าของแบรนด์ที่ชัดเจนและแตกต่างเพื่อสื่อสารให้ผู้บริโภคได้รับรู้และจดจำได้ เพื่อใช้ในการตัดสินใจซื้อสินค้าอันจะนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าผ่านชีวมวลัดแห่งของวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา จังหวัดชลบุรี (Keller, K. L., & Swaminathan, V., 2020)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางในการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ผ่านชีวมวลัดแห่ง โดยการออกแบบตราสัญลักษณ์ สร้างภาพลักษณ์ของแบรนด์ให้มีความโดดเด่น แตกต่าง และชัดเจน พร้อมทั้งสร้างคุณค่าที่แท้จริงของแบรนด์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ผ่านชีวมวลัดแห่งเป็นที่น่าจดจำต่อผู้บริโภค พร้อมทั้งเกิดความภาคภูมิใจในแบรนด์ต่อไป นำไปสู่การสร้างความน่าเชื่อถือ และเพิ่มคุณค่า สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบของคนในชุมชน นอกจากนี้การออกแบบและพัฒนาแบรนด์ตามแนวคิด 3i Model เป็นการสร้างอัตลักษณ์และคุณค่าเพิ่มที่เกิดจากการสร้างความแตกต่างที่โดดเด่นเหนือคู่แข่งจนมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้บริโภค และยังส่งผลให้ชุมชนเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ลดปริมาณขยะ สร้างผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชนเข้มแข็ง มั่งคั่ง ยั่งยืน รวมทั้งได้เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงให้สังคมและโลกดีขึ้น โดยการนำความคิดสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ในการสร้างให้เกิดคุณค่า ที่ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือสิ่งแวดล้อม เพื่อต่อยอดไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า การออกแบบและพัฒนาแบรนด์ควรดำเนินการตามแนวคิด 3i Model ในด้านอัตลักษณ์ ภาพลักษณ์และคุณค่าที่แท้จริงของแบรนด์ โดยการนำเสนออัตลักษณ์ให้มีความชัดเจน โดดเด่น และนำไปใช้อย่างแพร่หลายผ่านช่องทางต่างๆ ที่ผู้บริโภคมีโอกาสได้สัมผัสกับแบรนด์ จะช่วยให้ผู้บริโภคแยกแยะแบรนด์จากคู่แข่งได้ โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อวิสาหกิจชุมชนในการค้นหาอัตลักษณ์ที่แท้จริงของแบรนด์ เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของแบรนด์และสร้างความเข้มแข็งของแบรนด์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจพิจารณาจากการต่อยอดมาจาก

เรื่องราวของคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น นำไปสู่การพัฒนาและสื่อสารแบรนด์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้ ความสนใจ และความต้องการของผู้บริโภค ผลการถ่ายทอดองค์ความรู้จากการวิจัยให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้สนใจ พบว่าผู้เข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้มีความพึงพอใจอย่างมาก สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาแบรนด์ให้โดดเด่น แตกต่าง และชัดเจน เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่น่าจดจำ พร้อมทั้งเกิดความรักดีในแบรนด์ต่อไป อันจะนำไปสู่การสร้างความน่าเชื่อถือ และเพิ่มคุณค่าผ่านชีวมวลอัดแท่งให้เป็นที่ยอมรับแก่ผู้บริโภค ทั้งนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบธุรกิจชุมชนต้องสนับสนุน แก้อุปสรรค ประคับประคองและร่วมมือกัน ส่งเสริมและยกระดับให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความเข้มแข็งเพื่อให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้ ตลอดจนส่งเสริมและจูงใจซึ่งมาตรฐานการผลิตผ่านชีวมวลอัดแท่ง โดยรัฐบาลจะต้องดำเนินการตามนโยบายการพัฒนาด้านการยกระดับและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ควรมีการศึกษาวิจัยต่อเนื่องเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้ประกอบการแก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผ่านชีวมวลอัดแท่งในจังหวัดชลบุรี เพื่อเท่าทันคู่แข่งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ หน่วยงานที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชน ควรยกประเด็นเรื่องชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบ หรือศูนย์การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คนทั่วไปได้เข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งควรมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างต่อเนื่องและการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เรียบเรียงจากงานวิจัยเรื่อง “การสร้างแบรนด์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ่านชีวมวลอัดแท่งในจังหวัดชลบุรี” ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) พ.ศ. 2565 ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก และวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา ตำบลหนองขาม อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี ที่ให้ข้อมูลและเข้าร่วมโครงการ ตลอดจนตัวแทนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชลบุรีที่ให้ความสะดวกในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ดำเนินการวิจัย และให้ข้อมูลต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้การวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- พิทักษ์ ศิริวงศ์ และคณะ. (2558). การสร้างมูลค่าเพิ่มที่ปรากฏอยู่บนป้ายฉลากสินค้าประเภทน้ำดื่มบรรจุขวด. ใน การประชุมวิชาการด้านการจัดการระดับชาติ “วลัยลักษณ์ วิจัยทางการจัดการ ครั้งที่ 4”. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- มนตรี เหยยศิริ. (26 กันยายน 2564). ของวิสาหกิจชุมชนหนองเลงพัฒนา. (น้ำฝน ใจดี, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์. (2564). รายงานการศึกษาการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน/วิสาหกิจเพื่อสังคมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม (สมอ.). (2562). มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ถ่านอัดแท่ง มผช. 238/2547. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงอุตสาหกรรม.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2552). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ออตมัน, เจ. เอ. (2554). The new rules of Green marketing [Green marketing พิมพ์เขียวการตลาดวิวัฒน์โลก]. กรุงเทพมหานคร: เออาร์ไอพี.
- Aaker, D. A. (1991). Managing brand equity: capitalizing on the value of a brand name. New York: Free Press.

- Duncan, T. R. (2002). *IMC: Using advertising and promotion to build brands*. New York: McGraw-hill.
- Keller, K. L. (2008). *Strategic brand management*, Eaglewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall.
- Keller, K. L., & Swaminathan, V. (2020). *Strategic brand management: Building, measuring, and managing brand equity*. United Kingdom: Pearson Education.
- Kotler, P. (2003). *Marketing management: Analysis planning, implementation, and control*. New Jersey: Prentice Hall.
- Kotler, P. et al. (2010). *Marketing 3.0: From products to customers to the human spirit*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. . (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (2nd Edition). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Mootee, I. (2013). *Design Thinking for Strategic Innovation: What They Can't Teach You at Business or Design School*. New Jersey: John Wiley and Sons.
- Nastasi. B. K. & Schensul, S. L. (2005). Contributions of qualitative research to the validity of intervention research. *Journal of School Psychology*, 43(3), 177-195.
- Temporal, P. (2002). *Advanced Brand Management from Vision to Valuation*. New Jersey: John Wiley and Sons.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)**

2) **บทนำ (Introduction)**

3) **เนื้อเรื่อง (Content)** แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) **สรุป (Conclusion)**

5) **เอกสารอ้างอิง (Reference)**

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิบัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคมนวัตกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ ข้อที่/ เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)
- 2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสรวดี เชี่ยวชาญ, 2557)
- 3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีร์รักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)
- 4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)
- 5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)
- 2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่ย่าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณทวงศ์. (2556) ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณณนโธ (เจ้าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่ย่าง). สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เมือกสกรณ. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา.

ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาควณิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ ตอนที่/ หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมนุญ รวีพ้อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตรักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนโนโท (ร่ำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์ และวัฒนธรรม ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบ ด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลังค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบของวิธีวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1..... (16 pt)

2..... (16 pt)

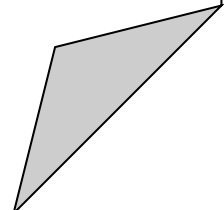
3..... (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

อภิปรายผล (18 pt)

(16.pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบอบองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สาระที่ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....

.....
.....
.....
.....

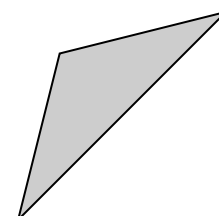
คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

.....(16 pt).....

ឥរុប (18 pt)

.....(16 pt).

[illegible]

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).

.....

.....

.....

.....

.....